

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן
מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַוְרָת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך ליהדר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֱלֹמֶשָׁה לְאָמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אָמֹר לָהֶם: יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֶךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שְׁלוֹם: וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש **בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבָתְךָ אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוֶיךָ

הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וּבִתְבַּתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ תִּשְׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אָנֹכִי מִצְוָה אֲתֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֶיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בָּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְנוֹךָ וְתִירְשְׁךָ וַיִּצְהַרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשָׂדְךָ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאִכְלָתָ וְשִׂבַּעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וְסַרְתֶּם וְעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאִבַּדְתֶּם מִהֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרָתָם אֲתֶם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיכֶם. וְלִמְדַתְּם אֲתֶם אֵת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּבִתְבַּתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְתִּיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לְאָמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵפֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַפָּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֵת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֲתֶם זָנוּם אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֵת כָּל מְצוֹתַי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לְאֱלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מִקִּבְּלָ עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתְךָ לְרַעְךָ בְּמוֹד מִצְוָה לְהִתְפַּלֵּל בְּתִפְלִין אֵת כָּל תְּפִילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוֹר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמֵתחֶלֶק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ.

יְחִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂיִבְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ. אֵךְ צַדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֵת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה") (או באשרי־תיבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּיָהּ | אֲשֶׁר־אִישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְץ יִתְיַב יְהוָה זֶרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִכְרֹד: ג הוֹן וְעֹשֶׁר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד: ד זֶרַח בַּחֲשֹׁךְ אֹר לְיִשְׁרָאֵל חֲנוּן
וְרַחוּם וְצַדִּיק: ה טוֹב־אִישׁ חֲנוּן וּמִלּוּה יִכְלֹל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו פִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזִכֵּר
עוֹלָם יְהוָה צַדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לָבו בָּטַח בְּיְהוָה: ח סִמּוֹן לָבו לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יֵרָאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּהּ | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד קֶרֶן תִּרְוֶם בְּכִבּוֹד:
י רָשָׁע יֵרָאֶה | וְכַעַם שְׁנֵי יַחֲרֹק וְנַמֵּס תֵּאוֹת רָשָׁעִים תֵּאֱבֹד:

קִיג

בו יסופר נפלאות מציאת מצרים:

א הַלְלוּיָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאוֹ מְהֵלֵל שֵׁם יְהוָה: ד רֶם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם מְבֹרָךְ:
ה מִי בְּיְהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמְּגִבִּיתָ לַשָּׁבֶת: ו הַמְּשַׁפִּיל לְרֹאשׁוֹת בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ: ז מִקִּימִי מַעֲפֵר
דָּל מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבִי עִם־נְדִיבִים עִם נְדִיבִי עִמּוֹ: ט מוֹשִׁיבִי | עֲקַרְתָּ הַבֵּית
אִם־הַבָּנִים שְׂמִיחָה הַלְלוּיָהּ:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיב מתוך "תהילות מנחם"

"דור ישרים" – בכוחן של הנשים

ב. י"ל שהטעם שבנ"י נקראים "דור ישרים" הוא מפני שהאבות "אברהם יצחק ויעקב נקראו ישרים"¹⁵, ולכן גם בניהם נקראים "ישרים".

והנה ענין זה שילדי ישראל, ה"דורות", נקראים בשם "ישרים", נפעל על ידי נשי ישראל, וכמ"ש¹⁶ כ"ק מו"ח אדמו"ר באחד ממכתביו "כל הקדוש בעם אלוקי אברהם ויסוד בית ישראל בהעמדת דור ישרים, וחנינוכם בכשרות האוכל . . מסר ונתן ה' הנכבד והנורא על ידי נשי ישראל לשמרם ולעבדם". ומוכן, שלא רק בכל הקשור לכשרות האוכל, ועאכ"כ בטהרת המשפחה נמסר לגמרי לאישה¹⁷, אלא גם כל חינוך הילדים והאוירה בבית, מסר הקב"ה לאישה. ולכן היא קרוי "עקרת הבית"¹⁸, כי היא עיקר הבית, וכל עניני הבית מושפעים ממנה.

וגם אצל האבות מצינו ענין זה שחינוך הילדים נפעל בעיקר ע"י הנשים –האמהות: כאשר שרה אמרה לאברהם "גרש האמה הזאת ואת בנה"¹⁹, וזה הביא ל"וירע הדבר מאד בעיני אברהם", הקב"ה

(15) ע"ז כה, א.

(16) אג"ק אדמו"ר מהור"צ ח"ב ע' תז. נעתק ב"היום יום" כו אדר ב'.

(17) ראה אנציקלופדי תלמודית ערך אשה (כרך ב ע' רנב ואילך). וש"נ.

(18) ראה במדב"ר פי"ד, ז. ובכ"מ. ראה לקו"ש ח"ל ע' 239 ואילך.

(19) וירא כא, י-ב.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	כ) עין יעקב מסכת יומא	קמז
ב) מזמורי תהלים קיב, קיג	ג	כא) מסכת עירובין עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה והיה מספר בני ישראל		מדף נח עד דף סד	קמח
ה) שבת פרשת במדבר, ב' סיון, ה'תשכ"ו	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת ש"פ במדבר, מבה"ח סיון ה'תשכ"ו	טו	כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וצינונים	
ה) לקוטי שיחות – פרשת במדבר		אדמו"ר הזקן	קעט
ו) (בלה"ק) כרך יג	יז	כג) שולחן ערוך הלכות שבת	
ז) מתוך פניני לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח		אדמו"ר הזקן	קפא
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כב	כד) לקוטי תורה	
ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה		אדמו"ר הזקן	קפב
ע"ה ז"ל שניאורסאהן חוברת כח, תרגום מאדיש	כג	כה) שערי אורה	
ח) ילקוט גאולה ומשח – פרשת במדבר	כה	אדמו"ר האמצעי	קפג
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת במדבר	כו	כו) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו	
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת במדבר	מט	אדמו"ר ה"צמח צדק"	קפג
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		כז) תורת שמואל תרל"ב	
לשבוע פרשת במדבר	נ	אדמו"ר מוהר"ש	קפד
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת במדבר	סא	כח) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סג	אדמו"ר מוהרש"ב	קפד
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:		כט) ספר המאמרים ה'תש"ט	
יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת במדבר	סו	אדמו"ר מוהר"צ	קפה
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת במדבר	צו	ל) לקוטי דיבורים	
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת במדבר	קד	אדמו"ר מוהר"צ	קפו
יז) מסכת סוטה עם ביאורים		לא) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	
מדף מ עד דף מו	קי	אדמו"ר מוהר"צ	קפו
יח) נביאים וכתובים		לב) אגרות קודש	
מלכים א פרק יג, תהלים פרק פ	קמא	אדמו"ר מוהר"צ	קפז
יט) משניות – מסכת בבא מציעא		לג) ביאורים בפרקי אבות פרק ו	קפח
ביאור קהתי	קמג	לד) חומש לקריאה בציבור	קפט
		לה) לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר	קצח
		לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קצט

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

1 (המספר, הכינוי ואחדות הממלכות) ואם כן צריך להבין מדוע באו יחד
2 בהמשך אחד באותה נבואה?
3 הקשר **השִׁיבוּת** **הַפְּטָרָה** **הַנִּלְחָם** **לְחַג**
4 **הַשְׁבִּיעוּת**, **דְּהִנָּה פְּסוּקִים אֵלּוּ הֵם בְּהַפְּטָרָת פְּרִשֶׁת**
5 **בְּמִדְבָּר, שְׁלֵעוֹלָם** בכל קביעות,
6 מבלי הבדל באיזה יום בחודש תחול
7 שבת פרשת במדבר ובאיזה יום
8 בשבוע יחול חג השבועות קורין
9 אותה את פרשת במדבר קודם
10 חג השבועות ולא אחרי (דלא)
11 כְּפִרְשֶׁת נִשְׂא, שָׂרָק לְפַעְמִים
12 בקביעות מסוימת קורין אותה
13 קודם חג השבועות אבל בדרך
14 כלל פרשת נשא נקראת בשבת
15 שלאחר חג השבועות), וְלִכְּנֹן
16 מאחר שתמיד קוראים את פרשת
17 במדבר לפני חג השבועות בְּהִכְרַח
18 לומר שיש לה שִׁיבוּת פנימית,
19 בתוכנה ועניינה לְחַג הַשְׁבִּיעוּת,
20 וְעַל-דֶּרֶךְ שְׂמֻצִּינוּ בְּנוֹגֵעַ
21 לְפִרְשֶׁת נִצְבִּים, שְׂפִינֹן
22 שְׁלֵעוֹלָם בכל קביעות קורין
23 אותה בשבת קודם ראש
24 הַשָּׁנָה (דלא כְּפִרְשֶׁת וַיִּלֶּךְ,
25 שָׂרָק לְפַעְמִים בקביעות מסוימת
26 קורין אותה קודם ראש-
27 הַשָּׁנָה אבל לפעמים קוראין אותה
28 אחרי ראש השנה, בשבת תשובה)³,
29 יש לה לפרשת נצבים שִׁיבוּת
30 פנימית, בתוכנה ועניינה לְרֹאשׁ-
31 הַשָּׁנָה⁴ כמבואר בהרחבה בילקוטי
32 תורה לרבנו הזקן פרשת נצבים
33 ובמאמרי חסידות רבים נוספים.
34 ומזה מהאמור שבוודאי יש קשר
35 בין פרשת במדבר וחג השבועות
36 מוכן, שגם הַפְּטָרָה
37 דְּפִרְשֶׁת בְּמִדְבָּר, שְׂבָה
38 נִאֲמָרוּ פְּסוּקִים הַנִּלְחָם, פסוקי
39 הַנְּבוּאָה שבהם נפתח המאמר הנוכחי
40 יש לה להפטרה שִׁיבוּת פנימית
41 בתוכנה ועניינה לְחַג הַשְׁבִּיעוּת, כפי שיתבאר להלן.

1 בהפטרה של פרשת השבוע, פרשת במדבר, אומר הנביא הושע:
2 **וְהָיָה לַעֲתִיד לְבוֹא יְהִיָּה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּחֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא**
3 **יָמַד שְׂאֵי אִפְשָׁר לְמַדּוֹר אוֹתוֹ וְלֹא יִסְפָּר וְאֵי אִפְשָׁר לְסַפּוֹר אוֹתוֹ מִרְבּוֹ,**
4 כלומר, בני ישראל יהיו במספר גדול כל-כך עד שלא יהיה ניתן למדור ולספור
5 אותם וְהָיָה וְעוֹד יְהִיָּה לַעֲתִיד לְבוֹא
6 **בְּמָקוֹם תְּמוֹרֶת זֹאת אֲשֶׁר יֹאמְרוּ**
7 **לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא עָמִי אַתֶּם**
8 **יֹאמְרוּ לָהֶם בְּנֵי אֵל חֵי.** והנביא
9 ממשיך ואומר מה עתיד להיות לבני
10 ישראל לַעֲתִיד לְבוֹא וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי
11 יְהוּדָה וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יַחְדָּיו
12 בניגוד למצב שבו בני יהודה ובני
13 ישראל מחולקים לשתי ממלכות,
14 לַעֲתִיד לְבוֹא הֵם יִתְאַחְדוּ וְשָׂמוּ
15 **לָהֶם רֹאשׁ אֶחָד גּוֹ', מִשּׁוֹתָף**
16 **לְשִׁנְיָהם כִּי גְדוֹל יוֹם יִזְרְעָאֵל**
17 היום שבו יתקבצו בני ישראל שהיו
18 מפוזרים כזרעים על פני השדה.
19 וְיִדְוֹעַ הַדִּיקוּק בָּזָה, השאלה
20 הנשאלת על פסוק זה בתורת החסידות
21 שֶׁבְּתַחֲלָה בפתח הדברים נִאֲמָר
22 **וְהָיָה מִסְפָּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,**
23 **הֵינִינִי שְׂיִהְיָה בְּאוֹפֶן שֶׁל**
24 **מִסְפָּר דְּקָא,** כלומר, למרות שבני
25 ישראל יהיו רבים מאד בכל זאת
26 הריבוי שלהם מוגדר כמספר וְאַחֲרֵי-
27 כֵּן בהמשך הפסוק נִאֲמָר שבני
28 ישראל יהיו רבים עד כדי כך אֲשֶׁר
29 **לֹא יָמַד וְלֹא יִסְפָּר, שְׂנָהוּ**
30 **עֲנִינֹן שְׁלֵמַעְלָה מִמְּסָפָר וְלֹא**
31 **מוֹגֵדֵר בְּמִסְפָּר כִּלְלִי, וְנִמְצָא שֶׁהַפְּטוּק**
32 **סוֹתֵר אֶת עֲצֻמוֹ מִרְאֲשׁוֹ לְסוֹפוֹ!**
33 **גַּם צָרִיךְ לְהִבִּין דְּבַר נוֹסֵף בְּפִסּוּק**
34 **זֶה מֵהִי הַשִּׁיבוּת הַקֶּשֶׁר בֵּין**
35 **הַתַּחֲלַת הַכְּתוּב, וְהָיָה מִסְפָּר**
36 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל גּוֹ', לְהַמְשֵׁךְ**
37 **הַכְּתוּב וְהָיָה בְּמָקוֹם גּוֹ',**
38 **יֹאמְרוּ לָהֶם בְּנֵי אֵל חֵי,**
39 **וְלִפְסוּק שְׁלֵאֲחֵרִיו וְנִקְבְּצוּ**
40 **וְגוֹ' כִּי גְדוֹל יוֹם יִזְרְעָאֵל**
41 שלכאורה נראה שהם שלושה דברים שונים ללא כל קשר ושייכות ביניהם

בס"ד. שבת פרשת במדבר, ב' סיון, ה'תשכ"ו (הנחה בלתי מוגה)

(1) הושע ב, א"ב — הפטרה פ' במדבר. (2) ד"ה והי' מספר בני ישראל במאמרי אדה"ז תקס"ח ח"ב ע' תקפו. ד"ה הנ"ל במאמרי אדמו"ר האמצעי פרשתנו ע' קיג. וראה תו"ח מקץ רכב, ג. המשך תער"ב ח"א ריש ע' קסה. ובכ"מ. (3) ראה תוס' מגילה לא, סע"ב. (4) ראה לקו"ש ח"ח ע' 1 הערה 1.

והיה מספר בני ישראל כחול הים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

בבחינה שלמעלה מן המספר, "לא יספר", היינו שגם בעולם המוגבל בהגדרות מאד מסוימות, כפי שהדבר בא לידי ביטוי בנושא המספר יומשך בחינת בלי-גבול, וגם בגבול עצמו יהיה ניכר המקור והשורש הנעלה באור האלוהי האינסופי שלמעלה מכל מדידה והגבלה שזהו מה שגופעל והתחדש בעולם במתן-תורה, שגם בעולם המוגבל, בעולם הזה הגשמי שיש בו גדרים והגבלות ברורות שזהו פללות הענין דמצרים, מלשון מיצר וגבול, (והרי למתן תורה קדמה יציאת מצרים שמסמלת את היציאה מגדרים וביטול ההגבלות) יהיה גילוי אור אין-סוף הבלי-גבול שלמעלה מכל מדידה והגבלה. וממשיך ומוסיף ביאור בענין פעולת הבלי-גבול שלמעלה מהגבלות בתוך הגבול המוגדר והמוגבל:

ובפרטיות יותר, הנה מספר הוא מכון על ענין המצות שנתנו במספר קבוע ומוגדר, תר"ג מצות דאורייתא מן התורה זו מצות דרבנן שתקנו חכמים, ונתנו המצוות שיש להם מספר ניתנו למספר בני ישראל לבני ישראל שגם הם במספר קבוע המתחלק לששים ריבוא ששים רבבות, שש מאות אלף ניצוצות כלליים של נשמות כו', שהן עצמן מתחלקות לניצוצות רבים (ולכן למעשה יש הרבה יותר משש מאות אלף נשמות פרטיות) שפדי שיומשכו למטה הוצרכו להיות בבחינת התחלקות, ולבוא במספר דוקא הנשמות הן אמנם מהות רוחנית ולכן לא היו אמורות להתחלק בחלוקה מוגדרת של מספר מסויים, אבל כיוון שהכוונה העליונה היא שהנשמות ירדו למטה לעולם הזה, להתלבש בגוף גשמי, היה צורך שיהיה בנשמות עניין של התחלקות והגדרה. ויירידתם של הנשמות מהמקור והשורש העליון שלהם באלקות למטה לעולם הזה היא צורך עליה, כדי שכתוצאה מהירידה הזו, הנשמה תגיע לדרגה גבוהה יותר מכפי שהייתה לפני הירידה ועד כדי כך שתעלה מעל המידה והגבול של בחינת המספר להיות בבחינת רצוא וצמאון כו', על חיות הקודש שבמרכבה העליונה נאמר שהן "רצות רצוא ושוב",

(ב) והענין בזה, תחילה המאמר מתייחס לשאלה הראשונה, איך ליישב את הסתירה לכאורה בין תחילת הפסוק ממנה עולה שבני ישראל יהיו רבים מאד אך עדיין יהיה להם מספר, לסופו ש"לא ימד ולא יספר", ומבאר דפירוש הכתוב והיה מספר בני ישראל גו' אשר לא ימד ולא יספר הוא שהמספר עצמו יהיה בבחינה שלמעלה מן המספר כלומר שיש כאן חידוש ופלא כפול, אשר לא זו בלבד שיהיו רבים כל כך עד שלא יהיה ניתן לספור אותם אלא שגם המספר שלהם (שעניינו יתבאר להלן) יהיה "למעלה מן המספר" ונעלה מההגדרות של מספר. דהנה, מספר כל מספר, הן מספר קטן והן מספר גדול, מורה על ענין ההגבלה, וכמו שמצינו אפילו לגבי עניינים אלוהיים ורוחניים החל מההגבלה דעשר ספירות הקדוש-ברוך-הוא משפיע את אורו ומתגלה באמצעות עשרה כוחות שבהם אורו מתלבש, וההתלבשות היא בצורה שמתחלקת לכוחות שונים ויש לה מספר מסויים היא הגבלה (והדבר ייתכן לאחר שהאור האלוהי האינסופי שאינו מוגבל עבר צמצום והגבלה והתמעט) ועשר הספירות הם בהגבלה מעצם העובדה שהם במספר מוגבל ומוגדר, המספר עשר, עשר ולא תשע, עשר ולא אחד עשר (כמו שנתבאר לעיל במאמר דיבור-המתחיל כי תשא שנאמר בשבת פרשת משפטים, פרשת שקלים שנה זו, תשכ"ו שעינין המספר הוא אחד מד' הפירושים ועניינים שישנם בענין הספירות, כמבואר בארוכה ב'אור התורה' פרשת חיי שרה שיש ארבעה טעמים לכך שעשר הכוחות והאורות העליונים נקראים בשם ספירות – לשון אבן ספיר המאירה, לשון סיפור והגדה (גילוי), לשון ספר וסופר וכן לשון גבול ומספר), וענין זה של מספר מוגבל מתחיל בענין הספירות ונמשך בכל דבר רוחני שיש בו את ההגבלה הזו והולך ונמשך גם בדברים הגשמיים (שהם משתלשלים משורשם ומקורם ברוחניות) ועד לתכלית ההגבלה שבעולם. והפונה כאן בפסוק שלמעשה יוצר שילוב בין "מספר" ל"לא יספר" היא שהמספר עצמו המסמל את הגבול וההגדרה יהיה

(5) ראה מאמרי אדה"ז שם ע' תקפו. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' קיד ואילך. אוה"ת פרשתנו ע' סג. תו"ח שם. (6) ספר יצירה פ"א מ"ד. (7) ד"ה כי תשא דש"פ משפטים, פ' שקלים פ"ב (סה"מ תשכ"ו ע' קכו). (8) קו, ב ואילך. (9) ראה תו"א שמות מט, סע"ד ואילך. וארא נז, ב ואילך. יתרו עא, ג ואילך. ובכ"מ. (10) ראה לקו"ת פרשתנו ו, סע"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הלך וחזור, והמשמעות הפנימית היא שהן נמצאות כל הזמן ב'רצוא' -
- 2 תשוקה להתעלות ולהיכלל באלוקות, ו'שוב' - חזרות למדרגתן ולמילוי
- 3 התפקיד שנקבע להן, ובענייננו - ירידת הנשמה לגוף נחשבת 'ירידה צורך
- 4 עליה' כי על ידי הירידה הזו הנשמה נמצאת במצב של 'רצוא' וצימאון
- 5 ותשוקה לאלוקות מתוך רצון לצאת
- 6 מההגבלות ומגדרי המציאות ש'אז
- 7 יהיה מספר הזה המספר עצמו,
- 8 היינו המדידה וההגבלה של נשמות
- 9 ישראל התפחד להיות בבחינת אֲשֶׁר
- 10 לא ימד ולא יספר, שָׁהוּ
- 11 עֲנִין הַתְּשׁוּבָה, יציאה והתעלות
- 12 למעלה ממדידה והגבלה של המצב
- 13 שקודם התשובה, כמבואר בתורת
- 14 החסידות שתוכן עניין התשובה הוא
- 15 התעלות של האדם לדרגה כזו שבה
- 16 מתגלה הקשר העצמי והפנימי של
- 17 הנשמה עם הקדושה-ברוך-הוא בעצמו,
- 18 בבחינה שבה החטא לא פוגם
- 19 מלכתחילה שְׁהִיא התשובה
- 20 לַמַּעֲלָה מִסֵּדֶר הַהִשְׁתַּלְשְׁלוֹת
- 21 כו' האור האלוקי שירד למטה בסדר
- 22 והדרגה מדרגה לדרגה שהוא בגבול
- 23 ומספר כמו עניין המצוות שהם במספר
- 24 קבוע ומוגדר, כאמור לעיל.
- 25 ג) וְהָיוּ גַם מֵה שְׁכָתוֹב בַּחֲמִשָּׁן
- 26 וסיום פסוק זה כִּי גְדוֹל יוֹם
- 27 יִזְרְעָל. וְהָעֲנִין בְּזֶה, על-פי
- 28 תורת החסידות דְּהִנֵּה פִּירוּשׁ
- 29 יִזְרְעָל הוּא שילוב של שני מילים
- 30 זְרִיעַת אֵל, לפי פשוטו הכוונה
- 31 לקיבוץ בני ישראל שהתפורר על-ידי
- 32 הא-ל כזרעים שמפוררים על פני
- 33 השדה. ולפי התוכן הפנימי של
- 34 הדברים דָּקָא הכוונה על המצוות
- 35 שְׁפָלְלוּתָם הוּא עֲנִין הַצִּדְקָה וְחֶסֶד, שהם דברים כלליים הכוללים
- 36 את כל המצוות (כפי שמובא בחסידות שבתלמוד ירושלמי הצדקה נקראת
- 37 בשם "מצווה" סתם) כִּי חֶסֶד נִקְרָא בְּשֵׁם אֵל, וכשם שמידת החסד
- 38 בספירות העליונות קשורה בשם "א-ל" כך קיום המצוות שקשור בצדקה
- 39 וחסד פועל "זריעה" של "א-ל" והוא עֲנִין זְרִיעַת המשכח וגילוי
- 40 ו"פירור" של אורות עֲלִיוֹנִים שְׁפָמְצוֹת שהן רצון ה' ויש בהם אורות
- 41 אלוניים שְׁיָרְדוּ אורות עליונים אלו וְנִתְגַּשְׁמוּ כתוצאה מכך
- 42 שהתלבשו בְּעֲנִינִים גְּשָׁמִיִּים, כְּמוֹ צִיצִית שֶׁל צֶמֶר וְתַפְּלִין עַל
- 43 הַקֶּלֶף, וְצִדְקָה בְּכֶסֶף דוּמָם, שכל אלה הן דוגמאות לידיה של

- 44 האורות העליונים במצוות, והתלבשות שלהם בגשמיות שפועלת בהם הגשמה
- 45 וְעַל-דִּרְדְּרָהּ כָּל שְׁאָר הַמַּצְוֹת שבכולן יש אורות עליונים, שְׁהָיוּ
- 46 ירידת האורות מלמעלה והתלבשותם בגשמיות הוא בְּדוּגְמַת הַזְרִיעָה
- 47 בְּגִשְׁמִיּוֹת, שְׁזוֹרְעִין חֹטָה בְּאָרֶץ, שְׁטוּמְנִין הַגִּרְעִין בְּעֶפֶר
- 48 שְׁמִכְסָה עָלָיו וְיִרְקָב בָּהּ,
- 49 וְדוּקָא עַל-יְדֵי-זֶה עַל-יְדֵי
- 50 שהגרעין נרקב נַעֲשִׂית אַחֲרֵי-כֵן
- 51 הַצְמִיחָה בְּתוֹסֶפֶת מְרֻבָּה
- 52 כו', בכמות גדולה לאין שיעור ביחס
- 53 לגרעין הנזרע וּכְמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ
- 54 וְ"ל כְּלוּם אָדָם זוֹרֵעַ סָאָה
- 55 מִדֵּית נֶפֶח קִטְנָה אֶלָּא כְּדִי
- 56 שְׁיִתּוֹסְפוּ עַל הַזֹּרְעִים הַמַּעֲטִים הַלָּלוּ
- 57 כְּמָה בּוֹרִין כְּמוֹת גְּדוּלָה הִרְבָּה יוֹתֵר
- 58 (כל כור מכיל 30 סאה), וְהִינּוּ
- 59 שְׁעַל-יְדֵי רִקְבוֹן הַגִּרְעִין
- 60 בְּאָרֶץ, דווקא באמצעות הליך
- 61 שנראה כאיבוד הגרעין, למעשה
- 62 הגרעין פועל את פעולתו, כִּי אֲזִי
- 63 מִתְעוֹרֵר כַּח הַצּוּמָח שֶׁבְּאָרֶץ
- 64 לְהַצְמִיחַ בְּרֻבּוֹ כו' בכמות
- 65 גדולה, שְׁהָיוּ הכוח שקיים באדמה
- 66 להצמיח כמות עצומה של צמחים הוא
- 67 מֵעֵין בְּחִינַת אֵין-סוֹף וּבִלְשׁוֹן
- 68 רַבּוֹנוּ הַזֶּקֶן בְּתַנִּי (אגרת הקודש, סימן
- 69 כ): "יש כוח ועוז שביסוד העפר
- 70 והוא מאמר תדשא הארץ וכו' להיות
- 71 פועל בקרב הארץ תמיד לעולם ועד ...
- 72 להצמיח עשבים ואילנות ופירות מאין
- 73 ליש תמיד מדי שנה בשנה שהוא מעין
- 74 בחינת אֵין-סוֹף שאם יתקיים עולם הזה
- 75 ריבוי רבבות שנים יצימחו מדי שנה
- 76 בשנה" וְכֵן ברומה למבואר לעיל
- 77 לגבי זריעת גרעינים באדמה והשפעת
- 78 ופעולת הגרעין על כוח הצומח שבארץ הוא בְּעֲנִין זְרִיעַת הַמַּצְוֹת
- 79 ופעולת והשפעת האורות העליונים שבמצוות, שְׁעַל-זֶה נֶאֱמַר הַבָּאִים
- 80 לְשֶׁרֶשׁ יַעֲקֹב (שהוא עֲנִין הַבְּטוּל של בני ישראל, "יעקב" בְּדוּגְמַת
- 81 רִקְבוֹן הַגִּרְעִין שנקרב וכמו נאבד באדמה, אבל דווקא הביטול גורם
- 82 להתעלות גדולה וְעַל-יְדֵי-זֶה) יִצִּין וּפְרַח יִשְׂרָאֵל וְ(עַד שֶׁ
- 83 מִתְקִיִּים בְּכֵי יִשְׂרָאֵל מֵה שְׁנֵאֲמַר בַּחֲמִשָּׁן פֶּסוּק זח) מְלָאוּ פְּנֵי תִּבְלַת
- 84 תְּנוּבָה, שְׁגָם בְּתִבְלַת בעולם עצמו וְשָׁנוּ הָעֲנִין דְּתִנּוּבָה פירות
- 85 וצמיחה, שְׁהִיא גַם מְלִשׁוֹן תְּנוּ בָהּ, במובן של לתת, להחזיר ולהכניס
- 86 בה היינו שְׁיָהָה האור האלוקי הנמשך בכוחו של הביטול לאלוקות נִקְלָט

(11) ראה לקו"ת שם, סע"ג ואילך. ח, א. מאמרי אדמו"ר הזקן שם ע' תקפת. מאמרי אדמו"ר האמצעי שם ע' קיז ואילך. אוה"ת שם. (12) פסחים פז, ב. וראה תו"א ר"פ בשלח. (13) תניא אגה"ק סוס"כ (קלב, ב). (14) ישע"י כז, ו. וראה תו"א

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

42 שאינו פועל העלם והסתר וממילא אינו מחשיך כל כך, אֶלֶּא) גַם אֵת
43 מְצִיאוֹת הַחוֹשֶׁף שְׁמַעְלִים וּמִסְתֵּיר וּמַגְדֵּל עַל הָאֹר, באופן
44 פעיל והוא חושך הרבה יותר חשוך, שְׁנֵהוּ התוכן הפנימי של דברי חכמינו
45 ז"ל שפְּעוּלַת הַתְּשׁוּבָה הִיא שְׁזֻדְנוֹת החטאים עצמם נַעֲשׂוּ לוֹ
46 כְּזֻכִּיּוֹת נחשבים לו כמצוות, הִינֵנו
47 שְׁמַעְהֶפְכִּים לטוב אֶפִּילוֹ אֵת
48 הַזְדוֹנוֹת, שְׁנֵהוּ "זדונות" היינו
49 עבירה במזיד חסידושלוש עֲנֵנָּן שֶׁל
50 מַגְדֵּל בְּתַכְלִית, בניגוד לעובר
51 עבירה בשוגג שאננם עושה היפך רצון
52 ה' אבל לא מתוך כוונה נגד ה' ואילו
53 העושה עבירה בודון מנגד לאלוקות
54 בתכלית כיון שִׁידַע אֵת רְבוּנוֹ
55 וּמִכּוֹן לְמִרּוֹד בּוֹ, וּמִכָּל-מְקוֹם
56 בכוח התשובה גַם חוֹשֶׁף זֶה שהוא
57 חושך חמור מאד מִתְהַפֵּף לְאוֹר וּוּ
58 הדרגה הגבוהה והפנימית יותר
59 המשכת קדושה בעולם על ידי המצוות
60 שנמשלה כאן לזריעה, כמבואר לעיל.
61 וְזֶהוּ גַם מֵה שְׁתָּבוּב בַּהֲמִשָּׁךְ
62 פסוקי הפטרה זו וְהִי בְּמִקּוֹם
63 אֲשֶׁר יֹאמַר לָהֶם לֹא עֲמִי
64 אַתֶּם, יֹאמַר לָהֶם בְּנֵי אֵל חֵי,
65 בתחילת המאמר נשאלה השאלה מהו
66 הקשר בין פסוק זה לפסוק שלפניו
67 המדבר על מספרם הרב של בני ישראל
68 ולפסוק שאחריו המדבר על אחדות בין
69 ממלכת יהודה וממלכת ישראל, ולפי
70 המבואר לעיל הקשר מוכן, כי בתחילה
71 מדובר על גילוי בחינת "אין מספר"
72 (למעלה ממדידה והגבלה) בתוך
73 ה"מספר" (גבול ומידה) והמשכת
74 האורות העליונים של המצוות בתוך
75 גרדי העולם הזה, ועניין זה של הפיכת חושך והעלם העולם לאור שנפעל על
76 ידי עבודת התשובה הוא גם התוכן הפנימי של פסוק זה המדבר על הפיכת
77 בני ישראל ממצב של "לא עמי" למצב של "בני אל חי", והכתוב מדייק
78 ואומר "במקום אשר יאמר ... פִּירוּשׁ בְּמִקּוֹם הִזֶּה מִמֶּשׁ, שהמהפך
79 מ"לא עמי" ל"בני אל חי" לא מתרחש על-ידי בריחה והתנתקות מהמצב
80 הקודם אלא על-ידי הפיכת המצב וה"מקום" הקודם עצמו לאור עַל-דֶּרֶךְ
81 מֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹⁹ שְׁעֵנָּן הַתְּשׁוּבָה כדי לוודא שהתשובה היא
82 אמיתית צָרִיךְ לְהִיטֵב בְּאוֹתָהּ אֲשֶׁה, בְּאוֹתוֹ פָּרַק וּבְאוֹתוֹ

1 בְּבַחֲנִית תִּבֵּל (כְּפִי שְׁמַעְבָּר ה'צִמַּח צֶדֶק' הָעֵנָּן בְּזֶה),
2 וּבְכָלִלוֹת הוּא עֲנֵנָּן הַמְּשַׁכֵּת אֹר אֵין-סוֹף הַבְּלִי-גְבוּל
3 שלמעלה ממדידה והגבלה ולכן הוא נמשך דווקא על ידי הביטול (על דרך
4 שכוח הצומח שבארץ מתעורר דווקא על ידי ריקבון הגרעין) לְמִטָּה דוֹקָא
5 שיבוא ויארר גם בתוך ההגבלות
6 והגדרים של העולם הזה (בדומה
7 לאמור לעיל לגבי המשכת והארת
8 בחינת "אין מספר" במספר עצמו).
9 וְיִתִּירָה מְזֵה, לא זו בלבד
10 שהאורות העליונים מאירים גם בעולם
11 אלא יתר על כן כְּמוֹ שְׁתָּבוּב
12 בפסוק זה המתאר את הגדולה
13 והחשיבות של ה"זריעה" שעל ידי
14 קיום המצוות כִּי גְדוֹל יוֹם
15 יִזְרְעָאֵל, יוֹם דִּיִּיקָא, הפסוק
16 מדייק ואומר על כך את הביטוי "יום"
17 המסמל אור וגילוי הִינֵנו שְׁנַעֲשֶׂה
18 הַכֹּל גם מה שעד עתה היה היפך
19 האור והגילוי, גם הוא נעשה בְּחִינַת
20 יוֹם, וְכֵמוֹ שְׁתָּבוּב וְלִילָה
21 בְּיוֹם יֹאִיר, היינו שגם הלילה שהוא
22 זמן החושך, מתהפך להיות אור וגילוי
23 דְּכֹאֲשֶׁר גַּם הַלִּילָה מֵאִיר כְּמוֹ
24 יוֹם, אֲזִי נַעֲשֶׂה הַגְּדֻלָּה גִּידוֹל
25 ותוספת בְּעֵנָּן הַיּוֹם (ובלשון
26 הכתוב גְּדוֹל יוֹם), כי לאחר שגם
27 הלילה נעשה יום, יש יותר יום מכפי
28 שהיה קודם לכן שְׁעֵנָּן זֶה
29 ברוחניות נַעֲשֶׂה עַל-יְדֵי
30 הַתְּשׁוּבָה, שְׁעַל-יְדֵהּ מִהֶפְכִּים
31 גַם אֵת הַחוֹשֶׁף לְאוֹר, בדומה
32 להפיכת ה"לילה" ל"אור", כדברי
33 חכמינו ז"ל שעל ידי תשובה (בדרגה
34 גבוהה) החטאים עצמם, הזדונות, הופכים לזכויות.
35 וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, לתוספת ביאור בעניין הפיכת החושך לאור הִנֵּה יִדְוֶעַ
36 בתורת החסידות שִׁישׁ ב' דַּעוֹת בְּעֵנָּן הגדרת מהותו של הַחוֹשֶׁף,
37 אִם זֶה רַק הָעֵדֶר הָאוֹר, וכאשר אין אור, ממילא חשוך או שִׁישׁ
38 מְצִיאוֹת שֶׁל חוֹשֶׁף שְׁמַעְלִים וּמִסְתֵּיר וּמַגְדֵּל עַל עֲנֵנָּן הָאוֹר
39 (וכפי שמוכר בחסידות שמונסח הברכה "יוצר אור ובורא חושך" מוכן
40 שהחושך הוא מציאות ולא רק העדר). וּמַעֲלַת הַתְּשׁוּבָה הִיא
41 שְׁעַל-יְדֵהּ מִהֶפְכִּים מחושך לאור (לא רַק אֵת הָעֵדֶר הָאוֹר

שמות נג, ו גאילך. 15) תו"א שם נד, א. 16) אוה"ת שמות ע' צח. 17) תהלים קלט, יב. 18) ראה סה"מ עטר"ת ע' יז ואילך.
סה"מ קונטרסים ח"ב שמב, א ואילך. ד"ה היום הרת עולם תשי"ג (סה"מ תשי"ג ע' ח ואילך). 19) יומא פו, ב. 20) תו"כ
ופרש"י בחוקותי כו, יד. 21) ראה לקו"ת שם ו, ב. ז, ד. אוה"ת פרשתנו שם ע' סד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

ההודָאָה הוא לְמַטָּה מֵעֵנָן הַשָּׁכֵל, ומשמעותו היא שהגם שהאדם
אינו מבין את הדבר בשכלו, בכל זאת הוא מודה, ובעבודת האדם הכוונה
הודאה במציאות ה' גם כשאין כל הבנה והשגה בגדולת ה' וההודאה היא
למטה מהשכל ולמטה גם מֵעֵנָן הַמִּדּוֹת, שְׁעִיקָרָן עיקר המידות
הוא בְּחִינַת חֶסֶד-גְּבוּרָה-
תְּפָאֲרָתוֹ, שהם ה'תנועות' העיקריות
של הרגש שֶׁהֵן לְמַעְלָה גַם
מִבְּחִינַת נִצְחֵי-הוֹד-יְסוֹד, שהן
מידות שקשורות יותר לעניין המעשה
בפועל וְעַל-אַחַת-כְּפֹה-וְכֹמֶה
לְמַעְלָה מִבְּחִינַת הַמְּלָכוּת, שכל
עניינה הוא המשכת והעברת
המידות כלפי חוץ והוא עֵנָן
הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה
ונמצא ש"ישראל" נעלה מ"יהודה"
בהרבה כמעלת המידות על ספירת
המלכות והם שונים באופן עבודתם,
שעבודת ישראל היא בדרך המשכה
למעלה למטה ועבודת יהודה היא
בדרך העלאה מלמטה למעלה.
וְעַל-זֶה נֶאֱמַר כאן בהפטר
וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו, שְׁצַרְיָן לְהִיּוֹת
יַחְדָּו שילוב וחיבור עד לאחדות בין
זְעִיר-אַנְפִּין וּמְלָכוּת, הַעֲלָאָה
וְהַמְּשָׁכָה, מ"ה וּב"ן. כאשר
שם הוי' כתוב במילוי אותיות אל"ף,
היינו יו"ד, ה"א, ו"ו, ה"א הגימטריא
של האותיות הללו היא מ"ה (45)
ואילו כאשר שם הוי' נכתב במילוי
אותיות ה"א, היינו יו"ד, ה"ה, ו"ו,
ה"ה הגימטריא של האותיות הללו
היא ב"ן (52), ומבואר בחסידות
שענינו של שם מ"ה הוא המשכה, וענינו של שם ב"ן הוא העלאה. ואם כן
יחוד ז"א ומלכות, המשכה והעלאה הוא גם יחוד של שם מ"ה ושם ב"ן
(והיחוד ב"יחוד" לגבי המשכה והשפעה רגילה הוא שבדרך כלל ההשפעה
והירידה של האור האלוקי מדרגה לדרגה היא באופן כזה שהחיצוניות והסוף
של דרגה אחת הופכת להיות הפנימיות והראש של הדרגה שתחתיה הבאה
אחריה, ואילו כאשר ישנה השפעה מהפנימיות והתוך של דרגה אחת היישר
אל הפנימיות והתוך של הדרגה הבאה ונוצרת ביניהם התאחדות הדבר נקרא
יַחְדָּו".

מְקוֹם, כלומר, התשובה היא בוודאי אמיתית רק כאשר האדם עומד בפני
אותו ניסיון בדיוק שבעבר נכשל בו ובכל זאת הוא עומד בניסיון ומתגבר על
יצרו כְּנִל שְׁעַל-יְדֵי הַתְּשׁוּבָה הִנֵּה יְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ כְּזִכְיוֹת
כאשר הרגש והחידוש הוא על כך שהודונות עצמם הופכים מחושך לאור
ונעשים זכריות.
(ד) וְהִנֵּה בֵּינוֹ שְׁפָלּוֹת עֵנָן
הַעֲבוּדָה המטרה הכללית של
עבודת ה' הוא לְהַמְשִׁיךְ בְּחִינַת
בְּלִי-גְבוּל (אֲשֶׁר לֹא יִמָּד וְלֹא
יִסְפָּר) אור אלוקי שלמעלה ממדידה
והגבלה בְּעֵנָן הַגְּבוּל (מִסְפָּר)
כְּנִל, בתוך גדי הגבול הַרִי
מִוֶּכֶן, שְׁעַל-דֶּרֶךְ-זֶה מעין
המשכה של גבול בתוך גבול צָרִיךְ
לְהִיּוֹת גַם אֶצֶל הָאָדָם הַעוֹבֵד
שהרי מוכן שיש קשר ישיר בין הגורם
הפועל והתוצאה הנפעלת. וְזֶהוּ מַה
שְּׂכָתוֹב בפסוק הבא בהפטר זה
וְנִקְבְּצוּ בְּנֵי יְהוּדָה וּבְנֵי
יִשְׂרָאֵל יַחְדָּו, וְשָׁמוּ לָהֶם
רֹאשׁ אֶחָד גו', שבעניין זה בא לידי
ביטוי התוכן של המשכה שלמעלה
מהגבלה בתוך הגבול בעבודת האדם
(זה הקשר של הפסוקים הבאים בזה
אחר זה), כפי שהולך ומבאר.
וְהָעֵנָן בְּנֵה, דְּהִנֵּה יִשְׂרָאֵל
הבחינה הנרמזת בפסוק זה במלכות
ישראל הוא בְּחִינַת זְעִיר-אַנְפִּין
דְּאֲצִילוֹת, המידות (חסד, גבורה
וכו') כפי שהן בעשר ספירות דאצילות
הנקראות "זעיר אנפין" (פנים זעירות)
כי ביחס למוחין שלמעלה מהמידות
(וכן בהשוואה למידות כפי שהן
למעלה מאצילות ונקראות "אריך אנפין") יש בהן אור מועט, "זעיר",
שְׁעִיקָרָן הַעֲבוּדָה הוא הַמְּשָׁכָה מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, כמבואר
בחסידות שהתקרבות האדם לאלוקות יכולה להיות בשתי צורות: המשכה
אלוקית מלמעלה למטה והעלאה של האדם מלמעלה למטה, ובענייננו בחינת
ישראל שהיא כנגד המידות העליונות ("זעיר אנפין" דאצילות) היא המשכה,
כשם שבאלוקות המשכה מלמעלה למטה היא על-ידי מידת החסד ושאר
המידות הקדושות וְיְהוּדָה הוא בְּחִינַת מְלָכוּת דְּאֲצִילוֹת (שְׁלָכָן
הַמְּלָכִים הֵם מִשְׁכָּט יְהוּדָה), שְׁעִיקָרָן הַעֲבוּדָה הוא הַהוֹדָאָה
(ככתוב בתורה שהשם יהודה הוא מִלְּשׁוֹן הַפֶּעַם אוֹדָה), שְׁעִיקָרָן

והיה מספר בני ישראל כחול הים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

עכשיו, בזמן הגלות, מה-שאינ-כן לעתיד-לבא יהיה אחד באחד
 יגשו שתי הבחינות שכת רחוקות זו מזו יגשו ויתקברו זו לזו עד שתהיה
 ביניהם אחדות מוחלטת להתפלל זה בזה בתכלית היחוד
 ההתאחדות וההתפללות, כמו אור הנר שמתקרב לאבוקה ונכלל בה תוך
 כדי איבוד מציאותו וכך שתי הבחינות
 'יחודא תתאה' ו'יחודה עילאה' יתחברו
 ויתאחדו עד שתתעלה בחינת
 יחודא-תתאה ותתפלל לגמרי
 ביחודא-עילאה, ושוב לא יהיה
 מצב של 'יחודא תתאה' כלל
 ותתפשט תרד ותתגלה בחינת
 יחודא-עילאה למטה בעולם
 הזה שעכשיו יש בו נבראים שרואים
 עצמם למציאות ובחינת 'יחודא עילאה'
 תאיר ותתגלה למטה כמו שהוא
 למעלה, ואז יהיה ראש אחד
 בלבד וכשם שבני ישראל לא יהיו
 עוד שתי ממלכות כי מלכות ישראל
 ומלכות יהודה יתפכו לממלכה אחת,
 וברוחניות — לא יהיו שתי בחינות
 נפרדות של 'יחודה תתאה' ו'יחודא
 עילאה' אלא רק בחינת 'יחודא עילאה'
 בלבד, כי בחינת 'יחודא תתאה' תהיה
 נכללת בבחינת 'יחודא עילאה'.
 ולהעיר גם מהמבאר
 בקונטרס עץ החיים, מאת הרבי
 ה"ש"ב נ"ע איך שבהכרח
 שתהיה העבודה דיחודא-
 עילאה בכל אחד ואחד,
 למרות שאחדות ה' בדרגה של 'יחודא
 עילאה', היינו מתוך הכרה שהכל בטל
 לאלוקות ב"ביטול במציאות" וכאילו
 אינו קיים, היא דרגה גבוהה, למעשה
 כל אחד ואחד נדרש להגיע לכך, וטעם
 הדבר הוא כיוון דב'עבודה דיחודא-תתאה' כאשר ההכרה באחדות ה'
 היא ברמה של "ביטול היש" בלבד הרי כיוון שיחד עם הביטול עדיין יש
 תחושה מסוימת של יישות ומציאות עצמית בנקל הוא שיפול
 מדרגתו חס-ישראל ואם תהיה ירידה יתכן שאחריה תבוא ירידה
 והתדרדרות נוספת ויהיה יש גמור כו', ללא כל ביטול ולזאת
 בהכרח הוא שכל אחד ואחד יגיע את עצמו ויתאמץ ככל
 הדרוש על מנת לבוא לבחינת הביטול דיחודא-עילאה, "ביטול
 במציאות" ללא כל תחושה של יישות כלל ועל-ידי-זה גם אם למעשה
 לא יגיע ל"יחודא עילאה" ו"ביטול במציאות" במלוא המידה, הרי בזכות
 המאמץ להגיע ליחודא עילאה' אזי לפחות יוכל להיות עבודה

ושמו להם ראש אחד, היינו שלא מספיק שיתקבצו יחדו
 למקום אחד, כנאמר בפסוק הקודם שה' יקבץ את בני ישראל המפוזרים
 כזרעים ויהיו ביחד בתוך רשות היחיד אחת, כך שהמקום בו הם נמצאים
 מאחד אותם אבל עדין ישארו ב' ענינים שונים, שאז כאשר
 האחדות לא מושלמת יכולים
 להיות עדיין יש אפשרות שיהיו גם
 במעמד ומצב של פירוד
 והקיבוץ יחד למקום אחד לא יביא את
 האחדות הרצויה (שהיה ענין
 הפירוד וחוסר האחדות בבריאה
 כללות הענין דחטא עץ
 הדעת, שהוא מקור כל
 החטאים ועונות ופשעים
 שעושים פירוד בין החוטא והבריאה
 והקדוש-ברוך-הוא בניגוד למצוות
 שפועלות חיבור ואחדות), אלא
 כפי שממשיך בכתוב, שבנוסף
 להתקבצות במקום אחד יהיה גורם
 נוסף שיאחד אותם, וזאת באחדות
 מלאה ומושלמת ושמו להם ראש
 אחד, שיהיו ענין אחד ממש.
 והולך ומבאר את ענין האחדות
 המושלמת שעל-ידי (אחדות ממלכת
 ישראל וממלכת יהודה על-ידי כך
 שלשתיהן יהיה) "ראש אחד":
 והענין בזה, שעכשיו בעבודת ה'
 בזמן הזה, לפני קיבוץ בני ישראל
 ואיחוד הממלכות יש שני
 ראשים, בחינת יחודא-
 עילאה ויחודא-תתאה, מבואר
 בזה שיש שתי דרגות באחדות ה':
 יחודא עילאה (יחוד עליון) — אחדות
 בדרגה גבוהה היינו שכל העולמות
 והנבראים בטלים לאלוקות בביטול
 מוחלט והם כאין ממש, ויחודא תתאה' (יחוד תחתון) — אחדות בדרגה יותר
 נמוכה שבה הביטול לא מוחלט. ובאופן כללי — יחודא עילאה' הוא מלמעלה
 למטה היינו מצד הקדוש-ברוך-הוא בעצמו שלמעלה מהתלבשות בנבראים,
 ויחודא תתאה' הוא מלמטה למעלה, היינו הביטול לאלוקות כפי שהוא מצד
 האור האלוהי המלושב בנבראים, ושני האופנים באחדות ה' הם שני עניינים
 שונים שאינם משתוים כאחד, כי בחינת יחודא-עילאה היא
 בחינת ביטול במציאות, בחינה שבה הנבראים בטלים לאלוקות
 לחלוטין כאילו אינם קיימים במציאות ובחינת יחודא-תתאה היא
 בחינת ביטול היש בלבד, שבה הנבראים רואים את עצמם כמציאות
 קיימת, ומבטלים רק את היישות שלהם אך לא את עצם מציאותם, וזה המצב

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

שכאשר המלאכים טענו אל הקדוש-ברוך-הוא "תנה הודך על השמים" ובקשו
 שהתורה תינתן להם, ענה להם משה רבנו – האם ירדתם למצרים, האם יש
 לכם אב ואם, האם יש לכם יצר הרע, הרי שיש כוונה מיוחדת בנתינת התורה
 דווקא לבני ישראל כפי שהם בעולם הזה התחתון לאחר שירדו למצרים שהיא
 המקום הנחות ביותר ברוחניות ("ערות
 הארץ") והיו שקועים שם בטומאה ויש
 להם יצר הרע, ובכל זאת יעסקו בתורה
 ומצוות וימשיכו אלוקות למטה,
 ומצבם של בני ישראל בעולם הזה הוא
 נחות **עַד כְּדִי כִּף** שיש בהם דמיון
 לאינם יהודים, להבדיל, **שְׁצַרְיָה**
לְהִיטּוּ הָעֵנָן דָּאֵתָה בְּחִרְתָּנוּ
מִכָּל הָעַמִּים, וּבָנוּ בְּחִרְתָּ מִכָּל
עַם וְלָשׁוֹן (שְׁעֵנָן זֶה הִנֵּה
בְּמִתֶּן-תּוֹרָה כְּמוֹכָא בְּהַלְכָּה
שְׂבָאֵמִית יִבְנוּ בְּחִרְתָּ מִכָּל עַם וְלָשׁוֹן
בְּבִרְכּוֹת קִרְיָת שְׁמַע יֵשׁ לְכוּן לְמַתָּן
תּוֹרָה), כְּמִבּוֹאָר פְּתִינָא שְׁקָאִי
נוֹשָׁא הַבְּחִירָה שֶׁל הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
בְּעַם יִשְׂרָאֵל מִבִּין הָאוֹמוֹת מִתִּיחָס
עַל הַגּוֹף הַחֲמִירִי הַבְּחִירָה שֶׁל
הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא בְּעַם יִשְׂרָאֵל מִכָּל
הָעַמִּים הֵיא הַבְּחִירָה בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי
וְהַחֲמוּרִי הַנֶּדְמָה הַדּוּמָה
בְּחֲמִירֻתוֹ לְגוֹפֵי אוֹמוֹת
הָעוֹלָם, כְּמִבּוֹאָר בַּחֲסִידוֹת
שֶׁהַבְּחִירָה לֹא מִתִּיחָסֵת לְנִשְׁמָה
הַיְּהוּדִית כִּי הַמוֹשֵׁג בְּחִירָה שִׁיךְ
(לְאִמִּיתוֹ שֶׁל דְּבַר) רַק לְגַבִּי בְּחִירָה בֵּין
שְׁנֵי דְבָרִים דּוּמִים לְגַמְרִי וְאֵם לְאַחַד
מֵהֶם יֵשׁ יִתְרוֹן מוֹכַח עַל הַשְׁנֵי בְּרוּר
שֶׁהוּא מוֹעֵדף שְׁזוּהִי עֵינֵין זֶה שְׁבוּ
הַיְּהוּדִי דּוּמָה לְגוֹי הוּא מִדְּרָגָה
תַּחְתּוֹנָה בְּיוֹתֵר, וְאַף-עַל-פִּי
כֵּן, דְּוָקָא שֶׁם כְּאִשֶּׁר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 היו במצב ירוד והיה צורך לבחור בהם מבין העמים **נִיתְּנָה הַתּוֹרָה,**
שְׁהִיא לְמַעְלָה מִמְּדִידָה וְהַגְבֵּלָה שֶׁל הָעוֹלָם וְהַנִּבְרָאִים, וְעַד
שְׁעַל-יְדִי-זֶה עַל יְדֵי גִילּוֹי וְהַמִּשְׁכַּת הַתּוֹרָה, הַבְּלִי גְבוּל, בְּתוֹךְ הָעוֹלָם
הַמּוֹגְבֵּל פּוֹעֲלִים גַּם בְּחֻשָּׁף הָעוֹלָם עֲצָמוּ שֶׁהוּא הָעוֹלָם וְהַסֵּתֵר הַכִּי
גְּדוֹל שִׁיתְּהַפֵּךְ לְאוֹר, שְׁזוּהוּ עֵנָן דְּלִילָה פִּיּוֹם יְאִיר, שֶׁגַם הַלִּילָה
שֶׁהוּא חוֹשֶׁךְ וְהָעוֹלָם וְהַסֵּתֵר יִהְיוּ לִיּוֹם שֶׁהוּא אוֹר וְגִילּוֹי כְּנִ"ל בְּפִירוּשׁ
הַפִּסְקוֹ בַּהֲפִטְרָה זוּ כִּי גְדוֹל יוֹם יִזְרַעָל, שְׁהִיָּה הַכָּל גַּם הַלִּילָה

בְּבִחִינַת יְחִוּדָא-תַּתְּאָה עֲבוּדָה אֲמִיתִית כו' ולפחות "ביטול היש"
שֶׁלּוּ יִהְיֶה בְּאִמָּת. וְכָלְלוֹת הָעֵנָן בְּזֶה, הַתּוֹכֵן הַכִּלְלִי שֶׁל מֵאֲמָן לְבוֹא
ל"יִחְוּדָא עִילָאָה" הוּא לְעִבּוּר אֵת ה' בְּאוֹפֵן כּוֹחַ שְׁגָם בְּעֲבוּדָה דְּבִחִינַת
יְחִוּדָא-תַּתְּאָה, שְׁהִיא בִּיטוּל בְּרִמָּה נְמוּכָה יוֹתֵר, כְּאִמּוּר, וְעַד
לְהַתְּעַסְקוֹת בְּל"ט מְלָאכוֹת
דְּעוּבְדִּין דְּחוּל, הֵינִי שְׁלִמְעֵשָׁה
הָאֵדָם בֹּא בְּמַעַד עִם עֵנִינִי הָעוֹלָם
הַגִּשְׁמִי וְהֵם תּוֹפְסִים מְקוֹם אֲצִלוּ, כִּכֵּל
זֹאת צָרִיף לְהִיטּוּ נִרְגָּשׁ גַּם
הָעֵנָן דְּיְחִוּדָא-עִילָאָה וְצִרְכָּה
לְהִיטּוּ יִגִּיעָה לְהַגִּיעַ לִידֵי הַכְּרָה שְׁבַעֲצָם
הַכּוֹל בְּטֵל בְּמִצִּיאוֹת. וְעַל-יְדִי-זֶה
עַל יְדֵי שְׁכַת עוֹשִׁים מֵאֲמָן וּמִתִּיגֵעִים
לְהַגִּיעַ ל"יִחְוּדָא עִילָאָה" יְהִיָּה
לְעִתִּיד-לְבוֹא הַחֲבִיבוֹר
וְהַתְּפִלָּלוֹת דְּיְחִוּדָא-תַּתְּאָה
וְיְחִוּדָא-עִילָאָה בְּאוֹפֵן שְׁהִיָּה
רֹאשׁ אֶחָד בְּלָבָד, שִׁהִיָּה רַק
"יְחִוּדָא עִילָאָה" וְגַם בְּעוֹלָם הַגִּשְׁמִי
יִהְיֶה נִיכָר וְנִרְגָּשׁ שְׁבַעֲצָם הוּא בְּטֵל
לְגַמְרִי וְאֵין לוֹ שׁוּם מִצִּיאוֹת עֲצָמָאִית,
כְּמִבּוֹאָר לְעִיל, שְׁזוּהוּ עַל-דֶּרֶךְ
הָאִמּוּר לְעִיל שְׁגָם הַמִּסְפָּר
הַגְּדוֹלִים וְהַהִגְבּלוֹת עֲצָמוּ יְהִיָּה
בְּבִחִינָה שְׁלִמְעֵלָה מִהַמִּסְפָּר
בְּלִי גְבוּל וּמִידָה.
ה' וְזוּהוּ הַטַּעַם הַפְּנִימִי לְכַךְ
שְׁקוּרִין פְּסוּקִים הַנִּ"ל
בַּהֲפִטְרָה שְׁלִפְנֵי חָג
הַשְּׁבֻעוֹת, כְּנוֹכַח לְעִיל בְּתַחִילָת
הַמֵּאֲמָר שְׁפָרְשָׁת בְּמִדְבָר, וּמִמִּילָא
הַהֲפִטְרָה שֶׁלָּה, נִקְרָאת תְּמִיד, כִּכֵּל
קְבִיעוֹת, לְפָנֵי חָג הַשְּׁבֻעוֹת, זְמַן מַתָּן
תּוֹרָה בֵּינָן שְׁבָהֶם בְּפִסּוּקִים אֵלֶּה
הַמְּדַבְּרִים עַל מִסְפָּרֵם הַגְּדוֹל שֶׁל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל וְעַל הַמִּהְפֵּךְ מ"לֹא עִמִּי" ל"בְּנֵי אֵל חִי" וְעַל אִיחּוּד "יִשְׂרָאֵל"
ו"יְחִוּדָה" מוֹדְגָשׁ כָּלְלוֹת הָעֵנָן דְּמִתֶּן-תּוֹרָה, לְהַמְשִׁיף אֵת
הַבְּלִי-גְבוּל (בְּלִי מִסְפָּר) לְמִטָּה (מִסְפָּר) דְּוָקָא, וְזֶה גַם הַתּוֹכֵן
שֶׁל מַתָּן תּוֹרָה, לְהוֹרִיד וּלְגַלוֹת אֱלֹקוֹת שְׁלִמְעֵלָה מִהָעוֹלָם בְּתוֹךְ הָעוֹלָם
שְׁזוּהוּ הַטַּעַם עַל כֵּן מַה שֶּׁהַתּוֹרָה נִיתְּנָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִטָּה
דְּוָקָא, בְּעוֹלָם הַזֶּה הַגִּשְׁמִי, בְּהִיּוֹתָם בְּמַעַמְד וּמַצָּב שְׁלִמְצִירִים
(עֲרוֹת הָאָרֶץ) יְרִדְתָּם, וְיִצְרָה-רַע יֵשׁ בִּינֵיכֶם, כְּמִסּוּפֵר בְּגִמְרָא

והיה מספר בני ישראל כחול הים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 וההעלם בַּחֲנִינָת יוֹם ויעוד זה יתקיים לעתיד לבוא, בימות המשיח.
- 2 וְעֵנִין זֶה של הפיכת האור לחושך והלילה ליום מודגש בַּחֲג הַשְּׁבוּעוֹת, פִּדּוּעַ מִנְהֵג כָּל יִשְׂרָאֵל לְהִיּוֹת נְעוּרִים להישאר ערים ולא לישון בְּלִיל חֲג הַשְּׁבוּעוֹת, שָׁזָהוּ פְּדִי לְהַמְשִׁיף מלמעלה למטה גַּם מִבְּחִינַת לִילָה
- 6 בַּיּוֹם יָאִיר העובדה שלא ישנים
- 7 בְּלִיל חֲג הַשְּׁבוּעוֹת אלא נשארים ערים
- 8 קשורה בכך שבחג השבועות ממשיכים
- 9 מלמעלה את עניין הפיכת החושך לאור
- 10 שכאשר היא נמשכת אזי "לילה כיום
- 11 יאיר".
- 12 וְעַל־דֶּרֶךְ שֶׁמַּצִּינוּ בְּנוֹגַע לַיּוֹם הַשְּׁבֵת, שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ וַיְהִי עֶרֶב וַיְהִי בֹקֶר כְּמוֹ בַּשָּׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית, שבכל אחד מהם נאמר "ויהי ערב ויהי בוקר יום ראשון
- 17 ... שני" וכו' אבל לגבי שבת לא נזכר
- 18 המושג "ערב" וְהֵינּוּ לְפִי שֵׁישׁ בּוֹ
- 19 בכל שבת ושבת, גם עתה לפני
- 20 הגאולה, יש בכל שבת הָאֶרֶץ מִבְּחִינַת יוֹם שְׁכּוּלוֹ שְׁבֵת, זמן
- 22 הגאולה שבו החושך יתהפך לאור ואין
- 23 בו העלמות והסתרים ואין בו חולין
- 24 אלא כולו קדושה וכולו שבת שְׁהוּא
- 25 בחינה זו ב"יום" היא גם עניין יוֹם שְׁכּוּלוֹ אַרְוֶה, אמרו חכמינו ז"ל
- 27 שהאלף השביעי לקיום העולם יהיה
- 28 "יום שכולו ארוך" ומוסבר על כך
- 29 בתורת החסידות שהכוונה שיהיה בו
- 30 גילוי אלוקות ממקור נעלה ביותר
- 31 מבחינת "אריך אנפין" שנמשך
- 32 מלמעלה מעלה עד למטה מטה שֶׁגַם
- 33 לַעַת עֶרֶב בעת החושך יִהְיֶה אֹר
- 34 וגילוי, וְכַמֵּאָמֵר רַבּוּתֵינוּ וְלִי שְׁעוֹת שִׁמְשָׁה אוֹתָהּ הָאֶרֶץ ובליל שבת הראשון לא
- 37 שקעה השמש, כנאמר במדרש לגבי האור שברא ה' בתחילת הבריאה: "ר'
- 38 לוי בשם רבי זעירא אמר: ל"ו שעות שימשה אותה האורה, שנים עשר של
- 39 ערב שבת, וי"ב של לילי שבת וי"ב של שבת, כיון ששקעה החמה במוצאי
- 40 שבת התחיל החושך ממשמש ובא..."
- 41 וְזֶה גַּם מֵה שֶׁדָּרְשׁוּ לַמּוֹ רַבּוּתֵינוּ וְלִי אֵת הַחַיִּיב דְּשִׁלֵּשׁ סְעוּדוֹת בְּשֶׁבֶת מִמָּה שֶׁכָּתוּב בתורה בספור ירידת המן במדבר
- וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲכָלוּהוּ הַיּוֹם, כִּי שֶׁבֶת הַיּוֹם לַה', הַיּוֹם לֹא תִמְצָאוּהוּ בַּשָּׂדֶה, ג' פְּעָמִים הַיּוֹם, וכיוון שהביטוי "היום" נזכר שלוש פעמים הדבר מלמד שבשבת צריך לאכול שלוש סעודות, אחת בליל שבת ושתיים נוספות ביום השבת וְהֵינּוּ שֶׁגַם עַל סְעוּדַת הַלֵּילָה שהוא זמן של חושך נֶאֱמַר אֲכָלוּהוּ הַיּוֹם, וַיְהִי יוֹם הוּא עֵנִין הָאֹר, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹקִים לְאֹר יוֹם, הרי שגם בעניין השבת מצוין שהלילה נהפך לאור שָׁזָהוּ עֵנִין דְּלִילָה בַּיּוֹם יָאִיר כמו שמבואר לעיל לגבי חג השבועות וכן לגבי קיבוץ בני ישראל לעתיד לבוא והמהפך שיעברו מ"לא עמי" ל"בני אל חי", וכן לגבי הפיכת החושך לאור על ידי עבודת התשובה.
- (ו) אַף עֲדִין צָרִיף לְהִבִּין, גם אחרי הביאור שהובא לעיל אודות הקשר המיוחד של תוכן ההפסדה הוּו לחג השבועות, זמן מתן תורה, עדיין יש צורך בתוספת ביאור על כך שהפסדה זו אמרת דווקא בתקופה זו של השנה דְּלִכְאוּרָה, הַעֲנִין דְּלִילָה בַּיּוֹם יָאִיר (שהוא התוכן הפנימי של גְּדוּל יוֹם יִזְרְעָאֵל, כמבואר לעיל בהרחבה), שֶׁעֲנִינוּ בַּעֲבוּדָה הוּא עֵנִין הַתְּשׁוּבָה, שֶׁעַל־יָדָה וְדוֹנוֹת נַעֲשׂוּ לוֹ בְּזִכְיוֹת (כנ"ל סעיף ג), שגם דברים אלה קשורים להפיכת הלילה והחושך ליום וגילוי הרי זה שֶׁיָּהּ לְשִׁבְעָא דְּנִחְמָתָא, שְׁזוּהִי הַהֲכָנָה לְחוּדֶשׁ תַּשְׁרִי, שָׁאז הוּא עֵנִין הַתְּשׁוּבָה, פִּדּוּעַ⁴³ שֶׁעֲנִינוּ שֶׁל חוּדֶשׁ תַּשְׁרִי הוּא עֲבוּדַת בְּעָלִי תְּשׁוּבָה - מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה, מֵה־שְּׁאִין־כֵּן חוּדֶשׁ נִסָּן שֶׁעֲנִינוּ הוּא עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים - מְלֻמָּעָלָה לְמָטָה, וְכֵינֵן שֶׁחַג הַשְּׁבוּעוֹת אֵין לוֹ יוֹם קְבוּעַ בַּחֲדָשׁ, תַּשְׁרִי, שָׁאז בימי ראש השנה ויום הכיפורים ועשרת ימי תשובה הוּא עֵנִין הַתְּשׁוּבָה, פִּדּוּעַ בתורת החסידות שֶׁעֲנִינוּ שֶׁל חוּדֶשׁ תַּשְׁרִי הוּא עֲבוּדַת בְּעָלִי תְּשׁוּבָה - מְלֻמָּטָה לְמַעְלָה, עיקר עבודת התשובה היא כאשר האדם מצד עצמו מתעורר לחזור ולהתקרב לאלוקות וההתקרבות היא בדרך מלמטה למעלה מֵה־שְּׁאִין־כֵּן חוּדֶשׁ נִסָּן שֶׁעֲנִינוּ הוּא עֲבוּדַת הַצְּדִיקִים - מְלֻמָּעָלָה לְמָטָה, כפי שהיה

(32) שו"ע אדה"ז או"ח סתצ"ד ס"ג. (33) לקו"ת שם ח, א. (34) ראה אוה"ת שם ע' סה. (35) תמיד בסופה. (36) ראה קידושין לט, ב. חולין קמב, א. תו"א תולדות יח, ד. (37) זכרי' יד, ז. (38) ב"ר פי"א, ב. (39) שבת קיז, סע"ב. (40) בשלח טז, כה. (41) ראה אוה"ת בשלח ע' תרד. (42) בראשית א, ה. (43) ראה סה"מ תרל"ו ח"ב ע' שס. תרנ"ב ס"ע ג.

ביאור בדרך אפשר

1 בִּיצִיאַת מִצְרַיִם בַּחֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁעִיקֵר הֵתְקַרְבּוּת בֵּין הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא וּבֵין
2 יִשְׂרָאֵל הִיִּתָּה מִלְמַלְעָה, עַל־יְדֵי שֶׁהַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא נִגְלָה עֲלֵיהֶם וְגַאֲלָם,
3 וּכְמִבּוּאָר בַּחֲסִידוֹת שֶׁלֹּכֵן חוֹדֶשׁ תִּשְׁרִי שְׁעִנִּינוּ עֲבוֹדַת ה' ב"אֲעֻרּוּתָא
4 וְלִתְתָּא", בְּהִתָּאם לַגְּדֵרֵי הָאָדָם, הוּא הַחוֹדֶשׁ שֶׁבּו נִבְרָא הָעוֹלָם וּמִסְמַל אֵת
5 הַנִּהְגוּת הָעוֹלָם עַל־יְדֵי הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-
6 הוּא בִּדְרָךְ הַטֵּבַע וְחוֹדֶשׁ נִסָּן שְׁעִנִּינוּ
7 עֲבוֹדַת ה' בְּדֶרֶךְ "אֲעֻרּוּתָא דְלַעֲיָלָא",
8 שֶׁלֹּא לְפִי הַגְּדִירִים שֶׁל הָאָדָם וְהָעוֹלָם,
9 הוּא הַחוֹדֶשׁ שֶׁבּו הִיִּתָּה הַגְּאוּלָּה
10 מִמִּצְרַיִם וְבו עֲתִידִין לְהִיגָאֵל וְהוּא
11 מִסְמַל אֵת הַנִּהְגוּת הָעוֹלָם עַל־יְדֵי
12 הַקְדוּשׁ-בִּירוּךְ-הוּא בְּנִסָּים שֶׁלְמַעֲלָה
13 מֵהַטֵּבַע וּבִיָּוֶן שֶׁחֵג הַשְּׁבוּעוֹת
14 בִּשְׁנֵה מִכָּל שָׁאַר הַמוֹעֲדִים שֶׁהִתְאָרִיךְ
15 שֶׁלָּהֶם מִפְּרוּשׁ בַּתּוֹרָה כְּמוֹ חֵג הַסּוּכוֹת
16 בִּט"ו בַּתִּשְׁרִי, חֵג הַפֶּסַח בִּט"ו בְּנִסָּן
17 וְכד' אֵינֶן לּוֹ יוֹם קָבוֹעַ בַּחֹדֶשׁ,
18 אֲלָא קְבִיעוּתוֹ הִיא בַּיּוֹם
19 הַחֲמִישִׁים לְסִפִּירַת הָעוֹמֵר
20 שֶׁמִּמִּתְחַלֵּת הַפֶּסַח, שֶׁמִּתְחִילָה
21 בִּט"ז בְּנִסָּן, לְמַחֲרַת הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן שֶׁל
22 חֵג הַפֶּסַח וְנִמְשַׁכַּת שְׁבַעֲה שְׁבוּעוֹת,
23 אַרְבַּעִים וְתִשְׁעָה יָמִים שֶׁבִּסְיוֹמָם חֵל חֵג
24 הַשְּׁבוּעוֹת הָרִי זֶה חֵג הַשְּׁבוּעוֹת
25 וְהַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁלּוֹ שֶׁנֶּךָ לְחֹדֶשׁ
26 נִסָּן, שְׁעִנִּינוּ הוּא עֲבוֹדַת
27 הַצִּדִּיקִים, וְלֹא עֲבוֹדַת בְּעַלֵּי
28 תְּשׁוּבָה שֶׁהִיא בְּתַקּוֹת "שְׁבַעֲה
29 דְנִחְמָתָא" תּוֹר הַכְּנָה לְחֹדֶשׁ תִּשְׁרִי,
30 וְאֵם כֵּן נִשְׁאַלְתָּ הַשְּׁאֵלָה לָמָּה נִקְבְּעוּ
31 פְּסוּקִים אֵלֶּה שֶׁמְדַבְּרִים עַל הַפִּיכָה
32 חוּשֶׁךְ לָאוֹר, עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה, דּוּקָא
33 בְּסִמְכוּת לַחֵג הַשְּׁבוּעוֹת הַבָּא בְּהַמִּשְׁךְ
34 לַחֵג הַפֶּסַח וְחוֹדֶשׁ נִסָּן?
35 אֲפֹר הָעֲנִין הוּא, שֶׁכָּלֹלֹת עֲנִין הַתְּשׁוּבָה שֶׁעִיקְרוֹ אֲמָנָם בַּחוֹדֶשׁ
36 תִּשְׁרִי יִשְׁנֻ בְּאוֹפֶן כָּלְלִי גַם בַּחֹדֶשׁ נִסָּן, וּבִהְקָדָם מֵה שְׁנֵתִּבְאָר
37 לְעִיל בְּמִאֲמָרֵי חֵג הַפֶּסַח שֶׁל שְׁנָה זוֹ, תִּשְׁכ"ו, מִמִּאֲמָר הַצֵּמַח
38 צֶדֶק" שֶׁבַּחוֹדֶשׁ נִסָּן שְׁנָה זוֹ, תִּשְׁכ"ו, מֵלֹא מֵאָה שְׁנָה לְחִסְתַּלְקוּתוֹ ב"ג נִסָּן
39 תִּרְכ"ו בְּעֲנִין הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל הָאֲמִירָה בְּלִיל הַסֵּדֶר הֵא לְחִמָּא עֲנִיא
40 דִּי אֲכָלוּ אֲבִהֶתָּא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם, זֶה (הַמְצָא) לַחֵם הָעוֹנִי שֶׁאֲכָלוּ
41 אֲבוֹתֵינוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁעִנִּינוּ לָחֵם עוֹנִי (שְׁפִיזָה דְּקָא בְּמִצָּה שֶׁשְׁשׁוּהָ
42 מִקְמָה וּמִים בְּלִבָּד יוֹצֵאִים יְדֵי חוֹבֵת אֲכִילַת מִצָּה אֲדִילוּ בְּמִצָּה
43 עֲשִׂירָה, שְׁנִילוּשָׁה כְּמִי פְרוּת, אֲפֹר שֶׁאֲפָשֶׁר מִן הָדִין לֵאפוֹת אוֹתָהּ בְּצוּרָה שֶׁלֹּא

ביאור בדרך אפשר

45 (בפסח) הוא העבודה דאתכפפא, עבודת ה' בדרך של כפיית הרע
 46 והחושך המתנגד לקדושה (והיא דרגה נמוכה יותר מדרגת "אתהפכא" שבה
 47 הרע והחושך נהפך לטוב ואור) וזהו גם מה שהיציאה ממצרים
 48 הייתה באופן דברח העם, כמבואר בפניא וזה לשון רבנו
 49 הזקן בתניא: "דלכאורה הוא תמוה, למה הייתה כזאת, וכי אילו אמרו
 50 לפרעה לשלחם לחופשי לעולם לא היה מוכרח לשלחם" אלא שזהו
 51 הצורך "לברוח" ממצרים הוא מפני שהרע שבנפשות ישראל
 52 עדין היה בתקפו בחלל השמאלי כו', כמבואר בספר
 53 התניא שהחלל השמאלי שבלב הוא מקום משכנה של הנפש הבהמית ושל
 54 היצר הרע ולכן כיוון שבעת היציאה ממצרים בני ישראל עדיין לא הודככו
 55 מהרע שבו היו שקועים במצרים, הם לא קבלו את התורה מיד אלא
 56 הוצרכו לעבודה הרוחנית דספירת העומר, שהיא ביורו
 57 וזיכור נפש האדם שנוסף על המבואר על התוכן והעניין של
 58 ספירת העומר פר"ן רבנו ניסים ממדרש אגדה שבני ישראל
 59 ספרו את הימים עד מתן תורה מצד הרגש הבעגועים
 60 למתן תורה, מתוך תשוקה וציפייה להגיע למתן תורה יש בזה ב'ספירת'
 61 הימים במובן הרוחני גם הענין דביורו וזיכור פרטי המדות
 62 דנפש הבהמית, שכן בספירת העומר לא מסתפקים בבירור וזיכור כללי אלא העבודה היא לזכר ולברר את
 63 כל פרטי המידות, כפי שכל אחת משבע המידות כוללת את כל השבע, החל
 64 מ"חסד שבחסד" ועד "מלכות שבמלכות", בסך הכול ארבעים ותשעה פרטים
 65 בארבעים ותשעה ימי העומר שזהו ענין זה של ביורו וזיכור המידות של
 66 הנפש הבהמית בימי ספירת העומר הוא הטעם על מה שמנחת העומר שמקריבים ביום הראשון של ספירת העומר, ט"ז בניסן, אינה כמו כל
 67 המנחות שבאות מן החטים - מאכל אדם, אלא כמו מנחת סוטה שבאה מן השעורים דוקא, מאכל בהמה, כדברי חכמינו
 68 ד"ל - היא עשתה מעשה בהמה, קרבנה ממאכל בהמה והיננו, לפי שביציאת מצרים היה רק הענין דאתכפפא, כאמור שהרע עדיין

(44) ד"ה והניף דאחרון של פסח פ"ח ואילך (סה"מ תשכ"ו ע' קצא ואילך). וש"נ. 45) אוה"ת דרושים לפסח ע' תנח ואילך.
 (46) הגדה של פסח. 47) פ' ראה טז, ג. 48) רמב"ם הל' חמץ ומצה פ"ה ה"כ. פ"ר ה"ה. שו"ע ודאדה"ז או"ח סתס"ב ס"א.
 (49) בשלח יד, ה. 50) ספ"ל"א. 51) סוף מסכת פסחים. 52) סוטה יד, א. וראה לקו"ת אמור לה, ד. לו, א. 53) ח"ג צז, סע"א

והיה מספר בני ישראל כחול הים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

19 הוא גורם תחושה של צמאון לאלוקות ביתר שאת. ומזה מוכן שגם
20 בחודש ניסן החודש של יציאת מצרים (ולא רק בחודש תשרי שבא אחרי
21 "שבע נדחמא", כאמור לעיל) ישנו ענין התשובה, ולכן ראוי ונכון
22 לקרוא הפטרה זו שמדברת על עניין התשובה בסמיכות לחג השבועות שבא
23 בהמשך לחודש ניסן אלא שאכן יש
24 הבדל בין עניין התשובה כפי שהוא
25 בחודש תשרי לעניינו כפי שהוא
26 בחודש ניסן, שזהו עבודת התשובה
27 של חודש ניסן ענין התשובה
28 כפי ששייך אצל צדיקים,
29 ועל-דרך המאמר⁵⁶ בוורה
30 שמשמח אתא לאתבא
31 צדיקא בתיובתא בא להחזיר את
32 הצדיקים בתשובה, כי בזמן הזה
33 צדיקים אינם עומדים במקום שבעלי
34 תשובה עומדים, כי מי שהיה רחוק
35 ונתקרב זוכה להתקרבות גדולה במיוחד, ולעתיד לבוא, בימות המשיח, גם
36 הצדיקים יזכו למעלת התשובה [כפי שצוין בהערה כאן, סיום המאמר חסר].

1 היה בתקופת רק שלפי שעה התגברו עליו ולכן הוצרך להיות
2 לא-חריזה לאחר היציאה ממצרים בדרך של "כי ברח העם" הענין
3 דספירת העומר, כדאיתא כמובא בזהר שזהו התוכן הפנימי של
4 ספירת הימים כהכנה למתן תורה בתור תהליך של בירור וזיכוך הוא
5 על-דרך מה שכתוב לגבי טהרת
6 אשה נידה וספירה לה גו' שהוא
7 תהליך של הודקכות וטהרה, וגם
8 ספירת העומר שמתחילה למחרת
9 היציאה ממצרים בדרך של "אתכפא"
10 היא כפי לפעול ברור
11 והתהפכות המדות באופן של
12 אתהפכא שלמעלה מ"אתכפא",
13 כאמור. והרי כללות הענין
14 דאתכפא שזהו ביציאת
15 מצרים הוא על-דרך ענין
16 התשובה שאף היא יציאה מהער
17 אל הטוב וכמבואר בחסידות שאמנם ב"אתהפכא" יש יתרון של הפיכת הרע
18 לטוב, אבל ב"אתכפא" יש יתרון מיוחד שהיא באה מתוך ריחוק שדווקא

ואילך. נתבאר בד"ה וספרתם תר"ל; תרנ"ב. 54) מצורע טו, כח. 55) ראה ד"ה דבר גו' קדושים תשכ"א (תורת מנחם —
ספר המאמרים אייר ע' רנז). לקו"ש ח"ד ע' 1302. 56) ראה לקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנג, ב.
57) חסר סיום המאמר (המו"ל).

המשך ביאור למס' סוטה ליום ששה וארבעים לעומר עמ' ב

27 עצמן – הנהיגו את עצמם בבזיון בקטנים. מתקין לה רב יוסף,
28 מה הקושי בכך שקרויים גם נערים וגם קטנים, ודלמא נערים
29 אינו כינוי לגילם אלא קרויים כך על שם מקומן שבאו מעיר
30 ששמה 'נעורין', וקטנים היו, מי לא כתיב – וכי לא נאמר כעין
31 זה, "וארם יצאו נדודים וישבו מארץ ישראל נערה קטנה",
32 וכן שאין לן כמו כן, כיצד היא נערה וקטנה הלא נערה בת שנים
33 עשרה היא ואינה קטנה, ואמר רבי פדת, קטנה היתה דמן
34 נעורין – מן העיר נעורין, וכך נאמר גם כאן בענין נערים קטנים.
35 מתרצת הגמרא, היום בענין נערה קטנה לא מפרש הכתוב
36 מקומה מאין היא באה, לכך ניתן לפרש ש'נערה' הוא על שם
37 מקומה, ואילו הלא בענין הנערים הקטנים מפורש מקומן
38 שיצאו מיריחו, ולכך אין לפרש ש'נערים' הוא על שם מקומם.
39 עוד נאמר שם, "ויופן אחרייו ויראם וקללם בשם ה'", מפרשת
40 הגמרא, מה ראה, אמר רב, ראה ממש – שהענינים בראייתו,
41 כדנתגאל, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מקום שנתנו
42 חכמים עיניהם לרעה, התוצאה היתה או מיתה או עוני.
43 ושמאל אמר, ראה ברוח הקדש שכולן נתעברה בהן אמן
44 ביום הכפורים שהוא יום שאסור בתשמיש המטה. ורבי יצחק
45 נפקא אמר, בלזרית – שער שמגדלים אחורי העורף ראה שיש
46 להן כאמורים ולכך קללם. ורבי יוחנן אמר, ראה ברוח הקדש
47 שלא היתה בהן לחלוחית של מצה ולכך קללם. שואלת
48 הגמרא, ודלמא בודעיהו ניהוה הוה – תהיה לחלולית, ואין
49 ראוי לקללם. אמר רבי אלעזר ראה שאין לחלוחית לא גם ולא
50 בורעם עד סוף כל הדורות ולכך קללם.
51 אחרי שאלשע קללם נאמר שם, "ותצאנה שתים דובים מן
52 היער ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים",

1 שם", לשם מה הוצרך לומר שלא ישב אדם שם, וכי מאחר
2 שלא עבר, היכן ישב (ומאחר שלא ישב היכן עבר), אלא
3 כוונת הפסוק לאדם הראשון, שכל ארץ שגור עליה אדם
4 הראשון לישבו, נתישבה, ארץ שלא גור עליה אדם הראשון
5 לישבו לא נתישבה ולא ישב אדם, פירוש, שלא גור עליה
6 אדם הראשון לישבו, ולכך לא עבר בה איש, וכן דקלים אלו,
7 במקום זה יש רק דקלים, כי כך גור אדם הראשון, שלא יהיה בו
8 אלא ישוב דקלים, ולכך מתכוונים במה שאומרים שהדקלים
9 משנות אדם הראשון. מספרת הגמרא, רב מרדכי אלויה לרב
10 אשי רבו מהגרונא ועד בי ביפי, ואמרי לה, עד בי דורא.
11 אמר רבי יוחנן משום רבי מאיר, כל שאינו מלוח ומתלוח –
12 כל שאינו מלוח את חברו, וכן מי שאינו מניח שילווחו, הרי הוא
13 באילו שופך דמים, שאילמלי ליווחו אנשי יריחו לאלישע
14 כשהלך מעירם, לא היו התינוקות מתקלסים בו, וכך לא נירה
15 דובים לתינוקות. ומביאה הגמרא את המעשה, שנאמר על
16 אלישע הנביא אחר שריפא את המים ביריחו, "ויעל משם בית
17 אל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
18 בו ויאמרו לו עלה קרח עלה קרח", ומפרשת הגמרא, אמרו
19 לו, עלה שחקקרח – שרוקנת עלינו את המקום שכל עוד שהיו
20 המים רעים, היינו מתפרנסים על ידי שהבאנו מים ממקום אחר
21 ומכרנו, ועכשיו שרפאת את המים, קפחת את פרנסתינו.
22 עוד מבארת הגמרא, מאי ונערים קטנים' הרי נערים גדולים
23 הם ואינם קטנים, וקטנים אינם נערים, אמר רבי אלעזר, נערים
24 נקראו על שם שמונערים מן המצות, קטנים נקראים על שם
25 שהיו מקטני אמה בכך שדאגו על הפסק פרנסתם על ידי ריפוי
26 המים. תנא בבביתא פירוש אחר על כך, נערים היו, וכזבו

בס"ד. שיחת ש"פ במדבר, ב' סיון, ה'תשכ"ו.

בלתי מוגה

ד. ...בהמשך להמדובר לעיל (במאמר¹⁸) אודות ענין המספר, שצריך להמשיך בו הבחי' ד"לא ימד ולא יספר"¹⁹ - יש להדגיש גם את החשיבות של ענין המספר כשלעצמו, כמודגש בפרשת השבוע, פ' במדבר (שקורין לעולם לפני חג השבועות²⁰, בתור הכנה למ"ת), שבה מדובר אודות מנין בני, ועד שבגלל זה נקרא הספר כולו בשם "חומש הפקודים"²¹.

ולהעיר, שאף שענין המספר הוא לכאורה ענין של חסרון, כיון שיש כאן רק מציאותו של היחיד והפרט - הרי גם אחד מישראל יכול להיות נחשב ל"רב", כמ"ש²² בקשר להכנה למ"ת: "פן יחרסו גו' ונפל ממנו רב", "אפילו הוא יחידי חשוב לפני רב" [ולכן מצינו במדרשי חז"ל²³ שהענין דמ"ת הי' תלוי בכך שלא יחסר אפילו אחד מישראל, יהי' מי שיהי', אפילו נושא פסל מיכה (כמדובר פעם²⁴), שבזה מודגשת החשיבות של כל אחד מישראל], ועד שגם אחד מישראל יכול להיות שקול כנגד כל העולם כולו, ועד שמכריע את כל העולם כולו לכף זכות (כמ"ש הרמב"ם²⁵), כך, שענין המספר אינו חסרון.

ואדרבה - ענין המספר הוא למעליותא, וכפי שפירש רש"י בתחלת הפרשה: "מתוך חיבתן לפניו מונה אותן כל שעה".

ה. ובהמשך לזה יש לבאר פירוש רש"י על הפסוק²⁶ "אך את מטה לוי לא תפקוד" - שאין הכוונה שלא למנותם כלל (שהרי גדלה מעלת המנין), אלא שאין למנותם "בתוך בני ישראל", כי אם לבדם, ועל זה מפרש רש"י ב' פירושים: "כדאי הוא לגיון²⁷ של מלך להיות נמנה לבדו. ד"א צפה הקב"ה שעתידיה לעמוד גזירה על כל הנמנין מבין עשרים שנה ומעלה שימותו במדבר. אמר, אל יהיו אלו בכלל, לפי שהם שלי, שלא טעו בעגל".
הביאור בפירוש רש"י,

- הצורך בב' הפירושים²⁸, והחילוק ביניהם, שלפי פירוש הא', נפקדו גם הלויים, אלא שנמנו באופן שונה, ולפי פירוש הב', מנין הלויים (שהי' ע"י השכינה ובת קול כו') לא הי' בגדר "תפקוד", כדי שלא תחול עליהם ה"גזירה (ש)על כל הנמנין"²⁹, שמצדה אין הבדל בין צדיק לרשע³⁰ (כולל גם שבט לוי שלא השתתפו בעצת מרגלים³¹ - כמובן ממ"ש בהתחלת הגזירה³² "אכנו גו' ואעשה אותך לגוי גדול", "אותך" דייקא, ולא אותך ושבטך*), אלא שאח"כ נחלפה ל"במדבר הזה יפלו (בנ"י) גו'³⁵), אלא שהוציאם הקב"ה

(* ועד"ז לאחר חטא העגל כתיב³³ "ואעשה אותך לגוי גדול", ולא אותך ושבטך, אף ששבט לוי לא חטא - ש"ביקש להם (הקב"ה) לכלות הטובים עם הרעים", ו"ונתפלל עליהם כמה שנאמר³⁴ ויחל משה .. מחל הקב"ה ואמר שלא יאבד את כולם" (במדבר"ר פ"ט, מד ובמת"כ).

<p>(28) ראה מו"נ ח"ג פל"ד.
(29) ראה פע"ח שער ספה"ע פ"ז. מ"ח מס' אייר סיון פ"ו מ"ו.
(30) זח"ג רפז, ב ואילך.
(31) מאמרי אדה"ז הקצרים ע' תסד. וש"נ.
(32) ראה לקו"ת פרשתנו (בהר) מא, א. ובכ"מ.
(33) זח"א קיח, א.
(34) ראה סה"מ תרכ"ו ע' שכו. תרנ"ו ע' שנו. המשך תרס"ו ע' כג. ע' תקמו. תער"ב ח"א ע' שסו. סה"מ עטר"ת ע' רצא. תרפ"א ע' קסז. תרפ"ה ע' קצט. תש"ט ע' 57. ועוד.
(35) ראה אג"ק חכ"ב ע' צז בהערה ד"ה טל תורה. וש"נ.</p> | <p>(18) תוד"ה וספרתם - מנחות שם.
(19) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסתפ"ט. וש"נ.
(20) ראה זח"ג רנד, א. הובא במאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ריש ע' נו. וראה גם סה"מ תרצ"ב ס"ע שסד. וש"נ.
(21) שבת עז, ב.
(22) מאירי יבמות סב, ב (בשם הגאונים). טוש"ע (ואדה"ז) או"ח סתצ"ג ס"ב (ס"ה).
(23) ראה תו"א תצוה (בהוספות) קי, ד. ובכ"מ.
(24) קהלת ז, יב.
(25) ראה שו"ע אדה"ז שם. וש"נ.
(26) ראה נטעי גבריאל הל' פסח ח"ג פמ"ח ס"ז. וש"נ.
(27) עירובין יג, ב. וש"נ.</p> |
|--|---|

- מכלל הגזירה (ע"י השינוי באופן מנינם), כיון ש"הם שלי (מפני) שלא טעו³⁶ בעגל³⁷ (ועפ"ז מתורץ¹ מדוע נקט רש"י "שלא טעו בעגל", ולא שלא טעו במרגלים, שזהו החטא המדובר כאן³⁸);
- ביאור החילוק בין מנין בנ"י, מספר כפשוטו, מנין הלויים "על פי ה'", בגדר מספר, לאהרן "שלא הי' במנין הלויים"³⁹, למעלה מכל גדר ומספר⁴⁰ - בשייכות לעבודה דבירור העולם⁴¹;
- והשייכות לספה"ע: ספירת מ"ט יום, המשכת שער הנו"ן ע"י ספירת המ"ט יום, בגדר מספר, והבחי' דשער הנו"ן שבאה בדרך מתנה שאינו בגדר מספר כלל, שזוהי המעלה הפנימית והאמיתית שמתגלה אצל בנ"י בחג השבועות, זמן מ"ת⁴² -
- הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס⁴³ בלקו"ש חל"ג בתחלתו.

* * *

בשוה, או שבא בהמשך לאיסור פרטי זה (ראה לקו"ש חל"ט ע' 184. תורת מנחם - התועדויות חכ"ו ע' 30. וש"נ).

(42) כג, יב.

(43) שענינה ברוחניות ישנו בכל התוקף גם עתה, כמו בזמן שביהמ"ק הי' קיים, שהרי גוים אינם יכולים לפגוע בהרוחניות, וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר (סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ) שהנשמה איננה בגלות כו'.

וע"י שישנו ענין השביעית בעבודה, פועלים את ענין הגאולה - שהרי "גלות בא לעולם .. על שמיטת הארץ" (כמ"ש בפרקי אבות שלומדים ביום הש"ק זה (פ"ה מ"ט), וכמ"ש בפרשת השבוע (בחוקותי כו, לד): "אז תרצה הארץ את שבתותי"), וזוה מובן, שע"י קיום ענין השביעית באה הגאולה, ע"י משיח צדקנו.

(36) סוכה מה, ב.

(37) ראה סנהדרין צח, א.

(38) פרשתנו (בחוקותי) כו, יג.

(39) בהר כה, ב.

(40) ופשיטא - לא בגלל שמתעצל לעבוד, ובלשון הגמרא (פסחים נא, ב): "כמה בטלני הוי בשוקא".

(41) וגם להדעות שתוספת שבת היא מן התורה, כמוכא גם בשו"ע אדה"ז (או"ח סרס"א ס"ד. סתר"ח ס"א (וראה הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 58 הערה 20)) - הרי מוכן שה"תוספת" אינה כמו יום השבת עצמו. ובפרט לפי הסברא (ראה לקו"ש שם הערה 29. וש"נ) ש"תוספת" הו"ע כללי - הוספה בכל ענין של קדושה, ואין זה קשור עם קדושת השבת דוקא (וע"ד החקירה בנוגע ל"לפני עור", ו"חצי שיעור", אם זה ענין כללי בכל האיסורים

המשך ביאור למס' עירובין ליום רביעי עמ' ב

פרק ששי - הדר

פרק זה עוסק בדיני חצר שגרים בה כמה אנשים, אימתי הם צריכים לערב ביניהם בכדי להתיר את ההוצאה לחצר. כמו כן יתבאר דינה של חצר שמתגורר בה נכרי.

משנה

המשנה מבארת את דין ההוצאה מבתיים לחצר שבבתים הפתוחים אליה מתגוררים ישראלים ונכרים: ישראל הדר עם העוֹבֵד בּוֹכְבִּים (ואחד או יותר) בְּחֶצֶר אחת, או שהוא דר עם מי שאינו מוֹדֵה בְּעִירוֹב, דהיינו כותי, הרי זה הנכרי או הכותי, אוֹסֵר עָלָיו - על הישראל, להוציא מביתו לחצר ומחצר לביתו, שמחמת שותפות הנכרי או הכותי בחצר אסורה ההוצאה לשם, ואין עירוב מועיל בחצר זו להתיר את ההוצאה, ואף אין מועיל שהנכרי יבטל את רשותו, עד שישכור הישראל מהנכרי את רשותו בחצר. דין זה הוא אף בישראל יחידי הדר עם הנכרי או הכותי בחצר אחת. זו היא שיטת רבי מאיר.

רבי אליעזר בן יעקב אוֹמֵר, לְעוֹלָם הנכרי או הכותי אֵינוֹ אוֹסֵר על ישראל הדר עמו להוציא מביתו לחצר, עַד שִׁיְהוּ דרים באותה חצר שְׁנֵי יִשְׂרָאֵלִים בשני בתים האוֹסְרִין זֶה עַל זֶה להוציא מבתיים לחצר בלא עירוב. כלומר, כאשר שני ישראלים ויותר הדרים בחצר אחת, באים לערב בחצרם בכדי להתיר את ההוצאה מהבתים לחצר, אין עירובם מועיל, מפני הנכרי הדר עמם, עד

- שישכרו את רשותו.
- כאמור לעיל נכרי וכותי אוסרים על בני החצר להוציא מהבתים לחצר, ועירוב או ביטול רשות אינם מועילים להתיר זאת, עד שהישראלים ישכרו מהם את רשותם. דין זה, לדעת תנא קמא, נוהג גם בצדוקי, שדינו כנכרי. רבן גמליאל חולק על כך: אִמְרַן רַבֵּן גַּמְלִיאֵל, צדוקי אינו כנכרי, והוא יכול לבטל את רשותו על מנת להתיר להוציא לחצר, וראיה לדבר שמעשה בְּצִדְקִי אַחֵר שֶׁהָיָה דָר עִמָּנוּ בְּמִבְּנֵי בִירוּשָׁלַיִם, וְאִמְרַן לָנוּ אֲבָא, מִהָרִי וְהוֹצִיאָנוּ אֶת הַכָּלִים שֶׁלָּנוּ לְמִבְּנֵי מִיד אַחֲרֵי כְּנִיסַת שַׁבָּת, וּבִזָּה תַּחֲזִיקוּ אֶת הַמִּבְּנֵי לְהִיטֵל שֶׁלָּכֶם לְשַׁבָּת זֶה, עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא [כשעדיין לא הוציא] הוא וְאִמְרַן עָלֵיכֶם אֶת הַהוֹצָאָה עַל יְדֵי הוֹצָאָתוֹ. מדברים אלו מובן שהנידון היה סביב ביטול רשות, שהנכרי ביטל להם את רשותו, ומי שביטל רשותו לשאר בני החצר ושוב הוציא מביתו לחצר קודם שהוציא הם, חוזר ומחזיק ברשותו בחצר ואוסר עליהם, ועל כן אמר להם שיוציקו בחצר קודם שיוציא הוא ויבטל את ביטולו ויחזור ויאסור עליהם. מכאן יש ללמוד שצדוקי אינו כנכרי, ודי שיבטל את רשותו כדי להתיר לאחרים להוציא מבתיים לחצר.
- רבי יהודה אוֹמֵר, בְּלִשׁוֹן אַחֵר אמר להם אביו של רבן גמליאל, וכך אמר, מִהָרִי וְעָשׂוּ צְרִיכָם בְּמִבְּנֵי מִבְּעוֹד יוֹם, עַד שֶׁלֹּא יוֹצִיא וְאִמְרַן עָלֵיכֶם, לִפִּי שֶׁלִּדְעוֹתוֹ אֵף אִם יִחְזִיקוּ הֵם בְּמִבְּנֵי תַּחֲזִילָה, כֹּאשֶׁר יוֹצִיא הַצְדֻקִּי מִחֲצִירוֹ לִמְבוֹי הָרִי הוּא חוֹזֵר וּמִחְזִיק בְּרִשְׁתּוֹ, וְיֹאסֵר עֲלֵיהֶם לְהוֹצִיא לְשֵׁם.

לקוטי שיחות פרשת במדבר חלק יג

27 (ג) מה נוגע¹³ להבנת פי' הכתוב כאן ש"משה
28 ואהרן ובניו והלויים חונים בסמוך לו"¹⁴?
29 [לכאורה הי' מקום לומר שרש"י בא לתרץ מעין
30 סתירה שבהכתובים: לפנ"ז כתוב¹⁵ "והלויים יחנו
31 סביב למשכן העדות", שבפשטות כוונת הכתוב
32 לומר שהיו קרובים ("סביב") להמשכן, וכאן כתוב
33 "מנגד סביב לאוה"מ יחנו", שפירושו ד"סביב" זה
34 יהי' מרחוק – וע"ז מתרץ רש"י, שמרחוק מיל' היו
35 שאר בני", משא"כ "משה ואהרן ובניו והלויים
36 חונים בסמוך לו".

37 אבל אא"פ לומר כן, כי:
38 (א) בהכתוב שלפנ"ז מפורש "והלויים יחנו סביב
39 למשכן גו"¹⁶, ובכתוב זה מפורש "יחנו בני' גו" –
40 וא"צ בזה לתירץ.

41 (ב) לפי"ז הסתירה היא בתיבת "סביב",
42 שלפנ"ז פירושה "סביב" ממש, וכאן פירושה
43 "מנגד (מרחוק) סביב" – וא"כ הי' רש"י צריך
44 להעתיק מן הכתוב גם תיבת "סביב"?

45 (ג) הסתירה בפי' "סביב" אין רש"י מתרצה.
46 (ד) ע"פ הנ"ל אין ענין זה בא בהמשך למ"ש
47 רש"י לפנ"ז – וכמדובר כ"פ¹⁷ במקום שרש"י

1 א. עה"פ¹ "איש על דגלו באת לבית אבתם
2 יחנו בני ישראל מנגד סביב לאהל מועד יחנו",
3 מעתיק רש"י תיבת "מנגד" ומפרש: "מרחוק מיל',
4 כמו שנאמר ביהושע² אך רחוק יהי' ביניכם ובניו
5 כאלפים אמה, שיוכלו לבא בשבת. משה³ ואהרן
6 ובניו והלויים חונים בסמוך לו".
7 וצריך להבין:

8 (א) מזה שרש"י מוסיף בהתחלת פירושו תיבת
9 "מרחוק" (ואינו כותב "מנגד" – מיל' כמש"נ וכו')
10 משמע⁴ שכוונתו לא רק לפרש שיעור הריחוק, אלא
11 לומר ש"מנגד" פירושו "מרחוק" – ואי"מ: עה"פ⁵
12 "והיו חייך תלואים לך מנגד" – לא פרש"י כלום.
13 ועכצ"ל שהוא מפני שהפי' מובן מעצמו⁶ או
14 שסומך עצמו ע"ז שכבר פי' כאן – וא"כ גם
15 בפרשתנו א"צ פי' או שיסמוך ע"ז שכבר פי'
16 עה"פ⁷ "ותלך ותשב לה מנגד – מנגד מרחוק",
17 ולמה פירשו כאן עה"פ⁸? (ועד"ז קשה בפרש"י
18 עה"פ⁹ "כי מנגד תראה את הארץ וגו'" שגם שם
19 פי' "מנגד – מרחוק").

20 (ב) מה חסר בפי' פשטות הכתובים – שלכן
21 מבאר רש"י שיעור אריכות (מיל') שבין האוה"מ
22 למחנה ישראל (ובמילא מוכרח גם להביא הטעם
23 לזה)? ובפרט שב"ותלך ותשב לה מנגד וגו'" אינו
24 מפרש השעור (אף שבמדרש¹⁰ מבואר שגם שם הי'
25 - מיל'¹¹) – הרי, שלא בכ"מ שכתוב בתורה "מנגד"
26 נוגע לפשש"מ לידע שיעורו¹².

(1) פרשתנו ב, ב. וראה גם פרש"י תשא לג, ז. וראה לקמן
הערה 12.

(2) ג, ד. וראה פרש"י שם.

(3) בכמה דפוסים: "ומשה כו" (בוא"ו). ובס' הזכרון (להר"א
בקראט הלוי) מדייק שכצ"ל. וכ"ה בתנחומא.

(4) אבל אי"ז מוכרח, כי י"ל שזה התחלת הפירוש (כמה הי'
אריכות) ובא ביחד עם תיבת מיל' וכן מתאים יותר מצד הסגנון.

(5) תבוא כח, סו.

(6) ואז יקשה למה פירשו בוירא (כא, טז) – הובא לקמן
בפנים.

(7) וירא שם.

(8) אבל ראה לקמן הערה 34.

(9) האזינו לב, ב.

(10) במדבר"ר פ"ב, ט. ב"ר פנ"ג, יג.

(11) ואף שבמדרש יליף לה מגז"ש (ומכיון שלא נזכרה בפרש"י
מובן שע"ד הפשט אין לדון גז"ש זו), מ"מ אם להבנת הכתוב נוגע

לידע השטח, הי' צריך רש"י להכריח השטח ע"ד הפשט, או לומר
ורבותינו אמרו וכיו"ב, מאחר שזה נוגע לפשש"מ.

(12) משא"כ בפ' תשא שם פי' "הרחק – אלפים אמה כענין

שנאמר כו" כי שם הרי מסיים בהכתוב "והי' כל מבקש ה'
(באיזה יום שיהי') יצא אל מחוץ למחנה" ומבאר שכן הוא, כי
מותר הי' ללכת שם בשבת.

(13) ובפרט לפי הגירסה (ראה לעיל הערה 3) "ומשה כו"
(בוא"ו) – הרי מדגיש רש"י שזה בא בהמשך למ"ש לפנ"ז.

(14) ברע"ב עה"פ תירץ "דבא לתת טעם למה הקפיד גם כאן
שיוכלו לבוא בשבת אל אוה"מ – דהיינו טעם שמשה ואהרן ובניו
והלויים חונים סמוך לו והיו ישראל צריכין לבא שם ללמוד תורה
ולכן הקפיד" (ועד"ז פי' במשכיל לדוד).

אבל קשה לפרש שזוהי כוונת רש"י, כי לפי"ז הרי אין נוגע
מה ש(אהרן ובניו – ובפרט) הלויים היו חונים בסמוך.

ולכן מוכרח לומר שרש"י מבואר כאן בשביל טעם אחר
(כדלקמן), ובדרך ממילא מתורצת גם קושיא הנ"ל.

(15) א, נג.

(16) ועפ"ז מובן שגם אין לומר שכוונת רש"י לתרץ הקושיא:
מכיון שבנ"י היו רחוקים מן המשכן מיל', נמצא שהמשכן הי'
מבלי כל שמירה כלל*, וגם אין זה דרך כבוד (ולהעיר מרמב"ם

הל' ביהב"ח רפ"ח: "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין
לפלטרין שאין עליו שומרין"), וע"ז מתרץ רש"י ש"משה ואהרן

ובניו והלויים חונים בסמוך לו"
- כי מכיון שמפורש לפנ"ז שהלויים חנו סביב למשכן, הרי

אין מקום לקושיא זו.
(17) ראה לקו"ש ח"א שיחה ב' לפ' וארא ס"ג ובכ"מ.

(* להעיר מפרש"י לקמן (ג, ו) ושמרד כו' שלא יקרב זו. וראה פרש"י
בראשית (ג, כד) לאיים עליו מלכנוס.

33 אחרת להתיבה, כדלקמן – אין הכוונה שפי'
34 התיבה משתנה, כ"א רק שנתוספה עוד משמעות
35 בזה (נוסף על הפי' "נוכח"²³), מתאים להתוכן
36 המדובר בקרא זה – היינו שה"נוכח" שבפסוק זה
37 הוא באופן מיוחד. בסגנון אחר: "נוכח" – הוא
38 מושג כללי, אפ"ל: רחוק, סביב או מצד א' ועוד,
39 ובכ"מ – משמעות הכתוב קובעת שבנדו"ז הוא רק
40 באופן אחד מהנ"ל.

41 וכמו בכתוב²⁴ "עזר כנגדו", ופרש"י: "זכה עזר
42 לא זכה כנגדו להלחם", היינו שגם כאן פי' "נגד"
43 הוא "נוכח"²⁵, אלא שבנדו"ד מובן מהכתוב²⁶
44 (ובפרט ע"י הוספת אות כ"ף) ש"נוכח" זה הוא
45 באופן של "להלחם". כן מ"ש²⁷ "נגד ההר" ופרש"י:
46 "למזרחו, וכל מקום שאתה מוצא נגד פנים למזרח",
47 כוונתו שבאם המדובר הוא בצד מסוים, אז ה"נגד"
48 (ה"נוכח") הלזה הוא מזרח²⁸ דוקא²⁹.

49 עפ"ז מובן בנוגע ל"מנגד" – שפירושו
50 "מלפני"³⁰. אמנם לפעמים משמעות הכתוב
51 ש"מלפני" הלזה הוא בריחוק, ואז יהי' פירושו
52 (נוסף על הענין דנוכח בכלל, גם³¹) "מרחוק". וכמו
53 בהגר – שממ"ש "ותשב לה מנגד הרחק כמטחוי
54 קשת", מוכח שבפסוק זה פירושו "מרחוק" (שאז
55 מובן ההמשך – ביאור: וכמה רחוק? הרחק
56 כמטחוי קשת). וא"כ פי' הכתוב לאח"ז "ותשב
57 מנגד" ש"הוסיפה להתרחק"³².

1 מסביר ב' ענינים נפרדים בפירושה של תיבה א' (או
2 תיבות אחדות) מהכתוב, מעתיק הוא תיבה זו
3 עוה"פ, לפני כל ענין בפ"ע; ובנדו"ד אין רש"י
4 מעתיק "מנגד (סביב)" עוה"פ?
5 ד) הטעם לריחוק מיל "שיוכלו לבא בשבת" –
6 ה"ה טעם למה לא הי' רחוק יותר ממיל. שמה
7 מובן שבעצם הי' מחנה ישראל צריך להיות רחוק
8 יותר¹⁸ (אלא בכדי שיוכלו לבא בשבת היו רחוק
9 רק מיל) – וצלה"ב: מ"ט תיסק אדעתין מעיקרא
10 שמחנה ישראל צ"ל רחוק יותר¹⁹?

11 ה) למה פרט רש"י "משה ואהרן ובניו",
12 והול"ל בקיצור "והלויים" – שמשמעותו כל בני
13 שבט לוי? ובפרט שפשט המקרא משמע שמ"ש
14 לפנ"ז "והלויים יחנו סביב למשכן העדות" קאי גם
15 על משה ואהרן ובניו, שהרי גם הם בכלל מש"נ
16 "סביב למשכן העדות וגו' ושמרו הלויים את
17 משמרת משכן העדות" (וכמפורש אח"כ²⁰
18 "והחונים לפני המשכן וגו' משה ואהרן ובניו
19 שומרים משמרת המקדש וגו'"), אלא שלא נפרט
20 עדיין מקומם במיוחד, ואח"כ פירט הכתוב שמשה
21 ואהרן ובניו יהי' מקומם (שבכלל הוא "סביב
22 למשכן העדות") "לפני המשכן קדמה לפני אוה"מ
23 מזרחה"; וא"כ גם רש"י הול"ל "והלויים" (ותהי'
24 כוונתו למ"ש לפנ"ז "והלויים יחנו וגו'") והיו
25 נכללים בזה גם "משה ואהרן ובניו" – ולמה
26 מפרטם?

27 ב. הביאור בכ"ז:

28 מובן מכו"כ פסוקים בתורה²¹ שפי' תיבת "נגד"
29 הוא: "נוכח" ("בפני", "לפני" וכיו"ב). מזה מובן
30 גם שכתוב "כנגד", "מנגד" וכיו"ב, הפי' הוא
31 עד"ז, שה"ז²² אותה התיבה בתוספת אחת מאותיות
32 השימוש כ, מ כו'. ואף שלפעמים מצינו משמעות

(23) ולהעיר מפרש"י וישלח לג, יב. בלק כב, לב.

(24) בראשית ב, יח. שם, כ.

(25) וכן פי' ברא"ם שם.

(26) "דאל"כ כנגדו למ"ל" – כן פי' בגו"א שם.

(27) יתרו יט, כ.

(28) וכ"פ ברא"ם כאן וביתרו שם. ומתוך עפ"ז קושיית
הראב"ע ביתרו שם.

(29) ראה במפרשים הראיות.

(30) המ"ם ד"מלפני" – הוא המ"ם ד"מנגד". וראה לקמן

הערה 35.

(31) בספר השרשים לרד"ק ערך "נגד" ס"ל דנגד פי' לפני
ו"מנגד" ענינו מרחוק, ומפרש "אעשה לו עזר כנגדו לומר שתהי'
לפניו ולעומתו תמיד לשרתו והכ"ף ככ"ף כהיום". וכן משמע
מגו"א (כאן ובפ' יתרו) ד"מנגד" ו"נגד" אינם באותו הפירוש.
וכ"ה במשכיל לדוד ס"פ האזינו.

אבל אין כן דעת רש"י כנ"ל בפנים. וכדמוכח גם מזה
שהראב"ע ביתרו שם מקשה על פרש"י שם "נגד" מזה שכתוב
כאן "מנגד". ולהעיר גם מת"א ותרגום יונתן שעל הרוב פי' תיבת
"נגד" (נסמנו בהערה 21) "קבל" או "קביל", הנה גם בתיבת מנגד
פי' עד"ז (כאן, ובפ' וירא, תבוא, האזינו) "מקביל" או "מלקביל".
וכדמוכח גם ממש"כ אדה"ז באגה"ת (ראה לקמן הערה 35).

(32) פרש"י שם.

(18) ואין לומר, שמכיון שכתוב שהי' מרחוק בלי נתינת שיעור,
הרי אפשר להיות גם רחוק ביותר, ולכן מסביר רש"י למה הגבילו
אותו לאלפים דוקא – כי בפשטות מובן, שמכיון שלא ניתן שיעור
לזה בתורה, היו צריכים לקרב את המחנה להמשכן (עליו נאמר
"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם") עד כמה שאפשר (ובלבד שיהי'
שם "מרחוק" עליו), ולא לרחקה (ולהעיר מפרש"י קרח יז, כח).
(19) ובפרט שבפשטות (ראה הערה הקודמת) היו רוצים להיות
קרוב להמשכן.

(20) ג, לח.

(21) ראה (כמצויין בקונקורדיציה): ויצא לא, לב. שם, לו. ויגש
מז, טו. בא י, י. תשא לד, י. בלק כה, ד (וראה פרש"י שם). וילך
לא, יא.

(22) ראה לקמן הערה 31.

יחנו סביב למשכן העדות, וא"כ הרי אא"פ שבנ"י
יהיו קרובים להמשכן שהרי הלויים מפסיקים?
לכן מוכרח לומר שכוונת הכתוב היא שירחיקו
הרבה, יותר ממה שהיו רחוקים בלא"ה (ע"י חניית
הלויים).

והטעם ע"ז מובן בפשטות³⁶: מכיון שכתוב
לפנ"ז "ולא יהי' קצף על עדת בני ישראל וגו'"
ופרש"י: "ואם לאו שיכנסו זרים בעבודתם זו יהי'
קצף וכו'", לכן צוה הקב"ה שירחיקו מחנה ישראל
מהמשכן הרבה, להרחיק יותר האפשרויות שיכשלו
זרים בכניסה וכו'.

- לכן פרש"י שהרחיקו הי' מיל, שבזה מדגיש
ב' ענינים:

(א) שכוונת הכתוב בכתבת "מנגד" היא שיהיו
רחוקים יותר מהמרחק מצד חניית הלויים – כי
שבט לוי היו חונים רק מג' צדדי המשכן, וגם הי'
מועט באוכלסין ולא תפסו שטח גדול. ומחנה
ישראל רחוק מיל מן המשכן הרי זה יותר מהמרחק
שמצד מחנה לוי'.

(ב) לא יהיו רחוקים יותר ממיל.
ומפרש רש"י שמקורו שהרחיקו הי' (רק) מיל
הוא מזה שביהושע כתוב "אך רחוק יהי' ביניכם
וביניו כאלפים אמה".

אבל לכאורה מאי ראי' שבמדבר היו רחוקים
מיל ממה שביהושע הי' כן?

לכן ממשיך רש"י, שביהושע היו רחוקים מיל
כדי "שיוכלו לבוא בשבת", וטעם זה הרי בתקפו גם
במדבר, ולכן מובן שגם במדבר היו רחוקים מיל.

ד. אמנם צלה"ב:
למה לא היו בני' יכולים לבא להמשכן גם אם
היו רחוקים יותר מאלפיים אמה, שהרי מחנה
ישראל הי' מכל ד' הצדדים, כמבואר בפרשתנו,
וא"כ נחשבת כולה כעיר אחת³⁷ וגם בפשטות
הענין – ובעיר עצמה הרי אין האיסור דתחומין³⁸?

ועפ"ז יומתק מ"ש אדה"ז "ופרש"י מרחוק" – כי בראב"ע
מפרש עד"ז, אלא שהוא פי' "מנגד – רחוק" (בלא מ"ם – ולפ"ז אין
ראי' מ"מנגד" ל"נגד"), משא"כ רש"י שמפרש "מרחוק" (במ"ם),
שהמ"ם הזה הוא המ"ם של "מנגד" – מובן ש"נגד" פי' "רחוק".
(36) אבל מ"מ בלא היתור ד"מנגד" לא הי' מובן מעצמו
שצריכים להרחיק הרבה, כי ישנה גם סברה להיפך (ראה לעיל
הערה 19-18).

(37) ראה עירובין נה, ב.

(38) ראה במשכיל לדוד ופנים יפות עה"פ שהקשו עד"ז
מעירובין (שם) עיי"ש.

עד"ז מובן בנדו"ד: פירוש תיבת "מנגד" הוא
"לפני", כבכל המקומות. אמנם באם נפרשו באופן
כללי הרי תיבה זו מיותרת כי תומ"י אומר "סביב
לאוה"מ יחנו", היינו – לפני אוה"מ³³. לכן מוכרח
לומר שה"מלפני" דכאן הוא (מודיע שזהו)
"מרחוק".

עפ"ז מובן שצריך רש"י לפרש "מרחוק"
בפסוק דילן, אף שפי' כן לפנ"ו בהגר, כי אין
"מרחוק" פי' התיבה, אלא כ"א שבמקום שהוא
מוכרח מהכתוב צ"ל שיש ב"מנגד" זה – פרט נוסף
זה³⁴. ובכל מקום בפ"ע שיש פרט נוסף – רש"י
מפרשו.

[ועד"ז מוכרח רש"י לפרשו במ"ש "כי מנגד
תראה את הארץ וגו'", כי ממשמעות הכתוב דשם
מוכח שאין כוונת "מנגד" "מלפני" סתם, כי אין
זה מתאים לסיום הכתוב "ושמה לא תבוא וגו'" –
לכן מוכרח לומר (ובמילא מוכרח רש"י לפרשו)
שכוונתו "מרחוק", ואז מובנת כוונת הכתוב:
מרחוק תראה את הארץ אבל "ושמה" (מקורב) לא
תבוא]³⁵.

ג. אמנם עדיין אין תיבת "מנגד" בפסוק דילן
מובנת כל צרכה: גם אם נאמר שפירושה "מרחוק",
מיותרת היא, דהרי גם זה פשוט שמחנה ישראל הי'
רחוק מן המשכן, כיון שמפורש לפנ"ז "והלויים

(33) וראה באר מים חיים (על פרש"י) עה"פ, ובדבק טוב.
(34) וי"ל שלכן אין רש"י מפרש כלום עה"פ "והיו חייך וגו'"
(ראה לעיל ס"א), כי שם אפ"ל הפי' "מלפניך" בקירוב, וכפרש"י
"חייך תלואים לך – על הספק כו", היינו שחיינו תלואים לפניו
בספק.

(35) ע"פ כהנ"ל סרה הקושי (הובאה בבית רבי ע' פא)
עמש"כ אדה"ז באגה"ת (פי"א) "ומ"ש וחטאתי נגדי תמיד אין
המכוון להיות תמיד עצב נבזה ח"ו דהא כתיב בתרי' תשמיעני
ששון ושמחה וכו' אלא נגדי דייקא כמו ואתה תתיצב מנגד מנגד
סביב לאוה"מ יחנו ופרש"י מרחוק", שהקשו דמהי הראי'
מ"מנגד" ל"נגד", והרי "מנגד" הוא מרחוק, ו"נגד" הוא קרוב
(ראה לעיל הערה 31).

- כי כנ"ל "מנגד" פי' "נוכח", ואפ"ל בקירוב (כבהערה
הקודמת), או מרחוק, וכמו"כ הוא בפי' "נגד" – לפעמים פי'
קרוב (כמו ב"נגד ההר") ולפעמים רחוק. וכוונת אדה"ז באגה"ת
אינה שבכל מקום "נגד" פי' "רחוק", כ"א רק ש"נגד" אפשר
לפרשו רחוק, וע"ז מביא ראי' שכמו ש"מנגד" לפעמים פי' רחוק
כמו"כ מובן שגם "נגד" לפעמים פי' "רחוק", דהרי הם אותה
התיבה אלא שניתוספה מ"ם ולכן "וחטאתי נגדי תמיד", אפ"ל
פירושו "רחוק ממני".

וההכרח שבנדו"ד הפי' רחוק מביא אדה"ז ממ"ש בתרי'
"תשמיעני ששון ושמחה וכו'", שמזה מוכח שהחטא צ"ל בריחוק
ממנו, ואחר שמכריח שהתוכן כן הוא, מביא ראי' שתיבת "נגד"
אפשר לפרשה כן "כמו כו' מנגד סביב לאוה"מ יחנו ופרש"י
מרחוק".

1 והביאור בזה:

2 כבר הודגש כמ"פ, דרש"י בפי' עה"ת מפרש
3 הכתובים רק ע"ד הפשט, ואינו מביא ההלכות
4 הנלמדות ע"י רמז ודרוש כו'. ומזה מובן, דגם
5 כשמביא הלכה מסויימת, ה"ז מפני שמוכרח הוא
6 בפשש"מ. ועוד זאת: פרטי ההלכה כפי שהם ע"ד
7 הפשט אין הכרח שיתאימו לכפי שהם בחלק
8 ההלכה שבתורה.

9 ועד"ז באיסור תחומין, שאיסורו מבואר
10 בפשש"מ, כפרש"י עה"פ³⁹ "אל יצא איש ממקומו
11 – אלו אלפיים אמה של תחום שבת כו"ו⁴⁰:

12 עם היות דמובנו של "אל יצא איש מ(מ)קומו"
13 הוא (לא רק מקומו הפרטי של האיש, אלא) עיר⁴¹,
14 בכ"ז צ"ל כפשט הכתוב "מקומו" של "איש", היינו
15 מקום מושב בני"א. אבל אם יש שטח גדול שלא
16 כרגיל באמצע עיר שאינו מושב בני"א, שוב חל על
17 אותו שטח האיסור ד"אל יצא איש ממקומו",
18 ואסור לילך בו יותר מאלפיים אמה.

19 ועד"ז בנדו"ד: עם היות דכל המחנה (ישראל
20 לוי' ומשכן) נחשבת כעיר אחת (מכיון שדגלי
21 ישראל היו מכל הד' צדדים), בכ"ז אם הי' יותר
22 מאלפיים אמה בין הדגלים להמשכן הי' אסור⁴²
23 לבוא ממחנה ישראל אל המשכן⁴³.

(39) בשלח טז, כט.

(40) אף שמסיים "ולא במפורש שאין תחומין אלא מדברי
סופרים ועיקרו של מקרא על לוקטי המן נאמר" – הרי מזה
שרש"י מביא שם בפי' הכתוב (והביאו בפשטות כאן ובפי' תשא.
ועוד) מובן שדין תחום שבת ישנו ע"פ פשש"מ, ומ"ש "מדברי
סופרים" היינו שאי"ז עיקר פשש"מ, וס"ל דגם "דברי סופרים"
הם מן התורה ע"ד שיטת הרמב"ם כו' – ראה בכ"ז לקו"ש ח"ו
ע' 208 הערה 32, 33.

(41) ראה טור (וכ"ה בשו"ע, ובשו"ע אדה"ז) ר"ס שצז: "כל
אדם יש לו אלפים אמה לכל רוח חוץ מד' אמותיו או מהמקום
ששבת בו כו'", היינו "שאם שבת בעיר או בקרקע חשבינן כולה
כו" (אמות רש"י עירובין מא, ב ד"ה כאילו. גמרא שם מז,
ב ועוד) וחוצה לו נותנים לו אלפים כו" (פרישה שם סק"א).
(42) משא"כ ע"ד ההלכה – ראה עירובין (נה, ב) ובפרש"י שם
מהלכין את כל המחנה כארבע אמות.

(43) ועפ"ז יובן מה שיש להקשות עוד: למה הוצרך רש"י
להביא רא' מיהושע שלא הי' יותר מאלפים אמה, הרי טעם זה
"שיוכלו לבוא בשבת" מספיק להוכיח שכאן לא הי' יותר ממיל?
אך הראי' מיהושע היא לשלול סברא הנ"ל (בתחלת הסעיף)
שכאן הי' הריחוק יותר ממיל ובכ"ז יכלו לבוא בשבת מכיון
שהדגלים היו מד' צדדים.

(* הכרח של רש"י לפרש כן: אם כוננת הכתוב היא רק על לוקטי המן
הו"ל (לכתוב א) "אל תלקטו ביום השביעי". (ב) בל' נוכח כשאר
הפרטים שבכתוב. ומזה נשינה הכתוב מוכח שכוננתו להגיד דין כללי
ולא רק ללוקטי המן.)

ה. אלא שלפי"ז (שע"פ פשש"מ⁴⁴ גדר "מקומו"
הוא מקום מושב בני"א) אינו מובן לאיך גיסא:
למה הי' צ"ל לא יותר מאלפים אמה בין מחנה
ישראל להמשכן כדי שיוכלו לבוא בשבת, והרי
מכיון שמחנה לוי' הי' סביב המשכן, ופשוט שגם
מחנה לוי' הוא בכלל "מקומו" של (איש) בני"י,
א"כ הרי יוכלו לבוא בשבת גם אם מחנה ישראל
יהי' אלפים אמה ממחנה לוי', היינו יותר מאלפים
אמה מהמשכן. ועפ"ה הנ"ל הרי הסברא נותנת שצריך
להרחיק מחנה ישראל עד כמה שאפשר?
לזה מסיים רש"י "משה ואהרן ובניו והלויים
חונים בסמוך לוי", היינו שלא רק הלויים (כללות
השבט) חנו סמוך להמשכן, אלא גם "משה ואהרן
ובניו". ובהם הרי מפורש תיכף לקמן שהם (ורק
הם) חנו מצד המזרח של המשכן, וכל שאר הלויים
חנו משאר ג' הצדדים, וא"כ מצד המזרח לא הי'
אפ"ל מחנה ישראל רחוק מהמשכן יותר מאלפים
אמה (לבד מפורתא שתפסו אהלי משה ואהרן
ובניו), ומכיון שמצד המזרח הי' מוכרח להיות כן,
לא חלקו בשבטים וכולם היו במרחק שווה, אלפים
אמה, מן המשכן בכל צד⁴⁵.

והביאור: ביהושע לא הי' נוסע הארון אחר ב' הדגלים כבזמן
משה, אלא "הארון הי' נוסע תחלה" לפני כל המחנה (פרש"י
יהושע שם. וראה רד"ק שם. ועוד). ומזה שנאמר ביהושע "אך
רחוק יהי' ביניהם ובינו כאלפים אמה", משמע שכוננת השוטרים
היתה שירחיקו את הארון יותר מכפי שהי' נעשה בלי אמירה זו,
ואם קודם האמירה הי' הריחוק יותר מאלפים אמה (מכיון
שבהמחנה שבמדבר הי' המשכן מוקף מד' צדדים, והיו יכולים
לבא בשבת גם אם הי' יותר ממיל) – היו השוטרים צריכים לומר
"אך קרוב יהי' ביניכם גו'", כיון שעכשיו צ"ל קרוב יותר מכפי
שהי' ע"ע; ומזה שאמרו "אך רחוק יהי' גו'" משמע שעד אז לא
הי' רחוק יותר מאלפים אמה. ובהכרח לומר ככפנים שאף שנחשב
כעיר אחת (מכיון שהיו הדגלים מד' צדדים), מ"מ בהשטח שלא
הי' מושב בני"א אסור לילך יותר מאלפים אמה. ורק עכשיו
ביהושע הי' אפ"ל סברא שצ"ל קרוב יותר, מכיון שהארון נוסע
תחלה, לכן אמרו שצ"ל רחוק אלפים אמה, כי עד אלפים אמה
מוותר לילך בכל אופן.

ורא"פ לרש"י להביא רק מ"ש ביהושע, כי שם אין מפורש
שכן הי' במדבר – וע"כ צריך להוסיף גם הטעם "שיוכלו לבוא
בשבת" – שגם במדבר בתקפו הוא.

(44) ע"פ דרך ההלכה, אם הי' אסור לילך מסוף מחנה ישראל
להמשכן יותר מאלפים אמה מקום לשקו"ט אם הי' מועיל זה
שמחנה לוי' ביניהם, כי מכיון שב' עיירות שיש ביניהן יותר
מקמ"א אמה ושליש אין מצטרפין (עירובין נו, א. שו"ע סי' שצח
ס"ז. שו"ע אדה"ז שם ס"א) – ובפשטות הי' יותר מקמ"א אמה
ושליש ריוח בין מחנה ישראל ומחנה לוי' כי הי"ה ב' מחנות –
לשילוח טמאים וכו' (ודוחק לחלק שרק בנוגע לשבת (תחומין)
יחשבו כעיר א') – במילא נפק"מ בין כלתה מדרתו (האלפים אמה
שמסוף עיר הא') באמצע או בסוף העיר (הב') – (ראה שו"ע
אור"ח סי' תח ס"א ובמג"א שם סק"ב). ואכ"מ.

(45) בדוחק י"ל שהי' כן רק מצד המזרח, משא"כ בשאר

בשבת". מטעם זה הי' כן תמיד, אף ששייך זה רק
לשבת (ויו"ט) – שמזה הרמז שהמצב כמו שהוא
בשבת (ויו"ט) נמשך (משפיע) גם בשאר ימות
השנה; והכוונה בזה, שמדרגת הקדושה שאדם
עומד בה בשבת ויו"ט נמשכת ונותנת כח בעניני
ימות החול של כל השנה, שגם אז יהי' חדור עבודת
ה'.

ובא הרמז בפרש"י בקשר לשיעור הסמיכות
והקירוב של מחנה ישראל להמשכן, כי המשכן
שהוא מקום מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות ובו
שורה השכינה, ה"ה רומז לעבודת ה', והרי ע"י כל
מצוה⁵⁰ ודבר טוב וקדושה מתקרב ומתאחד האדם
עם ה' – ומרמז רש"י שאופן הקירוב וכו' שישנו
להאדם (מחנה ישראל) להקב"ה (המשכן) ביום
השבת, אותו הקירוב נמשך גם בימות החול,
שתמיד יהי' קרב אל הוי"ה.⁵¹

(משיחת ש"פ במדבר תש"ל)

(50) דהרי מצוה היא מל' צוותא וחיבור (לקו"ת בחקותי מה,
ג). ולפני כל מצוה מברכים "אשר קדשנו וכו'" (ראה תניא פמ"ו
סה, ב).
(51) להעיר מאו"ת פרשתנו ע' לו (ביאורו"ז ע' תסב).

1. ההוראה לכאו"א שבפרש"י דילן:
2. תובעים מכאו"א מבנ"י שעליו לא רק לקיים את
3. כל המצות דאורייתא ודרבנן והסייגים וכו', אלא
4. גם שיהיו "כל מעשיך לשם שמים"⁴⁶, ועוד יותר⁴⁷
5. "בכל דרכיך דעהו"⁴⁸, היינו שגם כל עניני הרשות
6. שעושה בכל זמן יהיו חדורים עבודת ה'.

7. אמנם יש טוענים שקשה הדבר מאד: בשלמא
8. בשבת ויו"ט, וכן בזמני התורה והתפלה בימות
9. החול (שהם בדוגמת שבת ויו"ט), שפנויים אז
10. מענינים גשמיים, אפ"ל תוכו רצון אהבה ועוסק
11. בעבודת ה', אבל כשעסוקים בענינים גשמיים, איך
12. אפשר לקיים זאת?⁴⁹

13. ע"ז בא הרמז בפרש"י: למה הי' המחנה רחוק
14. מהמשכן רק אלפים אמה – כדי "שיוכלו לבוא

הצדדים הי' יותר מאלפים אמה וכיון שרק בצד מזרח הי' מוכרח
להיות שטח קבוע וגם העיקר הי' צד מזרח, שלשם הלכו כל בני"
ללמוד כי שם הי' משה, לכן נקט רש"י השיעור של צד הזה.
(46) אבות פ"ב מ"ב.

(47) ההפרש בין ב' עבודות אלו נתבאר בלקו"ש ח"ג ע' 907,
932. ובארוכה בלקו"ש ח"י ע' 104 ואילך.

(48) משלי ג, ו. וראה טושו"ע או"ח סי' רלא, שו"ע אדה"ז
סי' קמו ס"ב.

(49) ראה לקו"ש ח"ג ע' 790 ואילך. ובכ"מ.

המשך מעמוד ג

אמר לאברהם "אל ירע בעיניך על הנער ועל אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה" (שהיתה
גדולה מאברהם בנביאות²⁰). ועד"ז בנוגע ליצחק שדוקא בזכות אשתו רבקה נפעל שהברכות יגיעו
למקומם הראוי, יעקב²¹. ועד"ז יעקב קודם שעזב את בית לבן "וישלח יעקב ויקרא לרחל וללאה וגו'"²²,
התייעץ איתן ושמע לעצתן לנסוע לארץ ישראל, ועי"ז זכה "למיטתו שלימה"²³, ולפעול בירור בכל
ניצוצות הקדושה²⁴ "צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמורים"²⁵.

ו"מעשה אבות סימן לבנים"²⁶, שכדי לזכות ל"דור ישרים יבורך", על נשי ישראל לעמוד בשורה
הראשונה בחינוך ילדיהם, ובכך להעמיד בישראל "בתי כהונה ובתי מלכות"²⁷, שילכו לקראת משיח
צדקנו, בעגלא דידן²⁸.

(20) פרש"י שם.

(21) תולדות כז, ה.

(22) ויצא לא, ד.

(23) ויק"ר פל"ו, ה. פרש"י ויחי מז, לא.

(24) ראה תו"א ויצא כג, ג. ובכ"מ.

(25) ויצא ל, מג.

(26) ראה תנחומא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.

(27) ראה פרש"י שמות א, כא.

(28) משיחת י"ט כסלו ה'תשכ"א.

מתוך "פניני לוי יצחק על התורה"

הנה מדת תפארת הוא בחי' רוח, כידוע שמים¹ אש רוח הם אברהם יצחק ויעקב, והרוח מתייחס לשמים כמ"ש² רוחות השמים, כי שמים הוא תפארת וכתיב³ ברוחו שמים שפרה, הרי שרוח שייך לשמים ותפארת⁴.

ומה שיש ד' רוחות מד' צדדים, לא רק ממזרח⁵ ותפארת, הוא כי תפארת יעקב כולל גם חסד וגבורה שהם דרום וצפון, ומתפארת נמשך יסוד ו' המלוי⁶ דו' הפשוט, כמו יוסף⁷ – יסוד, שהוא תולדות⁸ יעקב – תפארת, וגוף וברית כחד חשבנין⁹.

ונרמז זה בתיבת דו"ח.

אות ו' הוא אות השלישי דאברהם, והוא מימין

(1) "מים" בחי' חסד כנגד אברהם, "אש" בחי' גבורה כנגד יצחק, "רוח" בחי' יעקב כדלקמן. (וראה גם לקמן סימן).

(2) דניאל ח, ח.

(3) איוב כו, יג.

(4) יעקב הוא בחי' תפארת: ראה זהר חלק א' דף קנו, ב. חלק ב' דף שב, א. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב.

(5) כמבואר שם בזהר: צד דרום הוא חסד, צפון גבורה, מזרח תפארת, מערב מלכות. (וראה ספר הערכים אותיות אל"ף-אטב"ח עמוד ו'. כך ד' עמוד שפג. תקמט).

(6) ראה מאורי אור מע' ו. לקמן סימן

(7) יוסף בחי' יסוד: ראה זהר חלק א' דף נט, ב. "יוסף בגין דנטיר לי' לברית זכה דאקרי צדיק". וראה בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רנג, וז"ל: "יוסף – יסוד, ה' לו נסיון עם פוטיפר, והנסיון ה' בונות שהוא באבר היסוד ע"ש. ובהערות על ספר בראשית עמוד רפד "שיוסף בחי' יסוד מספרו ופעמים הוי' כי הוא המדה השישית". וראה בתורת מנחם התוועדויות ה'תש"נ ח"ד שיחות ש"פ בלק, ובהערה 21 וז"ל: "שיוסף הוא בחי' יסוד דאצילות, שענינו הוא להביא ולהמשיך בחי' אצילות (האבות) בבי"ע – ראה ביאורי בזהר ויחי כט, ד ואילך. אור התורה ויחי תתקצ"א א ואילך. תתשכ"א א ואילך. ועוד ע"ש".

(8) כמ"ש (בראשית לו, א) אלה תולדות יעקב יוסף. יעקב בחי' תפארת (הכולל חסד וגבורה), ונמשך לבחי' יסוד. ראה אור התורה ויחי עמוד תתקעג. ועוד. ועיין לקמן סימן

(9) ראה זהר חלק ג' דף רלו, א. ספר המאמרים תקסה עמוד קיט. תורה אור כח, ב.

התיבה, כי אברהם הוא מימין.

אות ח' שמשמאל התיבה הוא אות השלישי דיצחק, שיצחק הוא משמאל.

אות ו' שבאמצע הוא יעקב, שבאמצע תפארת.

ומה שמאברהם ויצחק ברוח הוא האות השלישי שבהם, הוא, כי מה שנרמזים ברוח הוא התכללותם ע"י תפארת שהוא בחי' רוח, הנה תפארת הוא בחי' שלישי, כמו יעקב שהי' השלישי שבאבות, לכן גם מאברהם ויצחק נרמז ברוח האות השלישי¹⁰ שבהם.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד רטז

* * *

רוח אלקים, שם אלקים הוא בגבורה.

ותפארת יוצא מאלקים גבורה, כמו שיעקב יצא מיצחק.

והוא רוח אלקים בחי' תפארת, תפארת הוא המכריע, והיינו מה שתיבת ברחמי"ם גי' אלקים¹¹ במילוי יודיין, שהמילוי עולה רו"ח והוא רוח אלקים. והיינו רוח בחי' תפארת היוצא מאלקים גבורה, והיינו ג"כ כי פסק הדין הוא כדעת המכריע, כי הלכה¹² כדברי המכריע, שהלכה כדעתו. והיינו תפארת שהוא המכריע.

מלקוטי לוי יצחק, הערות לתניא עמוד נג

(10) ראה גם לקוטי לוי יצחק, הערות לתניא עמוד נא.

(11) פירוש: אלקים במילוי יודיין, כזה: אל"ף (בגי'111), + למ"ד (74), + ה"י (15), + יו"ד (20), + מ"ם (80) = 300, כמספר "ברחמים".

והיינו "אלקים" עצמו בחי' גבורה בגי'86, וה"מלוי" היינו מה שיוצא מאותיות אלקים (לף + מד + לד + מ) בגימטריא 214 כמנין "רוח", זהו בחי' תפארת ורחמים שיוצאים – ע"ד המילוי – מגבורה "אלקים", וכנ"ל, שבאותיות "רוח" מרומז תפארת ורחמים. (12) שבת לט, ב. ראה ספר המאמרים תרכ"ז עמוד שז ואילך.

סיפורים חסידיים בדמעות שלישי

בהיותי במוסקבה, ולאחר-מכן בפאריז, אמרו לי כמה וכמה אנשים שאינם יכולים לשכוח את הסיפורים שסיפר להם בעלי על רבותינו נשיאינו ועוד. הם הזכירו לי, שבשעה שבעלי היה חוזר על סיפור שכזה – כמו הסיפור על אלכסיי משרתו של הבעש"ט, שראה פעם שוחט מעמיד סכין על-ידי יריקה על אבן ההשחזה והשחזת הסכין על-ידי רטיבות זו, ואמר לו אותו גוי: "ישראלק" ¹⁰⁶ לא היה עושה כך; הוא היה בוכה ומשחז את הסכין בדמעותיו" ¹⁰⁷ – כשבעלי היה מספר זאת, היו פניו מאדימות מאוד, ומעיניו היו ניגרות דמעות שלישי.

לא כל מספרי הסיפורים מרגישים כל-כך את פנימיות הסיפור, ונכנסים אל תוך עולמו של האדם שעליו הם מספרים.

ריקוד בדמעות

אותם חזנים, שעליהם סיפרתי לעיל, שלחו אלי מכתב לאחר נסיעתם מהעיר. לאחר שהודו לי על אי-אלו דברים, כתבו החזנים שזו להם הפעם הראשונה בחייהם שהם רואים תופעה שכזו, כפי שראו על פניו של הרב מיקטרנוסלב – אדם שבה בעת שהוא שמח בשמחת יום-טוב ורוקד מתוך שמחה עצומה, הוא גם בוכה בדמעות שאין בפיהם מלים לתאר אותן, והריקודים מתחזקים עוד יותר דוקא בגלל הדמעות!...

עם הרב ד"ר כהן בוויסבאדן

בשנת 1912, זוכרת אני, שהינו בוויסבאדן. בשבת לפנות ערב הגיע לבקרנו הרב המקומי, ד"ר כהן ¹⁰⁸. הוא בילה בשיחה עם בעלי למעלה משעתיים.

במשך כל הזמן הוא היה בבחינת שומע בלבד, והקשיב בהתפעלות לכל מלה של בעלי. משהתאחזה השעה אל תוך הלילה, פנה אל בעלי בדיוקנות גרמנית: "כבוד הרב שניאורסון, הגיעה כבר שעת ארוחת הערב, ורעייתי ממתינה לי כבר, אבל אינני יכול להינתק מהשיחה עמכם. זוהי תורה הצריכה לימוד!" לי אמר שעלי להבטיח שכל שיחותיו של בעלי יצאו לאור.

עם הסופר ש. אנסקי ברכבת

פעם אחרת, כשחזרנו לביתנו ממסע לחו"ל, הצטרף אלינו לרכבת מווארשה ואילך הסופר אנסקי ¹⁰⁹. הוא נכנס לתאנו, והתחלנו איכשהו לבלות בשיחה, תוך כדי נסיעה ברכבת. השיחה התנהלה בעיקר, כמובן, בין בעלי ובין הסופר, וכללה בעיקר סיפורים על אדמו"רים, זקני החסידים ומפורסמים אחרים, ובכלל – על חיי הרוח היהודיים.

מכל הקרונות הסמוכים עברו אנשים – צעירים וזקנים – לקרון שלנו. בלילה הם לא חזרו לתאיהם כדי לישון, אלא הקשיבו בעניין ללא-הרף לשיחה, שתוכנה היה עשיר במיוחד.

(106) הכוונה לבעש"ט.

(107) ראה גם "שמועות וסיפורים" ח"ג (נ.י. תש"נ) ע' 148.

(108) כנראה הכוונה לרב ד"ר אליעזר ליפמן (ליאו) הכהן קאהן, אב"ד וויסבאדן. תולדותיו וחייושי תורה ממנו נדפסו בהוספות לספר זרע יעקב (ברוקלין תשל"ז).

(109) ש. אנסקי – כינויו הספרותי של שלמה זיינוויל רפפורט (תרכ"ג-תר"פ), סופר אידי מפורסם.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר

א, מזב – בני נפתלי תולדותם למשפחותם לבית אבותם במספר שמות מבן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא

ביאור מהאריז"ל – בפשטות הכתובים – למה בכל השבטים כתוב "לבני" משא"כ בנפתלי כתיב רק "בני", וע"י הפצת תורת האריז"ל ופנימיות התורה יבוא משיח

א. בנוגע למנין בני ישראל נאמר הלשון "לבני גד גו", "לבני שמעון גו", ועל דרך זה בנוגע לשאר השבטים, מלבד בנוגע לשבט האחרון, שבו נאמר "בני נפתלי גו" (ולא "לבני נפתלי"). ולכאורה, ה' לו לרש"י לבאר טעם השינוי? יש להתחיל לכל לראש עם הביאור בכתבי האריז"ל. ובהקדמה, שהענין דלקמן נתבאר הן בלקוטי תורה והן בשער הפסוקים, אשר מבין כל כתבי האריז"ל הרי הם המדויקים ביותר, הן הלקוטי תורה, שמביא רבינו הזקן בספר התניא כמה פעמים, והן שער הפסוקים, אחד משמונה השערים, כמו שכתב כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע בהגהותיו על הסיפור ש"ידוע דהשם"ש מוסמך יותר ועליו סומכין".

ובנוגע לענינו, הרי, הביאור בכתבי האריז"ל הוא באופן המובן בפשטות, ולא עוד, אלא, שבאופן כזה נעשה מנין בני ישראל, כדלקמן.

ב. וז"ל² – בביאור הקושיא "למה בכל השבטים נאמר לבני, ובשבט נפתלי האחרון, אמר בני נפתלי, ולא לבני?" "והענין פשוט, דע כשרצו למנות את ישראל, היו הולכים וסובבים את כל מחנה ישראל, ועומדין בכל פתח ופתח, וכותבין אותו בפנקס סדר השמות, פלוני בן פלוני משבט פלוני ופלוני בן פלוני משבט פלוני, וכן כיוצא בזה, עד שגמרו למנות כל הבתים של ישראל. ואחר כך לקחו פנקס הזה, מעורב עם ששים רבוא אנשים, וצריך לעשות חילוק אחר, להוציא מספר כל שבט ושבט בגליון לבד.

ואז היו מתחילין בפנקס הראשון ואמרו, פלוני בן פלוני תכתבו אותו לשבט פלוני, והיו כותבין אותו שם בפ"ע, עד שהיו משלימין כל האנשים של אותו השבט, שהם כתובים בפנקס הראשון.

ואחר כך חוזרין ומבקשים כל הכתוב בפנקס ההוא, שהוא משבט השני, ואומרים זה לבני שמעון, וכן כל כיוצא בזה עד י"א שבטים.

וכשנשלמו כל הי"א, ולא נשאר רק שבט אחד, שהוא שבט נפתלי באחרונה, ולא היו צריכין לחזור ולהוציא בכתב אחר, כי כבר אין שם מעורב עמו עוד שבט אחר, רק הוא לבדו, ולכן היו מונין אותו במקומו, והיו אומרים בני נפתלי אלו שנשארו כך וכך מספרם.

אך האחרים שהיו צריכים להוציא חשבונם בכתב אחר, נאמר בו לבני, פירוש, עוד האיש הכתוב כאן צריך לחבר לבני שמעון או לבני ראובן וכו". עכ"ל.

ג. והנה, מכיון שביאור זה מובן בפשטות, ומה גם שעל פי זה יודעים גם את אופן המנין דבני ישראל – כדאי ונכון לפרסם את תוכן הביאור גם בישיבות ובחדרים, גם לתינוקות של בית רבן.

ובפרט שעל ידי זה יתוסף גם בענין ד"יפוצו מעינותיך חוצה", אשר, בענין זה תלוי ביאת משיח צדקנו, כדבריו להבעש"ט, במענה לשאלתו "אימת אתי מר", "לכשיפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה"³, והרי "מעינותיך" דהבעש"ט מיוסדים על תורת האריז"ל, ובמילא, על ידי פירסום והפצת תורתו של האריז"ל באופן ד"יפוצו מעינותיך חוצה", ממהרים ומזרזים עוד יותר את ביאת משיח צדקנו. מובן וגם פשוט שטוב ונכון לפרסם תורה זו בשם אומרה, תורת האריז"ל, וכדברי המשנה בפרק דשבת זה:⁴ "כל האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם".

תורת מנחם התנועדיות ה'תשמ"ז ח"ג עמוד 568 (הנחה בלתי מוגה)

א, מזו – ויהיו כל הפקודים שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים

טעם מספר בני "שש מאות אלף ג' אלפים חמש מאות וחמשים" דמרומו המספר בשמו של משה, ובשם הוי' כמו שיהי' לע"ל, שהשם יהי' נקרא כמו שהוא נכתב (פסחים נ).

במנין הראשון היו שש מאות אלף ושלושת אלפים וחמש מאות וחמשים, ולנו⁵ בו גימטריא בדבר הלמד מעניינו שהן ודאי פרפראות לחכמה, כי אמנם מרגלא בפומיהו דרבנן שקול משה כנגד כל ישראל ויש באותיות שמו עם יו"ד⁶ דשכינתא שהיתה תמיד מאירה בו מספר ששים רבוא, הא כיצד מ' פעמים ש' הם י"ב אלף וכלם⁷ חמשה פעמים הם ששים אלף וכלם⁸ עשר פעמים הרי ששים רבוא.

עוד אותיות סיני⁹ כשנספרם על הדרך⁹ שזכרנו עולות לשלשים רבוא, ויש אמנם סיני של מעלה מכוון כנגד סיני של מטה ונרמז באותיות סיני שמלואן¹⁰ סיני שני הרי שש מאות אלף.

(3) אגרת הבעש"ט, נדפסה בכתר שם טוב בתחלתו. ובכמה מקומות.

(4) אבות פרק ו משנה ו.

(5) ולנו במנין הזה טוב טעם בדרך גימטריאות פרפראות לחכמה.

(6) יו"ד דשכינתא דלית שכינה נחתת פחות מ' כדאיאת בתקונים תכ"ו.

(7) וכלם ה' פעמים המרומו בה"א של משה.

(8) וכלם י' פעמים המרומו ביו"ד דשכינתא המאירה בו.

(9) על הדרך שזכרנו והיינו ס' פעמים י' עולין ת"ד והם נ' פעמים הרי ל' אלפים וכולם י' פעמים עולין ל' רבוא.

(10) שמלואן סיני שני, כי מלוי סמ"ך הוא מ' מ' עולים ס', מלוי יו"ד הוא ו' ד' עולין י', מלוי נו"ן הוא נ'. מלוי יו"ד י', הרי שני פעמים סיני עולין ת"ד אלף.

(1) סידור (עם דא"ח) שיט, ג. סידור תורה אור (קה"ת תשמ"ז) רמג, ג.

(2) בלקוטי תורה על הפסוק. וכן הוא בשער הפסוקים (בשינוי לשון קצת).

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת במדבר

וההוראה¹⁸ היותר נודעה ומפורסמת למילוי זה של שם העצם שהוא האותיות בעצמן היא על העתיד שיהי' השם נקרא כמו שהוא נכתב¹⁹.

אמנם²⁰ על יחוד ב' המאורות העליונים והשואתן שהרמז להם בשתי אותיות אחרונים של שם הנה אנחנו נמנה גימטריא אחרת באותיותיו י' פעמים ח' הם נ' נ' פעמים ו"ה הרי חמש מאות וחמשים.

עשרה מאמרות – מאמר חקור דין ח"ב – פרק לא, עס פירוש יד יהודה

18) וההוראה וכו' ר"ל והרא' שמלוי זה הוא היותר פשוט להיות מורה שהשם הקדוש יאה נקרא באותיותיו לעתיד כמו שהוא נכתב ולזה הוא כפול אחד מורה על הכתיבה ואחד מורה על הקריאה באותיותיו במהרה בימינו.
(19) פסחים נ.

20) אמנם וכו' ר"ל והחמש מאות וחמשים היתירים במנין רמזים גם כן בהשם על ידי גימטריא אחרת והיינו ע"פ שידענו שהיחוד ב' המאורות הגדולים כי ה' הוא האלקים נרמז בב' אותיות ו' ה' שבשם כי הוי"ו ת"ת רמז לשם של הוי"ו וה"א אחרונה מלכות רמז לשם אלקים וע"כ ראוי לחשבן לאות אחד ונאמר על שתי אותיות הראשונות י' פעמים ה' חמשים, נ' פעמים י"א כמנין ו"ה הרי ת"ק.

ויש¹¹ באותיות השם הגדול כשנספרם¹² גם כן על הדרך זה מנין אלף וחמש מאות בגימטריא מל"ך של"ם כמספר הגדול של מנצפ"ך. והאותיות¹³ כפולות במלואותן כנודע כי כפל הה"א¹⁴ בה"ה אחרת בפלס¹⁵ וראה ועשה שהנקודה¹⁶ מוסב על נח נראה וכן¹⁷ כפל האותיות הרי שלשת אלפים

(11) ויש וכו' כי המנין שש מאות אלף למספר בני ישראל הרמז להם בשם משה ובשם סיני, אמנם הפרט שלשת אלפים מרמזים בשם של הוי'.

(12) כשנספרם גם כן על הדרך הזה והיינו י' פעמים י' עולה נ', ו' פעמים נ' עולה ש', ה' פעמים ש' הרי ט"ו מאות בגימטריא מלך שלם שהוא גם כן ט"ו מאות במספר מנצפ"ך שהכ"ף פשוטה מקומה אחר התי"ו ונחשבת לת"ק והמ"ם לת"ר.

(13) והאותיות כפולות במלואותן כזה יו"ד ה"ה ו"ו ה"ה.

(14) כי כפל הה"א בה"א אחרת שהגם שיש בשם הגדול עוד מלויין אחרים והן מלוי אלפ"ן מלוי יו"ד מלוי ה"ה"ן כנודע, מ"מ פשוטו של מלוי השם הגדול הוא כנזכר כי כן הה"א בצ"רי מושב ה"ה אחרת כמושפט כל צ"רי.

(15) כפלס וכמשקל וראה ועשה שהצ"רי שתחת האל"ף ושי"ן גוררת ה"ה אחרי'.

(16) שהנקודה צ"רי מוסב על נח נראה ר"ל על הה"א הנחה במבטא ונראה בכתב.

(17) וכן כפל האותיות שכיון שכפל הה"א בה"א והכי נמי הוי"ו בוי"ו וכפל הוי"ד הוא במלואו ו' ד' נמצא שמלוי השם עושה אות כפול והוא עוד ט"ו מאות על דרך שזכרנו ס"ה שלשת אלפים.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' ב

ללמדך שגיבורים הם. וְשָׂמָא תֹאמַר שאינם גיבורים, וריבוי
הזבל הוא מִפְּנֵי שְׁחוּלֵי מַעֲיִים הם ואינו מחמת גבורה, תִּלְמוּד
לומר המשך הפסוק 'כֹּלֶם גִּבּוֹרִים'.
ומקושיית הגמרא יש להוכיח דבר אחר, אִמֵּר רַב מְרִי, שָׁמַע
מִיָּה ממה שאמרה הגמרא שמא ריבוי הזבל הוא מפני שחולי
מעים הם, שֶׁהָאִי מֵאֵן דְּנִפְיֵשׁ וְיִבְלִיהּ – אדם אשר צרכיו מרובים,
דבר זה מעיד שחולי מַעֲיִים הוּא – שהוא חולה מעיים. ומוסיפה
הגמרא לֵמַאי נִפְקָא מִיָּה – מה תועיל לו ידיעתו שהוא חולה
מעיים, עונה הגמרא, כִּי שְׁלִיטָתָה בְּנִפְשֵׁיהּ ויבקש תרופה
למחלתו, טרם תחמיר מאד.
עוד מצינו שנחלקו בביאור הפסוק 'דֹּאגָה בְּלֵב אִישׁ וְשִׁחְנָה',
שְׂרָבִי אִמִּי וְרַבִּי אִסִּי נחלקו מה כוונת הפסוק, וכיצד יפתור את
דאגתו. חֵד אִמֵּר שֶׁהָדָרֵךְ לִפְתּוֹר אֶת הָדָאגָה, הוא על ידי
שִׁשְׁחָנָה מְדַעְתָּה – שיסיח דעתו הימנה. וְחֵד אִמֵּר שֶׁהָדָרֵךְ
לִהְיֵיתָּ מִהֲדָאגָה, היא על ידי שִׁשְׁחָנָה לְאַחֲרֵים וחיברו יתן לו
עצה על דאגתו.
שנינו במשנה, וְאַתָּם הַיּוֹצֵאִים לְמַלְחָמָה אִי אִתָּם בֵּין אֵלָּא
מִבֹּטֵחַ לִכֵּם נִצְחוֹנְכֶם, 'כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַדּוֹלֵךְ עִמָּכֶם לְהַלָּחֵם
לָכֶם' זה מחנה ארון כו'. שואלת הגמרא, וְכָל כֵּךְ לָמָּה – מפני
מה נטשה התורה את הלשון 'כִּי ה' וכו' הולך עִמָּכֶם, בלשון
הליכה, ולא נאמר 'כִּי ה' אֱלֹקֵיכֶם עִמָּכֶם'. עונה הגמרא, מִפְּנֵי
שֶׁהֵשֵׁם וְכָל בִּינְיָנוּ לַחֲוֹת הַבְּרִית, שבהם כתוב את שם ה' ואת
הכינינו 'אלוקיך' הוי

איסור בדבר. מתרצת הגמרא, שמטרת המקרא היתה לְאֹדוּעֵי
שְׁבָחִיהָ דְּדָוִד שלחם עם גלית וניצחו, למרות גבורתו העצומה.
שנינו במשנה, וכך מצינו בַּבִּגְיָ עָמּוֹן אשר באו ובטחו בְּנִצְחוֹנָהוּ
שֶׁל שׁוּבָךְ כו'. מבארת הגמרא את שמו וגבורתו של שובך,
והשינוים שמצינו בכתיבתו. בְּתִיב בספר שמואל ששמו היה
'שׁוּבָךְ', וּבְתִיב בדברי הימים ששמו 'שׁוּפָךְ', ובביאור דבר זה
נחלקו רַב וְשְׂמּוּאֵל, חֵד אִמֵּר, 'שׁוּפָךְ' שָׁמוּ האמיתי, וְלָמָּה
נִקְרָא שָׁמוּ בספר שמואל 'שׁוּבָךְ', מִפְּנֵי שֶׁעָשׂוּ – מבנה גופו
היה גבוה בְּשׁוּבָךְ. וְחֵד אִמֵּר, 'שׁוּבָךְ' שָׁמוּ האמיתי, וְלָמָּה
נִקְרָא שָׁמוּ בדברי הימים 'שׁוּפָךְ', מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָרֹאֶה אוֹתוֹ
נִשְׁפָּךְ לִפְנֵי בְּקִירוֹתָיו – שהיה שופך דמים רבים.
כמו כן, מצינו שנחלקו רב ושמואל לגבי דרשת הפסוק האמור
בנביא לגבי חילות נבוכדנצר. נאמר עליהם "אֲשַׁפְתּוּ בְּכַבֵּר
פְּתִיחַ כֹּלֶם גִּבּוֹרִים". ובביאור מקרא זה נחלקו רַב וְשְׂמּוּאֵל,
וְאִמֵּר לָה שֶׁנִּחְלָקוּ בזה רַבִּי אִמִּי וְרַבִּי אִסִּי, חֵד אִמֵּר שֶׁהַלְשׁוֹן
'אֲשַׁפְתּוּ' הנאמר בפסוק מלמד שֶׁשִּׁשְׁעָה שְׁוֹזְרָקִין חֵץ הורגים
אנשים רבים וְעוֹשִׂין אֲשַׁפְתּוֹת אֲשַׁפְתּוֹת עֲרִימוֹת רבות שֶׁל
חֲלָלִים מחמת זריקת החץ, וללמדך שגיבורים היו. וְשָׂמָא תֹאמַר
שלא היו גיבורים, ומה שהרגו רבים כל כך, זה מפני שְׂאֻמְיָנִין
בְּקִירָה היו, כלומר, מומחים ובעלי תכסיסים, ולא גיבורים.
תִּלְמוּד לומר המשך הפסוק 'כֹּלֶם גִּבּוֹרִים' שגם היו גיבורים.
וְחֵד אִמֵּר, שֶׁהֵשֵׁם שֶׁנִּקְטַּם הַמִּקְרָא לִשׁוֹן 'אֲשַׁפְתּוּ', הוא כדי לרמז
שֶׁשִּׁשְׁעָה שְׁעוֹשִׂין צוּרְבִיתָן מתוך שאוכלים הרבה מחמת גבורתם
עוֹשִׂין אֲשַׁפְתּוֹת אֲשַׁפְתּוֹת עֲרִימוֹת רבות שֶׁל וְכָל מַצְרִיכֵהֶם.

♦ יום ראשון כ"ה אייר ♦

א ומליל יי עם משה במדבר דסיני
במשכן זמנא פחד לירחא תנינא פשתא
תנינא למפקהון מארעא דמצרים למימר:

א (א) וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני באהל
מועד באחד לחדש השני בשנה השנית ליצאתם
מארץ מצרים לאמר:

כ"י וידבר • במדבר סיני באחד לחדש. מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה: כשיצאו ממצרים מנאן,
וישנפלו בעגל – מנאן לידע מנין הנותרים, וכשבא להשרות שכינתו עליהם מנאן. באחד בניסן הוקם
המשכן ובאחד באיר מנאן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ח עמ' 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

גלוי חבתם של ישראל

במדבר סיני . . באחד לחדש

מתוך חבתן לפניו מונה אותם כל שעה (א, א. ובפרש"י)

לכאורה תמוה הדבר, הרי טעם הדבר שסופרים דברים החביבים הוא שמפני יקום רוצה האדם לדעת מנינם המדיק,
אף הקב"ה ש"לפניו נגלו כל תעלומות" בודאי יודע את מספרם המדיק של בני ישראל, וא"כ מדוע ה"ה מונה אותם כל
שעה?

ויש לבאר בזה, דהנה חביבותם של ישראל לפני המקום שמפני כן מונה אותם, אינה נובעת ממצבתם בעבודת השי"ת,
שהרי יש בה בחינות ומדרגות שונות, ואין אחד דומה לחברו בדרגתו.

ומזה שבעת מנין בני ישראל לא היה חלוק בין איש לרעהו, וכלם – מה"גדול שבגדולים" עד ה"פחות שבפחותים" –
נמנו בשנה, נמצא שחביבותם לפני המקום שלשמה נמנו היא הנקדה שבה שנים כל ישראל, ואין בזה חלוקים. והיא
נקודת הנהגות ("דער פינטעלע איד") שבלב כל אחד מישראל, שנמצאת בכל אחד בשנה.

אף נקודה זו שבלב, דרגתה נעלית עד מאד, וגבוה מעל גבוה היא, ולכן אין "חבתם" זו של ישראל באה לידי גלוי, ואינה
נפרת (ע"ד הרגיל).

ולכן מונה אותם הקב"ה כל שעה, שמנין זה הוא "להודיע חבתן" (רש"י ר"פ שמות), דחבתן זו של ישראל, שהיא נקודת
הנהגות, תבוא לידי גלוי, ותודע לכל.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 2)

באחד בניסן הוקם המשכן ובאחד באיר מנאם (רש"י א, א)

וקשה, למה לא מנאם ביום הקמת המשכן. ויש לומר, דהנה בנוגע להקמת המשכן מדגיש הכתוב בפרשת פקודי שהיתה
"באחד לחדש", וזוהי אחת העטרות שנטל אותו יום. ורצה ה', שגם המנין השני למשכן יהיה באחד לחדש, ביום זכאי.
ומפנין שביום הקמת המשכן לא היה שיר ענין אחר (מצד גדל עלוי המשכן), מנאם באחד באיר, שדומה קצת ליום
הקמת המשכן. אבן עזרא.

ב קבילו ית חשפון כל פנשתא דבני ישראל
לזרעיתהון לבית אבהתהון במנין שמהן כל
דכורא לגלגלתהון:

ב) שאו את-ראש כל-עדת בני-ישראל למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות כל-זכר לגלגלתם:

כ"י למשפחתם • דע מנין כל שבט ושבט. לבית אבתם • מי שאביו משבט אחד ואמו משבט אחר,
יקום על שבט אביו. לגלגלתם • על-ידי שקלים בקע לגלגלת.

אבן עזרא על התורה

בשם אשר פקודי רום ותחת חבר. אהל
א במדבר סיני. להודיע כי לא עלה משה
אל הר סיני, אחר היות הכבוד באהל
מועד: באחד לחדש השני. למקן את
הדגלים, ואיך יסעו ואיך יחנו בעבור

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ח עמ' 25 – מתוך 'לקראת שבת')

חשיבות בני ישראל על ידי המנון

שאו את ראש כל עדת בני ישראל (א, ב)

גבי הצרף למנות את בני ישראל אף שודאי מנינם ידוע הוא לפני המקום, כתב בשל"ה (שמו, סע"א ואילך) שעל ידי הספירה נעשו ישראל "דבר שבמנין", ו"דבר שבמנין לא בטל" (ביצה ג, ב).

ולכאורה מדוע הצרכו למנון דוקא, והרי ישנם דברים נוספים שמחמת חשיבותם אינם בטלים, כ'בריה' (חולין ק, א), 'בע"ח' (זבחים עג, א) ועוד.

והבאור בזה: בשאר דברים שאינם בטלים, הרי חשיבותם נפרת בהם עצמם בגלוי, ולכך אינם בטלים. משא"כ ענין ה'מנון' הוא שגם דבר שקשלעצמו אין נפרת בו חשיבותו, הרי קשהו לכים ומונים אותו, מקבל חשיבות ואינו בטל.

ועד"ז הוא בבני ישראל: מנינם ע"י הקב"ה, מוגלה דרגא געלית בעם ישראל, אשר גם קשבחי צוניהם לא נראית מעלתם בגלוי ולכאורה שוים הם לגוים רח"ל, הרי גם אז לא יתבטלו. שפינו שהקב"ה מנה וספר אותם, נפר שחביבים הם לפניו. **אבן עזרא.**

(ג) מן עשרים שנה ומעלה פליצא צבא בישראל תפקדו אתם לצבאתם אתה ואהרן: (ג)

ג. מפר עשרין שנין וילעלא פל נפק חילא בישראל תמנון יתהון לחיליהון את ואהרן:

כ"י: פליצא צבא • מגיד, שאין יוצא בצבא פחות מן עשרים. **אבן עזרא.**

(ד) ואתכם יהיו איש איש למטה איש ראש לבית אבותיו הוא: (ד)

ד. ועמכון יהון גברא גברא לשבטא גבר ריש לבית אבותיה הוא:

כ"י: ואתכם יהיו • כשתפקדו אותם יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט. **אבן עזרא.**

(ה) ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם לראובן אליצור בן שדיאור: (ה)

ה. ואלין שמחה גבריא די יקומו עמכון לראובן אליצור בר שדיאור:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ח עמ' 1 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

נשיאי המטות בנשיאי כל ישראל

ואלה שמות האנשים אשר יעמדו אתכם (א, ה)

פרשת מנון בני ישראל נאמרה למשה בר"ח איר, באחד לחדש השני בשנה השנית" (פרשתנו א, א), וא"כ יש לעין, הרי כבר בחדש ניסן שלפנ"ז, קשהביאו הנשיאים את נדבת המשכן היו כבר ידועים למשה (ראה נשא ז, א ואילך), וא"כ לאיזה צורך נאמרו לו כאן שמות הנשיאים?

יש לבאר זה, דהנה עה"פ (א, ד) "ואתכם יהיו איש איש למטה", פי' רש"י "כשתפקדו אותם יהיו עמכם נשיא כל שבט ושבט", שכל "ב הנשיאים היו צריכים להשתתף במנון כל ישראל, ולא רק במנון השבט שלהם.

ועפ"ז י"ל, שבעת מנון בני ישראל נתמנו הנשיאים במנוי חדש שלא היה להם לפנ"ז. דעד אז הנהיגו הנשיאים רק את השבט שלהם, ובעת מנון בני ישראל נתמנו על כל ישראל.

וזהו מה שאז נקראו הנשיאים "אלה קרואי העדה", דפרשו שיהיו "נקראים לכל דבר חשיבות שבעדה" (א, טז ובפירש"י).

והינו, שאז נתמנו הנשיאים להיות "נקראים" לא רק לדברים הנוגעים לשבטיהם, כ"א לכל דבר חשיבות "שבעדה" כלה. ועפ"ז יובן מה שנאמרו כאן שמות הנשיאים, דהרי מצינו שמונני הקב"ה באים ע"י קריאה בשם, וכמ"ש (תשא לא, ב ואילך) "ראה קראתי בשם בצלאל גו" ואמלא אותו רוח אלקים". וכמו"כ בנדוד"ד, דע"י הקריאה בשמות הנשיאים נתמנו להיות

"קרואי העדה", לכל דבר חשיבות שבעדה כלה. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

המקדש, פי בעשרים לחדש השני נסעו:	איה קרואה משפחה: לגלגלותם. פרשתי:	איש איש:
ב שאו את ראש. כמו פי תשא. ושם	ג בישאל. להוציא ערב רב:	ה לראובן. החל מהכבוד כטעם, ולא
מפורש: לבית אבותם. פי משפחת האם,	ד איש ראש. דרך קצרה. והראוי להיות	התניחם לכבודה:

(ו) לְשִׁמְעוֹן שְׁלֹמִיאֵל בֶּן-צוּרִישָׁדִי:

ו לשמעון שלמיאל בן צורישדי:

(ז) לְיִהוּדָה נַחֲשֹׁן בֶּן-עֲמִינָדָב:

ז ליהודה נחשון בן עמינדב:

(ח) לְיִשָּׁשְׁכָר נַתָּנָאל בֶּן-צוּעָר:

ח לישישכר נתנאל בן צוער:

(ט) לְזַבּוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן-חֶלֶץ:

ט לזבולן אליאב בן חלץ:

(י) לְבִנְיָ יוֹסֵף לְאַפְרַיִם אֲלִישַׁמֶּע בֶּן-עֲמִיהוּד לְמִנַּשֶּׁה

י לבני יוסף לאפרים אלישמע בן עמיהוד למנשה
למנשה גמליאל בן פדהצור:

גמליאל בן פדהצור: אבן עזרא.

(יא) לְבִנְיָמִן אֲבִידֹן בֶּן-גִּדְעֹנִי:

יא לבנימין אבידן בן גדעוני:

(יב) לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן-עֲמִישָׁדִי:

יב לדן אחיעזר בן עמישדי:

(יג) לְאָשֶׁר פִּגְעִיאֵל בֶּן-עֶכְרֹן:

יג לאשר פגעאל בן עכרון:

(יד) לְגָד אֶלְיָסָף בֶּן-דְּעוּאֵל:

יד לגד אליסף בן דעואל:

(טו) לְנַפְתָּלִי אַחִירַע בֶּן-עֵינָן:

טו לנפתלי אחירע בן עינן:

(טז) אֵלֶּה קְרוּאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מִטּוֹת אַבּוֹתָם רָאשֵׁי

טז אלן מערעי כנשמת וברכי שבטי
אברהמהון רישי אלפיא דישראל אנון:

אלפי ישראל הם:

כ"י אלה קרואי העדה • הנקראים לכל דבר חשיבות שבבעדה. אבן עזרא.

(יז) וַיִּקַּח מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר

יז ודבר משה ואהרן ית גבריא האלין די
אתפרשו בשמהן:

נקבו בשמות:

כ"י האנשים האלה • את שנים עשר נשיאים הללו. אשר נקבו • לו כאן בשמות. אבן עזרא.

(יח) וְאֵת כָּל-הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחֶר לַחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי

יח ואת כל כנשמת אכשו בחד לירחא
תנינא ואתניסו על זרעתהון לבית
אברהמהון במנן שמהן מפר עשרין שנין
ולעלא לגלגלתהון:

וַיִּתְּלֻדּוּ עַל-מִשְׁפַּחֲתָם לְבֵית אֲבוֹתָם בְּמִסְפַּר שָׁמוֹת

מבן עשרים שנה ומעלה לגלגלתם:

כ"י ויתלדו על-משפחתם • הביאו ספרי יחוסיהם ועדי חזקת לדתם כל אחד ואחד להתיחס על השבט. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

על כל אלפי השבט, כי יש שר לאלף:
יז ויקח משה ואהרן. עמם: האנשים
אשר נקבו. שהם מפרשים. כמו אשר פי
ח יקבנו:

יח ויתלדו. בקשו מתי נולדו, בעבור
חשבון כ' שנה. אז נכתבו תולדותם:

דגל דן. ואחר בן גד, כי הוא בכור שפחת
לאה:

טז קרואי העדה. הטעם, שהעדה לא
יעשו דבר עד שיקראום: מטות אבותם.
הטעם על השבטים. והנה כל אחד נשיא
שבט: ראשי אלפי ישראל. כל אחד ראש

י לבני יוסף. אחר בני לאה, בעבור כבוד
רחל על השפחות. והחל מאפרים, על דרך
זקב אבינו. והקדים אפרים ומנשה על
בנימין, כי הם מקום יוסף. ואחר בן החל
מדת שהוא בכור השפחות, ואחריו אשר,
כי השם ידע שהוא יהיה ראש החונים על

(יט) כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה וַיַּפְקֹדֶם בַּמִּדְבָּר
סִינִי: ס אבן עזרא.

♦ יום שני כ"ו אייר ♦

כ וַיְהִי כִּבְנֵי רֵאוּבֵן בּוֹכְרָא דִישְׂרָאֵל
תולדתהון לזרעיתהון לבית אבהתהון
במנזן שמיהן לגלגלתהון כל דכורא מבר
עשרין שניין ולעלא כל נפק חילא:

כא מנזניהון לשבטא דראובן ארבעין ושתא
אלפין וחמש מאה:

כב לבני שמעון תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון מנזניה במנזן שמיהן לגלגלתהון
כל דכורא מבר עשרין שניין ולעלא כל נפק
חילא:

כג מנזניהון לשבטא דשמעון חמשים
ותשעה אלפין ותלת מאה:

כד לבני גד תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנזן שמיהן מבר עשרין שניין
ולעלא כל נפק חילא:

כה מנזניהון לשבטא דגד ארבעין וחמשה
אלפין ושת מאה וחמשים:

כו לבני יהודה תולדתהון לזרעיתהון לבית
אבהתהון במנזן שמיהן מבר עשרין שניין
ולעלא כל נפק חילא:

(כ) וַיְהִי בְּנֵי־רֵאוּבֵן בָּכָר יִשְׂרָאֵל
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלָתָם
כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה רֵאוּבֵן שְׁשָׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף
וּחֲמִשׁ מֵאוֹת: פ

(כב) לְבְנֵי שֹׁמְעוֹן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
פְּקֻדֵיו בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת לְגִלְגָּלָתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן עֶשְׂרִים
שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא צָבָא:

(כג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה שֹׁמְעוֹן תִּשְׁעָה וּחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת: פ

(כד) לְבְנֵי גָד תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

(כה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה גָד חֲמִשָּׁה וָאַרְבָּעִים אֶלֶף וּשְׁשֵׁ
מֵאוֹת וּחֲמִשִּׁים: פ

(כו) לְבְנֵי יְהוּדָה תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה כָּל יֵצֵא
צָבָא:

אבן עזרא על התורה

לכן שפחת לאה. ואם תסתפל היטב, אז
תדע כי הראש הוא הדרום, והנזב הוא
הצפון. ולא אוכל לפרש על בן ראובן
בדרום, כי הוא הראש, וזן בצפון. ודע
כי לא היו גבורים בשבטים כשבט יהודה
הנמשל לגור אריה, וכשבט דן הנמשל בן
בדברי משה, על בן היו הם בראשונה
ובאחרונה. והזכיר לגלגלותם בראובן, גם
בשמעון, להורות על האחרים, כי הכתוב
אמז דרך קצרה:

חמשה בנים יחסר האחד, ויהיו לה שני
דגלים. השלימו הדגל עם בכור שפחתה,
ושמוהו עם דגל ראובן שהוא גם בכור.
והדגל השני ליהודה, והחונים עליו אחיו
הקטנים ממנו. ולרחל דגל בפני עצמה,
ואפרים מקום יוסף, הוא קודם מנשה
בדברי יעקב. והדגל הרביעי לשפחת רחל
שהוא הבכור שלה, ואחרי אשר. ואם
הוא קטן בשנים מנפתלי, בעבור היות
הדגל לכן שפחת רחל, שם זאת המעלה

יט וַיַּפְקֹדֶם. משה, שהוא העיקר. והחל
מראובן כי הוא הבכור, ואחרי שמעון
הנולד אחרי, ואחרי ג' בכור שפחת
לאה. והנה דגל ראובן, ואחר כך דגל
יהודה, ואחר כך דגל אפרים, ואחר כך
דגל דן, והחונים על כל דגל ודגל כַּאֲשֶׁר
הם בחננות המזבח. ודע כי אחר שהיו
כל השבטים שנים עשר, שצא לוי, והיו
ליוסף בנים שנים, ורוחות העולם ארבע,
הנה לכל רוח שלשה. והנה יש ללאה

כז מְנַגִּיהוֹן לְשִׁבְטָא דִּיהוּדָה שְׂבָעִין
וְאַרְבַּעַת אֲלָפִין וְשִׁית מֵאָה:

כח לִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהוֹן
לְבֵית אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהֶן מִכָּר עֲשָׂרִין
שָׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

כט מְנַגִּיהוֹן לְשִׁבְטָא דִּישְׁשָׁכָר חֲמִשִּׁין
וְאַרְבַּעַת אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה:

ל לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהוֹן לְבֵית
אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהֶן מִכָּר עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

לא מְנַגִּיהוֹן לְשִׁבְטָא דְזְבוּלֹן חֲמִשִּׁין וְשִׁבַּע
אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה:

לב לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדֵיהוֹן
לְזִרְעֵיהוֹן לְבֵית אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהֶן
מִכָּר עֲשָׂרִין שָׁנִין וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

לג מְנַגִּיהוֹן לְשִׁבְטָא דְאֶפְרַיִם אַרְבַּעִין
אֲלָפִין וְחֲמִשׁ מֵאָה:

לד לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהוֹן לְבֵית
אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהֶן מִכָּר עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

לה מְנַגִּיהוֹן לְשִׁבְטָא דְמְנַשֶּׁה תְּלָתִין וְתַרְוֵין
אֲלָפִין וּמֵאָתָן:

לו לִבְנֵי בְּנִימִן תּוֹלְדֵיהוֹן לְזִרְעֵיהוֹן לְבֵית
אֲבֹהֵיהוֹן בְּמִנְיַן שְׁמֹהֶן מִכָּר עֲשָׂרִין שָׁנִין
וְלַעֲלָא כָּל נֶפֶק חֵילָא:

לז מְנַגִּיהוֹן לְשִׁבְטָא דְבְּנִימִן תְּלָתִין וְחֲמִשָּׁא
אֲלָפִין וְאַרְבַּע מֵאָה:

(כו) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יְהוּדָה אַרְבַּעַת וְשִׁבְעִים אֶלֶף
וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: פ

(כז) לִבְנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלַעֲלָא כָּל יֵצֵא
צָבָא:

(כט) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה יִשְׁשָׁכָר אַרְבַּעַת וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

(ל) לִבְנֵי זְבוּלֹן תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלַעֲלָא כָּל יֵצֵא
צָבָא:

(לא) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה זְבוּלֹן שִׁבְעָה וְחֲמִשִּׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

(לב) לִבְנֵי יוֹסֵף לִבְנֵי אֶפְרַיִם תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וְלַעֲלָא כָּל יֵצֵא צָבָא:

(לג) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֶפְרַיִם אַרְבַּעִים אֶלֶף וְחֲמִשׁ
מֵאוֹת: פ

(לד) לִבְנֵי מְנַשֶּׁה תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלַעֲלָא כָּל יֵצֵא
צָבָא:

(לה) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה מְנַשֶּׁה שְׁנַיִם וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף
וּמֵאָתַיִם: פ

(לו) לִבְנֵי בְּנִימִן תּוֹלְדֵיהֶם לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וְלַעֲלָא כָּל יֵצֵא
צָבָא:

(לז) פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה בְּנִימִן חֲמִשָּׁה וְשָׁלֹשִׁים אֶלֶף
וְאַרְבַּע מֵאוֹת: פ

לח לבני דן תולדתהון לנרעיתהון לבית
אבההון במנן שמהן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

לט מנניהון לשבטא דדן שתין ותרין אלפין
ושבע מאה :

מ לבני אשר תולדתהון לנרעיתהון לבית
אבההון במנן שמהן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

מא מנניהון לשבטא דאשר ארבעין וחד
אלפין וחמש מאה :

מב בני נפתלי תולדתהון לנרעיתהון לבית
אבההון במנן שמהן מבר עשרין שנין
ולעלא כל נפק חילא :

(לח) לבני דן תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מנן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא :

(לט)פקדיהם למטה דן שנים וששים אלף ושבע
מאות: פ

(מ) לבני אשר תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מנן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא :

(מא)פקדיהם למטה אשר אחד וארבעים אלף
וחמש מאות: פ

(מב) בני נפתלי תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מנן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא :

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת ש"פ במדבר תשמ"ו)

בני נפתלי (א, מב) כתב האריז"ל: בעת המנן רשמו בפנקס ששים רבוא שמות - פלוני משבט פלוני ופלוני משבט פלוני. לאחר מכן הוציאו כל השמות של שבט ראובן וכתבו אותם בגליון בפני עצמו, ואמרו: את השם הזה יש לחבר לבני ראובן. וכן עשו בכל שבט. אף כשנשלמו כל השבטים ולא נשאר רק נפתלי, לא היה צורך לכתב את השמות בגליון נפרד, אלא אמרו: **בני נפתלי** אלו שנשארו - כך מספרם.

(מג)פקדיהם למטה נפתלי שלשה וחמשים אלף
וארבע מאות: פ

מג מנניהון לשבטא דנפתלי חמשים ותלת
אלפין וארבע מאה :

(מד)אלה הפקדים אשר פקד משה ואהרן ונשיאי
ישראל שנים עשר איש איש אחד לבית אבתיו
היו:

מד אלין מנניהא די מנא משה ואהרן
ורבבי ישראל תרין עשר גברין גברא חד
לבית אבהתהי הוו :

(מה)ויהיו כלפקודי בני ישראל לבית אבתם מנן
עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא בישראל: אבן עזרא.

מה והוו כל מנני בני ישראל לבית
אבההון מבר עשרין שנין ולעלא כל נפק
חילא בישראל :

(מו)ויהיו כלהפקדים שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמשים:

מו והוו כל מנניא שית מאה ותלתא אלפין
וחמש מאה וחמשים :

(מז)והלוים למטה אבתם לא התפקדו
בתוכם: פ אבן עזרא.

מז ולזאי לשבטא דאבההון לא אתמניאו
ביניהון :

אבן עזרא על התורה

מה ופרוש ויהיו כל פקודי בני ישראל. שנה. ואחר כך ויהיו כל הפקודים מז התפקדו. משני בגנים. כי הוא בגין שלא נפקדו רק מי שהוא מנן עשרים בכללם: הפעל. ועם בגין שלא נקרא שם פעלו:

(מח) וַיִּדְבֶּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

מח ומליל יי עם משה למימר:

(מט) אַךְ אֶת־מִטָּה לֹא תִפְקֹד וְאֶת־רֹאשׁוֹ לֹא תִשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

מט ביום ית שבטא דלוי לא תמגי וית
חשבנהון לא תקבל בגו בגי ישראל:

כס"א אַךְ אֶת־מִטָּה לֹא תִפְקֹד • (במדבר רבה, ב"ב קכא) כִּדְאִי הוּא לְגִיזֵין שֶׁל מֶלֶךְ לִהְיוֹת נִמְנָה לְבִדּוֹ. דְּבַר אַחֵר: צָפָה הַקְדוּשָׁה־בְּרוּךְ־הוּא שֶׁעֲתִידָה לַעֲמֹד גְּזֵרָה עַל כָּל הַנִּמְנִינ׳ מִבֵּין עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה שְׁמִימוֹתוֹ בַּמִּדְבָּר, אָמַר: אֵל יְהִי אֵלֹה בְּכֻלָּל, לְפִי שֶׁהֵם שְׁלִי, שְׁלֹא טַעוּ בְּעֶגְלָה. אבן עזרא.

(נ) וְאַתָּה הַפְּקֹד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְעַל כָּל־כְּלָיו וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הַמָּה יִשְׂאוּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְהֵם יִשְׁרְתוּהוּ וְסָבִיב לְמִשְׁכַּן יַחְנוּ:

נ ואת מני ית לואי על משכנא דסהדותא
ועל כל מנוהי ועל כל די לה אנון וטלון
ית משכנא וית כל מנוהי ואנון ושמשה
וסחור סחור למשכנא ושרון:

כס"ב וְאַתָּה הַפְּקֹד אֶת־הַלְוִיִּם • כְּתִרְגוּמוֹ: "מַגִּי", לְשׁוֹן מְנוֹי שֶׁרָרָה עַל דְּבַר שֶׁהוּא מְמַנֶּה עָלָיו, כְּמוֹ (אסתר ב): "וַיִּפְקֹד הַמֶּלֶךְ פְּקִידִים". אבן עזרא.

(נא) וּבִנְסוּעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וּבִחֲנַת הַמִּשְׁכָּן יְקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמֵת:

נא ובנסטל משכנא ופרקון יתה לואי
ובמשרי משכנא וקיימון יתה לואי וחלוני
דיקרב יתקטל:

כס"ג יוֹרִידוּ אֹתוֹ • כְּתִרְגוּמוֹ: "יִפְרְקוּן". כְּשֶׁבָּאִין לִסַּע בַּמִּדְבָּר מִמָּסַע לְמָסַע הָיוּ מְפָרְקִין אוֹתוֹ מִחֻקְתּוֹ וְנוֹשְׂאִין אוֹתוֹ עַד מָקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכֵּן שָׁם הָעֵנָן וַיַּחֲנוּ שָׁם וּמִקִּימִין אוֹתוֹ. וְהִזָּר הַקָּרֵב • לַעֲבוּדָתָם זֶה. יוֹמֵת • בִּיְדֵי שְׂמִימִים. אבן עזרא.

(נב) וַיַּחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ לְצַבָּאתָם:

נב וישרון בגי ישראל גבר על משרוהי וגבר
על טקסה לחיליהו:

כס"ד וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ • כְּמוֹ שֶׁהַדִּגְלִים סְדוּרִים בְּסִפֶּר זֶה; שֶׁלֹּשָׁה שְׂבָטִים לְכָל דִּגְלָה. אבן עזרא.

(נג) וְהַלְוִיִּם יַחְנוּ סָבִיב לְמִשְׁכַּן הָעֵדֻת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף עַל־עֵדֻת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְשִׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן הָעֵדֻת:

נג ולואי ושרון סחור סחור למשכנא
דסהדותא ולא יהי רוגזא על פנשתא דבגי
ישראל וישרון לואי ית מטרת משכנא
דסהדותא:

כס"ה וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף • אִם תַּעֲשׂוּ כַּמְצוּתִי לֹא יִהְיֶה קֶצֶף, וְאִם לֹא — שִׁיפְנוּסוּ זָרִים בְּעֲבוּדָתָם זֶה — יִהְיֶה קֶצֶף, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בְּמַעֲשֵׂה קֶרֶח (במדבר יז): "כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף וְגו'".

אבן עזרא על התורה

מט אַךְ אֶת מִטָּה לֹא תִפְקֹדוּ. פִּירוּשׁ לֹא תִפְקֹדוּ. כִּי הֵשֵׁם צִוָּה בֵּן: וְאַתָּה רֹאשׁוֹ לֹא תִשָּׂא. כָּלֵם בְּאִשׁ פְּרִשְׁתִּי: נ וְאַתָּה הַפְּקֹד אֶת הַלְוִיִּם. בְּאֵר לְמָה לֹא תִפְקֹדוּ, כִּי פְקוּדַת הַמִּשְׁכָּן עֲלֵיהֶם, עַל כֵּן לֹא יֵצְאוּ בְּצָבָא: מִשְׁכַּן הָעֵדֻת. הוּא אֵהָל מוֹעֵד, וְהַמִּשְׁכָּן לְאֶרֶץ שְׁשֵׁם הָעֵדוּת: וְעַל כָּל כְּלָיו. כְּמִנְיָה וְהַשְׁלָחַן וְהַמִּזְבֵּחַ: וְעַל כָּל אֲשֶׁר לוֹ. הֵם כְּלֵי הַכֵּלִים: הַמָּה יִשְׂאוּ. הֵם הַנּוֹשְׂאִים בְּנִסּוּעַ הַמַּחֲנֶה, וְהֵם הַמְּשָׁרְתִּים בְּחֻקָּם, וְסָבִיב הַמִּשְׁכָּן יַחְנוּ: נא וּבִנְסוּעַ הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אוֹתוֹ. לְהַסִּיר הַבְּרִיחִים וְהַעֲמִידִים, וּבִחֲנֻתוֹ הֵם יְקִימוּהוּ: וְהִזָּר. מְגִי לֹא. וְאִם הוּא יִשְׂרָאֵל יוֹמֵת, וּבֵית דִּין יְמִיתוּהוּ: נב וְטַעַם וַיַּחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּשֶׁיַּחֲנוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אִישׁ עַל מַחֲנֵהוּ. הַטַּעַם, כָּל שְׂבָט:

~ נקודות משיחות קודש ~ (20 דקות שיחות כח עמ' 1)

וְאִם לֹא, שִׁיכְנְסוּ זָרִים בְּעִבְדֹתָם זֶה, יִהְיֶה קֶצֶף (רש"י א, ג)

יש לשאל, מדוע מוסיף "וְאִם לֹא" . יִהְיֶה קֶצֶף, וְהָרִי מִכָּלֵל לֹא אֶתָּה שׁוֹמֵעַ הוּא. וְנִשׁ לֹמַר, שְׂרַש"י רומז שִׁישׁ שְׁנֵי שְׁלִבִּים בְּקֶצֶף. א. אם לא נשמר על המחצות בין מחנה ישראל למחנה לזים - יִהְיֶה קֶצֶף, אָבֵל אֵין הִכְרַם שָׁזָה יִתְבַּטָּא בַּפֶּעַל מִמֶּשׁ, בְּעֵנֶשׁ. ב. אם נעשה מַעֲשֶׂה של פְּרִיצַת הַמַּחְצוֹת, "שִׁיכְנְסוּ זָרִים בְּעִבְדֹתָם" - יִהְיֶה קֶצֶף בַּפֶּעַל. **אֲבָן עֲזָרָא.**

(נד) וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה נִדְוַעְבְּדוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל דִּי פְקִיד יְיָ יִתְ מַשָּׁה בְּנֵי עֲבָדוֹ:

אֶת־מִשָּׁה בֶּן עֲשׂוֹ: אֲבָן עֲזָרָא.

♦ יום שלישי כ"ז אייר ♦

ב (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: אֲבָן עֲזָרָא.

א ומליל יי עם מִשָּׁה וְעַם אַהֲרֹן לְמִימָר:

(ב) אִישׁ עַל־דָּגְלוֹ בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם יַחֲנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִנֶּגֶד סָבִיב לְאֹהֶל־מוֹעֵד יַחֲנוּ:

ב גָּבֵר עַל טָקְסָה בְּאַתְנָן לְבֵית אֲבֹתָהוֹן יִשְׁרֹן בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלְּקַבֵּל סָחוֹר סָחוֹר לְמַשְׁפַּן זְמַנָּא יִשְׁרֹן:

כז"י בְּאֶתֶת • כָּל דָּגֵל יִהְיֶה לוֹ אוֹת: מִפֶּה צְבוּעָה תְּלוּיָהּ בּוֹ, צָבָעוּ שֶׁל זֶה לֹא כְּצָבָעוּ שֶׁל זֶה, צָבָע כָּל אֶחָד כְּגֹן אֲבָנֵי הַקְּבוּעָה בַּחֲשׁוֹן, וּמִתּוֹךְ כֶּף נִפִּיר כָּל אֶחָד אֶת דָּגְלוֹ. דָּבָר אַחֵר: "בְּאֶתֶת לְבֵית אֲבֹתָם", בְּאוֹת שֶׁמֶסֶר לָהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם כְּשֶׁנִּשְׁאַוּהוּ מִמֶּצְרַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג): "וַיַּעֲשׂוּ בְּנָיו לוֹ כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּם": יְהוּדָה וַיִּשְׁשֹׁכֶר וַיְזַבְּלוּן יִשְׁאַוּהוּ מִן הַמִּזְרָח, וַיֵּרָאוּבֶן וְשִׁמְעוֹן וְגַד מִן הַדְּרוֹם וְכוּ', כְּדֵאֵיתָא בְּתַנְחוּמָא בַּפְּרָשָׁה זֹה. מִנֶּגֶד • מִרְחוֹק מִל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בִּיהוֹשֻׁעַ (יהושע ג): "אֲףֹ רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם וּבֵינִי כְּאַלְפִים אַמָּה", שִׁיּוּכְלוּ לְבֹא בְּשֶׁבֶת, מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּבְנֵי וְהַלְוִיִּם חֹנִיִּים בְּסֻמוֹךְ לוֹ. **אֲבָן עֲזָרָא.**

(ג) וְהַחֲנִיִּים קִדְּמָה מִזְרָחָה דָּגֵל מַחֲנֶה יְהוּדָה לְצַבָּאתָם וְנִשְׂאִי לְבָנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עַמִּינָדָב:

ג וְדִי שְׁרֵן קְדִימָא מְדִינְחָא טָקַס מִשְׁרִית יְהוּדָה לְחִילֵיהוֹן וְרַבָּא לְבָנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן עַמִּינָדָב:

כז"י קִדְּמָה • לְפָנִים, הַקְּרוּיָה "קִדְּמָה". וְאִיזוּ? זֶה רוּחַ מִזְרָחִית, וְהַמַּעֲרָב קְרוּי "אַחֲוֹר". **אֲבָן עֲזָרָא.**

(ד) וַצִּבְּאוֹ וּפְקִידֵיהֶם אַרְבַּעַה וְשִׁבְעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת: **אֲבָן עֲזָרָא.**

ד וְחִילָה וּמִנְגִּיחָהוֹן שְׁבַעֲוִין וְאַרְבַּעָא אֶלְפִין וְשִׁית מֵאוֹת:

(ה) וְהַחֲנִיִּים עָלָיו מִטָּה יִשְׁשֹׁכֶר וְנִשְׂאִי לְבָנֵי יִשְׁשֹׁכֶר נִתְנָאֵל בֶּן־צִוְּעָר: **אֲבָן עֲזָרָא.**

ה וְדִי שְׁרֵן סְמִיכִין עֲלוּהִי שְׁבַטָא דִּישְׁשֹׁכֶר וְרַבָּא לְבָנֵי יִשְׁשֹׁכֶר נִתְנָאֵל בֶּן צִוְּעָר:

אֲבָן עֲזָרָא עַל הַתּוֹרָה

צוּרַת אֲרִיָּה, כִּי בּוֹ הִמְשִׁילּוּ יַעֲקֹב. וּבְדָגֵל אֶפְרַיִם צוּרַת שׁוֹר, מִשְׁעָם כְּבוֹר שׁוֹר. וּבְדָגֵל דָּן צוּרַת נָשִׁיר, עַד שִׁיְדָמוּ לְכְרוּבִים שְׂרָאָה יִחְזַקְאֵל הַנְּבִיא: מִנֶּגֶד. רְחוֹק: ג קִדְּמָה מִזְרָחָה. תַּחֲלַת מִזְרָח: ד וּפְקִידֵיהֶם. אוֹ וּפְקִידֵי. אֵין הַפֶּרֶשׁ בִּינֵיהֶם: ה וְהַחֲנִיִּים עָלָיו. כְּמוֹ עֲמֹ. וְהֵם אֲחֵרִי, וְקוֹדֵם הַשְּׁלִישִׁי:	וְשִׁמְרוּ הַלְוִיִּם. מַצָּה עֲלֵיהֶם לְשִׁמּוֹר הַמַּשְׁכָּן: נִדְוַעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁלֹא נִגְעוּ בַּמַּשְׁכָּן לְעוֹלָם: א וְטַעַם אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן. בַּעֲבוּר כִּי אַהֲרֹן וּבְנָיו יִשְׁיִמוּ מִשָּׂא הַקֹּהֲלִים בְּכֶתֶף: ב בְּאֶתֶת. סִמְנִים הָיוּ כָּל דָּגֵל וְדָגֵל. וְקִדְּמוּיָנוּ אֶמְרוּ שְׁהִיָּה בְּדָגֵל רְאוּבֵן צוּרַת אָדָם, מִכֶּת דְּרַשׁ דּוֹנָאִים. וּבְדָגֵל יְהוּדָה:	וְטַעַם אִישׁ עַל דָּגְלוֹ. שְׁלֹא יִתְעַרֵּב שְׁבֵט דָּגֵל עִם שְׁבֵט דָּגֵל: ג וְהַלְוִיִּם יַחֲנוּ סָבִיב. פִּירוּשׁ הַכְּתוּב לְמַעַלָּה. לְמַה יַּחֲנוּ סָבִיב, שְׁלֹא יִקְרַב אֶל הַמַּשְׁכָּן אֶחָד מִצֵּדָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיָמוּת. וְזֶה טַעַם וְלֹא יִהְיֶה קֶצֶף, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּגַע בְּאֶרֶץ. וְשֵׁם כְּתוּב וַיִּחַר אֶף ה' בְּעִנְיָן: וְטַעַם עַל צֵדָת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֶחָד מִצֵּדָתָם. וְכֵן וַיִּקְרַב בְּעִרֵי גִלְעָד. עִיר בֶּן אֲתוֹנוֹת. וְרַבִּים כְּמוֹהֶם:
--	--	--

(ו) וַיִּצְבְּאוּ וּפְקֻדֵי אַרְבַּעַה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

(ז) מִמֶּנּוּ זְבוּלֹן וְנִשְׂיָא לִבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֲלֹן:

(ח) וַיִּצְבְּאוּ וּפְקֻדֵי שִׁבְעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע מֵאוֹת:

(ט) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה יְהוּדָה מֵאֵת אֶלֶף וּשְׁמֹנִים אֶלֶף וּשְׁשֵׁת־אַלְפִים וְאַרְבַּע־מֵאוֹת לְצִבְאָתָם רִאשֹׁנָה יִסְעוּ: ס

כ"י - ראשונה יסעו. כשרואין הענין מסתלק, תוקעין הפקנים בתצוצרות ונוסע מחנה יהודה תחלה, וכשהולכין הולכין כדרך חנייתן: הלויים והעגלות באמצע, דגל יהודה במזרח, ושל ראובן בדרום, ושל אפרים במערב, ושל דן בצפון. **אבן עזרא.**

(י) דָּגֵל מַחֲנֵה רְאוּבֵן תִּימְנָה לְצִבְאָתָם וְנִשְׂיָא לִבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצֹר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: **אבן עזרא.**

(יא) וַיִּצְבְּאוּ וּפְקֻדֵי שִׁשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וַחֲמִשָּׁה מֵאוֹת:

(יב) וְהַחֹנֶם עָלָיו מִמֶּנּוּ שְׁמַעוֹן וְנִשְׂיָא לִבְנֵי שְׁמַעוֹן שְׁלֵמִיאל בֶּן־צוּרִישָׁדִי:

(יג) וַיִּצְבְּאוּ וּפְקֻדֵיהֶם תִּשְׁעָה וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת:

(יד) וּמִמֶּנּוּ גֵד וְנִשְׂיָא לִבְנֵי גֵד אֶלִּיסָף בֶּן־רְעוּאֵל:

(טו) וַיִּצְבְּאוּ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וְאַרְבָּעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים:

(טז) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה רְאוּבֵן מֵאֵת אֶלֶף וְאַחַד וַחֲמִשִּׁים אֶלֶף וְאַרְבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים לְצִבְאָתָם וּשְׁנַיִם יִסְעוּ: **ס אבן עזרא.**

ווחילה ומנגינהי חמשין וארבעא אלפין וארבע מאה:

זשכטא דזבולון ורפא לבני זבולון אליאב בר חלון:

ח וחילה ומנגינהי חמשין ושבעא אלפין וארבע מאה:

ט כל מנגינא למשרית יהודה מאה ותמנן ושטא אלפין וארבע מאה לחיליהון בקדמיתא נטלין:

י טקס משרית ראובן דרומא לחיליהון ורפא לבני ראובן אליצור בר שדיאור:

יא וחילה ומנגינהי ארבעין ושטא אלפין וחמש מאה:

יב ודי שרון סמיכין עלוהי שכטא דשמעון ורפא לבני שמעון שלמיאל בר צורישדי:

יג וחילה ומנגינהי חמשין ותשע אלפין ותלת מאה:

יד ושכטא דגד ורפא לבני גד אליספ בר רעואל:

טו וחילה ומנגינהי ארבעין וחמשא אלפין ושית מאה וחמשין:

טז כל מנגינא למשרית ראובן מאה וחמשין וחד אלפין וארבע מאה וחמשין לחיליהון בתנתיא נטלין:

(י) וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד מַחֲנֵה הַלְוִיִּם בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֶה
בְּאִשֶּׁר יִחְנוּ בֵּן יִפְעוּ אִישׁ עַל־יָדוֹ לְדַגְלֵיהֶם: ׀ ׀

י"א וְנָסַע אֶהֱל־מוֹעֵד • לְאַחַר שְׁנֵי דְגָלִים הָלָלוּ • בְּאִשֶּׁר יִחְנוּ בֵּן יִפְעוּ • כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁתִי, הָלִיכְתָּן כְּחֻנְיָתָן, כָּל דְּגָל מִחֻלָּף לְרוּחַ הַקְּבוּעָה לוֹ • עַל־יָדוֹ • עַל מְקוֹמוֹ • וְאֵין לְשׁוֹן יָד זֶה מִמְשַׁמְעוֹ • רוּחַ שֶׁל צִדּוֹ קְרוִי "עַל יָדוֹ", הַסְמוּכָה לוֹ לְכָל הוֹשָׁטֶת יָדוֹ • אִינְשׁוֹן אִישׁ"א בְּלַעַז • אֲבָן עוֹרָא.

(יח) דְּגַל מַחֲנֵה אֶפְרַיִם לְצַבָּאתָם יוֹמָה וְנִשְׂאִי לְבָנִי
אֶפְרַיִם אֲלִישָׁמַע בֶּן־עֲמִיהוּד:

(יט) וַצַּבֵּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעִים אֲלָף וַחֲמִשׁ מֵאוֹת:

(כ) וְעָלְיוֹ מִטָּה מְנַשֶּׁה וְנִשְׂאִי לְבָנִי מְנַשֶּׁה גְּמַלְיָאֵל
בֶּן־פְּדָהצוּר:

י"א וְעָלְיוֹ • כְּתַרְגוּמוֹ: "וְדִסְמִיכִין עֲלוֹהֵי".

(כא) וַצַּבֵּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁלֹשִׁים אֲלָף וּמֵאוֹת:

(כב) וּמִטָּה בְּנִימִן וְנִשְׂאִי לְבָנִי בְּנִימִן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעֹנִי:

(כג) וַצַּבֵּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֲלָף וְאַרְבַּע
מֵאוֹת:

(כד) כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֵה אֶפְרַיִם מֵאֵת אֲלָף וּשְׁמֹנֶת־
אַלְפִים וּמֵאָה לְצַבָּאתָם וּשְׁלֹשִׁים יִפְעוּ: ׀ ׀

(כה) דְּגַל מַחֲנֵה דָן צִפְנָה לְצַבָּאתָם וְנִשְׂאִי לְבָנִי דָן
יֶחֱזִיעֶזֶר בֶּן־עֲמִישַׁדִּי:

(כו) וַצַּבֵּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֲלָף וּשְׁבַע
מֵאוֹת:

(כז) וְהַחֲנִיִּם עָלְיוֹ מִטָּה אֲשֶׁר וְנִשְׂאִי לְבָנִי אֲשֶׁר
פְּגַעִיאל בֶּן־עֲכָרָן:

(כח) וַצַּבֵּאוֹ וּפְקֻדֵיהֶם אֶחָד וְאַרְבָּעִים אֲלָף וַחֲמִשׁ
מֵאוֹת:

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

הַמְקַדָּשׁ, וּמִרְרֵי בַצִּפּוֹן, יִחְדּוּ יִפְעוּ: עַל
יָדוֹ. פֶּאֶה וּמְקוֹם. וְכֵן יֵד הַיִּרְדֵּן. וְיָד
תַּהֲהִי לָךְ:

וְהַתְּדָה וּבֵין דְּגָל אֶפְרַיִם: בְּאִשֶּׁר יִחְנוּ בֵּן
יִפְעוּ. שָׁב אֶל הַמַּחֲנֹת, שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל.
לֹא אֶל מַחֲנֵה הַלְוִיִּם. כִּי יִחְנֶה דְּגָל וְהַתְּדָה
לְמִזְרָח, כִּי הַגְּלִישׁוֹנִי שֶׁהוּא לְמַעַרְב

יֵז וְנָסַע אֶהֱל מוֹעֵד בְּתוֹךְ הַמַּחֲנֹת.
כִּי הַגְּלִישׁוֹנִים וְהַמְקַרְרִים נֹסְעִים
בֵּין דְּגָל וְהַתְּדָה וּבֵין דְּגָל וְאֶבֶן. וְהַתְּדָה
נֹסְעִים, וְעִמָּהֶם אֶחָד וּבִנְיָמִן, בֵּין דְּגָל

לב אלה פקודי בני ישראל. וכן נסעו. יום, לא מת אחד מהם. וזה דבר פלא: נחשוב אחד מהם עם הפקודים הנסעם: לג והלויים לא התפקדו. לבאר שלא לד יעששו בני ישראל. כל ימי המדבר: ואשר היו ביום שהתפקדו. והנה בעשרים

והנה חיי בני ישראל תלויים ועומדים בלמוד התורה הק', וכמו שאומרים (ברכות ק"ש של ערבית) "כי הם חיינו ואנך ימינו". והפורש מן התורה ענשו פרת (סנהדרין צט, א), כי ה"ז פורש מן החיים ר"ל. ועפ"ז יבאר הא ד"ק כל המלמד בן חברו תורה ה"ז "כאלו ילדו", כי באם לא היה מלמדו תורה ברגע זה, לא היה "בן חברו" מקבל את חיותו המחודשת מהקב"ה התלויה בתורה, ורק מפיון שלמדו מקים הקב"ה ובורא את "בן חברו" מחדש. ומוכן שה"ז "כאלו ילדו" ממש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות יג עמ' 9)

ואינו מזכיר אלא בני אהרן (רש"י ג, א)

יש לשאל, מדוע הפסיקה התורה בין מנין בני ישראל ודגליהם ובין שבט לוי ומננם ב"תולדות אהרן ומשה". ויש לומר, דהנה רש"י כתב לגבי שבט לוי ש"כדאי הוא לגיון של מלך להיות נמנה לבדו", ומוכן אפוא, שאף אהרן ובניו, "הכהנים המשוחים" (שהם למעלה משבט לוי), צריכים להיות נמנים לבדם. ולכן לא נמנו בני משה, כי הכתוב מדבר רק בכהנים, שהם למעלה מן הלויים. **אבן עזרא.**

(ב) ואלה שמות בני-אהרן הכהן נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר:

בואלין שמות בני אהרן בוכרא נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר:

ג אליו שמות בני אהרן כהנא דאיתריבא די אתקרב קרבנהון לשמשא:

(ג) אלה שמות בני אהרן הכהנים המשוחים אשר-מלא ידם לכהן: אבן עזרא.

דומית נדב ואביהוא קדם יי בקרוביהון אשתא נוקריתא קדם יי במדברא דסיני ובנין לא הוה להון ושמש אלעזר ואיתמר על אפי אהרן אביהון:

(ד) וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבתם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא-היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר על-פני אהרן אביהם: פ כ"ט > על-פני אהרן • בחי'ו. אבן עזרא.

ה ומליל יי עם משה למימר:

(ה) וידבר יהוה אל-משה לאמר:

ו קרב ית שבטא דלוי ותקים יתה קדם אהרן כהנא וישמשון יתה:

(ו) הקרב את-מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו:

כ"ט > ושרתו אתו • ומה השרות? ושמרו את-משמרתו. לפי ששמירת המקדש עליו שלא יקרב זר, כמו שנאמר (במדבר יח): "אתה ובניך ובית-אביך אתה תשאו את-עון המקדש", והלויים הללו מסיעין אותם, זו היא השרות. **אבן עזרא.**

אבן עזרא על התורה

ג המשוחים. בשמן המשחה. שהיו כהנים גדולים ולא הניחו בנים גדולים או קטנים, על כן חסר ממספר הלויים, כי הגדולים יתכן שילידיו:
ד על פני. פרשתי:
ו לפני אהרן הכהן. שהוא נגיד השבט. ופרוש והעמדת, הוא ושרתו. וכן מי ה' אשר עמדתו לפניו:

במשכן על כן כתב במדבר סיני. והנה היו תולדות אהרן ומשה במדבר סיני, כאשר היו בהר סיני. רק חסרו שני בני אהרן. על כן אמרתי, כי הלויים לא נתנו כפר נפשם, כי כן כתוב לכל העובר על הפקודים. ויש אומרים, כי לא פקדם משה טרם עשות המשכן, רק ידע פקודיהם בדרך נבואה. והכתוב יכחישם, והוא כי תשא:

א ואלה תולדות אהרן ומשה. השעם שלא הולידו בניהם ולא הוסיפו בקרוב מעשרה חדשים כאשר דבר ה' עם משה בהר סיני בעלותו להתפטר על מצשה העגל, אז נבחר שבט לוי. ואמר השם למשה, הקרב את משה לוי, גם פרשת ואני הנה לקחתי. וכאשר הוקם המשכן, אמר השם פקוד את בני לוי, והשכינה

(ד) וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתּוֹ וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת כָּל־הָעֵדָה
לִפְנֵי אֹהֶל מוֹעֵד לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:

כ"י"א וְשָׁמְרוּ אֶת־מִשְׁמֶרְתּוֹ • כָּל מִנּוֹי שֶׁהָאָדָם מִמֶּנָּה עָלָיו וּמִטָּל עָלָיו לַעֲשׂוֹתוֹ קְרוֹי "מִשְׁמֶרֶת" בְּכָל הַמִּקְרָא וּבִלְשׁוֹן מִשְׁנָה, כִּמּוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּכַנְתָּן וְתָרַשׁ (מגילה י"ג ב'): וְהָלָא אֵין מִשְׁמֶרֶתִי וּמִשְׁמֶרְתְּךָ שׁוּה, וְכֵן מִשְׁמֶרֶת כְּהֻנָּה וְלִוְיָהּ. אבן עזרא.

(ה) וְשָׁמְרוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי אֹהֶל מוֹעֵד וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת הַמִּשְׁכָּן:

כ"י"ב וְאֶת־מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שֶׁכֵּלָן הֵיוּ זְקוּקִין לַצָּרִי הַמִּקְדָּשׁ, אֲלָא שֶׁהַלּוּיִם בָּאִים תַּחְתִּיהֶם בְּשִׁלְיָחוֹתָם, לְפִיכָף לִזְקָחִים מֵהֶם הַמַּעֲשֻׁרוֹת בְּשִׁכְרָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח) "כִּי־שֹׁכֵר הוּא לָכֶם חֹלֶף עֲבַדְתֶּם". אבן עזרא.

(ו) וְנָתַתָּה אֶת־הַלְוִיִּם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו נְתוּנִים נְתוּנִים
הֵמָּה לֹא מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י"ג נְתוּנִים הֵמָּה לֹא • לַעֲזָרָה. מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • כִּמּוֹ מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כְּלוּמַר, מִשְׁאֵר כָּל הָעֵדָה נִכְדְּלוּ לְכָךְ בְּגִזְרֵת הַמָּקוֹם וְהוּא נְתָנָם לֹא, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ט) "וְאַתָּנָה אֶת־הַלּוֹיִם נְתַנִּים וְגו'". אבן עזרא.

(ז) וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם
וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת:

כ"י"ד וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד • לְשׁוֹן פְּקִידוֹת, וְאֵינוֹ לְשׁוֹן מִנִּין. וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם • קִבְּלַת דָּמִים וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה וְעֹבֹדוֹת הַמִּסּוּרוֹת לַכֹּהֲנִים.

~ נְקוּדוֹת מִשְׁיחוֹת קוּדֶשׁ ~ (ע"פ 9 לְקו"ש חז"ל בתחילתו - מִתּוֹךְ "לְקִרְאֵת שְׁבֹת")

שְׁלִילַת זָרִים מִכָּל עֲבֹדוֹת הַכֹּהֲנִים

וְאֶת־אַהֲרֹן וְאֶת־בָּנָיו תִּפְקֹד וְשָׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנָּתָם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת:

וְשָׁמְרוּ אֶת כְּהֻנָּתָם - קִבְּלַת דָּמִים וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה וְעֹבֹדוֹת הַמִּסּוּרוֹת לַכֹּהֲנִים (ג, י. ובפרש"י)

וְצִרִיף לְהִבִּין:

(א) מִדּוּעַ נִקְרָא פְּסוּק זֶה הַמְּזַהֵר אֶת הַכֹּהֲנִים לְשׁוֹר אֶת כְּהֻנָּתָם, בֵּין הַפְּסוּקִים הַעוֹסְקִים בְּעֹבֹדֵת הַלְוִיִּים.

(ב) כֵּן תִּמְנֶנֶה מִה שֶׁבָּחַר רַש"י כְּדָגְמָא לַעֲבֹדוֹת עֲלֵיהֶם צָרִיכִים הַכֹּהֲנִים לְשׁוֹר, דּוֹקָא ג' עֲבֹדוֹת אֵלּוּ: קִבְּלַת דָּמִים, זִרְיָקָה וְהַקְטָרָה.

וְהַבְּאִיר: לְכַשְׁנִתְּבוּנָן נִמְצָא, שֶׁרַק בְּשִׁלְשָׁה עֲבֹדוֹת מִכָּל הָעֲבֹדוֹת הַמִּסּוּרוֹת לַכֹּהֲנִים, מִצָּאנוּ רֵאיוֹנֵי שֶׁשֶּׁשָּׂאוֹם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּעֵצָמָם, וְהֵם שְׁלֹשֶׁת הָעֲבֹדוֹת שֶׁזָּכַר רַש"י: קִבְּלַת דָּמִים וְזִרְיָקָה וְהַקְטָרָה, וְהוּא בְּזִמְנֵי הַקְּרִבָּת קִרְבֵּן הַפֶּסַח בְּמִצְרַיִם (בא יב, טו). וְעַל כֵּן הָיָה מְקוֹם לִזְמַר, שֶׁגַם לְדוֹרוֹת עֲבֹדוֹת אֵלּוּ יֻכְלוּ לַהֲעֲשׂוֹת אִף ע"י הַלְוִיִּים בְּשִׁלְיָחוֹתָם שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ קְלִלוֹת עֲבֹדַת בְּנֵי לֹוי הָיוּ בְּתוֹר שְׁלִיחוֹת כָּלל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּכֵן קְרוּיָה עֲבֹדָתָם (פרשתנו ג, ו) "מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (ראה לְקו"ש חז"ל עמ' 9).

וּבִכְדֵי לְשַׁלֵּל סִבְרָא זֶה, כִּתְּבָה הַתּוֹרָה אֶזְהָרָה מִיִּחְדָּת לַכֹּהֲנִים לְשׁוֹר עֲבֹדָתָם וְלֹא לַתְּנָה לָזֶר, בְּעֵת עוֹסְקָה אֹדוֹת עֲבֹדַת הַלְוִיִּים. לְהוֹרוֹת, דָּאִף שֶׁבְּפֶסַח מִצְרַיִם הָיְתָה הָעֲבֹדָה שֶׁיִּקְרָא לְיִשְׂרָאֵל, הָרִי קֵצֶת הֵם עֲבֹדַת הַכֹּהֲנִים בְּלִבָּם, וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת". וְלִכֵּן הִדְגִּישׁ רַש"י דּוֹקָא ג' עֲבֹדוֹת אֵלּוּ, בְּהֵם יֵשׁ יוֹתֵר מְקוֹם לְסַבְּרָא שֶׁאִף הַלְוִיִּים יִהְיוּ כְּשֵׁרִים בְּעֹבֹדָתָהּ. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

ז וְאֶת מִשְׁמֶרֶת כָּל הָעֵדָה. בְּקִרְבָּנוֹת: ט נְתוּנִים. לְעוֹלָם. אוּ הֵם וּבְנֵיהֶם הַעוֹבְדִים
ח וְאֶת מִשְׁמֶרֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. שִׁישְׁמְרוּ תַּחְתָּם: לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו. הַנִּמְצָאִים וְעוֹמְדִים
שְׁלֹא יֵצֵעַ יִשְׂרָאֵל אֶל הַמִּשְׁכָּן: תַּחְתִּיהֶם: מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְהִיוֹתָם
י וְאֶת אַהֲרֹן וְאֶת בָּנָיו. וּבְכָלל בְּנָיו. בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, תַּפְקִידָם לְתַת פְּקוּדָה לְכָל אֶחָד, וְהֵם

(יא) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יא ומליל יי עם משה למימר:

(יב) וַאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תַּחַת כָּל־בְּכוֹר פֶּטֶר רֶחֶם מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְהָיוּ לִי הַלְוִיִּם:

יב ואנא הא קרבית ית לואי מגו בני ישראל חלף כל בוכרא פתח ולדא מבני ישראל ויהוה משמשין קדמי לואי:

כ"י וַאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי • וַאֲנִי מֵהֵיכָן זִכִּיתִי בָּהֶן? • מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • שִׁיְהִיו יִשְׂרָאֵל שׁוֹכְרִין אוֹתָן לַשְּׂרוּת שְׁלִי, עַל־יְדֵי הַבְּכוֹרוֹת זִכִּיתִי בָּהֶם וּלְקַחְתִּים תְּמוּרָתָם. לְפִי שֶׁהִיְתָה הָעֲבוּדָה בַּבְּכוֹרוֹת, וְכִשְׁחָטָאוּ בָּעֶגְל נִפְסְלוּ, וְהַלְוִיִּם שָׁלָא עָבְדוּ עֲבוּדַת אֱלִילִים נִבְחָרוּ תַּחְתִּיהֶם. אבן עזרא.

(יג) כִּי לֹא כָל־בְּכוֹר בְּיוֹם הַפֶּתִי כָל־בְּכוֹר בְּאַרְץ מִצְרַיִם הִקְדַּשְׁתִּי לִי כָל־בְּכוֹר בְּיִשְׂרָאֵל מֵאֲדָם עַד־בְּהֵמָה לִי יִהְיוּ אֲנִי יְהוָה: פ אבן עזרא.

יג ארי דילי כל בוכרא ביומא דקטלית כל בוכרא בארעא דמצרים אקדשית קדמי כל בוכרא בישראל מאנשא עד בעידא דילי יהוה אנא יי:

♦ יום חמישי כ"ט אייר ♦

(יד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינִי לֵאמֹר:

יד ומליל יי עם משה במדברא דסיני למימר:

(טו) פֶּקֶד אֶת־בְּנֵי לֹוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפַּחָתָם כָּל־זָכָר מִבֶּן־חָדָשׁ וְמוֹעֵלָה תִּפְקְדֵם:

טו מגי ית בני לוי לבית אבהתהון לזרעיתהון כל דכורא מבר ירחא ולעלא תמננין:

כ"י מִבֶּן־חָדָשׁ וְמוֹעֵלָה • מִשְׁיָצָא מִכָּלל נָפְלִים הוּא נִמְנָה לִיקְרָא שׁוֹמֵר מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי שְׁלוֹם: לְמוּד הוּא אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט לְהִיּוֹת נִמְנָה מִן הַבֶּטָן, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כו): "אֲשֶׁר יֵלְדָה אֹתָהּ לָלוִי בְּמִצְרַיִם" עִם כְּנִיסָתָהּ בְּפֶתַח מִצְרַיִם יֵלְדָה אוֹתָהּ וְנִמְנָת בְּשִׁבְעִים נִפְשׁוֹת, שֶׁכִּשְׁאֲתָהּ מוֹנֶה חֲשֹׁבוֹנָם לֹא תִמָּצֵא אֶלָּא שִׁבְעִים חֹסֵר אַחַת, וְהִיא הַשְּׁלִימָה אֶת הַמִּנְיָן.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ח עמ' 6 הע' 4 – מתוך 'לקראת שבת')

מנין יוכבד מן הבטן

פקד את־בני לוי . . מִבֶּן־חָדָשׁ וְמוֹעֵלָה תִּפְקְדֵם:

מִשְׁיָצָא מִכָּלל נָפְלִים הוּא נִמְנָה כו', לְמוּד הוּא אוֹתוֹ הַשֶּׁבֶט לְהִיּוֹת נִמְנָה מִן הַבֶּטָן, שֶׁנֶּאֱמַר אֲשֶׁר יֵלְדָה אוֹתָהּ לָלוִי בְּמִצְרַיִם, עִם כְּנִיסָתָהּ לְמִצְרַיִם יֵלְדָה אוֹתָהּ, וְנִמְנָת בְּשִׁבְעִים נִפְשׁוֹת (ג, טו. ובפרש"י)

יֵשׁ לַעֲיִן, מֵאִי שָׁנָא יוֹכְבֵּד שְׁנִמְנָתָה כְּבֵר "מִן הַבֶּטָן" עוֹד לִפְנֵי שֶׁהִיְתָה בַּת חָדָשׁ, מִמֶּנֶּן בְּנֵי לֹוִי שֶׁהָיָה רַק "מִבֶּן חָדָשׁ" מִפְּנֵי שָׁאָז "יָצָא מִכָּלל נָפְלִים"?

ובמפרשים (גו"א, שפ"ח, משכיל לדוד, ועוד) בארו באופנים שונים.

וי"ל בזה ע"ד הצחות:

בְּדֶרֶךְ כָּלל "אֲזַלְיָן בְּתֵר רוּבָא", וְלֹכֵן נִמְנָת יוֹכְבֵּד כְּבֵר "מִן הַבֶּטָן", דְּאִין חוֹשְׁשִׁים לְמוֹעוֹט שְׁהֵם נָפְלִים, מִשָּׂא"כ מִנְיָן הַלְוִיִּים

— אבן עזרא על התורה —

יג כי לי כל בכור. והשעם, כי גם הבכורים לי הם. ביום הבותי. טעמו זמן. וכן רבים: לי יהיו. טעמו, לי הם ולי יהיו. כי כל בכור מאדם יפדה. וכן כל בכור בהמה השמא:

כמו ויהי כאשר תמו כל אנשי המלחמה. פן ויהי ביום דבר ה' אל משה: יב לקחתם. מעלה גדולה ללוים: בכור. דבק אל פטר: והיו לי הלוים. מקודשים לי:

ישמרו את כהנתם שלא יבואו לדי פסולות: והנזר הקרב. לבנה, להיות עם כהנתם ישראל או לוי. יומת. ופרשת ואני הנה לקחתם. גם היא דבקה. כי יש בתורה, פרשיות דבקות בשעם. ואם הם מפורשות,

ה' נוגע לפדיון בכורות, והקלל הוא ש"אין הולכין בקמזון אחר הרב" (בבא קמא כז, רע"ב), ולכן נמנו רק "מגן חדש", כשיצאו בנדאות מחשש גפול.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כג עמ' 256)

נמנה ליקרא שומר משמרת הקדש (רש"י ג, טו)

יש לשאל, כיצד נקרא לוי קטן, בן חדש, "שומר משמרת הקדש". ויש לבאר על פי מה שכתוב "והלויים יחנו סביב למשכן . . . (ועל ידי זה) ושמרו הלויים את משמרת משכן העדות", היינו שהפסק מחנה הלויים הוא אחד מאופני שמירת המשכן. והרי החניה סביב למשכן הוא גם על ידי הקטנים, ועוד יותר מהגדולים, שיצאו תכופות מהמחנה לעבד עבודתם במשכן וכדומה. **אבן עזרא.**

(טז) ויפקד אתם משה על-פי יהוה פאשר צוה: טז ומנא יתהון משה על מימרא דיי פמא דאתפקד:

כ"י על-פי ה' • אמר משה לפני הקדוש-ברוך-הוא: היאך אני נכנס לתוך אהליהם לדעת מגזין יונקיהן? אמר לו הקדוש ברוך הוא: עשה אתה שלך ואני אעשה שלי, הלך משה ועמד על פתח האהל והשכינה מקדמת לפניו ובת קול יוצאת מן האהל ואומרת: כך וכך תינוקות יש באהל זה, לכך נאמר: "על פי ה'". **אבן עזרא.**

(יז) ויהיו-אלה בני-לוי בשמרתם גרשון וקהת ומררי: יז והיו אליו בני לוי בשמרתהון גרשון וקהת ומררי:
(יח) ואלה שמות בני-גרשון למשפחתם לבני ושמעי: יח ואליו שמות בני גרשון לזרעיתהון לבני ושמעי:

(יט) ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל: יט ובני קהת לזרעיתהון עמרם ויצהר ויזחאל:

(כ) ובני מררי למשפחתם מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם: כ ובני מררי לזרעיתהון מחלי ומושי אליו אנוני וזרעית לוואי לבית אבהתהון:

(כא) לגרשון משפחת הלבני ומשפחת השמעי אלה הם משפחת הגרשני: כא לגרשון זרעית לבני וזרעית שמעי אליו אנוני וזרעית גרשון:

כ"י לגרשון משפחת הלבני • כלומר, לגרשון היו הפקודים משפחת הלבני ומשפחת השמעי. פקודיהם כך וכך. **אבן עזרא.**

(כב) פקדיהם במספר כל-זכר מבן-חדש ומעלה פקדיהם שבעת אלפים וחמש מאות: כב מגזניהון במגזן כל דכורא מבר ירחא ולעלא מגזניהון שבועא אלפין וחמש מאה:

(כג) משפחת הגרשני אחרי המשכן יחנו ימה: אבן עזרא. כג וזרעית גרשון אחורי משכנא ישרון מערבא:

אבן עזרא על התורה

טו מגן חדש ומעלה. עד שוב המחבר. יז גרשון. כי הוא הבכור. ובדברי הנמים או על קרוב מהמקום הראשון זה אל זה. נמצא עם מ"ם פחת נוי': כג אחרי המשכן. כמו אחורי. וכן אחור המשפיל יבין: כא לגרשון משפחת הלבני. פירשו, אלה שמי המשפחות מספרם כך: כג אחרי המשכן. כמו אחורי. וכן אחור וקדם: ימה. בעבור שהוא הים הגדול

(כד) וַנְשִׂיא בֵּית־אֵב לַגִּישָׁנִי אֱלִיסָף בֶּן־לֹאֵל:

כד וְרֹב בֵּית אֵבָא לְבֵית גִּישָׁן אֱלִיסָף בֶּן לֹאֵל:

(כה) וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי־גִישָׁן בְּאֶהֱל מוֹעֵד הַמִּשְׁכָּן וְהָאֶהֱל מִכְסֵּהוּ וּמִסֹּךְ פֶּתַח אֶהֱל מוֹעֵד:

כה וּמִשְׁמֶרֶת בְּנֵי גִישָׁן בְּמִשְׁכָּן זְמָנָא מִשְׁכָּנָא וּפְרָסָא חוּפָאָה וּפְרָסָא דְתִרְעָה מִשְׁכָּן זְמָנָא:

כ"י • הַמִּשְׁכָּן • יְרִיעוֹת הַתְּחִתּוֹנוֹת. וְהָאֶהֱל • יְרִיעוֹת עֲדִים הַעֲשׂוּיֹת לָגָג. מִכְסֵּהוּ • עוֹרוֹת אֵילִים וְתַחֲשִׁים. וּמִסֹּךְ פֶּתַח • הוּא הַיִּלּוֹן. אבן עזרא.

(כו) וְקִלְעֵי הַחֲצִיר וְאֶת־מִסֹּךְ פֶּתַח הַחֲצִיר אֲשֶׁר עַל־הַמִּשְׁכָּן וְעַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב וְאֵת מִיתְרָיו לְכָל עֲבֹדָתוֹ:

כו וּסְדֵי דְדִרְתָּא וְנִת פְּרָסָא דְתִרְעָה דִרְתָּא דִי עַל מִשְׁכָּנָא וְעַל מִדְבָּחָא סְחֹר סְחֹר וְנִת אֲשׁוּנְהִי לְכָל פְּלִחְנָה:

כ"י • וְאֵת מִיתְרָיו • שֶׁל מִשְׁכָּן וְהָאֶהֱל, וְלֹא שֶׁל חֲצֵר. אבן עזרא.

(כז) וְלִקְהֵת מִשְׁפַּחַת הָעֶמְרָמִי וּמִשְׁפַּחַת הַיִּזְהָרִי וּמִשְׁפַּחַת הַחִבְלֹנִי וּמִשְ�פַּחַת הָעִזִּיאֵלִי אֵלֶּה הֵם מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי:

כז וְלִקְהֵת זִרְעֵית זִרְעֵית עֶמְרָם וְזִרְעֵית יִזְהָר וְזִרְעֵית חִבְלֹן וְזִרְעֵית עִזִּיאֵל אֵלֵּין אֲנֹן זִרְעֵית קֹהֲתִי:

(כח) בְּמִסְפָּר כָּל־זָכָר מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעֲלָה שְׁמֹנֶת אֲלָפִים וְשֵׁשׁ מֵאוֹת שְׁמֹרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ: אבן עזרא.

כח כָּל בְּמִנָּן כָּל דְּכוּרָא מִבֶּן זִרְחָא וְלַעֲלָא תַמְנִיָּא אֲלָפִין וְשִׁית מֵאָה נְטָרִי מִשְׁמֶרֶת דְּקוּדְשָׁא:

(כט) מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קֹהֵת יַחֲנוּ עַל יַד־הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה:

כט כִּט זִרְעֵית בְּנֵי קֹהֲתִי יִשְׁרוּן עַל צִדָּא דְּמִשְׁכָּנָא דְּרֹמָא:

כ"י • מִשְׁפַּחַת בְּנֵי־קֹהֵת יַחֲנוּ וְגו' תִּימָנָה • וְסֻמוּכִין לָהֶם דָּגֵל רְאוּבֵן הַחוֹנִיִּם תִּימָנָה. "אֹי לְרָשָׁע וְאֹי לְשֹׁכְנֹו", לְכָךְ לָקוּ מֵהֶם דָּתָן וָאֶבִּירָם וּמֵאֲתָם וְחֹמְשִׁים אִישׁ עִם קֶרֶחַ וְעֵדָתוֹ, שְׁנִמְשְׁכוּ עִמָּהֶם בְּמַחֲלָקָתָם. אבן עזרא.

(ל) וַנְשִׂיא בֵּית־אֵב לַמִּשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי אֱלִיצָפָן בֶּן־עִזִּיאֵל:

ל וְרֹב בֵּית אֵבָא לְזִרְעֵית קֹהֲתִי אֱלִיצָפָן בֶּן עִזִּיאֵל:

(לא) וּמִשְׁמֶרֶתָם הָאָרֶן וְהַשִּׁלְחָן וְהַמִּנְחָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְכִלֵּי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ בָּהֶם וְהַמִּסֹּךְ וְכָל עֲבֹדָתוֹ:

לא לֹא וּמִשְׁמֶרֶתָהוֹן אֲרֹנָא וּפְתוּרָא וּמִנְחָתָא וּמִדְבָּחָא וּמִגֵּי קוּדְשָׁא דִי יִשְׁמְשׁוּן בְּהוֹן וּפְרָסָא וְכָל פְּלִחְנָה:

כ"י • וְהַמִּסֹּךְ • הִיא הַפְּרָכֶת, שָׂאף הִיא קְרוּיָה פְּרָכֶת הַמִּסֹּךְ. אבן עזרא.

אבן עזרא על התורה

הַסְפֵּדִי בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל לִפְתָּא מַעְרָב: כה הַמִּשְׁכָּן. הֵם עֲשֵׂר יְרִיעוֹת: וְהָאֶהֱל. עֲשֵׁתִי עֲשֶׂה יְרִיעוֹת: מִכְסֵּהוּ. וּמִכְסֵּה מִכְסֵּהוּ בְּכָל־ל: כו אֲשֶׁר עַל הַמִּשְׁכָּן. שְׁהוּא בִּפְנֵים הַחֲצֵר: וְעַל הַמִּזְבֵּחַ. שְׁהוּא חוּץ לַמִּשְׁכָּן. וְשֵׁשׁ סָבִיב. שְׂאִין שֵׁם מְקוֹם חֶסֶר כְּפָרָץ שְׂאִין שֵׁם מְסָךְ: לְכָל עֲבֹדָתוֹ. עוֹד אֲפָרְשֶׁנוּ: כח מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ. הוּא הָאָרֶן. וְנִקְרָא קֹדֶשׁ כְּגֹדֶר הַמִּשְׁכָּן, כְּאֲשֶׁר פִּירֵשְׁתִּי: כט תִּימָנָה. וּבַעֲבוּר שְׁבִי קֹהֲתִי נִכְבְּדִים מִכָּל בְּנֵי לִוִּי, הוּשָׁם קֹהֲתִי בְּיָמִין. כִּי הוּא נִכְבֵּד מִשְׁמָאֵל וּמִהֶאָחֹר, וְאִין אַחֵר מִזִּנְה נִכְבֵּד מִמֶּנּוּ. וּבַעֲבוּר שְׁהִיָּה גִישָׁן כְּבוֹד

לִוִּי, וְשׁ לוֹ מַעֲלָה גְדוֹלָה עַל מְרִירִי, כִּי הוּא נוֹשֵׂא אֶת הַקֹּדֶשׁ כְּגֹדֶר מִשָּׁא מְרִירִי. עַל כֵּן חִנָּה גִישָׁן בְּמַעְרָב, כִּמּוֹ דָּגֵל אֲפִרִּים וּמְרִירִי בְּצִפּוֹן, כְּדָגֵל דֵּן שְׁהוּא כְּבוֹד הַשְּׁפָחָה. וְהִנֵּה הַקֹּהֲתִים מִצֵּד דָּגֵל רְאוּבֵן, עַל כֵּן הִתְחַבֵּר קֶרֶחַ עִם דָּתָן וָאֶבִּירָם. וְעוֹד אֲפָרְשֶׁנוּ: לֹא וְהַמִּזְבֵּחַ. שְׁנִיָּה: וְכִלֵּי הַקֹּדֶשׁ אֲשֶׁר

כ"י וְנִשְׂאֵי הַלְוִי • מִמֶּנָּה עַל כָּל־כֶּלֶם; וְעַל מַה הִיא נִשְׂאִיאוֹתוֹ? פְּקֻדַּת שְׁמֵרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ – עַל יָדוֹ הָיָה פְּקֻדַּת כָּל־כֶּלֶם. אֲבָן עֲזָרָא.

כִּי־אֲשֶׁר פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן • נִקְּדוּ עַל וְאַהֲרֹן, לֵאמֹר שְׁלֹא הָיָה בְּמִנְיַן הָעָלְוִים (בְּכוֹרֹת ד'). • שְׁנֵי יָמִים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף • וּבִפְרֹטָן אֶתָּה מוֹצֵא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת יִתְרִים: בְּנֵי גֵרְשׁוֹן – שִׁבְעַת אֲלָפִים וְחֲמִשׁ מֵאוֹת, בְּנֵי קֹהַת –

יִשְׁרְתוּ בָּהֶם. הֵם כְּלֵי הַמִּנּוּחָה וְהַשְׁלָחַן
וְהַמְזֻבָּחוֹת. וְרַבִּים הִשְׁתַּבְּשׁוּ בַּפְּרוּשׁ וְהַמֶּסֶךְ
וְכָל עֲבוֹדָתוֹ. וְהָאֻמָּת בְּרִיורָה, שֶׁהוּא מִסַּךְ
פֶּתַח אֶחָל מוֹעֵד. וְכָל עֲבוֹדָתוֹ, מִיַּיְרִי:
לֵב וְנִשְׂיָא נִשְׂיָא הַלּוּי. שֶׁהֵם שְׁלֹשָׁה. גַּם

שמונת אלפים וּשש מאות, בְּנֵי מִרְרִי – שֵׁשֶׁת אֲלָפִים וּמֵאִתָּם. וְלָמָּה לֹא כָלָלָן עִם הַשָּׂאֵר, וַיִּפְדּוּ אֶת הַבְּכוֹרוֹת וְלֹא יִהְיוּ זְקוּקִים הַשְּׁלֵשָׁה וּשְׁבַעִים וּמֵאִתָּם בְּכוֹרוֹת הָעוֹדְפִים עַל הַמִּנְחָן, לְפָדְיוֹן? אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמִסְכַּת בְּכוֹרוֹת (נ): אוֹתָן שָׁלֹשׁ מֵאוֹת לוֹיִם – בְּכוֹרִים הָיוּ וְיָדִים שִׁיפְקִיעוּ עֲצָמָם מִן הַפְּדִיּוֹן. אבן עזרא.

♦ יום שישי א' סיון ♦

(מ) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פְּקוּד כָּל־בֶּכֶר זָכָר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה וְשָׂא אֶת מִסְפַּר שְׁמֹתָם:
 כִּי־פָקֵד כָּל־בֶּכֶר זָכָר וְגו', מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה • מְשִׁיבָא מְכַלל סֶפֶק נָפְלִים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 7)

מְשִׁיבָא מְכַלל סֶפֶק נָפְלִים (רש"י ג, מ)

ולעיל (פסוק טו), אֶצֶל מִנְחָן הַלּוֹיִם, נִקְט "מְשִׁיבָא מְכַלל נָפְלִים". וְשֵׁשׁ לֹמֶר, דִּהְנֶה בְּמִנְחָן הַלּוֹיִם נִצָּאָה בַּת קוֹל מִן הָאֱהָל וְהוֹדִיעָה "כֹּף וְכָף תִּינוּקוֹת יֵשׁ בָּאֱהָל זֶה", וְלָכֵן כָּתַב שָׁם "נָפְלִים", כִּי כָלִפִּי שְׁמִיָּא אֵין סֶפֶק (ומה שֶׁלֹּא נִמְנוּ גַם הַפְּחוּתִים מִבֶּן חֹדֶשׁ – הוּא מִשּׁוּם 'לֹא פְּלוּג'). אָף מִנְחָן הַבְּכוֹרוֹת לֹא הָיָה "עַל פִּי ה'", אֲלָא עַל יְדֵי מֹשֶׁה, וְאֶצֶל הַרִי זֶה "סֶפֶק נָפְלִים". אבן עזרא.

(מא) וְלִקְחַתָּ אֶת־הַלּוֹיִם לִי אֲנִי יְהוָה תַּחַת כָּל־בֶּכֶר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֵת בְּהֵמַת הַלּוֹיִם תַּחַת כָּל־בֶּכֶר בְּבִהְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: אבן עזרא.

(מב) וַיִּפְקֹד מֹשֶׁה בְּאֶשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ אֶת־כָּל־בֶּכֶר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

(מג) וַיְהִי כָל־בֶּכֶר זָכָר בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן־חֹדֶשׁ וּמַעְלָה לְפָקְדֵיהֶם שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף שְׁלֹשָׁה וּשְׁבַעִים וּמֵאִתָּם: פ

(מד) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר:

(מה) קַח אֶת־הַלּוֹיִם תַּחַת כָּל־בֶּכֶר בְּבְנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת־בְּהֵמַת הַלּוֹיִם תַּחַת בְּהֵמַתָּם וְהִיוּ־לִי הַלּוֹיִם אֲנִי יְהוָה:

אבן עזרא על התורה

וְלֹא אָמַר כְּלוּם, כִּי יִשְׂרָאֵל נִפְקְדוּ מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה, וְאֵין קָצֵב אַחֲרָי, וְהַלּוֹיִם נִפְקְדוּ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים וְעַד בֶּן חֲמִשִּׁים, וְשֵׁשׁ בְּנֵיהֶם הִפְרֵשׁ גָּדוֹל. רַק נִסְמָךְ עַל דְּבָרֵי הַקְּבָלָה:
 מ פְּקוּד כָּל בֶּכֶר זָכָר. הֵנָּה זָכָר שֵׁם הַתֹּאֵר:
 מֵא וְאֵת בְּהֵמַת הַלּוֹיִם. שְׁלֹא יִפְסִידוּ הַלּוֹיִם. וּבְכוֹר כָּל בְּהֵמָה, גַּם הוּא לִשְׁם:

פְּחוּתִים מִשְׁלֹשׁ מֵאוֹת. וְהָאֵמֶת דְּבָרֵי הַקְּבָלָה, אֵין בְּכוֹר מִפְּקִיעַ בְּכוֹר. וַיְהִי פִּירוּשׁ הַפֶּסוּק, כָּל פְּקוּדֵי הַלּוֹיִם חוּץ מִהַבְּכוֹרִים. וַיְהוּדָה הִפְרִישׁ דִּקְדָּק לְהִבְיָא רָאִיָּה מִהִמְסַפֵּר, כִּי בְכוֹרֵי הַלּוֹיִם הֵם חֵלֶק מִשְׁלֹשָׁה וּשְׁבַעִים מֵהַלּוֹיִם. וְכִשְׁמַתָּה לֹאֲכֹם בְּמִסְפַּר הַזֶּה מִפְּקוּדֵי יִשְׂרָאֵל, וְאַחֲרָי כֵּן תִּפְקֹד בְּמִסְפַּר פְּקוּדֵי הַלּוֹיִם הַבָּאִים לַעֲבָדָא. כְּגוֹן פְּקוּדֵי הַלּוֹיִם מִבֶּן חֹדֶשׁ, וְהִיוּ קְרוּבִים.

אֱהָל מֹשֶׁה וְאֱהָל אֶהֱרֹן, וְאֱהָל בְּנֵי וְגַבִּי בְּנֵי וְכָל בֵּיתָם: וְהָיָה הַקֶּרֶב. אֵל מְקוֹם הַקֹּדֶשׁ. וְהֵנָּה כָּל הַלּוֹיִם סְבִיבוֹת הַמִּשְׁכָּן לְשִׁמּוֹר אוֹתוֹ:
 לט שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף. בְּכָלִל. וְכִשְׁמַתָּה מִחֲבֵר הַפְּרָטִים, תִּמְצָא שְׁוִיתִירֵי שְׁלֹשׁ מֵאוֹת. וְשֵׁשׁ אוֹמְרִים כִּי הַכְּתוּב אֵחָד דָּרָךְ קֶצֶרָה לְהַזְכִּיר הָאֲלָפִים, וְעוֹב הַמֵּאוֹת. וְזֶה לֹא יִתְּכֵן, בְּעִבּוֹר מִסְפַּר הָעוֹדְפִים שֶׁהֵם

כִּי־וַאֲתֵּי־בְּהֵמַת הַלְּוִיִּם וְגו' • לא פָּדוּ בְּהֵמֹת הַלְּוִיִּם אֶת בְּכוֹרֵי בְּהֵמָה טְהוֹרָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֲלֹא אֶת פִּטְרֵי חֲמוֹרֵיהֶם, וְשֶׁה אֶחָד שֶׁל בֶּן לֹוִי פִּטֵּר כִּמָּה פִּטְרֵי חֲמוֹרִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל. תַּדַּע, שֶׁהָרִי מִנֵּה הָעוֹדֵפִים בְּאֶדָם וְלֹא מִנֵּה הָעוֹדֵפִים בְּבִהְמָה. אבן עזרא.

(מו) וַאֲתֵּי פְדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמֵּאֹתָיִם
הָעוֹדֵפִים עַל־הַלְּוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כִּי־וַאֲתֵּי פְדוּיֵי הַשְּׁלֵשָׁה וְגו' • וַאֲתֵּי הַבְּכוֹרוֹת הַצָּרִיכִין לְהַפְדוֹת בָּהֶם – אֵלֹו הַשְּׁלֵשָׁה וְשְׁבַעִים וּמֵאֹתָיִם הָעוֹדֵפִים בָּהֶם וַיִּתְּרִים עַל הַלְּוִיִּם, מֵהֶם תִּקַּח חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלֹת. כִּךְ הָיְתָה מְכִירְתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, עֲשָׂרִים כֶּסֶף, שֶׁהָיָה בְּכוֹר שֶׁל רַחֵל.

(מז) וְלִקְחֹתָ חֲמִשָּׁת חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלֹת בְּשֶׁקֶל
הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשֶּׁקֶל:

(מח) וַנִּתְּנָה הַכֶּסֶף לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו פְּדוּיֵי הָעוֹדֵפִים
בָּהֶם:

(מט) וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת כֶּסֶף הַפְּדוּיִם מֵאֵת הָעוֹדֵפִים
עַל פְּדוּיֵי הַלְּוִיִּם:

כִּי־וְהָעוֹדֵפִים עַל פְּדוּיֵי הַלְּוִיִּם • עַל אוֹתָן שִׁפְדוּ הַלְּוִיִּם בְּגוֹפֶן. אבן עזרא.

(נ) מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לִקַּח אֶת־הַכֶּסֶף חֲמִשָּׁה
וְשֵׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ:

כִּי־חֲמִשָּׁה וְשֵׁשִׁים וּשְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלֶּף • כִּךְ סָכּוּם הַחֲשׁוּבֹן: חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלֹת, לְמֵאֹתָיִם בְּכוֹרוֹת – אֶלֶף שְׁקָל, לְשְׁבַעִים בְּכוֹרוֹת – שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים שְׁקָל, לְשְׁלֹשׁ בְּכוֹרוֹת – חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי שְׁקָל. (במדבר רבה. סנהדרין יז) אָמַר: כִּיצַד אֶעֱשֶׂה? בְּכוֹר שְׁאֵמַר לוֹ: "תֵּן חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים!", יֹאמַר לוֹ: "אֲנִי מִפְּדוּיֵי הַלְּוִיִּם!". מָה עֲשֶׂה? הִבִּיא שְׁנַיִם וְעֶשְׂרִים אֶלֶף פְּתָקִין וְכַתֵּב עֲלֵיהֶן: "בֶּן לֹוִי". וּמֵאֹתָיִם וְשְׁבַעִים וּשְׁלֹשָׁה פְתָקִין כָּתַב עֲלֵיהֶם: "חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים", בִּלְלֹן וַיִּנְתֵּן בְּקַלְפִּי, אָמַר לָהֶן: בּוֹאוּ וְטִלוּ פְתָקֵיכֶם לְפִי הַגּוֹדֵל.

(נא) וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֶּסֶף הַפְּדוּיִם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: פ

♦ שבת קודש ב' סיון ♦

ד (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:

א וּמִלִּיל יֵי עִם מֹשֶׁה וְעִם אַהֲרֹן לְמִיָּמָר:

אבן עזרא על התורה

מִזֶּה קָח אֶת הַלְּוִיִּם. פֶּעַם אַחֲרָת, בְּאִילוֹ
אָמַר כַּאֲשֶׁר תִּקַּח אֶת הַלְּוִיִּם, יִהְיוּ הָעוֹדֵפִים
פְּדוּיִם. וְנִסְמְכָה מִלַּת פְּדוּיֵי אֶל הַמִּסְפָּר,
וְכִמּוּהוּ רַבִּים. לֹשׁ מְכַחֲשִׁים אָמְרוּ מִזֶּה
נִלְמֹד כִּי פְדִינֵן כָּל בְּכוֹר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים.
וְאִינוּ רָאִיָּה, כִּי זֹאת מִצְוָה בְּפָנֶי עֲצֻמָּה.

וְהָאֵמַת דְּבָרֵי קִבְלָה:

מִטְ הַפְּדוּיִם. בְּמִ"ס תַּחַת נ"ן. כְּמוֹ גִּרְשׁוֹן:

(ב) נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי בְּקִבְלֹו יָת חֻשְׁפֶּן בְּנֵי קָהָת מִגּוֹ בְּנֵי לֵוִי לִזְרָעֵיהֶן לְבֵית אֲבֹהֵיהֶן:
לְמִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית אֲבֹתָם:

כ"י נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ וְגו'. מִנֵּה מֵהֶם אֶת הָרֹאשִׁין לְעִבְדֹת מִשָּׂא, וְהֵם מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים עַד בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁנָה; וְהַפָּחוֹת מִשְׁלֹשִׁים לֹא נִתְמַלֵּא כָחוֹ. מִכָּאן אָמְרוּ: "בֶּן שְׁלֹשִׁים לִכְח". וְהִיּוֹתֵר עַל בֶּן חֲמִשִּׁים, כָּחוֹ מִכְחִישׁ מַעֲתָה. אֲבן עזרא.

(ג) מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְיָמָעְלָה וְעַד בְּנֵי־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא לְצִבָּא לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאַהֲל מוֹעֵד: אֲבן עזרא.

(ד) וְזֹאת עֲבֹדַת בְּנֵי־קָהָת בְּאַהֲל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים:

כ"י קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבְּכֵלָן: הָאֹרֶן וְהַשִּׁלְחָן וְהַמִּנְזָחָה וְהַמִּזְבֵּחַ וְהַפָּרֹכֶת וְכָלִי שֶׁרָתָה. אֲבן עזרא.

(ה) וְכֹא אֶהְרֶן וּבָנָיו בְּנִסְעַ הַמִּחְנֶה וְהוֹרְדוּ אֶת פָּרֹכֶת הַמִּסְכָּה וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אָרֶן הָעֵדֻת:

כ"י וְכֹא אֶהְרֶן וּבָנָיו וְגו'. יְכַנִּיסוּ כָל כָּלִי וְכָלִי לְנִתְקַן הַמִּפְרָשׁ לוֹ בְּפִרְשָׁה זֹה, וְלֹא יִצְטָרְכוּ הַלְוִיִּם בְּנֵי קָהָת אֲלֵא לְשֹׂאתָה. בְּנִסְעַ הַמִּחְנֶה. כְּשֶׁהֶעֱנַן מִסְתַּלֵּק, הֵם יוֹדְעִים שֶׁיִּסְעוּ. אֲבן עזרא.

(ו) וְנִתְּנוּ עָלָיו כִּסּוּי עוֹר תַּחֲשׁ וּפְרָשׁוֹ בְּגַד־כְּלִיל תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה וְשִׁמּוֹ בָּדִיו: אֲבן עזרא.

(ז) וְעַל שִׁלְחָן הַפָּנִים יִפְרָשׁוּ בְּגַד תְּכֵלֶת וְנִתְּנוּ עָלָיו אֶת־הַקַּעֲרֹת וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמִּנְקִיֹּת וְאֶת קִשּׁוֹת הַנֶּסֶךְ וְלֶחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה:

כ"י קַעֲרֹת וְכַפֹּת קִשּׁוֹת וּמִנְקִיֹּת. כָּכָר פְּרִשְׁתִּי בְּמִלְאכַת הַמִּשְׁכָּן. הַנֶּסֶךְ. הַכִּסּוּי, לְשׁוֹן מִסָּךְ, אֲשֶׁר יִסָּךְ בָּהֶם. אֲבן עזרא.

(ח) וּפְרָשׁוֹ עֲלֵיהֶם בְּגַד תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכִסּוֹ אֹתוֹ בְּמִכְסֵה עוֹר תַּחֲשׁ וְשִׁמּוֹ אֶת־בָּדָיו: אֲבן עזרא.

אֲבן עזרא על התורה

בָּדָיו. הֵנָּה יִסְרוּם עַד שֶׁיִּכְסּוּ הָאֹרֶן. וְיִשׁ אֲוִמְרִים, שִׁמּוֹ בָּדָיו עַל כַּתְּפוֹת הַנּוֹשָׂאִים: וְעַל שׁוֹלְחָן הַפָּנִים. לְהוֹרֹת כִּי יֵשׁ שָׁם שׁוֹלְחָנוֹת אַחֲרוֹת לְצִוְרֵךְ הַבָּשָׂר. וְלֶחֶם הַפָּנִים שֶׁיֵּשׁ בוֹ, לֹא יוֹסֵר: ח בְּגַד תּוֹלַעַת שָׁנִי. וְהֵנָּה עַל הַשִּׁלְחָן שְׁנֵי בָּגָדִים וְהַמִּכְסֵה. וְכֵן עַל הָאֹרֶן, מִסָּךְ וּבָגָד תְּכֵלֶת וּמִכְסֵה. וְעַל הַמִּנְזָחָה בְּגַד וּמִכְסֵה:

ו וְנִתְּנוּ עָלָיו. עַל הַמִּסָּךְ. וְיֵשׁ אֲוִמְרִים, כִּי יִשׁוּב עָלָיו אֶל מַלְאָכָה, שֶׁהוּא אֶת פָּרֹכֶת. וְכִמּוּהוּ וְחִמְצָנוּ: וּפְרָשׁוֹ בְּגַד כְּלִיל תְּכֵלֶת. כָּלֹ תְּכֵלֶת: מְלֻמָּעָה. יֵשׁ אֲוִמְרִים עַל כִּסּוּי עוֹר תַּחֲשׁ. וְהַנִּכּוֹן בְּעֵינֵי שְׁפִירוֹשׁוֹ, וְכָכָר פְּרָשׁוֹ בְּגַד כְּלִיל תְּכֵלֶת מְלֻמָּעָה לְפָרֹכֶת הַמִּסָּךְ. וְאֵם לְצִוְרֵךְ כָּבוֹד, יִתְּנָן גַּם הָרֹאשׁוֹן. וְעוֹר תַּחֲשׁ מִפְּנֵי הַגָּשָׁם וְהָעֶבֶק: וְשִׁמּוֹ

ב נָשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קָהָת. בְּתַחֲלָה, בְּעִבּוֹר מִשָּׁה וְאַהֲרֹן: ג מִבְּנֵי שְׁלֹשִׁים שָׁנָה. קְרוֹב מֵאַרְבָּעָה שָׁבוּעוֹת. בֶּן חֲמִשִּׁים שָׁבָעָה שָׁבוּעוֹת. כִּי אִזְ יִחְסַר כַּח הַגּוֹף: מְלָאכָה בְּאַהֲל מוֹעֵד. מְלָאכָה הַמִּשָּׂא: ד קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים. הוּא הָאֹרֶן: ה פָּרֹכֶת הַמִּסָּךְ. שֶׁתְּסוּף עַל הָאֹרֶן:

(ט) וּלְקַחְוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֵף אֶת־מִנְרַת הַמָּאוֹר וְאֶת־גִּרְתֶּיהָ וְאֶת־מִלְקָחֶיהָ וְאֶת־מַחְתֵּיתֶיהָ וְאֶת כָּל־כְּלֵי שְׁמֹנֶה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ בָּהֶם:

ט וַיִּסְבּוּן לְבוּשׁ תְּכֵלֶת וַיְכַסּוּן יֵת מִנְרַתָּא דְאַנְהוּרִי וְיֵת בּוּצִינְהָא וְיֵת צִבְתָּהָא וְיֵת מַחְתִּיתָהָא וְיֵת כָּל מְגִי מִשְׁחָא דִּי יִשְׁמְשׁוּן לָהּ בְּהוּן:

כ"י • מִלְקָחֶיהָ • כָּמִין צִבְת שְׁמוֹשָׁךְ בָּה אֶת הַפְּתִילָה לְכָל צַד שִׁירְצָהּ. מַחְתֵּיתֶיהָ • כָּמִין כֶּף קֶטְנֶה וְשׁוּלִיָּה פְּשׁוּטִין וְלֹא סִגְלָגְלִים וְאִין לָהּ מַחְצָה לַפָּנִיָּה אֲלֵא מַצְדֶּיהָ, וְחוּתָהּ בָּה אֶת דָּשֵׁן הַנְּרוֹת כְּשִׁמְיִטִּיכֶן. גִּרְתֶּיהָ • לוּצִי"ש בְּלַעַז, שְׁנוֹתָנִים בָּהֶן הַשָּׁמֶן וְהַפְּתִילוֹת.

(י) וַנִּתְּנוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְנִתְּנוּ עַל־הַמוֹט:

י וַיִּתְּנוּן יֵתָהּ וְיֵת כָּל מְנָהָא לְחוּפָּאָה דְּמִשָּׁךְ סִסְגוֹנָא וַיִּתְּנוּן עַל אֲרִיחָא:

כ"י • אֶל־מִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ • (כלים לב) כָּמִין מְרָצוּף. אבן עזרא.

(יא) וְעַל מִזְבַּח הַזֹּהֵב יִפְרְשׁוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֵף אֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׁמוּ אֶת־בְּדִיו: אבן עזרא.

(יב) וּלְקַחְוּ אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשֵּׁרֶת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ וְנִתְּנוּ אֶל־בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֵף אוֹתָם בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְנִתְּנוּ עַל־הַמוֹט:

יב וַיִּסְבּוּן יֵת כָּל מְגִי שְׁמוֹשָׁא דִּי יִשְׁמְשׁוּן בְּהוּן בְּקוֹדֶשׁא וַיִּתְּנוּן לְלְבוּשׁ תְּכֵלֶת וַיְכַסּוּן יֵתָהוּן בְּחוּפָּאָה דְּמִשָּׁךְ סִסְגוֹנָא וַיִּתְּנוּן עַל אֲרִיחָא:

כ"י • אֶת־כָּל־כְּלֵי הַשֵּׁרֶת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָם בַּקֹּדֶשׁ • בְּתוֹךְ הַמִּשְׁכָּן שֶׁהוּא קֹדֶשׁ וְהֵן כָּלֵי הַקְטָרֶת שְׁמִשְׁרֵתִין בָּהֶן בְּמִזְבַּח הַפְּנִימִי.

(יג) וַדִּשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפִרְשׁוּ עָלָיו בְּגָד אֲרָגְמָן:

יג וַיִּסְפּוּן יֵת קִטְמָא דְּמִדְּבַחָא וַיִּפְרְשׁוּן עַלּוּהִי לְבוּשׁ אֲרָגְמָן:

כ"י • וַדִּשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ • מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת. וַדִּשְׁנוּ • יְטֹלוּ אֶת הַדָּשֵׁן מֵעָלָיו. וּפִרְשׁוּ עָלָיו בְּגָד אֲרָגְמָן • (יומא כא) וְאֵשׁ שִׁירְדָּה מִן הַשָּׁמִים רְבוּצָה תַּחַת הַבְּגָד כְּאִרִי בַשָּׁעַת הַמַּסְעוֹת וְאִינָה שׁוֹרְפָתוֹ, שְׁהִי כּוֹפִין עָלֶיהָ פֶּסֶקְתֵּר (עִירובִין קד) שֶׁל נְחֹשֶׁת. אבן עזרא.

(יד) וְנִתְּנוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמַּחְתֵּת אֶת־הַמִּזְלָגֹת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמִּזְרָקֹת כָּל כְּלֵי הַמִּזְבֵּחַ וּפִרְשׁוּ עָלָיו כֹּסֵי עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׁמוּ בְּדִיו:

יד וַיִּתְּנוּן עַלּוּהִי יֵת כָּל מְנָהִי דִּי יִשְׁמְשׁוּן עַלּוּהִי בְּהוּן יֵת מַחְתֵּיתָא וְיֵת צִנּוּרִיתָא וְיֵת מְגִירִיתָא וְיֵת מִזְרָגְנָא כָּל מְגִי מִדְּבַחָא וַיִּפְרְשׁוּן עַלּוּהִי חוּפָּאָה דְּמִשָּׁךְ סִסְגוֹנָא וַיִּשׁוּן אֲרִיחָהִי:

כ"י • מַחְתֵּת • שֶׁבָּהֶן חוֹתִים גִּחְלִים לְתַרּוּמַת הַדָּשֵׁן, הַעֲשׂוּיָה כָּמִין מַחְבַּת שְׁאִין לָהּ אֲלֵא שְׁלֹשׁ מַחְצוֹת, וּמִלְפָּנֶיהָ שׁוֹאֲבַת אֶת הַגִּחְלִים. מִזְלָגֹת • צִנּוּרִיּוֹת שֶׁל נְחֹשֶׁת, שֶׁבָּהֶן מְכִין בְּאִיבָרִים שֶׁעַל הַמִּזְבֵּחַ לְהַפְּכֶן כְּדִי שִׁתְּעַבְּלוּ יָפָה וּמַהֲרָה. יָעִים • הֵם מְגִרְפוֹת וּבְלַעַז ווִידִי"ל אִינַע שׁוֹפֵעַל, וְהֵן שֶׁל נְחֹשֶׁת וּבָהֶן מְכַבְּדִין אֶת הַדָּשֵׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ.

אבן עזרא על התורה

י וַנִּתְּנוּ עַל הַמוֹט. כִּי אֵין לָהּ בְּדִים. וְהוּא כְּמוֹ וַיִּשְׁאֹהוּ בְּמוֹט: אַחֲרָהּ, וּמִכְסָּה לְכִסּוֹת אֶת הַקּוֹדֶשׁ שֶׁהוּא הָאָרוֹן וְהַשּׁוֹלֶחֶן וְהַמְּנוֹרָה וְהַמִּזְבְּחוֹת, וְכָל כְּלֵי הַשֵּׁרֶת כְּמוֹ סִפְיָנִים וְכַפּוֹת יָא וְעַל מִזְבַּח הַזֹּהֵב. בְּגָד (צ"ל אַחֲדֵר) וְקַעֲרוֹת: יג וַדִּשְׁנוּ. הִסְרַת הַדָּשֵׁן מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ:

מז שיעור יומי לשבת קודש ב' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום - ד - פרשת במדבר

טו וַיִּשְׁעִי אֶהְרֹן וּבְנוֹהִי לְכַסֵּאָה יְתִי קוֹדֶשָׁא
וְנִתְּ כָל מְגִי קוֹדֶשָׁא בְּמִטְל מִשְׁרִיתָא וּבְתֵר
כֹּן יַעֲלוּן בְּגִי קֶהֱת לְמִטְל וְלֹא יִקְרִבוּן
לְקוֹדֶשָׁא וְלֹא יָמוּתוּן אֲלֵין מִטּוּל בְּגִי קֶהֱת
בְּמִשְׁכַּן זְמָנָא :

(טו) וְכָל־הָאֶהֱרֹן וּבְנָיו לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי
הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעֵי הַמִּחְנֶה וְאַחֲרֵי־כֵן יָבֹאוּ בְּגִי־קֶהֱת לְשֹׂאת
וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְּגִי־קֶהֱת
בְּאֹהֶל מוֹעֵד :

כז יי לְכַסֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ • הָאֲרוֹן וְהַמִּזְבֵּחַ • וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ • הַמְנוּחָה וְכָל־י שְׂרֵת • וּמָתוּ • שָׂאם יִגְעוּ
— חֲזָבִין מִיתָה בִּידֵי שָׂמִים • אבן עזרא.

טז וְדִי מְסִיר לְאֶלְעָזָר בֶּר אֶהְרֹן כִּהְנָא
מִשְׁחָא דְאַנְהִרוּתָא וְקִטְרֵת בּוֹסְמִיָא וּמִנְחָתָא
תְּדִירָא וּמִשְׁחָא דְרִבּוּתָא מִטְרֵת כָּל מִשְׁכָּנָא
וְכָל דִּי בֵּה בְּקוֹדֶשָׁא וּבְמִנוּהִי :

(טז) וּפְקֻדֹת אֶלְעָזָר • בֶּן־אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר
וּקְטֹרֶת הַסַּמִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה
פְּקֻדֹת כָּל־הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בְּקֹדֶשׁ וּבִבְלָיו :

כח יי וּפְקֻדֹת אֶלְעָזָר • שֶׁהוּא מְמַנֶּה עֲלֵיהֶם לְשֹׂאת אוֹתָם : שֹׁמֵן וּקְטֹרֶת וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה, וּמִנְחַת הַתָּמִיד, עֲלֵיו
מִטְל לְצוּת וּלְזֹרֹז וּלְהַקְרִיב בַּעַת חֲנִינָתוֹ • פְּקֻדֹת כָּל־הַמִּשְׁכָּן • וְעוֹד הִנֵּה מְמַנֶּה עַל מִשָּׂא בְּגִי קֶהֱת לְצוּת
אִישׁ אִישׁ עַל עֲבוֹדָתוֹ וְעַל מִשָּׂאוֹ וְהוּא הַמִּשְׁכָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ, כָּל הַסְּדוּרִים לְמַעַלָּה בְּפִרְשָׁה זֹ. אֲכַל מִשָּׂא
בְּגִי גִרְשׁוֹן וּמִרְרִי, שְׂאִינָן מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים, עַל פִּי אִיתְמַר הִנֵּה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּפִרְשַׁת נִשָּׂא • אבן עזרא.

יז וּמִלִּיל יִי עִם מִשָּׂה וְעִם אֶהֱרֹן לְמִימָר :

(יז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֶהֱרֹן לֵאמֹר : אבן עזרא.

יח לֹא תִשְׁיֻצוּן יְתִי שְׁכֻטָא זִרְעִינָת קֶהֱת מְגוֹ
לְוָאִי :

(יח) אֶל־תִּכְבְּרִיתוֹ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲתִי מִתּוֹךְ
הַלְוִיִּם :

כט יי אֶל־תִּכְבְּרִיתוֹ • אֵל תִּגְרַמוּ לָהֶם שְׂמִימוֹתוֹ • אבן עזרא.

יט וְדָא עֲבִידוּ לְהוֹן וַיְחִיו וְלֹא יָמוּתוּן
בְּמִקְרָבָהוֹן לְקֹדֶשׁ קוֹדֶשָׁא אֶהֱרֹן וּבְנוֹהִי
יַעֲלוּן וַיִּמְנוּן יְתִהוֹן גָּבֵר גָּבֵר עַל פְּלִחְנָה
וּלְמִטּוּלָה :

(יט) וְזֹאת • עָשׂוּ לָהֶם וַחֲיוּ וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם
אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים אֶהֱרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ וְשִׁמוּ אוֹתָם
אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשָּׂאוֹ : אבן עזרא.

כ וְלֹא יַעֲלוּן לְמִחְזִי פִד מְכַסֵּן יְתִי מְגִי
קוֹדֶשָׁא וְלֹא יָמוּתוּן : פ פ פ

(כ) וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ :

כז יי וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאוֹת כְּבֹלַע אֶת־הַקֹּדֶשׁ • לְתוֹךְ נִרְתַּק שְׁלוֹ, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי לְמַעַלָּה בְּפִרְשָׁה זֹ, וּפִרְשׁוּ
עֲלָיו בְּגֵד פְּלוּנִי וְכִסּוֹ אוֹתוֹ בְּמִכְסָּה פְּלוּנִי, וּבְלוּעֵ שְׁלוֹ הוּא כְּסוּיוֹ :

— אבן עזרא על התורה —

יז וְטַעַם אֵל מִשָּׂה וְאֵל אֶהֱרֹן • כִּי מְנִיָּה
עַל אֶהֱרֹן וּבְנָיו לְהַשְׁמֵר, שְׁלֹא יָבֹאוּ הַקֹּהֲתִים
לִידֵי כְּרֵת :
יח וּמִלִּיל אֵל תִּכְבְּרִיתוֹ • לְמִשָּׂה אֶהֱרֹן וּבְנָיו :
יט וַחֲיוּ • יוֹסִיפוּ חַיִּים : וְלֹא יָמוּתוּ • בְּכֵרֵת •
וְהַשְׁמַע, כִּי אִם יִשְׁמְרוּ, יִקְבְּלוּ שְׂכָר • וְאִם

וְשַׁעַם הַכְּלִי וְכֵן כְּלֵי שֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה וְכָל־
הַקְטֹרֶת לְבְּגֵי הַקֹּהֲתִים • וְשַׁעַם פְּקֻדֹת כָּל
הַמִּשְׁכָּן • כִּי יֵשׁ לוֹ גַּם פְּקִידוֹת בְּמִשְׁכָּן
וּבְכָל כְּלָיו, עִם אֲחֵיו אִיתְמַר • רַק לְגוֹדֵל
מַעַלֵּת אֶלְעָזָר, הִנֵּה הוּא פְּקִיד עַל הַשֹּׁמֵן
הַקְטֹרֶת וְהַמִּנְחָה לְבָדוֹ :

טו מִשָּׂא בְּגִי קֶהֱת בְּאֹהֶל מוֹעֵד • כִּי הָאֶהֱל
וְהַמִּשְׁכָּן, הֵם לֹא יִשְׁאוּהוּ :
טז וּפְקֻדֹת • מְגוּרַת פְּקִיד : שֹׁמֵן הַמָּאוֹר •
יז אוֹמְרִים, כִּי הוּא הִנֵּה נוֹשֵׂא שֹׁמֵן הַמָּאוֹר
לִילָה אֶחָד, וְכֵן אֵת מִנְחַת הַתָּמִיד • וְהַגְּבוּן
בְּעִינֵי, שֶׁהוּא פְּקִיד עֲלֵיהָ לְתַת שֹׁמֵן הַמָּאוֹר •

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח' עמ' 9)

כְּמוֹ שֶׁפָּרִשְׁתִּי לְמַעַל בְּפָרֶשֶׁה ז' (רש"י ד, כ)

רש"י מדיק "בְּפָרֶשֶׁה ז'". ונמוקו עמו: בְּפָרֶשֶׁת תִּשְׁא מְפָרֶשׁ רש"י שְׁבַגְדִּי הִשְׁרָד, הִינּוּ בְּגָדֵי הַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגָמִן וְתוֹלַעַת שְׁנֵי הָאֲמֹרִים בְּפָרֶשֶׁת מִסְעוֹת, הִיוּ עֲשׂוּיִים "נִקְבִּים נִקְבִּים". וּלְפִי זֶה יֵשׁ לוֹמַר, לְכֹאזְרָה, שֶׁעַל יְדֵי כִסּוֹי הַבְּגָדִים, אֵף שֶׁהָיוּ כְּנֶרְתֵּק, לֹא 'נִבְלַע' הַקֹּדֶשׁ (שֶׁמִּשְׁמָעוֹ שֶׁנִּתְכַּסֶּה מִכָּל צַד, כְּדֶבֶר הַבְּלוּעַ). אֲבָן עוֹרָא.

קנ"ט פסוקים, חלקיה"ו סימן. חסלת פרשת במדבר

הפטרה לפרשת במדבר לקריאה בציבור ולשמו"ת נרפסה לקמן ע' קצה

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

כָּאֲשֶׁר יְכַסּוּ הָאָרוֹן לְשָׂאת אוֹתוֹ. וְזֶה טַעַם קְרוֹב מִקְרָאשׁוֹן. וְהִנֵּה שְׁתֵּים אֲזָהָרוֹת, שְׁלֹא יִנָּעוּ בְּקֶדֶשׁ כִּי אִם בְּכִדּוּשׁ יִשְׁאֹהוּ, וְלֹא יִרְאֶה הַקֹּדֶשׁ:

כ וְלֹא יִבְאֹו. הִקְהִיתִים אֶל אֶהָל מוֹעֵד לְהָאוֹת כְּבֹלַע אֶת הַקֹּדֶשׁ. וְהַטַּעַם, כָּאֲשֶׁר יוֹסֵר בְּנִינּוּ, יוֹסֵר מִסֹּף הַפָּרֶכֶת וְנִגְלָה הָאָרוֹן. וְיֵשׁ אוֹמְרִים, כִּי כְּבֹלַע כְּמוֹ כְּכֹסוֹת. וְהַטַּעַם,

לֹא, יִנָּעוּשׁוּ. כִּי יִתְכַּן שְׁלֹא יִנָּעוּשׁוּ, עַל כֵּן וְלֹא יָמוּתוּ: וְשִׁמּוֹ אוֹתָם. הָאָרוֹן וְהַשְּׁלֶטֶן וְהַמְּנוּחָה וְהַמְּזֻבְחֹת: עַל עֲבוֹדָתוֹ. כְּכִלִּי הַקֹּדֶשׁ. וְאֵל מִשְׁאֹו. לְשָׂאת בְּכֶתֶף:

המשך ביאור למס' סוטה ליום חמישה וארבעים לעומר עמ' ב

היא מראשו, ורבי אליעזר שאמר שעיקר חיותו של אדם היא בטיבורו, הוא משום שסבר כאבא שאול שתחילת יצירתו היא מטיבורו.

משיבה הגמרא, אֲפִילוּ תִּמְכָּא שרבי עקיבא הסובר שמודדין מחוטמו סבר כשיטת אבא שאול שיצירת הולד היא מטיבורו, שער כִּאֵן לֹא קָאָמֵר אָבָא שְׁאֵל, אֵלָּא לְעִנְיָן יִצְרָה, דְּכִי מִיתַצֵּר וְלֹד מִמִּצְעֵתִיה מִיתַצֵּר – שֶׁכִּשְׁנוֹצֵר הוֹלֵד מֵאֲמִצְעֵתוֹ נוצר, אֵבֶל לְעִנְיָן חִיּוֹתָא, דְּכֹלֵי עֲלָמָא יְהוּדוּ שְׁעִיקַר הַחִיּוֹת כְּאִפִּיה הוּא, דְּכִתִּיב, "כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאִפּוֹ וְגו'".

עוד שנינו במשנה שיטה שלישית, רבי אליעזר בן יעקב אומר, מִמְּקוֹם שֶׁנִּעְשָׂה חֵלֶל, מִצְוָאוֹ. מִבֵּאת הַגִּמְרָא, מֵאִי מַעֲמָא דְּרַבִּי אֲלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, בְּרַבְרָבִיב "לֵתֵת אוֹתָהּ אֶל צִוְּאֵי חֵלְלֵי רְשָׁעִים", הִרִי שֶׁחֲלָלוֹת קְרוּיָה עַל שֶׁם הַצּוֹר, וּבַעֲנִינָנוּ הֵלֵא נִאֲמַר 'אֲשֶׁר סָבִיבוֹת הַחֲלָל'.

משנה. אחר שמדדו זקני הסנהדרין אל העיר הקרובה, נִפְטְרוּ וְזִקְנֵי יְרוּשָׁלַיִם וְהִלְכוּ לָהֶן, וְזִקְנֵי אוֹתָהּ הָעִיר שֶׁנִּמְצְאוּ קְרוֹבָה מִכִּיָּאִין עֲנִילֹת בְּכָר אֲשֶׁר לֹא מִשְׁבָּה בְּעוֹל – כִּלִּי שֶׁמִּנְחִים אוֹתוֹ עַל הַבְּהֵמָה כְּדִי לַכּוֹן הַחֲרִישָׁה שֶׁתִּהְיֶה כְּרָאוֹ, וְאִין חֲמוּם פּוֹסֵל בָּהּ, וּמוֹרִידִין אוֹתָהּ לְחֵלֶל אִיתָן, וּמֵהוּ אִיתָן, כְּמִשְׁמָעוֹ, קִשָּׁה – שְׁהוּא בֶּאֱרֵץ סֹלֶע, שְׁהִיא קִשָּׁה, וּמִכָּל מְקוֹם אֵף עַל פִּי שְׁאִינוּ אִיתָן בְּשֶׁר, שֶׁלֹא נִאֲמַר אִיתָן אֵלָּא לְמַצוֹה. וְעוֹרְפִין אוֹתָהּ בְּקוֹפִיין – בִּסְכִין גְּדוֹל מֵאֲחֹרֶיהָ מִמּוֹל עֶרְפָּה, וּמִקְוָמָה שֶׁנֶּעֱרַפָּה בּוֹ אֲסוּר מִלְּזוֹרֵעַ וּמִלְּעֵבֹד בּוֹ לְעוֹלָם, וּמוֹתֵר לְמִרְוִיךְ שֶׁם פִּשְׁתָּן, וְלִנְיָךְ – לְסַתֵּת שֶׁם אֲכָנִים אַחֵר הָעֶרְפָּה, מִכּוֹן שְׁאִינִם עֲבוֹדֵת קֶרֶקֶע. וְזִקְנֵי אוֹתָהּ הָעִיר רוֹחֲצִין אֶת יְדֵיהֶן בְּמִים בְּמִקְוֹם עֲרִיפָה שֶׁל עֲנִינָה, וְאוֹמְרִים, 'יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכָה אֶת הַדָּם הַזֶּה וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ, תִּמְהָ הַתְּנָא, וְכִי עַל דְּעֵתֵינוּ עֲלֵתָה שְׁוֹקְנֵי בֵּית דִּין שׁוֹפְכֵי דָּמִים הֵן שֶׁהוֹצֵרָנוּ לִמּוֹר 'יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכוּ אֶת הַדָּם', אֵלָּא 'יְדֵינוּ לֹא שִׁפְכוּ הַכּוֹנֵה, שֶׁלֹא גִרְמָנוּ שֶׁיִּשְׁפֹּךְ דָּמוֹ, וְהֵינּוּ, שֶׁלֹא בָּא הַהֲרוֹג עַל יְדֵינוּ וּפְטַרְנָהוּ (בְּלֹא מוֹזֵן) שֶׁאִם שִׁלְחָנוּ אוֹתוֹ לֵלֵא מוֹזֵן, יֵשׁ לְחוֹשׁ שֶׁעַל יְדֵי כֵךְ הוֹצֵרָךְ לְגוֹלוֹ מִן הַבְּרִיּוֹת וּמִתּוֹךְ כֵךְ נִהַרְגָה, וְעֵינֵינוּ לֹא רָאוּ הַכּוֹנֵה, וְלֹא רָאִינוּהוּ וְהִנֵּחְנָהוּ לְלַכֵּת לְדַרְכוֹ יַחֲדִי (בְּלֹא לְוִיָּה),

אֲמַר רַבִּי יִצְחָק, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא שֶׁבִּמְשֻׁנָה, אִינִם עוֹסְקִים בְּמִדֵּית עֲרוּפָה, אֵלָּא בְּמַת מִצְוֹה קִנְיָה מְקוֹמָו – בְּדִין זֶה שֶׁמֵת מִצְוֹה שֶׁנִּמְצָא בִּשְׂדֵה שִׁקְנָה אֶת מְקוֹמוֹ לְקוֹבְרוֹ שֶׁם קְמִיפְלָגִי, וְהָכִי קָאָמֵר הַתְּנָא שֶׁל הַמְשֻׁנָה, הָרוּג זֶה שֶׁנִּמְצָא, לְעִנְיָן לְקוֹבְרוֹ, קִנְיָה מְקוֹמָו שֶׁנִּמְצָא בּוֹ וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ שֶׁם, וְהָכִי דְּנִמְצָא רָאשׁוֹ בְּמִקְוֹם אֶחָד וְגוֹפּוֹ בְּמִקְוֹם אֶחָד, מוֹלִיכִין הָרָאשׁ אֲצֵל הַגּוֹף וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמִקְוֹם שֶׁנִּמְצָא הַגּוֹף, דְּכִבְרֵי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר, מוֹלִיכִין הַגּוֹף אֲצֵל הָרָאשׁ וְקוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמִקְוֹם שֶׁנִּמְצָא הָרָאשׁ. וּמִבֵּאת הַגִּמְרָא אֶת טַעַם הַמַּחְלֻקָּה, בְּמֵאִי קְמִיפְלָגִי, מָר – רַבִּי אֲלִיעֶזֶר סָבֵר, גּוֹפִיָּה בְּדוֹכְתִּיה נְפִיל – גּוֹפוֹ שֶׁל הָהָרוּג בְּמִקְוֹם שֶׁעָמַד בּוֹ בְּשַׁעַת הַמַּכָּה שֶׁם נָפַל, וְאִילוּ רִישָׁא דְּנִאֲרִי וְנְפִיל – הָרָאשׁ דְּרָכוּ לְנוֹד מִמְּקוֹמוֹ וּלְפִיכּוֹל בְּמִקְוֹם אַחֵר, וְלִכְךָ קוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמִקְוֹם הַגּוֹף, שֶׁשֶׁם הִיא נְפִילָתוֹ. וְמָר – רַבִּי עֲקִיבָא סָבֵר, רִישָׁא הִיכָא דְּנְפִיל נְפִיל – הָרָאשׁ דְּרָכוּ לְפִיכּוֹל בְּמִקְוֹם שֶׁהוּא וְנִהַרְגָה, וְאִילוּ גּוֹפִיָּה הוּא דְּהֵיטָא אֲזִיל – הַגּוֹף דְּרָכוּ לְרוּץ אַחֵר שֶׁהוֹכָה וּלְפִיכּוֹל בְּמִקְוֹם אַחֵר, וְלִכְךָ קוֹבְרִים אוֹתוֹ בְּמִקְוֹם הָרָאשׁ, שֶׁשֶׁם הִיא נְפִילָתוֹ.

שֵׁנִי בְּמִשְׁנָה, מֵאִין הִיוּ מוֹדִידִין, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אֹמֵר מִטִּיבוֹר, רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר מִחֻטְמוֹ. מִבֵּאת הַגִּמְרָא, בְּמֵאִי קְמִיפְלָגִי הַתְּנָאִים שֶׁבִּמְשֻׁנָה, מָר – רַבִּי עֲקִיבָא סָבֵר, עֵינֵיךְ חִיּוֹתָא בְּאִפִּיה – עֵינֵיךְ חִיּוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא בֶּאֱפֹ, וּמִמִּילָא שֶׁם הִיא עֵינֵיךְ הַהֲרִיגָה שְׁבו, וְלִכְךָ מוֹדִידִין מִחֻטְמוֹ. וְמָר – רַבִּי אֲלִיעֶזֶר סָבֵר, עֵינֵיךְ חִיּוֹתָא בְּמִיבוֹרִיָּה – עֵינֵיךְ חִיּוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם הִיא בְּטִיבוֹר, וּמִמִּילָא שֶׁם הִיא עֵינֵיךְ הַרִיגָתוֹ, וְלִכְךָ מוֹדִידִין מִטִּיבוֹר.

שְׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא, לִימָא מַחְלֻקָּת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר וְרַבִּי עֲקִיבָא, כִּי הֵנִי תְּנָא – תְּלוּיָה בְּמַחְלֻקָּת תְּנָאִים אֵלוֹ, שֶׁשֵׁנִי בְּבִרְיֵיתָא, מְהִירָבִן הוֹלֵד נוֹצֵר – מִתְּחִיל לְהוֹצֵר בְּמַעֲי אִמּוֹ, מֵרָאשׁוֹ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר 'מִמַּעֲי אִמִּי אֶתָּה גּוֹי' שֶׁפִּירוּשׁוֹ, אֶתָּה יִצְרָתִי בְּמַעֲי אִמִּי מֵרָאשִׁי, וּמִנֵּיךְ שֶׁגּוֹי' הוּא כִּינּוֹ לְרָאשׁ, וְאוֹמֵר, 'גּוֹי נוֹצֵר וְהַשְּׁלִיכִי וְגו' שֶׁפִּירוּשׁוֹ גּוֹיָת גּוֹיָת שֶׁר הָרָאשׁ. אָבָא שְׁאֵל אוֹמֵר, הוֹלֵד מִתְּחִיל לְהוֹצֵר מִטִּיבוֹר, וּמִשְׁלַח שְׁרָשׁוֹ אֶלְךָ וְאֵלְךָ, וְאִם כֵךְ נִאֲמַר, שְׁרָבִי עֲקִיבָא שֶׁאֲמַר שֶׁעֵינֵיךְ חִיּוֹתוֹ שֶׁל אָדָם הִיא בֶּאֱפֹ, הוּא מִשׁוֹם שֶׁסָבֵר כִּתְנָא קָמָא שֶׁתְּחִילֵת יִצְרָתוֹ

שיעורי תהלים לשבת פרשת במדבר

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"ה אייר פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו	יום רביעי - כ"ח אייר מפרק קלה עד סוף פרק קלט
יום שני - כ"ו אייר פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	יום חמישי - כ"ט אייר מפרק קמ עד סוף פרק קנ
יום שלישי - כ"ז אייר מפרק קכ עד סוף פרק קלד	יום שישי - א' סיון פרק כ מפרק א עד סוף פרק ט
שבת קודש - ב' סיון פרק כ פרק י עד סוף פרק יז	

יום ראשון כ"ה אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עב, וככה ממש עד"מ... עד עמ' 144, א"ס ב"ה:

נמצא בתחתונים ממש. – הרי שגם בהמצאותו אין הבדל בין
העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים. שכן, כשם שהוא
נמצא בעולמות העליונים, באותה מדה הוא נמצא גם בעולמות
התחתונים. וההבדל שבין עולמות עליונים ותחתונים, הוא
מצד המשיכה החיות
אשר אין-סוף ברוך-הוא
ממשיך ומאיר בבחינת
גילוי מההעלם – כפי
שיסביר להלן, שההתגלות
היא כדי להחיות העולמות
והנבראים שבתוכם, כי
חיותם, היא ההתגלות
האלקית שבהם – ובכך
מתבטא ההבדל שבין
העולמות העליונים
לעולמות התחתונים –
באיו מדה ההתגלות:
בעולמות העליונים
ההארה מהחיות האלקית
היא יותר בהתגלות מאשר
בעולמות התחתונים.
בדברו כאן, בענין הגילוי
וההעלם, מסביר רבנו
הזקן, במאמר המוסגר,

שזהו אחד הטעמים מדוע קוראים לחיות האלקית שבעולמות,
בשם "אור" [שזה אחד מהטעמים ששהשפעה והמשיכה
החיות מכנה בשם "אור" על דרך משל – במקום "שפע"
שקוראים החוקרים להשפעת החיות האלקית – זה נקרא
ב"קבלה" בשם "אור". אחד הטעמים לכך הוא: שכן, המושג אור,
מבטא את ההתגלות מההעלם – בתחילה היה האור מוסתר
ונעלם במאור, ולאחר מכן הוא נמשך ממקורו, שהוא ה"מאור",
ומתגלה בתור "אור", כלומר: גילוי מההעלם באופן שהארה
בלבד מההעלם באה בגילוי – שלא כמו ב"שפע", שעצם הדבר
כמו שהוא – יכול להיות נשפע, כמו למשל, "שפעת מים", שהמים
עצמם שהיו בתחילה במקום אחד, יימשכו במקום אחר. ואילו,
"אור" ענינו גילוי מן ההעלם, שהארה בלבד מההעלם באה
בהתגלות. וזהו טעמו של דבר, מדוע החיות האלקית הנמשכת
בעולמות – נקראת בשם "אור", מפני שהיא גילוי מן ההעלם].
המשיכה החיות, שאין סוף ברוך הוא, ממשיך ומגלה, היא –
להחיות העולמות והברואים שבהם, – שבכך, קיים כבר הבדל
בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, שהעולמות
העליונים מקבלים – המשיכה וחיות זו, בבחינת גילוי קצת יותר
מהתחתונים, – מאשר העולמות התחתונים. כלומר: גם
בעולמות העליונים אין האור והחיות בהתגלות ממש – כי אם
קצת יותר מאשר בעולמות התחתונים. וכל הברואים שבהם –
בעולמות העליונים, מקבלים – חיות גלויה זו, כל אחד כפי כחו

וככה ממש, על דרך משל, אין-סוף ברוך-הוא ממלא כל
עלמין – כל העולמות, להחיותם, – כמו שלמדנו במשל הנפש,
שהנפש נמצאת וממלאה את כל הגוף, כך אור אין סוף ברוך
הוא "ממלא כל עלמין", ממלא ונמצא בכל העולמות, וכל
עולם יש בראים לאין
קץ ותכלית, רבוא
רבות מיני מדרגות
מלאכים ונשמות כו', –
מספר נבראים בלי גבול
בכל עולם, וכן רבוי
העולמות אין לו קץ
וגבול, גבוה על גבוה
כו'. – ישנם עולמות בלי
מספר, וכל עולם למעלה
מזה עולם השני – שכן,
ההתחלקות בדברים
ברחניות, היא רק באשר
לדרגה, וכשאומרים
"הרבה עולמות", הכוונה
היא, שכל אחד מהם הוא
במדרגה אחרת, עולם
אחד למעלה מהשני;
ובכך מתבטאת
ההתחלקות הגדולה

בעולמות ונבראים, שהמשל על כך הוא ההתחלקות באברים,
בין אבר אחד לשני. וכשם שביחס לנשמה, אי אפשר לומר
שמהות ועצמות הנשמה נמצאת במוח שבראש יותר מאשר
ברגלים – כך גם בנמשל, שמבחינת מהות ועצמות אין-סוף אין
הבדל בין עולם לעולם, אלא – ה"אין סוף" נמצא בכל העולמות
בשווה, והוא בהעלם בכל העולמות בשווה. והנה, מהותו
ועצמותו של אין-סוף ברוך-הוא שנה בעליונים ותחתונים,
במשל הנשמה הנזכר לעיל, – שמהות ועצמות הנשמה היא
למעלה מהתחלקות, ואי אפשר לומר שהיא נמצאת במוחין
שבראש יותר מאשר ברגלים. וכמו שכתוב בתקונים:
"והאיה – הקב"ה, סתיוו דכל סתיווין", – הוא נעלם מכל
הנעלמים, פרוש – לא שהוא נעלם יותר מאשר כל הנעלמים,
אלא שהוא נעלם גם מכל הנעלמים: דאפילו בעלמין סתיווין
דלעילא הוא סתום ונעלם בתוכם, – שאפילו בעולמות
הנעלמים שלמעלה, הוא אינו בהתגלות, כמו שזהו סתום
ונעלם בתחתונים, – כמו שהוא בהעלם בעולמות התחתונים,
כי לית מחשבה תפיסא ביה כלל, – אין מחשבה ש"תתפוס" בו
כלל, אפילו בעולמות עליונים, – הרי שלא שייך להבדיל ולומר
שבעולמות התחתונים, מהות ועצמות אין-סוף ברוך-הוא הוא
שלא בהתגלות, ואילו בעולמות העליונים, הוא בהתגלות – כי,
גם בעולמות העליונים הוא שלא בהתגלות כמו בעולמות
התחתונים. ונמצא, כמו שפצוי שם – בעולמות העליונים, כך

1 ותכונתו⁹, – כמו שלמדנו במשל, שכל אבר מקבל חיות מהמח
2 "כפי מזגו ותכונתו", כך גם בנמשל, מקבל כל נברא את חיותו,
3 "כפי מזגו ותכונתו", כלומר: עד כמה שיש בכוחו לקבל, ובאיזה
4 אופן ותכונה תתגלה בו החיות – אם באופן של מוחין ושכל, או

5 באופן של מדות ו"אבל לא

6 שה"תכונה" מסתירה

7 הגילוי כ"א 'ממשיך ומאיר

8 לו" – הערת כ"ק אדמו"ר

9 שליט"א, ש"היא תכונה

10 ובחינת המשיכה

11 הפרימית אשר אינסוף

12 ברוך הוא ממשיך ומאיר

13 לו; – לאותו נברא פרטי.

14 והתחתונים, אפלו

15 הרוחניים, אינם מקבלים

16 – את החיות האלקית,

17 בבחינת גלוי כל כך, –

18 כמו העולמות העליונים,

19 רק בלבושים רבים אשר

20 אינסוף ברוך הוא

21 מלביש בהם – באותם

22 לבושים, תחיות והאור

23 אשר ממשיך ומאיר להם

24 להחיותם. – שהחיות

25 האלקית הנמשכת להחיות

26 את העולמות התחתונים,

27 לבושה בהרבה לבושים

28 המסתירים, שהחיות לא תהיה בהתגלות; הסתרה גדולה זו

29 שהלבושים מסתירים, איננה רק בכמות, במספר הלבושים

30 המסתירים על החיות, כי אם גם באיכות: מדובר בסוג לבוש

31 שונה, המסתיר בצורה כזו, שנברא ממנו עולם גשמי. שכן, גם

32 במספר רב של לבושים בלבד, היו מתהווים מהחיות נבראים

33 רוחניים; כדי שיווצרו נבראים כמו שבעולם הגשמי – נדרש סוג

34 לבוש אחר לגמרי – ובלשון ה'תניא': וכל כך עצמו וגברו

35 הלבושים אשר אינסוף ברוך הוא מלביש ומסתיר בהם

36 האור והחיות, – לא רק שהלבושים הם גדולים ורבים במספר,

37 אלא הם מסוג כזה שההסתרה עצמה שהם מסתירים, היא גדולה

38 וחזקה יותר, עד אשר ברא בו – באור וחיות אלה, עולם הזה

39 החמרי והגשמי ממש, – כי ישנו עולם העשי' רוחני¹⁰ – הערת

40 כ"ק אדמו"ר שליט"א, ומתהווה ומתהווה בחיות ואור אשר

41 ממשיך ומאיר לו, אור המלביש ומכסה ומסתיר בתוך

ליקוטי אמרים

ובחי' המשכה הפרטית אשר א"ס ב"ה ממשיך ומאיר
לו, והתחתונים אפי' הרוחניים אינם מקבלים בבחי'
גילוי כ"כ רק בלבושים רבים אשר א"ס ב"ה מלביש
בהם החיות והאור אשר ממשיך ומאיר להם להחיותם
וכ"כ עצמו וגברו הלבושים אשר א"ס ב"ה מלביש
ומסתיר בהם האור והחיות עד אשר ברא בו עוה"ז
החומרי והגשמי ממש ומהווה ומחייהו בחיות ואור
אשר ממשיך ומאיר לו אור המלוכש ומכוסה ומוסתר
בתוך הלבושים הרבים והעצומים המעלימים ומסתירי'
האור והחיות עד שאין נראה ונגלה שום אור וחיות רק
דברים חומריים וגשמיים ונראים מתים אך בתוכם יש
אור וחיות המהוה אותם מאין ליש תמיד שלא יחזרו
להיות אין ואפס כשהיו ואור זה הוא מא"ס ב"ה רק
שנתלבש בלבושים רבים וכמ"ש בע"ח שאור וחיות
כדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר הוא ממלכות
דמלכות דעשיה ובתוכה מלכות דיצירה*) וכו' עד
שבתוך כולן י"ס דאצילות המיוחדות במאצילן א"ס ב"ה:

*) [ברפוסים הקודמים ה' כתוב "מלכות דמלכות דעשיה" וג"ל
רצ"ל "מלכות דיצירה" וכ"ה באנה"ק סי' כ"ה המתחיל להבין אמרי בינה
כ"ה. אשר נמצא לפנינו נוף כתי"ק].

"מלכות דעשיה" היא הספירה התחתונה ביותר ב"עולם העשיה",
וב"מלכות" עצמה, ישנה הרי התכללות מכל עשר הספירות,
שהתחתונה שבהן היא "מלכות", וזהו "מלכות דמלכות דעשיה"
– בחינת "מלכות" שבספירת "מלכות" של העולם התחתון ביותר
– עולם הזה, ובתוכה – ישנה, מלכות דיצירה וכו', – וכך
הלאה, שבתוך מלכות ד"צירה" ישנה התכללות של "עולם
הבריאה" וכו', עד שבתוך כלן – בספירות של כל העולמות –
כולל גם "עולם העשיה", ישנן י' ספירות דאצילות¹² – "עולם
האצילות" הוא העולם העליון ביותר, והספירות של "עולם
האצילות" מיוחדות באין סוף ברוך הוא – המיוחדות – הספירות
של "עולם האצילות" מיוחדות במאצילן אינסוף ברוך הוא: –
הרי, שגם בכדור הארץ החומרי ישנם אור וחיות של אין סוף ברוך
הוא, הבאים על ידי הספירות של העולמות (שכן) – ה"ספירות" –
האלקות של העולמות, והם נמשכים דרך לבושים המכסים

9. "כפי כחו ותכונתו" – הנמשל על הנאמר במשל: 'מזגו ותכונתו' – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנראה כוונתו ודיוקו כאן החומרי והגשמי ממש – לענין ההתהוות מאין ליש ממש, היינו כדור הארץ החומרי, היינו רק חלק הדומם, [וענין הצמיחה, חיות ומדבר – בא מאור וחיות אחר ונגלה יותר מהנ"ל אף שגם הוא ממל' דמל' דעשי' [לקמן קלב, ע"ב בתחלתו], ובזה מובן כמה דיוקים בל': מאין ליש [דלכאורה הרי כבר אמר שמדובר בעוה"ז כו'] הנראה לעיני בשר ועור. משא"כ עולם העשי' סתם (שכולל גם העשי' הרוחני) – כותב לקמן (ספנ"ב ופנ"ג) מל' דעשי' (ולא מל' דמל')". 11. "שנ"פ פ"א – בשער מ"ג פ"א גירסות שונות. ולהעיר ממשנת חסידים מס' עשי' גופנית פ"א משנה ב" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 12. "ראה לקמן קמ, א: "הארה שבאצ"י בוקעת כו' ובעוה"ז החומרי" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

שבעולם הזה הגשמי – החיות מכוסה לגמרי ואינה נראית
כלל. ברם, מבחינת מהות ועצמות אין סוף ברוך הוא – אין
כל הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים,
שכן, אור אין סוף, מוסתר גם בתחתונים וגם בעליונים, והוא
נמצא גם בעליונים וגם בתחתונים.

ומסתירים על החיות, שלא תיראה. זהו ההסבר על ההבדל
שבין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, הנובע
מהאור והחיות הנמשכים מאור אין סוף ברוך הוא, להיות
ולהחיות את העולמות: בעולמות העליונים החיות היא יותר
בהתגלות, ובעולמות התחתונים היא פחות בהתגלות, עד

יום שני כ"ו אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 144, פרק נב. וכמו שבנשמת... עד עמ' עג, מהשמש.

בְּלִלּוֹת הַמְּשֻׁכָּת הַחַיּוֹת, לְחַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים
שֶׁבֵּינָם – הוּא מְלָכֵשׁ וְנִכְלָל בְּרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ וּבִינָתוֹ וְדַעְתּוֹ
וְתַפְאָרְתּוֹ, – שֶׁל הַקְּבָדָה, הַנִּקְרָאִים בְּשֵׁם "מַחֲיָן", – סְפִירוֹת כּוֹתֵר
(רַצּוֹן), חֻכְמָה, בִּינָה וְדַעַת – נִקְרָאוֹת "מוֹחֲיָן" לְמַעַלָּה, וּבִדְבַר

11 **פֶּרֶק נב.** בפרק הקודם, החל רבנו הזקן להסביר, ענין השראת השכינה
12 שהיתה בקדשי קדשים ובמקומות מסויימים נוספים, כאשר יש להבין
13 לכאורה: מה משמעות "השראת השכינה" – במקום זה או אחר, והרי
14 "מלא כל הארץ כבודי" ורבנו הזקן הסביר ש"מבשרי אחזה" – מגופו

מלובשת ונכללת

ההמשכה הכללית של

החיות, והיא ההתגלות

הראשונה של אין סוף

ברוך הוא בעולמות, וְהֵן

הֵן – הרצון, החכמה,

הבינה והדעת שלמעלה,

המְלָכִישׁ בְּתוֹרָה

וּמִצְוֹתֶיהָ. – שכן, ההלכה

עצמה או המצוה עצמה,

– זהו רצונו של הקב"ה,

שרוצה שההלכה תהיה

כך וכן, או שהמצוה

תהיה באופן כזה; והשכל

וההבנה של ההלכות

וטעמי המצוות – הם ה"חכמה-בינה-דעת" שלמעלה – הרי,

בתורה ובמצוות מלובשים המוחין שלמעלה, שבהם ישנה

ההמשכה הכללית של החיות האלקית לעולמות. וְגִלּוֹי בְּלִלּוֹת

הַמְּשֻׁכָּה זו – כשההמשכה הכללית שבמוחין – באה לידי

התגלות, שכפי שרבנו הזקן מסביר להלן, הרי כשההמשכה

מהמוחין באה בספירת המלכות, הוּא מְקוֹר הַחַיּוֹת, אֲשֶׁר

הָעוֹלָמוֹת מְקַבְּלִים כָּל אֶחָד בְּפִרְטוֹתָיו. רַק הָאֵרָה מְתַפְשֶׁטֶת

וּמְאִירָה מְקוֹרָהּ, – לא מדובר כאן על ההמשכה הכללית

שבמוחין, אלא – על התגלותה – של המשכה זו. התגלות זו –

היא מקור החיות שמקבלים כל העולמות והנבראים, כל אחד

מהם – ההארה הפרטית השייכת אליו. הארה והתפשטות זו,

היא: בְּרִמּוֹן אֹר הַמִּתְפַּשֵּׁט מִהַשְׁמֵשׁ עַל דְּרָךְ מְשָׁל, –

כמשל האור שהוא הארה בלבד מהשמש, וכמשל וְכֻחוֹת

אֲבֵרֵי הַגּוֹף – המתפשטים, מִתְפַּחֵחַ הַנּוֹכַח לְעֵיל. – בפרק נ"א.

וּמְקוֹרָהּ – שהוא כבר התגלות מההמשכה הכללית שבמוחין,

הוּא הַנִּקְרָא – בתורת הקבלה, "עֲלֵמָא דְאַתְגְּלִיא", – עולם

של התגלות. שכן, כאן מתחילה ההתגלות של אלקות

בעולמות, וכן הוא נקרא ו"מְטוֹרֵינִיָּא", – מלכה, המקבלת

מהקב"ה – המלך של המלכה, ו"אַמָּא תַּתְאָה", – המדריגה

ליקוטי אמרים

פרק נב וכמו שבנשמת האדם עיקר גילוי כללות

החיות הוא במוחין וכל האברים

מקבלים אור וכן לבד המאיר להם ממקור גילוי החיות

שבמוחין ככה ממש עד"מ עיקר גילוי כללות המשכת

החיות להחיות העולמות והברואים שבהם הוא מלובש

ונכלל ברצונו וחכמתו ובינתו ודעתו ית' הנק' בשם

מוחין והן הן המלובשים בתורה ומצותיה וגילוי כללות

המשכה זו הוא מקור החיות אשר העולמות מקבל' כל

א' בפרטות רק הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה

כדמיון אור המתפשט מהשמש עד"מ וכחות אברי הגוף

מהמוח הנ"ל ומקור זה הוא הנקרא עלמא דאתגליא

ומטרונית' ואימא תתאה ושכינה מלשון ושכנתי בתוכם

15 ונפשו יודע האדם, שנשמתו

16 נמצאת בכל גופו ובכל אבריו

17 – ובכל זאת, עיקר מקום

18 הנשמה, הוא במוחין שבראש.

19 והרי, כלפי עצם הנשמה, אי

20 אפשר לומר כך, שכן עצם

21 הנשמה נמצא בכל האברים

22 באופן שווה, הוא לא נמצא

23 במוחין שבראש יותר מאשר

24 ברגלים; אלא, הכוונה

25 להמשכה הכללית והגלויה

26 של החיות, הנמשכת

27 מהנשמה להחיות את הגוף.

28 לפני שהיא מתפשטת בגוף

29 לפי מונו ותכונתו של כל אבר

30 – על המשכה כללית וגלויה זו שמן הנשמה, אומרים שיעקר מקומה,

31 הוא במוחין שבראש, ומשם נמשכת ומתפשטת הארה בלבד אל כל שאר

32 אברי הגוף. כך – הסביר רבנו הזקן – גם בנמשל של אלקות ועולם.

33 מבחינת עצמות ומהות אין סוף ברוך הוא, אין מקום לחלק בין העולמות

34 העליונים לבין העולמות התחתונים – שכן, גם הימצאותו של אור אין

35 סוף בעולמות העליונים – הוא בהעלם, עד כדי כך, ששום מחשבה, גם

36 של הנבראים שבעולמות העליונים, אין באפשרותה "לתפוס" ולהשיג

37 אותה; ובאשר לעצם הימצאותו של אור אין סוף – הרי הוא נמצא באופן

38 שווה בעולמות התחתונים ובעולמות העליונים. ההתחלקות בין

39 העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים (כמו שהדבר במשל של

40 ההתחלקות באברים) היא מצד המשכת וגילוי החיות מאין סוף ברוך

41 הוא, להתהוות העולמות והנבראים ולהחיותם: החיות בעולמות

42 העליונים היא בהתגלות יותר מאשר בעולמות התחתונים. בפרק הבא,

43 אותו אנו מתחילים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר בנמשל (של

44 אלקות ועולם) מה שנאמר במשל, שהגילוי של החיות הכללית, הוא

45 במוחין שבראש.

46 **וכמו שבנשמת האדם עיקר גילוי כללות החיות הוא במוחין,**

47 **ובל האברים מקבלים אור וכן לבד, המאיר להם ממקור**

48 **גילוי החיות שבמוחין – ככה ממש, על דרך משל, עיקר גילוי**

24 זֶה נִמְשָׁךְ לְכָל אֶחָד - מהעולמות והנבראים, הָאֹר וְחַיִּית 24
25 פְּרָטִי הָרָאוּ לוֹ, - שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם "אימא 25
26 תתאה", מפני שהוא ה"אם", מקור החיות הפרטית של כל 26
27 נברא, וְשׁוֹכֵן וּמְתַלַּבֵּשׁ בְּתוֹכָם - בעולמות ובנבראים, 27
28 לְהַחְיֹתָם. - שלכן, נקרא 28
29 מקור החיות גם בשם 29
30 "שכינה", על שם ששוכנת 30
31 ומתלבשת בעולמות 31
32 ובנבראים, להחיותם. עד 32
33 כאן למדנו, איך הוא 33
34 מקור לעולמות ונבראים 34
35 בכלל, להלן - נלמד איך 35
36 הוא מקור לנשמות 36
37 ישראל: וְלָכֵן - הוא 37
38 נִקְרָא - גם כן, "אם 38
39 הַבְּנִיִּים" עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, - "בנים" היינו "נשמות ישראל", 39
40 ונקרא גם ו"כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל", שֶׁמִּמֶּקְוֹר זֶה נִאֲצְלוּ נִשְׁמוֹת 40
41 דְּאֲצִילוֹת - שהם אינם נבראים, כי אם "נאצלים", וְנִבְרָאוּ 41
42 נִשְׁמוֹת דְּבְרִיָּאָה וְכוּ'. וְכֵן - גם העולמות והנבראים וגם 42
43 הנשמות, אֵינָן רַק מִהַתְּפַשּׁוּת תְּחִיּוֹת וְהָאֹר - המתפשטים 43
44 ונמשכים, מִהֶמְקוֹר הַזֶּה הִנֵּקָה הַנִּקְרָא "שְׂכִינָה", בְּהַתְּפַשּׁוּת 44
45 הָאֹר מִהֶשְׁמֵשׁ. - שהוא הארה בלבד מהשמש - כך גם כל 45
46 אלה הם הארה בלבד ממקור זה. 46

1 התחתונה יותר של "אימא", כי גם "בינה" נקראת "אימא" 1
2 (ככתובי: "אם (אם) לבינה תקרא"), אלא - בינה היא "אימא 2
3 עילאה", המדריגה העליונה שב"אימא", ומלכות נקראת "אימא 3
4 תתאה", ו"שְׂכִינָה" - מִלְּשׁוֹן וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכָם², - שכינה 4
5 והתגלות³. להלן יסביר 5
6 רבנו הזקן - כפי שהרבי 6
7 שליט"א מפרש זאת⁴ 7
8 משמעותם של כל 8
9 התוארים האמורים, 9
10 המתארים את תכונות 10
11 ופועלות של מקור החיות: 11
12 מקור החיות נקרא "עלמא 12
13 דאתגליא" - עַל שֵׁם 13
14 שֶׁמִּמֶּקְוֹר זֶה הוּא רִאשִׁית 14
15 הַתְּגָלוֹת אֹר וְאִיִּסּוּף, 15
16 - ומכיוון שהמקור עצמו הוא ענין של התגלות, לכן הוא עצמו 16
17 (מצד תכונות העצמיות) נקרא בשם "עלמא דאתגליא" (עולם 17
18 של התגלות), ולא משום שהוא מחיה עלמא דאתגליא; מקור 18
19 החיות נקרא גם "מטרוניתא" (מלכה), מפני שהוא אֲשֶׁר 19
20 מְמַשְׁךְ וּמַאִיר לְעוֹלָמוֹת בְּבְחִינַת גִּלּוּי, - ולכן, זה בדוגמת 20
21 "מטרוניתא" (מלכה) שעל ידה נמשכים ומתגלים עניניו של 21
22 מלך. הרי, שמקור החיות, הוא התחלת ההתגלות של אור אין 22
23 סוף, המתגלה מאור אין סוף ב"מטרוניתא" (מלכה). וּמִמֶּקְוֹר 23

יום שלישי כ"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, אבל השכינה עצמה... עד עמ' עג, מצות התורה.

66 במקורו, בשמש עצמה - הרי הוא באופן - שְׁאִין נִרְאָה שֵׁם 66
67 אור זה, רק עֵצֶם גּוֹף הַשֶּׁמֶשׁ בְּלִבּוֹ. - כך גם, מכיוון 67
68 שהשכינה היא מקור החיות של כל העולמות והנבראים, 68
69 שחיותם היא הארה בלבד מהשכינה (כמו אור השמש שהוא 69
70 הארה מהשמש), הרי, אם 70
71 השכינה (המקור עצמו) 71
72 היתה מאירה בהם, היו 72
73 הם נמצאים אז במקורם, 73
74 והיו בטלים במציאות, כמו 74
75 שאור השמש בטל 75
76 במציאות בהיותו במקור 76
77 שלו. וכדי שהשכינה 77
78 תתלבש בעולמות 78
79 ובנבראים, מן ההכרח 79
80 שהיא תתלבש בלבוש 80
81 המעלים ומסתיר על האור 81
82 שלה, שדוקא אז - בכוח העולמות והנבראים "לקלוט" ולקבל 82
83 את האור ולא להתבטל במציאות. אך, נשאלת השאלה: באיזה 83
84 לבוש מדובר, שיש ביכולתו להעלים ולהסתיר על אור השכינה, 84

47 אֲבָל הַשְּׂכִינָה עֲצָמָה, שֶׁהִיא רִאשִׁית הַגִּלּוּי וְעֶקְרוֹ, מִה 47
48 שְׁאִיִּסּוּף בְּרוּךְ-הוּא מַאִיר לְעוֹלָמוֹת בְּבְחִינַת גִּלּוּי, וְהִיא 48
49 - השכינה, מְקוֹר כָּל הַמִּשְׁכּוֹת הַחַיִּית שֶׁבְּכָל הַעוֹלָמוֹת 49
50 [שֶׁבָּל הַחַיִּית שִׁבְּהֶם - שבעולמות, אֵינָן רַק אֹר הַמִּתְּפַשֵּׁט 50
51 מִמֶּנָּה - מהשכינה, בְּאֹר 51
52 הַמִּתְּפַשֵּׁט מִהֶשְׁמֵשׁ] - 52
53 הרי השכינה עצמה, 53
54 שהיא מקור כל החיות של 54
55 העולמות - אִי אֲפֶשֶׁר 55
56 לְעוֹלָמוֹת לְקַבֵּל וְלִקְבֹּל 56
57 אֹר שְׂכִינָתָה, שֶׁתִּשָּׁבֵן 57
58 וְתִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם מִשָּׁ, 58
59 בְּלֹא לְבוֹשׁ הַמַּעֲלִים 59
60 וּמִסְתִּיר אֹרָה מֵהֶם, - 60
61 אין הם יכולים לקבל את 61
62 אור השכינה, אם הוא 62
63 יתגלה אליהם שלא על ידי לבוש המעלים ומסתיר את האור, 63
64 שֶׁלֹּא יִתְבַּטְּלוּ בְּמִצִּיאוֹת לְגַמְרִי בְּמִקּוֹרָם, בְּכַשּׁוֹל אֹר 64
65 הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִקּוֹרוֹ בְּגוֹף הַשֶּׁמֶשׁ, - שאז, כשאור השמש נמצא 65

ליקוטי אמרים

אבל השכינה עצמה שהיא ראשית הגילוי ועיקרו מה שא"ס ב"ה מאיר לעולמות בבחי' גילוי והיא מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות [שכל החיו' שבהם אינו רק אור המתפשט ממנה כאור המתפשט מהשמש] א"א לעולמות לסבול ולקבל אור שכינתה שתשכון ותתלבש בתוכם ממש בלא לבוש המעלים ומסתיר אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי במקורם כביטול אור השמש במקורו בגוף השמש שאין נראה שם אור זה רק עצם גוף השמש בלבד.

1. ראה משלי ב, ג; ברכות נז, א (וחדושי אגדות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק תורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא מלכות דאצי' וכו' דבריאה וכו' וכיון שמסתיע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') - משא"כ בל' התניא מצ"ע - שאינו בל' ס' הקבלה". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות "על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות ואו"ס" הם ביאור על

1. ראה משלי ב, ג; ברכות נז, א (וחדושי אגדות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק תורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא מלכות דאצי' וכו' דבריאה וכו' וכיון שמסתיע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') - משא"כ בל' התניא מצ"ע - שאינו בל' ס' הקבלה". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות "על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות ואו"ס" הם ביאור על

- 1 ושהוא עצמו לא יתבטל במציאות? מכיוון שהשכינה היא
2 הרי מקור כל הנבראים, הרי היא מקור גם ללוש זה,
3 ובשעה שהשכינה מאירה באותו לבוש, והוא נמצא במקורו
4 – הרי על הלוש להתבטל במציאות? אלא – מסביר רבנו
5 הזקן להלן – לבוש זה,
6 הוא רצונו וחכמתו של
7 הקב"ה שבתורה ומצוות,
8 והוא מדריגה עליונה
9 יותר מאשר מקור החיות
10 של העולמות הנקרא
11 "שכינה". לכן – אין
12 לבוש זה מתבטל בפני
13 אור השכינה, בהיותו
14 למדריגה שלמעלה
15 מהאור. "אלא שעפ"ז
16 אדרבה עוד תוגדל
17 הקושיא שאם אור השכינה א"א לסבול כו' עאכ"כ מה
18 שלמע' מזה – ומתרץ: "רק שירדה..." – לשון כ"ק אדמו"ר
19 שליט"א.
20 ובלשון ה"תניא": ומהו ה'לבוש' שיוכל להסתירה ולהלבישה,
21 – שיהיה בכוחו להסתיר על אור השכינה, ולא יתבטל –
22 הלוש עצמו, במציאות באורה? הוא רצונו ותבונה
23 ותבונה וכו' – ובינה ודעתו, שכאמור הם כולם מהווים ענין
24 המוחין למעלה, המלכשים בתורה ומצוותיה, הנגלית לנו
25 ולבנינו, – הם יכולים להיות "לבוש" לאור השכינה, ושלבוש
26 זה לא יתבטל באור השכינה – וכל כך למה? דאורייתא
27 מתבטל נפקת, – שכן, התורה באה מן ה"חכמה", היא
28 חכמה עלאה – חכמה עליונה, ספירת החכמה של "עולם
- האצילות", דלעילא לעילא מעלמא דאתגליא, – שלמעלה
מעלה מהעולם של התגלות. "עלמא דאתגליא" הוא, כאמור,
בחינת "שכינה" – "ראשית הגילוי" – ו"חכמה עלאה",
שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי היא למעלה ולמעלה
מ"עלמא דאתגליא",
דאיהו חכים וכלא
בחקמה ידיעה וכו', –
הקב"ה חכם (בבחינת
חכמה ד"אצילות") אבל
לא ב"חכמה" הידועה,
וכמו שנתבאר לעיל,
שאור אין-סוף ברוך
הוא מלכש ומיחד
בחקמה עלאה, –
בחקמה העליונה, והוא
יתברך ותבונה אחר.
- הרי שחכמה, וכן גם שאר הבחינות של מוחין שלמעלה (כמו
בינה ודעת) הם למעלה בהרבה מאשר מדריגת אור השכינה,
ולכן יכולים הם להיות לבוש לאור השכינה ולא להתבטל
במציאות באור זה. ברם, כיצד יכולים המוחין שלמעלה
לשמש בתור לבוש, וכיצד יכולים הנבראים לקבל לבוש זה
– בשעה שהוא למעלה גם מאור השכינה? – רק – זהו מפני
שחכמה עלאה ותורה⁵ שירדה בסתר המדרגות ממדרגה
– עליונה, למדרגה – תחתונה, בהשתלשלות העולמות, עד
שנתלבשה בדברים גשמיים, שהן תרי"ג – 613, מצות
התורה. – שבהם ירדה ונתלבשה התורה, ובידידתה
במדריגות ובדברים הגשמיים התחתונים – יש בכוחה להיות
לבוש המסתיר על אור השכינה.

יום רביעי כ"ח אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, ובידידתה בהשתלשלות... עד עמ' 146, כמ"ש בתיקונים.

- 57 ובידידתה בהשתלשלות מעולם לעולם – גם השכינה ירדה
58 ונתלבשה בה ככל עולם ועולם, – בחכמה שלמעלה,
59 הנמצאת בתורה שבכל
60 עולם, מלוש אור
61 השכינה, והו' היכל
62 קדשי קדשים שפגל
63 עולם ועולם, – קדשי
64 קדשים הוא מקומה של
65 השראת השכינה בכל
66 עולם ועולם – המוחין
67 שלמעלה, המלוש
68 בתורה שבכל עולם, הם היכל קדשי קדשים שבאותו עולם, ושם
- שורה השכינה, השוכנת ומתגלה באותו עולם. וכמו שכתוב
בזהר ועין חיים, שהשכינה שהיא – בספירות העליונות –
בחינת וספירת מלכות
דאצילות [שהיא –
מלכות דאצילות, בחינת
גלוי אור אין-סוף ברוך
הוא וחיית שמיא
לעולמות, ולכן – מפני
שהיא בחינת גילוי מאור
אין סוף ומהחיות, לכן
היא נקראת "דבר ה"
ו"רוח פיו", כפיכ"ל – שכן, "דיבור" הוא ענין הגילוי – לגלות

ליקוטי אמרים

מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמח' עלדא"ג) "אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גילוי" (בדוגמת מטרוניא שעי' נמשכים ונתגלים עניני המלך); והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיות פרטי הראוי לו", הוא ביאור על "אימא תתאה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכנת בתוכם ומוסיף אח"כ עוד ענין בנוגע לגשמות (כהקדמה להנגלות לנו ולבנינו כו') "ולכן נקרא אם הבנים וכנסת ישראל" (בתחלה מדבר בעולמות וברואים בכלל ואין זה הענין דכנס"י או הבנים)". 5. "ואולי הכוונה רק לתורה ראה פ"ד ל' זה ממש. ועיין רפנ"ג: ח"ע דאצי' שהיא

שְׁלֹפְנִינוּ, וְכֵמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל בְּשֵׁם הַתְּקוּנִים, שֶׁבְּעוֹלָם
הַבְּרִיאָה מְאִידוֹת וּמִשְׁפִּיעוֹת שֶׁם חֲכָמָה וּבִינָה וְדַעַתוֹ שֶׁל
אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּחִינַת צִמְצוּם עֲצוּם, – הֵם יוֹרְדִים
וּנִמְשָׁכִים בְּאֹפֶן שֶׁל צִמְצוּם חוֹק וְעֲצוּם, בְּכָדִי שִׁיּוּכָלוּ הַנִּשְׁשׂוֹת
וְהַמְּלָאכִים שֶׁהֵם בְּעָלֵי
גִבּוֹל וְתַכְלִית לְקַבֵּל
הַשְּׁפָעָה מִבְּחִינַת חֲכָמָה
בִּינָה דַעַת אֱלוֹ, –
מִחֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת שֶׁל
אֵין סוֹף בְּרוּךְ הוּא, כִּפִּי
שֶׁהֵן בְּעֵצָם, לֹא הִיָּה
בִּיכּוּל הַנִּשְׁשׂוֹת
וְהַמְּלָאכִים לְקַבֵּל, אֲלֹא,
דּוֹקָא, כִּפִּי שֶׁהֵן יוֹרְדוֹת
וּנִמְשָׁכוֹת בִּ"עוֹלָם
הַבְּרִיאָה" בְּאֹפֶן מִצּוּמָצֵם
בִּיּוֹתֵר – הֵם יוֹכִילִים לְקַבֵּל.
וְלִבְנוֹ נִמְשָׁךְ מִשָּׁם –
מִ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה",
הַתְּלָמוֹד, – לֹא
הַ"מִּשְׁנָה", כִּי אִם

הַתְּלָמוֹד – גִּמְרָא, שֶׁהוּא – הַ"תְּלָמוֹד", גַּם בֵּין בְּחִינַת חֲכָמָה
בִּינָה־דַעַת, שֶׁהַתְּלָמוֹד הוּא מִעֲמִי הַחֲלָבוֹת עַל בּוֹרֵן,
וְהַמְּעִמִּים – עֵינֵין שֶׁל טַעַם וּשְׂכָל, הֵם בְּחִינַת חֲכָמָה־בִּינָה
דַעַת, – מוֹחֵין; וְהַחֲלָבוֹת עֲצָמִין – שֶׁבִּ"מִשְׁנָה", הֵן מְבַרְרִין שֶׁל
אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, שֶׁהֵן: – בְּחִינַת חֲסֵד דִּין רַחֲמִים –
תַּפְאֶרֶת, כּו', שִׁמְחָה – מַהֲמֻדוֹת, נִמְשָׁךְ הַחֲתֵר וְהַאֲסוּר,
וְהַכָּשֶׁר וְהַפְּסוּל, וְהַחֲיוּב וְהַפְּטוּר, – הֵיתֵר וּכְשֶׁר – חֲסֵד, אִיסוּר
וּפְסוּל – גְּבוּרָה, בְּמֹו שֶׁתְּנוּב בְּתַקּוּנִים. – שֶׁהַחֲלָבוֹת הֵן
מִהֲמֻדוֹת שֶׁלֹּמַעֲלָה.

בְּרִיבּוֹר מַה שֶׁהִיָּה נִעְלָם בְּמַחֲשָׁבָה, עַל דֶּרֶךְ מִשָּׁל, כֵּמוֹ
שֶׁבְּאֲדָם הַדְּבּוּר הוּא מְגַלָּה מִחֲשָׁבָתוֹ הַסְּתוּמָה וְנִעְלָמָה
לְהַשְׁמִיעֵם] – כִּךְ גַּם לְמַעֲלָה, שֶׁבְּחִינַת מַלְכוּת דִּ"אֲצִילוֹת",
שֶׁהִיא בְּחִינַת הַגִּילּוּי שֶׁל אֹרֶךְ אֵין סוֹף וְשֶׁל הַחַיּוּת שֶׁהִיָּה לִפְנֵי זֶה
בְּהֵעֵל – נִקְרָאת "דְּבֵר
הַ", זֶהוּ בְּכִיכּוּל הַדְּבִיבּוֹר
שֶׁלֹּמַעֲלָה הַמְּגַלָּה אֲלֻקוֹת
בְּעוֹלָמוֹת. וּבִכּוּן, "שְׂכִינָה"
זֶה, שֶׁהִיא "מַלְכוּת
דִּאֲצִילוֹת" – הִיא
מִתְּלַבֶּשֶׁת בְּחִיכָל קֶדְשִׁי
קֶדְשִׁים דְּבְרִיאָה שֶׁהִיא
חֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת
דְּבְרִיאָה, וּבְהַתְּלַבְּשׁוֹתָן
– כִּשְׁחֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת
שֶׁל "עוֹלָם הַבְּרִיאָה" וְ"יִחִיד
עִם מַלְכוּת דִּאֲצִילוֹת
שֶׁבְּתוֹכָן (כְּנִל, "שְׁמִמְקוֹר
זֶה – וְנִבְרָאוּ כּו') – הָעֵרֶת
כִּ"ק אֲדַמּוּרִי שְׁלִיטֵ"א"
מִתְּלַבֶּשִׁים בְּמַלְכוּת

דְּבְרִיאָה – נִבְרָאוּ הַנִּשְׁשׂוֹת וְהַמְּלָאכִים שֶׁבְּבְרִיאָה. –
הַנִּשְׁשׂוֹת וְהַמְּלָאכִים שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם, הֵם כִּבְר בְּבִינַת נִבְרָאִים
שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם, וְלֹא אֲלֻקוֹת שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם, וְהֵם מִתְּהוּוּם
מִבְּחִינַת הַ"מַּלְכוּת" שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם; הִרִי, שֶׁהַנִּשְׁשׂוֹת וְהַמְּלָאכִים
שֶׁל "עוֹלָם הַבְּרִיאָה" מִתְּהוּוּם מִבְּחִינַת "מַלְכוּת" שֶׁל "עוֹלָם
הַבְּרִיאָה"; וְגַם מִשָּׁם – מִסְפִּירַת הַמַּלְכוּת שֶׁל "עוֹלָם הַבְּרִיאָה",
שֶׁבָּה מְלוּבֶשֶׁת בְּחִינַת הַשְּׂכִינָה – מַלְכוּת דִּ"אֲצִילוֹת", שֶׁהַתְּלַבְּשָׁה
בְּתַחֲלִילָה בְּחֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת שֶׁבִּ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה", וְאַחֲרֵי מִכֵּן
הַתְּלַבְּשָׁה בִּ"מַלְכוּת" שֶׁבִּ"עוֹלָם הַבְּרִיאָה", נִמְשָׁךְ הַתְּלָמוֹד

יום חמישי כ"ט אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 146, ובהתלבשות מל' דאצילות... עד עמ' עד, שכינה:

בִּ"מַלְכוּת" שֶׁל "עוֹלָם הַיְצִירָה" – נִיֻצְרוּ הַרְוּחוֹת – בְּחִינַת
הַנִּשְׁשׂוֹת הַנִּקְרָאוֹת "רוּחַ", שֶׁכֵּן יִשְׁנן שְׁלֹשׁ מִדְרִיגוֹת בְּנִשְׁמוֹת –
נִפְשׁ, רוּחַ וְנִשְׁמָה, וְהִרִי
נִפְשׁ" הִיא מִ"עִשְׂיָה",
רוּחַ" – מִ"יְצִירָה",
וְנִשְׁמָה" – מִ"בְּרִיאָה".
כִּשְׁלֹמֹדֵנוּ אוֹדוֹת "עוֹלָם
הַבְּרִיאָה", נִאֲמַר
שֶׁמִּמַּלְכוּת דִּ"בְּרִיאָה" נּוֹצְרוֹת הַ"נִּשְׁשׂוֹת" – הַמִּדְרִיגָה שֶׁל
נִשְׁמָה", וְעַתָּה, כִּשְׁאֲנוּ לּוֹמְדִים אוֹדוֹת "מַלְכוּת דִּיְצִירָה" – אוֹמֵר

וּבְהַתְּלַבְּשׁוֹת מַלְכוּת דִּאֲצִילוֹת בְּמַלְכוּת דְּבְרִיאָה, – הִיא
לְאַחֲרֵי מִכֵּן, מִתְּלַבֶּשֶׁת בְּחִיכָל קֶדְשִׁי קֶדְשִׁים דִּיְצִירָה שֶׁהוּא
חֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת
דִּיְצִירָה. – כִּךְ, שִׁישְׁנָה
הַשְּׂרָאֵת הַשְּׂכִינָה מִמַּלְכוּת
דִּ"אֲצִילוֹת" בִּ"עוֹלָם
הַיְצִירָה", וּבְהַתְּלַבְּשׁוֹתָן –
לְאַחֲרֵי מִכֵּן, בְּמַלְכוּת
דִּיְצִירָה – בִּשְׁעָה שֶׁמַּלְכוּת דִּ"אֲצִילוֹת" כִּפִּי שֶׁהִיא מְלוּבֶשֶׁת
בְּמַלְכוּת דִּ"בְּרִיאָה" וּבְחֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת דִּ"יְצִירָה" – מִתְּלַבֶּשֶׁת

ליקוטי אמרים

ובהתלבשות מלכות

במלכות דבריא

שהוא חב"ד דיצירה

במלכות דיצירה

במלכות דיצירה

במלכות דיצירה

כללות התורה וצ"ע – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 6. באגרת הקודש דף קלט, א. 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הדיוק שלא יוקשה ממש"כ בפכ"ג דהתורה היא אא"ס כי הוא היודע כו' כולא חד – לכן כ' לפנינו וע"ד מש"כ בפכ"ג: ההלכות הן... המשכות כו' ולהעיר מהגהה (נה, א): ושם מאיר כו' אך עיקר כו' והארתן לבד כו'". 8. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כופל עוה"פ (אף שכבר אמר "ובהתלבשות במל' דבריא") כ"י: 1) התלבשות שלפני קלה היא והנמשך ע"י"ז הם ענינים דברי" (עלדאח"ס) – משא"כ התלבשות זו

לכדושה, והרי זה ענין של "גבורה" ו"דין", שאותו דבר לא יוכל
לעלות. אלה הם שני הקווים הכלליים של המדות שלמעלה,
שמהם באות ההלכות שבמשנה, וְהַכֹּל, — גם תלמוד גם משנה,
עַל־פִּי חֲכָמָה עֲלָאָה — חכמה עליונה, דַּאֲצִילוֹת, וּבִינָה וְדַעַת
בְּלוֹלוֹת בָּהּ, — ב"חכמה",
וּמִיָּחָדוֹת — המשנה
והתלמוד, וכן ההארה
שמחכמה בינה דעת
ומדות שממנה נמשכים
המשנה והתלמוד, בְּאֵיךְ
סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, בִּי
בְּתוֹךְ בָּלֵן מְלַבְּשׁוֹת
חֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת
דַּאֲצִילוֹת, שְׁאוּר אֵיךְ
סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מִיָּחָד
בְּהֵן בְּתַכְלִית יִיחֹד. —
הרי, כשהשכינה
מתלבשת בהיכל קדשי
קדשים של "עולם
היצירה", ולאחר מכן
בבחינת מלכות של "עולם
היצירה" — נמשך חלק מן
התורה, שהוא "משנה", —
שהוא הכלי לאור
השכינה כפי שהוא
מתגלה ב"עולם היצירה".

וְכֵן בְּדֶרֶךְ זֶה — שבתחילה מתלבשת השכינה בבחינת מלכות
של "עולם היצירה", יִרְדֶּה הַשְּׂכִינָה וְנִתְלַבְּשֶׁה בְּהִיכַל קִדְשִׁי
קִדְשִׁים דְּעִשְׂיָה. וְכָל עוֹלָם מִגֵּ' עוֹלָמוֹת אֱלֹו — בריאה,
יצירה, עשיה, מִתְחַלֵּק לַרְבָּבוֹת מִדְּרָגוֹת, הַנִּקְרָאוֹת גַּם בֵּין
עוֹלָמוֹת פְּרָטִים, וּמַלְכוּת דַּאֲצִילוֹת — שהיא, כאמור, בחינת
ה"שכינה", מְלַבְּשֶׁת בְּמַלְכוּת הַגָּהָה * (וְכֹה יוֹכֵן לְשׁוֹן
הַפְּתוּב: "מַלְכוּתָהּ מַלְכוּת כָּל עוֹלָמִים" — מלשון הפסוק,
משמע, שיש "מלכותך", המלכות שלך, ויש "מלכות כל
עולמים", המלכות של כל העולמות, ועל כך אומרים,
שמלכותך, המלכות שלך, היא הפנימיות של מלכות כל
העולמות, שכן, בבחינת "מלכות" של כל העולמות — מלובשת
מלכותך — מלכות ד"אצילות": שֶׁל כָּל עוֹלָם פְּרָטִי — א)
היא מתלבשת בבחינת מלכות שבכל עולם פרטי; יוֹרֶדֶת — ב)
מלכות ד"אצילות" (על ידי ההתלבשות האמורה) יורדת,
וּמִתְלַבְּשֶׁת ג) מלכות ד"אצילות" מתלבשת, בְּהִיכַל קִדְשִׁי
קִדְשִׁים, שְׁהוּא חֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת שֶׁבְּעוֹלָם שְׁלֵמָטָה מִמֶּנּוּ
בְּמִדְּרָגָה. — בחינת מלכות של "עולם האצילות", כפי שהיא

רבונו הזקן, שממנה נוצרות ה"רוחות" — המדריגה של "רוח",
וְהַמְּלָאכִים שְׂבִי צִירָה. — גם בחינת ה"רוח" שבנשמות וגם
המלאכים של "עולם היצירה" — נתהוו ממלכות ד"יצירה"; וְגַם
מִשָּׁם — ממלכות ד"יצירה", הִיא הַמְּשָׁנָה שְׁלִפְנֵינוּ, שְׁהִיא
הַלְכוּת פְּסוּקוֹת,
הַנִּמְשָׁכוֹת גַּם בֵּין
מִחֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת שֶׁל
אֵי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא*. —
כשם שלמדנו ביחס
לתלמוד שהוא בא
מחכמה בינה דעת של
אין סוף ברוך הוא, שכן,
לתלמוד מורכב מהטעמים
והשכל של ההלכות, כך
גם ביחס למשנה,
שלמרות שההלכות עצמן
באות מבחינת המדות,
בכל זאת, מכיוון שבהן
גלומים הטעמים, שהם
ענין של שכל וטעם, — הן
גם כן נמשכות מחכמה
בינה דעת של אין סוף
ברוך הוא, רַק שְׂבִי צִירָה
חֲכָמָה־בִּינָה־דַעַת שְׁהֵם
מִשָּׁמִי הַהֲלָכוֹת, הֵם
מְלַבְּשִׁים וְגִנּוּזִים בְּגוֹפִי
הַהֲלָכוֹת, וְלֹא בְּבִחִינַת גִּלּוּי. — בגמרא, הטעמים של ההלכות
— בהתגלות, ואילו, במשנה פסק ההלכה בלבד הוא בהתגלות —
ולא הטעם, וְגוֹפִי הַהֲלָכוֹת שֶׁהֵן בְּבִחִינַת גִּלּוּי — במשנה, הֵן
הֵן הָאֵרֶת מִדּוֹתֵינוּ שֶׁל אֵי־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא בְּבִחִינַת גִּלּוּי, —
כאמור, שפסק הלכה להידר — זהו חסד, ופסק הדין לאיסור —
זהו גבורה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל בְּשֵׁם הַתְקוּנִים דְּשִׁית סְפִירָן
מִקְנֵינִי בִּיצִירָה, — שש ספירות ומדות של אין סוף — שהן מדות
"עולם האצילות" — נמצאות ומאירות ב"עולם היצירה", שֶׁהֵן
בְּדֶרֶךְ כָּל שְׁנֵי קוֹוֹי, — שש המדות נחלקות בשני קווים כלליים:
יְמִין — שהוא "חסד", וּשְׂמָאל — שהוא "גבורה" — "חסד דרועא
— זרוע — ימינא, גבורה דרועא — זרוע — שמאלא" — לְהִקָּל
מִפְּטָרָא דְחֶסֶד, — מבחינת ומדת החסד — בא פסק ההלכה
להקל, דְּהֵינּוּ לְהַתִּיר שְׂיוּכָל — הדבר המותר, לְעֲלוֹת אֶל ה',
— שתוכל להיות עליה לאותו דבר בקדושה. שכן, דבר המותר
שיהודי משתמש בו לענין של קדושה ומצוה — עולה החיות
שבו בקדושה, והרי זה ענין של חסד, או לְהַחְמִיר כִּי; —
שהדבר אינו היתר, ובמילא אי אפשר שתהיה לו עליה

שמעליה כ"כ עד שהנמשך עי"ז הם ענינים דיצירה (עלדאת"ג). (2) י"ל דאין בזו — התלבשות בחב"ד דבריהא, כ"א — מל' במל' (ראה לקמן "מל' דאצי' מלובשת במל' ובהג"ה "מל' מלכות") — משא"כ בנוגע לעניני עולם הבריאה — כל עניניו — מוכרחת התלבשות בחב"ד דברי' (ועד"ז בכל עולם — בנוגע לעניני עולם זה) וכמו במשל — דכל עניני הגוף נמשכים מהראש ומוחזין — וכנ"ל בארוכה. ואפילו את"ל שגם להתלבשות זו במל' דבריהא (שלצורך עולם היצירה) — צ"ל מקודם התלבשות בחב"ד דבריהא (וכ"מ קצת בס') בדרוש שלאחר עלינו (שער התניא) — הרי בזה פעולת חב"ד דבריהא רק במדה שתוכל מל' דבריהא לפעול בענין דיצירה — רחוק הערך מבריהא (במשל — המשכה ממוחזין דהאדם במדה שיוכל לפעול בענין רחוק הערך ממנו — שאינו שייך כלל לשכל"). 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:

- 1 מלוכשת ב"מלכות" של עולם עליון יותר, מתלבשת בחכמה-
2 בינה-דעת, של עולם שלמטה במדריגה¹⁰. וְהִנֵּה, מְהֻשְׁכֵּינָה -
3 מלכות ד"אצילות", הַמְלֻכָּשֶׁת בְּהִיכַל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים שֶׁל כָּל
4 עוֹלָם וְעוֹלָם, כָּלְלִי אוֹ פְּרָטִי, נִמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט מִמֶּנָּה אוֹר
5 וְחַיּוֹת לְכָל הָעוֹלָם
6 וְהַנְּבִרָאִים שָׂבוּ, נִשְׁמוֹת
7 וּמְלָאכִים וְכו', - וכן 1
8 שאר הנבראים שבאותו 2
9 עולם, כמו ההיכלות וכו', 3
10 כולם מקבלים אור וחיות 4
11 מבחינת שכינה זו 5
12 (המלוכשת בהיכל קדשי
13 קדשים שבאותו עולם), שכן, כִּי כָּלֵם נִבְרָאוּ בְּעֶשְׂרֶה
14 מֵאֲמֻרוֹת שְׁבַמְעָשָׂה בְּרֵאשִׁית¹¹, שָׁהֵם - עשרת המאמרות,

ליקוטי אמרים

- בהיכל ק"ק של כל עולם ועולם כללי או פרטי
נמשך ומתפשט ממנה אור וחיות לכל העולם והנבראים
שבו נשמות ומלאכים וכו' כי כולם נבראו בעשרה
מאמרות שבמעשה בראשית שהם דבר ה' הנקרא
בשם שכינה:
היכל קדשי קדשים (בו מתלבשת שכינה בתחילה) בכל עולם,
והיא המשמשת כ"לבוש" לאור השכינה:

יום שישי א' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עד, פרק נג והנה כשה'... עד עמ' 148, ל"ח].

- 29 פָּרָק נג. בפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שאור השכינה, שהוא אור
30 שלמעלה מהעולם בכלל, זקוק ל"לבוש" כדי שיוכל להאיר בעולם.
31 לבוש זה, הוא - "תורה"; ובכל עולם, מהווים המוחין והתורה, שהם
32 ההכמה, בינה ודעת של אותו עולם - "היכל קדשי קדשים" של אותו
33 עולם, שבו שורה שכינה;
34 ולאחרי שחכמה-בינה-דעת
35 של אותו עולם (שבהן שורה
36 השכינה) יורדות בבחינת
37 "מלכות" של אותו עולם -
38 מתהווים הנבראים והענינים
39 של אותו עולם. על ידי
40 ההתלבשות ב"מלכות" של
41 אותו עולם, נמשך ויורד גם
42 אור השכינה, שיוכל להאיר ב"היכל קדשי קדשים" של אותו עולם.
43 שהוא למטה במדריגה. כך מוסברים הדברים ביחס לכל העולמות, עד
44 לעולם העשיה הרוחני. בפרק נ"ג, אותו אנו מתחילים ללמוד, יסביר רבנו
45 הזקן, שאור השכינה מאיר גם בעולם הזה הגשמי. בזמן שבית המקדש
46 היה קיים האיר אור השכינה ב"היכל קדשי קדשים" שבבית המקדש.
47 ואילו, לאחר חורבן בית המקדש - התורה שיהודי לומד והמצוות
48 שיהודי מקיים, הן הם "היכל קדשי קדשים", שבו שורה השכינה כיום.
49 בהמשך פרק נ"ג, יסביר רבנו הזקן, את ההבדלים שבין מדריגת אור
50 השכינה שהאירה בבית המקדש הראשון, לבין מדריגת אור השכינה
51 שהאירה בבית המקדש השני, ולבין מדריגת השכינה המאירה כיום על
52 ידי תורה ומצוות.

ליקוטי אמרים

- פרק נג והנה כשהיה בית ראשון קיים שבו היה
הארון והלוחות בבית ק"ק היתה
השכינה שהיא מלכות דאצילות שהיא בחי' גילוי אור
א"ס ב"ה שורה שם ומלוכשת בעשרת הדברות ביתר
שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום יותר מגילוייה בהיכלות
ק"ק שלמעלה בעולמות עליונים כי עשרת הדברות הן
כללות התורה כולה דנפקא מגו חכמה עילאה דלעילא
ו"יצירה"¹, שכן, גם ב"עולם היצירה" מאירה הרי רק מדריגת
שכינה כפי שהיא לאחר התלבשותה בהיכל קדשי קדשים
שב"עולם הבריאה", ולאחרי התלבשותה ב"מלכות"
שב"בריאה" (שהתלבשות זו, מאפשרת שתוכל להאיר בהיכל
קדשי קדשים של "עולם היצירה"). ואילו, השכינה ששרתה
בבית המקדש הראשון, הגם שאף שם, היה זה על ידי
התלבשותה ב"מלכות" שב"עולם הבריאה", אך היה זה באופן
שהסתרה מהתלבשות זו, היתה מעטה יותר, ואותו אור
שהאיר (בבית המקדש) אחרי הסתרה זו, עדיין שיך רק ל"עולם
הבריאה" ולא ל"עולם היצירה". - ולמרות שבית המקדש הוא
הרי בעולם הזה הגשמי, וכיצד, איפוא האירה שם מדריגת
שכינה, בצורה נעלה, וחזקה יותר וביתר גילוי, מאשר בעולמות
העליונים? - הרי זה, משום: כִּי עֶשְׂרֶת הַדְּבָרוֹת הֵן כְּלָלוֹת

- 53 וְהִנֵּה, בְּשִׁתִּיָּה פִּית רֵאשׁוֹן כֵּן, שָׂבוּ הִיָּה הָאָרֶץ וְהַלּוּחֹת
54 בְּבֵית קִדְשֵׁי קִדְשִׁים - הִיָּתָה הַשְּׁכִינָה, שֶׁהִיא מְלָכּוֹת

"שהרי כל התורה היא חכ' של אוא"ס ב"ה (שלכן אורייתא וקב"ה כולא חד וגדול ענין ת"ת וכו' כמשנ"ת בכ"מ בתניא לפ"ז)".¹⁰
החלוקה (ל-א)ב)ג) היא מכ"ק אדמו"ר שליט"א, כמו החזרה על "מלכות דאצילות" בכל אחד מהם; וכפי הנראה מציין בכך הרבי
שליט"א שהתלבשות בקדשי קדשים שבכל עולם - מתייחסת למלכות דאצילות - ולא לבחינת מלכות שבעולמות שלמטה
מ"אצילות", בהן מתלבשת מלכות דאצילות. זהו גם מה שרבנו הזקן אומר: "והנה מהשכינה המלוכשת בהיכל ק"ק...".¹¹ הערת
כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי קודם לזה לא הי' עולמות - שזהו בראשית - כפשוטו התחלת של ברא - מאין (ליש)".¹ הערת כ"ק

נראית אלקות, ולא טבע, והמכתב מכתב אלהים הוא³⁹,
 - כתב אלקי, שבו נראית אלקות, למעלה מהטבע של עולם
 הנה הנשמי, הנשפע - העולם הזה הגשמי מקבל השפעתו,
 מהארת השכינה שבהיכל קדשי קדשים דעשיה, שממנה
 - מהארת שכינה זו, -

נמשך אור וחיות
 לעולם העשיה, שגם
 עולם הנה בכללו, -
 העולם הזה הגשמי,
 שהוא הוא העולם הזה,
 כלול ב"עולם העשיה"
 המקבל את חיותו
 מהארת השכינה שבהיכל
 קדשי קדשים של "עולם
 העשיה" (לאחרי
 התלבשות ב"מלכות"
 ד"עשיה"); אך, ב"לוחות",
 לא היה כך, אלא בחינת
 חכמה עלאה - חכמה
 עליונה, דאצילות,
 שהיא כללות התורה

שבי' הדברות, נתלבשה במלכות דאצילות ודבריה
 לבדן, - בלעדי התלבשות בעולמות שלמטה מזם, והן
 לבדן - "חכמה דאצילות" כפי שהיא מלוכנת במלכות
 דאצילות ובמלכות דבריהא, בלעדי ההתלבשות שלאחריהן,
 המיוחדות באור אין-סוף שבתוכן - הן הנקראות בשם
 "שכינה", השורה בקדשי קדשים דבית ראשון, על ידי
 התלבשותה - של השכינה, בי' הדברות החקוקות בלוחות
 שבארון כנס - האותיות החקוקות בלוחות, היה בהן משום
 ענין של "נס", כמאמר חכמינו ז"ל, שהאותיות "מ" ו"ס"
 שבלוחות - "בנס היו עומדים", שכן, בהיותן חקוקות מעבר
 לעבר, לא יכלו לעמוד רק בנס - שהרי לא ניתן להן במה
 להיתפס, ועשרת הדברות שבלוחות, היו ומעשה אלהים
 חיים - הוא השם שבספירת "בינה" של "עולם האצילות",
 המאיר ב"עולם הבריאה", כדלהלן: [הוא] - "אלקים חיים"
 בספירות, הוא ספירת בינה של עולם האצילות, הנקראת
 "עלמא דאתכסיא", - העולם המכוסה, המקנן - ומאיר,
 בעולם הבריאה, פגוע ליוצאי חן - חכמה נסתרה, היא

התורה בלה, - הן כוללות את כל התורה כולה, כפי שמוסבר
 באזהרות רבי סעדיה גאון, כיצד כלולים בעשרת הדברות, כל
 תרי"ג מצוות התורה, (ולמעשה מהתחלת פרק ב'), דנפקא מנו
 חכמה עלאה, - שהיא (התורה) באה מ"חכמה עילאה"

(חכמה שב"עולם האצילות"), דלעילא
 לעילא מעלמא דאתכסיא, - שלמעלה
 מעלה מהעולם של התגלות, כמו "מלכות"
 של "עולם האצילות", ה"שכינה", הנקראת
 דאתגליא, כי זוהי ההתגלות של אור אין
 סוף בעולמות - והרי, תורה היא למעלה
 מ"עלמא דאתגליא", למעלה מ"שכינה", ולכן
 יש בכוח התורה להיות "לבוש" שלא יתבטל בפני
 אור השכינה המתלבש באותו לבוש. אך, לבוש המסתיר, הוא
 דוקא כשהוא יורד בענין שלמטה משכינה, שלכן הוא מסתיר
 על אור השכינה שיוכל להתקבל, ברם, התורה, כפי שבאה
 בעשרת הדברות שבלוחות, איננה באופן שתהיה כמו הענינים
 שבעולם הגשמי, אלא - כפי שיוסבר להלן - היא נשארה
 באותה מדרגה שלמעלה מהעולמות העליונים האמורים.
 וכדי לחקקן - את עשרת הדברות, בלוחות אבנים נשמיים
 לא ירדה - "חכמה עילאה" שהיא תורה, ממדרגה למדרגה,
 בדרך השתלשלות העולמות - המשתלשלים מעולם עליון
 יותר לעולם תחתון יותר, שכן הוא הרי הסדר, שעד שהיא
 יורדת לעולם הזה הגשמי, היא צריכה לעבור ההשתלשלות
 של עולמות יצירה ועשיה הרוחניים, שלמעלה מהעולם הזה
 הגשמי, ורק אז, זה בא לעולם הזה הגשמי, עד עולם הנה
 הנשמי, כי עולם הנה הנשמי מתנהג בהתלבשות הטבע
 הנשמי, - ההשפעה האלקית היורדת בעולם הזה הגשמי,
 מתלבשת בלבוש של "טבע", ואילו ב"לוחות", לא היה כך,
 אלא, "והלחת מעשה אלהים חמה", - יצירה אלקית, שבה

ליקוטי אמרים

לעילא מעלמא דאתגליא וכדי לחקקן בלוחות אבנים
 גשמיים לא ירדה ממדרגה למדרגה בדרך השתלשלות
 העולמות עד עוה"ז הגשמי כי עוה"ז הגשמי מתנהג
 בהתלבשות הטבע הגשמי והלוחות מעשה אלהים המה
 והמכתב מכתב אלהים הוא למעלה מהטבע של עוה"ז
 הגשמי הנשפע מהארת השכינה שבהיכל ק"ק דעשיה
 שממנה נמשך אור וחיות לעולם העשיה שגם עוה"ז
 בכללו אלא בחי' חכמה עילאה דאצילות שהיא כללות
 התורה שבי' הדברות נתלבשה במלכות דאצי' ודבריה
 לבדן והן לבדן המיוחדות באור א"ס שבתוכן הן
 הנקראות בשם שכינה השורה בק"ק דבית ראשון ע"י
 התלבשותה בי' הדברות החקוקות בלוחות שבארון
 כנס ומעשה אלהים חיים [הוא עלמא דאתכסיא המקנן
 בעולם הבריאה כנודע ל"ח]

אור השכינה המתלבש באותו לבוש. אך, לבוש המסתיר, הוא
 דוקא כשהוא יורד בענין שלמטה משכינה, שלכן הוא מסתיר
 על אור השכינה שיוכל להתקבל, ברם, התורה, כפי שבאה
 בעשרת הדברות שבלוחות, איננה באופן שתהיה כמו הענינים
 שבעולם הגשמי, אלא - כפי שיוסבר להלן - היא נשארה
 באותה מדרגה שלמעלה מהעולמות העליונים האמורים.
 וכדי לחקקן - את עשרת הדברות, בלוחות אבנים נשמיים
 לא ירדה - "חכמה עילאה" שהיא תורה, ממדרגה למדרגה,
 בדרך השתלשלות העולמות - המשתלשלים מעולם עליון
 יותר לעולם תחתון יותר, שכן הוא הרי הסדר, שעד שהיא
 יורדת לעולם הזה הגשמי, היא צריכה לעבור ההשתלשלות
 של עולמות יצירה ועשיה הרוחניים, שלמעלה מהעולם הזה
 הגשמי, ורק אז, זה בא לעולם הזה הגשמי, עד עולם הנה
 הנשמי, כי עולם הנה הנשמי מתנהג בהתלבשות הטבע
 הנשמי, - ההשפעה האלקית היורדת בעולם הזה הגשמי,
 מתלבשת בלבוש של "טבע", ואילו ב"לוחות", לא היה כך,
 אלא, "והלחת מעשה אלהים חמה", - יצירה אלקית, שבה

אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כן משמע מפשטות הלשון (דהכוונה רק ליצירה ועשי') וכהטעם "כי עשה"ד כו' דאצי' ובריאה לבדן והן
 לבדן כו'", (אלא 1) עפ"י צע"ג כל האריכות שעשה"ד הן כללות כו', (2) צ"ע האריכות שלפ"ז "ביתו שאת ויתר עז בגילוי רב ועצום"
 איך זה ביתו וכו' וכו' באם החילוק רק ההתלבשות במלכות דיצירה, (3) ועיקר - בשער הת"ת (סידור צ"ח, ד) משמע כמעט כפי
 שהפי' בתניא - דעלי' קאי - שזהו למע' מכל עולמות עליונים, וכ"מ ג"כ באוה"ת לבמדבר (סוף ע' ט"ז) וצע"ק שם ריש ע' רלג.
 ולכן נלפענ"ד - דמפרש בתניא בי' מעלות שבביהמ"ק: (1) מצד האור - עשה"ד הן כללות כו' (ראה ג"כ בביאור הר"י שי' קארף). (2)
 מצד אופן המשכתו ("וכדי לחקקן") - לא ירדה כו' [בסי' שם - מעלה שלישית - שבדברים תחתונים]. והמעלה לגבי כל עולמות
 העליונים: (1) גילוי עצמות אוא"ס כו' "מפני הלוחות שהיו שם ומטעם הנ"ל" (סי' שם אלא שהלוחות פעלו שע"ז ניתוסף גם בהיכל
 ק"ק דבריהא - כצ"ל כדי שלא יקשה בסי' מיני' ובי', וכמוש"כ באוה"ת (עט"ז) בחילוק - בריאה מצ"ע או כשמיאיר מאצי', (2)
 השגת המהות לא רק ידיעת המציאות (כ"מ באוה"ת עט"ז), (3) בחי' שלמע' מסובב וממלא, בחי' עונג העליון (כ"מ באוה"ת ערל"ג)
 [וכיון שמממלא נמשך מקום, ומסובב - למע' ממקום, הרי הבחי' שלמע' משניהם ממנה נמשך: מקום ארון (וביחד עם זה) אינו מן
 המדה]. 2. שמות כה, טז. 3. מגילה ב, ב.

- 1 תורת הקבלה] שספירת "בינה" של "עולם האצילות", מאירה
2 ב"עולם הבריאה", שהוא עדיין ענין של "עלמא דאתכסיא" עדיין לא במציאות של "יש", דבר שבהתגלות.

יום שבת קודש ב' סיון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 148, ובבית שני... עד עמ' 148, יסד ברתא.

- 5 ובבית שני שלא היה בו הארון והלוחות, - בין חמשת
6 הדברים שחסרו בבית שני, היו הארון והלוחות, אמרו רבותינו
7 וזרונם לברכה: שלא היתה שכינה שורה בו, פרוש - לא,
8 שבבית המקדש השני לא היתה השראת השכינה כלל, אלא
9 הכוונה: מדרגת שכינה
10 שהיתה שורה בבית
11 ראשון שלא בדרך
12 השתלשלות העולמות,
13 - אותה מדרגת השכינה
14 - לא היתה שורה בבית
15 השני, כי אם, בחינה קטנה
16 יותר של שכינה, שאינה
17 בערך כלל למדרגת
18 השכינה שבבית ראשון,
19 אלא בבית שני היתה
20 שורה - השכינה, בדרך
21 השתלשלות והתלבשות
22 מלכות דאצילות - כפי
23 שהיא מתלבשת במלכות
24 דבריאה, ודבריאה -
25 מלכות של עולם
26 הבריאה, במלכות
27 דיצירה, ודיצירה -
28 ומלכות של "עולם"
29 היצירה כפי שהיא

ליקוטי אמרים

- ובבית שני שלא היה
בו הארון והלוחות אמרו"ל שלא היתה שכינה שורה
בו, פי' מדרגת שכינה שהיתה שורה בבית ראשון
שלא כדרך השתלשלות העולמות אלא בבית שני
היתה שורה כדרך השתלשלות והתלבשות מלכות
דאצי' במלכות דבריאה ודבריא' במלכו' דיצירה ודיצי'
בהיכל ק"ק דעשי' וק"ק דעשי' היה מתלבש בק"ק
שבביתמ"ק שלמטה ושרתה בו השכינה מלכות דיצירה
המלוכשת בק"ק דעשיה. ולכן לא היה רשאי שום
אדם ליכנס שם לבר כהן גדול ביה"כ ומשחרב בית
המקדש אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א של הלכה
בלבד ואפילו אחד שיושב ועוסק בתורה שכינה עמו
כדאית' בברכו' פ"ק פי' שכינה עמו כדרך השתלשלות
והתלבשות מלכות דאצילות במלכות דבריאה ויצירה
ועשיה כי תרי"ג מצות התורה רובן ככולן הן מצות
מעשיות וגם התלויות בדבור ומחשבה כמו ת"ת ובהמ"ו
וק"ש ותפלה הא קיימא לן דהרהור לאו כדבור דמי
ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לבר עד שיוציא
שבאה גם כן דרך אותו סדר השתלשלות - מתבטא בכך
שבעולם, זה בא על ידי לבוש של "קליפת נוגה", מה שאין כן
בתורה ומצוות. טעמו של דבר, מדוע השראת השכינה שעל ידי
תורה, צריכה גם כן לעבור דרך ההתלבשות במלכות של "עולם
העשיה" - יוסבר להלן, שהוא, מפני שהמצוות והתורה, הן
ברובן הגדול, מצוות מעשיות - מצוות שיש לעשותן ב"מעשה"
- הרי שאור השכינה בא כאן בענין של "מעשה" ו"עשיה", לכן
זה צריך להיות על ידי התלבשות גם ב"מלכות" שב"עולם
העשיה", כי תרי"ג - 613, מצות התורה, רבן פבול הן
מצות מעשיות, וננס - המצוות, התלויות בדבור ומחשבה,
כמו תלמוד תורה וברכת המזון וקריאת שמע ותפלה -
שהגם שמצוות אלו קשורות במחשבה - לחשוב ולהבין מה
שלומדים ולחוש ולהרגיש בכוונה שבקריאת שמע ושבתפילה -
הרי שאין הן לכאורה שייכות ל"עשיה", הא קיימא לן - מקובל
עלינו, ד"הרהור לאו בדבור דמי", - מחשבה איננה כמו
דיבור, ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור וכוונה לבר - גם לא
- 30 מתלבשת בהיכל קדשי קדשים דעשיה, - בחכמה בינה
31 דעת, הנקראת "היכל קדשי קדשים", של עולם העשיה, וקדשי
32 קדשים דעשיה - בלי ההתלבשות של מלכות של "עולם
33 העשיה", היה מתלבש בקדשי קדשים ששכינת המקדש
34 שלמטה, ושרתה בו - בבית המקדש השני, השכינה - אותה
35 מדרגת שכינה של מלכות דיצירה המלכשת בקדשי קדשים
36 דעשיה. ולכן - מפני שבקדשי קדשים שבבית המקדש, היתה
37 השראת השכינה, לא היה רשאי שום אדם לנגס שם, -
38 בקדשי קדשים שבבית ראשון ושני, לבר כהן גדול - היה מותר
39 לו להיכנס שם, ביום הכפורים. ו"משחרב בית המקדש -
40 כולל גם "היכל קדשי קדשים" שבבית המקדש, הרי באיזה היכל
41 של קדשי קדשים מתלבשת השכינה? שהרי, כאמור, התלבשות
42 השכינה היא רק ב"היכל קדשי קדשים" שהוא לבוש לאור
43 השכינה - יסביר רבנו הזקן להלן, שתורה ומצוותיה הן הם
44 "היכל קדשי קדשים" וה"לבוש" לאור השכינה, אין לו
45 להקדוש-ברוך-הוא בעולמו אלא ד' אמות של הלכה

היא חכמתו יתברך - שבירידתה בהשתלשלות העולמות, 20
היא מהווה "היכל קדשי קדשים" לשכינה - מיתוסף כאן גם 21
הענין של רצון העליון שהוא למעלה מחכמה, וזהו במיוחד 22
ב"דבר הלכה" ומצוות שהם רצון הקב"ה, הַמִּיחָדוּת - 23
חכמתו ורצונו יתברך, 24
בְּאוֹר אֵין־סוּף בְּרוּךְ 25
הוא בְּתַכְלִית הַיְחוד. - 26
בהקשר למה שלמדנו 27
שתורה באה מ"חכמה 28
עילאה" - יסביר רבנו 29
הזקן להלן, שגם תורה 30
שבעל פה באה 31
מ"חכמה", ובלשון 32
ה"תניא": וְהָיָה בְּחֻמְהָ יֶסֶד אֲרִיזָה - 33
פֶּה - שנקראת "ארץ", ו"ארץ" זו "יסוד" הקב"ה ב"חכמה", 34
דְּנִפְקָא - "ארץ" זו, שהיא תורה שבעל־פה, יוצאת מְחֻמְהָ 35
עֵלְיָא - מחכמה העליונה, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב בְּזוּהַר דְּ"אַבְרָם 36
- חכמה, יֶסֶד בְּרִיתָא - מלכות; שהיא תורה שבעל־פה, 37
מלכות פה, תורה שבעל־פה קרינן לה". 38

ליקוטי אמרים

בהרהור הקרוב לדיבור, לחשוב כיצד לדבר, שזה נקרא 1
ה"רהור", עַד שְׂיוּצֵיָא בְּשִׁפְתָיו, וְקִימָא לֵן - ומקובל עלינו 2
באופן הברור ביותר, דְּעֻקְמֵת שִׁפְתָיו - בשעת הדיבור, 3
הוּי - הוא, מַעֲשֶׂה - כך, שגם במצוות אלו, ישנו הענין 4
של מעשה ועשיה. 5
הערת כ"ק אדמו"ר 6
שליט"א: "ועדיין צ"ל 1
הדיוק דד"א של הלכה 2
דוקא בא במקום קה"ק, 3
ולא עוסק בתורה סתם 4
אף שגם אז השכינה עמו 5
- ומבאר שבוזה יש גם 6
מעלת הרצון, - בארוכה 13
באגה"ק סכ"ט. וְתִרְיָג - 613, מִצּוֹת הַתּוֹרָה עִם שְׁבַע 14
מִצּוֹת דְּרַבְנָן בְּגִימְטְרִיא "בְּתֵר", 620, שְׁהוּא רִצּוֹן 15
הַעֲלִיּוֹן בְּרוּךְ הוּא - רצון נקרא כתר, שכן, רצון הוא ענין 16
של מקיף, כמו הכתר שהוא מקיף על הראש והמוחין - ראה 17
בארוכה לקמן ב"אגרת הקודש" סימן כ"ט, הַמְלֻכָּשׁ - הרצון 18
העליון מלוכש, בְּחֻמְהָתּוֹ יִתְבָּרַךְ, - כלומר: לזה שהתורה 19

6. משלי ג, יט.

המשך ביאור למס' עירובין ליום שבת קודש עמ' ב

הראשונים, שְׁאִין ו-שלא היו אזו בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בְּכַשְׁפִּים, 23
ולכך לא היה אז לחשוש שמא הוכנסו כישופים באותם אוכלים, 24
אֶבֶל בְּדוּרוֹת הָאַחֲרֹנִים שִׁבְנוֹת יִשְׂרָאֵל פְּרוּצוֹת בְּכַשְׁפִּים, מַעֲבִירִין 25
ו-חולפים על פני האוכלין בלא ליטול אותם, שמא ינוק הנוטל 26
בכישוף שנעשה בהם. תָּנָא בברייתא, על אוכלין שְׁלִימִין, מַעֲבִירִין 27
בדורות האחרונים, ואין נוטלים אותם, לפי שבהם אכן יש 28
לחשוש לכשפים. ואילו על אוכלין שהם פְּתִיתִין ו-פרוסות, אֵין 29
מַעֲבִירִין, שאין עושים בהם כשפים. 30
הגמרא דנה בדברי הברייתא הללו: אָמַר רַב אִמִּי לְרַב אֲשִׁי, 31
וְאַפְתִּיתִין לֹא עֲבָדִין - האם אין בנות ישראל מטילות כשפים אלא 32
באוכלין שלמים ולא בפרוסות, וְהַבְּתִיב - והלא נאמר (יחזקאל יג טז) 33
וְתַחֲלֹקְנָה אֹתִי אֵל עַמִּי בְּשַׁעֲלֵי שְׁעָרִים וּבַפְּתוּתֵי לָחֶם, וְהִינִי 34
שהנביא מוכיח את בנות ישראל המחללות את שם ה' לעם 35
ישראל על ידי הכשפים שהן מטילות בשעורים ובפרוסות הלחם, 36
הרי שהיו מטילים כשפים גם בפרוסות לחם ולא רק בכבדות 37
שלמות. מתרצת הגמרא: הֵקֵם - מה שנאמר שם 'ובפתותי לחם' 38
אין הכוונה שעשו כשפים בפתותי לחם עצמם, אלא לפתותי לחם 39
דְּשִׁלִּי בְּאַנְרִייהוּ ו-שנטלו בשכרם) עבור עשיית הכשפים, שנביאי 40
הבעל היו משלמים להם בכך בכדי שיעשו להם כשפים לחטעות 41
את ישראל. 42
הגמרא שבה לדון בענייני השיכור: אָמַר רַב שְׁשֵׁת מִשּׁוּם דְּבִי אֶלְעוּר 43
בְּן עֲזַרְיָה, 44

ביישוב הדעת. וְאִמִּיא לְמָאן דְּאָמַר ו-ויש הסובר, והוא רב נחמן, 1
שְׁאִין פּוֹתְחִין בְּחֻמְהָ, כלומר שאין צריך 'פתח' בכדי להתיר את 2
הנדר, אלא יכול החכם לעוקרו בלא שום טעם, ורב נחמן סובר 3
כדעה זו, ועל כן אמר שאין צורך לישב הדעת בהתרת נדרים, 4
ויכול להתירם גם בהיותו רכוב או עומד. 5
הגמרא מוכיחה שאכן רבן גמליאל סובר שפותחין בחרטה. 6
אומרת הגמרא: דְּאָמַר רַבָּה בְּרַב כַּר הָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מֵאִי פִתְחָ 7
לֵיה - איזה 'פתח' מצא רַבָּן גַּמְלִיאֵל לְהַחֲוֹא גִבְרָא ו-לאותו אדם 8
שרצה שרבן גמליאל יתיר לו את נדרו, שאמר לו את הפסוק (משלי 9
יב יח) יֵשׁ בּוֹטָה בְּמִדְקָרוֹת חֶרֶב וְלִשׁוֹן חֲכָמִים מִרְפָּא, ופירשו, כֹּל 10
הַבּוֹטָה ו-הנודר, רְאוּי לְדוֹקֵר בְּחֶרֶב עַל כֵּךְ, לפי שהיה לו לחשוש 11
שמא לא יקיים את נדרו, אֶלְא שְׁלִשׁוֹן חֲכָמִים, שהם מתירים לו את 12
נדרו, היא מִרְפָּא לו, שעל ידי כך הוא ניצול מן הנדר. ועל פי פסוק 13
זה שאל רבן גמליאל את אותו אדם, אילו היה יודע שאסור לנדר 14
והוא מתחייב בכך מיתה האם היה נודר, והשיבו שלא, ובפתח זה 15
התיר לו את הנדר. הרי שסבר שפותחים בחרטה, כפי שאכן עשה, 16
ומשום כך הוצרך לרדת מן החמור ולשבת ולעסוק בכך ביישוב 17
הדעת. 18
הגמרא שבה לדברי הברייתא אודות איסור ההעברה על 19
האוכלין, ומוסיפה פרטים בדיון זה: אָמַר מַר - הובא לעיל 20
בברייתא, וְאֵין מַעֲבִירִין עַל הָאוֹכְלִין. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם דְּבִי 21
שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, לֹא שָׁנוּ - לא נשנה דין זה, אֶלְא בְּדוּרוֹת 22

יום ראשון

יום ראשון

כה אייר, מ לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, פרשה ראשונה עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וככה . . . "עב" בתחתונים ממש.

ממאמרי רבנו הזקן בשנת תקנ"ה בליאזנא: "שכר מצוה מצוה", המצוה בעצם עצמותה היא השכר, והתגלות העצמות תהיה לעתיד, אבל זהו הקרן קימת של המצוה. אמנם פרוותיה אדם אוכל בעולם הזה, והוא בכל מצוה ומצוה בעניינה, דכאשר צריך לאותו דבר הוא נענה.

יום שני

יום שני

כו אייר, מא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וההבדל . . . "עב" להחיותם.

קדם צווי "הוכח תוכיח", כתיב "לא תשנא את אחיך", כי זהו תנאי מקדם להוכחה. ואחרי זה כתיב "ולא תשא עליו חטא", שאם לא פעלה ההוכחה, בודאי אתה האשם, שלא היו דברים היוצאים מן הלב.

יום שלישי

יום שלישי

כז אייר, מב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קכ"ד.
תניא: וכ"כ עצמו . . . א"ס ב"ה.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ספר ששמע מאביו [=אדמו"ר מהר"ש] בשם ה"צמח צדק" ששמע מרבנו הזקן, שהיה קורא את עצמו בשם בן להרב המגיד, ובשם נכד להבעל שם טוב.

יום רביעי

יום רביעי

כח אייר, מג לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קלה"קט.
תניא: פרק נב. וכמו . . . "עג" האור מהשמש.

באחד החזיונות לילה שראה ה"צמח צדק" את רבנו הזקן, בתוך שלשים להסתלקותו, אמר לפניו המאמר "על שלשה דברים העולם עומד". אחרי המאמר אמר לו: "איש מזריע תחלה יולדת נקבה" - זהו אמת. "אשה מזרעת תחלה יולדת זכר" - זהו אמת.

יום
חמישי

יום חמישי

כט אייר, מד לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קמ"ק.

תניא: אבל השכינה . . . "עג" השמש בלבד.

על־ית הנשמה היא שלש פעמים בכל יום בהג' תפלות, ובפרט נשמת הצדיקים דילכו מחיל אל חיל. ודבר ודאי, אשר בכל עת ובכל מקום קדוש היותם, נושאים רנה ותפלה בעד המקשרים אליהם ואל פקדתם ושומרים פקדיהם, ובפרט בעד תלמידיהם ותלמידי תלמידיהם, להנשע בגשמיות וברוחניות.

יום
שישי

יום שישי

א סיון, מה לעומר, ר"ח

ה'תש"ג

צר י"ב בחודש – ועד בכלל – אין אומרים תחנון.

שיעורים. חומש: במדבר, ששי עם פירש"י.
תהלים: א"ט.

תניא: ומהו הלבוש . . . "עג" התורה.

"זרוק חוטרא לאוירא, אעקריה קאי" [=זרק מקל לאויר – על 'עקרו' למקורו הוא תמיד יחזור]. נחלה בלי מצרים הנחילו אבותינו רבותינו הקדושים לכבוד חסידים הראשונים, אשר בני בניהם ובני בנותיהם לדורותיהם, באיזה מדינה וסביבה שיהיו, יהיה אצלם אותו ה"עקריה", והוא המשכת פנימיות הלב אל צור מחצבתו. לפעמים ה"עקריה" מכסה ונעלם בכמה לבושים, וזאת היא עבודת החפץ בחיים, להסיר את הכסויים ולקבע לו זמני למוד בתורת החסידות ולנהוג במנהגי עדת החסידים.

שבת
קודש

שבת

ב סיון, מז לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שביעי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: ובידידתה . . . בשם שכינה.

אנא בכח – דקבלת שבת – אומרים בלחש.
ופרוש עלינו כו' – בקבלת שבת – בצמידה.

בשנת תקפ"ט חל שבת פרשת במדבר ה' בסיון. קדם הדלקת נרות של שבת אמר ה"צמח צדק" מאמר "שאו את ראש גו' אבותם". פרש 'שאו' כפרוש הרב אבן עזרא, מענין "כי תשא את ראש". ובאור הענין, שעל ידי עבודת הארת הנשמה שבגוף, נעשה עליה בראש ועצם הנשמה כמו שהיא למעלה. והסביר כמה פסוקים ומאמרי זהר ומדרש. בשבת בצהרים אמר רבנו הדרוש "וארשתיך לי לעולם" ובאורו שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום א' דחג השבועות אמר רבנו את הדרוש "וספרתם לכם" ובאורו – שנדפסו ב"לקוטי תורה". ביום השני דחג השבועות בסעודת יום טוב אמר רבנו את הדרוש "והחכמה מאין תמצא", והוא באור השני בענין "תספרו חמשים יום" הנדפס ב"לקוטי תורה".

מלאכות האשה לבעלה בימי נידתה יום ראשון כ"ה אייר ה'תשע"ג

ולפי זה יתכן שאם הבעל רוצה שאשתו תחמיר ולא תמזוג לו את הכוס אף בשינוי, הדבר אסור מן הדין, כי ההיתר הוא לחבבה על בעלה ואם המניעה לכך היא מרצונו אין טעם להתיר.

ולכן בהלכות אישות הביא הרמב"ם את היתר מזיגת הכוס בשינוי, כי שם מדובר בחיובי האשה כלפי בעלה, ועל זה כתב שכשם שבימי טהרתה חייבת בעשיית מלאכות אלו לבעלה, כך חייבת לעשותן, אם כי בשינוי, בימי טומאתה. אך כאן מדובר באיסורי נדה ולכן לא פירט כאן את ההיתר של שינוי, להורות שמן הדין יש מקום להחמיר גם בזה וההיתר נובע רק מצד הלכות אישות – חיובי האשה כלפי בעלה, ולכן כאשר אין שייך טעם ההיתר המזיגה אסורה אפילו בשינוי.

מאידך, את ההיתר של הצעת המיטה שלא בפניו הביא גם כאן, כי אינו רק מצד חיובי האשה לבעלה אלא מעיקר הדין.

(פתוחא וזוטא י"ד קצת י')

יום שני כ"ו אייר ה'תשע"ג

איהו ליהוי פרוונקא" (כמסופר בגמ' שם). ולמה גם לאחר שמעשה זמרי נכתב בתורה, עדיין נשארה הלכה זו בסוג של 'הלכה למשה מסיני', אף ש'נקשר' בכתוב?

כי יש לפרש שהיתה בזה התחלה של עבודה-זרה, כמו שכתוב (במדבר כה, יח): "ועל דבר כזבי בת נשיא מדין אחותם המוכה ביום המגפה על דבר פנוור". ולפי זה, פנחס הרג את זמרי (לא בגלל היותו 'בועל ארמית', אלא) בגלל שגרם להתחיל לעבוד עבודה זרה, וכמו הדין שבמקרים מסוימים בית דין מענישים, ואף הורגים, גם כאלו שלא חייבים בעונש מצד עצמם כדי "לעשות סייג לתורה, וכיון שרואים בית דין שפרצו העם בדבר יש להן לגדור ולחזק הדבר כפי מה שיראה להם" (הל' סנהדרין פכ"ד ה"ד).

ואם כן הדין של "בועל ארמית" – קנאין פוגעין בו" הוא אכן 'הלכה למשה מסיני' ש"אין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו".

(לקוטי שיחות כרך ז, עמ' 150 הע' 3)

יום שלישי כ"ז אייר ה'תשע"ג לקיחת משה את ציפורה אחר שילוחיה

לה לשוב לביתה"). והקשה על כך ב'זית רענן' (לבעל הימגן אברהם): משה רבינו כהן גדול היה (זכחים קא, ב) ואם כן, לדברי רבי יהושע איך נשא את ציפורה אחר שנפטרה ממנו בגט, והלא כהן אסור בגרושה? ומיישב: רבי יהושע לשיטתו שבנישואיה הראשונים היתה ציפורה נכריה, ונישאה למשה שנית לאחר

הלכות איסורי ביאה פרק יא, הלכה יט: פל מלאכות שהאשה עושה לבעלה – נדה עושה לבעלה, חוץ מהרחצת פניו וידיו ורגליו, ומזיגת הכוס, והצעת המטה בפניו.

דין זה מביא הרמב"ם גם בהלכות אישות (פכ"א ה"ח) ומוסיף: "מצעת מטתו שלא בפניו, ומזגת את הכוס ואינה נותנת אותו בידו כדרכה תמיד, אלא מנחת אותו על הארץ... והוא נוטל".

ויש לעיין: מדוע כאן לא ציין הרמב"ם את היתר מזיגת הכוס בשינוי, ומאידך, את היתר הצעת המיטה שלא בפניו רמז בהדגשה שהאיסור הוא בפניו? ויש לומר:

ההיתר בהצעת המיטה שלא בפניו הוא משום שבכך לא יבואו לידי קירוב ואין מקום לחשש, אך היתר מזיגת הכוס בשינוי אינו מטעם זה, כי גם על ידי שינוי מועט יש מקום לחשש, אלא שמניעה מוחלטת של שימוש האשה לבעלה עלולה לגרום למיעוט החיבה ביניהם, ולכן חתרו חז"ל למצוא היתר לדבר.

'הלכה למשה מסיני' הלכות איסורי ביאה פרק יב, הלכה ד: ודרבן זה הלכה למשה מסיני הוא. ראייה לדרבן זה: מעשה פנחס בזמרי.

הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשניות) מגדיר 'הלכה למשה מסיני' כ"דבר שאין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו... עליו לבדו נאמר הלכה למשה מסיני". ואם כן לא מובן הכיצד דין "הבועל ארמית" – קנאין פוגעין בו" הוא 'הלכה למשה מסיני', כאשר "ראייה לדבר זה מעשה פנחס בזמרי" שמפורש בפרשה שלימה בתורה? ויש-לומר:

מסופר בגמרא (סנהדרין פב, א) שפנחס אמר למשה רבינו: "לא כך למדתני בדתך מזה חוץ חוץ ה'בועל ארמית קנאין פוגעין בו?", ומכאן שההלכה ש"קנאין פוגעין בו" נאמרה למשה מסיני והיתה קיימת ארבעים שנה לפני מעשה זמרי. [ומה שמשה רבינו לא אמר לפנחס הלכה זו בתשובה לשאלתו – הרי זה משום שהלכה זו "אין מורין לו [לקנאין ואע"פ שהוא בשעת מעשה" (להלן ה"ה) ולכן לא ענה משה לפנחס שאכן כך לימדו אלא אמר לו "קריינא לאיגרתא

הלכות איסורי ביאה פרק יז, הלכה א: ש'לש נשים נאסרו על כל הבתנים: גרושה...

במכילתא (יתרו פרשה א) נחלקו תנאים בפירוש הפסוק (שמות יח, ב) "ויקח יתרו חותן משה את צפורה אשת משה אחר שילוחיה". רבי יהושע אומר אחר שנפטרה ממנו בגט, ורבי אלעזר המודעי אומר אחר שנפטרה ממנו במאמר ("שאמר

שנתגיירה. וכיון ש"גר שנתגייר כקטן שנולד" (יבמות כב, א), הרי לאחר שנתגיירה בטל מעמדה הקודם ומעתה מותרת לכהן גדול.

ותמה על כך בספר 'זה ינחמנו' (פירוש על המכילתא): ממנה נפשך, אם משה רבינו קיים את מצוות התורה קודם שניתנה ונאסר עליו להחזיר גרושתו, איך נישאה לו כגירות שאף היא אסורה לכהן (להלן פי"ה ה"ג), ואם לא קיים את מצוות התורה יכול היה לשאתה כגרושה? אלא בהכרח שכאשר נשא משה את אשתו בשנית עדיין לא היה כהן, כי באותה שעה נעשתה העבודה במשכן בבכורים, ורק לאחר חטא העגל ניטלה העבודה מהבכורים והתחילה הכהונה של

משה בשבעת ימי המילואים.

והחיד"א (נחל קדומים יתרו ב) מיישב:

משה רבינו בוודאי קיים את התורה קודם שניתנה ונאסר עליו לשאת את ציפורה כגרושה, וכיון שנתגיירה התבטל מעמדה הראשון. ואף שגם גירות אסורה לכהן הותר למשה לשאתה, כי גירות שפסולה לכהונה הוא משום שבאה מן הגויים, ו"ביאת עכו"ם פסלה" (רש"י יבמות סא, א) ואסורה משום זונה האסורה לכהן מן התורה, אך ציפורה שהיתה נשואה למשה וידע שצנועה וכשרה היא, היתה מותרת גם לאחר שנתגיירה.

קבלת 'תרומת דם' מגוי

יום רביעי כ"ח אייר ה'תשע"ג

(65).

הבדלי האופי המולדים שבין ישראל לאומות, באים לידי ביטוי גם בהלכה הבאה:

יש להזהר לכתחילה שלא יינק תינוק יהודי מאשה נכרית (רמ"א י"ד פ"א, ד). אחד ההסברים לכך, שזוהו משום הטבע הרע הקיים אצל הגויים עקב אכילת מאכלות אסורות, העובר לתינוק באמצעות היניקה (ריטב"א יבמות ק"ד, א). לפי טעם זה, אם המניקה היא צמחונית, לכאורה אין חשש.

אך יש המבארים על יסוד האמור, כי תכונותיהם של הגויים שונים מעצם מהותם מתכונות עם ישראל (רשב"א שם), ולפי זה יש להמנע באופן מוחלט מיניקת תינוק מאשה נכרית. מטעם זה, במקום שהדבר אינו גובל בפיקוח נפש – ראוי להמנע אף מקבלת תרומת דם מגוי (ראה חלקת יעקב ב, ס"ו).

הלכות איסורי ביאה פרק יט, הלכה יז: שְׂסִימְנִי יִשְׂרָאֵל הָאֵמָּה תְּקַדְּשֶׁנּוּ: בְּיָשֻׁנִּין, רַחֲמָנִים וְגוֹמְלֵי חֲסָדִים סדר ה'סימנים' שבו נקט הרמב"ם: ביישנים, רחמנים וגומלי חסדים, שונה מהסדר שבו הם מופיעים בגמרא. בכך למעשה מבאר הרמב"ם שאלה המתעוררת בעניין: כיצד ניתן לומר כי תופעת גמילות חסדים היא ייחודית לעם ישראל; וכי בקרב אומות העולם אין מצויים גומלי חסדים? ברם, מעשה החסד של הגויים נעשה במטרה להאדיר את שמם. וכדברי חז"ל, כי הצדקה וחסד שאומות העולם עושים אינם אלא כדי להתייחר. לעומת זאת חסדו של היהודי נובע מתחושת ביטול העצמיות שלו, הגורמת לו לחוש בצרכי הזולת ולגמול עמו חסד. לכך מכוון הרמב"ם בסדר הדברים: הבושה – המורה על הביטול העצמי, היא המביאה להתעוררות רחמים ועשיית החסד (לקוטי שיחות ל, ע'.

מי צריכה כיסוי ראש?

יום חמישי כ"ט אייר ה'תשע"ג

ללכת בשער גלוי, מדובר בתנאי שהשערות קלועות ואינן פתוחות לגמרי (א"ח שם).

ותמה על כך ה'מחצית השקל': איך יתכן לומר שבתולה אסורה ללכת בשער פתוח, והרי הנוהג הנ"ל – שבתולה יוצאת וראשה פרוע – מסבירו רש"י: "שערה על כתפה", דהיינו שער לא קלוע?

יש, אמנם, כאלה הנוהגים כדברי ה'מגן אברהם' "שאמהות היו מקלעין קליעת השער לבנותיהן שלא תלכנה סתורות ראש" (שבת הלוי ה, רטו).

אך אדמו"ר הזקן (שו"ע אדה"ז ס"ו עה, ד) פסק ש"בתולות שדרכן לילך פרועות ראש מותר לקרות כנגדן" – ולא חילק בין שער פתוח לקלוע.

הלכות איסורי ביאה פרק כא, הלכה יז: לֹא יִהְיֶה נָנוּת יִשְׂרָאֵל פְּרוּעֵי רֹאשׁ בְּשׁוּק, אֶחָת פְּנוּיָהּ וְאֶחָת אֵשֶׁת אִישׁ. האם נערה צריכה ללכת בכיסוי ראש לפני הנישואין?

ה'בית שמואל' (אה"ע ס"ו כא, ב) ופוסקים נוספים סוברים שבתולות מותרות ללכת גלויות ראש, וזה דרכן. מה שהרמב"ם מזכיר 'פנויה', כוונתו לאלמנה וגרושה בלבד.

דבריהם נסמכים על משנה מפורשת (כתובות טו א), שיציאת אשה מביתה כאשר שער גלוי מהווה סימן להיותה בתולה. גם ב'שלחן ערוך' נפסק שמותר לקרוא קריאת שמע כנגד שער הבתולות, כי "דרכן לילך פרועות הראש" (א"ח ס"ו עה, ט"ו).

אך ה'מגן אברהם' מצדד לומר, כי זה שדרך הבתולות

ביטול בתערובת יבש בלח

יום שישי א' סיון ה'תשע"ג

חֶלֶב בְּהֶמָּה טָמְאָה. לדעת הרמב"ם, הקום שבחמאה לא מתבטל ברוב היתר מפני שהוא עומד בפני עצמו ו"אינו מעורב עם החמאה כדי שיתבטל במיעוטו". אך הרשב"א (תורת הבית, בית ג ש"ו) כתב

הלכות מאכלות אסורות פרק ג, הלכה טו: הַחֲמָאָה שֶׁל עֹבְדֵי בּוֹכֵבִים... מִקְצַת הָאֹמֵנִים הַתְּרוּיָה, מִפְּנֵי צִחְצִיחוֹ חֶלֶב שִׁישְׁאָר בָּהּ. שְׁהָיָה הַקּוֹם שֶׁבְּחֲמָאָה אֵינוֹ מְעֻרָב עִם הַחֲמָאָה בְּדִי שִׁיבְמֶל בְּמַעֲוָטוֹ, וְכָל חֶלֶב שֶׁלֵּהֶן חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא עָרְכוּ בוֹ

אינו ניכר לעין בחמאה, מדמייתי עלה מתרומה, ואפילו הכי סבירא ליה להרמב"ם דלא בטיל". ואם כן לדעת הרמב"ם (להבנת הרשב"א) כל שהאיסור עומד בפני עצמו, אפילו אינו ניכר, אינו מתבטל ברוב!

ולפי זה בכל תערובת של יבש בלח (ש"א אי אפשר לסננו כגון שנפל ברוטב עבה") אין האיסור מתבטל "כיון שבמקומו מובדל הוא [האיסור] מההיתר ויש הפרש בין זה לזה, שזה לח וזה יבש ואין נבללין זה בזה" (קונטרס אחרון סי' תמב, סקט"ו). וכך פסק אדמו"ר הזקן ב'שלחן ערוך', ש"יש לחוש להאומרים שיבש בלח אינו מתבטל כלל" (סי' תסו, ס"י). אך אדמו"ר הצמח צדק כתב (שו"ת יו"ד סי' ע, ד) ש"זה חומרא גדולה", והסיק שעל כל פנים כאשר האיסור אינו ניכר אין להחמיר כלל.

על כך: "אינו מחזור כלל", כי גם כאשר האיסור עומד בפני עצמו, כל שאי אפשר לברור את האיסור מתוך ההיתר הרי זה 'תערובת' והמיעוט מתבטל ברוב. והראיה: "שהרי חטים של תרומה שנפלו לתוך החולין או גרוגרות של תרומה שנפלו לתוך החולין, אף על פי שזה עומד בפני עצמו וזה עומד בפני עצמו, בטלים בשיעורן"!

וה'כסף משנה מחלק:

בחטים של תרומה ושל חולין שנתערבו "אע"פ שזה עומד בפני עצמו וזה עומד בפני עצמו, מכל מקום אין האיסור ניכר כלל", ולכן בטל ברוב, אבל בחמאה שהקום ניכר, "הוי האיסור ניכר... ולפיכך אינו בטל".

אמנם אדמו"ר הזקן (שו"ת סי' יח) כתב כי מכך שהרשב"א נקט בשאלתו את הדוגמא של חטים שם אין האיסור ניכר, מוכח ש"הבין הרשב"א בדעתו [של הרמב"ם] שגם הקום

שבת קודש ב' סיון ה'תשע"ג

'דם הנפש'

ויש להקשות:

בהלכות טומאת אוכלין (פ"ה ה"ג) כתב הרמב"ם שיש לדם תורת משקה לדיני טומאה רק כאשר הוא שותת לאחר השחיטה "אבל דם הקלות אינו מכשיר שנעדיין חיים הם והרי הוא דומה... לדם הקזה". ולכאורה הרי זה סותר לדבריו כאן "שדם הקלות הוא הדם שהנפש יוצאה בו"? והביאור:

לענין איסור אכילה וודאי שדם הקילוח יש בו חיוב כרת שהרי הוא דם שהנפש יוצאת בו (אף שבשעת הקילוח הבהמה עדיין בחיים) אך לענין הכשר טומאה "דם הקלות אינו מכשיר", כי הגמרא (חולין לו א) לומדת מהפסוק "ודם חללים ישתה" שרק דם היוצא לאחור יציאת הנפש, כאשר הבהמה כבר 'חלה', נחשב כמשקה להכשר טומאה, והרי בעת הקילוח היא עדיין בחיים.

(תבואת שור סי' כח סק"ל, עודך לנו, כדיתות כב, א)

הלכות מאכלות אסורות פרק ו, הלכה ג: אין תיבין ברת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה ונחירה... כל זמן שיש בו אדמומית... ועל דם הקזה, כל זמן שהוא מקלח ויוצא... דם הקלות הוא הדם שהנפש יוצאה בו.

לדעת התוספות (כדיתות כ, ב. ד"ה דם הקזה) גם על דם שחיטה או דם נחירה חייבים כרת רק כאשר הוא מקלח ויוצא, כי זהו הדם שהנפש יוצאה בו. ואף שבמשנה הוזכר 'דם שהנפש יוצאה בו' רק בדם הקזה (לשם רפואה) הרי זה משום שאין רגילים להקזיז דם לבהמה עד שיצא לה דם הנפש.

אבל לדעת הרמב"ם רק בדם הקזה אין חייבים כרת אלא כאשר הוא מקלח, אבל על דם שחיטה או נחירה חייבים אף שאינו מקלח, כל זמן שיש בו אדמומית. כי כיון שהוא בא ממקום שהנשמה יוצאה בו (הסימנים) - כל דם היוצא ממקום זה הוא דם הנפש (לחם משנה).

אגרות קודש

ב"ה, ו' אייר, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח אי"א נו"נ וכו' מו"ה מנחם שי

שלום וברכה!

... בשאלתו הטעם שאדה"ז לא הביא בסידורו לומר ובנחה יאמר - לא שמעתי בזה, אבל מובן וגם פשוט הוא לפענ"ד, כי הזהיר הכתוב (קהלת ה, א): אל תבהל על פיד גוי ע"כ יהיו דבריך מעטים (עיי"ש בפ"י הראב"ע), ובפע"ח התחלת שער התפלה: אלו האחרונים שלא ידעו דרך קבלה אינם יודעים כו' וטועים וכו'. וכיון אשר האריז"ל דנהירין לי' שבילי דרקי' ושערי תפלה ודקדק בכל אות ונקודה בתפלה ובסידורו (הן דר"י קאפיל, הן דהר"ש מראשקוב - תלמידו של הה"מ ממעזריטש) - לא הביא פסוקים הנ"ל, אזלינן בתרי". ומי יבוא אחרי הארי החי.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"ה אייר-ב' סיון ה'תשע"ג

יום א' כ"ה אייר ה'תשע"ג

הלכות איסורי ביאה

פרק ט

א. אין האשה מטמאה מן התורה בנדה או בזיבה, עד שתרגיש, ותראה דם, ויצא בבשרה, כמו שבארנו; ותהיה טמאה מצת שתראה ולהבא בלבד. ואם לא הרגישה, ובדקה ומצאה הדם לפניו בפרודור - הרי זה בחזקת שבה בהרגשה, כמו שבארנו.

ב. ומדברי סופרים, שכל הרוצה בזה על בשרה או על בגדיה - אף על פי שלא הרגישה, ואף על פי שדקה עצמה ולא מצאה דם - הרי זו טמאה, וכאלו מצאה דם לפניו בבשרה; וטמאה זו בספק, שמא בזה מים החדר בא.

ג. וכן מדברי סופרים, שכל הרוצה דם בלא עת וסתה, וכל הרוצה בזה - טמאה למפרע, עד עשרים וארבע שעות; ואם בדקה בתוך זמן זה ומצאה טהור - טמאה למפרע עד זמן בדיקה. ואף על פי שהיא טמאה למפרע מדבריהם, אינה מטמאה את בועלה למפרע כמו שאמרנו; ואינה מונה לנדתה או לכתמה אלא מצת שראת הדם, או שמצאה הכתם. וכל הרוצה בזה, הרי זו מקלקלת - שמא מן החדר בא, ונתקלקלה וסתה.

ד. הרוצה דם בשעת וסתה, אינה מטמאה למפרע אלא בשעתה בלבד. וכן מצברת, ומניקה, בתולה, וזקנה - דין שעתה, ואין מטמאות למפרע. איזו היא מצברת? משיפר עברה שלשה חדשים. מניקה - כל ארבעה ועשרים חדש, אפלו מת בנה או גמלתו [שפסק ליינוק] או נתנתו למניקה. ה. בתולה - כל שלא ראת דם מימיה, אף על פי שראת מחמת נשואין או מחמת לדה. זקנה - כל שעברו עליה תשעים יום סמוך לזקנותה; ואיזו היא זקנותה? כל שקוראין לה 'זקנה' ואינה מקפדת. מצברת ומניקה וזקנה - כתמן כראיתן, ואינו מטמא למפרע; בתולה שלא ראת דם מימיה וצדין היא קטנה - כתמה טהור, עד שתראה דם שלש וסתות.

ו. מה בין בזה הנמצא על בשרה, לבין הנמצא על בגדיה? שהכתם הנמצא על בשרה, אין לו שעור. והנמצא על הבגד - אינו מטמא עד שיהיה בגדים [ול] הקלקי [שם מקום], שהוא מרוב, שיש בו כדי תשע עדשות שלש על שלש; הנה פחות משעור זה, טהור; נמצא טפין טפין, אין מצטרפות; הנה ארץ, הרי זה מצטרף.

ז. כתם הנמצא על דבר שאינו מקבל טמאה - טהור, ואינה חוששת לו. כיצד? ישיבה על כלי אבנים, כלי

אדמה, וכלי גללים, או על עור הדג, או על כלי חרש מגבו, או על בגד שאין בו שלש אצבעות על שלש אצבעות, ונמצא עליהן דם - טהור. אפלו בדקה קרקע וישיבה עליו, ונמצא בזה על הקרקע כשעמדה - הרי זו טהורה; שכל שאינו מקבל טמאה, לא גזרו על בזה שמיצא בו. ולא במקבל טמאה, אלא אם בן היה לבן; אבל כלי צבעונין, אין חוששין לכתם הנמצא בהן. לפיכך תקנו חכמים שתלבש האשה בגדי צבעונין, כדי להצילה מדין הכתמים.

ח. לא בכל מקום שתמצא הדם על בשרה, תטמא משום כתם - עד שמיצא כנגד בית תרפה [הערוה]. כיצד? נמצא על עקבה - טמאה, שמא נגע בבית תרפה בעת ישיבתה. וכן אם נמצא על שוקה ועל פרסותיה מבפנים, והם המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמד ותדביק רגל לרגל ושוק לשוק - הרי זו טמאה. נמצא על ראש גודל רגלה - טמאה, שמא נטף מן החדר על רגלה בעת שהלכה. וכן כל מקום שאפשר שינזלו עליו דם נדחה כשתהלך, ונמצא שם דם - טמאה; וכן אם נמצא דם על ידיה, אפלו על קשרי אצבעות ידיה - טמאה, שהידים עסקניות הן. אבל אם נמצא הדם על שוקה ועל פרסותיה מבחוץ, או מן הצדדין, ואין צריך לומר אם נמצא מן הירכיים ולמעלה - הרי זו טהורה, שאין זה אלא דם שנתו עליה ממקום אחר. ט. הכתם הנמצא על בשרה שהוא ארץ כרצוצה, או עגל, או שהיה טפין טפין, או שהיה ארץ הכתם על רחב ירכה, או שהיה נראה כאלו הוא ממשח למעלה - הואיל והוא כנגד בית תרפה, הרי זו טמאה; ואין אומרים: 'אלו נטף מן הגוף, לא היה כזה'; שכל דם הנמצא במקומות אלו - מחמירין בו, אף על פי שהוא ספק.

י. הכתם הנמצא על החלוק שלה - מחזור ולמשן, טמאה; מחזור ולמעלן, טהורה. נמצא על בית ד' שלה - אם מגיע כנגד בית תרפה, טמאה; ואם לאו, טהורה. יא. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה - כל מקום שמיצא בו הדם, טמאה; וכן האזור שלה - כל מקום שמיצא בו הדם, טמאה.

יב. היתה לובשת חלוק אחד, ושהה עליה שלשה ימים או יתר בלא עת נדחה, ובדקה ומצאה עליו שלשה כתמים, או כתם אחד גדול שיש בו שעור שלשה כתמים - הרי זו ספק זבה, שמא כתם נטף ממנה בכל יום; וכן אם לבשה שלשה בגדים בדוקים, ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה, ומצאה בזה כתם אחד מהן - אף על פי שזוהי כנגד זה, הרי זו ספק זבה.

יג. מצאה כתם אחד שאין בו כדי שלשה כתמים - אם בדקה עצמה כל בין השמשות של יום ראשון ומצאה טהור, ולא בדקה חלוקה, וביום השלישי מצאה זה הכתם

טמאה; שאלו היה דם זה מן השחיטה או מן השוק, 48
היה לו שימצא גם על בגדיה; והואיל ונמצא על בשרה 49
ולא בבגדה, טמאה. 50

כב. היתה בה מפה, אף על פי שקיח - אם יכולה 51
להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה - תולה 52
במפה; וכן כל פיוצא בזה. 53

כג. נמצא הפתם על בגדה ובשרה כאחד - תולה בכל 54
שיש לה לתלות. ותולה במאכלת [חרק], שמא בעת 55
שישבה נהרגה מאכלת, ודם זה דם מאכלת הוא; ועד 56
כמה? עד כגרים [כחצי פול]. אבל אם מצא הפתם יתר 57
מכגרים, אינה תולה במאכלת; ואפלו היתה מאכלת 58
רצוצה בפתם, הואיל והוא יתר מכגרים, אינה תולה 59
במאכלת. 60

כד. וכן תולה בבנה ובבעלה: אם היו עוסקין בדם, או 61
שהיו ידיהם מלכלכות בו, או שהיתה בהם מפה - תולה 62
ואומרת: 'הו נגעו בה והיא לא ידעה, ודם זה מפתם 63
הוא'. 64

כה. אין מחזיקין דם במקום למקום לתלות בו. כיצד? 65
היתה לה מפה בכתפה, ונמצא פתם על שוקה - אין 66
אומרים: 'שמא בגדיה נגעה במפה ונגעה במקום זה'; וכן 67
כל פיוצא בזה - אין תולין בו, בין בגופה בין בחלוקה. 68
כו. שתי נשים שנתעסקו בצפור אחד, ואין בו אלא כסלע 69
דם, ונמצא על כל אחת משתייהן פתם כסלע - שתייהן 70
טמאות. נתעסקה בדם שאי אפשר שיהיה ממנו פתם אלא 71
כגרים, ונמצא עליה פתם כשני גריסין - הרי זו תולה 72
כגרים בדם שנתעסקה בו, וכגרים במאכלת; נמצא הפתם 73
יתר מכשני גריסין, טמאה. 74

כז. נתעסקה באדם, אין תולה בו שחר; נתעסקה בעוף 75
שיש בו מינין הרבה, ונמצא עליה מראה אחד מהן - 76
תולה בו. היתה לובשת שלל חלוקות - אם יכולה לתלות, 77
תולה אף בפתחון; ואם אינה יכולה לתלות, אינה תולה 78
אפלו בעליון. כיצד? עברה בשוק של טבחים - אף על 79
פי שנמצא הפתם על הפתחון לבדו, תולה בדם הטבחים; 80
לא עברה בשוק הטבחים וכיוצא בו - אף על פי שנמצא 81
הפתם בעליון לבדו, הרי זו טמאה. ספק עברה ספק לא 82
עברה, ספק נתעסקה ספק לא נתעסקה - אינה תולה. 83

כח. עיר שיש בה חזירים, או שהן באין לה תמיד - אין 84
חוששין לכתמיה הנמצאין בחלוק. 85

כט. האשה שהשאילה חלוקה לנדה, בין גויה בין 86
ישראלית, וחזרה ולבשה אותו קדם בדיקה, ומצאה עליו 87
פתם - הרי זו תולה בנדה שלבשה אותו; השאילה אותו 88
לזבה קטנה ביום הטמא שלה, או ליושבת על דם טהר, 89
או לבתולה שדמיה טהורין - הרי זו תולה בו. אבל אם 90
השאילה אותו לזבה קטנה ביום השמור לה, או לזבה 91
גדולה בשבעה ימי נקיים, וחזרה ולבשה אותו קדם 92
בדיקה, ונמצא עליו פתם - שתייהן מקלקלות, השואלת 93
והמשאלת אותה; שמא מזו, שמא מזו. השאילה אותו 94

1 שאינו כשלישה פתמים - אינה חוששת לזיבות; ואם לא
2 בדיקה עצמה כל בין השמשות - הואיל ולא בדיקה חלוקה,
3 ושהה עליה שלשה ימים בימי זיבתה - חוששת לזיבות,
4 אף על פי שאין הפתם כדי שלשה פתמים.

יד. מצאה פתם על חלוקה היום, וראת דם אחר כך שני 5
ימים זה אחר זה, או שראת שני ימים, וביום השלישי 6
מצאה פתם - הרי זו ספק זבה. 7

טו. הרואה פתם ואחר כך ראת דם - תולה פתמה 8
בראייתה כל מעת לעת, בין שבדיקה עצמה בעת שמצאה 9
הפתם ומצאה טהור, בין שלא בדיקה. אבל הרואה פתם 10
אחר פתם בתוך עשרים וארבע שעות - אינה תולה פתם 11
בפתם, אלא אם כן בדיקה ביניהן; שאם הפסיקה טהרה 12
בין הפתמים, אין מצטרפין למגן זיבות. 13

טז. כיצד? ראתה פתם ערב שבת בשעה ראשונה מן 14
היום, אף על פי שלא בדיקה עצמה ולא ידעה אם טהורה 15
היא אם טמאה, וראת דם אחר כך, עד שעה ראשונה מיום 16
השבת - אינה מונה לפתם, אלא תולה הפתם בראייה; ואם 17
ראת כאחד בשבת ובשני בשבת, תהיה זבה. ראת הדם 18
ביום השבת בשעה שניה - הרי זו טמאה שני ימים; ערב 19
שבת שמצאה בו הפתם, ובשבת שראת הדם; שהרי אין 20
שניהן בתוך מעת לעת. ואם ראתה דם כאחד בשבת, 21
חוששין לזיבות. 22

יז. לא ראתה דם בשבת, אבל ראתה פתם אחר בשעה 23
ראשונה מיום השבת - אם בדיקה עצמה בערב שבת 24
ומצאה טהור, אינה מונה אלא לכתם אחד שהוא ביום 25
השבת, והואיל ושניהם בתוך מעת לעת. ואם לא בדיקה 26
ולא ידעה אם הפסיקה טהרה ביניהם או לא הפסיקה - 27
הרי זו מונה לערב שבת; ואם ראתה כאחד בשבת, 28
חוששת לזיבות. 29

יח. ראתה הפתם השני בשעה שניה מיום השבת - בין 30
בדיקה בין לא בדיקה, הרי זו טמאה שני ימים, שהרי אין 31
שניהם בתוך מעת לעת; ואם ראת כאחד בשבת אחר 32
מעת לעת - חוששת לזיבות. ראת בשעה ראשונה מיום 33
אחד בשבת פתם שלישי - אם הפסיקה טהרה ביניהם, 34
אין מצטרפין ואינה חוששת; ואם לא בדיקה, חוששת 35
לזיבות. 36

יט. כל פתם שאמרנו שהיא טמאה בגללו - אם יש לה 37
דבר לתלות בו ולומר: 'שמא פתם זה מדבר פלוני הוא' 38
- אם נמצא על הבגד, הרי זו טהורה; שלא אמרו חכמים 39
בדבר להחמיר, אלא להקל. ואם נמצא על בשרה, ספקו 40
טמא ואינה תולה בו; ואם היה לה לתלות בבשרה יתר 41
מחלוקה - אף על בשרה תולה, וספקו טהור. 42

כ. כיצד? שחטה בהמה או חיה או עוף, או שנתעסקה 43
בכתמים, או שישבה בצד העוסקין בהם, או שעברה 44
בשוק של טבחים, ונמצא דם על חלוקה - טהורה, ותולה 45
בדברים אלו שממם בא הפתם. 46

כא. נמצא הפתם על בשרה בלבד, אפלו מחגור ולמעלה 47

שלוש שעות ביום; ואם השפים ושנה פקדו קדם שלש
שעות - אין זה רק תפל, שהדבור מבטל חזק הרק ומחזירו
במים. ואינו היא לעיסת גריסין? הוא שילעס הגריסין עד
שיתערב עם הפול רק הרבה מפיו. ואיזה הוא מי רגלים
שהחמיצו? אחר שלשה ימים, או יתר.
לט. כל אשה שהיא טמאה משום פתם - אם מצאה הפתם
בימי נדתה, הרי זו ספק נדה, ויושבת עליו שבועה, וטובלת
בליל שמיני, ואחר כך תהיה מתרת לבעלה. ואם מצאה
אותו בימי זיבתה - הרי זו ספק זבה גדולה או קטנה, כמו
שנתבאר בפרק זה; ויושבת יום אחד אם היתה קטנה, או
שבועת ימי נקיים אם היתה גדולה, מספק. והפל מדברי
סופרים, כמו שבארנו; לפיכך הבא עליה בודוין - מפני
אותו מפת מרדות, ופטורין מקרבן.

פרק י

א. כל היולדת - טמאה כנדה, ואף על פי שלא ראת דם.
ואחד היולדת חי, או מת, ואפלו גפל - אם זכר, יושבת
לזכר; ואם נקבה, יושבת לנקבה; והוא שתגמר צורתו;
ואין צורת הנולד נגמרת לפחות מארבעים יום, אחד הזכר
ואחד הנקבה.
ב. והמפלת בתוך ארבעים יום - אינה טמאה לדה, אפלו
ביום ארבעים. הפילה ביום ארבעים ואחד מאחר
התשמיש - הרי זו ספק יולדת, ותשב לזכר ולנקבה
ולנדה; היתה צורת האדם דקה ביותר, ואינה נפרת בעליל
- הרי זו תשב לזכר ולנקבה, וזה הוא הנקרא 'שפיר
מרקם'.
ג. איזה הוא שפיר מרקם? תחלת ברייתו של אדם גופו
כעדרשה, שתי עיניו כשתי טפי [עיני ה] זבוב מרחקות זו
מזו, שני חטמיו כשתי טפי זבוב מקרבין זה לזה, פיו
פתוח כחוט השערה, ותחתו ידים ורגלים אין לו. נתבאר
צורתו יתר מזה, ועדין אינו נפר בין זכר לנקבה - אין
בודקין אותו במים אלא בשמן, שהשמן מצחצחו; ומביא
קיסם שראשו חלק, ומנענע באתו מקום ממעלה למטה;
אם מסכסך [נוצר חיכוך], בידוע שהוא זכר; ואם ראה
באותו מקום כשעורה סדוקה, הרי זו נקבה, ואינה צריכה
בדיקה. ובכל אלו הרקיעות של נפלים, אין נותנין לה ימי
טהרה עד שישעיר הנולד.
ד. הפילה חתיכה לבנה - אם נקרעה ונמצא בה עצם,
הרי זו טמאה לדה; הפילה שפיר מלא מים, מלא דם,
מלא גנינים, מלא בשר - הואיל ואינו מרקם, אינה
חוששת לולד.
ה. יוצא דפן [יצא מחתך בדופן הבטן] - אין אמו טמאה
לדה, ואין לו ימי טמאה וימי טהרה, שנאמר: "אשה כי
תזריע, וילדה", עד שתלד ממקום שמוצעת. הפקשה
וילדה ולד דרך דפן - הרי דם הקשי הבא דרך הרחם,
זיבות או נדה, ודם היוצא דרך הדפן, טמא. ואם לא יצא
דם דרך הרחם - הרי האשה טהורה, אף על פי שהדם

ליושבת על הפתם - אינה תולה בה, שאין תולין פתם
בפתם.
ל. בדיקה חלוקה ובדיקה עצמה ומצאה עצמה טהור,
והשאלה החלוקה להבדלה, ולבשתו, ונמצא עליו פתם
בשהחזירנו לה - השואלת טמאה, ואינה תולה בבעלת
החלוקה; שהרי בדיקה אותו קדם שתשאלהו לה.
לא. ארבה שלבשה חלוקה של קצרה, ונמצא בו פתם -
אם מגיע כנגד בית תרפה - טמאה; ואם לאו - טהורה,
שפתם זה של קצרה הוא.
לב. שלש נשים שלבשו חלוק אחד זה אחר זה, ואחר כך
נמצא עליו פתם, וכן אם ישנו במטה אחת כאחד, ונמצא
דם תחת אחת מהן - בלן טמאות; ואם בדיקה אחת מהן
עצמה מיד, ומצאה עצמה טמאה - הרי השפים טהורות.
לג. בדיקה בלן ומצאו עצמן טהורות - תולה מי שאינה
ראויה לראות דם, במי שהיא ראויה, ותהיה שאינה ראויה
טהורה, והראויה טמאה. כיצד? היתה אחת מעברת ואחת
אינה מעברת - המעברת טהורה, ושאינה מעברת טמאה;
מניקה ושאינה מניקה - המניקה טהורה; זקנה ושאינה
זקנה - הזקנה טהורה; בתולה ושאינה בתולה - הבתולה
טהורה. הרי בלן מעברות, בלן זקנות, בלן מניקות, בלן
בתולות - הרי בלן טמאות.
לד. שלש נשים שעלו בדרך מרגלות [רגלי] המטה, וישנו
בלן, ונמצא דם תחת האמצעית - שלשמן טמאות; תחת
הפנימית - היא ושבצדה טמאות, והחיצונה טהורה; תחת
החיצונה - היא ושבצדה טמאות, והפנימית טהורה. ואם
לא עלו בדרך מרגלות המטה, שהרי אין להן סדר, ונמצא
דם תחת אחת מהן - בלן טמאות.
לה. במה דברים אמורים? שבדיקה בלן ומצאו טהור, ולא
תוכל אחת מהן לתלות בבדלתה כמו שבארנו; אבל אם
בדיקה אחת, ומצאה עצמה טהורה, ובבדלתה לא בדיקה -
תולה זו הטהורה בזו שלא בדיקה, וזו שלא בדיקה -
לו. כל פתם הנמצא על הבגד שאין לו במה יתלה - אינו
מטמא, עד שיודע שהוא דם. ואם נסתפק להן שמא הוא
דם או צבע אדם - מעבירין עליו שבועה סמנין אלו על
הסדר: אם עבר או כהה עינו, הרי זה פתם דם וטמאה;
ואם עמד כמות שהוא, הרי זה צבע וטהורה.
לוז. ואלו הן השבועה סמנין על סדרן: רק תפל, ולעיסת
גריסין של פול, ומי רגלים שהחמיצו, ונתר, וברית,
וקימוניא, ואשגל. וצריך לכססם [לשפושם] שלשה פעמים
על כל סם וסם, ומוליך ומביא בכל כספוס. העבירין שלא
על הסדר, או שהעבירין כאחד - לא עשה כלום; הקדים
אחרונים לראשונים - אלו שהעביר באחרונה שהן
הראשונים עלו לו, וחוזר ומעביר אחריתן האחרונים
שהקדים, עד שיעברו השבועה על הסדר.
לח. איזה הוא רק תפל? זה שלא טעם כלום מתחלת
הלילה, והיה ישן כל חצי הלילה האחרון, למחר קדם
שיאכל, נקרא 'רק תפל'; והוא שלא יצא רב דבורו עד

על פי שאין בו צורת פנים, הואיל והיא טמאה לדה מפני
הנולד שעמו.
יג. החולתל (מעטפת) העבה, שהיא כמו חמת [נאד מים]
שבתוכה נוצר הנולד, והיא מקפת אותו ואת הסנדל - אם
היה עמו סנדל, וכשיגיע זמנו לצאת קורע אותה ויוצא -
והיא הנקראת 'שליה'; ותחלת ברייתה דומה לחוט של
ערב [ורחב], ותחלתה כחצוצרת, ועבה כקרבן המתנגולין.
ואין שליה פחותה מטפח.
יד. המפלת שליה - תשב לזכר ולנקבה; לא שהשליה
ולד, אלא שאין שליה בלא ולד. הפילה גפול ואחר כך
הפילה שליה - חוששין לשליה, והרי היא כולד אחר;
ואין אומרים: 'זו שלית הגפול', שאין תולין את השליה
אלא בולד של קנמה. לפיכך, אם ילדה ולד של קנמה,
והפילה שליה אפלו אחר שלשה ועשרים יום - תולין
אותה בולד, ואין חוששין לולד אחר, שהנולד קרע השליה
ויצא.
טו. הפילה שליה תחלה, ואחר כך ילדה ולד של קנמה
- חוששין לשליה שהיא ולד אחר, ואין תולין אותה בולד
הבא אחריה; שאין דרכה של שליה לצאת לפני הנולד.
יצאת מקצת השליה ביום ראשון ומקצתה בשני - מונין
לה מיום ראשון, ואין נוהגין לה ימי טהרה אלא מיום שני
להחמיר.
טז. הפילה דמות חיה ועוף, ושליה קשורה בו -
אין חוששין לולד. ואם אינה קשורה בו - מטילין עליהן
חמר שני ולדות; שאני אומר: 'שמא נמות שפיר מרקם
שהיה בשליה זו, ושמא נמותה השליה של שפיר זה,
שהוא דמות בהמה וחיה'.
יז. כל אלו שחוששין לשליה, אין נוהגין להן ימי טהרה;
וכל מי שהפילה דבר שאינו ולד, או שפיר בתוך ארבעים
יום, שעדיין לא נגמרה צורתו - אם יצא עמו דם, הרי זה
נדה או זבה; ואם יצא יבש בלא דם, הרי זה טהור.
יח. מי שילדה זכר ונקבה תאומים - תשב לנקבה; ילדה
טמטום או אנדרוגינוס - תשב לזכר ולנקבה. ילדה
תאומים, אחד זכר והשני טמטום או אנדרוגינוס - תשב
לזכר ולנקבה; האחד נקבה והשני טמטום או אנדרוגינוס
- תשב לנקבה בלבד; שהטמטום והאנדרוגינוס ספק הם,
שמא זכר הן או שמא נקבה.
יט. האשה שהחזקה מעברת, וילדה, ואין ידוע מה ילדה
- כגון שעברה בנהר והפילה שם, או שהפילה לבור, או
שהפילה וגררתו חיה - הרי זה בחזקת שהפילה ולד,
ותשב לזכר ולנקבה; אבל אם לא החזקה מעברת,
והפילה, ואין ידוע מה הפילה - הרי זה ספק יולדת, ותשב
לזכר ולנקבה ולנדה.
כ. כל מקום שנגמרו: 'תשב לזכר ולנקבה', ביצד דינה?
תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום כיוולדת נקבה -
שבעה הראשונים ודאי, והשבעה השניים ספק; ואין

שיצא מדפנה טמא; שאין האשה טמאה, עד שיצא מדרה
דרך ערותה.
ו. נתחמך הנולד במעיה ויצא אבר אבר - בין שיצא על
סדר האברים, כגון שיצאה הרגל ואחריה השוק ואחריה
היד, בין שיצא שלא על הסדר - אינה טמאה לדה, עד
שיצא רבו; ואם יצא ראשו בלול פאת - הרי זה כרבו.
ואם לא נתחמך, ויצא כרבו - משמא רב פדתו הרי
זה כילוד, אף על פי שנתחמך אחר כך.
ז. הוציא העבר ידו והחזירה, אמו טמאה לדה מדברי
סופרים; ואין לה ימי טהרה, עד שיצא הנולד או רבו, כמו
שאמרנו.
ח. המפלת כמין בהמה חיה ועוף - אם היו פניו כפני
האדם, הרי זה ולד; אם זכר, תשב לזכר, ואם נקבה, תשב
לנקבה, ואם אין נכר בין זכר לנקבה, תשב לזכר ולנקבה
- ואף על פי ששאר הגוף דומה לבהמה או לחיה או
לעוף. ואם אין פניו כצורת פני האדם - אף על פי ששאר
הגוף גוף אדם שלם, וידי ורגלי ידי אדם ורגלי, והרי
הוא נקבה או זכר - אינו ולד, ואין אמו טמאה לדה.
ט. ואיזו היא צורת פני האדם? שהיה המצח והגבינין
והעינים והלסתות וגבות הזקן, כצורת האדם; אבל הפה
והאזנים והאף - אף על פי שהם כשל בהמה וחיה, הרי
זה ולד.
י. המפלת דמות נחש - אמו טמאה לדה, מפני שגלגל
עיניו עגל כשל אדם. המפלת דמות אדם שיש לו כנפים
של בשר - אמו טמאה לדה. נברא בעין אחת ונרד אחת
- אם היו מן הצד, שהרי הוא כחצי אדם - אמו טמאה
לדה; ואם היו באמצע - אמו טהורה, שהרי זו בריה
אחרת.
יא. נברא וישט שלו אטום, או שהיה חסר מטבורו ולמטה
והרי הוא אטום, או שהיתה גלגלתו אטומה, או שהיו
פניו טוחות וישרות ואין בהן הכר פנים, או שיש לו שני
גבין ושתי שדרות, או שהפילה בריה ראש שאינו חתוף,
או יד שאינו חתוף - כל גפול מאלו אינו ולד, ואין אמו
טמאה לדה; אבל אם הפילה יד חתוכה ורגל חתוכה -
הרי חתוכה מולד שלם, ומצטרפין לרב אבריו.
יב. פועמים יקפה [נוצר גוש] משאר הדמים שנוצר מהם
האדם, חתיכה כמו לשון השור, ותהיה כרוכה על מקצת
הנולד; והיא הנקראת 'סנדל'. ולעולם לא יעשה סנדל זה,
אלא עם ולד; אבל חתיכה שנוצרה לבהמה בלא ולד, אינה
נקראת 'סנדל'. ורב העברים לא יהיה עמהן סנדל. ופועמים
כזה המעברת דבר על בטנה, ויפסד העבר ויעשה כסנדל
זה; ופועמים ישאר בו הכר פנים, ופועמים ייבש הנולד
וישתנה ויקפאו עליו הדמים עד שלא ישאר בו הכר פנים.
לפיכך, המפלת זכר וסנדל עמו - אף על פי שאין הכר
פנים בסנדל, הרי זה תשב לזכר ולנקבה, שמא סנדל זה
נקבה היה; וחמרא החמירו בו לטמא בו משום ולד אף

ד. ועוד החמירו בנות ישראל על עצמן חמרא יתרה על
זו, ונתגו בלן בכל מקום שיש ישראל, שכל בת ישראל
שתראה דם - אפלו לא ראת אלא טפה [זעירה] כחודל
בלבד ופסק הדם - סופרת לה שבעת ימי נקיים, ואפלו
ראת בעת נדתה. בין שראת יום אחד, או שנים, או
השבועה בלן, או יתר - משיפסק הדם, סופרת שבעת ימי
נקיים בזה גדולה, וטובלת לבילי שמיני, אף על פי שהיא
ספק בזה, או ביום שמיני אם היה שם דחק, כמו שאמרנו
- ואחר כך תהיה מתרת לבעלה.
ה. וכן כל יולדת בזמן הזה - הרי היא כוללת בזוב,
וצריכה שבעת ימי נקיים כמו שבארנו. ומנהג פשוט
בשנער [בבל] ובארץ הצבי [ישראל] ובספרד ובמערב,
שאם ראת דם בתוך ימי מלאת - אף על פי שראת אחר
שספרה שבעת ימי נקיים וטבלה, הרי זו סופרת שבעת
ימי נקיים אחר שיפסק הדם; ואין נותנין לה ימי טהר
כלל, אלא כל דם שתראה האשה - בין דם קשי, בין דם
טהר - סופרת שבעת ימי נקיים אחר שיפסק הדם.
ו. ודין זה, בימי הגאונים נחמדיש, והם גזרו שלא יהיה
שם דם טהר כלל - שזה שהחמירו בנות ישראל על עצמן
בימי חכמי תלמוד, אינו אלא ברוואה דם שהוא טמא,
שישבת עליו שבעת ימי נקיים; אבל דם שתראה בימי
טהר אחר ספירה וטבילה, אין לחש לו - שאין ימי טהר
ראויין לא לנדה ולא לזיבה, כמו שבארנו.
ז. ושמענו שבצרפת בוצלין על דם טהר בדין התלמוד עד
היום, אחר ספירה וטבילה מטמאת יולדת בזוב; ודבר זה
תלוי במנהג.
ח. וכן דין דם בתולים בזמן הזה, שאפלו היתה קטנה
שלא הגיע זמנה לראות, ולא ראת דם ממינה - הרי זה
בוצל בעילת מצוה, ופורש. וכל זמן שתראה דם מחמת
המפה, הרי היא טמאה; ואחר שיפסק הדם, סופרת שבעת
ימי נקיים.
ט. יתר על זה, כל בת שתבעוה להנשא {ורצת} (וראתה)
- שזה שבעת ימי נקיים מאחר שרצת, ואחר כך תהיה
מתרת להבעל; שמה מחמירה לאיש ראת דם טפה אחת
ולא הרגישה בה; בין שהיתה האשה גדולה, בין שהיתה
קטנה - צריכה לישב שבעת ימי נקיים מאחר שרצת,
ואחר כך תטבל ותבעל.
י. וכל הדברים האלו, חמרא יתרה שנתגו בה בנות ישראל
מימי חכמי תלמוד; ואין לסור ממנה, לעולם. לפיכך, כל
אשה שרצת כשתבעוה להנשא - לא תנשא עד שתספר
ותטבל. ואם נשאת לתלמיד חכמים - מתרת להנשא מיד,
ותספר מאחר שנשאת ותטבל; שתלמיד חכמים יודע
שהיא אסורה, ונזהר מזה, ולא יקרב לה עד שתטבל.
יא. דין הפתמים בזמן הזה, כמו שבארנו; ואין בדבר
חדוש ולא מנהג, אלא כל כהן שאמרנו שהיא טהורה,
הרי היא טהורה, וכל שאמרנו שהיא טמאה, סופרת שבעת
ימי נקיים מיום שנמצא בו הפתם. ואם היה שעור הפתם

נותנין לה ימי טהר אלא עד ארבעים יום, כוללת זכר.
ואם ראתה דם אחר הארבעים עד שמונים - אינו דם טהר,
אלא ספק דם נדה, או ספק דם זיבה אם בא בימי הזיבה,
כמו שבארנו. וכן אם ראתה דם ביום אחד ושמונים בלבד
- הרי זו ספק נדה, ותשב שבעת ימי נדה, שמה נקבה
לנדה, שאין לה וסת נדות עד אחר מלאת, כמו שבארנו.
כא. כל מקום שנאמר: 'תשב לזכר ולנקבה ולנדה', כיצד
דינה? תהיה אסורה לבעלה ארבעה עשר יום כוללת
נקבה. ואם ראתה דם ביום אחד ושמונים, הרי זו ספק
נדה; וכן אם ראתה דם ביום ארבעה ושבעים וביום אחד
ושמונים, הרי זו ספק נדה; וכן אם ראתה ביום אחד
וארבעים - אף על פי שראת ביום ארבעה ושלשים, הרי
זו ספק נדה, ואסורה לבעלה עד ליל שמונה וארבעים,
כוללת זכר. ואין נותנין לה ימי טהר כלל, בנדה; והרי
היא כמי שלא ילדה. וכל דם שתראה מיום שהפילה עד
שמונים יום, אם בא בימי נדתה - הרי זו ספק נדה מאחר
השבועה מיום שהפילה; ואם בא בימי זיבתה - הרי זו
ספק זיבה, שכל ימי מלאת אין בהם וסת. וכן אם ראת
ביום אחד ושמונים - צדין היא מקלקלת, ותהיה ספק
נדה, כמו שבארנו, אף על פי שלא ראת אלא יום אחד.
וכשיקבע לה הוסת אחר השמונים, יסור קלקולה, ותחזור
להיות נדה ודאית, או זיבה ודאית. וכן מיום שהפילה
עד שבועה ימים; ותהיה נדה ודאית אם הפילה בתוך ימי
נדתה, כמו שבארנו.

פרק יא

א. כל שאמרנו בנדה וזיבה ויולדת, הוא דין תורה.
וכמשפטים אלו היו עושין כשהיו בית דין הגדול מצויין,
והיו שם חכמים גדולים שמפירים הדמים. ואם נולד להם
ספק בראיות או בימי נדה או זיבה - יצלו לבית דין
וישאלו, כמו שהבטיחה תורה עליהן, שנאמר: "כי יפלא
ממך דבר בין דם לדם" - בין דם נדה לדם זיבה. ובאותן
הימים היו בנות ישראל נזהרות מדבר זה, ומשמרות
וסתותיהן, וסופרות תמיד ימי הנדה וימי הזיבה.
ב. וטרח גדול יש במנין הימים, ופעמים רבות יבואו לידי
ספק; שאפלו ראת הפת דם ביום הלדה, מאותו היום
מתחילין למנות לה ימי נדה וימי זיבה כמו שבארנו;
לפיכך לא תטמא הפת בזיבה אלא פת עשרה ימים - שאם
ראת ביום שתולד, הרי זו נדה שבעת ימים, ושלשה ימים
סמוך לנדתה, הרי עשרה ימים. הנה למדת, שמתחלת
ראיה מתחלת למנות ימי נדה וימי זיבה כל ימיה, ואפלו
ראתה והיא קטנה.
ג. ובימי חכמי תלמוד נסתפק הדבר הרבה בראיות
הדמים, ונתקלקלו הוסתות, לפי שלא היה פח בכל הנשים
למנות ימי נדה וימי זיבה; לפיכך החמירו חכמים בדבר,
וגזרו שהיה כל ימי האשה בימי זיבתה, ויהיה כל דם
שתראה ספק דם זיבות.

בימי נדה - שְׁעָדִין היא בכרת עד שתטבל, כמו שבארנו. 47
 יט. כל מלאכות שהאשה עושה לבעלה, נדה עושה 48
 לבעלה - חוץ מהרחצת פניו ודיו ורגליו, ומזיגת הכוס, 49
 והצעת המטה בפניו; גזרה שְׁמָא יבוא לידי עברה. ומפני 50
 זה לא תאכל עמו בקערה אחת, ולא יגע בבשרה מפני 51
 הרגל עברה. וכן בשבעת ימי נקיים לא תעשה לו שלש 52
 מלאכות אלו. ומתר לאשה להתקשט בימי נדתה, כדי 53
 שלא תתגנה על בעלה. 54

יום ב' כ"ו אייר ה'תשע"ג

פרק יב

א. וישראל שבעל גזיה משאר האמות דרך אישות, או 57
 ישראלית שנבעלה לגוי דרך אישות - הרי אלו לוקין מן 58
 התורה, שנאמר: "לא תתחתן בם"; אחד שבעה עצמין, 59
 ואחד כל האמות באסור זה. וכן מפרש על ידי עזרא: 60
 "ואשר לא נתן בנתינו לעמי הארץ, ואת בנותיהם לא נקח 61
 לבנינו". 62

ב. ולא אסרה תורה אלא דרך חתנות; אבל הבא על 63
 הגזיה דרך זנות - מכין אותו מכת מרדות מדברי סופרים, 64
 גזרה שְׁמָא יבוא להתחתן. ואם יחדה לו בזנות - חיב 65
 עליה משום נדה, ומשום שפחה, ומשום גזיה, ומשום 66
 זונה; ואם לא יחדה לו אלא נקריית מקנה - אינו חיב אלא 67
 משום גזיה. וכל חייבין אלו מדבריהם. 68

ג. במה דברים אמורים? בשהיה הבועל ישראל. אבל כהן 69
 הבא על הגזיה - לוקה מן התורה משום זונה, ואחד זונה 70
 גזיה ואחד זונה ישראלית; ובבעילה בלבד לוקה, שהרי 71
 אביה בת קדושין. 72

ד. כל הבועל גזיה, בין דרך חתנות בין דרך זנות - אם 73
 בעלה בפריה, והוא שביעל לעיני עשרה מישאל או 74
 יתר - אם פגע בו קנאין [הלוחמים להשם ותורתו] 75
 והרגוהו, הרי אלו משבחים וזריזין; ודבר זה הלכה למשה 76
 מסיני הוא, וראיה לדבר זה - מעשה פינחס בזמרי. 77

ה. ואין הקנאי ראוי לפגע בהן אלא בשעת מעשה, 78
 בזמרי, שנאמר: "ואת האשה אל קבתה"; אבל אם פרש 79
 - אין הורגין אותו, ואם הרגו - נהרג עליו. ואם בא הקנאי 80
 לטל רשות מבית דין להרגו - אין מורין לו, ואף על פי 81
 שהוא בשעת מעשה; ולא עוד, אלא אם בא הקנאי להרג 82
 את הבועל, ונשפט הבועל והרג הקנאי כדי להציל עצמו 83
 מידו - אין הבועל נהרג עליו. והבא על בת גר תושב, אין 84
 הקנאין פוגעין בו; אבל מכין אותו מכת מרדות. 85

ו. לא פגע בו קנאין, ולא הלקוהו בית דין - הרי ענשו 86
 מפרש בדברי קבלה שהוא נכרת, שנאמר: "כי חלל יהודה 87
 קדש ה' אשר אהב, ויבעל בת אל נכר. יכרת ה' לאיש אשר 88
 יעשנה, ער ועונה" - אם ישראל הוא, לא יהיה לו "ער" 89
 בחכמים ולא "עונה" בתלמידים; ואם כהן הוא, לא יהיה 90

1 כדי לחש לזיבות, ספרת שבעת ימים מאחר יום שנקמצא
 2 בו הפתם; שאין הוזהר דם פרוזה פתם.

יב. וכן כל שאמרנו ביולדת שאמו טהורה, הרי היא 3
 טהורה בזמן הזה; וכן האשה שראת לכן או דם ירק, או 4
 שהשליכה חתיכה אדמה שאין עמה דם - הרי היא טהורה 5
 אף בזמן הזה; שלא התמירו אלא ברוזה דם טמא, ואין 6
 זו רוזה דם טמא. 7

יג. וכן אם הייתה בה מכה והיה שותת ממנה, או שבא 8
 הדם עם מימי רגלים - הרי זו טהורה. ולא נתחדש דבר, 9
 אלא ספירת שבעת ימי נקיים לכל רוזה דם טמא, כמו 10
 שאמרנו, ושיהיו כל מראה דמים - טמאים. 11

יד. זה שתמצא במקצת מקומות, שהנדה יושבת שבעת 12
 ימים בנדתה, ואף על פי שלא ראת דם אלא יום אחד, 13
 ואחר השבעה תשב שבעת ימי נקיים - אין זה מנהג, 14
 אלא טעות היא ממי שהורה להן כך; ואין ראוי לפנות 15
 לדבר זה כלל - אלא אם ראתה יום אחד, ספרת אחריו 16
 שבעה, וטובלת בליל שמיני שהוא ליל שני שלאחר ימי 17
 נדתה, ומתרת לבעלה. 18

טו. וכן זה שתמצא במקצת מקומות, ותמצא תשובות 19
 למקצת גאונים, שיוולדת זכר לא תשמש מטתה עד סוף 20
 ארבעים, ויוולדת נקבה אחר שמונים, ואף על פי שלא 21
 ראתה דם אלא בתוך השבעה - אין זה מנהג, אלא טעות 22
 היא באותן התשובות. ודרך מינות באותן המקומות, ומן 23
 הצדוקין [כת שייטודו בני צדוק הכופרים בתושבע"פ] 24
 למדו דבר זה; ומצוה לכופין, כדי להוציא מלבן 25
 ולהחזירן לדברי חכמים, שתספור שבעה ימי נקיים 26
 בלבד, כמו שבארנו. 27

טז. אין האשה עולה מטמאתה ויוצאה מידי ערוה, עד 28
 שתטבל במי מקנה בשר, ולא יהיה דבר חוצץ בין בשרה 29
 ובין המים. ובהלכות מקוות יתבאר המקנה הבשר 30
 והפסול, ודרך הטבילה, ומשפטי החציצה. אבל אם 31
 רחצה במרחץ - אפלו נפלו עליה כל מימות שבעולם, 32
 הרי היא אחר הרחיצה כמות שהיתה קדם הרחיצה, 33
 בכרת; שאין לה דבר שמעלה משמאה לטהרה אלא 34
 טבילה במי מקנה, או במעין, או בימים שהם כמעין, 35
 כמו שיתבאר בהלכות מקוות. 36

יז. כל שבעת ימי נקיים שבזמן הזה - אף על פי שהן 37
 ספק, אם טבילה בהן, לא עלתה לה טבילה. ואם טבילה 38
 בשביעי - אף על פי שאסור לעשות כן לכתחלה, שְׁמָא 39
 יבוא לבעל בשביעי אחר הטבילה - הואיל וטבילה 40
 בזמנה, אפלו הייתה זכה ודאית, הרי זו עלתה לה 41
 טבילה. 42

יח. ואסור לאדם שידבק באשתו בשבעת ימי נקיים, אף 43
 על פי שהיא בכסותה והוא בכסותו. ולא יקרב לה, ולא 44
 יגע בה אפלו באצבע קטנה, ולא יאכל עמה בקערה 45
 אחת. כללו של דבר: ינהג עמה בימי ספירה כמו שינהג 46

בולד ישראלית - מטבילין את שניהן לשם גרות, וכל
אחת מהן ספק גיורת.
יז. כל הגוים כלם, כשיתגירו ויקבלו עליהן כל המצוות
של תורה, והעבדים כשישתחררו - הרי הן כישׂראל לכל
דבר, שנאמר: "הקהל, חקה אחת לכם"; ומתירין להכנס
בקהל ה' מיד - והוא שישא הגר או המשתחרר בת ישראל,
וישא הישראלי גיורת ומשתחררת; חוץ מארבעה עממין
בלבד, והם: עמון ומואב ומצרים ואדום - שהאמות
האלו, כשיתגיר מהן אדם, הרי הוא כישׂראל לכל דבר,
אלא לענין ביאה בקהל.
יח. וכיצד דינן? עמון ומואב - אסורין אסור עולם, זכרים
ולא נקבות, שנאמר: "לא יבוא עמוני ומואבי בקהל ה'"
וגו'. והלכה למשה מסיני, שהעמוני הזכר והמואבי הזכר
- הוא שסור לעולם לשא בת ישראל, אפלו בן בן בנו
עד סוף העולם; אבל עמונית ומואבית - מתרת מיד
כשאר האמות.
יט. מצרי ואדומי, אחד זכרים ואחד נקבות - דור ראשון
ודור שני, אסורין לבוא בישראל; ודור שלישי מתר,
שנאמר: "בנים אשר יולדו להם, דור שלישי" וגו'.
כ. מצרית מעברת שנתגירה, בנה שני; מצרי שני שנשא
מצרית ראשונה, או מצרי ראשון שנשא מצרית שניה -
הולד שני, שנאמר: "בנים אשר יולדו להם", הכתוב תלאן
בלדה.
כא. גר עמוני שנשא מצרית, הולד עמוני; וגר מצרי
שנשא עמונית, הולד מצרי. זה הכלל: הולד באמות, הולף
אחר הזכר; נתגירו, הולף אחר הפחית.
כב. מי שנתגיר משבועה עממין, אינן אסורין מן התורה
לבוא בקהל; והדבר ידוע, שלא נתגיר מהן אלא
הגעונים. ויהושע גזר עליהם שיהיו אסורין לבוא בקהל,
אחד זכרים ואחד נקבות; ולא אסר אותן אלא בזמן שיש
מקדש, שנאמר: "וחטבי עצים ושאבי מים - לבית אלהי",
תלה הרחקתן במקדש.
כג. והן הנקראין 'נתינים', לפי שנתנם לעבודת המקדש.
בא דור וגור עליהם שלא יכנסו בקהל לעולם, ואפלו
בזמן שאין מקדש; וכן מפרש בעזרא: "ומן הנתינים
שנתן דודי והשרים לעבדת הלוים". הא למדת, שלא תלה
אותם במקדש.
כד. ולמה גזר עליהם הוא ובית דינו? לפי שראו עוות
ואכזריות שהיתה בהם, בעת שבקשו שבעת בני שאול
בחיר ה' לתלותם, והרגום ולא רחמו עליהם.
כה. כשעלה סנחריב מלך אשור, בלבל כל האמות וצרכם
זה בזה והגלה אותם ממקומם. ואלו המצרים שבאריך
מצרים עתה, אנשים אחרים הם; וכן האדומיים שבשדה
אדום. והואיל ונתעברו ארבע אמות האסורים בכל אמות
העולם שהם מתרים, התר הכל - שכל הפורש מהן
להתגיר, חזקתו שפרש מן הרב. לפיכך כשיתגיר הגר

לו מגיש מנחה לה' צבאות. הנה למדת שהבועל גויה
באלו נחמתן לעבודה זרה, שנאמר: "ובעל בת אל גכר",
ונקרא 'מחלל קדש'.
ז. עוון זה, אף על פי שאין בו מיתת בית דין, אל יהי
קל בעיניו; אלא יש בו הפסד שאין בכל העריות כמותו:
שהבן מן העררה - בנו הוא לכל דבר, ובכלל ישראל
יחשב, ואף על פי שהוא ממזר; והבן מן הגויה - אינו
בנו, שנאמר: "כי יסיר את בנו מאחרי", מסיר אותו
מלהיות אחרי ה'.
ח. ודבר זה גורם להדבק בגוים שהבדילנו הקדוש ברוך
הוא מהם, ולשוב מאחרי ה' ולמעל בו.
ט. גוי הבא על בת ישראל - אם אשת איש היא, נהרג
עליה; ואם פנויה היא, אינו נהרג.
י. אכל ישראל שבא על הגויה - בין קטנה בת שלש שנים
ויום אחד בין גדולה, בין פנויה בין אשת איש, ואפלו
היה קטן בן תשע שנים ויום אחד - בינו שבא על הגויה
בדודן, הרי זו נהרגת, מפני שבאת לישראל תכלה על
ידיה, כבהמה. ודבר זה מפרש בתורה, שנאמר: "הן הנה
היו לבני ישראל בדבר בלעם.. וכל אשה ידעת איש
למשכב זכר - הרגו".
יא. העבדים שהטבילו אותן לשם עבדות, וקבלו עליהן
מצוות שהעבדים חייבין בהן - יצאו מכלל הגוים, ולכלל
ישראל לא באו. לפיכך, השפחה אסורה לכן חורין, אחד
שפחתו ואחד שפחת חברו; והבא על השפחה, מכין אותו
מכת מרדות מדברי סופרים, שהרי מפרש בתורה שהאדון
נותן שפחה בנענית לעבדו העברי והיא מתרת לו,
שנאמר: "אם אדניו יתן לו אשה".
יב. ולא גזרו חכמים בדבר זה, ולא חייבה תורה מלקות
בשפחה, אלא אם בן היתה נחרפת לאיש [חצי שפחה],
כמו שבארנו.
יג. אל יהי עוון זה קל בעיניו, מפני שאין בו מלקות מן
התורה - שגם זה גורם לבן לסור מאחרי ה', שהבן מן
השפחה עבד ואינו מישראל, ונמצא גורם לזרע הקדש
להתחלל ולהיותם עבדים. והרי אינאקלוס המתרגם כלל
בעילת עבד ושפחה בכלל "לא יהיה קדש, ולא תהיה
קדשה".
יד. הבא על השפחה, ואפלו בפרהסיא ובשעת עברה -
אין הנאנץ פוגעין בו; וכן אם לקח שפחה דרך חתנות,
אינו לוקה מן התורה, שמעת שטבלה וקבלה מצוות,
יצאת מכלל הגוים.
טו. נתעבר ולד ישראלית בולד שפחה - הרי שניהן ספק,
וכל אחד מהן ספק עבד; וכופין בעל השפחה, ומשתחרר
את שניהן. ואם היה הבן הוא אדון של עבד - כשיגדלו
ישחררו זה את זה, ויהיו מתירין לבוא בקהל ה'.
טז. היו התעברת בנות, הרי שתיהן ספק שפחות; והבא
על אחת מהן, הולד ספק עבד. וכן אם נתעבר ולד גויה

יא. כשם שמלין ומטבילין את הגרים, כך מלין ומטבילין
את העבדים הנלקחים מן הגוים לשם עבדות. הלוקח
עבד מן הגוי, וקדם העבד וטבל לשם בן חורין - קנה
עצמו; והוא שיאמר בעת טבילה: 'הריני טובל בפניכם
לשם גרות'; ואם טבל בפני רבו, אינו צריך לפרש [שהוא
לגירות], אלא כיון שטבל, נשתחרר. לפיכך צריך רבו
לתקפו במים [להטיל עליו מלאכה בעודו במים], עד
שיצלה והוא [עדיין] תחת שעבודו [וכך לא ניתן לפרש את
הטבילה שהיא לשחרור], ומודיעו בפני הדנין, שלשם
עבדות מטבילו; ואין העבד טובל אלא בפני שלשה
וביום, כגר, שמקצת גרות היא.
יב. כשישתחרר העבד, צריך טבילה אחרת בפני שלשה
ביום, שבה תגמר גרותו ויהיה כישאראל; ואין צריך לקבל
עליו מצוות ולהודיעו עקרי הדת, שפכר הודיעהו כשטבל
לשם עבדות.
יג. ובמקנה הכשר לטבילת נדה, שם מטבילין את הגרים
ואת העבדים ואת המשחררים; וכל דבר שחוצץ בנדה,
חוצץ בגרים ובעבדים ובמשחררים.
יד. אל יצלה על דעתו, ששמשון המושיע את ישאראל,
או שלמה מלך ישראל ידדיה, נשאו נשים נכריות
בגיותן; אלא סוד הדבר כך הוא: שהמצוה הנכונה
כשיבוא הגר או הגיורת להתגר, בודקין אחריו - שמא
בגלל קמון שיטל, או בשביל שגרה שיזכה לה, או מפני
הפחד, בא להפגס לדת; ואם איש הוא, בודקין אחריו
שמא יעניו נתן באשה יהודית, ואם אשה היא, שמא
יעניה נתנה בכחור מבחורי ישראל. אם לא נמצא להן
עלה - מודיעין אותן ככד על התורה וטרח שיש בעשייתה
על עמי הארצות, כדי שיפרשו; אם קבלו ולא פשו, וראו
אותן שחזרו מאהבה - מקבלין אותן, שנאמר: "ותראו פי
מתאמצת היא ללכת אתה, ותחדל לדבר אליה".
טו. לפיכך לא קבלו בית דין גרים כל ימי דוד ושלמה -
בימי דוד, שמא מן הפחד חזרו, ובימי שלמה, שמא
בשביל המלכות והטובה הגדולה שהיו בה ישראל חזרו;
שכל החזר מן הגוים בשביל דבר מהבלי העולם, אינו
מגרי הצדק. ואף על פי כן היו גרים הרבה מתגירים בימי
דוד ושלמה בפני הדייטות, והיו בית דין הגדול חוששין
להן, לא דוחין אותן, אחר שטבלו מכל מקום, ולא
מקרבין אותן, עד שתראה אחריתן.
טז. ולפי שגיר שלמה נשים ונשאן, וכן שמשון גיר
ונשא, והדבר ידוע שלא חזרו אלו אלא בשביל דבר, ולא
על פי בית דין גירום - וחששן הכתוב כאלו הן גויות,
ובאסורן עומדין. ועוד, שהוכיח סופן על תחלתן, שהן
עובדות עבודה זרה שלחן, ובנו להן במות, והעלה עליו
הכתוב כאלו הוא בנאן, שנאמר: "אז יבנה שלמה במה".
יז. גר שלא בידקו אחריו, או שלא הודיעהו המצוות
וענישן, ומל וטבל בפני שלשה הדייטות - גרי זה גר;
ואפלו נדע שבשביל דבר הוא מתגר - הואיל ומל וטבל,

בזמן הזה בכל מקום - בין אדומי, בין מצרי, בין עמוני,
בין מואבי, בין כנעני, בין שאר האמות - אחד הזכרים
ואחד הנקבות, מתרין לבוא בקהל מיד.
פרק יג
א. בשלשה דברים נכנסו ישראל לבקרת - במילה,
וטבילה, וקרבן.
ב. מילה - היתה במקרים. כשנאמר: "וכל ערל לא יאכל
בו", מל אותם משה רבנו, שכלם בטלו ברית מילה
במצרים, חוץ משבט לוי; ועל זה נאמר: "ויבריתך יצארו".
ג. וטבילה - היתה במקדש, קדם מתן תורה, כשנאמר:
"וקדשתם היום ומחר, וכבסו שמלתם". וקרבן -
כשנאמר: "וישלח את נצרי בני ישראל, ויעלו עלת", על
ידי כל ישראל הקריבום.
ד. וכן לדורות, כשיצאה הגוי להפגס לבקרת, ולהסתופף
תחת כנפי השכינה, ויקבל עליו עול תורה - צריך מילה,
וטבילה, והרצאת קרבן; ואם נקבה היא - טבילה וקרבן.
ה. שנאמר: "כפם כגור" - מה אותם במילה וטבילה והרצאת
קרבן, אף הגר לדורות במילה וטבילה והרצאת קרבן.
ו. ומה הוא קרבן הגר? עלות בהמה, או שתי תורים או
שני בני יונה, ושניהם עולה. ובזמן הזה שאין שם קרבן,
צריך מילה וטבילה; וכשיבנה בית המקדש, יביא קרבנו.
ז. גר שמל ולא טבל, או טבל ולא מל - אינו גר, עד
שימול ויטבל. וצריך לטבל בפני שלשה. והואיל והדבר
צריך בית דין, אין מטבילין אותו בשבת, ולא ביום טוב,
ולא בלילה; ואם הטבילה, הרי זה גר.
ח. גר קטן - מטבילין אותו על דעת בית דין, שזכות היא
לו; מעברת שנתגירה וטבילה, אין בנה צריך טבילה. טבל
בינו לבין עצמו, ונתגר בינו לבין עצמו, ואפלו בפני
שנים - אינו גר. בא ואמר: נתגירתי בבית דינו של פלוני,
והטבילוני - אינו נאמן לבוא בקהל, עד שיביא עדים.
ט. הנה נשוי לישראלית, או לגיורת, ויש לו בנים, ואמר:
נתגירתי ביני לבין עצמי - נאמן לפסל את עצמו, ואינו
נאמן לפסל את הבנים; וחוזר וטבל בבית דין.
ט. גיורת שראינה נהגת בדרך ישראל תמיד, כגון
שתטבל לנדה ותפריש תרומה מעסתה וכיוצא בזה, וכן
גר שנהג בדרך ישראל, שטבל לקרוי ועושה כל המצוות
- גרי אלו בקזקת גרי צדק, ואף על פי שאין שם עדים
שמעידין בפני מי נתגר. ואף על פי כן, אם באו להתערב
בישראל - אין משיאין אותם עד שיביאו עדים, או
שיטבילו בפנינו, הואיל והתקון גוים.
י. אבל מי שבא ואמר שהיה גוי, ונתגר בבית דין -
נאמן, שהפה שאסר הוא הפה שהתיר. *במה דברים
אמורים? בארץ ישראל ובאותן הימים, שחזקת הכל שם
בחזקת ישראל. אבל בחוצה לארץ - צריך להביא ראיה,
ואחר כך ישא ישראלית; ואני אומר, שזו מעלה בפיחוסין.

קלות ומקצת מצות חמורות פעם שניה, והוא עומד במים. 47
ואם היתה אשה - נשים מושבות אותה במים עד צוארה, 48
והדינן מבחין. ומודיעין אותה מקצת מצות קלות ומקצת 49
מצות חמורות, והיא יושבת במים; ואחר כך טובלת 50
בפניה, והם מחזירין פניה ויוצאין, כדי שלא יראו אותה 51
כשתעלה מן המים. 52
ז. איזה הוא גר תושב? זה גוי שקבל עליו שלא יעבד 53
עבודה זרה, עם שאר המצוות שנצטוו בני נח, ולא מל 54
ולא טבל - הרי זה מקבלין אותו, והוא מחסידי אמות 55
העולם; ולמה נקרא שמו 'תושב'? לפי שמתר לנו 56
להושיבו בינינו בארץ ישראל, כמו שבארנו בהלכות 57
עבודה זרה. 58
ח. ואין מקבלין גר תושב אלא בזמן שהיובל נוהג; אבל 59
בזמן הזה, אפלו קבל כל התורה בלה חוץ מדקדוק אחד 60
- אין מקבלין אותו. 61
ט. העבד הנלקח מן הגויים - אין אומרים לו: 'מה ראית 62
שבאת'; אלא אומרים לו: 'רצונך שתכנס בכלל עבדי 63
ישראל ונתתה מן הפשרים, או לא? אם רצה, מודיעין לו 64
עקרי הדת ומקצת מצות וחמורות וענשן ושבח, 65
כמו שמודיעין את הגר; ומטבילין אותו בבר, ומודיעין 66
אותו כשהוא במים. ואם לא רצה לקבל, מגלגלין עליו כל 67
שנים עשר חדש, ומוכרו לגויים; ואסור לקימו יתר על 68
כן. ואם התנה עמו מתחלה שלא ימול ויטבל, אלא יהיה 69
כגר תושב - מותר לקימו בעבדותו כשהוא גר תושב; ואין 70
מקימין עבד כזה אלא בזמן היובל. 71
י. הגויים - אין אסור עליהן משום ערוה אלא אמו, ואשת 72
אביו, ואחותו מאמו, ואשת איש, וזכור, ובהמה, כמו 73
שיתבאר בהלכות מלכים ומלחמות; אבל שאר עריות 74
מתרות להן. 75
יא. גר שנתגייר ועבד שנשתחרר, הרי הוא כקטן שגולד, 76
וכל שאר בשר שהיה לו כשהוא גוי או כשהוא עבד, אינן 77
שאר בשר; ואם נתגייר הוא והן, אינו חייב על אחת מהן 78
משום ערוה כלל. 79
יב. דין תורה, שמותר לגר שישא אמו או אחותו מאמו 80
שנתגייר; אבל חכמים אסרו דבר זה, כדי שלא יאמרו: 81
'באנו מקדשה חמורה לקדשה קלה', שאמש היתה זו 82
אסורה לו, והיום מתרת. וכן גר שבא על אמו או אחותו 83
והיא בגיטתה, הרי זה כבא על הנכרית. 84
יג. ביצד דין הגרים בעריות של שאר בשר? אם היה נשוי 85
כשהוא גוי לאמו או לאחותו, ונתגייר - מפרשין אותו, 86
כמו שבארנו; ואם היה נשוי לשאר עריות, ונתגייר הוא 87
ואשתו - אין מפרשין אותו. גר אסור בשאר האם אחר 88
שנתגייר, מדברי סופרים. ומותר בשאר האב, אף על פי 89
שיודע בודאי שזה שארו מאביו; כגון תאומים, שדבר 90
ברור שאביו של זה הוא אביו של זה; ואף על פי כן, לא 91
גזרו על שאר אביו. לפיכך נושא הגר אשת אחיו מאביו, 92
ואשת אחי אביו, ואשת אביו, ואשת בנו, אף על פי 93

1 יצא מכלל הגויים; וחוששין לו, עד שיתבאר צדקותו.
2 ואפלו חור ועבד עבודה זרה - הרי הוא כישאאל משמר,
3 שקדושיו קדושין; ומצוה להחזיר אבדתו; מאחר שטבל,
4 נעשה כישאאל. ולפיכך קים שמשון ושלמה נשתייהן,
5 ואף על פי שנגלה סודן.
6 יח. ומפני זה אמרו חכמים: 'קשים להן גרים לישראל
7 כנגד צרעת' - שרפן חזר בשביל דבר, ומטעין את
8 ישראל, וקשה הדבר לפרש מהן אחר שנתגיירו. צא ולמד
9 מה ארע במדבר במעשה העגל ובקברות המאנה; וכן רב
10 הנסיונות - האספסוף היו בהן תחלה.

פרק יד

12 א. ביצד מקבלין גרי העצד? כשיבוא להתגייר, ויבדקו
13 אחריו ולא ימצאו עלה - אומרים לו: 'מה ראית שבאת
14 להתגייר? אי אתה יודע שישאאל בזמן הזה דוים ודחופים
15 ומסחפין [שפלים] ומטפין, ויסורין באין עליהן? אמר:
16 'אני יודע, ואני כדאי' - מקבלין אותו מיד.
17 ב. ומודיעין אותו עקרי הדת, שהוא יחיד השם ואסור
18 עבודה זרה; ומאריכין בדבר זה. ומודיעין אותו מקצת
19 מצוות קלות ומקצת מצוות חמורות; ואין מאריכין בדבר
20 זה. ומודיעין אותו עוון לקט שכחה ופאה, ומעשר עני.
21 ומודיעין אותו ענשן של מצוות. ביצד? אומרים לו: 'הרי
22 יודע שעד שלא באת לדת זו - אם אכלת חלב, אי אתה
23 ענוש פרת; אם חללת שבת, אי אתה ענוש סקילה; ועכשו
24 אחר שנתגייר - אם אכלת חלב, אתה ענוש פרת; אם
25 חללת שבת, אתה ענוש סקילה'. ואין מרבין עליו ואין
26 מדקדקין עליו, שמא יגרם לטרדו ולהטותו מדרך טובה
27 לדרך רעה, שבתחלה אין מושיכין את האדם אלא בדברי
28 רצון רבים; וכן הוא אומר: "בחבלי אדם אמשכם", ואחר
29 כך "בעבותות אהבה".
30 ג. וכשם שמודיעין אותו ענשן של מצוות, כך מודיעין
31 אותו שבחן של מצוות; ומודיעין אותו שבששית מצוות
32 אלו יזכה לחיי העולם הבא, ושאין שם צדיק גמור אלא
33 בעל חכמה שעושה מצוות אלו ויודען.
34 ד. ואומרים לו: 'הרי יודע, שהעולם הבא אינו צפון אלא
35 לצדיקים, והם ישראל; וזה שתראה ישראל בצער בעולם
36 הזה, טובה היא צפונה להם, שאינן יכולין לקבל רב טובה
37 בעולם הזה באמות, שמא ירום לבכם ויתעו ויפסידו שכר
38 העולם הבא, כענין שנאמר: "וישמן ישרון ויבצעט".
39 (ה.) ואין הקדוש ברוך הוא מביא עליהם רב פרענות,
40 כדי שלא יאבדו, אלא כל האמות בלין, והם עומדין;
41 ומאריכין בדבר הזה, כדי לחבבן. אם חזר בו ולא רצה
42 לקבל - הולך לדרך. ואם קבל - אין משהין אותו, אלא
43 מלין אותו מיד; ואם היה מהול - מטיפין ממנו דם ברית.
44 ומשהין אותו עד שיתרפא רפואה שלמה, ואחר כך
45 מטבילין אותו.
46 ו. ושלשה עומדין על גביו; ומודיעין אותו מקצת מצוות

בין באשת איש, בין באנס בין ברצון; וגוי ועבד הבאים
 על הממזרות - הולד ממזר. וממזר הבא על הגויה - הולד
 גוי; נתגזר, הרי הוא כשר כשאר גרים. ואם בא על
 השפחה - הולד עבד; שחררו - הולד כשר כשאר עבדים
 משחררין, ומתר בבת ישראל.
 ד. זה הפלל: בן הבא מן העבד, או מן הגוי, או מן
 השפחה, או מן הגויה - הרי הוא כאמו, ואין משיגין
 על האב. לפי דבר זה, התירו לממזר לשא שפחה כדי
 לטהר את בנו - שהרי הוא משחרר אותו, ונמצאו בני
 חורין; ולא גזרו על השפחה לממזר, מפני תקנת הבנים.
 ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין, הבא על אשת איש
 - אותו הבן אין לו תקנה, מפני שצד ממזרות וצד עבדות
 מערבין בו; לפיכך אסור בשפחה, ונמצאו בניו כמותו
 לעולם.
 ו. גוי הבא על השפחה ששכלה, הרי זה עבד, ועבד
 ששכל שבא על הגויה, הולד גוי - הלך אחר האם; אבל
 גוי הבא על שפחה גויה, או עבד גוי שבא על גויה בת
 חורין - הלך אחר הוצר.
 ז. ממזר מתר לשא גיורת, וכן הממזרת מתרת לגר;
 והבנים משניהם ממזרים, שהולד הולך אחר הפגום;
 שנאמר: "בקהל ה'", וקהל גרים אינו קרוי קהל ה'.
 ח. גיורת שנשאת לגר, והולידו בן - אף על פי שהורתו
 ולדתו בקדשה, הרי זה מתר בממזרות. וכן בן בן בנו,
 עד שישתקע שם גיורתו ממנו, ולא ידע שהוא גר; ואחר
 כך יאסר בממזרות. ואחד הגרים ואחד עבדים משחררין,
 דין אחד לכלן.
 ט. גר שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת -
 הולד ישראלי לכל דבר, ואסור בממזרות.
 י. שלשה ממזרים הן - ממזר ודאי, וממזר ספק, וממזר
 מדברי סופרים. איזה הוא ממזר ודאי? זה שבא מן
 הערוה הודאית, כמו שבארנו; וממזר ספק - זה שבא
 מספק ערוה, כגון הבא על אשה שנתקדשה ספק קדושין,
 או נתגדשה ספק גרושין, וכיוצא בהן. האשה ששמעה
 שמת בעלה, ונשאת, והרי בעלה קים, ובא בעלה עליה
 והיא תחת השני - הרי הבן ממזר מדברי סופרים.
 יא. פנויה שנתעברה מנות, אמרו לה: 'מה הוא העבד
 הזה או הילוד הזה?' - אם אמרה: 'בן כשר הוא,
 ולישראל נבעלתי' - הרי זו נאמנת, והבן כשר, ואף על
 פי שרוב העיר שזנתה בה פסולים.
 יב. ואם לא נבדקה אמו עד שמתה, או שהיתה חרשת
 או אלמנה או שוטה, או שאמרה: 'לפלוני הממזר
 נבעלתי', או 'לפלוני הנתיני' - אפלו אותו פלוני מודה
 שהוא ממנו, הרי זה הילוד ספק ממזר; כשם שזנת עם
 זה שהודה לה, כך זנתה עם אחר. וזה הוא הנקרא
 'שתוקי' - שמכיר את אמו, ואינו מכיר את אביו ודאי.
 יג. וכן בן הנמצא בשוק, והוא הנקרא 'אסופי' - הרי הוא
 ספק ממזר, שאין אנו יודעין מה הוא.

שנשאת לאחיו או לאביו או לאחי אביו או לבנו אחר
 שנתגירו; וכן אחות אמו מאבקה, ואחותו מאביו, ובתו
 שנתגירה - מתרת לו. אבל אינו נושא לא אחותו מאמו,
 ולא אחות אמו מאמה, ולא אשת אחיו מאמו שנשאה
 אחיו מאמו אחר שנתגיר; אבל אם נשאה אחיו כשהוא
 גוי, הרי זה מתרת לו.
 יד. שני אחים תאומים שהיתה הורתם שלא בקדשה
 ולדתם בקדשה - חביבין משום אשת אח.
 טו. הנושא גיורת ובתה הגיורת, או שתי גיורות מן האם
 - ישב עם אחת מהן, ומגרש השנייה; נשא גיורת ומתה -
 הרי זה מתר לשא אמה או בתה; שלא גזרו אלא בחייהן.
 ומתר אדם לשא שתי גיורות גיורות מן האב, שלא גזרו
 בשאר האב, כמו שבארנו.
 טז. השניות נעירות דרבנן מדרגה משנית בלן, לא גזרו
 עליהן בגרים. לפיכך מתר הגר לשא אם אמו, ונושא אדם
 גיורת ואם אם אמה, או בת בת בתה, וכן שאר השניות.
 יז. העבד מתר לשא אמו כשהוא עבד, ואין צריך לומר
 בתו ואחותו וכיוצא בהן - שכבר יצא מכלל גויים, ואין
 העריות האסורות על הגויים אסורות עליו, ולא בא לכלל
 ישראל, כדי שיאסרו עליו עריות האסורות על הגרים.
 יח. ויראה לי, שאם בא העבד על זכור ובהמה, והרגו,
 שאסור שתי עריות אלו שנה בכל אדם.
 יט. עבדים שנשתחררו, הרי הן כגרים: כל שאסור לגרים
 - אסור להן, וכל המתר לגרים - מתר להן. נותן אדם
 שפחתו לעבדו או לעבד חבירו, ומסר שפחה אחת לשני
 עבדים לכתחלה, ואין צריך שום דבר אלא הרי הן
 כבהמה. ושפחה שהיא מיוחדת לעבד זה או שאינה
 מיוחדת, אחת היא - לפי שאין אישות אלא לישראל, או
 לגויים על הגויים, אבל לא לעבדים על העבדים, ולא
 לעבדים על ישראל.

יום ג' כ"ז אייר ה'תשע"ג

פרק טו

א. איזה הוא "ממזר" האמור בתורה? זה הבא מערוה
 מן העריות - חוץ מן הנדה, שהבן ממנה פגום ואינו
 ממזר; אבל הבא על שאר העריות - בין באנס בין ברצון,
 בין בודון בין בשגגה - הולד ממזר. ואחד זכרים ואחד
 נקבות אסורין לעולם - שנאמר: "גם דור עשירי", כלומר
 לעולם.
 ב. אחד ממזר שנשא ישראלי, או ישראלי שנשא ממזרת
 - כיון שבעלו אחר הקדושין, לוקין; קדש ולא בעל, אינו
 לוקה. בעל ולא קדש, אינו לוקין משום ממזרת - שאין
 לה בכל חביב לאוין מי שלוקה על בעילה בלא קדושין,
 אלא כהן גדול על אלמנה, כמו שיתבאר. הממזר גרושתו
 משנשאת - הולד כשר, שהרי אינה ערוה.
 ג. גוי ועבד הבא על בת ישראל - הולד כשר, בין בפנויה

ממזרת ודאית, אכל ממזר ספק, או שתוקי, או אסופי - 47
 אסור לשא בתי ישראל. 48
כב. ואסור לשא ממזרת, ואפלו ממזרת מספק אסורה לו 49
 - שמא אחד מהם אינו ממזר והשני ממזר ודאי. וממזר 50
 של דבריהם מתיר לשא ממזרת של דבריהם. וכן שאר 51
 הספקות אסורין לשא זה מזה. 52
כג. כיצד? שתוקים ואסופים וספק ממזרים, אסורים 53
 לבוא זה בזה; ואם נשאו - לא יקמו אלא יוציאו בגט, 54
 והולך ספק פאבותיו. ואין לספקות אלו תקנה, אלא 55
 שישאאו מן הגרים; והולך הולך אחר הפגום. 56
כד. כיצד? שתוקי או אסופי שנשא גיורת או משחררת, 57
 או גר ומשחרר שנשא שתוקית או אסופית - הולך שתוקי 58
 או אסופי. 59
כה. האסופי שנמצא בעיר שיש בה גויים, בין שהיה רב 60
 גויים או רב ישראל - הרי זה ספק גוי לענין יחוסין; קדש 61
 אשה - צריכה גט מספק. מי שהרגו, אינו נהרג עליו. 62
כו. הטבילהו בית דין לשם גרוה, או ששכל משהגדיל - 63
 הרי הוא כשאור אסופים הנמצאים בעיר ישראל. הנה רב 64
 העיר גויים, מתיר להאכילו נבלות וטרפות; הנה רבן 65
 ישראל, מחזירין לו אבדתו בישראל. מחצה למחצה - 66
 מצוה להחיותו בישראל, ומפקחין עליו את הגל בשבת; 67
 והרי הוא לענין נזקין ככל ספק ממון - המוציא מחברו 68
 עליו הראיה. 69
כז. יראה לי, שכל מדינה שיש בה שפחה או גויה הראויה 70
 לנלד - הואיל והאסופי הנמצא שם ספק גוי או ספק עבד, 71
 כשישא הגיורת כמו שאמרנו, הרי זו ספק אשת איש, 72
 והכא עליה פטור: שאין הורגין מספק. וכן יראה לי, 73
 שהשתוקי שנשא אשה שאפשר שהיא ערוה עליו - הרי 74
 זו ספק אשת איש, שאין קדושין תופסין בעריות. 75
כח. ואיזו היא האשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? כל 76
 אשה שהיה אביה או אחיה קדם כשנתעברה בו אמו; וכל 77
 אשה שנתגרשה או נתאלמנה, שמא אשת אביה היא או 78
 אשת אחי אביה. 79
כט. ומניין אני אומר, שאין השתוקי והאסופי אסור בכל 80
 אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו? שהרי הפשר שנבדקה 81
 אמו, אינו אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו. 82
 והרי נאמר בתורה: "אל תחלל את בתך להזנותה"; ונאמר 83
 חקמים, שאם יעשה זה, נמצא אב נושא בתו ואח נושא 84
 אחותו. ואלו היה הדין שכל מי שאינו יודע אביו בודאי, 85
 אסור בכל אשה שאפשר שתהיה ערוה עליו - לא היינו 86
 באים למדה הזאת לעולם, ולא תהיה הארץ מלאה זמה. 87
 הא למדת, שאין אוסרין עריות ומחזיקין אותן בשאר פשר 88
 בספק, עד שיועד בודאי שזו ערוה עליו: שאם אתה אומר 89
 כן - כל היתומים שבעולם שלא הכירו אבותיהם, היו 90
 אסורין להנשא בכל מקום, שמא יפגעו בערוה. 91
ל. הולך שהיה משלף בדרך, ובא אחד ואמר: 'בני הוא, 92

יד. פנויה שזנתה, ואמרה: 'בן זה בן פלוני הוא' - אם 1
 אותו פלוני פשר, הרי הבן פשר; ואינה נאמנת להיות זה 2
 בנו של פלוני. ויראה לי שחוששין לדבריה, ויהיה הבן 3
 אסור בקרובות אותו פלוני, מספק. ואם אותו פלוני ממזר 4
 - אינה נאמנת להיות הבן ממזר ודאי על פיה, כמו 5
 שבארנו, אלא יהיה ספק ממזר. 6
טו. אכל האב שהחזיק שנה בנו, ואמר: 'בני זה ממזר 7
 הוא' - נאמן; ואם יש לבן בנים - אינו נאמן, שלא 8
 האמינה אותו תורה אלא על בנו, שנאמר: "כי את הבכר 9
 בן השנואה יפיר", ויפירו לאחרים. 10
טז. וכשם שנאמן לומר: 'בני זה בכור' - כך נאמן לומר 11
 שהוא ממזר, או בן גרושה, או בן חלוצה. וכן אם היתה 12
 אשתו מעברה - נאמן לומר: 'עבר זה אינו בני, וממזר 13
 הוא'; ויהיה ממזר ודאי. והאומר על עצמו שהוא ממזר, 14
 נאמן לאסר עצמו בתי ישראל; ואסור בממזרת, עד שיועד 15
 שהוא ממזר. ובנו כמותו. ואם יש לו בני בנים - אינו נאמן 16
 לפסל בני בניו, ולא יפסל אלא עצמו. 17
יז. ארוסה שנתעברה והיא בבית אביה - הרי הולך 18
 בחזקת ממזר; ואסור בתי ישראל, ואסור בממזרת. ואם 19
 נבדקה אמו ואמרה: 'מארוסי נתעברתי' - נאמנת, והולך 20
 כפשר. ואם הכחישה הארוס ואמר: 'מעולם לא באתי 21
 עליה' - הרי הולך ממזר; שאפלו היה בחזקת בנו, ואמר: 22
 'בני זה ממזר' - נאמן. והאשה אינה בחזקת זונה, אלא 23
 נאמנת לומר: 'לארוסי נבעלתי', ואינה זונה; ואם נשאת 24
 לכהן - לא תצא, ונולדה ממנו כפשר. 25
יח. היה העם מרגנים אחריה, והיא ארוסה, עם ארוסה 26
 ועם אנשים אחרים - אף על פי שבא עליה ארוסה בבית 27
 חמיו, הרי זה ספק ממזר; כשם שהפקירה עצמה לארוסה, 28
 הפקירה לאחרים. ואם נבדקה ואמרה: 'עבר זה מארוסי' 29
 - הרי זה פשר, כמו שבארנו. 30
יט. אשת איש שהיתה מעברה ואמרה: 'עבר זה אינו 31
 מבצלי' - אינה נאמנת לפסלו, והרי הבן בחזקת פשרות; 32
 שלא האמינה תורה אלא האב. אמר האב: 'אינו בני', או 33
 שהיה בעלה במדינת הים - הרי זה בחזקת ממזר; ואם 34
 אמרה: 'מגוי ועבד נתעברתי' - הרי הולך פשר, שאין 35
 הבעל יכול להכחישו בדבר זה. ואין העבר משתקה במעי 36
 אמו יותר על שנים עשר חדש. 37
כ. אשת איש שצא עליה קול שהיא מזהה תחת בעלה, 38
 והכל מרגנין אחריה - אין חוששין לכניה שמא ממזרים 39
 הן, שרוב בעילות אצל הבעל. ומתיר לשא בתה לכתחלה; 40
 אכל היא עצמה, חוששין לה משום זונה; ואם היתה 41
 פרוצה יותר מדי, אף לכניה חוששין. 42
כא. דין תורה שספק ממזר מתיר לבוא בקהל, שנאמר: 43
 "לא יבוא ממזר בקהל ה'"; ממזר ודאי אסור לבוא 44
 בקהל, ולא ספק; אכל חקמים עשו מעלה ביחוסין, ואסרו 45
 כל הספקות לבוא בקהל. לפיכך, ממזר ודאי מתיר לשא 46

הנָקֵב, חֹר לְהִכְשֹׁרוֹ. נָקֵב לְמִטָּה מֵעֵטְרָה שֶׁנִּגְדָּה לְמַעַלָּה
 בְּתוֹךְ הָעֵטְרָה, פְּסוּל - שֶׁהָעֵטְרָה כְּלָה מֵעַכְבָּת.
 ו. נִסְתַּם שְׂבִיל שְׁכֵבֶת זָרַע, וְחֹר לְרֹאוֹת שְׁכֵבֶת זָרַע
 מִשְׂבִּיל שְׂמִשְׁתִּין בּוֹ - הָרִי זֶה פְּסוּל.
 ז. נִכְרְתוּ הַבִּיצִים אוֹ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁנִּפְצְעָה אַחַת מֵהֶן,
 אוֹ שֶׁנִּדְּוָכָה, אוֹ שֶׁחֲסְרָה, אוֹ שֶׁנִּקְבְּהָ - הָרִי זֶה פְּסוּל;
 נִכְרְתוּ חוּטֵי בִיצִים אוֹ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ שֶׁנִּדְּוָךְ, אוֹ נִפְצַע -
 הָרִי זֶה פְּסוּל.
 ח. נָקֵב חוּט מִחוּטֵי הַבִּיצִים לְשְׂבִיל מִי רִגְלִים, וְהָרִי הוּא
 מִטִּיל מַיִם מִשְׁנֵי מְקוֹמוֹת, מִשְׂבִּיל הַמַּיִם וּמִשְׂבִּיל שְׁכֵבֶת
 זָרַע - הָרִי זֶה כָּשֵׁר.
 ט. כָּל פְּסוּל שֶׁאִמְרָנוּ בְּעֵנֶן זֶה, בְּשֵׁלֵא הָיוּ בִידֵי שְׂמִימִם -
 כְּגוֹן שֶׁכְּרָתוּ אֶדָם אוֹ כָּלֵב, אוֹ הִכְהוּ קוֹץ, וְכִיצָא בְּדָבָרִים
 אֵלֶּי; אָבֵל אִם נִוְלַד כְּרוֹת שִׁפְכָה, אוֹ פְּצוּעַ דָּבָא, אוֹ שְׁנוּלַד
 בְּלֹא בִיצִים, אוֹ שֶׁחָלָה מִחֲמַת גּוֹפּוֹ וּבִטְלוּ מִמֶּנּוּ אֲבָרִים
 אֵלֶּי, אוֹ שְׁנוּלַד בְּהֵן שֶׁחִין וְהִמָּסָה אוֹתָם אוֹ כְּרָתֵן - הָרִי
 זֶה כָּשֵׁר לְבֹא בִּקְהָל, שְׂכָל אֵלֶּי בִידֵי שְׂמִימִם.
 י. אִסּוּר לְהַפְסִיד אֲבָרֵי הַזָּרַע - בֵּין בְּאֶדָם בֵּין בִּבְהֵמָה חַיָּה
 וְעוֹף, אֶחָד טִמְאִים וְאֶחָד טְהוֹרִים, בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה
 לְאֶרֶץ; אִף עַל פִּי שֶׁנֶּאֱמָר: "וּבִאֲרָצְכֶם לֹא תַעֲשׂוּ", מִפִּי
 הַשְּׂמוּעָה לְמַדוֹ שֶׁדָּבָר זֶה נוֹהֵג בְּכָל מְקוֹם; וְעֵנִין הַכְּתוּב,
 לֹא יַעֲשֶׂה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל, בֵּין כְּגוֹפֶן בֵּין בְּגוֹפּוֹת אֲחֵרִים.
 וְכָל הַמְסָרִס - לוֹקָה מִן הַתּוֹרָה בְּכָל מְקוֹם; וְאִפְלוּ מְסָרִס
 אַחֵר הַמְסָרִס לוֹקָה.
 יא. בִּיצַד? הָרִי שֶׁבֶא וְכָרַת אֶת הַגִּיד, וּבִא אַחֵר וְכָרַת אֶת
 הַבִּיצִים אוֹ נִתְקַן, וּבִא אַחֵר וְכָרַת אֶת חוּטֵי הַבִּיצִים, אוֹ
 שֶׁבֶא אֶחָד וּמַעַף אֶת הַגִּיד, וּבִא אַחֵר וְנִתְקַן, וּבִא אַחֵר
 וְכָרְתוּ - בְּלֵן לוֹקִין, וְאִף עַל פִּי שֵׁלֵא סָרִס הָאֲחֵרוֹן אֵלֹא
 מְסָרִס; בֵּין בְּאֶדָם, בֵּין בִּבְהֵמָה חַיָּה וְעוֹף. וְהַמְסָרִס אֶת
 הַנִּקְבָּה, בֵּין בְּאֶדָם בֵּין בְּשֹׁאֵר מִינִים - פְּטוּר.
 יב. הַמִּשְׁקָה עֶקְרִין [סס מעקר] לְאֶדָם, אוֹ לְשֹׁאֵר מִינִים,
 כְּדִי לְסָרְסוֹ - הָרִי זֶה אִסּוּר, וְאִין לוֹקִין עָלָיו; וְאִשָּׁה מִתְּרַת
 לְשִׁתּוֹת עֶקְרִין שֶׁמְסָרְסִין אוֹתָהּ עַד שֵׁלֵא תִלַּד. הָרִי שֶׁכִּפַּת
 אֶת הָאֶדָם וְשִׁפָּה בּוֹ כָּלֵב אוֹ שֹׁאֵר חַיּוֹת, עַד שֶׁעָשָׂהוּ כְּרוֹת
 שִׁפְכָה, אוֹ שֶׁחֲשִׁיבוּ בָּמִים אוֹ בְּשִׁלָּה, עַד שֶׁבִטַּל מִמֶּנּוּ
 אֲבָרֵי תִשְׁמִישׁ - אִינוּ לוֹקָה, עַד שֶׁיִּסָּרִס בִּידּוֹ. וְרֹאִי
 לְהַכּוֹתוֹ מִכַּת מְרֻדּוֹת.
 יג. אִסּוּר לִזְמַר לְגוֹי לְסָרִס בְּהֵמָה שְׁלָנוּ; וְאִם לְקַחָהּ הוּא
 מֵעֲצוֹם לְסָרִס אוֹתָהּ, מִתֵּר. וְאִם הָעָרִים יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר זֶה,
 קוֹנְסִין אוֹתוֹ וּמוֹכְרָה לְיִשְׂרָאֵל אַחֵר; וְאִפְלוּ לְכַנּוֹ הַגָּדוֹל
 מִתֵּר לְמִכְרָה; אָבֵל לְכַנּוֹ הַקָּטָן - אִינוּ מוֹכְרָה לוֹ וְלֹא
 נִתְּנָה לוֹ.

פֶּרֶק יז

א. שְׁלֹשׁ נָשִׁים נֶאֱסָרוּ עַל כָּל הַפְּהִנִים - גְּרוּשָׁה, וְזוֹנָה
 [נִכְרִית אוֹ נִשְׁאָה לְאִסּוּר], וְחִלָּלָה [נִוְלָדָה מֵאִסּוּרִי כְּהוֹנָה];
 וְעַל כֵּהָן גָּדוֹל אֲרָבַע - אֵלֶּי הַשְּׁלֹשׁ, וְהָאֲלֵמָנָה. אֶחָד כֵּהָן

וְאִין הַשְּׁלִכְתִּיר - נֶאֱמָר; וְכֵן אִמּוֹ נֶאֱמָנָה. נֶאֱסָף מִן הַשּׁוּק,
 וּבִאֵו אֲבִיר וְאִמּוֹ אַחֵר כֶּךָ וְאִמְרוּ: 'בְּגִנּוּ הוּא' - אִין נֶאֱמָנִין,
 הוּאִיל וְיָצָא עָלָיו שֵׁם אִסּוּפִי; וּבִשְׁנֵי רַעְבוֹן נֶאֱמָנִין, שֶׁמִּפְּנֵי
 הָרָעֵב הַשְּׁלִיכּוּהוּ וְהֵן רֹצִין שֶׁזִּינוּ אוֹתָן אֲחֵרִים, וּלְפִיכָךְ
 שִׁתְּקוּ עַד שֶׁנֶּאֱסָף.
 לא. נִמְצָא הַזָּלָד מֵהוּל, אוֹ שֶׁחֲמַלַח [כְּדִי לְהַקְשׁוֹת
 אִיבְרִין], אוֹ שֶׁחֲתַל, אוֹ שֶׁהִיהָ הַכַּחַל [מִשְׁחָח] בְּעֵינָיו, אוֹ
 הַקְּמִיעִין בְּצוּאָרוֹ, אוֹ שֶׁנִּמְצָא תַּחַת אֵילָן מִסְבָּךְ שֶׁאִין חַיָּה
 נִנְקֶסֶת לוֹ וְהִיהָ סְמוּךְ לְעִיר, אוֹ שֶׁנִּמְצָא בְּבֵית הַנִּנְקֶסֶת
 הַסְּמוּךְ לְעִיר, אוֹ בְּצִדֵּי רִשּׁוֹת הָרִבִּים - אִין בּוֹ מִשּׁוּם
 אִסּוּפִי; מֵאֲחֵר שֶׁהֵן מְשַׁמְרִין אוֹתוֹ שֵׁלֵא יָמוּת, בְּחֻזְקַת
 כָּשֵׁר הוּא. אָבֵל אִם נִמְצָא מִשְׁלָף בְּאֻמְצַע הַדֶּרֶךְ, אוֹ רְחוֹק
 מִן הָעִיר - אִפְלוּ תַּחַת אֵילָן אוֹ בְּבֵית הַנִּנְקֶסֶת, אוֹ שֶׁנִּמְצָא
 תְּלוּי בְּאֵילָן מְקוֹם שֶׁחַיָּה מַגַּעַת לוֹ - הָרִי זֶה אִסּוּפִי.
 לב. נֶאֱמָנָה חַיָּה [מִיִּלְדַּת] לִימֵר: 'זֶה הֵבֵן כֵּהָן הוּא', אוֹ
 'לִיר', אוֹ 'נִתִּין', אוֹ 'מִמְזוֹר' - מִפְּנֵי שֵׁלֵא הַחֹזֶק, וְאִין אִנוּ
 יוֹדְעִין יְחוּסוֹ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁחֲחֻזְקָה בְּנֶאֱמָנוּת,
 וְלֹא עֲרַעֵר עָלֶיהָ אֶדָם. אָבֵל אִם עֲרַעֵר עָלֶיהָ אִפְלוּ אַחֵר,
 וְאִמְרוּ: 'בְּשֹׁקֵר מַעֲיָדָה' - אִינָה נֶאֱמָנָה; וְהָרִי הֵבֵן בְּחֻזְקַת
 כָּשֵׁר, וְאִין לוֹ יְחוּסוֹ.
 לג. דָּבָר בְּרוּר, שֶׁהַשְּׁתוּקִי אִסּוּר לִשְׂא שְׁתוּקִית, וְהָאִסּוּפִי
 אִסּוּר בְּאִסּוּפִית, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סְפָקוֹת; אָבֵל מִמְזוּרִים וְדֹאִיִּים
 וְנִתְיָנִים, מִתְּרִין לְבֹא זֶה בְּזֶה, וְהַזָּלָד מִמְזוֹר. וְשְׁתוּקִי
 וְאִסּוּפִי מִתֵּר בְּנִתְיָנִים כְּשֹׁאֵר גְּרִים, וְהַזָּלָד סָפֵק.

פֶּרֶק טז

א. פְּצוּעַ דָּבָא וְכָרוֹת שִׁפְכָה שֶׁנִּשְׁאָו בַּת יִשְׂרָאֵל וּבְעָלוּ -
 לוֹקִין, שֶׁנֶּאֱמָר: "לֹא יָבֹא פְּצוּעַ דָּבָא וְכָרוֹת שִׁפְכָה בִּקְהָל
 ה'"; וּמִתְרִין לִשְׂא גִיזֵרַת וּמִשְׁחַרְתָּהּ. וְאִפְלוּ כֵּהָן שֶׁהוּא
 פְּצוּעַ דָּבָא - מִתֵּר לִשְׂא גִיזֵרַת וּמִשְׁחַרְתָּהּ, שֶׁאִינוּ בִּקְדָּשָׁתוּ;
 וְאִפְלוּ נִתְיָנָה אוֹ אַחַת מִן הַסְּפָקוֹת, מִתְּרַת לוֹ;
 ב. הוּאִיל וּפְצוּעַ דָּבָא אִסּוּר לְבֹא בִּקְהָל, לֹא גִזְרוּ בּוֹ עַל
 הַנִּתְיָנִים וְלֹא עַל הַסְּפָקוֹת. אָבֵל פְּצוּעַ דָּבָא וְכָרוֹת שִׁפְכָה
 אִסּוּר בְּמִמְזוּרָה וְדֹאִית, שֶׁהָרִי אִסּוּרָה מִן הַתּוֹרָה.
 ג. אִיזָה הוּא פְּצוּעַ דָּבָא? כָּל שֶׁנִּפְצְעוּ הַבִּיצִים שָׁלוּ;
 וְכָרוֹת שִׁפְכָה - כָּל שֶׁנִּכְרְתָה הַגִּיד שָׁלוּ. וּבִשְׁלֹשָׁה אֲבָרִין
 אִפְשָׁר שִׁילוּדֵי הַזָּכָר - בְּגִיד, וּבִבִּיצִים, וּבִשְׂבִילִין שֶׁבִּהֵן
 תַּתְּבָּשֵׁל שְׁכֵבֶת הַזָּרַע, וְהֵן הַנִּקְנָרִין 'חוּטֵי בִיצִים'; וְכִין
 שֶׁנִּפְצַע אֶחָד מִשְׁלֹשָׁה אֲבָרִים אֵלֶּי, אוֹ נִכְרְתָה, אוֹ נִדְּוָךְ -
 הָרִי זֶה פְּסוּל.
 ד. בִּיצַד? נִפְצַע הַגִּיד אוֹ נִדְּוָךְ [נִמְעַר], אוֹ שֶׁנִּכְרְתָה
 הָעֵטְרָה אוֹ לְמַעַלָּה מֵעֵטְרָה - פְּסוּל. וְאִם נִכְרְתָה מִרֹאשׁ
 הָעֵטְרָה, וְנִשְׁתַּיֵּר מִמֶּנָּה אִפְלוּ כְּחוּט הַשְּׁעָרָה מְקַף לְכָל
 הַגִּיד - כָּשֵׁר; נִכְרְתָה הַגִּיד לְמַעַלָּה מֵעֵטְרָה כֵּן- [חִיתוּן שֵׁל]
 קוֹלְמוֹס אוֹ כְּמִזְבֵּב [= צִינוּר; חִיתוּן מִצַּד לְצַד] - כָּשֵׁר.
 ה. נָקֵב לְמִטָּה מֵעֵטְרָה, כָּשֵׁר. נָקֵבָה הָעֵטְרָה עֲצָמָה - אִם
 כְּשִׁינְיָה קָרִי תִצָּא שְׁכֵבֶת זָרַע מִן הַנָּקֵב, פְּסוּל; נִסְתַּם

מתוך מהדורת חזק

על ביאה אחת; אבל אם נשתנה סדר זה, אינו לוקה אלא
אחת.
יא. מי שנתאלמנה מאנשים הרבה, או נתגרשה מאנשים
הרבה - אין לוקין עליה אלא אחת על כל ביאה. אלמנה,
בין מן הארוסין בין מן הנשואין - אסרה.
יב. כהן גדול שמת אחיו - אף על פי שהיא מן הארוסין,
הרי זה לא יבס, אלא חולץ. נפלה לו יבמה והוא כהן
הדיוט, ונתמנה להיות כהן גדול - אף על פי שצשה בה
מאמר כשהוא כהן הדיוט, הרי זה לא יבס אחר
שנתמנה; אבל אם ארס את האלמנה, ונתמנה להיות כהן
גדול - הרי זה יכנס אחר שנתמנה. היתה מקדשת ספק
קדושין, ומת ארוסה - הרי זו ספק אלמנה.
יג. מצות צשה על כהן גדול, שישא נערה בתולה;
ומשתבגר - תאסר עליו, שנאמר: "והוא, אשה בבתוליה
יקח" - "אשה", לא קטנה; "בבתוליה", לא בוגרת. הא
כיצד? יצאת מכלל קטנות, ולכלל בוגרות לא באה - זו
נערה. ואינו נושא שתי נשים לעולם כאחת - שנאמר:
"יקח אשה", אחת ולא שתיים.
יד. כהן גדול - לא ישא מפת עץ [שנשרו בתוליה ממכה],
אף על פי שלא נבעלה. נבעלה שלא בדרבה, הרי זו
נבעלת בדרבה; ונבעלה לבהמה, הרי זו מתרת.
טו. כהן גדול שישא בעולה - אינו לוקה, אבל מוציא
בגט; נשא בוגרת או מפת עץ - הרי זה יקיים. ארס
בעולה, ונתמנה כהן גדול - הרי זה יכנס אחר שנתמנה.
טז. אנס נערה בתולה או פתה אותה - אפלו אנסה או
פתה כשהוא הדיוט, ונתמנה כהן גדול קדם שייכנס - הרי
זה לא יכנס; ואם פנס, מוציא.
יז. ארס את הקטנה, ובגרה תחתיו קדם נשואין - הרי זה
לא יכנס, מפני שנתמנה גופה; ואם פנס, לא יוציא.
יח. אחת גרושה מן הארוסין או מן הנשואין; אבל
הממאנת - אפלו גרשה בגט, והחזירה ומאנה בו - הרי
זו מתרת לכהן, כמו שבארנו בהלכות גרושין. וכל מי
שאינה ראויה לחליצה - אם נחליצה, לא נפסלה לפניה.
יט. יצא עליו קול: 'איש פלוני כהן פתב גט לאשתו', או
'נתן גט לאשתו', והרי היא יושבת תחתיו ומשמשותו -
אין מוציאין אותה מפתח בעלה; ואם נשאת לכהן אחר,
תצא מן השני.
כ. יצא שמה בעיר, שנתקדשה ונתגרשה מן הקדושין -
חוששין לה, כמו שבארנו בהלכות גרושין. אבל אם יצא
עליה קול שהיא חלוצה, אין חוששין לה.
כא. יצא קול על הבתולה שהיא בעולה - אין חוששין
לה, ותנשא לכהן גדול; יצא עליה קול שהיא שפחה -
אין חוששין לה, ותנשא אפלו לכהן. יצא לה שם שהיא
מונה בעיר - אין חוששין לה; ואפלו הוציאה בעלה
משום שעברה על דת משה ויהודית, או בעדי דבר מכער,

גדול המשוה בשמן המשחה או המרבה בבגדים, ואחר
כהן העובד או כהן גדול שמנוה ועבר, וכן כהן משוח
מלחמה - כלן מצוין על הבתולה ואסורין באלמנה.
ב. כל כהן שישא אחת מהשלוש נשים, בין כהן גדול בין
כהן הדיוט, ובעל - לוקה. ואם בא עליה דרך זנות - אינו
לוקה משום זונה, או גרושה, או חללה, שנאמר: "לא
יקחו" - עד שיקח ויבעל.
ג. אבל כהן גדול שבעל אלמנה - לוקה אחת, אף על פי
שלא קדש, שנאמר: "ולא יחלל" - כיון שבעלה, חללה
ופסלה לפניה; אבל זונה וחללה וגרושה - הרי הן
מחללות ועומדות קדם בעילתו. לפיכך לוקה כהן גדול
לכדו על בעילת אלמנה אף על פי שאין שם קדושין;
שהרי חללה, והוא מזקק שלא יחלל כשרים - לא אשה,
ולא זרעו.
ד. קדש כהן גדול אלמנה ובעלה - לוקה שתיים: אחת
משום "אלמנה לא יקח", ואחת משום "לא יחלל". ובין
כהן גדול ובין כהן הדיוט שישא אשה מן הארבע ולא
בעל - אינו לוקה.
ה. וכל מקום שהוא לוקה - היא לוקה, וכל מקום שאינו
לוקה - היא אינה לוקה; שאין הפרש בין אשה לאיש
לענשין, אלא בשפחה חרופה בלבד, כמו שבארנו.
ו. כל כהן הבא על הגויה, בין גדול בין הדיוט - לוקה
משום זונה, שהרי אינה בת קדושין; והוא אסור בבעילת
זונה, בין ישראלית בין גויה.
ז. החלוצה אסורה לכהן מדברי סופרים, מפני שהיא
כגרושה; ומפני אותו מפת מרדות מדבריהם. כהן שישא
ספק חלוצה - אין מוציאין אותה מתחתיו, והיא כשרה
וולדה כשר; מפני שלא גזרו על ספק חלוצה, אלא על
חלוצה ודאית. וכן מי שהיתה ספק גרושה, או ספק זונה,
או ספק חללה - מפני אותו מפת מרדות, ומוציא בגט.
ח. כלל גדול הוא בכל אסורים שבתורה, שאין אסור חל
על אסור אלא אם כן היו שני האסורין באין כאחת, או
שהיה האסור האחר מוסיף דברים אחרים על אותו
האסור, או אם היה כולל דברים אחרים עם אסור זה.
ט - י. לפיכך אשה שהיתה אלמנה, ונעשת גרושה,
ונעשת חללה, ונעשת זונה, ובא עליה כהן גדול אחר כך
- לוקה ארבע מלקיות על ביאה אחת; לפי שהאלמנה
אסורה לכהן גדול ומתרת להדיוט; חזרה להיות גרושה
- נוסף בה אסור ונאסרה לכהן הדיוט, לפיכך נוסף בה
אסור אחר על אסור האלמנה, ועדין היא מתרת לאכל
תרומה. נעשת חללה - נוסף בה אסור, שהרי נאסרה
בתרומה, ועדין היא מתרת לישראל. נעשת זונה - הואיל
ויוש שם זנות שאוסרת על ישראל אם זנתה אשתו ברצון,
נוסף בה אסור אחר. והוא הדין לכהן הדיוט שבא על
הגרושה שנעשת חללה ואחר כך זונה - שהוא לוקה שלש

ז. ואשת כהן שנאנסה - בעלה לוקה עליה משום טמאה, 46
שנאמר: "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה לשוב 47
לקחתה להיות לו לאשה אחרי אשר הטמאה". הכל 48
בכלל, שאם נבעלו נאסרו על בעליהן; פרט לך הכתוב 49
באשת ישראל שנאנסה שהיא מתרת לבעלה, שנאמר: 50
"והיא לא נתפשה"; אבל אשת כהן באסורה עומדת, 51
שהרי היא זונה. 52

ח. אשת ישראל שנאנסה - אף על פי שהיא מתרת 53
לבעלה, הרי זו אסורה לכהן. אשת כהן שאמרה לבעלה: 54
'נאנסתי', או 'שגגתי וכו' עלי אחד', או 'שבא עד אחד 55
והעיד לו עליה שגגתי, בין באנס בין ברצון' - הרי זו אינה 56
אסורה עליו, שמה נהנה עיניה באחר; ואם היא נאמנת 57
לו, או העד נאמן לו, וסמכה דעתו לדבריהם - הרי זה 58
יוצא, כדי לצאת ידי ספק. 59

ט. אשת כהן שאמרה לבעלה: 'נאנסתי' - אף על פי 60
שהיא מתרת לבעלה כמו שבארנו, הרי היא אסורה לכל 61
כהן שבעולם אחר שימנות בעלה; שהרי הודת שהיא זונה, 62
ואסורה עצמה ונעשת פחיתתה האסורה. 63

י. כהן שקדש אשה גדולה או קטנה, ואחר זמן בא עליה 64
וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה עליו מספק, שמה 65
קדם קדושין נבעלה, או אחר קדושין. אבל ישראל שטען 66
טענה זו - לא נאסרה עליו, שיש כאן שני ספקות: שמה 67
קדם קדושין, שמה אחר קדושין, ואפלו נאמר אחר 68
קדושין - שמה באנס שמה ברצון, שהאנוסה מתרת 69
לישראל כמו שבארנו. 70

יא. לפיכך, אם קדשה אביה לישראל, והיא פחותה מבת 71
שלוש שנים ויום אחד, וטען שמצאה דרוסת איש - נאסרה 72
עליו מספק; שאין כאן אלא ספק אחד - שמה באנס שמה 73
ברצון - וספק אסור של תורה, להחמיר. 74

יב. כל אשה שקנא לה בעלה, ונסתרה [הסתתרה עם זר] 75
ולא שרת מי סוטה - הרי זו אסורה לכהן, מפני שהיא 76
ספק זונה; בין שלא רצתה היא לשמות, בין שלא רצה הוא 77
להשקותה, בין שהיתה שם עדות שמנעה אותה מלשמות, 78
בין שקנאו לה בית דין, בין שהיתה מן הנשים שאינן 79
ראויות לשמות - הואיל ולא שרת מפל מקום, הרי זו 80
אסורה לכהן מספק. 81

יג. פנויה שראוה נבעלה לאחד, והלך לו, ואמר: לה: 'מי 82
הוא זה שבא עליך?' ואמרה: 'אדם פשר' - הרי זו נאמנת; 83
ולא עוד, אלא אפלו ראוה מעברת, ואמר: לה: 'ממי 84
נתעברת?' ואמרה: 'מאדם פשר' - הרי זו נאמנת, ותהיה 85
מתרת לכהן. 86

יד. במה דברים אמורים? בשהיה המקום שנבעלה בו 87
פרשת דרכים, או בקרנות שבשדות, שהכל עוברין שם, 88
והיו רב העוברין שם בשרים, ורב העיר שממנה פרוש אלו 89
העוברין בשרים - שחכמים עשו מעלה ביחוסין, והצריכו 90
שני רבות. אבל אם היו רב העוברים פסולין, כגון גוים 91
ומזמרים וכיוצא בהם, אף על פי שרב המקום שבאו ממנו 92

1 ומת קדם שיתן לה גט - הרי זו מתרת לכהן; שאין 1
אוסרין אשה מאלו אלא בעדות ברורה, או בהודאת פיה. 2

יום ד' כ"ח אייר ה'תשע"ג

פרק יח

א. מפי השמועה למדו, שהזונה האמורה בתורה - היא 5
כל שאינה בת ישראל, או בת ישראל שנבעלה לאדם 6
שהיא אסורה להנשא לו אסור השונה בכל, או שנבעלה 7
לחלל אף על פי שהיא מתרת להנשא לו. לפיכך, הנרבעת 8
לבהמה - אף על פי שהיא בסקילה, לא נעשת זונה ולא 9
נפסלה לכהן, שהרי לא נבעלה לאדם. והבא על הנדה 10
- אף על פי שהיא בכרת, לא נעשת זונה ולא נפסלה 11
לכהן, שהרי אינה אסורה להנשא לו. 12

ב. וכן הבא על הפנויה, אפלו היתה קדשה שהפקירה 13
עצמה לכל - אף על פי שהיא במלקות, לא נעשת זונה, 14
שהרי אינה אסורה להנשא לו. אבל הנבעלת לאחד 15
מאסורי לאוין השוין בכל, ואינן מיחדין בפניהם, או 16
מאסורי עשה, ואין צריך לומר למי שהיא אסורה לו 17
משום ערוה, או לגוי ועבד הואיל והיא אסורה להנשא לו 18
- הרי זו זונה. 19

ג. וכן הגיורת והמשחררת - אפלו נתגיירה ונשתחררה 20
פחותה מבת שלש שנים - הואיל ואינה בת ישראל, הרי 21
זו זונה ואסורה לכהן. מכאן אמרו: גוי או עבד או נתין 22
או ממזר או גר עמוני ומואבי, או מצרי ואדומי ראשון 23
ושני, או פצוע דבא וקרות שפכה, או חלל, שבאו על 24
היהודית - עשו אותה זונה, ונפסלה לכהן; ואם היתה 25
כהנת, נפסלה מן התרומה. וכן יבמה שבא עליה זר, 26
עשאה זונה. והאילונית [אינה כשירה ללדת] מתרת לכהן, 27
ואינה זונה. 28

ד. הבא על אחת מן השניות וכיוצא בהן, כגון הבא על 29
קרובת חלוצתו או על חלוצתו - לא עשה אותה זונה; 30
שהרי אינה אסורה להנשא לו מן התורה, כפי שבארנו 31
בהלכות יבום. 32

ה. הא למדת, שאין היתה זונה תלוי בבעילה של אסור; 33
שהרי הבא על הנדה ועל הקדשה, והנרבעת לבהמה - 34
נבעלה בעילה של אסור, ולא נעשת זונה; ומי שנשאת 35
לחלל - נבעלה בעילה של התר כמו שיתבאר, ונעשת 36
זונה. ואין הדבר תלוי אלא בפגימה; ומפי השמועה 37
למדו, שאינה פגומה אלא מאדם האסור לה או מחלל, 38
כמו שבארנו. 39

ו. כל הנבעלת לאדם שעושה אותה זונה - בין באנס בין 40
ברצון, בין בזדון בין בשגגה, בין בדרבה בין שלא בדרבה 41
- משהערה בה, נפסלה משום זונה; ובלבד שתהיה בת 42
שלוש שנים ויום אחד, ויהיה הבעל בן תשע שנים ויום 43
אחד ונבעלה. לפיכך אשת איש שנבעלה לאחר, בין באנס 44
בין ברצון - נפסלה לכהן. 45

1 ואפלו היו לה בנים - הרי זו תצא; ואם בא עד אחד, אינו
2 כלום. אמרה: 'נשביתי, וטהורה אני, ויש לי עדים שאני
3 טהורה' - אין אומרים: 'נמתין עד שיבואו עדים', אלא
4 מתירין אותה מיד; ולא עוד, אלא אפלו יצא עליה קול
5 שיש עליה עדי טמאה - מתירין אותה עד שיבואו;
6 ששבביה תקלו.

7 **כד.** האב שאמר: 'קדשתי את בתי וגרשתי', והרי היא
8 קטנה - נאמן. 'קדשתי וגרשתי' כשהיתה קטנה, והרי
9 היא גדולה - אינו נאמן להחזיקה גרושה. 'נשבית
10 ופדיתיה', בין שהיא גדולה בין שהיא קטנה - אינו נאמן;
11 שלא האמינה אותו תורה אלא לאסרה משום אישות,
12 שנאמר: "את בתי נתתי לאיש הזה", אבל לא לפסלה
13 משום זנות.

14 **כה.** אשת כהן שנאסרה עליו משום שבביה - הואיל
15 והדבר ספק, הרי זו מתרת לדור עמו בחצר אחת; ובלבד
16 שיהיו עמו בנזיו ובגני ביתו תמיד לשמרו.

17 **כו.** עיר שבאה במצור ונכבשה - אם היו הגויים מקיפין
18 את העיר מכל רוחותיה, כדי שלא תמלט אשה אחת עד
19 שיצאו אותה ותעשה ברשותן - הרי כל הנשים שבתוכה
20 פסולות לכהנה כשביות, שמא נבעלו לגויים; אלא מי
21 שהיתה מבת שלש שנים ולמטה, כמו שבארנו.

22 **כז.** ואם היה אפשר שתמלט אשה אחת ולא ידעו בה, או
23 שהיתה בעיר מחבוא אחת, אפלו אינה מחזקת אלא
24 אשה אחת - הרי זו מצלת על הכל.

25 **כח.** כיצד מצלת? כל אשה שאמרה: 'טהורה אני' -
26 נאמנת, ואף על פי שאין לה עד; מתוך שיכולה לומר:
27 'נמלטתי כשנכבשה העיר', או 'במחבוא הייתי ונצלתי'
28 - נאמנת לומר: 'לא נמלטתי ולא נחבאתי, ולא נטמאתי'.
29 **כט.** במה דברים אמורים? בגדוד של אותה מלכות, שהן
30 מתישבים בעיר ואין יראין; לפיכך חוששין להן שמא
31 בעלו. אבל גדוד של מלכות אחת שפשט ונטף ועבר -
32 לא נאסרו הנשים, מפני שאין להן פנאי לבעל; שהן
33 עוסקים בשלל ובזרזין להן. ואם שבו נשים ונעשו
34 ברשותן - אף על פי שרדפו אחריהן ישראל והצילו אותן
35 מידן - הרי הן אסורות.

36 **ל.** האשה שנחבשה ביד גויים על ידי ממון - מתרת; ועל
37 ידי נפשות - אסורה לכהנה. לפיכך, אם היה בעלה כהן -
38 נאסרה עליו. במה דברים אמורים? בזמן שיד ישראל
39 תקיפה על הגויים, והן יראין מהן; אבל בזמן שיד הגויים
40 תקיפה - אפלו על ידי ממון - פיון שנעשת ברשות גויים,
41 נאסרה; אלא אם כן העיד לה אחד כשבביה, כמו שבארנו.

פרק יט

42 **א.** איזו היא חללה? זו שגוללה מאסורי כהנה; וכן אחת
43 מן הנשים האסורות לכהנה שנבעלה לכהן, נתחללה. אבל
44 כהנה עצמו שעבר העברה, לא נתחלל.

45 **ב.** ובין שנבעלה באנס בין שנבעלה בשגגה, בין פדרכה

1 כשרים, או שהיו רב אנשי המקום פסולין, אף על פי שרב
2 העוברין שם כשרים - חוששין לה שמא למי שפוסל
3 אותה נבעלה, ולא תנשא לכהן לכתחלה; ואם נשאת, לא
4 תצא.

5 **טו.** ראוה שנבעלה בעיר, או נתעברה בעיר - אפלו לא
6 היה שוכן שם אלא גוי אחד או חלל אחד ועבד וכיוצא
7 בהם, הרי זו לא תנשא לכתחלה לכהן; שכל הקבוע,
8 כמחצה על מחצה הוא. ואם נשאת - לא תצא, הואיל
9 והיא אומרת: 'לכשר נבעלתי'.

10 **טז.** היתה אלמת, או חרשת, או שאמרה: 'איני יודעת למי
11 נבעלתי', או שהיתה קטנה שאינה מפרת בין כשר לפסול
12 - הרי זו ספק זונה; ואם נשאת לכהן - תצא, אלא אם כן
13 היו שני הרבין המצויין אצלה כשרים.

14 **יז.** השבביה שנפדית, והיא בת שלש שנים ויום אחד או
15 יתר - אסורה לכהנה, מפני שהיא ספק זונה; שמא נבעלה
16 לגוי. ואם יש לה עד שלא נתיחד הגוי עמה, הרי זו כשרה
17 לכהנה. ואפלו עבד או שפחה או קרוב, נאמן לעדות זו.
18 ושתי שבביות שהעידה כל אחת מהן לחברתה, הרי אלו
19 נאמנות; הואיל ואסור כל הספקות בלן מדברי סופרים,
20 לפיכך תקלו בשבביה.

21 **יח.** וכן קטן שהיה מסיח לפי תמו, נאמן. מעשה באחד
22 שנשבה הוא ואמו, והיה מסיח לפי תמו ואמר: 'נשבינו
23 לבין הגויים; יצאתי לשאב מים - ודעתי על אמי; ללקט
24 עצים - ודעתי על אמי' - והשיאו אותה חכמים לכהן על
25 פיו.

26 **יט.** אין הבעל נאמן להעיד באשתו השבביה שלא נטמאת,
27 שאין אדם מעיד לעצמו. וכן שפחתה לא תעיד לה; אבל
28 שפחת בעלה מעידה לה. ושפחתה שהיתה מסיחה לפי
29 תמה, נאמנת.

30 **כ.** כהן שהעיד לשבביה שהיא טהורה - הרי זה לא
31 ישאנה, שמא עיניו נתן בה; ואם פדיה והעיד לה - הרי
32 זה ישאנה, שאלו לא ידע שהיא טהורה, לא היה נותן
33 מעותיו בה.

34 **כא.** האשה שאמרה: 'נשביתי, וטהורה אני' - נאמנת,
35 שהפה שאסר הוא הפה שהתיר; ואפלו היה שם עד אחד
36 שמעיד שהיא שבביה. אבל אם יש שם שני עדים שנשבית
37 - אינה נאמנת, עד שיעיד לה אחד שהיא טהורה. היו שם
38 שני עדים שנשבית, ועד אחד מעיד שנטמאת, ואחד
39 מכחיש אותו ומעיד לה שהיא טהורה, לא נתיחד עמה גוי
40 עד שנפדית - אפלו זה שמעיד שהיא טהורה אשה או
41 שפחה, הרי זו מתרת.

42 **כב.** מי שאמרה: 'נשביתי, וטהורה אני', והתירוה בית דין
43 להנשא, ואחר כך באו שני עדים שנשבית - הרי זו תנשא
44 לכתחלה, ולא תצא מהתרה. ואפלו נכנס אחריה השבאי,
45 והרי היא שבביה לפנינו ביד אדוניה - הרי זו לא תצא
46 מהתרה שהתירוה; ומשמרין אותה מעתה עד שתפדה.
47 **כג.** באו לה שני עדים אחר כך שנטמאת - אפלו נשאת,

בנות אהרן. נמצא הגר מותר לשא ממזרת, ומותר לשא
 48 כהנת.
 49 יב. גרים ומשחררים שנשא אלו מאלו והולידו בת -
 50 אפלו אחר כמה דורות - הואיל ולא נתערב בהן גרע
 51 ישראל, הרי אותה הבת אסורה לכהן; ואם נשאת - לא
 52 תצא, הואיל והורתה ולדתה בקדשה. אבל גר או משחרר
 53 שנשא בת ישראל, או ישראל שנשא גיורת ומשחררת -
 54 בתו כשרה לכהן לכהנה לכתחלה.
 55 יג. גר עמוני שנשא בת ישראל, וכן מצרי שנשא בת
 56 ישראל - אף על פי שביאתם בעברה, והרי נשותיהן זונות
 57 כמו שבארנו - בנותיהם כשרות לכהנה לכתחלה.
 58 יד. חלל שנשא כשרה, ורעו ממנה חללים; וכן בן בן בנו,
 59 אפלו אחר אלו דור - שכן החלל הזכר, חלל הוא לעולם.
 60 ואם הייתה בת - אסורה לכהנה, שהרי היא חללה. אבל
 61 ישראל שנשא חללה, הולד פשר; לפיכך אם הייתה בת,
 62 הרי זו תנשא לכהנה.
 63 טו. כהנים לויים וישראלים - מתירין לבוא זה בזה,
 64 והולד הולף אחר הזכר; לויים וישראלים וחללים -
 65 מתרים לבוא זה בזה, והולד הולף אחר הזכר, שנאמר:
 66 "ויתלדו על משפחתם לבית אבתם" - בית אבי היא
 67 משפחתו, ואין בית אמו משפחתו.
 68 טז. לויים וישראלים וחללים וגרים ומשחררים - מתרים
 69 לבוא זה בזה. והגר והמשחרר שנשא לזוה, או ישראלית,
 70 או חללה - הרי הבן ישראל; וישראל או לוי או חלל
 71 שנשא גיורת, או משחררת - הולד הולף אחר הזכר.
 72 יז. כל המשפחות בחזקת כשרות, ומותר לשא מהן
 73 לכתחלה. ואף על פי כן, אם ראית שתי משפחות
 74 שמתגרות זו בזו תמיד, או ראית משפחה שהיא בעלת
 75 מצה ומריבה תמיד, או ראית איש שהוא מרבה מריבה
 76 עם הכל ועו פנים ביותר - חוששין לה, וראוי להתרחק
 77 מהן; שאלו מיני פסלות הן. וכן כל הפוסל את אחרים
 78 תמיד, כגון שנותן שמץ במשפחות או ביחידים, ואומר
 79 עליהן שהן ממזרים - חוששין לו שמה ממזר הוא; ואם
 80 אמר עליהן שהן עבדים, חוששין לו שמה עבד הוא; שכל
 81 הפוסל, במומו הוא פוסל. וכן כל מי שיש בו עזות פנים,
 82 ואכזריות, ושונא את הבריות, ואינו גומל להן חסד -
 83 חוששין לו ביותר, שמה גבועני הוא; שסימני ישראל
 84 האמה הקדושה - בלשנים, ורחמנים, וגומלי חסדים;
 85 ובגבוענים הוא אומר: "והגבוענים לא מבני ישראל המה"
 86 - לפי שהעזו פניהם, ולא נתפסו, ולא רחמו על בני
 87 שאול, ולא זכרו לישראל חסד למחל לבני מלכם, והם
 88 עשו עמהם חסד והחיום בתחלה.
 89 יח. משפחה שקרא עליה ערער, והוא שיעידו שנים
 90 שנתערב בהן חלל או ממזר, או שיש בהן עבדות - הרי
 91 זו ספק. ואם משפחת כהנים היא - לא ישא ממנה אשה,
 92 עד שידבק עליה ארבע אמהות שהן שמונה: אמה, ואם
 93 אמה, ואם אבי אמה, ואם אם אבי אמה; וכן הוא בודק

בין שלא כדרכה - משהערה בה, נתחללה; והוא שיהיה
 2 הכהן בן תשע שנים ויום אחד ומעלה, ותהיה זו האסורה
 3 לו בת שלש שנים ויום אחד ומעלה.
 4 ג. ביצד? כהן בן תשע שנים ויום אחד שבא על הגרושה
 5 או על הזונה, וכהן גדול שבא עליה או על האלמנה, או
 6 שנשא בעולה ובא עליה - הרי אלו נתחללו לעולם; ואם
 7 הוליד ממנה בן, בין זה שחללה בין כהן אחר - הולד
 8 חלל. אבל כהן שקדש אשה מאסורי כהנה, ונתאלמנה או
 9 נתגרשה מן הארוסין - לא נתחללה. ואם נשאת - אף על
 10 פי שלא נבעלה, נתחללה; שכל נשואה בחזקת בעולה,
 11 אף על פי שנמצאת בתולה.
 12 ד. כהן גדול שנשא בוגרת או מבת עץ, לא חללה; וכן
 13 אם בעל בעלה בלא נשואין, לא חללה.
 14 ה. כהן הבא על ערוה מן העריות חוץ מנדה, או על אחת
 15 מחיבי לאוין השוין בכל - עשה אותה זונה, כמו שבארנו;
 16 חזר ובא עליה ביאה שניה, בין הוא בין כהן אחר - נעשת
 17 חללה, ונרעו ממנה חללים. לפיכך, כהן שבא על זנוקה
 18 לזכר, ונתעברה מביאה ראשונה - הולד פשר, לפי שאינה
 19 מאסורי כהנה; ונעשת זונה. חזר ובא עליה ביאה שניה,
 20 ונתעברה וילדה - היא חללה וילדה חלל, לפי שהוא
 21 מאסורי כהנה.
 22 ו. וכן כהן הבא על הגיורת והמשחררת - חללה, ונרעו
 23 ממנה חללים. כהן שבא על הנדה, הולד פשר ואינו חלל
 24 - שאין אסור הנדה מיוחד בכהנים, אלא שנה בכל.
 25 ז. כהן שנשא גרושה מעברת, בין ממנו בין מאחר, וילדה
 26 כשהיא חללה - הולד פשר, שהרי לא בא משפת עברה.
 27 ח. כבר בארנו, שהחלוצה אסורה לכהן מדבריהם. לפיכך,
 28 כהן שבעל חלוצה - הרי זו חללה, ונרעו ממנה חללים;
 29 והכל מדבריהם. אבל כהן שבא על אחת מן השניות -
 30 היא כשרה, ונרעו ממנה כשרים; שאסור השניות אסור
 31 השנה בכל, ואינו מיוחד בכהנים.
 32 ט. כהן שבא על ספק זונה, כגון ספק גיורת או משחררת,
 33 או שבא על ספק גרושה, וכן כהן גדול שבא על ספק
 34 אלמנה - הרי זו ספק חללה, וילדה ספק חלל.
 35 י. נמצאו החללים שלשה - חלל מן התורה, וחלל
 36 מדבריהם, וספק חלל. וכל ספק חלל, נותנין עליו חמרי
 37 כהנים וחמרי ישראל: אינו אוכל בתרומה כישראל, ולא
 38 משמא למתים ככהן, ונושא אשה הראויה לכהן; ואם אכל,
 39 או נטמא, או נשא גרושה - מכין אותו מפת מרדות. והוא
 40 הדין לחלל של דבריהם. אבל חלל של תורה הודאי - הרי
 41 הוא כזר, ונושא גרושה, ומשמא למתים, שנאמר: "אמר
 42 אל הכהנים בני אהרן" - אף על פי שהן בני אהרן, עד
 43 שיהיו ככהנים.
 44 יא. כהן זכר, הוא שאסור לשא חללה וזונה; ולפיכך
 45 אסור בגיורת ומשחררת, שהיא כזונה, כמו שבארנו. אבל
 46 הכהנת - מתרת להנשא לחלל ולגר ולמשחרר, שלא
 47 תזקקו כשרות להנשא לפסולין, שנאמר: "בני אהרן", ולא

ה. כהן מִיִּחָס שְׁאָמַר: 'בְּנִי הוּא זֶה, וְכֵהֶן הוּא' - אֵין
מַעֲלִין אוֹתוֹ לַיְחֻסִּין עַל פִּי, עַד שֶׁיָּבִיא עֲדִים שֶׁהוּא בְּנוֹ.
ו. כהן מִיִּחָס שֶׁיֵּצֵא הוּא וְאִשְׁתּוֹ שֶׁיִּדְעֻנוּ שֶׁהִיא כְּשֶׁרָה,
לְמִדְּנָה אַחֲרָת, וְכֹא הוּא וְהִיא, וּבָנִים כְּרוּכִין אַחֲרֶיהָ,
וְאָמַר: 'אִשָּׁה שֶׁיֵּצֵאת עִמִּי הִיא זֶה, וְאֵלּוּ בְּנֵיהָ' - אֵינוֹ צָרִיךְ
לְהִבִּיא עֲדִים לֹא עַל הָאִשָּׁה, וְלֹא עַל הַבָּנִים. 'מֵתָה, וְאֵלּוּ
בְּנֵיהָ' - צָרִיךְ לְהִבִּיא עֲדִים שְׁאֵלּוּ בְּנֵיהָ; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִבִּיא
עֲדִים עַל אִמֶּן שֶׁהִיתָה כְּשֶׁרָה, מִפְּנֵי שֶׁכָּבֵד הַחֻקִּים שֶׁיֵּצֵא
מֵעַמּוֹ בְּאִשָּׁה כְּשֶׁרָה.
ז. יֵצֵא כהן מִיִּחָס לְמִדְּנָה אַחֲרָת, וְכֹא הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבָנָיו,
וְאָמַר: 'אִשָּׁה זֹאת נִשְׂאָתִי, וְאֵלּוּ בְּנֵיהָ' - צָרִיךְ לְהִבִּיא עֲדִים
שֶׁאִשָּׁה זֹאת כְּשֶׁרָה, וְאֵינוֹ מְבִיא עֲדִים שְׁאֵלּוּ בְּנֵיהָ; וְהוּא
שֶׁיִּהְיֶה כְּרוּכִין אַחֲרֶיהָ. וְאִם בֶּא בְּשִׁטִּי נָשִׁים, וְהִבִּיא רֵאִיָּה
עַל הָאִתָּת - אֵף עַל פִּי שֶׁהַבָּנִים קָטָנִים וְכְרוּכִין אַחֲרֶיהָ,
צָרִיךְ לְהִבִּיא רֵאִיָּה עֲלֶיהָ; שְׂמָא בְּנֵי מִן הָאִתָּת הֵם,
וְנִכְרְכוּ אַחֵר זֶה הַמִּתְקַסֵּת.
ח. כֹּא הוּא וּבָנָיו, וְאָמַר: 'אִשָּׁה נִשְׂאָתִי וּמֵתָה, וְאֵלּוּ בְּנֵיהָ'
- מְבִיא עֲדִים שֶׁאוֹתָהּ הָאִשָּׁה כְּשֶׁרָה הִיתָה, וְאֵלּוּ בְּנֵיהָ.
וְכֵדִין הִנֵּה דִּנִּין בִּישְׂרָאֵל מִיִּחָס וּבְלֹי מִיִּחָס; וְאַחֵר כִּף
נֶעִיד עַל בְּנוֹ זֶה שֶׁהוּא מִיִּחָס, כְּדִי שִׁיְהִיָּה רֵאִי לִסְנֵהֲדִירִין.
ט. אֵין מַעֲלִין מִשְׁטָרוֹת לְכַהֲנָה. כִּיצַד? הֲרִי שֶׁהִיא כְּתוּב
בְּשִׁטָּר: 'פְּלוֹנִי כֹהֵן לִוִּי מִפְּלוֹנִי אוֹ הִלְוִהוּ כִּף וְכָד',
וְהַעֲדִים מִלְּמִטָּה - אֵין מִחֻזְקִין כֹּהֵן זֶה שֶׁהוּא מִיִּחָס, שְׂמָא
לֹא הִעִידוּ אֵלּא עַל הַמִּלְוָה. בְּמָה דְּכָרִים אָמֹרִים? לַעֲנִין
יְחוּס. אֲבָל לְחֻזְקָה שִׁיְהִיָּה כֹהֵן כְּכַהֲנִי זְמַן זֶה, וְיֹאכֵל
בְּתִרְוּמָה וְחֵלָה שֶׁל דְּכָרִי סוֹפְרִים וּבִשְׁאָר קֳדָשֵׁי הַגְּבוּל -
מַעֲלִין מִן הַשְּׁטָרוֹת, וְעַל פִּי עַד אֶחָד, וּמִנְשִׂאוֹת כְּפִים,
וּמִקְרִיאָהּ בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן.
י. וְכֵן כֹּהֵן שְׁאָמַר: 'בְּנִי זֶה כֹהֵן' - נֶאֱמַר לְהַאֲכִילוֹ בְּתִרְוּמָה
וְלִהְיוֹתוֹ בְּחֻזְקָת כֹּהֵן; וְאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִבִּיא רֵאִיָּה, לֹא עַל
הַבָּנִים וְלֹא עַל הָאִשָּׁה.
יא. שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ לְמִדְּנָה, זֶה אוֹמַר: 'אֲנִי וְחִבְרִי כֹהֵן', וְזֶה
הַשְּׁנִי אוֹמַר: 'אֲנִי וְחִבְרִי כֹהֵן' - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּרְאִין כְּגוֹמְלִין
זֶה אֶת זֶה, הֲרִי אֵלּוּ נֶאֱמָרִין; וְשִׁנְיָהּ בְּחֻזְקָת כֹּהֲנִים. וְכֵן
עַד אֶחָד שְׁאָמַר: 'רֵאִיתִי זֶה שֹׁנֵשׂא כְּפִי', אוֹ 'שֶׁאֲכֹל
בְּתִרְוּמָה', אוֹ 'שֶׁחֲלַק עַל הַגֶּחֱזִין', אוֹ 'שֶׁקָּרָא בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן
וְקָרָא אַחֲרָיו לִוִּי' - מִחֻזְקִין אוֹתוֹ לְכַהֲנָה עַל פִּי. וְכֵן אִם
הִעִיד שֶׁזֶה קָרָא שְׁנֵי בְּתוֹרָה אַחֵר כֹּהֵן, מִחֻזְקִין אוֹתוֹ
בְּלִוְיָה.
יב. הִעִיד שֶׁרָאָה זֶה שֶׁחֲלַק עִם אֲחִיו בְּבֵית דִּין, תְּרוּמָה
שֶׁהֵנִיחַ לָהֶן אֲבִיָּהּ הַכֹּהֵן - אֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכַהֲנָה בְּעִדּוֹת
זֹאת; שְׂמָא חֲלָל הוּא, וְלִקַּח חֲלָק יִרְשָׁתוֹ מִתְּרוּמָה לְמַכְרוֹ.
יג. מִי שֶׁבָּא בְּזִמְנָה הַזֶּה, וְאָמַר: 'כֹּהֵן אֲנִי' - אֵינוֹ נֶאֱמָר,
וְאֵין מַעֲלִין אוֹתוֹ לְכַהֲנָה עַל פִּי עַצְמוֹ; וְלֹא יִקְרָא בְּתוֹרָה
רֵאשׁוֹן, וְלֹא יִשָּׂא אֶת כְּפִי, וְלֹא יֹאכֵל בְּקֳדָשֵׁי הַגְּבוּל - עַד
שִׁיְהִיָּה לוֹ עַד אֶחָד. אֲבָל אוֹסֵר עַצְמוֹ בְּגִרוּשָׁה וְזוֹנָה

עַל אִם אֲבִיָּה, וְאִם אֲבִיָּה, וְאִם אֲבִיָּה, וְאִם אֲבִיָּה, וְאִם אֲבִיָּה.
ט. וְאִם הִיתָה מִשְׁפָּחָה זֹאת שֶׁקָּרָא עֲלֶיהָ עֲרֵצֶר יִשְׂרָאֵלִים
אוֹ לְוִיִּים, מוֹסִיף לְבִדֵּק זֹאת אֶחָד; וְנִמְצָא בּוֹדֵק עֲשֹׁר
אִמָּהוֹת, שֶׁהַעֲרוֹב בְּלוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים יֵתֵר מִן הַכֹּהֲנִים.
כ. וְלָמָּה בּוֹדֵק בְּנָשִׁים בְּלִבָּד? מִפְּנֵי שֶׁהַנָּשִׁים - כָּל עַת
שִׁיְיָבוּ זֶה אֶת זֶה, וְהִרְף אֶת חִבְרוֹ בְּפִסּוּל שִׁישׁ בּוֹ בִּיחּוּסוֹ,
וְאֵלּוּ הִנֵּה שֵׁם פִּסּוּל, הִנֵּה נִשְׁמַע; אֲבָל הַנָּשִׁים, אֵין
מִתְּרַפּוֹת בִּיחּוּסִין.
כא. וְלָמָּה יְבִדֵּק הָאִישׁ כְּשִׁיְיָצָה לְשָׂא מִמִּשְׁפָּחָה זֹאת
שֶׁהוֹרֵעָה חֻזְקָתָה, וְלֹא תְבִדֵּק אִשָּׁה שֶׁתִּנְשָׂא לָהֶן? מִפְּנֵי
שֶׁלֹא הִזְהִירוּ כְּשִׁרּוֹת הַנָּשָׂא לְפִסּוּלִין.
כב. כָּל שֶׁקוֹרִין לוֹ 'מִמְזוֹר' וְשׁוֹתֵק, אוֹ 'נִתִּין' וְשׁוֹתֵק, אוֹ
'חֲלָל' וְשׁוֹתֵק, אוֹ 'עֶבֶד' וְשׁוֹתֵק - חוֹשְׁשִׁין לוֹ וְלִמִּשְׁפָּחָתוֹ,
וְאֵין נוֹשְׂאִין מִהֵן אֵלּא אִם כֵּן בּוֹדֵקִין אַחֲרֵיהֶן כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
כג. מִשְׁפָּחָה שֶׁנִּתְעַרְבָה בֶּה סֶפֶק חֲלָל - כָּל אֲלֻמָּה מְאוֹתָהּ
מִשְׁפָּחָה, אִסּוּרָה לְכַהֵן לְכַתְּחָלָה; וְאִם נִשְׂאָת - לֹא תִצָּא,
מִפְּנֵי שֶׁהֵן שְׁתֵּי סִפְקוֹת: שְׂמָא זֶה אֲלֻמָּתָ אוֹתוֹ חֲלָל, שְׂמָא
אִינָה אֲלֻמָּתָ; וְאִם נִאֲמַר שֶׁהִיא אֲלֻמָּתָ - שְׂמָא חֲלָל הוּא,
שְׂמָא אֵינוֹ חֲלָל. אֲבָל אִם נִתְעַרְבָה בֶּה חֲלָל וְדֹאֵי - כָּל אִשָּׁה
מִהֵן אִסּוּרָה לְכַהֵן עַד שֶׁיְבִדֵּק, וְאִם נִשְׂאָת תִּצָּא. וְהוּא הִדִּין
אִם נִתְעַרְבָה בֶּה סֶפֶק מִמְזוֹר אוֹ מִמְזוֹר וְדֹאֵי - שֶׁאִשָּׁת מִמְזוֹר
וְאִשָּׁת חֲלָל לְכַהֲנָה, אִסּוּר אֶחָד הוּא כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.

פָּרָק כ

א. כָּל הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּזִמְנָה הַזֶּה - בְּחֻזְקָה הֵם כֹּהֲנִים, וְאֵין
אוֹכְלִין [תְּרוּמָה] אֵלּא בְּקֳדָשֵׁי הַגְּבוּל [בַּגְּבוּלִי א"י וְלֹא
בִּירוּשָׁלַיִם]; וְהוּא שֶׁתִּהְיֶה תְּרוּמָה שֶׁל דְּכָרִיָּה; אֲבָל
תְּרוּמָה שֶׁל תּוֹרָה, וְחֵלָה שֶׁל תּוֹרָה - אֵין אוֹכְלִין אוֹתָהּ אֵלּא
כֹהֵן מִיִּחָס.
ב. אִיזָה הוּא כֹהֵן מִיִּחָס? כָּל שֶׁהִעִידוּ לוֹ שְׁנֵי עֲדִים שֶׁהוּא
כֹהֵן בֶּן פְּלוֹנִי הַכֹּהֵן, וּפְלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי עַד אִישׁ פְּלוֹנִי שֶׁאֵינוֹ
צָרִיךְ בְּדִיקָה, וְהוּא הַכֹּהֵן שֶׁשָּׂמַשׁ עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ; שְׁאֵלּוּ
לֹא בְּדִקּוֹ בֵּית דִּין הַגָּדוֹל אַחֲרָיו, לֹא הָיוּ מְנִיחִין אוֹתוֹ
לַעֲבֹד. לְפִיכָף אֵין בּוֹדֵקִין מִן הַמִּזְבֵּחַ וְלִמְעַלָּה, וְלֹא מִן
הַסְּנֵהֲדִירִין וְלִמְעַלָּה - שֶׁאֵין מְנִיחִין בְּסִנֵּהֲדִירִין אֵלּא כֹהֲנִים
לְוִיִּים וְיִשְׂרָאֵלִים מִיִּחָסִין.
ג. חֵלָה בְּזִמְנָה הַזֶּה, וְאַפְּלוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל - אִינָה שֶׁל תּוֹרָה,
שֶׁנֶּאֱמַר: "בְּבִאָכֶם אֶל הָאֶרֶץ" - בִּיאַת כָּלָכֶם, וְלֹא בִיאַת
מִקְצָתָכֶם; וְכִשְׁעָלּוּ בִימֵי עֲזָרָא, לֹא עָלוּ כָּלָם. וְכֵן תְּרוּמָה
בְּזִמְנָה הַזֶּה, שֶׁל דְּכָרִי סוֹפְרִים; וְלְפִיכָף אוֹכְלִין אוֹתָהּ
הַכֹּהֲנִים שֶׁבְּזִמְנָה, שֶׁהֵן בְּחֻזְקָה.
ד. מִי שֶׁהִעִידוּ לוֹ עֲדִים, שֶׁרָאוּהוּ שֶׁהִיא אוֹכֵל תְּרוּמָה שֶׁל
תּוֹרָה - הֲרִי זֶה מִיִּחָס; וְאֵין מַעֲלִין לַיְחֻסִּין לֹא מִנְשִׂאוֹת
כְּפִים, וְלֹא מִקְרִיאָהּ בְּתוֹרָה רֵאשׁוֹן, וְלֹא מִחֻזְקִין תְּרוּמָה
בְּבֵית הַגְּנֻנוֹת, וְלֹא עַל פִּי עַד אֶחָד.

אובל תרומה, ולא חולק. ואם נטמא למתים או נשא
גרושה - לוקה, שאין כאן ספק תר.

יום ה' כ"ט אייר ה'תשע"ג

פרק כא

א. כל הבא על ערוה [האסורה מהתורה] מן העריות
דרך אברים [שהם לא אברי ביאה], או שחבק ונשק דרך
תאווה ונהנה בקרוב בשר - הרי זה לוקה מן התורה,
שנאמר: "לבלתי עשות מחקות התועבות", ונאמר: "לא
תקרב לגלות ערוה", כלומר: לא תקרבו לדרבנים
המביאין לידי גלוי ערוה.

ב. והעושה דבר מחקות אלו, הרי הוא חשוד על העריות.
ואסור לאדם לקרץ בידיו וברגליו או לרמו בעיניו, לאחת
מן העריות, וכן לשחק עמה או להקל ראש. ואפלו להריח
בשמים שעליה או להביט בפייה - אסור; ומפני המתכונן
לדבר זה מכת מרדות. והמסתכל אפלו באצבע קטנה של
אשה, ונתפונן להנות - כמי שנסתכל במקום התרף; ואפלו
לשמע קול הערוה או לראות שערך - אסור.

ג. והדרבנים האלו אסורין בחיבי לאוין. ומתר להסתכל
בפני הפנויה ולבדקה, בין בתולה בין בעולה - כדי
שיראה אם היא נאה בעיניו, ישאנה; ואין בזה צד אסור.
ולא עוד, אלא ראוי לעשות כן. אבל לא יסתכל דרך ננות;
הרי הוא אומר: "ברית ברת לי עיני, ומה אתבונן על
בתולה".

ד. ומתר לאדם להביט באשתו כשהיא נדה, ואף על פי
שהיא ערוה, ואף על פי שיש לו הנאת לב בראייתה;
הואיל והיא מתרת לו לאחר זמן, אינו בא בזה לדבר
מכשול. אבל לא ישחק ולא יקל ראש עמה, שמא ירגיל
לעברה.

ה. אסור להשתמש באשה כלל, בין גדולה בין קטנה, בין
שפחה בין משתחררת - שמא יבוא לידי הרהור. באינה
שמוש אפרו? כגון רחיצת פניו ודי ורגליו, והצעת המטה
בפניו, ומזיגת הכוס - שאין עושה לאיש דברים אלו, אלא
אשתו בלבד. ואין שואלין בשלום אשה כלל, ואפלו על
ידי שליח.

ו. המחבק אחת מן העריות שאין לבו של אדם נוקפו
[חושש] עליה, או שנשק אחת מהן - כגון אחותו
הגדולה, ואחות אמו, וכיוצא בהן - אף על פי שאין שם
תאווה ולא הנאה כלל, הרי זה מגנה ביותר. ודבר אסור
הוא, ומעשה טפשים הוא - שאין קרובין לערוה כלל, בין
גדולה בין קטנה, חוץ מהאם לבנה, והאב לבתו.

ז. ביצד מתר האב לחבק בתו, ולנשקה, ותישן עמו
בקרוב בשר, וכן האם עם בנה - כל זמן שהן קטנים.
הגדילו ונעשה בהן גדול והבת גדולה, עד שיהיו "שדים"
נכנו וישערך צמח" - זה ישן בכסותו, וזה ישן בכסותו.

1 וחלה, ואינו מטמא למתים. ואם נשא, או נטמא - לוקה;
2 והנבעלת לו ספק חלה.

3 יד. ואם היה מסיח לפי תמו, נאמן. ביצד? מעשה באחד
4 שהיה מסיח לפי תמו, ואמר: 'זכור אני כשאני תינוק,
5 והייתי מרפב על כתפו של אבי שהוציאני מבית הספר,
6 והפשיטני כתנתי והטבילוני לאכל תרומה לערב, וחברי
7 בודלין ממני, והיו קוראין אותי יוחנן אוכל חלות';
8 והעלהו רבנו הקדוש לכהנה על פי עצמו.

9 טו. נאמן גדול לומר: 'זכור אני כשהייתי קטן, וראיתי
10 פלוני טובל ואוכל בתרומה לערב'; ומחזיקין אותו
11 בכהנה, בעדותו. מי שבא בזמן הזה, ואמר: 'כהן אני',
12 ועד אחד מעיד לו: 'שאני יודע באביו של זה שהוא כהן'
13 - אין מעלין אותו לכהנה בעדות זו, שמא חלל הוא; עד
14 שיעיד שזה כהן הוא. אבל אם החזק אביו כהן, או שבאו
15 שנים והעידו שאביו של זה כהן - הרי הוא בחזקת אביו.
16 טז. מי שהחזק אביו כהן, ויצא עליו קול שהוא כן
17 גרושה או כן חלושה - חוששין לו, ומורידין אותו; בא
18 עד אחד אחר כך והעיד שהוא בשר, מעלין אותו לכהנה
19 על פיו. באו שנים אחר כך והעידו שהוא חלל, מורידין
20 אותו מן הכהנה; בא עד אחד אחר כך והעיד שהוא בשר,
21 מעלין אותו לכהנה - שזה האחרון מצטרף לעד ראשון,
22 והרי שניהן מעידין שהוא בשר ושנים מעידין שהוא
23 פסול, ידחו אלו ואלו וידחה הקול, שהשנים כמאה -
24 וישאר כהן בחזקת אביו.

25 יז. אשה שלא שטה שלשה חדשים אחר בעלה, וילדה,
26 ואין ידוע אם כן תשעה לראשון אם כן שבעה לאחרון,
27 והיה אחד מהן כהן והשני ישראל - הרי זה ספק כהן;
28 וכן אם נתערב ולד כהן בולד ישראל, והגדילו המערכת
29 - כל אחד מהן ספק כהן. ונותנין עליהן חמרי ישראל
30 וחמרי כהנים: נושאין נשים הראויות לכהנה, ואין
31 מטמאין למתים, ולא אוכלין בתרומה; ואם נשאו גרושה,
32 מוציאין ואינן לוקין.

33 יח. שני כהנים שנתערבו וילדותיהם, או אשת כהן שלא
34 שטה אחר בעלה שלשה חדשים, ונשאת לכהן אחר, ואין
35 ידוע אם כן תשעה לראשון או כן שבעה לאחרון - נותנין
36 על הולד חמרי שניהן: הוא אוגן עליהם, והן אוגנין עליו;
37 הוא אין מטמא להן, והן אינן מטמאין לו; ועולה
38 במשמרו של זה ושל זה, ואינו חולק - ואם היו שניהן
39 במשמר אחד ובית אב אחד, נוטל חלק אחד.

40 יט. במה דברים אמורים? בזמן שהן באין מפת נשואין.
41 אבל בזנות, גזרו חכמים שמשחקין אותו מדין כהנה כלל
42 - הואיל ואינו יודע אביו הנדאי, ונאמר: "והיתה לו
43 ולזרעו אחרי", עד שיהיה זרעו מיחס אחריו.

44 כ. ביצד? עשרה כהנים שפרש אחד מהם ובעל, שהרי
45 הולד כהן ודאי, ואף על פי כן, הואיל ואינו יודע אביו
46 שיתחם לו - משחקין אותו מדין כהנה; ואינו עובד, ולא

יד. ואסור לאדם לבוא על אשתו בשוקים וברחובות, או
בגנות ופרדסים, אלא בבית דירה - שלא יראה פגנות,
וינגילו עצמן לידי זנות; והבועל אשתו במקומות אלו,
מפני אותו מפת מרדות. וכן המקדש בביאה, והמקדש
בשוק, והמקדש בלא שדוף - מפני אותו מפת מרדות.
טו. ואכסנאי [אורח] אסור בתשמיש המטה, עד שיחזור
לביתו. וכן אסור חכמים על האישה שידור בבית חמיו, שזו
עזות פנים היא; ולא יכנס עמו למרחץ.
טז. וכן לא יכנס אדם למרחץ עם אביו, ולא עם בעל
אחותו, ולא עם תלמידו; ואם היה צריך לתלמידו, מותר
להכניס עמו. ויש מקומות שנהגו שלא יכנסו שני אחים
באחד למרחץ.
יז. לא יהלכו בנות ישראל פרוצי ראש בשוק, אחת פגויה
ואחת אשת איש. ולא תלך אשה בשוק, ובנה אחריה -
גזרה שמא יתפסו בנה ותלך אחריו להחזירו, ויתעללו בה
הרשעים שתפסוהו דרך שחוק.
יח. אסור להוציא שכבת זרע לבשלה; לפיכך, לא יהיה
אדם דש מבפנים וזורה מבחוץ, ולא ישא קטנה שאינה
ראויה לולד. אבל אלו שמנאפין ביד ומוציאין שכבת זרע
- לא די שהוא אסור גדול, אלא שעושה זה בנדוי הוא
יושב; ועליהם נאמר: "ידיכם, דמים מלאו", וכאלו הרגו
נפש.
יט. וכן אסור לאדם שיקשה עצמו לדעת, או יביא עצמו
לידי הרהור; אלא אם יבוא לו הרהור - יסיע לבו מדברי
הבאי והשחתה, ויפנה לדברי תורה שהיא "אילת אהבים"
ויעלת חן". לפיכך אסור לאדם לישן על ערפו ופניו
למעלה, עד שיטה מעט כדי שלא יבוא לידי קשוי.
כ. ולא יסתפל בבהמה חיה ועוף, בשעה שמדקקין זכר
לנקבה; ומותר למרביעי בהמה להכניס כמכחול
בשפופרת, מפני שהן עסקין במלאכתן ולא יבואו לידי
הרהור.
כא. וכן אסור לאדם להסתפל בנשים בשעה שהן עומדות
על הכביסה; ואפלו להסתפל בבגדי צבע של אשה שהוא
מפירה - אסור, שלא יבוא לידי הרהור.
כב. מי שפגע באשה בשוק - אסור לו להלך אחריה,
אלא רץ ומסלקה לצדדין או לאחוריו; וכל המהלך בשוק
אחורי אשה, הרי זה מקלי עמי הארץ. ולא יעבר על פתח
אשה זונה, עד שיתחק ארבע אמות, שנאמר: "ואל תקרב
אל פתח ביתה".
כג. ואסור למי שאינו נשוי לשלח ידו במבוישיו [ביצור],
שלא יבוא לידי הרהור; ואפלו מתחת טבורו - לא יכניס
אדם ידו, שמא יבוא לידי הרהור. ואם השתין מים - לא
יאחו באמה, כדי שלא יבוא לידי הרהור; ואם היה נשוי,
מותר. וביני נשוי וביני שאינו נשוי - לא יושיט ידו לאמה
כלל, אלא בשעה שהוא צריך לנקביו.
כד. חסידים הראשונים וגדולי החכמים - התפאר אחד

1 ואם היתה הבת בשה לעמד בפני אביה ערמה, או
2 שנשאת, וכן אם האם בשה לעמד בפני בנה ערמה, אף
3 על פי שהן קטנים - משהגיעו להכלם מהן, אין ישני
4 עמקן אלא בכסותן.
ה. נשים המסוללות זו בזו - אסור, וממעשה מצרים הוא
6 שהזהרנו עליו, שנאמר: "כמעשה ארץ מצרים וכו' לא
7 תעשו"; אמרו חכמים: מה היו עושין? איש נושא איש,
8 ואשה נושאה אשה, ואשה נשאת לשני אנשים. אף על פי
9 שמעשה זה אסור, אין מלקין עליו - שאין לו לאו מיוחד,
10 והרי אין שם ביאה כלל; לפיכך אין נאסרות לכהנה משום
11 זנות, ולא תאסר אשה על בעלה בזה - שאין כאן זנות.
12 וראוי להכותן מפת מרדות, הואיל ועשו אסור. ויש לאיש
13 להקפיד על אשתו בדרך זה, ולמנוע הנשים הידועות בכך
14 מלהכנס לה ומלצאת היא אליהן.
ט. אשתו של אדם מתרת היא לו; לפיכך, כל מה שאדם
16 רוצה לעשות באשתו, עושה - בועל בכל עת שירצה,
17 ומנשק בכל אבר שירצה, ובא עליה בין בדרך, בין שלא
18 בדרך, בין דרך אברים. ואף על פי כן, מדת חסידות
19 שלא יקל אדם את ראשו לכך, ושיקדש עצמו בשעת
20 תשמיש, כמו שבארנו בהלכות דעות; ולא יסור מדרך
21 העולם ומנהגו, שאין דבר זה אלא כדי לפרות ולרבות.
22 י. אסור לאדם לשמש מטתו לאור הנר; הרי שהיתה ליל
23 שבת, ולא היה לו בית אחר, והיה הנר דולק - הרי זה
24 לא ישמש כלל. וכן אסור לישאלי לשמש מטתו ביום,
25 שעזות פנים היא. ואם היה תלמיד חכמים, שאינו בא
26 להמשך בכך - הרי זה מאפיל בטליתו, ומשמש; ואין
27 נזקקין לדבר זה אלא מפני צורך גדול. ודרך קדשה, לשמש
28 באמצע הלילה.
יא. אין דעת חכמים נוחה ממי שהוא מרבה בתשמיש
30 המטה, ויהיה מצוי אצל אשתו תמיד בתרנגול; ופגום הוא
31 עד מאד, ומעשה בורים. אלא כל הממעט בתשמיש,
32 משבח; והוא, שלא יבטל עונה אלא מדעת אשתו. ולא
33 תקנו בראשונה לבעלי קראין שלא יקראו בתורה עד
34 שייטבלי, אלא כדי למעט בתשמיש המטה.
יב. וכן אסור חכמים שישמש אדם מטתו, ולבו מחשב
36 באשה אחרת. ולא יבעל מתוך שכרות, ולא מתוך מריבה,
37 ולא מתוך שנאה, ולא יבוא עליה בעל פתח והיא יראה
38 ממנו, ולא כשיהיה אחד מהן מנדה, ולא יבוא עליה אחר
39 שגמר בלבו לגרשה. ואם עשה כן - הבנים אינן הגונים,
40 אלא מהן עזי פנים, ומהן מורדין ופושעים.
יג. וכן אמרו חכמים, שכל אשה חצופה שהיא תובעת
42 תשמיש בפיה, או המפתה אשה לשם נשואין, או המתכנן
43 לבוא על רחל אשתו ובא על לאה אשתו, ומי שלא שקה
44 אחר בעלה שלשה חדשים והרי הבן ספק - כל אלו,
45 הבנים הילודים מהן הן המורדים והפושעים שישורי
46 הגלות בוררין אותן.

פרק כב

47

א. אסור להתניח עם ערוה מן העריות, בין זקנה בין
 48 לדה - שדבר זה גורם לגלות ערוה; חוץ מהאם עם בנה,
 49 והאב עם בתו, והבעל עם אשתו נדה. וכתן שפרשה
 50 אשתו נדה קדם שיבעל - אסור להתניח עמה, אלא הוא
 51 ישן בין האנשים, והיא ישנה בין הנשים; ואם בא עליה
 52 ביאה ראשונה ואחר כך נטמאת - מתר להתניח עמה.
 53 ב. לא נחשדו ישראל על משכב זכור ועל הבהמה; לפיכך
 54 אין אסור להתניח עמה. ואם נתרחק אפלו מיוחד זכור
 55 ובהמה, הרי זה משכב. וגדולי החכמים היו מרחיקין
 56 הבהמה, כדי שלא יתניחו עמה. ואסור יחיד עריות - מפי
 57 הקבלה [עד משה רבינו].
 58 ג. כשארע מעשה אמנון ותמר, גזר דוד ובית דינו על
 59 יחיד פנויה, ואף על פי שאינה ערוה, בכלל יחיד עריות.
 60 ושמאי והלל גזרו על יחיד גויים. נמצא, כל המתניח עם
 61 אשה שאסור להתניח עמה, בין ישראלית בין גויה - מפין
 62 את שניהן מבת מרדות, האיש והאשה, ומכריזין עליהן;
 63 חוץ מאשת איש - שאף על פי שאסור להתניח עמה, אם
 64 נתיחד אין לוקין, שלא להוציא לעז עליה שזנת, ונמצאו
 65 מוציאים לעז על הבנים שהם ממזרין.
 66 ד. כל אשה שאסור להתניח עמה - אם היתה אשתו עמו,
 67 הרי זה מתר להתניח, מפני שאשתו משמרתו; אבל לא
 68 תתניח ישראלית עם הגוי, אף על פי שאשתו עמו - שאין
 69 אשתו של גוי משמרתו, ואין להן בושא.
 70 ה. וכן אין מוסרין תינוק ישראלי לגוי ללמדו ספר
 71 וללמדו אמנות, מפני שפולן חשודין על משכב זכור. ואין
 72 מעמידין בהמה בפונדקאות [מלון דרכים] של גויים,
 73 ואפלו זכרים אצל זכרים ונקבות אצל נקבות.
 74 ו. ואין מוסרין בהמה חייה ועוף לרועה גוי, אפלו זכרים
 75 לזכר ונקבות לנקבה - מפני שפולן חשודין על הרבעת
 76 בהמה. וקבר בארנו שהן אסורין בזכור ובהמה, ונאמר:
 77 "ולפני עור לא תתן מכשול".
 78 ז. ומפני מה אין מוסרין בהמה נקבה לגויה? מפני שפולן
 79 בחזקת נואפין, וכשיבוא הנואף לשכב עם גויה זו, אפשר
 80 שלא ימצאנה, וישכב עם הבהמה; או אפלו ימצאנה,
 81 ישכב עם הבהמה.
 82 ח. לא תתניח אשה אחת אפלו עם אנשים הרבה - עד
 83 שתהיה שם אשתו של אחד מהן; וכן לא יתניח איש אחד
 84 אפלו עם נשים הרבה. נשים הרבה עם אנשים הרבה -
 85 אין חוששין ליחוד. הרי האנשים מבחוץ והנשים מבפנים,
 86 או האנשים מבפנים והנשים מבחוץ, ופרשה אשה לבין
 87 האנשים או איש לבין הנשים - אסורין משום יחוד. אפלו
 88 איש שעסקו ומלאכתו עם הנשים, אסור לו להתניח עם
 89 הנשים. כיצד יעשה? יתעסק עמהן ואשתו עמו, או יפנה
 90 למלאכה אחרת.
 91 ט. מתר להתניח עם שתי נכמות, או עם שתי צרות

1 מהן שמעולם לא נסתפל במילה שלו, ומתן מי שהתפאר
 2 שלא התבונן מעולם בצורת אשתו; מפני שלבו פונה
 3 מדברי הבאי לדברי האמת שהן אוהות לכב הקדושים.
 4 כה. מצות חכמים להשיא אדם בניו ובנותיו סמוך לפרקן
 5 - שאם יניחן, יבואו לידי זנות או הרהור; ועל זה נאמר:
 6 "ופקדת נור ולא תחטא". ואסור להשיא אשה לקטן, שהיה
 7 כמו זנות היא.
 8 כו. ואין האיש רשאי לישב בלא אשה, ולא ישא עקרה
 9 וזקנה שאינה ראויה לולד; ורשות לאשה שלא תנשא
 10 לעולם, או תנשא לסריס. ולא ישא בחרו זקנה, ולא ישא
 11 זקן לדה - שדבר זה גורם זנות.
 12 כז. וכן מי שגרש את אשתו מן הנשואין - לא תדור עמו
 13 בתצר, שמא יבואו לידי זנות. ואם היה כהן, לא תדור
 14 עמו במבוי [אליו פתוחים החצרות]; וכפר קטן, נדון
 15 כמבוי. היה לה מלוה אצלו, עושה שלים לתבעו; וגרושה
 16 שבאה עם המגרש לדין - מגדין אותה, או מפין אותה מפת
 17 מרדות. ואם נתגרשה מן הארוסין, מתרת לתבעו בדין
 18 ולדור עמו; ואם היה לבו גס בה, אף מן הארוסין אסור.
 19 ומי נדחה מפני מי? היא נדחת מפניו; ואם היתה התצר
 20 שלה, הוא ידחה מפניה.
 21 כח. אסור לאדם לשא אשה ודעתו לגרשה, שנאמר: "אל
 22 תחרש על רעך רעה, והוא יושב לבטח אתך". ואם
 23 הודיעה בתחלה שהוא נושא אותה לימים, מתר.
 24 כט. ולא ישא אדם אשה במדינה זו, ואשה במדינה
 25 אחרת - שמא יאריכו הימים, ונמצא בן נושא אחותו,
 26 ואחות אמו, ואחות אביו, וכיוצא בהן, ואינו יודע; ואם
 27 היה אדם גדול ששמו ידוע, והרי זרעו מפוסקמין וידועין
 28 - הרי זה מתר.
 29 ל. לא ישא אדם אשה לא ממשפחת מצרעין, ולא
 30 ממשפחת נכפין - והוא, שהחזקו שלשה פעמים שיבואו
 31 בניהם כף.
 32 לא. אשה שנשאת לשני אנשים, ומתו - לשלישי לא
 33 תנשא; ואם נשאת, לא תצא; ואפלו נתקדשה, יבנס. לא
 34 ישא ישראל עם הארץ כהנת, שהיה כמו חלול לזרעו של
 35 אהרן; ואם נשא - אמרו חכמים, שאין זויגן עולה יפה,
 36 אלא מת בלא בנים, או מת הוא או היא במהרה, או
 37 קטטה תהיה ביניהן. אבל תלמיד חכמים שנשא כהנת,
 38 הרי זה נאה ומשבח - הרי תורה וכהנה כפחד.
 39 לב. לא ישא אדם בת עם הארץ - שאם מת או גולה,
 40 בניו עמי הארץ יהיו; שאין אמן יודעת מת התורה. ולא
 41 ישיא בתו לעם הארץ - שכל הנותן בתו לעם הארץ, כמי
 42 שפסחה ונתנה לפני הארי: מה הארי דורס ואוכל, אף עם
 43 הארץ מכה ובוכל, ואין לו בשת פנים. ולעולם ימכר אדם
 44 כל מה שיש לו, וישא בת תלמיד חכמים - שאם מת או
 45 גולה, בניו תלמידי חכמים; וכן ישיא בתו לתלמיד חכמים
 46 - שאין דבר מגנה ולא מריבה בביתו של תלמיד חכמים.

יט. ואמרו חכמים: גזל ועריות, נפשו של אדם מתאנה
להן ומחמדתן. ואין אתה מוצא קהל בכל זמן וזמן, שאין
בהן פרוצין בעריות ובביאות אסורות. ואמרו חכמים: ר'ב
בגזל, ומעוט בעריות, והכל באבק לשון הרע.
כ. לפיכך ראוי לו לאדם לכף יצרו בדבר זה, ולהרגיל
עצמו בקדושה יתרה ובמחשבה טהורה ובדעה נכונה כדי
להנצל מהן; ויזהר מן היחוד, שהוא הגורם הגדול. גדולי
החכמים היו אומרים לתלמידיהם: 'הזהרו בי מפני בתי,
הזהרו בי מפני כלתי' - כדי ללמד לתלמידיהם שלא
יתבישו מדבר זה, ויתרחקו מן היחוד.
כא. וכן יזהר להתרחק מן השחוק, ומן השכרות, ומדברי
עגבים [תאוה] - שאלו גורמים גדולים הן, והן מעלות
של עריות; ולא ישב בלא אשה, שמנהג זה גורם לטהרה
גדולה. יתרה מכל זאת אמרו: יפנה עצמו ומחשבתו
לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה - שאין מחשבת עריות
מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה; ובחכמה הוא אומר:
"אילת אהבים ויצלת חן, דדיה ירוך בכל עת, באהבתה
תשגה תמיד".

בריו רחמנא דסייען

הלכות מאכלות אסורות

יש בכללן שמונה ועשרים מצוות - ארבע מצוות עשה,
וארבע ועשרים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן:
(א) לבדק בסימני בהמה וחייה להבדיל בין טמא
לטהור; (ב) לבדק בסימני העוף להבדיל בין טמא
לטהור; (ג) לבדק בסימני חגבים להבדיל בין טמא
לטהור; (ד) לבדק בסימני דגים להבדיל בין טמא
לטהור; (ה) שלא לאכל בהמה וחייה טמאה; (ו) שלא
לאכל עוף טמא; (ז) שלא לאכל דגים טמאים;
(ח) שלא לאכל שרץ העוף; (ט) שלא לאכל שרץ
הארץ; (י) שלא לאכל רמש הארץ; (יא) שלא לאכל
תולעת הפירות בשתצא לארץ; (יב) שלא לאכל שרץ
המים; (יג) שלא לאכל נבלה; (יד) שלא להנות בשור
הנסקל; (טו) שלא לאכל טרפה; (טז) שלא לאכל אבר
מן החי; (יז) שלא לאכל דם; (יח) שלא לאכל חלב
בהמה טהורה; (יט) שלא לאכל גיד הנשה; (כ) שלא
לאכל בשר בחלב; (כא) שלא לבשלו; (כב) שלא
לאכל לחם תבואה חדש; (כג) שלא לאכל קלי מן
החדש; (כד) שלא לאכל פרמל מן החדש; (כה) שלא
לאכל ערלה; (כו) שלא לאכל פלאי הפרם; (כז) שלא
לאכל טבל; (כח) שלא לשנות יין נסך. ובאור מצוות
אלו בפרקים אלו.

פרק א

א. מצוות עשה הן הסימנין שמבדילין בהן בין בהמה
וחיה ועוף ודג וחגב שמותר לאכלן, ובין שאין מותר

[נשואות לאחד], או עם אשה וחמותה, או עם אשה ובת
בעלה, או עם אשה ובת חמותה; מפני ששונאות זו את
זו, אין מחפזות זו על זו. וכן מותר להתיחד עם אשה שיש
עמה תינקת קטנה שיודעת טעם ביאה, ואינה מוסרת
עצמה לביאה - שאינה מזנה בפניה, שהרי זו מגלה את
סודה.

י. תינקת מבת שלש ולמטה, ותינוק מבן תשע ולמטה -
מותר להתיחד עמה; שלא גזרו אלא על יחוד אשה
הראויה לביאה, ואיש הראוי לביאה.

יא. אנדרוגינוס אינו מתיחד עם הנשים; ואם נתיחד -
אין מכין אותו, מפני שהוא ספק. אכל האיש מתיחד עם
האנדרוגינוס ועם הטמטום.

יב. אשת איש שהיה בעלה בעיר - אינה חוששת ליחוד,
מפני שאימת בעלה עליה; ואם היה זה גס בה [רגיל
אליה], כגון שגדלה עמו, או שהיתה קרובתו - לא יתיחד
עמה, ואף על פי שבעלה בעיר. וכן כל המתיחד עם אשה,
והיה הפתח פתוח פתוח לרשות הרבים - אין חוששין משום
יחוד.

יג. מי שאין לו אשה, לא ילמד תינוקות, מפני שאמות
הבנים באות לבית הספר לבניהם, ונמצא מתגרה בנשים;
וכן אשה לא תלמד קטנים, מפני אבותיהם שהן באין
בגלל בניהם, ונמצאו מתיחדים עמה. ואין המלמד צריך
שתהיה אשתו שרויה עמו בבית הספר, אלא היא בביתה
והוא מלמד במקומו.

יד. תקנו חכמים שיהיו הנשים מספרות [משוחחות] זו
עם זו בבית הכסא, כדי שלא יבגש שם איש - משום יחוד.
טו. אין ממנין אדם נאמן וכשר להיות שומר חצר שיש
שם נשים, אף על פי שהוא עומד בחוץ - שאין
אפטרופוס [אחריות] לעריות; ואסור לאדם למנות
אפטרופוס על ביתו, שלא ינהיג אשתו לדבר עברה.

טז. אסור לתלמיד חכמים לשפן בחצר שיש בה אלמנה,
אף על פי שאינו מתיחד עמה - מפני החשד; אלא אם
כן היתה אשתו עמו. וכן אלמנה אסורה לגדל בלב, מפני
החשד. ולא תקנה אשה עבדים זכרים, אפילו קטנים -
מפני החשד.

יז. אין דורשין בסתרי עריות [האיסורים שאינם מפורשים]
בשלשה - מפני שהאחד טרוד בשאלת הרב, והשנים
נושאים ונותנים זה עם זה ואין דעתם פנויה לשמע, ולפי
שדעתו של אדם קרובה אצל עריות, אם נסתפק לו דבר
ששמע מורה להקל; לפיכך אין דורשין אלא לשנים, כדי
שיהיה האחד השומע מפנה לבו ויודע מה שישמע מן
הרב.

יח. אין לך דבר בכל התורה בזה שהוא קשה לרב העם,
אלא לפרש מן העריות והביאות האסורות. אמרו חכמים:
בשעה שנצטוו ישראל על העריות, כבו וקבלו מצוה זו
בתרעמת ובבכיה - שנאמר: "בכה למשפחתיו", על עסקי
משפחות.

בין בהמה טהורה וחיה טהורה; שהחיה - חלבה מותר, 48
ודמה טעון כסוי; ובהמה הטהורה - חלבה בכרת, ואין 49
דמה טעון כסוי. 50

י. וסימני חיה, מפי השמועה הן. כל מין שהוא מפרס 51
פרסה ומעלה גרה, ויש לו קרנים מפצלות [אינו חלקות] 52
כגון האיל - הרי זה חיה טהורה בודאי. וכל שאין קרניו 53
מפצלות - אם היו קרניו כרוכות [עקומות] פקדני השור, 54
וחדוקות [מפותלות] פקדני העז, ויהיה החדק מבלע בהן, 55
והדורות [עגולות] פקדני הצבי - הרי זה חיה טהורה; עד 56
שיהיו בקרנים שלשה סימנין אלו - כרוכות, וחדוקות, 57
והדורות. 58

יא. במה דברים אמורים? במין שאינו מכיר; אבל 59
שבעת מיני חיה האמורים בתורה, אם היה מכיר אותן, 60
אפלו לא מצא לו קרנים - הרי זה אוכל חלבו, וחביב 61
לכסות דמו. 62

יב. שור הבר - מין בהמה הוא; והקדש [שם חיה] - אף 63
על פי שאין לו אלא קרן אחת, הרי {הוא חיה} {זה ספק}. 64
וכל שיסתפק לך אם הוא מין חיה או מין בהמה - חלבו 65
אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את דמו. 66

יג. כלאים הפא מן בהמה טהורה עם חיה טהורה, הוא 67
הנקרא 'כוי' - חלבו אסור ואין לוקין עליו, ומכסין את 68
דמו; ואין מין טמא מתעבר ממין טהור כלל. 69

יד. סימני עוף טהור לא נתפרשו מן התורה, אלא מנה 70
מינין טמאין בלבד, ושאר מיני העוף מותרין. והמינין 71
האסורין - ארבעה וצפורים מין, ואלו הן: (א) נשר; 72
(ב) פרוס; (ג) עונדה; (ד) דאה, והיא "הראה" האמורה 73
במשנה תורה; (ה) איה, והיא "הדיה" האמורה במשנה 74
תורה; (ו) מין האיה, שכן כתוב בה "למינה", מקלל שהן 75
שני מינין; (ז) עורב; (ח) ודוריר, שכן נאמר בעורב 76
"למינו", להביא את הנזיר; (ט) ויענה; (י) ותחמס; 77
(יא) וישחף; (יב) וגן; (יג) ושרינקא, והוא מין הנץ, שכן 78
כתוב בו "למינהו"; (יד) וכוס; (טו) ושלף; (טז) וינשוף; 79
(יז) ותנשמת; (יח) וקאת; (יט) ורחם; (כ) וחסידה; 80
(כא) והאנפה; (כב) ומין האנפה, שכן נאמר בה 81
"למינה"; (כג) והדוכיפת; (כד) והעטלף. 82

טו. כל מי שהוא בקי במינין אלו ובשמותיהן - הרי זה 83
אוכל כל עוף שאינו מהן, ואין צריך בדיקה; ועוף טהור 84
נאכל במסכת - והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שנה 85
עוף טהור. ונאמן ציד לומר: 'עוף זה התיר לי רבי הציד' 86
- והוא שהחזק אותו ציד שהוא בקי במינין אלו 87
ובשמותיהן. 88

טז. מי שאינו מכיר ואינו יודע שמותיהן - בודק בסימנין 89
אלו שנתנו חכמים: כל עוף שהוא דורס ואוכל, בידוע 90
שהוא מאלו המינין וטמא. ואינו דורס ואוכל - אם יש 91
בו אחד משלשה סימנין אלו, הרי זה עוף טהור; ואלו 92
הן: אצבע יתרה, או זפק [שקיק אגירה] - והיא המראה 93
- או שהיה קרקבנו [קיבת העוף] נקלה בידי. 94

ל'אכלן - שנאמר: "והבדלתם בין בהמה טהורה 1
לשומא, ובין העוף הטמא לטהור", "ובין החיה הנאכלת, 2
ובין החיה אשר לא תאכל". 3

ב. סימני בהמה וחיה נתפרשו בתורה, והן שני סימנין: 4
"מפרסת פרסה", ו"מעלת גרה" - עד שיהיו שניהן. וכל 5
בהמה וחיה שהיא מעלת גרה, אין לה שנים בלחי 6
העליון. וכל בהמה שהיא מעלת גרה, הרי היא מפרסת 7
פרסה - חוץ מן הגמל; וכל בהמה שהיא מפרסת פרסה, 8
הרי היא מעלת גרה - חוץ מן החזיר. 9

ג. לפיכך, המוצא בהמה במדבר ואינו מכירה, ומצאה 10
חתוכת הפרסות - בודק בפייה: אם אין לה שנים למעלה, 11
בידוע שהיא טהורה - והוא שיקיר גמל. מצא בהמה 12
שפייה חתוף - בודק בפרסותיה: אם היא שסועה, טהורה 13
- והוא שיקיר חזיר. מצא פיה חתוף ורגליה חתוכות - 14
בודק בה אחר שישחטנה בכנפי העקץ [בקצה הזנב]: אם 15
מצא בשרה שם מהלף שתי וערב [נקרע לאורך ולרוחב], 16
טהורה - והוא שיקיר עורד [חומר בר]; שכן הוא בשור, 17
מהלף שתי וערב. 18

ד. בהמה טהורה שילדה במין בהמה טמאה - אף על פי 19
שאינו מפרס פרסה ולא מעלה גרה, אלא כמין סוס או 20
חמור לכל דבר - הרי זה מותר באכילה. במה דברים 21
אמורים? בשילדה בפניו. אבל אם הניח פרה מעברת 22
בעדרו, ובא ומצא כמין חזיר כרוך אחריה - אף על פי 23
שהוא יונק ממנה - הרי זה ספק, ואסור באכילה; שמה 24
מן הטמאה נולד, ונכרך אחר הטהורה. 25

ה. בהמה טמאה שילדה במין בהמה טהורה - אף על פי 26
שהוא מפרס פרסה ומעלה גרה, והרי הוא כמין שור לכל 27
דבר, או כמין שה - הרי זה אסור באכילה; שהגדל מן 28
הטמא - טמא, והגדל מן הטהור - טהור. לפיכך דג טמא 29
שנמצא במקו דג טהור, אסור, ודג טהור הנמצא במקו דג 30
טמא, מותר - לפי שאינו גדולי, אלא בלעו. 31

ו. בהמה טהורה שילדה, או שנמצא בה, בריה שיש לה 32
שני גבין ושתי שדרות - אסורה באכילה; וזו היא 33
ה"שסועה" שנאמרה בתורה, שנאמר: "את זה לא תאכלו 34
ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה השסועה", כלומר בריה 35
שנולדה שסועה לשתי בהמות. 36

ז. וכן בהמה שנמצא בה דמות עוף - אף על פי שהוא 37
עוף טהור, הרי זה אסור באכילה; לא התיר מן הנמצא 38
בבהמה, אלא מה שיש לו פרסה. 39

ח. אין לך בכל בהמה וחיה שבעולם שמותר באכילה, 40
חוץ מעשרת המינין המנויין בתורה: שלשה מיני בהמה 41
- והן שור, שה, ועז; ושבעה מיני חיה - איל, וצבי, 42
והחמור, ואקו, ודישן, ותאו, וזמר. הן ומיניהן - כגון שור 43
הבר והמריא, שהן ממין השור. וכל העשרה מינין 44
ומיניהן, מעלי גרה ומפריסי פרסה; לפיכך, מי שהוא 45
מכיר, אינו צריך לבדק לא בפה ולא ברגליו. 46

ט. אף על פי שפלו מותרין באכילה, צריכין אנו להבדיל 47

1 ואף על פי שיש בהן סימן אחד. וכל שכן שאר בהמה
2 טמאה וחייה טמאה שאין בה סימן כלל - שאסור אכילה
3 בלא תעשה, יתר על עשה הבא מכלל "אתה תאכלו".
4 ב. לפיכך, כל האוכל מבשר בהמה וחייה טמאה, פזית -
5 לוקה מן התורה, בין שאכל מן הבשר בין שאכל מן
6 החלב; לא חלק הכתוב בשמאים בין בשרן לחלבן.
7 ג. האדם - אף על פי שנאמר בו: "ויהי האדם לנפש
8 חיה", אינו בכלל מיני חיה בעלת פרסה; לפיכך אינו בלא
9 תעשה. והאוכל מבשר האדם או מחלבו, בין מן החי בין
10 מן המת - אינו לוקה. אבל אסור הוא בעשה, שהרי מנה
11 הכתוב שבעת מיני חיה ואמר בהן: "זאת החיה אשר
12 תאכלו" - הא כל שהוא חזק מן, לא תאכלו; ולא הבא
13 מכלל עשה, עשה הוא.
14 ד. האוכל פזית מבשר עוף טמא - לוקה מן התורה,
15 שנאמר: "ואת אלה תשקצו מן העוף, לא יאכלו"; והרי
16 עבר על עשה, שנאמר: "כל צפור טהרה תאכלו" - הא
17 טמאה, לא תאכלו. וכן האוכל פזית מדג טמא - לוקה,
18 שנאמר: "ושקצו יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו"; ועבר על
19 עשה, שנאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת תאכלו" -
20 מכלל שאין לו סנפיר וקשקשת, לא יאכל. הא למדת,
21 שכל האוכל דג טמא, או בהמה וחייה טמאה, או עוף טמא
22 - בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה.
23 ה. חגב טמא, הרי הוא בכלל שרץ העוף; והאוכל פזית
24 משרץ העוף - לוקה, שנאמר: "וכל שרץ העוף, טמא הוא
25 לכם, לא יאכלו". ואיזה הוא שרץ העוף? כגון זבוב
26 ויתוש ודבורה וצרעה וכיוצא בהן.
27 ו. האוכל פזית משרץ הארץ - לוקה, שנאמר: "וכל
28 השרץ השרץ על הארץ - שקצו הוא, לא יאכל". ואיזה
29 הוא שרץ הארץ? כגון חלד וצב ונחשים ועקרבים
30 וחסודים ונבל [מרבית רגלים] וכיוצא בהן.
31 ז. ושמונה שרצים האמורים בתורה, שהן: "החלד
32 והעכבר והצב . . והאנקה והכח והלטאה, והחמט
33 והתנישת" - האוכל מבשרם בעדשה, לוקה; שעור
34 אכילתו, כשעור טמא. וכל מן מצטרפין זה עם זה
35 לבעדשה.
36 ח. במה דברים אמורים? בשאכל מהן אחר מיתתו. אבל
37 החותך אבר מן החי מן אחד מהן, ואכלו - אינו לוקה
38 עליו, עד שיהיה בו פזית; וכל מן מצטרפין לפזית. אבל אבר
39 שלם מן השרץ אחר שמת - אינו לוקה עליו, עד שיהיה
40 בו בעדשה.
41 ט. דם שמונה שרצים ושרץ מצטרף לבעדשה, והוא
42 שיהיה הדם מחבר לבשר. וכן דם הנחש מצטרף לבשרו
43 לפזית, ולוקה עליו - לפי שאין בשרו חלוק מדמו, ואף
44 על פי שאינו מטמא; וכן כל פיוצא בו משאר שרצים
45 שאינם מטמאין.
46 י. דם שרצים שפרש, וכןסו ואכלו - לוקה עליו בפזית;
47 והוא, שיתרו בו משום אוכל שרץ; אבל אם התרו בו

1 יז. לפי שאין בכל אלו המינים האסורים מין שאינו דורס
2 ויש בו אחד משלשה סימנים אלו, חזק מפרס ועזניה;
3 ופרס ועזניה אינן מצויין בישוב, אלא במדברות א"י הים
4 הרחוקות עד מאד שהן סוף הישוב.
5 יח. היה הקרקע נקלף בספיין, ואינו נקלף ביד, ואין בו
6 סימן אחר - אף על פי שאינו דורס, הרי זה ספק; היה
7 חזק ודבק, והניחו בשמש ונתרפה, ונקלף ביד - הרי זה
8 מתר.
9 יט. אמרו הגאונים, שמסרת בדיקה שאין מורין להתיר
10 עוף הבא בסימן אחד, אלא אם היה אותו סימן שיקלף
11 קרקעו ביד; אבל אם אינו נקלף ביד - אף על פי שיש
12 לו זפק או אצבע יתרה, מעולם לא התירוהו.
13 כ. כל עוף שחולק את רגליו בשמותחין לו חוט, שמים
14 לכאן ושמים לכאן, או שקולט מן האור ואוכל באור -
15 הרי זה דורס וטמא. וכל השוכן עם השמאים ונדמה להן
16 - הרי זה טמא.
17 כא. מיני חגבים שהתירה תורה, שמונה; ואלו הן:
18 (א) חגב; (ב) מין חגב, והיא הדוכנית; (ג) חרגל;
19 (ד) ומין חרגל, והוא עצרונאי; (ה) ארבה; (ו) ומין ארבה,
20 והיא צפרת כרמים; (ז) סלעס; (ח) ומין סלעס, והיא
21 יוחנה וירושלמית.
22 כב. מי שהוא בקי בהן ובשמותיהן, אוכל; והציד נאמן
23 עליהן, בעוף. ומי שאינו בקי בהן - בודק בסימנים;
24 ושלשה סימנים יש בהן: כל שיש לו ארבע רגלים, וארבע
25 כנפים שחופות רב ארץ גופו ורב הקף גופו, ויש לו שני
26 כרעים לנחת בהן - הרי זה מין טהור. ואף על פי שראשו
27 ארץ ויש לו זנב - אם היה שמו חגב, טהור.
28 כג. מי שאין לו עכשו כנפים או כרעים, או שאין לו
29 כנפים החופות את רבו, ועתיד לגדל אותן אחר זמן
30 כשיגדיל - הרי זה מתר מעתה.
31 כד. ובדגים שני סימנים - סנפיר וקשקשת. וסנפיר הוא
32 שפורח בו, וקשקשת היא הדבוקה בכל גופו. וכל שיש
33 לו קשקשת, יש לו סנפיר. אין לו עכשו וכשיגדיל יהיו
34 לו, או שיש לו קשקשת כשהוא בים וכשיעלה ישיר
35 קשקשיו - הרי זה מתר. ומי שאין קשקשיו חופין את פלו,
36 מתר; אפלו אין בו אלא סנפיר אחד וקשקשת אחת - הרי
37 זה מתר.

יום ו' א' סיון ה'תשע"ג

פרק ב

40 א. מכלל שנאמר: "וכל בהמה מפרסת פרסה, ושסעת
41 שסע שתי פרסות, מעלת גרה, בבהמה - אתה תאכלו" -
42 שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה,
43 אסורה; ולא הבא מכלל עשה, עשה הוא. ובגמל ובחזיר
44 ובארנבת ובשפן נאמר: "את זה לא תאכלו ממעלי הגרה
45 וממפריסי הפרסה" וגו' - הרי למדת שהן בלא תעשה,

ואינן מים נובעין, ויהי הן עצורין - הרי הן כמים
שפבליים, ומתר; ושוטה ושוטה ואינו נמנע, ואף על פי
שבולע בשעת שתיה מאותן השרצים הדקים.
יט. במה דברים אמורים? שלא פשו ממוקם ברייתו.
אבל אם פרש השרץ - אף על פי שחזר לתוף הפלי או
לתוף הבור, אסור. פרש לדפני החבית, וחזר ונפל לתוף
המים או לתוף השכר - מותר; וכן אם פרש לדפני הבור
או המערה, וחזר למים - מותר.
כ. המסגן את הזין או את החמץ או את השכר, ואכל מן
היבחושיין או היתושיין והתולעת שסגן - לוקה משום שרץ
המים, או שרץ העוף ושרץ המים, ואפלו חזרו לכלי אחר
שסגן; שהרי פשו ממוקם ברייתו. אבל אם לא סגן,
שוטה ואינו נמנע, כמו שפרשנו.
כא. זה שאמרנו בפרק זה, 'האוכל פזית' - בשאכל פזית
מבריה גדולה, או שצורף מעט מבריה זו ומעט מבריה זו
שבמינה עד שאכל פזית. אבל האוכל בריה טמאה בפני
עצמה פלה - הרי זה לוקה מן התורה, ואפלו היתה
פחותה מכחודל [כמות זעירה], בין שאכלה מתה, בין
שאכלה חיה; ואפלו סתה הבריה ונשתנית צורתה -
הואיל ואכלה פלה, לוקה.
כב. נמלה שחסרה אפלו אחת מרגליה, אינו לוקה עליה
אלא בכזית. לפיכך, האוכל זבוב שלם או תוש שלם, בין
חי בין מת - לוקה משום שרץ העוף.
כג. הרי שהיתה הבריה משרץ העוף ומשרץ המים
ומשרץ הארץ, כגון שהיו לה כנפים והיא מהלכת על
הארץ כשאר שרצים והיתה רכה במים, ואכלה - לוקה
שלוש מלקיות; ואם היתה יתר על זה מן המינין שנבראו
בפרות, לוקה עליה ארבע מלקיות; ואם היתה מן המינין
שפרין ורביין, לוקה חמש. ואם היתה מקלל עוף טמא יתר
על היתיה משרץ העוף, לוקה עליה שש מלקיות: משום
עוף טמא, ומשום שרץ העוף, ומשום שרץ הארץ, ומשום
שרץ המים, ומשום רומש על הארץ, ומשום תולעת
הפרות; בין שאכלה פלה, בין שאכל ממונה פזית. לפיכך,
האוכל נמלה הפורחת הגדלה במים, לוקה חמש מלקיות.
כד. רסק נמלות, והביא אחת שלמה וצרפה לאלו
שנתרסקו, ונעשה הכל פזית, ואכלן - לוקה שש מלקיות:
חמש משום הנמלה האחת, ואחת משום פזית מנבלת
הטמאים.

פרק ג

א. כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על
אכילתן - הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה,
כגון חלב בהמה וסיה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים,
שנאמר: "ואת בת העצנה" - זו ביצתה; והוא הדין לכל
האסור כיצנה, ולכל הדברים הדומין לביצה.
ב. חלב האדם מותר באכילה, אף על פי שבשר האדם
אסור באכילה; ככר בארנו שהוא בעשה.

משום אוכל דם - פטור, שאין חיבין אלא על דם בהמה
וחיה ועוף.
יא. וכל השעורין ומחלוקתם [חילוקי רמות] - הלכה
למשה מסיני.
יב. האוכל פזית משרץ המים - לוקה מן התורה, שנאמר:
"אל תשקצו את נפשתיכם בכל השרץ השרץ, ולא תטמאו
בהם"; הרי כלל בלאו זה, שרץ הארץ ושרץ העוף ושרץ
המים. איזה הוא שרץ המים? אלו הבריות הקטנות כמו
התולעים והעלוקה שבמים, והבריות הגדולות ביותר שהן
חיות הים. כללו של דבר - כל שאינו בצורת הדגים לא
דג טמא ולא דג טהור, כגון כלב המים והדלפון וצורתו
חצי דג וחצי אדם [חצי דג וחצי אדם] והצפרדע וכיוצא בהן.
יג. אלו המינין הנבראין באשפות ובגופי הנבלות, כגון
רמה ותולעה וכיוצא בהן, שאינן נבראין מזכר ונקבה אלא
מן הגללים שהסריחו וכיוצא בהן - הן הנקראין 'רומש
על הארץ'; והאוכל מהן פזית - לוקה, שנאמר: "ולא
תטמאו את נפשתיכם בכל השרץ הרומש על הארץ", ואף
על פי שאינן פריין ורביין. אבל "השרץ השרץ על הארץ",
הוא שפדה ורבה מזכר ונקבה.
יד. אלו המינין הנבראין בפרות ובמאכלות, אם פשו
ויצאו לארץ - אף על פי שחזרו לתוף האכל - מי שאכל
מהן פזית, לוקה, שנאמר: "לכל השרץ השרץ על הארץ
- לא תאכלום, כי שקץ הם", לאסור אלו שפשו לארץ.
אבל אם לא פשו, מותר לאכל הפרי והתולעת שבתוכו.
טו. במה דברים אמורים? שהתלע האכל אחר שנעקר
מן הארץ. אבל אם התלע והוא מחבר - אותה התולעת
אסורה כאלו פרשה לארץ, שעל הארץ נבראת; ולוקין
עליה. ואם ספק, אסורה; לפיכך, כל מיני פרות שדרכן
להתלע כשהן מחברין - לא יאכל עד שיבדק הפרי
מתוכו, שמא יש בו תולעת. ואם שהה הפרי אחר שנעקר
שנים עשר חדש - אוכל בלא בדיקה, שאין תולעת שבו
מתקיימת שנים עשר חדש.
טז. פשו לאויר ולא נגעו לארץ, או שפשו מקצתן
לארץ, או שפשו אחר שמתו, או שנמצאת תולעת על
הגרעינה מבפנים, או שיצאו מתוך האכל לתוף אכל אחר
- כל אלו אסורין מספק, ואין לוקין עליהן.
יז. תולעת הנמצאת במעי הדגים, ובמח שבראש הבהמה,
והנמצאת בפשו - אסורה; אבל דג מליח שהתלע, הרי
התולעת שבו מותר, שהן כפרות שהתלעו אחר שנעקרו
מן הארץ, שמותר לאכלן כלן כאחת בתולעת שבתוכן. וכן
המים שבפלים שהשריצו - הרי אותן שרצים מותרין
לשתות עם המים, שנאמר: "כל אשר לו סנפיר וקשקשת
במים, בימים ובנחלים - אותם תאכלו"; כלומר, במים
בימים ובנחלים הוא שאמה אוכל את שיש לו, ואין אמה
אוכל את שאין לו; אבל בפלים - בין שיש לו בין שאין
לו, מותר.
יח. שרץ המים הנברא בפרות בשיחין ובמערות - הואיל

בַּעֲוֹר הַקֶּבֶה שֶׁל שְׁחִיטָתָן שֶׁהיא נִבְלָה. וְאִם תֹּאמַר: וְהִלָּא
עֹר הַקֶּבֶה דָּבָר קָטָן הוּא עַד מָאָד בְּחֵלֶב שֶׁעֲמַד בּוֹ, וְלָמָּה
לֹא יִבְטַל בְּמַעֲוֵטוֹ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא הַמַּעֲמִיד אֶת הַגְּבִינָה;
וְהוֹאִיל וְדָבָר הָאֶסוּר הוּא שֶׁהַעֲמִיד, הֲרִי הַכֹּל אֶסוּר, כְּמוֹ
שִׁיתְבָּאָר.

יד. גְּבִינָה שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ הַגּוֹיִים בְּעֶשְׂבִּים, אוֹ בְּמִי
פְּרוֹת כְּגוֹן שֶׁרֶף תְּאֵנִים, וְהֲרִי הֵן נִכְרִין בַּגְּבִינָה - הוֹרוּ
מִקְצַת גְּאוּנִים שֶׁהיא אֶסוּרָה; שֶׁכָּבֶר גָּזְרוּ עַל כָּל גְּבִינַת
הַגּוֹיִים, בֵּין שֶׁהַעֲמִידוֹהָ בְּדָבָר אֶסוּר בֵּין שֶׁהַעֲמִידוֹהָ בְּדָבָר
מִתֵּר - גְּזֵרָה, מִשּׁוּם שֶׁהַעֲמִידוֹהָ בְּדָבָר אֶסוּר.

טו. הַאוֹכֵל גְּבִינַת הַגּוֹיִים, אוֹ חֵלֶב שֶׁחִלְבוּהוּ וְאֵין יִשְׂרָאֵל
רוֹאֶהוּ - מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוּת. הַחֲמָאָה שֶׁל גּוֹיִים -
מִקְצַת גְּאוּנִים הַתִּירוּהָ, שֶׁהֲרִי לֹא גָזְרוּ עַל הַחֲמָאָה, וְחֵלֶב
הַטְּמֵאָה אֵינוֹ עוֹמֵד; וּמִקְצַת גְּאוּנִים אֶסוּרָה, מִפְּנֵי צִחְצוּחֵי
חֵלֶב שִׁישְׂאָר בָּהּ, שֶׁהֲרִי הַקּוֹס שֶׁבְּחֲמָאָה אֵינוֹ מַעֲרָב עִם
הַחֲמָאָה כְּדִי שִׁיבְטֵל בְּמַעֲוֵטוֹ, וְכָל חֵלֶב שֶׁלֶּהֱן חוֹשְׁשִׁין לוֹ
שָׂמָא עֲרַב בּוֹ חֵלֶב טְמֵאָה.

טז. יִרְאֶה לִי, שָׂאֵם לִקַּח חֲמָאָה מִן הַגּוֹיִים, וּבִשְׁלָה עַד
שֶׁחִלְכוּ לֶהֱן צִחְצוּחֵי חֵלֶב - הֲרִי זֶה מִתְּרַת. שָׂאֵם תֹּאמַר:
'נִתְעָרְבוּ עִמָּה וְנִתְבַּשֵּׁל הַלֵּל', בְּטֵלוֹ בְּמַעֲוֵטָן. אָבָל הַחֲמָאָה
שֶׁבִשְׁלוֹ אוֹתָהּ גּוֹיִים - אֶסוּרָה מִשּׁוּם גְּעוּלֵי גּוֹיִים, כְּמוֹ
שִׁיתְבָּאָר.

יז. יִשְׂרָאֵל שִׁישְׂבַּב בְּצַד הָעֵדֶר שֶׁל גּוֹי, וְהִלָּף הַגּוֹי וְהִבִּיא
לוֹ חֵלֶב מִן הָעֵדֶר - אָף עַל פִּי שִׁישַׁב בְּעֵדֶר בְּהֵמָה טְמֵאָה -
הֲרִי זֶה מִתֵּר, וְאָף עַל פִּי שֶׁלֹּא רָאָה אוֹתוֹ חוֹלֵב; וְהוּא,
שֶׁיִּכּוֹל לִרְאוֹתוֹ כִּשְׁהוּא חוֹלֵב כְּשִׁיעֲמַד, שֶׁהַגּוֹי מִתִּירָא
לְחֵלֶב מִן הַטְּמֵאָה, שָׂמָא יַעֲמַד וְיִרְאֶה אוֹתוֹ.

יח. בִּיצָה שִׁישְׂגִי רֹאשִׁיָּה בְּדִין, אוֹ שִׁישְׂגִי רֹאשִׁיָּה בְּדִין, אוֹ
שֶׁהִיא חֲלָמוֹן מִחוּץ וְחִלְבוֹן מִבְּפָנִים - בִּידוּעַ שֶׁהיא בִּיצַת
עוֹף טָמֵא; רֹאשָׁה אֶחָד כִּד וְרֹאשָׁה אֶחָד חֵד, וְחִלְבוֹן
מִבְּחוּץ וְחִלְמוֹן מִבְּפָנִים - אֶפְשָׁר שֶׁהיא בִּיצַת עוֹף טָמֵא,
וְאֶפְשָׁר שֶׁהיא בִּיצַת עוֹף טָהוֹר. לְפִיכָף, שׁוֹאֵל לְצִיד
הַיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁמוֹכְרָה, אִם אָמַר לוֹ: 'שֵׁל עוֹף פְּלוֹנִי הוּא, וְעוֹף
טָהוֹר הוּא' - סוֹמֵךְ עָלָיו; וְאִם אָמַר לוֹ: 'שֵׁל עוֹף טָהוֹר
הוּא', וְלֹא אָמַר לוֹ שָׂמו - אֵינוֹ סוֹמֵךְ עָלָיו.

יט. לְפִיכָף, אֵין לֹקְחִין בִּיצִים מִן הַגּוֹיִים, אֲלָא אִם הִיא
מִכִּיר אוֹתָן, וְיֵשׁ לוֹ בְּהֵן טְבִיעוֹת עֵין שֶׁהֵן בִּיצֵי עוֹף פְּלוֹנִי
הַטָּהוֹר; וְאֵין חוֹשְׁשִׁין לֶהֱן שָׂמָא הֵן בִּיצֵי טְרֵפָה. וְאֵין
לֹקְחִין מִן הַגּוֹיִים בִּיצָה טְרֵפָה כָּלָל.

כ. בִּיצֵי דְּגִים, סִימְנִיָּהֶן כְּסִימְנֵי בִּיצֵי הָעוֹף: אִם הָיוּ שְׁנֵי
רֹאשִׁיָּה בְּדִין, אוֹ בְּדִין [עַגּוּלִים] - טְמֵאִין. אֶחָד כִּד וְאֶחָד
חֵד, שׁוֹאֵל לַיִּשְׂרָאֵלִי הַמּוֹכֵר: אִם אָמַר לוֹ: 'אֲנִי מִלְּחֲתִים
וְהוֹצֵאתִים מִדֶּג טָהוֹר' - אוֹכֵל עַל פִּי; וְאִם אָמַר לוֹ:
'טָהוֹרִין הֵן' - אֵינוֹ נֶאֱמָן, אֲלָא אִם כֵּן הִיא אֲדָם שֶׁהִחֲזַק
בְּכִשְׁרוֹת.

כא. וְכֵן אֵין לֹקְחִין גְּבִינָה וְחִתִּיכַת דֶּג שֶׁאֵין בְּהֵן סִימָן,
אֲלָא מִיִּשְׂרָאֵלִי שֶׁהִחֲזַק בְּכִשְׁרוֹת; אָבָל בְּאַרְצָא יִשְׂרָאֵל

ג. דָּבַשׁ דְּבוּרִים וְדָבַשׁ צָרְעִים - מִתֵּר, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ
מִתְמַצִּית גּוֹפֶן, אֲלָא כּוֹנְסִין אוֹתוֹ מֵעַל הַעֲשָׂבִים בְּתוֹךְ פִּתְיָן
וּמִקִּיאֹת אוֹתוֹ בְּכֹרֶת כְּדִי שִׁימְצָאוּ אוֹתוֹ לְאָכֹל מִמֶּנּוּ
בִּימּוֹת הַגִּשְׁמִים.

ד. אָף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב הָאָדָם מִתֵּר, אֶסְרוּ חֲכָמִים לְגִדּוֹל לִינָק
אוֹתוֹ מִן הַשְּׂדִים; אֲלָא חוֹלְכַת אִשָּׁה לְתוֹךְ הַכֹּלִי, וְשׁוֹתָהּ.
וְגִדּוֹל שֶׁיִּנָּק מִן הַשֵּׂד - כִּיּוֹנָק שֶׁרֶץ, וּמִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת
מִרְדּוּת.

ה. יוֹנָק תִּינוֹק וְהוֹלֵף, אֶפְלוֹ אֲרָבַע אוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים. וְאִם
גְּמָלוּהוּ וּפָרַשׁ שְׁלֹשָׁה יָמִים אוֹ יֵתֵר מִחֲמַת בְּרִיו [כִּשְׁהוּא
בְּרִיא] וְלֹא מִחֲמַת חֲלִי - אֵינוֹ חוֹזֵר וְיוֹנָק; וְהוּא שֶׁגְּמָלוּהוּ
אַחֵר אֲרָבַעַה וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ; אָבָל בְּתוֹךְ זֶמן זֶה - אֶפְלוֹ
גְּמָלוּהוּ חֹדֶשׁ אוֹ שְׁנָיִם - מִתֵּר לְחוֹד וְלִינָק, עַד סוֹף אֲרָבַעַה
וְעֶשְׂרִים חֹדֶשׁ.

ו. אָף עַל פִּי שֶׁחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה וּבִיצֵי עוֹף טָמֵא אֶסוּרִין
מִן הַתּוֹרָה, אֵין לֹקֵין עָלֵיהֶן, שְׁנֵאָמַר: "מִבְּשָׂרָם לֹא
תֹאכְלוּ" - עַל הַבָּשָׂר הוּא לֹקָה, וְאֵינוֹ לֹקָה עַל הַבִּיצָה
וְעַל הַחֵלֶב; וְהֲרִי הַאוֹכֵל אוֹתָן כְּאוֹכֵל חֲצִי שְׁעוֹר - שֶׁהוּא
אֶסוּר מִן הַתּוֹרָה, וְאֵינוֹ לֹקָה. אָבָל מִכֵּין אוֹתוֹ מִכַּת מִרְדּוּת.
ז. יִרְאֶה לִי, שֶׁהַאוֹכֵל בִּיצֵי דְּגִים טְמֵאִים הַנִּמְצָאִין בְּמַעֲיָהֶן
- כְּאוֹכֵל קָרְבִי דְּגִים, וְלֹקָה מִן הַתּוֹרָה; וְכֵן בִּיצֵי הָעוֹף
הַתְּלוּיּוֹת בְּאֶשְׁכּוֹל שֶׁעֲדִין לֹא פָּרְשׁוּ וְנִגְמְרוּ - הַאוֹכֵל אוֹתָן
לֹקָה, כְּאוֹכֵל בְּגִי מַעִים שֶׁלֶּהֱן.

ח. בִּיצַת עוֹף טָמֵא שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוּחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ,
וְאָכְלָה - לֹקָה מִשּׁוּם אוֹכֵל שֶׁרֶץ הָעוֹף; אָבָל בִּיצַת עוֹף
טָהוֹר שֶׁהִתְחִיל הָאֶפְרוּחַ לְהִתְרַקֵּם בָּהּ, וְאָכְלָה - מִכֵּין אוֹתוֹ
מִכַּת מִרְדּוּת.

ט. נִמְצָא עָלֶיהָ קֶרֶט דָּם - אִם עַל הַחִלְבוֹן, זוֹרֵק אֶת הַדָּם
וְאוֹכֵל אֶת הַשָּׂאָר; וְאִם עַל הַחֲלָמוֹן, אֶסוּרָה בָּלָה. בִּיצָה
הַמְזוּרָת [לֹא מְזוּרָה], הַנֶּפֶשׁ הַיָּפָה [אֵינָה בּוֹחֶלֶת בָּהּ] תֹּאכֵל.
י. אֶפְרוּחַ שְׁנוּלָד - אָף עַל פִּי שֶׁלֹּא נִתְפַּתְחוּ עֵינָיו, מִתֵּר
לְאָכְלוֹ. בְּהֵמָה טָהוֹרָה שֶׁנִּטְרָפָה, חֵלְבָהּ אֶסוּר בְּחֵלֶב בְּהֵמָה
טְמֵאָה; וְכֵן בִּיצַת עוֹף טָהוֹר שֶׁנִּטְרָפָה, כְּבִיצַת עוֹף טָמֵא.
נִתְנַבֵּל הָעוֹף - אִם נִמְצְאָת בּוֹ בִּיצָה גְּמוּרָה כְּנִמְכָּרַת בַּשּׁוּק,
הֲרִי זֶה מִתְּרַת.

יא. אֶפְרוּחַ שֶׁל בִּיצַת טְרֵפָה - מִתֵּר, שֶׁאֵין מֵינוֹ טָמֵא. הִיא
הָעוֹף סֶפֶק טְרֵפָה - כָּל הַבִּיצִים שֶׁתִּלְד בְּעֶרְמָה [בְּקַבּוּצָה]
רֹאשׁוֹנָה, מִשְׁהֵין אוֹתָן: אִם טַעְנָה עֲרֻמָּה שְׁנֵיָה וְהִתְחִילָה
לִילֵד, הִתֵּרוּ הָרֹאשׁוֹנוֹת; וְאִם לֹא יִלְדָה, הֲרִי הֵן אֶסוּרוֹת.

יב. חֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה, אֵינוֹ נִקְפָה וְעוֹמֵד בְּחֵלֶב הַטָּהוֹרָה;
וְאִם נִתְעָרַב חֵלֶב טָהוֹרָה בְּחֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה - כְּשֶׁתַּעֲמִיד
אוֹתוֹ - יַעֲמַד חֵלֶב הַטָּהוֹרָה, וְיֵצֵא חֵלֶב הַטְּמֵאָה עִם הַקּוֹס
[שִׁיירֵי חֵלֶב] שֶׁל גְּבִינָה.

יג. וּמִפְּנֵי זֶה יִתֵּן הַדִּין, שֶׁכָּל חֵלֶב הַנִּמְצָא בְּיַד גּוֹי אֶסוּר,
שָׂמָא עֲרַב בּוֹ חֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה; וּגְבִינַת הַגּוֹיִים מִתְּרַת,
שֶׁאֵין חֵלֶב בְּהֵמָה טְמֵאָה מִתְנַבֵּל. אָבָל בִּימֵי חֲכָמֵי מִשְׁנָה
גָּזְרוּ עַל גְּבִינַת הַגּוֹיִים, וְאֶסְרוּהָ מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲמִידִין אוֹתָהּ

47 אֵתָּה יָכוֹל לֵאמֹר, שֶׁטָּרְפָה אוֹתָהּ וְהִמִּיתָהּ אוֹתָהּ - שָׁאֵם
48 מֵתָה, הָרִי הִיא נִבְלָה; וְיָמָּה לִי מֵתָה מִחֲמַת עֲצָמָה, אוֹ הִכָּה
49 בְּסִיף וְהִמִּיתָהּ, אוֹ שִׁבְרָה אָרִי וְהִמִּיתָהּ? הֵא אֵינִי מְדַבֵּר
50 אֶלָּא בְּשִׁנְטָרְפָה וְלֹא מֵתָה.

51 ז. אִם הִטְרַפָּה שֶׁלֹּא מֵתָה אֲסוּרָה, יָכוֹל אִם כֵּן זָאֵב וְגֵרֵר
52 הַגָּדִי בְּרָגְלוֹ אוֹ בְּזָנְבוֹ אוֹ בְּאָזְנוֹ, וְרָדַף וְהִצִּילוֹ מִפִּי, יִהְיֶה
53 אֲסוּר, שֶׁהָרִי נִטְרָף? תַּלְמוּד לֹאמַר: "וּבִשְׂרָף בִּשְׂדֵה טָרְפָה
54 וְגו' לִכְלֹב תִּשְׁלַכְנוּ אוֹתוֹ", עַד שֶׁעָשָׂה אוֹתָהּ בִּשְׂרָף הִרְאוּ
55 לִכְלֹב. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁהִטְרַפָּה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה - הִיא
56 שֶׁטָּרְפָה אוֹתָהּ חֵיט הַיַּעַר וְשִׁבְרָה אוֹתָהּ, וְנִטְט לְמוֹת,
57 וְעִדִּין לֹא מֵתָה. אִף עַל פִּי שֶׁקָּדַם וְשִׁחְטָה קֹדֶם שְׁתַּמּוּת -
58 הָרִי זֶה אֲסוּרָה מִשּׁוּם טָרְפָה, הוֹאִיל וְאִי אֶפְשָׁר שֶׁתַּחֲיָה
59 מִמֶּנָּה זֶה הִבָּאָה עָלֶיהָ.

60 ח. נִמְצְאָתָּ לְמַד, שֶׁהַתּוֹרָה אֲסָרָה הַמֵּתָה - וְהִיא הַנִּבְלָה;
61 וְאֲסָרָה הַנוֹטָה לְמוֹת מִחֲמַת מַכּוֹתֶיהָ, וְאִף עַל פִּי שֶׁעִדִּין
62 לֹא מֵתָה - וְהִיא הִטְרַפָּה. וְכֵשֶׁם שֶׁלֹּא תִחַלֵּק בַּמֵּתָה - בֵּין
63 מֵתָה מִחֲמַת עֲצָמָה, בֵּין שֶׁנִּפְלָה וּמֵתָה, בֵּין שֶׁנִּחְנְקָה עַד
64 שְׁמִתָּהּ, בֵּין שֶׁדִּרְסָתָה חֵיהּ וְהִרְגָּתָהּ, כֵּן לֹא תִחַלֵּק בַּנוֹטָה
65 לְמוֹת - בֵּין שֶׁטָּרְפָה חֵיהּ וְשִׁבְרָתָהּ, בֵּין שֶׁנִּפְלָה מִן הַגַּג
66 וְנִשְׁתַּבְּרוּ רַב צִלְעוֹתֶיהָ, בֵּין שֶׁנִּפְלָה וְנִתְרַסְקוּ אֲבָרֶיהָ, בֵּין
67 שֶׁנִּזְרַק בָּהּ חֵץ וְנִקְבַּל לָבָה אוֹ רֶאֶתָהּ, בֵּין שֶׁבָּא לָהּ חֲלִי
68 מִחֲמַת עֲצָמָה וְנִקְבַּל לָבָה אוֹ רֶאֶתָהּ אוֹ שִׁבְרָה רַב צִלְעוֹתֶיהָ
69 וְכִיּוּצָא בָּהֶן; הוֹאִיל וְהִיא נוֹטָה לְמוֹת מִכָּל מְקוֹם, הָרִי זֶה
70 טָרְפָה - בֵּין שֶׁהִיהָ הַגּוֹרֵם בִּידֵי בִשְׂרָף וְדָם, בֵּין שֶׁהִיהָ בִּידֵי
71 שְׂמִים. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר בַּתּוֹרָה "טָרְפָה"? דִּבְרֵי הַפְּתוּב
72 בַּתּוֹרָה [בַּחֲצוּי]: שָׁאֵם לֹא תֹאמַר כֵּן, לֹא תֹאסֵר אֶלָּא
73 שֶׁנִּטְרַפָּה בִּשְׂדֵה; אֶלָּא אִם נִטְרַפָּה בַּחֲצֵר, לֹא תֹאסֵר. הֵא
74 לְמַדְתָּ, שָׁאֵין הַפְּתוּב מְדַבֵּר אֶלָּא בַּתּוֹרָה;

75 ט. וְעִנִּין הַפְּתוּב, שֶׁהַנוֹטָה לְמוֹת מִחֲמַת מַכּוֹתֶיהָ, וְאִי
76 אֶפְשָׁר לָהּ לַחֲיוֹת מִחֲמַת מָכָה זֶה - אֲסוּרָה. מִכָּאֵן אָמְרוּ
77 חֲכָמִים: "זֶה הַכָּל - כֹּל שָׁאֵין כְּמוֹת חֵיהּ, טָרְפָה".
78 וּבַהֲלָכוֹת שִׁחִיטָה יִתְבָּאֵר אֵיזָה חֲלִי עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טָרְפָה,
79 וְאֵיזָה חֲלִי אֵין עוֹשֶׂה אוֹתָהּ טָרְפָה.

80 י. וְכֵן הַחֲוֹתֵף בִּשְׂרָף מִן הַחֵי מִן הַטְּהוֹרִים - הָרִי אוֹתוֹ
81 הַבִּשְׂרָף טָרְפָה; וְהַאֲכֹל מִמֶּנּוּ כְּזֵית, לֹקֵה מִשּׁוּם אוֹכֵל
82 טָרְפָה, שֶׁהָרִי בִּשְׂרָף זֶה מִבְּהֶמָּה שֶׁלֹּא נִשְׁחַטָה וְלֹא מֵתָה;
83 וְיָמָּה לִי טָרְפָה אוֹתָהּ חֵיהּ, מֵה לִי חֲתֻכָּה בְּסִיף, מֵה לִי
84 בְּכִלָּה, מֵה לִי בְּמִקְצָתָהּ? הָרִי הוּא אוֹמַר: "וּבִשְׂרָף בִּשְׂדֵה
85 טָרְפָה לֹא תֹאכְלוּ" - כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂת הַבְּהֶמָּה בִּשְׂרָף בִּשְׂדֵה,
86 הָרִי הִיא טָרְפָה.

87 יא. בְּהֶמָּה שֶׁהִיא חוֹלָה מִחֲמַת שִׁתְּשֵׁשׁ כַּחַה, וְנִטְט לְמוֹת
88 - הוֹאִיל וְלֹא אֲרָעָה מִכָּה בְּאֶבֶר מֵאֲבָרֶיהָ הַמְּמִיתִין אוֹתָהּ,
89 הָרִי זֶה מִתְּרַת; שֶׁלֹּא אֲסָרָה תּוֹרָה אֶלָּא כְּעִין טְרוּפַת חֵיט
90 הַיַּעַר, שֶׁהָרִי נַעֲשֶׂת בָּהּ מִכָּה הַמְּמִיתָה אוֹתָהּ.

91 יב. אִף עַל פִּי שֶׁהִיא מִתְּרַת, גְּדוּלֵי הַחֲכָמִים לֹא הָיוּ
92 אוֹכְלִין מִבְּהֶמָּה שֶׁמִּתְּרַתִּין וְשׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁלֹּא תָמוּת,
93 וְאִף עַל פִּי שֶׁפִּרְקָסָה בְּסוֹף שִׁחִיטָה; וְדָבָר זֶה אֵין בּוֹ אֲסוּר,

1 כֶּשֶׁהִיָּתָה רַבָּה לִישְׂרָאֵל, לֹקְחִין מִכָּל יִשְׂרָאֵלִי שָׂבָה. וְהַחֲלָב
2 לֹקְחִין אוֹתוֹ מִכָּל יִשְׂרָאֵל כָּכָל מְקוֹם.

3 כב. הַכּוֹבֵשׁ דְּגִים טְמֵאִים, צִיָּרִן אֲסוּר; אֶבֶל צִיר חֲגָבִים
4 טְמֵאִים מִתֵּר, מִפְּנֵי שָׁאֵין בָּהֶן לַחֲלוּחִית. לְפִיכָּה, אֵין
5 לֹקְחִין צִיר מִן הַגּוֹיִים, אֶלָּא אִם כֵּן הִיהָ דָּג טְהוֹר מִשּׁוּטֵט
6 בּוֹ, אֶפְלוּ דָּג אֶחָד.

7 כג. גוֹי שֶׁהִבִּיא עֲרֵבָה מְלָאָה חֲבִיּוֹת פְּתוּחוֹת שֶׁל צִיר, וְדָג
8 אֶחָד טְהוֹר בְּאֶחַת מֵהֶן - כָּלֵן מִתְּרוֹת; הֵיוּ סְתוּמוֹת - פֶּתַח
9 אֶחַת מֵהֶן וְנִמְצָא בָּהּ דָּג טְהוֹר, שְׁנִיָּה וְנִמְצָא בָּהּ טְהוֹר -
10 כָּלֵן מִתְּרוֹת; וְהוּא שִׁיְהִיָּה רֹאשׁוֹ שֶׁל דָּג וְשִׁדְרוֹ קִים, כְּדֵי
11 שִׁיְהִיָּה נֶכֶר שֶׁהוּא דָּג טְהוֹר. לְפִיכָּה, אֵין לֹקְחִין דְּגִים
12 מִרְצִין מִלּוּחִין מִן הַגּוֹיִים, וְהֵן הַנִּקְרָאִין 'טְרִית טְרוּפָה';
13 וְאִם הִיהָ רֹאשׁ הַדָּג וְשִׁדְרוֹ נֶכֶר - אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מִרְצִין,
14 מִתֵּר לִקַּח אוֹתוֹ מִן הַגּוֹיִים.

15 כד. גוֹי שֶׁהִבִּיא גֵרֵב [כד גדול] שֶׁל חֲתִיכוֹת דָּג שֶׁחֲתוּכִין
16 שָׁוִה, וְהֵן נִכְרִין שֶׁכָּלֵן מִין אֶחָד, וְנִמְצָא בַּחֲתִיכָה אֶחַת מֵהֶן
17 קִשְׁקִשִּׁין - הָרִי כָּלֵן מִתְּרוֹת.

פֶּרֶק ד

19 א. הַאֲכֹל כְּזֵית מִבִּשְׂרָף בְּהֶמָּה שֶׁמֵּתָה, אוֹ חֵיהּ שֶׁמֵּתָה, אוֹ
20 עוֹף שֶׁמֵּת - לֹקֵה, שְׁנֶאֱמַר: "לֹא תֹאכְלוּ כָּל נִבְלָה". וְכֹל
21 שֶׁלֹּא נִשְׁחַטָה כְּרָאוּי, הָרִי זֶה מֵתָה. וּבַהֲלָכוֹת שִׁחִיטָה
22 יִתְבָּאֵר הַשִּׁחִיטָה שֶׁהִיא כְּרָאוּי וְשֶׁאֵינָה כְּרָאוּי.

23 ב. אֵין אֲסוּר מִשּׁוּם נִבְלָה אֶלָּא מִיָּנִין טְהוֹרִין בַּלְבַּד, מִפְּנֵי
24 שֶׁהֵן רְאוּיִין לְשִׁחִיטָה, וְאִם נִשְׁחַטוּ שִׁחִיטָה כְּשֶׁרָה, יִהְיוּ
25 מִתְּרִין בְּאֲכִילָה. אֶבֶל מִיָּנִין טְמֵאִין, שָׁאֵין שִׁחִיטָה מוֹעֵלָת
26 בָּהֶן - בֵּין שֶׁנִּשְׁחַטָה, בֵּין שֶׁמֵּתָה בְּדִרְכָּהּ, בֵּין שֶׁחֲתוּף בִּשְׂרָף
27 מִן הַחֵי מִמֶּנָּה, וְאֶבֶל - אֵינִי לֹקֵה מִשּׁוּם נִבְלָה וְטָרְפָה,
28 אֶלָּא מִשּׁוּם אוֹכֵל בִּשְׂרָף טְמֵאָה.

29 ג. הַאֲכֹל עוֹף טְהוֹר חֵי כָּל שֶׁהוּא, לֹקֵה מִשּׁוּם אֶבֶר מִן
30 הַחֵי וּמִשּׁוּם אוֹכֵל נִבְלָה; וְאִף עַל פִּי שָׁאֵין בּוֹ כְּזֵית, הוֹאִיל
31 וְאֶבֶל כָּלֵן, לֹקֵה. וְאִם אֶבֶל אֶחָד שֶׁמֵּת, עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ
32 כְּזֵית; וְאִף עַל פִּי שָׁאֵין כָּלֵן בִּשְׂרָף כְּזֵית, הוֹאִיל וְנִשְׁכָּלוּ
33 כְּזֵית, חֲכִיב עָלָיו מִשּׁוּם נִבְלָה.

34 ד. הַאֲכֹל כְּזֵית מִבִּשְׂרָף נִפֵּל בְּהֶמָּה טְהוֹרָה, לֹקֵה מִשּׁוּם
35 אוֹכֵל נִבְלָה. וְאֲסוּר לֶאֱכֹל מִן הַבְּהֶמָּה שֶׁנּוֹלְדָה עַד לֵיל
36 שְׁמִינִי, שֶׁכֹּל שֶׁלֹּא שָׁהָ שְׁמוֹנֶה יָמִים בַּבְּהֶמָּה, הָרִי זֶה
37 כְּנִפֵּל, וְאֵין לֹקֵחַ עָלָיו. וְאִם נִדְּעָה לוֹ שֶׁכָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁין
38 בְּכֶטֶן וְאַחֵר כֵּן נוֹלֵד, שֶׁהֵן תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים לְבְּהֶמָּה גִּסָּה
39 וְחִמְשָׁה לְדָבָה - הָרִי זֶה מִתֵּר בְּיוֹם שְׁנוּלָד.

40 ה. הַשְּׁלִיָּה שֶׁנִּצְאָתָה עִם הַיֶּלֶד, אֲסוּרָה בְּאֲכִילָה; וְהַאֲכִילָה
41 פְּטוּר, שֶׁאֵינָה בִּשְׂרָף.

42 ו. הַאֲכֹל כְּזֵית מִבִּשְׂרָף בְּהֶמָּה אוֹ חֵיהּ אוֹ עוֹף טְהוֹרִים
43 שֶׁנִּטְרָפוּ - לֹקֵה, שְׁנֶאֱמַר: "וּבִשְׂרָף בִּשְׂדֵה טָרְפָה לֹא
44 תֹאכְלוּ, לִכְלֹב תִּשְׁלַכְנוּ אוֹתוֹ". "טָרְפָה" הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה -
45 זֶה שֶׁטָּרְפָה אוֹתָהּ חֵיט הַיַּעַר, כְּגוֹן אָרִי וְכִיּוּצָא בָּהֶן;
46 וְכֵן עוֹף שֶׁטָּרַף אוֹתוֹ עוֹף הַדּוֹרֵס, כְּגוֹן נֶזֶק וְכִיּוּצָא בּוֹ. וְאֵין

והטלפים, ומן הצפרנים של עוף ממקומות שמבצבץ
משם הדם כשיחטכו, מן השליה שלהן - אף על פי שהוא
אסור, הרי זה פטור, מפני שאין אלו ראויין לאכילה; ואין
מצטרפין עם הבשר לכזית.

יט. קבת הנבלה וקבת השמאה - מתרת, מפני שהיא
כשאר טופות שבגוף; ולפיכך מותר להעמיד בקבת
שחיטת הנכרי ובקבת בהמה וחיה טמאה. אבל עור הקבה
- הרי הוא כשאר המעים, ואסור.

כ. עור הבא כנגד פניו של חמור, מותר באכילה - מפני
שהוא כמו הפרש ומי רגלים, שהן מותרין. יש עורות שהן
כבשר, והאוכל מהן פזית כאוכל מן הבשר - והוא,
שיאכל אותן כשהן רפין.

כא. ואלו שעורותיהן כבשרן: עור האדם, ועור החזיר
של ישוב, ועור חטורת [דבשת] הגמל שלא טענו עליו
משא מעולם ולא הגיע למשא, שעדין היא רכה, ועור בית
הבשת, ועור שתחת האליה [זנב], ועור השליל, ועור
האנקה והכס והלטאה והחמט; כל אלו העורות - כשהן
רפין - הרי הן כבשר לכל דבר, בין לאסור אכילה בין
לטמאה.

כב. נאמר בשור הנסקל: "ולא יאכל את בשרו"; והיאך
היה אפשר לאכלו אחר שנסקל, והרי הוא נבלה? אלא
לא בא הכתוב אלא להודיע, שפינן שנגמר דינו לסקילה
- נאסר, ונעשה בבהמה טמאה; ואם קדם ושחטו שחיטה
כשרה, הרי זה אסור בהנזה, ואם אכל מבשרו פזית,
לוקה. וכן כשיסקל, לא ימכר ולא יתנונו לכלבים או
לגויים; לכן נאמר: "ולא יאכל את בשרו". ופרש של
שור הנסקל, מותר בהנזה. נודע שהוא פטור מסקילה אחר
שנגמר דינו, כגון שהזמנו עדרו - יצא וירעה בעדר; ואם
נודע אחר שנסקל, הרי זה מותר בהנזה.

יום ש"ק ב' סיון ה'תשע"ג

פרק ה

א. מפי השמועה למדו, שזה שנאמר בתורה: "לא תאכל
הנפש עם הבשר", לאסור אכר שנתחבד מן החי; ועל אכר
מן החי הוא אומר לנח: "אף בשר בנפשו דמו לא
תאכלו". ואסור אכר מן החי נזהג בבהמה חיה ועוף -
בטהורים, אבל לא בטמאים.

ב. אחד אכר שיש בו בשר וגידים ועצמות, כגון היד
והרגל, ואחד אכר שאין בו עצם, כגון הלשון והביצים
והטחול והכליות והחלב וכיוצא בהן; אלא שהאכר שאין
בו עצם - בין שחתך בלו בין שחתך מקצתו, הרי זה אסור
משום אכר מן החי. והאכר שיש בו עצם - אינו חייב עליו
משום אכר מן החי, עד שיפרש כפריתו, בשר וגידים
ועצמות; אבל אם פרש מן החי הבשר בלבד - חייב עליו
משום טרפה כמו שבארנו, לא משום אכר מן החי.

ג. האוכל מאכר מן החי פזית, לוקה. ואפלו אכל אכר

אלא כל הרוצה להחמיר על עצמו בדבר זה, הרי זה
משבח.

יג. השוחט בהמה חיה ועוף, ולא יצא מהן דם - הרי
אלו מותרין; ואין אומרים: 'שמא מתין היד'. וכן השוחט
את הבריא ולא פרפסה - הרי זו מתרת. אבל המסכנת,
והיא כל שמעמידין אותה ואינה עומדת - אף על פי
שהיא אוכלת מאכל הבריות - אם שחטה ולא פרפסה
כלל, הרי זו נבלה ולוקין עליה; ואם פרפסה, הרי זו
מתרת; וצריך שיהיה הפרכוס בסוף השחיטה, אבל
בתחלה אינו מועיל.

יד. כיצד הוא הפרכוס? בבהמה דקה, ובחיה בין גסה
בין דקה - בין שפשטה ידה והחזירה, או שפשטה רגלה
אף על פי שלא החזירה, או שפספה רגלה בלבד - הרי
זה פרכוס, ומתרת; אבל אם פשטה ידה ולא החזירה -
הרי זו אסורה, שאין זו אלא הוצאת נפש. ובבהמה גסה
- אחד היד ואחד הרגל, בין שפשטה ולא כפפה, או כפפה
ולא פשטה - הרי זה פרכוס, ומתרת; ואם לא פשטה לא
יד ולא רגל, ולא כפפה כלל - הרי זו נבלה. ובעוף - אפלו
לא רפרף אלא בעינו, ולא כשפש אלא בזנבו - הרי זה
פרכוס.

טו. השוחט את המסכנת בלילה, ולא ידע אם פרפסה או
לא פרפסה - הרי זו ספק נבלה, ואסורה.

טז. כל אסורין שבתורה, אין מצטרפין זה עם זה - חוץ
מאסורי נזיר, כמו שיתבאר שם; לפיכך, הלוקח מעט
חלב, ומעט דם, ומעט בשר בהמה טמאה, ומעט בשר
נבלה, ומעט בשר דג טמא, ומעט בשר עוף טמא, וכיוצא
באלו משאר האסורין, וצרף מן הכל פזית, ואכלו - אינו
לוקה, ודינו כדין אוכל חצי שעור.

יז. כל הנבלות מצטרפות זו עם זו, ונבלה מצטרפת עם
טרפה. וכן כל בהמה וחיה הטמאים, מצטרפין זה עם זה;
אבל בשר נבלה עם בשר בהמה טמאה, אין מצטרפין.
כיצד? הלוקח מנבלת השור, ונבלת הצבי, ונבלת
התרנגול, וקבץ מן הכל פזית בשר, ואכלו - לוקה; וכן
אם קבץ חצי זית מנבלת בהמה טהורה וחצי זית מן
הטרפה, או חצי זית מבשר נבלה וחצי זית מבשר מן החי
מן הטהורה, ואכלו - לוקה. וכן בשר הגמל והחזיר
והארנבת, שקבץ מפזי פזית, ואכלו - לוקה. אבל אם צרף
חצי זית מנבלת השור וחצי זית מבשר הגמל - אין
מצטרפין; וכן כל כיוצא בזה. וכן כל בהמה טמאה ועוף
טמא או דג טמא - אין בשר שניהן מצטרף, לפי שהן שני
שמות, שהרי כל אחד מהן בלאו בפני עצמו, כמו
שבארנו. אבל כל העופות הטמאין מצטרפין, כמו
שמצטרפין כל בהמה וחיה הטמאין. זה הכלל: כל
שאסורין בלאו אחד, מצטרפין; בשני לאוין, אין מצטרפין
- חוץ מנבלה וטרפה, הואיל והטרפה תחלת נבלה היא.
יח. האוכל מנבלה וטרפה, או מבהמה וחיה הטמאין -
מן העור, ומן העצמות, ומן הגידים, ומן הקרנים

קדם שתשחט אמו, בין שחתכו אחר שנשחטה אמו; 48
ואפלו החזיר אותו אבר למעי אמו, ואחר כך נשחטה או 49
נולד הולד, וניה כמה שנים - הרי אותו האבר אסור 50
משום טרפה; שכל בשר שיצא חוץ למחצתו - נאסר 51
בבשר שפרש מן החי, שנאמר: "ובשר בשדה טרפה", 52
כיון שיצא למקום שהוא לו כשדה, נעשה טרפה כמו 53
שבאננו. 54

י. הוציא מקצת האבר, ונשאר מקצתו בפנים - אפלו לא 55
נשאר אלא מעוטו - היוצא אסור, ושכפנים מותר; ואם 56
חתך היוצא מן האבר אחר שהחזירו, ונשחטה - אותו 57
שיצא בלבד אסור, וישאר האבר מותר. ואם לא החזירו, 58
וחתכו והוא בחוץ, בין שחתכו קדם שחיטה או אחר 59
שחיטה - מקום החתך אסור, והוא המקום שנגד האור: 60
אחר שיחתך היוצא, חוזר וחותך מקום החתך. 61

יא. אבל אבר עבר שיצא, וחתכו קדם שחיטה והוא בחוץ 62
- הרי זה אבר מן החי, ולוקין עליו; ואם נחתך אחר 63
שחיטה - האוכלו אינו לוקה, ואפלו מת העבר קדם 64
שחיטה. ואם מתה בהמה, ואחר כך חתכו - האוכלו 65
לוקה משום אבר מן החי. 66

יב. עבר שהוציא אבר ונאסר האבר, ואחר כך נולד, והרי 67
היא נקבה - החלב שלה אסור לשותתו מספק: הואיל 68
והוא בא מכלל האברים, ויש בה אבר אחד אסור; והרי 69
זה כחלב טרפה שנתערב בחלב טהור. 70

יג. השוחט בהמה מעברת ומצא בה שליל [עובר], בין 71
חי בין מת - הרי זה מותר באכילה; ואפלו שליה מתרת 72
באכילה. ושליה שיצאת מקצתה, ושחט את הבהמה - אם 73
היתה שליה זו קשורה בולד, מה שיצא ממנה אסור 74
והשאר מותר. ואם לא היתה קשורה בו, כלה אסורה, שמא 75
שליה זו שיצאת מקצתה הולך בולד שהיה בה, וולד זה 76
שנמצא בבטן הלה שליה שלו; ואין צריך לומר שלא 77
נמצא בבטן ולד כלל, שהשליה כלה אסורה. 78

יד. מצא בה עבר חי - אף על פי שהוא בן תשעה חדשים 79
גמורים, ואפשר שיהיה - אינו צריך שחיטה, אלא שחיטת 80
אמו מטהרתו; ואם הפריס [נעמד] על גבי קרקע, צריך 81
שחיטה. 82

טו. קרע את הבהמה, או שחט בהמה טרפה, ומצא בה 83
בן תשעה חי - צריך שחיטה להמירו, ואין שחיטת אמו 84
מועלת לו; ואם לא גמרו לו חדשיו - אף על פי שהוא 85
חי במעי הטרפה - הרי זה אסור, מפני שהוא באבר 86
מאמו. כל עבר שהוציא ראשו והחזירו, ואחר כך שחט 87
את אמו - אין שחיטת אמו מועלת לו; והרי הוא כילוד, 88
וצריך שחיטה. 89

פרק ו

א. האוכל פזית מן הדם - במזיד, חייב פרת; בשוגג, 91
מביא חטאת קבועה [שווה בעני ובעשיר]. ודבר מפרש 92
בתורה, שאינו חייב אלא על דם בהמה חיה ועוף בלבד, 93

שלם - אם יש בו פזית, חייב; פחות מפזית, פטור. חתך 1
מן האבר בבריתו בשר וגידים ועצמות פזית, ואכלו - 2
לוקה, ואף על פי שאין בו בשר אלא כל שהוא; אבל אם 3
הפריד האבר אחר שתלשו מן החי, והפריש הבשר מן 4
הגידים ומן העצמות - אינו לוקה עד שיאכל פזית מן 5
הבשר לבדו, ואין העצמות והגידים מצטרפין בו לכזית 6
מאחר ששנה ברייתו. 7

ד. חלקו לאבר זה, ואכלו מעט מעט - אם יש כמה שאכל 8
פזית בשר, חייב; ואם לאו, פטור. לקח פזית מן האבר 9
בבריתו, בשר וגידים ועצמות, ואכלו - אף על פי שנחלק 10
בפיו בפנים קדם שילבענו, חייב. 11

ה. תלש אבר מן החי, ונטרפה בנזילתו, ואכלו - חייב 12
שמים, משום אבר מן החי ומשום טרפה; שהרי שגי 13
האסורין באין באחת. וכן התולש חלב מן החי ואכלו - 14
לוקה שמים, משום אבר מן החי ומשום חלב; תלש חלב 15
מן הטרפה ואכלו - לוקה שלש. 16

ו. בשר המדלדל בבהמה, ואבר המדלדל בה - אם אינו 17
יכול לחזור ולחיות, אף על פי שלא פרש אלא אחר 18
שנשחטה, אסור; ואין לוקין עליו. ואם מתה הבהמה, 19
וראין אותו כאלו נפל מחיים; לפיכך לוקין עליו משום 20
אבר מן החי. אבל אם יכול לחזור ולחיות - אם נשחטה 21
הבהמה, הרי זה מותר. 22

ז. שמש אבר או מעכו או ככו, כגון הביצים שמעף אותן 23
או נתקן - הרי זה אינו אסור מן התורה, שהרי יש בו 24
מקצת חיים ולפיכך אין מסידי; ואף על פי בן אסור 25
לאכלו ממנהג שנהגו כל ישראל מקדם, שהרי הוא דומה 26
לאבר מן החי. 27

ח. עצם שנשבר - אם היה הבשר או העור חופה רב עכיו 28
של עצם הנשבר ורב הקף השבר, הרי זה מותר. ואם יצא 29
העצם לחוץ, הרי האבר אסור; וכשישחט הבהמה או 30
העוף, וחתך ממקום השבר וישליכו, והשאר מותר. ונשבר 31
העצם והיה הבשר חופה את רבו, אבל היה אותו בשר 32
מרסס או נתאכל בבשר שהרפא גורדו, או שהיה מתלקט 33
הרב ממקומות הרבה, או שהיה הבשר שעליו נקבים 34
נקבים, או שנסדק הבשר, או שנקדר כמין טבעת, או 35
שנגרד הבשר מלמעלה עד שלא נשאר מן הבשר אלא 36
קקלפה, או שנתאכל הבשר מלמעלה מעל העצם שנשבר 37
עד שנמצא הבשר החופה אינו נוגע בעצם - בכל אלו 38
מורין לאסור, עד שיתרפא הבשר; ואם אכל מפל אלו, 39
מכין אותו מכת מרדות. 40

ט. המושיט ידו למעי הבהמה, וחתך מן הטחול ומן 41
הקליות וכיוצא בהן, והניח הסתיכות בתוך מעיה, ואחר 42
כך שחטה - הרי אותן הסתיכות אסורות משום אבר מן 43
החי, ואף על פי שהוא בתוך מעיה; אבל אם חתך מן 44
העבר שבמעיה ולא הוציאו, ואחר כך שחטה - הרי 45
הסתיכות העבר או אברו מותר, הואיל ולא יצא. עבר 46
שהוציא ידו או רגלו, נאסר אותו אבר לעולם, בין שחתכו 47

48 חי, ואפלו חלטו. אלא כיצד יעשה? יחתך החתיכה, 49 וימלח יפה יפה, ואחר כך יבשל או יצלה. וכבר בארנו, 50 שהשוטט בהמה חיה ועוף ולא יצא מהן דם, שהן מותרין. 51 י. אין הבשר יוצא מידי דמו אלא אם כן מולחו יפה יפה, 52 ומדיחו יפה יפה. כיצד עושה? מדיח הבשר תחלה, ואחר 53 כך מולחו יפה יפה, ומניחו במלחו כדי הלוחף מיל; ואחר 54 כך מדיחו יפה יפה, עד שיצאו המים ויבש; ומשליכו מיד 55 לתוך מים רותחין, אבל לא לפושרין - כדי שיתלבן מיד, 56 ולא יצא דם.

57 יא. כשמולחין הבשר, אין מולחין אותו אלא בכלי 58 מגנב; ואין מולחין אותו אלא במלח עבה כחול הגס, 59 שהמלח הדק כקמח יבלע בבשר ולא יוציא דם. וצריך 60 לנפץ הבשר מן המלח, ואחר כך ידיחנה.

61 יב. כל הדברים האלו, לבשר שצריך לבשלו. אבל לצלי, 62 מולח וצולה מיד. והרופא לאכל בשר חי - מולחו יפה 63 יפה ומדיחו יפה יפה, ואחר כך יאכל; ואם חלטו בחמץ, 64 מתר לאכלו כשהוא חי, ומתר לשותות החמץ שחלטו בו, 65 שאין החמץ מוציא הדם.

66 יג. חמץ שחלט בו בשר, לא יחלט בו פעם שנייה; 67 וחתיקה שהאדימה בתוך החמץ - היא והחמץ אסורין, עד 68 שימלח אותה יפה יפה ויצלה. בשר שהאדים, וכן ביצי 69 בהמה וחייה בקלף שעליהן, וכן הערף שבו המורקים 70 שהם מלאים דם - אם חתכן ומלחן בדת, מתר לבשלו; 71 ואם לא חתכן וצלאן בשפוד, וצלה הערף ופיו למטה, או 72 שצלאן כלן על הגחלים - הרי אלו מותרין.

73 יד. ראש בהמה שצלהו בתנור או בכבשן - אם תלהו 74 ובית שחיסתו למטה, מתר; שהדם יוצא ושותת. ואם היה 75 בית השחיטה מן הצד, מחו אסור - שהדם מתקבץ 76 לתוכו; ושאר הבשר שעל העצמות מבחוץ, מתר. הניח 77 חטמו למטה - אם הניח בו גמי או קנה כדי שישאר פתוח 78 ויצא דמו דרך חטמו, מתר; ואם לאו, מחו אסור.

79 טו. אין מניחין כלי פחת הצלי לקבל מימיו, עד שתכלה 80 כל מראה אדמדומת שבו. וכיצד עושין? משליכין לתוך 81 הפלי מעט מלח, ומניח הפלי עד שיצא; ולוקח השמנונית 82 של מעלה, והמים של מטה שפתחת השמנונית אסורה. 83 טז. פת שחתך עליה בשר צלי, מתר לאכלה. דגים 84 ועופות שמלחן זה עם זה - אפלו בכלי מגנב, הדגים 85 אסורין; שהדג רפה, ויבולע דם היצא מן העוף. ואין 86 צריך לומר, אם מלח דג עם בשר בהמה או חיה.

87 יז. עופות שהניחן שלמים, ומלא חללן בשר וביצים, 88 ובשולן - אסורות; שהדם יוצא לתוכן; ואף על פי שמלחן 89 יפה יפה, ואפלו היה הבשר שבתוכן שלוק או צלי. ואם 90 צללן, הרי אלו מותרות, אף על פי שהבשר שבתוכן חי, 91 ואפלו פיהן למעלה.

92 יח. בני מעים שמלאן על דרך זו בבשר צלי או שלוק, 93 או שמלאן בביצים, ושללן או קללן - הרי אלו מותרין, 94 שאין מחזיקין דם בבני מעים; וכן הורו הגאונים.

1 בין טמאין בין טהורין - שגאמר: "וכל דם לא תאכלו 2 בכל מושבותיכם, לעוף ולבהמה"; וחייה בכלל בהמה, 3 שגאמר: "זאת הבהמה אשר תאכלו... אל וצבי ויחמור". 4 אבל דם דגים וחסידים ושקצים ורמשים, ודם האדם - אין 5 חביבין עליו משום דם; לפיכך, דם דגים וחסידים טהורים, 6 מתר לאכלו; ואפלו כנסו בכלי ושתהו, מתר. ודם חסידים 7 ודגים טמאים - אסור, משום שהוא תמצית גופן, כחלב 8 בהמה טמאה; ודם שרצים כבשרן, כמו שבארנו. 9 ב. דם האדם - אסור מדברי סופרים, אם פרש; ומכין 10 עליו מפת מרדות. אבל דם השנים, בולעו ואינו נמנע. הרי 11 שנסף בפת ויצא עליה דם - גורר את הדם ואחר כך 12 אוכל, שחרי פרש.

13 ג. אין חביבין ברת אלא על דם היוצא בשעת שחיטה 14 ונחיתה או תפוזת הראש, כל זמן שיש בו אדמדומת, ועל 15 הדם הפגוס בתוך הלב, ועל דם הקנה כל זמן שהוא 16 מקלח ויוצא. אבל הדם השותת [מטפטף] בתחלת הקנה, 17 קדם שיתחיל לקלח, ודם השותת בסוף הקנה, כשיתחיל 18 הדם לפסק - אין חביבין עליו, והרי הוא כדם האברים: 19 שדם הקלוח, הוא הדם שהנפש יוצאה בו.

20 ד. דם התמצית [אין החיים תלויים בו] ודם האברין - 21 כגון דם הטחול, ודם הפליות, ודם ביצים, ודם המתפגס 22 ללב בשעת שחיטה, ודם הנמצא בכבד - אין חביבין עליו 23 ברת. אבל האוכל ממנו פזית - לוקה, שגאמר: "וכל דם 24 לא תאכלו"; ובחייב ברת הוא אומר: "כי נפש הבשר, 25 בדם היא" - אינו חביב ברת אלא על דם שהנפש יוצאה 26 בו.

27 ה. השליל הנמצא במעי בהמה, הרי דמו כדם הילוד. 28 לפיכך, הדם הנמצא כנוס בתוך לבו, חביבין עליו ברת; 29 אבל שאר דמו, הרי הוא כדם האברין. 30 ו. הלב, בין לצלי בין לקדרה - קורעו ומוציא את דמו, 31 ואחר כך מולחו. ואם בשל הלב ולא קרעו - קורעו אחר 32 שבשלו, ומתר; ואם לא קרעו - אם היה בו פזית דם חביב 33 עליו ברת.

34 ז. הכבד - אם חתכה והשליכה לתוך החמץ, או לתוך 35 מים רותחין עד שתתלבן - הרי זו מתרת לבשל אותה 36 אחר כך; וכבר נהגו כל ישראל להבהבה על האור, ואחר 37 כך מבשלין אותה, בין שבשלה לבדה, בין שבשלה עם 38 בשר אחר. וכן מנהג פשוט שאין מבשלין המצח של ראש, 39 ולא קולין אותו - עד שמתהבבין אותו באור.

40 ח. הכבד שבשלה, ולא הבהבה על האור ולא חלטה 41 בחמץ או ברותחין - הרי הקדרה פלה אסורה, הכבד וכל 42 שנתבשל עמה. ומתר לצלות כבד עם הבשר בשפוד אחד 43 - והוא, שתהיה הכבד למטה; ואם עבר וצליה למעלה 44 מבשר, הרי זה אוכל.

45 ט. הטחול - מתר לבשלו אפלו עם הבשר, שאינו דם 46 אלא בשר הדומה לדם. השובר מפרקת בהמה קדם שתצא 47 נפשה, הרי הדם נבלע באברים; ואסור לאכל ממנה בשר

ו. חלב ששעל המסוס ושעל בית הכסות - הוא החלב
שעל הקרב; וחלב שבשקרי הירכים מבפנים - חביבין עליו
כרת, והוא החלב שעל הפסלים. ויש שם חלב על הקבה
- עקם כמו קשת, והוא האסור; וחוט משוף כמו יתר,
והוא מתר. חוטיין שבחלב אסורין, ואין חביבין עליהן כרת.
ז. חלב שהבשר חופה אותו, מתר - שעל הפסלים אסר
הכתוב, לא שבחוף הפסלים; וכן חלב שעל הכליות נאסר,
לא שבחוף הכליות. ואף על פי כן, נוטל אדם לכן שבחוף
הכליה, ואחר כך אוכל אותה; ואינו צריך לחטט אחריו.
ח. יש כמו שתי פתילות של חלב בעקרי המתנים, סמוך
לראש הירף. כשהבנהמה חיה, חלב זה נראה במעים;
וכשתמות, ידבק הבשר בבשר ויתפסה חלב זה ואינו נראה
עד שיתפרק הבשר מן הבשר; ואף על פי כן הרי זה
אסור, שאין זה חלב שהבשר חופה אותו. וכל מקום
שתמצא בו החלב תחת הבשר, והבשר מקיף אותו מכל
סביביו ולא יראה עד שיקרע הבשר - הרי זה מתר.
ט. חלב חלב, וחלב המעים, והם הדקין המלפפין - בלן
מתרין, ויחרי הן בשמן שהוא מתר; חוץ מראש המעי
הסמוך לקבה, שהיא תחלת בני מעים - שצריך לגרד
החלב שעליו, וזה הוא החלב שעל הדקין שאסור. ויש מן
הגאונים שיאמר, שראש המעי הזה שצריך לגרדו, הוא
המעי שיצא בו הראי שהוא סוף המעים.
י. יש בגוף הבנהמה חוטיין וקרומות שהן אסורין - מהן
משום חלב, ומהן משום דם. וכל חוט או קרום שאסור
משום "כל דם לא תאכלו" - צריך לנטלו, ואחר כך ימלח
ויבשל הבשר כמו שאמרנו: ואם חתכו ומלחו, אינו צריך
לנטלו; ואם לצלי, אינו צריך לנטלו. וכל חוט או קרום
שהוא אסור משום "כל חלב" - בין לצלי בין לבשול,
צריך לנטלו מן הבנהמה.
יא. חמשה חוטיין יש בפסלים, שלשה מן הימין ושנים
מן השמאל: השלשה שמן הימין, מתפצל כל אחד מהן
לשנים שנים; והשנים שמן השמאל, מתפצלין לשלשה
שלשה. וכלן משום חלב; וחוטי הטחול וחוטי הכליות,
משום חלב. וכן קרום שעל הטחול, וקרום שעל הפסלים,
וקרום שעל הכליות - אסורין משום חלב. וקרום שעל דר
הטחול, חביבין עליו כרת; ושאר הקרום אסור, ואין חביבין
עליו.
יב. ושני קרומות יש לכליה - העליון, חביבין עליו כרת
בחלב שעל הכליה; והתחתון, הרי הוא כשאר קרומות
והוטיין שהן אסורין ואין בהן כרת.
יג. חוטי חלב, וחוטי היד, וחוטי העקץ, וחוטי הלחי
התחתון שבצד הלשון מכאן ומכאן, וכן החוטיין הדקין
שהן בחוף חלב הדקין כמו בית עכביש מסבכין זה בזה,
וקרום שעל המוח שבקדקד, וקרום שעל הביצים - הכל
אסורין משום דם.
יד. ביצי גדי או טלה שלא השלים שלשים יום, מתר
לבשול בלא קלפה. לאחר שלשים יום - אם נראה בהן

יט. עופות ששפלו בבצק וצלן, בין שלמים בין מחתכין
- אם טפלו בסלת גסה - אפלו הסמיקה הטפלה, אוכל
את הטפלה; מפני שהיא סלת גסה, מתפררת ויוצא הדם.
ואם טפלו בקמח חטין שלתתן - אם היתה הטפלה לבנה
כמו הפסל, מתר לאכל ממנה; ואם לאו, אסורה. טפלו
בשאר קמחין - אם האדימו, אסורין; ואם לא האדימו,
מתרין.
כ. סכין ששחט בה, אסור לאכל בה רותח, עד שילבן
הסכין, או שחיונה בלה במשחנת, או ינענע בקרקע
קשה עשרה פעמים; ואם חתף בה רותח, מתר. וכן אינו
חותר בו צנן וכיוצא בו מדברים החריפים, לכתחלה;
ואם הדיח הסכין, או קנתה בכלי - מתר לחתף בה צנן
וכיוצא בו, אבל לא רותח.
כא. קערה שמלח בה בשר, אפלו היתה שופה באבר
[מצופה מתחת] - אסור לאכל בה רותח לעולם, שכבר
נבלע הדם בהרשיה.

פרק ז

א. האוכל פזית חלב - במזיד, חביב כרת; בשוגג, מביא
חטאת קבועה [שווה בעני ועשיר]. ובפרוש בתורה, שאינו
חביב אלא על שלשה מיני בהמה טהורה בלבד, שנאמר:
"כל חלב שור וכשב ועז - לא תאכלו" - בין שאכל מחלב
שחוטא, בין שאכל מחלב גבלה וטרפה שלקח. אבל שאר
בהמה וחיה, בין טמאה בין טהורה - חלבה כבשרה. וכן
נפל של שלשה מיני בהמה טהורה, חלבו כבשרו; והאוכל
מחלבו פזית, לוקה משום אוכל גבלה.
ב. האוכל מחלב גבלה וטרפה - חביב משום אוכל חלב,
ומשום אוכל גבלה וטרפה; מתוך שנוסף האסור בבשרה
שהיה מתר, נוסף על החלב; ולפיכך לוקה שתיים.
ג. השוחט בהמה ומצא בה שליל - כל חלבו מתר, ואפלו
מצאו חי; מפני שהוא כאבר ממנה. ואם שלמו לו חדשיו
ומצאו חי - אף על פי שלא הפריס על הקרקע ואינו צריך
שחיטה - חלבו אסור, וחביבין עליו כרת; ומוציאין ממנו
כל החוטיין והקרומות האסורין, כשאר הבנהמות.
ד. הושיט ידו למעי הבנהמה, וחתף מחלב העבר שפלו
לו חדשיו [= מלאו ימי העיבור], והוציאו - הרי זה חביב
עליו כאלו חתכו מחלב האם עצמה, שהחדשים הן
הגורמין לאסור החלב.
ה. שלשה חלבים הן, שחביבין עליהם כרת: חלב שעל
הקרב, ושעל שתי הכליות, ושעל הפסלים. אבל האליה,
מתרת באכילה; לא נקראת 'חלב' אלא לענין קרבן בלבד,
כמו שנקראו 'חלבים' כליות ויתרת הנכד לענין קרבן;
כמו שאמרה אומר "חלב הארץ" ו"חלב כליות חטה" -
שהוא טובם; ולפי שמרימין דברים אלו מן הקרבן
לשפרה לה, נקראו 'חלב' - שאין שם דבר טוב, אלא
המורס לה. ולכך נאמר בתרומת מעשר: "בהרימכם את
חלבו ממנו".

- 17 בָּשָׂר, וְאֶחָד שְׁמֵרִית בּו חֲלָבִים.
18 יט. וְאֶסּוּר לִטְבֹּחַ לִפְרֹשׁ חֶלֶב הַכֹּסֶלִים עַל הַבָּשָׂר כְּדִי
19 לְנֹאֲתוֹ - שֶׁהָקְרוֹם שָׁעַל הַחֶלֶב דֶּק, וְיִתְמַעַף בְּיַד הַטְּבֹחַ
20 וְיִזְוֵב הַחֶלֶב וְיִבְלַע בַּבָּשָׂר. וְכָל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֶסּוּר
21 לַעֲשׂוֹתָן; וְאִם נִעָשׂוּ, לֹא נֶאֱסַר הַבָּשָׂר, וְאִין מִכִּין אֶת
22 הָעוֹשֶׂה, אֲלֵא מְלַמְּדִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה.
23 כ. וְכֵן אֵין מוֹלְחִין אֶת הַבָּשָׂר כִּדְם שְׂסִיר מִמֶּנּוּ אֶת
24 הַקְּרוֹמוֹת וְהַחוּטִין הָאֶסּוּרִין; וְאִם מָלַח, מְסִירֵן אַחֵר
25 שְׁנִמְלָחוּ. וְאֶפְלוּ הֵיָה בָּהֶן גִּיד הַנֶּשֶׁה - מְסִירוֹ אַחֵר
26 שְׁנִמְלָחוּ, וּמִבְשָׁל.
27 כא. וְטְבַח שְׂדֵרְכּוֹ לְנִקּוֹת הַבָּשָׂר, וְנִמְצָא אַחֲרָיו חוּט אוֹ
28 קְרוֹם - מְלַמְּדִין אוֹתוֹ, וּמִזְהִירִין אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִזְלַל בְּאֶסּוּרִין.
29 אֲבָל אִם נִמְצָא אַחֲרָיו חֶלֶב - אִם הֵיָה כְּשֶׁעוֹרָה, מַעֲבִירִין
30 אוֹתוֹ; וְאִם נִמְצָא אַחֲרָיו כְּזֵית חֶלֶב, אֶפְלוּ בְּמִקְוֹמוֹת הַרְּבֵה
31 - מִכִּין אוֹתוֹ מִכַּת מְרָדוֹת, וּמַעֲבִירִין אוֹתוֹ; מִפְּנֵי שֶׁהַטְּבַח
32 נֶאֱמַן עַל הַחֶלֶב.
- 1 חוּטִין דִּקְיָן אֲדָמִין - בְּיָדוּעַ שֶׁהֲלָךְ בָּהֶן הַדָּם, וְלֹא יִבְשָׁל
2 עַד שִׁיקְלָף, אוֹ עַד שִׁיִּחַתֵּף וְיִמְלַח, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ; וְאִם עֲדִין
3 לֹא נִרְאֶה בָּהֶן הַחוּטִין הָאֲדָמִים, מִתְּרִין.
4 טו. וְכָל בְּנֵי מַעֲיִם שֶׁהִמָּאֵכֵל סוֹבֵב בַּחֲלָלָן, אֵין מִחוּזְקִין
5 בָּהֶן דָּם.
6 טז. יִרְאֶה לִי, שֶׁכָּל אֵלֵי הַחוּטִין וְהַקְּרוֹמוֹת, אֶסּוּרִין מִדְּבָרֵי
7 סוֹפְרִים. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֵן אֶסּוּרִין מִן הַתּוֹרָה, בְּכָלֵל "כָּל
8 חֶלֶב" . . "וְכָל דָּם" - אֵין לֹוֶקֶן עֲלֵיהֶן אֲלֵא מִכַּת מְרָדוֹת;
9 וְיִהְיֶה כְּחֻצֵי שְׁעוֹר, שֶׁהוּא אֶסּוּר מִן הַתּוֹרָה וְאֵין לֹוֶקֶן עֲלָיו.
10 יז. אֵין מוֹלְחִין חֲלָבִים עִם הַבָּשָׂר, וְלֹא מְדִיחִין חֲלָבִים עִם
11 הַבָּשָׂר. וְסָפִין שִׁחְתָּף בֵּה חֲלָבִים, לֹא יִחַתֵּף בֵּה בָּשָׂר; וְכָלִי
12 שֶׁהִדִּית בּוֹ חֲלָבִים, לֹא יִדִּית בּוֹ בָּשָׂר. לְפִיכָךְ צְרִיךְ הַטְּבַח
13 לְהִתְקִין שְׁלֹשׁ סְבִינִין - אַחַת שֶׁשׁוּחַט בֵּה, וְאַחַת שֶׁמִּחַתָּהּ
14 בֵּה בָּשָׂר, וְאַחַת שֶׁמִּחַתָּהּ בֵּה חֲלָבִים.
15 יח. וְאִם דָּרָךְ אוֹתוֹ מְקוֹם שְׂדִיחַ הַטְּבַח הַבָּשָׂר בְּחֻנוֹת -
16 צְרִיךְ לְהִתְקִין לוֹ שְׁנֵי כָּלִים שֶׁל מַיִם: אֶחָד שְׁמֵרִית בּוֹ

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ה אייר ב' סיון ה'תשע"ג

- 33 יום א' כ"ה אייר ה'תשע"ג
34 הלכות שמיטה ויובל
35 פרק ב
36 א. לֹא יוֹצִיא אָדָם זָבָלִים מִחֻצְרוֹ, וְיִתֵּן בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ
37 בַּשְּׂבִיעִית - מִפְּנֵי שֶׁנֶּאֱמָר כְּמוֹצֵל שְׂדֵהוּ כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה יָפָה
38 לְזִרְיָהָ; וְאִם הוֹצִיא וְהִעֲמִיד מִמֶּנּוּ אֶשְׁפָּה, מִתֵּר. וְלֹא
39 יַעֲשֶׂה אֶשְׁפָּה בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ, עַד שִׁיעֲבֹר הַזֶּמֶן שֶׁמִּזְבְּלִין בּוֹ
40 לַעֲבוֹדַת הָאָרֶץ - וְהוּא מְשִׁיקָשׁוּר (שִׁיעִשָׁה קִשְׁרִים) הַמִּתִּיק
41 [פרי מר - ונקרא מתוק בלשון סגי נהור]. וְלֹא יַעֲשֶׂה אֶשְׁפָּה
42 פְּחוּתָהּ מִמָּאָה וְחֲמִשִּׁים סָאָה שֶׁל זָבָל, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה נִכְרַת
43 שֶׁהִיא אֶשְׁפָּה; וְאִם יִרְצָה לְהוֹסִיף, מוֹסִיף. הֵיָה לוֹ דָּבָר
44 מוֹעֵט, מוֹסִיף עָלָיו וְהוֹלֵךְ. וְלֹא יַעֲשֶׂה בְּכָל בֵּית סָאָה, יִתֵּר
45 מִשְׁלֹשׁ אֶשְׁפָּתוֹת.
46 ב. וְהוֹצִיָּה לַעֲשׂוֹת כָּל שְׂדֵהוּ שְׁלֹשׁ שְׁלֹשׁ אֶשְׁפָּתוֹת לְתוֹךְ
47 בֵּית סָאָה, עוֹשֶׂה; וְהוֹצִיָּה לַעֲשׂוֹת זָבָלוֹ אוֹצֵר נֶאֱשָׁפָה אַחַת
48 וּבֵה יוֹתֵר מִג' אֶשְׁפּוֹת שֶׁל ק"נ סָאָה, עוֹשֶׂה.
49 ג. הֵיָה מְעַמִּיד הַזָּבָל עַל הַסֵּלַע, אוֹ שֶׁהִעֲמִיק בְּאֶרֶץ שְׁלֹשָׁה
50 טְפָחִים וְהִעֲרִים הַזָּבָל, אוֹ שֶׁבָּנָה עַל הָאָרֶץ גִּבָּה שְׁלֹשָׁה
51 וְהִעֲמִיד עָלָיו הַזָּבָל - אֵינוֹ צְרִיךְ שְׁעוֹר. אֶפְלוּ עָשָׂה כֵּן כְּמָה
52 אֶשְׁפָּתוֹת לְתוֹךְ בֵּית סָאָה, בֵּין גְּדוּלוֹת בֵּין קְטָנוֹת - מִתֵּר;
53 שֶׁהִגִּיר הַדָּבָר נִכְרַ, שְׁאֵינֶן לַעֲבוֹדַת הָאָרֶץ, אֲלֵא לְכִנְיֹסֶת
54 הַזָּבָל.
- ד. מִתֵּר לְאָדָם לְהוֹצִיא זָבָל מִן הַסֵּהַר (דִּיר) שֶׁל צֶאֱן, וְנוֹתֵן
לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ כְּדָרָךְ כָּל מִכְנִסֵּי זָבָל. וְהָעוֹשֶׂה דִּיר בְּתוֹךְ
שְׂדֵהוּ בַּשְּׂבִיעִית, לֹא יַעֲשֶׂהוּ יִתֵּר עַל בֵּית סָאָתִים; וְיִכְנִיס
הַצֶּאֱן לְתוֹכוֹ. וְכִשְׂיִזְבְּלוֹ אֶת כָּל הַדִּיר - מְנִיחַ דֶּפֶן אַחֵר
מִדְּפְנֵי הַדִּיר, וְעוֹשֶׂה דִּיר אַחֵר בְּצִדּוֹ; נִמְצָא מִזְבָּל בְּתוֹךְ
שְׂדֵהוּ בֵּית אַרְבַּעַת סָאִין.
ה. הֵיָתָה כָּל שְׂדֵהוּ בֵּית אַרְבַּעַת סָאִין - מְשִׁיר מִמֶּנּוּ
מִקְצָת, מִפְּנֵי מִרְאִית הָעֵין; כְּדִי שִׁיִּדְעוּ הַכָּל, שֶׁהַצֶּאֱן
הַטִּילוּ בֵּה וְנִדְיָרָה, וְלֹא יֹאמְרוּ: 'זָבָל זֶה כָּל שְׂדֵהוּ
בַּשְּׂבִיעִית'.
ו. לֹא יִפְתַּח אָדָם מִחֻצָּב בְּתַחֲלָה לְתוֹךְ שְׂדֵהוּ בַּשְּׂבִיעִית -
שְׁמָא יֹאמְרוּ: 'לִתְּשֵׁן שְׂדֵהוּ נִתְּכַנֵּן, שְׂסִיר מִמֶּנּוּ הַסֵּלַע';
וְאִם הִתְחִיל מִקְדָּם שְׂבִיעִית, וּפָצַל מִמֶּנּוּ שְׂבַע וְעֶשְׂרִים
אֲבָנִים כְּרֹבּוּעַ שְׁלֹשׁ עַל שְׁלֹשׁ עַל רוּם שְׁלֹשׁ, כָּל אֶבֶן מִקֵּץ
אֲמָה עַל אֲמָה בְּרוּם אֲמָה אוֹ גְּדוּלוֹת מִזוֹ - הִרִי זֶה מִתֵּר
לְנֶקֶר מִמֶּנּוּ בַּשְּׂבִיעִית כָּל שְׂרִיצָה.
ז. גִּדֵּר שֶׁל אֲבָנִים שִׁישׁ בְּגִבְהָהּ עֲשָׂרָה טְפָחִים אוֹ יִתֵּר,
וְרִצָּה לְטַל כָּל אֲבָנָיו - אִם הָיוּ בּוֹ עֶשְׂרֵי אֲבָנִים אוֹ יִתֵּר,
כָּל אַחַת מִקֵּץ מִשׁוּי שְׁנַיִם אוֹ גְּדוּלוֹת מִזוֹ - הִרִי זֶה נוֹטֵל;
שֶׁהוּאָה יוֹדֵעַ, שֶׁלְּצִנְיָהּ הָאֲבָנִים הוּא נוֹטֵל. הֵיָה פְּחוּת
מִעֲשָׂרָה, אוֹ שֶׁהָיוּ בּוֹ פְּחוּת מִעֲשָׂר אֲבָנִים, אוֹ שֶׁהָיוּ אֲבָנָיו
קְטָנוֹת מִמִּשְׁוֵי שְׁנַיִם שְׁנַיִם - נוֹטֵל עַד שְׁנַיִם טְפָח סִמּוֹךְ
לְאֶרֶץ.
ח. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁנְתָּפּוֹן לְתֵּקֶן שְׂדֵהוּ, וְהִתְחִיל

והוא, שיהיה רחוק בין כל אחד ואחד, כדי שיהיה הבקר
יכול לעבר בכלי.
ג. היו פחות משלשה לבית סאה, או שהיו שלשה, ואחד
ראוי לעשות ששים מנה או יתר, והשנים אינם ראויין
לעשות, או שנים ראויין לעשות אפלו מאה מנה, ואחד
אינו עושה - אין חורשין להן אלא צרפן, והוא מלא
האורה [- שיטפיק המעבר לקוטן] וסלו חוצה לו.
ד. היו משלשה ועד תשעה, וראויין לעשות ששים מנה -
חורשין כל בית סאה בשבילן, ואף על פי שיש בהן מה
שאינו ראוי לעשות.
ה. היו עשרה אילנות לתוך בית סאה או יתר, בין עושים
בין שאינם עושים - חורשין כל בית סאה בשבילן. עשר
נטיעות מפורות לתוך בית סאה, חורשין כל בית סאה
בשבילן עד ראש השנה; ודבר זה, הלקח למשה מסיני.
ו. היו עשירות שורה אחת, {או} מקפות עטרה [כקשת] -
אין חורשין להן אלא צרפן לכל אחת ואחת. והדלועין עם
הנטיעות, מצטרפות לעשרה.
ז. איזו היא נטיעה? זה האילן הקטן, כל זמן שקוראין לו
'נטיעה'.
ח. אילן שנקצץ והוציא חליפין - אם נקצץ מטפח
ולמעלה, הרי הוא כאלו; מטפח ולמטה, הרי הוא
כנטיעה.
ט. וכל הדברים האלו - בזמן המקדש, כמו שאמרנו; אבל
בזמן הזה, מתירין בעבודת הארץ עד ראש השנה. אף בזמן
המקדש, מתיר לסקל ולזבל השדה ולעדר המקשאות
והמדלעות ובית השלהין [- שדות הזקוקים להשקאה] - עד
ראש השנה. ומזבילין ומפרקין ומאבקין ומעשנין
ומקרקסין ומזדדן [כריתת ענפים] ומפסלין [כריתת ענפים
יבשים] ומזממין את הנטיעות, וכורכין וקוטמין אותן,
ועושים להן בתים [סככות], ומשקין אותן, וסדין את
הפגין [פירות שלא בשלון], ומנקבין אותן [למהר בישולן];
כל עבודות אלו מתרות בערב שביעית עד ראש השנה של
שביעית, ואפלו בזמן המקדש.
י. פגי ערב שביעית שנקנסו לשביעית, ושל שביעית
שיצאו למוצאי שביעית - לא סדין ולא מנקבין. ובזמן
המקדש, אין בונין מדרגות על פי הגאיות ערב שביעית,
משפסקו הגשמים - מפני שהוא מתקנן לשביעית.
יא. אף בזמן הזה, אין נוטעין אילנות, ואין מרפיבין [ענף
מאילן אחד על אילן אחר], ואין מבריקין [מחטיל בקרקע
ענף בעודו מחובר] ערב שביעית - אלא כדי שתקלט
הנטיעה, ותשקה אחר הקליטה שלשים יום קדם ראש
השנה של שביעית; וסתם קליטה - שתי שבתות. ודבר
זה אסור לעולם, מפני מראית העין - שזא יאמר הרוואה:
'בשביעית נטעו'. נמצאת אומר, שהנוטע או המבריק או
המרפיב ערב שביעית קדם ראש השנה בארבעה וארבעים
יום, ימים; פחות מכן, יעקר. ואם לא עקר, הפרות מותרין.
ואם מת קדם שיצער, מתיבין את היורש לעקר.

לטל בשביעית; אבל אם לא נתפנן לתמן שדהו, או
שהתחיל מקדם שביעית - נוטל בשביעית כל מה שירצה
מכל מקום [אפילו גדר שפחות מ' טפחים], וגודר [נוטל]
עד לארץ. וכן אם היה נוטל משדה חברו - אף על פי
שהוא קביל, גודר עד לארץ.
ט. אבנים שראויין שתועזע אותן המחרשה, או שהיו
מכסות ונתגלו - אם יש בהן שמים של משוי שנים שנים,
הרי זה מתיר לטל אותן; היו קטנות מנה, לא ינטלו.
י. המסקל שדהו בשביעית, מפני שהוא צריך לאבנים -
נוטל את העליונות, ומניח את הנוגעות בארץ. וכן אם
היה לו בשדהו גרגש [ערימה] של צורות, או גל של
אבנים - נוטל את העליונות, ומניח את הנוגעות בארץ.
ואם יש תחתיהן סלע, או קש - טל את כלן.
יא. לא ימלא אדם גיא עפר, או יתקנו בעפר - מפני
שהוא מתקן את הארץ. אבל עושה הוא חין [מחיצה] על
פי הגיא; וכל אבן שיוכל לפשט את ידו [כשעומד אחר
המחיצה] ולטלה, והוא עומד על שפת הגיא - הרי זו
תנטל.
יב. אבני כתר, והם הנטלות שמים שלש על הכתר - מתיר
להביאן מכל מקום, בין משדה חברו בין משדהו; וכן
הקבילן מביא מכל מקום, ואפלו אבנים קטנות, בין משדה
שקבלה, בין משדה שלא קבלה.
יג. פרצה שהיא סוגה [סתומה] בעפר - אם אינה מכשלת
את הרבים, אסור לבנותה; ואם היתה מכשלת את הרבים,
או שלא היתה סוגה בעפר אלא פתוחה לרשות הרבים -
הרי זה מתיר לבנותה.
יד. אסור לו לבנות גדר בשביעית בין שדהו לשדה חברו,
אבל בונה גדר בינו ובין רשות הרבים; ומתיר להצמיק עד
הסלע. ומוציא את העפר, וצוברו בתוך שדהו כדרך כל
מצמידי זבל. וכן אם חפר בור ושיח ומערה בשביעית,
צובר העפר בתוך שדהו כדרך כל החופרים.

יום ב' כ"ו אייר ה'תשע"ג

פרק ג

א. עבודת הארץ בשנה ששית, שלשים יום סמוך
לשביעית - אסורה הלקח למשה מסיני, מפני שהוא
מתקנה לשביעית; ודבר זה בזמן שבית המקדש קים הוא
שנאסר מפי השמועה [מסורת ממושה רבינו]. וגזרו חכמים,
שלא יהיו חורשין שדה האילן ערב שביעית בזמן המקדש,
אלא עד העצרת; ושדה הלבן [- חיסה], עד הפסח. ובזמן
שאין המקדש קים - מתירין בעבודת הארץ עד ראש השנה,
כדין תורה.
ב. איזו היא שדה האילן? כל שלשה אילנות לבית סאה.
אחד אילן סרק, ואחד אילן מאכל, ואפלו הן של שלשה
אנשים - רואין אותן כאלו הן תאנים: אם ראויין לעשות
כפר דבלה של ששים מנה, חורשין כל בית סאה בשבילן;

פרק ד

45 שגדל בשביעית]. ומתיר לקח [לקנות] ירק במוצאי
46 שביעית, מיד.
47 ח. ומאימתי מתיר אדם לקח לוף [מין בצל] במוצאי
48 שביעית? משנייה החדש.
49 ט. באחד בתשרי, ראש השנה לשמיטה וליובלות. פרות
50 ששית שנוכנסו לשביעית - אם היו תבואה או קטניות או
51 פרות האילן, והגיעו לעונת המעשרות קדם ראש השנה -
52 הרי אלו מתירין; ואף על פי שאוסף אותן בשביעית, הרי
53 הן כפרות ששית לכל דבר. ואם לא באו לעונת המעשרות
54 אלא אחר ראש השנה, הרי הן כפרות שביעית.
55 י. התבואה והקטניות אסורין באכילה, משום ספיחין;
56 ופרות האילן, אוכלין אותן בקדשת שביעית.
57 יא. הארז, והדמין, והפרגין, והשמשמין, ופול המצרי
58 שזרעו לזרע - הולכין בהן אחר גמר פרי: אם נגמר פרין
59 קדם ראש השנה, הרי אלו מתירין בשביעית כפרות ששית;
60 ואם נגמרו אחר ראש השנה - אף על פי שהשירשו קדם
61 ראש השנה - הרי אלו אסורים משום ספיחים.
62 יב. הנרק, בשעת לקיטתו. והאחרון - אפלו היה כפול -
63 שאז מתחייב במעשר קדם ראש השנה, ונעשה ככר
64 בשביעית - חייב במעשרות כפרות ששית; ואפלו היה ככר
65 בששית - הואיל ונלקט בשביעית - הרי הוא כפרות
66 שביעית, ומתעשר כפרות ששית להחמיר.
67 יג. וכן פרות שביעית שיצאו למוצאי שביעית - בתבואה
68 וקטניות ואילנות, הולכין אחר עונת המעשרות; והפרגין
69 והשמשמין והארז והדמין ופול המצרי שזרעו לזרע, אחר
70 גמר הפרין; והירק, אחר לקיטתו.
71 יד. פול המצרי שזרעו לזרע בששית, ונגמר פריו קדם
72 ראש השנה של שביעית - בין ירק שלו בין זרע שלו, מתיר
73 בשביעית. ואם זרעו לזרע, ונכנסה עליו שביעית - בין
74 ירקו בין זרעו, אסור כספיחי שביעית; וכן אם זרעו לזרע
75 ולירק, הרי הוא אסור.
76 טו. עבר וזרעו בשביעית, ויצא לשמינית - אם זרעו לזרע
77 - בין זרעו בין ירקו, אסור במוצאי שביעית כשאר
78 הספיחים; ואם זרעו לזרע - הואיל ונלקט בשמינית - בין
79 ירקו בין זרעו, מתיר. זרעו לזרע ולירק - זרעו אסור משום
80 ספיחים, וירקו מתיר.
81 טז. בנות שוח [תאנים לבנות] - הואיל והן נגמרינן לאחר
82 שלש שנים - אם באו לעונת המעשרות קדם ראש השנה
83 של שמינית, הרי הן נאכלין בשנה שניה מן השבוע בתורת
84 שביעית.
85 יז. הבצלים הסריסים [שאינם מוציאים עלים] ופול
86 המצרי, שמנע מהן מים שלשים יום קדם ראש השנה, ושל
87 בעל - [הסריסים, שנזרעו במקום גשמים], שמנע מהן שלש
88 עונות [של השקאה] לפני ראש השנה - הרי אלו מפרות
89 ששית; פחות מכאן, הרי הן כספיחי שביעית.
90 יח. הדלעין שקימן לזרע - אם הקשו לפני ראש השנה

3 א. כל שתוציא הארץ בשנה שביעית - בין מן הזרע שנפל
4 בה מקדם שביעית, בין מן העקרים שנוקצרו מקדם וחרזו
5 ועשו, שניהן נקראו 'ספיח', בין מן העשבים והירקות
6 שעלו מאליהן ואין להן זרע - הכל מתיר לאכלו מן
7 התורה, שנאמר: "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה". אפלו
8 שדה שנטיהבה [שנחרשה] בשביעית, וצמחה - פרוטיה
9 מתירין באכילה; וזה שנאמר: "את ספיח קצירך לא
10 תקצר", שלא יקצר קצירך שקוצר בכל שנה. ואם קצר
11 קצירך הקוצרין, לוקה. כיצד? כגון שעקר כל השדה
12 והעמיד כרי [ערמת תבואה] ודש בכר, או שקצר לעבודת
13 הארץ, כמו שבארנו. אלא קוצר מעט מעט, וחובט אוכל.
14 ב. ומדברי סופרים [חכמים], שיהיו כל הספיחים אסורין
15 באכילה. ולמה גזרו עליהן? מפני עוברי עברה - שלא ילך
16 ויזרע תבואה וקטניות וזרעוני גנה תוך שדהו בסתר,
17 וכשיצמחו יאכל מהן ויאמר 'ספיחין הן'; לפיכך אסרו כל
18 הספיחין הצומחין בשביעית.
19 ג. הא למדת, שאין אוכלין מפרות שביעית אלא פרות
20 האילנות, והעשבים שאין זורעין אותן רב האדם, כגון
21 הפיגם והירבוזין השוטים וכל פיוצא בהן; אבל הירקות
22 שזרעו רב האדם לזרע אותן בגנות, ומיני תבואה וקטניות
23 - כל הצומח מהן, אסור מדבריהם; והמלקט אותן, מפין
24 אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן].
25 ד. ספיחים העולין בשדה בור [שלא מיועדת לזריעה],
26 ובשדה ניר [העומדת לחרישה], ובשדה כרם, ובשדה זרע
27 - מתירין באכילה. ומפני מה לא גזרו עליהן? לפי שאין
28 אדם זורע מקומות אלו: שדה בור, אין אדם נפנה לשם
29 - [אין מתעניין בה]; ושדה ניר, רוצה הוא בתקונה; ושדה
30 כרם, אינו אוסר כרמו [שאם יזרע יאסרו מדיו כלאים];
31 ובשדה זרע, הספיחין מפסדין אותה. וכן התבן של
32 שביעית מתיר בכל מקום, ולא גזרו עליו.
33 ה. ספיחין של שביעית שיצאו למוצאי שביעית, אסורין
34 באכילה; ואין תולשין אותן ביד - אלא חורש בדרךכו,
35 ובהמה רוצה בדרךכה.
36 ו. ועד מתי אסורין ספיחי שביעית, במוצאי שביעית?
37 מראש השנה ועד חנוכה; ומחנכה ואילך, ספיחין מתירין.
38 והזרע ספיחי שביעית אחר שביעית, הגדולין מתירין.
39 ז. בצלים שיצאו משביעית למוצאי שביעית - אם עשו
40 פיוצא בהן - [אם גדלו בצלים של מוצאי שביעית באותו
41 גודל], מתירין - [שאינו מראית העין]; ואם לאו, אסורין. וכן
42 שאר הפרות - אין לוקחין אותן במוצאי שביעית, אלא
43 משעשו פיוצא בהן מפרות מוצאי שביעית. עשה הפכיר
44 [גדל הראשון ממוצאי שביעית], החר האפיל [האחרון]

נוהגת בה מן התורה, גזרו עליה שתהיה אסורה בעבודה
בשביעית בארץ ישראל; כדי שלא יניחו ארץ ישראל,
וילכו וישתקעו שם. אבל עמון ומואב ומצרים וישנער -
אף על פי שהן חבין במעשרות מדבריהם, אין שביעית
נוהגת בהן.
כת. עבר הירדן, שביעית נהגת בה מדבריהם. וספיחי
עבר הירדן וספיחי סוריה - מתרין באכילה; לא יהיו
אמצות אלו חמורין מארץ ישראל שהחזיקו בה עולי
מצרים.
כט. גוי שקנה קרקע בארץ ישראל, ונרצה בשביעית -
פרותיה מתרין; שלא גזרו על הספיחי, אלא מפני עוברי
עברה, והגוים אינן מצוין על השביעית כדי שנגזר עליהן.
ל. עירות ארץ ישראל הסמוכות לספר - מושיבין עליהן
שומר, כדי שלא יפוצו גוים ויבזו פרות שביעית.

יום ד' כ"ח אייר ה'תשע"ג

פרק ה

א. פרות שביעית נתנו לאכילה, ולשתיה, ולסיכה,
ולהדלקת הנר, ולצביעה; מפי השמועה [מסורת ממושה
רבינו] למדו: "תהיה", אף להדלקת הנר ולצבע בה צבע.
ב. לאכילה ולשתיה ביצד? לאכל דבר שדרכו לאכל
ולשתות דבר שדרכו לשתות, כדן תרומה ומעשר שני.
ג. ולא ישנה פרות מבינתן, כדרך שאינו משנה בתרומה
ומעשר: דבר שדרכו להאכל חי, לא יאכל אותו מבשל;
ודבר שדרכו להאכל מבשל, אין אוכלין אותו חי. לפיכך,
אין שולקין אכלי בהמה. אינו מטפל לאכל תבשיל שנפסד
והפת שעפשה, כדרך שאינו אוכל בתרומה ומעשר.
ד. ואין מבשלין גרם של שביעית בשמן של תרומה, שלא
יביאנו לידי פסול; ואם בשל מעט ואכלו מיד - מתר,
שהרי לא הניחו כדי לבוא לידי פסול.
ה. פרות המיחדים למאכל אדם, אין מאכלין אותן
להקמה לחיה ולעופות; הלכה בהקמה מאליה לתחת
התאנה, ואכלה - אין מחיבין אותה להחזירה, שנאמר:
"ולבנהמתך ולחיה אשר בארצך תהיה כל תבואתה
לאכל".
ו. לסיכה ביצד? לסוך דבר שדרכו לסוך; לא יסוך יין
ושמן [נחמץ], אבל סף הוא את השמן. ולא יפסם את
השמן [בבשמים], ולא יסוך במרחץ; אבל סף הוא מבחוץ,
ונקנס.
ז. ושמן של שביעית - אין חוסמין [- סותמים] בו [חורים
של] תנור וכירים, ואין סכין בו מנעל וסנדל. ואין סכין
אותו בידים טמאות; נפל על בשרו, משפשפו בידים
טמאות. ולא יסוך רגלו בתוך המנעל, אבל סף הוא רגלו
ולובש המנעל. וסך גופו ומתעגל על גבי קטבוליא [טבלה
לסיכה].
ח. להדלקת הנר ביצד? שמדליק את הנר בשמן שביעית

ונפסלו מלאכל אדם - מתר לקימן בשביעית; שהן מפרות
ששית. ואם לא הקשו, אסורין ספיחי שביעית. וכן
הירקות כלן שהקשו לפני ראש השנה, מתר לקימן
בשביעית; ואם היו רפים, אסור לקימן משום ספיחים.
ואין מחיבין אותו לשרש את הלוח, אלא מניחו בארץ
כמות שהוא; אם צמח למוצאי שביעית, מתר. ואין
מחיבין אותו לשרש את הקנבס [מין קוץ], אלא גוזז
בעליו; ואם צמח למוצאי שביעית, מתר.
ט. לוח של ערב שביעית, וכן בצלים הקיצונים ופואה
[עץ לצבע אדום] שנאמר לפני שביעית - מתר לעקר אותן
בשביעית בקרדמות של מתכת, ואין בזה משום עבודה
הארץ.
כ. הבצלים שיגדו עליהן גשמים בשביעית, וצמחו - כל
זמן שהעליו שלחן ירקון, הרי אלו מתרין. ואם השחירו,
הרי אלו כנטועין בארץ; ואותן העליו, אסורין משום
ספיחי. ויבין כך ויבין כך, הבצלים עצמן בהתירן עומדין.
כא. בצל שצקרו בשביעית, ונטעו בשמינית, ורבו גדוליו
על עקרו - העלו גדוליו את עקרו, והתר הכל; הואיל
ושביעית אסורה על ידי קרקע, כך בשלתה על ידי קרקע.
כב. הפרות שיוציא האילן בשביעית - לא יאסוף אותן
כדרך שאוסף בכל שנה, שנאמר: "את ענבי גזרף לא
תבצר"; ואם בצר לעבודת האילן, או שבער כדרך
הבוצרים - לוקה.
כג. וכיצד עושה? תאנים של שביעית - אין קוצין
[מייבשין] אותן במקצה, אבל מיבש אותן בחורבה; ולא
ידרך ענבים בגת, אבל דורך הוא בערבה [קערה]; ולא
יעשה זיתים בתוף הבר, אבל כותש הוא ומכניס לבד קטן
ביותר; וטוחן בבית הבר, ומכניס לבד קטנה. וכן בשאר
הדברים - כל שיכול לשנות, משנה.
כד. מצות עשה להשמיט כל מה שתוציא הארץ
בשביעית, שנאמר: "והשביעית, תשקטנה ונטשתה". וכל
הנופל כרמו או סג [גודר] שדהו בשביעית - בטל מצות
עשה; וכן אם אסף כל פרותיו לתוף ביתו; אלא יפקיר
הכל, ויזיז הכל שוין בכל מקום - שנאמר: "ואכלו אביני
עמך". ויש לו להביא מעט לתוף ביתו, כדרך שמביאין מן
ההפקר - חמש כדי שמן, חמש עשרה כדי יין; ואם הביא
יתר מזה, מתר.
כה. אין שביעית נהגת אלא בארץ ישראל בלבד,
שנאמר: "כי תבאו אל הארץ וגו'" - בין בפני הבית [בזמן
המקדש], בין שלא בפני הבית.
כו. כל שהחזיקו בו עולי בבל עד קיב, אסור בעבודה;
וכל הספיחי שצומחין בו, אסורין באכילה. וכל שלא
החזיקו בו אלא עולי מצרים בלבד, שהוא מקזיב ועד
הנהר ועד אמה - אף על פי שהוא אסור בעבודה
בשביעית, הספיחי שצומחין בו מתרין באכילה. ומהנהר
ומאמה והלאה, מתר בעבודה בשביעית.
כז. סוריה [מקומות שכבש דוד] - אף על פי שאין שביעית

מתוך מהדורת חזק

48 בָּהֶן פֶּתוֹ בִּשְׂדֶּה; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בָּהֶן. וְהִבְסֵר - מִשְׁיֻצִּיא
49 מִיָּם, אֲכָלוּ בִּשְׂדֶּה; וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בּוֹ. הַיְתִים - מִשְׁיֻכְנִסוֹ
50 סָאָה שֶׁל זֵיתִים רְבִיעִית שָׁמֶן, פּוֹצֵעַ וְאוֹכֵל בִּשְׂדֶּה; הַכְּנִסוֹ
51 חֲצִי לֵג, כּוֹתֵשׁ וְסָפַּ בִּשְׂדֶּה; הַכְּנִסוֹ שְׁלִישׁ - מִתֵּר לְהַכְנִיס
52 לְבֵיתוֹ, שֶׁהָרִי הִגִּיעוּ לְעֹנֶת הַמַּעֲשָׂרוֹת.
53 יִז. מִתֵּר לִקֵּץ אֵילָנוֹת לְעֻצִּים בִּשְׁבִיעִית, קֹדֶם שֶׁיִּהְיֶה פְּרִי.
54 אֲבָל מִשְׁתַּחֲוִיל לְעֻשׂוֹת פְּרִי - לֹא יִקֵּץ אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי מִפְסִיד
55 הָאֲבָל, וְנֶאֱמָר: "לָכֵם לְאֲכֹלָה", וְלֹא לְהַפְסֵד. וְאִם הוֹצִיא
56 פְּרוֹת וְהִגִּיעוּ לְעֹנֶת הַמַּעֲשָׂרוֹת - מִתֵּר לִקֵּץ אוֹתוֹ; שֶׁהָרִי
57 הוֹצִיא פְּרוֹתָיו, וְכֵטֵל דִּין שְׁבִיעִית מִמֶּנּוּ.
58 יח. וּמֵאֲמִיתִי אֵין קוֹצְצִין הָאֵילָן בִּשְׁבִיעִית? הַחֲרוּבִין -
59 מִשְׁיִשְׁלָשְׁלוּ [שִׁיגְדְלוּ הַעֲנָפִים], וְהַגְּפָנִים - מִשְׁיֻנְרָעוֹ
60 [שִׁיחִיו בְּהֵם גִּרְעִינִים], וְהַיְתִים - מִשְׁיֻנְצוֹ [שִׁירָאוֹ
61 הַנִּיצְנִים], וְשָׁאֵר כָּל הָאֵילָנוֹת - מִשְׁיֻצִּיא בְּסֵר. וְאֵין
62 קוֹצְצִין אֶת הַפְּנִיּוֹת [תַּמְרוֹת שֶׁלָּא בִּשְׁבִיעִית, מִפְּנֵי
63 שֶׁהוּא הַפְּסֵד פְּרִי; וְאִם אֵין דִּרְכָּן לְהַעֲשׂוֹת תַּמְרוֹת אֲלָא
64 שִׁיּוּצִי, מִתֵּר לִקֵּץ אוֹתָן בְּפָנִיּוֹת.
65 יט. אֵין שׁוֹרְפִין תֶּבֶן וְקֹשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁהוּא רָאוּי
66 לְמֵאֲכָל בְּהֵמָה; אֲבָל מִסִּיקִין בְּגִפְתָּ וּבוֹזוּגִין - [פְּסוּלֵת
67 עֲנָבִים] שֶׁל שְׁבִיעִית.
68 כ. מִרְחֵץ שֶׁהִסְקָה בְּתֶבֶן וְקֹשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית, מִתֵּר לִרְחֹץ בָּהּ
69 בְּשֹׂכֶר; וְאִם אֵדָם חָשׁוּב הוּא, אֲסוּר לִרְחֹץ בָּהּ - שְׁמָא
70 יִסִּיקוּ בָּהּ דְּבָרִים אֲחֵרִים כְּדִי לְהִיּוֹת רִיחָה נֹדֵף בְּשִׁבְלֹו,
71 וְנִמְצָאוּ מִפְסִידִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית.
72 כא. הַקְּלָפִין וְהַגְּרַעֲנִין שֶׁמִּתְרִין בְּתַרְוִמָּה לְזֵרִים, אֵין
73 קֹדֶשֶׁת שְׁבִיעִית חֻלָּה עֲלֵיהֶם; וְהָרִי הֵן כְּעֻצִּים, אֲלָא אִם כֵּן
74 רָאוּיִן לְצִבְיָה. וְהַקּוֹר [נֹאשׁ הַזָּקֵל וּבַעֲדוֹ דָּךְ רָאוּי
75 לְאֲכִילָה], קֹדֶשֶׁת שְׁבִיעִית חֻלָּה עֲלֵיו.
76 כב. הַצּוֹרֵר תְּבִלִּין שֶׁל שְׁבִיעִית, וְנִתְּנָן לְתוֹף הַתְּבִשִּׁיל -
77 אִם בְּטֵל טַעֲמָן, הָרִי אֵלּוּ מִתְרִין לְכָל דָּבָר; וְאִם נִשְׁאָר בָּהֶן
78 טַעַם, עֲדִין הֵן בְּקֹדֶשֶׁת שְׁבִיעִית.
79 כג. אֵין נֹתְנִין תֶּבֶן וְקֹשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית לֹא לְתוֹף הַכֹּר, וְלֹא
80 לְתוֹף הַטִּישׁ; וְאִם נִתְּנָן, הָרִי זֶה כְּמִבְעֵר. תַּנּוּר שֶׁהִסְקִיחוֹ
81 בְּתֶבֶן וּבְקֹשׁ שֶׁל שְׁבִיעִית, יִצֵּן; וּמִשְׁתַּדֵּר רְבִיעָה [- גִּשְׁמִים]
82 שְׁנִיָּה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, נִתְּנִין וְשׁוֹרְפִין בְּתֶבֶן וּבְקֹשׁ שֶׁל
83 שְׁבִיעִית.

יום ה' כ"ט אייר ה'תשע"ג

פֶּרֶק ו

84
85
86 א. אֵין עוֹשִׂין סְחוּרָה בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית; וְאִם רָצָה לְמַכֵּר
87 מֵעֵט מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, מוֹכֵר. וְאוֹתָן הַדְּמִים, הָרִי הֵן כְּפְרוֹת
88 שְׁבִיעִית: "לִקַּח בָּהֶן מֵאֲכָל, וְיֵאֲכַל בְּקֹדֶשֶׁת שְׁבִיעִית. וְאוֹתוֹ
89 הַפְּרִי הַנִּמְכָּר, הָרִי הוּא בְּקֹדֶשֶׁת כְּשֶׁהִיָּה.
90 ב. לֹא יִהְיֶה לוֹקֵחַ יְרֻקוֹת שְׂדֶה וּמוֹכֵר, וְלֹא יִצְבֵּעַ מִקְּלָפֵי
91 שְׁבִיעִית בְּשֹׂכֶר - מִפְּנֵי שֶׁזֶה עוֹשֶׂה סְחוּרָה בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית.
92 לִקַּח יְרֻקוֹת לְאֲכָל, וְהוֹתִיר - מִתֵּר לְמַכֵּר הַמוֹתֵר, וְהַדְּמִים

1 עֲצָמוֹ; מִכְרוּ וְלָקַח בּוֹ שָׁמֶן אַחֵר, אוֹ שֶׁהִחְלִיף שָׁמֶן בְּשָׁמֶן
2 - שְׁנִיָּה אֲסוּרִין בְּהַדְלָקָה; שְׁאִין מְדַלִּיקִין בְּדָמֵי שְׁבִיעִית.
3 וְלֹא יִתֵּן הַשָּׁמֶן לְתוֹף הַמְדוּנָה, אֲלָא מְדַלִּיקוּ בָּהּ.
4 ט. לְצִבְיָה כִּיצַד? דְּבָרִים שְׁדוּכָן לְצִבֵּעַ בָּהֶן - אֵף עַל פִּי
5 שֶׁהֵן מֵאֲכָלֵי אֲדָם, צוֹבְעִין בָּהֶן לְאֲדָם; אֲבָל לֹא צוֹבְעִין
6 לְבִהֶמָּה מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית, אֲפִלּוּ מֵאֲכָלֵי בְּהֵמָה - שְׁאִין
7 קֹדֶשֶׁת שְׁבִיעִית חֻלָּה עַל צִבְעֵי בְּהֵמָה.
8 י. מִיָּנִי בְּכִסִּים, כְּגוֹן בְּרִית וְאֶהֱל [מִיָּנִי צִמְחִים] - קֹדֶשֶׁת
9 שְׁבִיעִית חֻלָּה עֲלֵיהֶן, וּמִכְבִּסִּין בָּהֶן, שְׁנֶאֱמָר: "וְהִתְּה שֶׁבֶת
10 הָאָרֶץ לָכֵם" - לְכָל צָרְכֵכֶם. אֲבָל אֵין מְכַבִּסִּין בְּפְרוֹת
11 שְׁבִיעִית, וְאֵין עוֹשִׂין מְלוּגְמָה [תַּרְוִמָּה] - שְׁנֶאֱמָר: "וְהִתְּה
12 שֶׁבֶת הָאָרֶץ לָכֵם לְאֲכֹלָה", לֹא לְמְלוּגְמָה, וְלֹא לְזוּלָּהּ, וְלֹא
13 לְהִקְיָא [מִין מַשְׁקָה שְׁעִי מְקִיא], וְלֹא לְמַשְׁרָה [- לַשְּׁרוֹת
14 פֶּשֶׁתוֹן בִּיּוֹן], וְלֹא לְכִבִּיסָה.
15 יא. כָּלֵל גְּדוֹל אֲמָרוּ בְּפְרוֹת שְׁבִיעִית: כָּל שֶׁהוּא מִיַּחַד
16 לְמֵאֲכָל אֲדָם, כְּגוֹן חֲסִים וְתַנְאִים וְעֻנְבִים וְכִיּוּצָא בָּהֶן -
17 אֵין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגְמָה אוֹ רְטִיָּה וְכִיּוּצָא בָּהֶן וְאֲפִלּוּ
18 לְאֲדָם, שְׁנֶאֱמָר: "לָכֵם לְאֲכֹלָה", כָּל שֶׁהוּא מִיַּחַד לָכֵם,
19 יִהְיֶה לְאֲכֹלָה וְלֹא לְרַפּוּאָה; וְכָל שְׁאִינוֹ מִיַּחַד לְמֵאֲכָל אֲדָם,
20 כְּגוֹן קוֹצִים וְדִרְדִּירִים הַרְפִּים - עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ מְלוּגְמָה לְאֲדָם,
21 אֲבָל לֹא לְבִהֶמָּה. וְכָל שְׁאִינוֹ מִיַּחַד לֹא לְאֲדָם וְלֹא לְבִהֶמָּה,
22 כְּגוֹן הַסִּיָּאָה וְהָאֲזוּב וְהַקְּרָנִית - הָרִי הוּא תְּלוּי בְּמַחְשַׁבְתּוֹ;
23 חֲשֵׁב עֲלָיו לְעֻצִּים, הָרִי הוּא כְּעֻצִּים; חֲשֵׁב עֲלָיו לְאֲכִילָה,
24 הָרִי הוּא כְּפְרוֹת; חֲשֵׁב עֲלָיו לְמֵאֲכָל אֲדָם וּלְמֵאֲכָל בְּהֵמָה
25 - נֹתְנִין עֲלָיו חֲמָרֵי מֵאֲכָל אֲדָם, שְׁאִין עוֹשִׂין מִמֶּנּוּ
26 מְלוּגְמָה, וְחֲמָרֵי מֵאֲכָל בְּהֵמָה, שְׁאִין שׁוֹלְקִין אוֹתָן.
27 יב. מִתֵּר לְמַכֵּר אֲכָלִי אֲדָם וְאֲכָלִי בְּהֵמָה, וְלָקַח בָּהֶם אֲכָלִי
28 אֲדָם. אֲבָל אֵין מוֹכְרִין אֲכָלִי בְּהֵמָה, לָקַח בָּהֶם אֲכָלִי
29 בְּהֵמָה אַחֲרָת, וְאֵין צָרִיף לוֹמֵר שְׁאִין מוֹכְרִין אֲכָלִי אֲדָם,
30 לָקַח בָּהֶם אֲכָלִי בְּהֵמָה; וְאִם לָקַח בָּהֶן, אוֹ הִחְלִיף אֲכָלִי
31 אֲדָם בְּאֲכָלִי בְּהֵמָה - הָרִי הֵם כְּאֲכָלִי אֲדָם, שְׁאִין עוֹשִׂין
32 מִמֶּנּוּ מְלוּגְמָה לְאֲדָם.
33 יג. פְּרוֹת שְׁבִיעִית - אֵין מוֹצִיאִין אוֹתָן מִהָאָרֶץ לְחוּצָה
34 לְאָרֶץ, וְאֲפִלּוּ לְסוּרָה [מִקּוֹמוֹת שֶׁכַּבֵּשׁ דוּד]. וְאֵין מֵאֲכִילִין
35 אוֹתָן לְגוּי, וְלֹא לְשֹׂכֶר; וְאִם יִהְיֶה שֹׂכֶר שֶׁבֶת, אוֹ שֹׂכֶר
36 שְׁנָה, אוֹ שֹׂכֶר חֹדֶשׁ, אוֹ שֶׁקָּצַץ מְזוֹנוֹתָיו עֲלָיו - הָרִי הוּא
37 כְּאֲנָשִׁי בֵּיתוֹ, וּמֵאֲכִילִין אוֹתוֹ. וּמֵאֲכִילִין אֶת הָאֲכָסְנָא [-
38 חֵיל הַמֶּלֶךְ] פְּרוֹת שְׁבִיעִית.
39 יד. אֵין בֵּית דִּין פּוֹסְקִין לְאִשָּׁה פְּרוֹת שְׁבִיעִית, מִפְּנֵי שֶׁזֶה
40 כְּמִשְׁלֵם חוֹב מִפְּרוֹת שְׁבִיעִית; אֲבָל נְזוּנָת הִיא מִשָּׁל בְּעָלָהּ.
41 טו. אֵין אוֹסְפִין פְּרוֹת שְׁבִיעִית כְּשֶׁהֵן בְּסֵר - שְׁנֶאֱמָר:
42 "תֹּאכְלוּ אֶת תְּבוּאֹתֶיהָ", אֵינָה נֶאֱכָלֶת עַד שֶׁתַּעֲשֶׂה תְּבוּאָה;
43 אֲבָל אוֹכֵל מִמֶּנּוּ מֵעֵט בִּשְׂדֶּה כְּשֶׁהֵן פֶּגִין, כְּדִרְכָּה שְׁאוֹכֵל
44 בְּשָׂאֵר שְׁנֵי שְׁבוּעֵי. וְלֹא יִכְנֹס לְאֲכָל בְּתוֹף בֵּיתוֹ, עַד שֶׁיִּגִּיעוּ
45 לְעֹנֶת הַמַּעֲשָׂרוֹת.
46 טז. וּמֵאֲמִיתִי יִהְיֶה מִתֵּר לְאֲכָל פְּרוֹת הָאֵילָן בִּשְׂדֶּה
47 בִּשְׁבִיעִית? הַפְּגִין שֶׁל תַּנְאִים - מִשְׁיֻנְרָחוּ [יְבִיחָקוֹ], אוֹכֵל

במעשר שני. ואין מביאין מהן קמי זבים וזבות ויולדות, 46
חטאות ואשמות; ואם הביא, יאכל כנגדן. ואין סכין פלים 47
ועורות בשמן של שביעית; ואם סף, יאכל כנגדן. 48
יא. אין נותנין מהן לא לפלן, ולא לספר, ולא לספן, ולא 49
לשאר האמנין; אבל נותן הוא למי שדולה מים מן הבור 50
להשקות אותו מים. ומתיר לתן מפרות שביעית או מדמיהן 51
לאמנין, מתנות חנם. 52

יב. האומר לפועל: 'הא לך אסר זה, ולקט לי נרק היום' 53
- שכוזר מתיר; ואינו פדמי שביעית - אלא מוציא בכול מה 54
שירצה, ולא קנסו את הפועל להיות שכוזר פדמי שביעית. 55
ואם אמר לו: 'לקט לי בו היום נרק' - הרי זה פדמי 56
שביעית; ואינו מוציא אלא באכילה ושתייה, כפרות 57
שביעית. 58

יג. החמרים העושים בפרות שביעית מלאכת שביעית 59
האסורה, כגון שהביאו יותר מדי - הרי שכוזר פדמי 60
שביעית; ודבר זה קנס להם. ומפני מה קנסו בשכוזר 61
החמרים, ולא קנסו בשכוזר הפועל? מפני ששכוזר הפועל 62
מעט - לא קנסו בו, משום כדי חייו [פרנסתו]. 63

יד. הלוקח מן הנחתום כפר בפונדיון, ואמר לו בשעת 64
לקיחה: 'כשאלקט ירקות שדה, אביא לך' - הרי זה מתיר; 65
ואותו הפקר, הרי הוא כפרות שביעית. ואם לקח ממנו 66
סתם - לא ישלם מדמי שביעית; שאין פורעין חוב מדמי 67
שביעית. 68

טו. אוכלין פרות שביעית בטובה [להוקיר טובה לבעלים, 69
ואין בזה משום טחורה], וישלם בטובה [שלא ברצונם 70
כהפקר]. כיצד בטובה? שיתן לו פרות שביעית, כמי 71
שעשה עמו טובה שנתן לו, או שכינסו לגנותו לאכל, כמי 72
שעשה עמו טובה. ומי שנתנו לו פרות שביעית במתנה, 73
או שנפלו לו ברישה - הרי זה אוכלם, כדרך שאוכל פרות 74
שאוסף אותן הוא בעצמו מן השדה. 75

יום ו' א' סיון ה'תשע"ג

פרק ז

א. פרות שביעית - אין אוכלין מהן אלא כל זמן שאותו 78
המין מצוי בשדה, שנאמר: "ולבנהמתך ולחיה אשר 79
בארצך תהיה", כל זמן שחיה אוכלת ממין זה מן השדה, 80
אפה אוכל ממה שבפית; כלה לחיה מן השדה - חיב 81
לבער אותו המין מן הפית, וזה הוא בעור של פרות 82
שביעית. 83

ב. כיצד? הרי שהיו לו גורגרות [תאנים מיובשות] של 84
שביעית בתוף ביתו - אוכל מהן כל זמן שהתאנים 85
באילנות בשדה. כלי התאנים מן השדה - אסור לאכל מן 86
הגורגרות שבפית, אלא מבער אותן. 87

ג. היו לו פרות מרבין, מחלקן מזון שלש סעודות לכל 88

שביעית; וכן אם לקט ירקות לעצמו, ולקח מהם בנו או 1
בן בתו ומכר - הרי זה מתיר, והדמים דמי שביעית. 2
ג. בשמוכרין פרות שביעית - אין מוכרין אותן לא במדה 3
ולא במשקל ולא במנזן, כדי שלא יהיה כסוחר בפרות 4
שביעית; אלא מוכר המעט שמוכר אכסרה [על פי 5
השערה], להודיע שהוא הפקר, ולקח הדמים לקנות בהן 6
אכל אחר. 7

ד. ואוגר דברים שדורכן להאגד לבית, למכר בשוק 8
אכסרה, כדרך שאוגרין להביא לבית, לא כדרך שאוגרין 9
לשוק - כדי שלא יהיה פמוכר בצמצום; ודברים שאין 10
דורכן להאגד אלא לשוק, לא יאגד אותן. 11

ה. פרות חוצה לארץ שנקנסו לארץ - לא יהיו נמכרים 12
במדה, או במשקל, או במנזן, אלא כפרות הארץ אכסרה; 13
ואם היו נכרים שהן מחוצה לארץ, מתיר. 14

ו. חמר בשביעית מבהקדש: שהפודה את הקדש - יצא 15
הקדש לחלין, ויתפשו הדמים תחתיו. והשביעית אינה כן; 16
אלא המוכר פרות שביעית - יתפשו הדמים ויעשו כפרות 17
שביעית, והפרות עצמן לא נתחללו ונעשו כפרות שאר 18
השנים, שנאמר בה: "תהיה", בהיותה תהי לעולם. ולפי 19
שנקראת 'קדש', תופשת את דמיה. נמצאת אומר: האחרון 20
נתפש בשביעית, והפרי עצמו הרי הוא כמו שהיה. 21

ז. כיצד? לקח בפרות שביעית או בדמיהן בשר - נעשה 22
הבשר כאותן הפרות, ואוכלו כפרות שביעית; וצריך 23
לבער שגיהן בשעת בעור שביעית. לקח באותו בשר או 24
בדמיו דגים - יצא הבשר, ונתפשו הדגים. לקח בדגים או 25
בדמיהן שמן - יצאו דגים, ונתפש שמן. לקח בשמן או 26
בדמיו דבש - יצא שמן, ונתפש דבש. וצריך לבער הפרות 27
הראשונות עם הדבש האחרון, כדרך שמבצרין פרות 28
שביעית; ואין עושין משגיהן מלוגמה [תדופה] ולא 29
מפסידין אותן, כשאר פרות שביעית. 30

ח. אין שביעית מתחללת [- להתפס קדושה על הכסף -] 31
אלא דרך מקח [- באמצעות מכירה]. במה דברים אמורים? 32
בפרי ראשון; אבל בפרי שני [שנקנה תמורת פירות 33
שביעית או דמיו] - מתחלל בין דרך מקח בין דרך חלול. 34
ט. וכשמחללין פרי הנלקח שנית [- פרי שני], אין 35
מחללין אותו על בהמה חיה ועוף חיים - שמא יניחם, 36
ויגדל מהם צדדים; ואין צריך לומר שביעית עצמה. אבל 37
מחללין אותן הפרות על השחוטין. 38

י. דמי שביעית - אין פורעין מהם את החוב, ואין עושין 39
בהן שושבינות [דמי תמיכה מיידיים למשיא בניו], ואין 40
משלמין מהן תגמולין, ואין פוסקין מהן צדקה לצנינים 41
בבית הכנסת; אבל משלחין מהן דברים של גמילות 42
חסדים, וצריך להודיע [שישמרו על קדושתן]. וכן אין 43
לוקחין מהן עצדים וקרקעות ובהמה טמאה; ואם לקח, 44
[קנסהו ש:] יאכל כנגדן [פירות אחרים] כדרך שעושה 45

מתוך מהדורת חזק

יג. כָּל דָּוֵל אֲמָרוּ בְּשִׁבְעִית: כֹּל שֶׁהוּא מֵאֵכֶל אָדָם, או
מֵאֵכֶל בְּהֵמָה, או מִמֵּין הַצּוֹבְעִין - אִם אֵינוֹ מִתְקַנֵּם בְּאֶרֶץ
- יֵשׁ לוֹ שְׂבִיעִית וְלִדְמִיו שְׂבִיעִית, וְחֵיב בְּעֵוֹר וְיֵשׁ לִדְמִיו
בְּעֵוֹר. כְּגֹוֶן עָלֵי הַלֹּחַף הַשּׁוֹטֵה וְעָלֵי הַדְּגָנָה [נִעְנֶנֶע, מִנְטָה]
וְהַעֲלָשִׁין, מֵאֵכֶל אָדָם; וְכְּגֹוֶן הַחוּחִים וְהַדְּרִירִין, מֵאֵכֶל
הַבְּהֵמָה; וְכְּגֹוֶן אֶסְטָס וְקוֹצֵה, מִמֵּין הַצּוֹבְעִין. וְאִם הָיָה
מִתְקַנֵּם בְּאֶרֶץ, כְּגֹוֶן הַפּוֹאֶה וְהַרְכָּפָה מִמֵּין הַצּוֹבְעִין - אִם
עַל פִּי שֵׁשׁ לוֹ שְׂבִיעִית וְלִדְמִיו שְׂבִיעִית - אֵין לוֹ בְּעֵוֹר
וְלֹא לִדְמִיו בְּעֵוֹר, שֶׁהָיָה מִתְקַנֵּם בְּאֶרֶץ, אֲלֹא נִהְיִין וְצוֹבְעִין
בּוֹ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה.
יד. וְכֹל שֶׁאֵינוֹ מֵיחָד לֹא לֵמֵאֵכֶל אָדָם וְלֹא לֵמֵאֵכֶל בְּהֵמָה,
וְאֵינוֹ מִמֵּין הַצּוֹבְעִין - הוּאֵיל וְאֵינוֹ לַעֲצִים, יֵשׁ לוֹ שְׂבִיעִית
וְלִדְמִיו שְׂבִיעִית. אֲבָל אֵין לוֹ בְּעֵוֹר וְלֹא לִדְמִיו בְּעֵוֹר, אִם
עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ מִתְקַנֵּם בְּאֶרֶץ; אֲלֹא נִהְיִין בּוֹ אוֹ בְּדְמִיו עַד
רֹאשׁ הַשָּׁנָה; כְּגֹוֶן עֵקֶר הַלֹּחַף הַשּׁוֹטֵה, וְעֵקֶר הַדְּגָנָה
[נִעְנֶנֶע], וְהַעֲקָרְכִּין [מִי עֵשֶׁב].
טו. קִלְפֵי רִמּוֹן וְהַנֶּץ [הַפּוֹרָח] שֵׁלּוֹ, קִלְפֵי אֲגֻזִּים,
וְהַגְּרָעִינִין - יֵשׁ לָהֶם שְׂבִיעִית וְלִדְמִיהֶם שְׂבִיעִית; אֲבָל אֵין
לָהֶם בְּעֵוֹר וְלֹא לִדְמִיהֶם. לִזְכֵּי וְזֵרִים [נִאֲשִׁי עֲנָפִים
שֶׁחֲתוּ מִהַכְרֵם], וְהַתְּרוֹכִים - יֵשׁ לָהֶם שְׂבִיעִית וְלִדְמִיהֶם
שְׂבִיעִית, וְיֵשׁ לָהֶן וְלִדְמִיהֶן בְּעֵוֹר. לִזְכֵּי הָאֵלֶּה, וְהַבְּטָנָה,
וְהַאֲשָׁדִין [סוֹג קוֹץ] - יֵשׁ לָהֶן וְלִדְמִיהֶם שְׂבִיעִית, וְאֵין לָהֶן
וְלֹא לִדְמִיהֶן בְּעֵוֹר; אֲבָל לַעֲלִים שֶׁלָּהֶן יֵשׁ בְּעֵוֹר.
טז. אֵיזוֹ הִיא שְׁעַת בְּעֵוֹר הָעֵלִין? בְּעַת שִׁיבּוֹלוֹ מִן
הָאֵילָנוֹת שֶׁלָּהֶן; עָלֵי זֵיתִים, וְעָלֵי קִנִּים, וְעָלֵי תְּרוּבִין - אֵין
לָהֶם בְּעֵוֹר, לְפִי שֶׁאֵינָן נוֹבְלוֹת וְכֹלוֹת.
יז. וְעַד מָתִי יִהְיֶה אָדָם מִלְּקֹט עֲשָׂבִים לַחִין בְּשִׂבְעִית?
עַד שִׁיבֹשׁ הַמֵּתִיק [פְּרִי מֵר, וְנִקְרָא כֵךְ בִּלְשׁוֹן סָגִי נְהוּר];
וְיִגְבֹּשׁ עֲשָׂבִים יְבֵשִׁים, עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעֶה [- גִּשְׁמִים] שְׁנִיָּה
בְּמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית.
יח. וְעַד מָתִי יִהְיֶה הָעֲנִים מִתְּרִין לְהַכְנֵס לַפְּרָדְסוֹת
בְּמוֹצָאֵי שְׂבִיעִית, לְאַסֹּף פְּרוֹת שְׂבִיעִית? עַד שֶׁתֵּרֵד רְבִיעֶה
שְׁנִיָּה.
יט. הַגֵּרֵד וְהַפֶּפֶר וְהַלֶּטֶם, יֵשׁ לָהֶן שְׂבִיעִית וְלִדְמִיהֶן
שְׂבִיעִית. הַקֶּטֶף, וְהוּא שְׂרָף הַיּוֹצֵא מִן הָאֵילָנוֹת וּמִן
הָעֲקָרִין [גִּזְעִים], אֵין לוֹ שְׂבִיעִית; וְהַיּוֹצֵא מִן הַפֶּגִין
[פִּירוֹת שֶׁלֹא הַבְּשִׁילוֹן], יֵשׁ לוֹ שְׂבִיעִית וְלִדְמִיו שְׂבִיעִית.
כ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּאֵילָן מֵאֵכֶל; אֲבָל בְּאֵילָן סֶרֶק
- אִם הַיּוֹצֵא מִן הָעֵלִין וּמִן הָעֲקָרִין - כִּפְרִי שֶׁלָּהֶן, וְיֵשׁ לוֹ
שְׂבִיעִית וְלִדְמִיו שְׂבִיעִית.
כא. הַכּוֹבֵשׁ וְרֵד שְׂבִיעִית בְּשֶׁמֶן שֶׁל שִׁשִּׁית - יִלְקֹט אֶת
הַגֵּרֵד, וְהַשֶּׁמֶן מִתֵּר. כִּכְשׁוֹ בְּשֶׁמֶן שֶׁל מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית -
חֵיב לִבְעֹר הַשֶּׁמֶן; שֶׁהָיָה הַגֵּרֵד יְבֵשׁ הוּא, וְכִבֵּר נִתְחַיֵּב
בְּבְעוֹר.
כב. תְּרוּבִין שֶׁל שְׂבִיעִית שֶׁכָּבֶשֶׂן בֵּינָן שְׁשִׁית, או בֵּינָן
מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית - חֵיב לִבְעֹר הֵינָן, שֶׁהָיָה טַעַם פְּרוֹת
שְׂבִיעִית בּוֹ. זֶה הַכֶּלֶל: פְּרוֹת שְׂבִיעִית שֶׁנִּתְעַרְבוּ בְּפְרוֹת

אֶחָד וְאֶחָד. וְאִסּוּר לֵאֵכֶל אַחֵר בְּבְעוֹר, בֵּין לְעֲנִיִּים בֵּין
לְעֹשִׁירִים; וְאִם לֹא מֵצֵא אוֹכְלִין בְּשְׁעַת הַבְּעוֹר - שׁוֹרֵף
בָּאֵשׁ, אוֹ מְשַׁלֵּף לֵם, אוֹ מֵאֵבֶד בְּכָל דְּבַר שֶׁמֵּאֵבֶד.
ד. הֵיוּ לוֹ צִמּוּקִין שֶׁל שְׂבִיעִית, וְכֹלוּ הָעֲנָבִים מִן הַגִּנּוֹת
וְהַפְּרָדְסִים שֶׁהֵן הַפֶּקֶר - אִם עַל פִּי שֶׁעָדִין יֵשׁ עֲנָבִים
בְּגִפְנִים שֶׁבְּתוֹךְ הַתְּצֻרוֹת - אֵינוֹ אוֹכֵל מִן הַצִּמּוּקִין מִפְּנֵי
עֲנָבִים אֵלּוּ שֶׁבְּתוֹךְ, לְפִי שֶׁאֵינָם מְצוּיִין לַחִיָּה. אֲבָל אִם
יֵשׁ עֲנָבִים קָשִׁים בְּיוֹתֵר שֶׁאֵינָם נִגְמָרִין אֲלֵא בְּסוֹף הַשָּׁנָה,
הָרִי זֶה אוֹכֵל מִן הַצִּמּוּקִין בְּשִׁבְעִילָם. וְכֵן כֹּל כִּיּוֹצֵא בָּנָה.
ה. אֵילָן שֶׁהוּא עוֹשֶׂה פְּרוֹת שְׁתֵּי פַעַמִּים בְּשָׁנָה, וְהָיָה לוֹ
מִפְּרוֹתָיו הָרֵאשׁוֹנוֹת - הָרִי זֶה אוֹכֵל מִהֵן כֹּל זְמַן שֶׁפְּרוֹת
שְׁנִיּוֹת מְצוּיִות בְּשָׁדָה, שֶׁהָיָה מֵאוֹתוֹ הַמֵּין בְּשָׁדָה; אֲבָל
פְּרוֹת הַסֵּתֵר - אֵין אוֹכְלִין בְּשִׁבְעִילָן, מִפְּנֵי שֶׁהֵן דוֹמִין לַפְּרוֹת
שֶׁל שָׁנָה אַחֶרֶת.
ו. הַכּוֹבֵשׁ שֶׁלֶּשֶׁה [מִינִי] כִּבְשִׁים בְּחִבִּית אַחַת [שֶׁכָּל אַחַד
זְמַן בִּיעוּרוֹ שׁוֹנֵה] - כֹּל שֶׁכָּלָה מִינוֹ מִן הַשָּׁדָה, יִבְעֹר מִינוֹ
מִן הַחִבִּית; וְאִם הִתְחִיל בָּהּ [- לִאֲכוֹל מִהַחִבִּית], הָרִי הַכֹּל
כִּמְבַעֵר. וְכִשֶּׁם שֶׁמְבַעֵר אֲכָלִי אָדָם, כִּף מְבַעֵר אֲכָלִי בְּהֵמָה
מִן הַבֵּית; וְאֵינוֹ מֵאֵכֶל לְבְּהֵמָה, אִם כָּלָה אוֹתוֹ הַמֵּין מִן
הַשָּׁדָה.
ז. וְכִשֶּׁם שֶׁמְבַעֵרִין אֶת הַפְּרוֹת, כִּף מְבַעֵרִין אֶת הַדְּמִים.
ח. כִּיּוֹצֵא? הָרִי שֶׁמְכַר רִמּוֹנִים שֶׁל שְׂבִיעִית, וְהָרִי הוּא אוֹכֵל
בְּדְמִיהֶן, וְכֹלוּ הַרְמוּזִים מִן הָאֵילָן שֶׁבְּשָׁדָה, וְנִשְׁאָר אֲצִלוֹ
מִן הַדְּמִים שֶׁמְכַר בָּהֶן - חֵיב לִבְעֹר.
ט. כִּיּוֹצֵא עוֹשֶׂה? קוֹנֵה בָּהֶן מֵאֲכָלוֹת, וּמִחֲלָקִין מִזֶּן שֶׁלֶשׁ
סְעוּדוֹת לְכָל אֶחָד וְאֶחָד; אוֹ יִשְׁלֹף הַמַּעֲוֹת לֵם הַמֵּלֶחַ,
אִם לֹא מֵצֵא אוֹכְלִין.
ט. שֶׁלֶשׁ אֲרָצוֹת לִבְעוֹר: אֶרֶץ יְהוּדָה כָּלָה - הָהָר וְהַשְּׂפֵלָה
וְהַעֲמָק, אֶרֶץ אַחַת; עֵבֶר הַיַּרְדֵּן כָּלָה - שְׂפֵלַת לֹד וְהָר
שְׂפֵלַת לֹד וּמִבֵּית חֲרוֹן עַם הַנֶּם, אֶרֶץ אַחַת; וְהַגְּלִיל כָּלָה
- גְּלִיל הָעֵלִין וְגְלִיל הַתְּחִתּוֹן וְתַחֲסוֹם טְבָרְיָה, אֶרֶץ אַחַת.
וְאוֹכְלִין בְּכָל אַחַת וְאַחַת מִשְׁלֶשֶׁתָּן, עַד שֶׁיִּכְלָה הָאֲחֵרוֹן
שָׁבָה.
י. כִּיּוֹצֵא? הֵיוּ לוֹ פְּרוֹת בְּאֶרֶץ יְהוּדָה - אוֹכֵל מִהֵן כֹּל זְמַן
שֵׁשׁ מֵאוֹתוֹ הַמֵּין בְּכָל אֶרֶץ יְהוּדָה כָּלָה; וְכֵן אִם הֵיוּ לוֹ
פְּרוֹת גְּלִיל - אוֹכֵל מִהֵן כֹּל זְמַן שֵׁשׁ מֵאוֹתוֹ הַמֵּין בְּכָל
אֶרֶץ הַגְּלִיל כָּלָה; וְכֵן בְּעֵבֶר הַיַּרְדֵּן.
יא. וְשֶׁלֶשׁ אֲרָצוֹת אֵלּוּ, כָּלן חֲשׁוּבוֹת בְּאֶרֶץ אַחַת לְתְּרוּבִין
וְלִזְמִיתִים וְלִתְמָרִים. וְאוֹכְלִין בְּתִמָּרִים, עַד שֶׁיִּכְלָה הָאֲחֵרוֹן
שָׁבָה; וְאֵימָתִי הוּא כּוֹלָה? עַד הַפּוֹרִים. וְכֵן אוֹכְלִין בְּזִיתִים
עַד הַעֲצָרָה, וּבְעֲנָבִים עַד הַפֶּסַח שֶׁל מוֹצָאֵי שְׂבִיעִית,
וּבְגִרְגּוֹרוֹת עַד הַחֲנֻכָּה.
יב. הַמּוֹלִיף פְּרוֹת שְׂבִיעִית מִמָּקוֹם שֶׁכָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁלֹא
כָּלוּ, אוֹ מִמָּקוֹם שֶׁלֹא כָּלוּ לְמָקוֹם שֶׁכָּלוּ - חֵיב לִבְעֹר; לְפִי
שֶׁנּוֹתְנִין עָלָיו חֲמֵרִי מָקוֹם שֶׁיֵּצֵא מִשָּׁם, וְחֲמֵרִי מָקוֹם
שֶׁהִלֵּף לָשֵׁם. וּפְרוֹת הָאֶרֶץ שֶׁיֵּצֵאוּ לְחוּצָה לְאֶרֶץ -
מִתְבַּעֵרִין בְּמָקוֹמָן, וְלֹא יַעֲבִירֵם מִמָּקוֹם לְמָקוֹם.

דמי שביעית לעם הארץ, ואפלו כל שהוא - שפא לא
 יאכל אותן בקדשת שביעית.
יא. הלוקח לולב מעם הארץ בשביעית, נותן לו אתרוג
 מתנה; ואם לא נתן, מבליע לו דמי אתרוג בדמי הלולב.
יב. במה דברים אמורים? בזמן שהיה מוכר פרות
 שפמותן בשמור, כגון תאנים ורמונים וכיוצא בהן; אבל
 אם היה מוכר פרות שחזקתן מן ההפקר, כגון הפיגם,
 והיכרבוזין השוטים, והחלגולוגות, והפסבר של הרים,
 וכיוצא בהן - הרי זה מותר לקח ממנו מעט בדמי שלש
 סעודות בלבד, משום כדי חייו [פרנסתו] של מוכר.
יג. וכן כל דבר שאינו חייב במעשרות, כגון שום בעל
 כבי, ובצל של רכפה, וגריסין הקלקיות, ועדשים
 המצירות, וכן זרעוני גנה שאינן נאכלין כגון זרע לפת
 וצנון, וכיוצא בהן - הרי אלו לוקחין מכל אדם בשביעית.
יד. במה דברים אמורים? בעם הארץ סתם; אבל מי
 שהוא חשוד לעשרות סחורה בפרות שביעית, או לשמור
 פרותיו ולאצור מהן - אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו
 זקת שביעית, כלל. ואין לוקחין ממנו פשתן, אפלו סרוק;
 אבל לוקחין ממנו טווי וזזור.
טו. החשוד על השביעית, אינו חשוד על המעשרות;
 והחשוד על המעשרות, אינו חשוד על השביעית. שאף
 על פי שזה וזה מן התורה - מעשר טעון הבאת מקום,
 מה שאין כן בשביעית; ושביעית אין לה פדיון, מה שאין
 כן במעשר.
טז. החשוד על הטהרות, אינו חשוד לא על המעשר ולא
 על השביעית; שהאכל הטמא הזה שמכרו בחזקת טהור,
 אינו מטמא אחרים אלא מדברי סופרים [וחכמים], והחשוד
 לדברי סופרים, אינו חשוד לדברי תורה.
יז. כל החשוד על דבר - אף על פי שאינו נאמן על של
 עצמו, נאמן על של אחרים; חזקה, אין אדם חוטא
 לאחרים. לפיכך, החשוד על דבר, דנו ומעידו.
יח. הכהנים חשודין על השביעית - לפי שהן אומרים:
 'הואיל והתרומות מותרות לנו, אף על פי שהן אסורין על
 הנזירים במיתה - קל וחמר פרות שביעית'. לפיכך, סאח
 תרומה שנפלה למאה סאח של פרות שביעית, תעלה;
 נפלה לפחות ממאה - ירקבו הכל, ולא ימכרו לפתנים
 ככל מדמע [- תערובת תרומה וחולין], לפי שהן חשודין
 על השביעית.
יט. הצבעין והפושטין [מפסמין בהמות] לוקחין מרסן מכל
 מקום, ואין חוששין שפא מספחית שביעית הוא.
כ. גבאי קפה בשביעית, לא יהיו מדקדקין בהצרות של
 אכלי שביעית; ואם נתנו להם פת - מותרת, ואין חוששין
 לה, שפא מספחית שביעית הוא; שלא נחשדו ישראל
 להיות נותנין מפרות שביעית, אלא או מעות שביעית,
 או ביצים הנלקחות בדמי שביעית. ומותר ללוות מן
 העניים פרות שביעית, ומחזירין להן פרות בשנה
 שמינית.

אחרות - מין במינו, בכל שהוא; ושלא במינו, בנותן
 טעם.

יום ש"ק ב' סיון ה'תשע"ג

פרק ח

א. כדרך שאסור לעבד הארץ בשביעית - כך אסור לחזק
 ידי ישראל שעובדין אותה, או למכר להן כלי עבודה;
 לפי שאסור לחזק ידי עובדי עברה.
ב. ואלו פלים שאין האמן רשאי למכרן בשביעית, למי
 שהוא חשוד על השביעית: מתרשה וכל פליה, העל
 והמזרה [לזרות התבואה] והדקר [מערך]. זה הכלל: כל
 שמלאכתו מיוחדת למלאכה שאסורה בשביעית, אסור
 למכרו לחשוד; ולמלאכה שאפשר שתהיה אסורה ותהיה
 מותרת, מותר למכרו לחשוד.
ג. כיצד? מוכר הוא לו המגל, והעגלה וכל פליה - שאם
 יקצר בו מעט ויביא על העגלה מעט, הרי זה מותר; ואם
 יקצר כדרך הקוצרין או יביא כל פרות שדהו, אסור.
ד. ומותר למכר סתם למי שאינו חשוד, אפלו דבר
 שמלאכתו מיוחדת למלאכה האסורה בשביעית - שהרי
 אפשר שקנה בשביעית, לעשות לו מלאכה לאחר
 שביעית.
ה. היוצר מוכר חמשה בדי שמן, וחמש עשרה בדי זין.
 ומותר למכר לגוי יתר מזה, ואינו חושש שפא ימכר
 לישראל; ומוכר פדים רבים לישראל בחוצה לארץ, ואינו
 חושש שפא יביא לארץ.
ו. ומוכר לחשוד פרה חורשת, שהרי אפשר לשחטה.
 ומוכר לו שדהו, שהרי אפשר שיובינה [שלא יעבוד בה].
 אבל לא ימכר לו שדה האילן, אלא אם כן פוסק עמו על
 מנת שאין לו באילן. ומשאילו סאח [כלי מדידה] למדד
 בה, אף על פי שהוא יודע שיש לו גרן - שהרי אפשר
 שימדד בה בתוך ביתו. ופורט לו מעות, אף על פי שהוא
 יודע שיש לו פועלין. וכלן בפרוש, אסורין.
ז. וכן משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית,
 נפה ויכברה רחים ותנור; אבל לא תבור ולא תטחן עמה.
ח. מחזקין ידי גוים בשביעית, בדברים בלבד - כגון
 שראיה חורש או זורע, אומר לו: 'תחזק', או 'תצליח',
 וכיוצא בדברים אלו; מפני שאינם מצוין על שביטת
 הארץ. אבל לא יסעדנו ביד. ומותר לרדות עמקן הפרות,
 וחוכרין מהם גרין [- קרקע שנחרשה בסביעית] - לפי
 שאינן בני חיוב כדי לקנס אותם.
ט. מותר לעשות בתלוש בסוריה [מקומות שכבש דוד],
 אבל לא במחבר. כיצד? דשין וזורין ודורכין ומעמרין,
 אבל לא קוצרין ולא בוצרין ולא מוסקין; וכן כל פיוצא
 באלו.
י. כשם שאסור לעשות סחורה בפרות שביעית, או לשמור
 אותן - כך אסור לקח אותן מעם הארץ; לפי שאין מוסרין

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"ה אייר-ב' סיון ה'תשע"ג

1 שְׂבָאֲרָנוּ בְּכָל־הַתְּשִׁיעִי. וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה. 44
וְאִם לֹא נִסְקַל — הָרִי הוּא בְּכֶרֶת אִם הִיָּה מְזִיד; וְאִם 45
הִיָּה שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. 46

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"נ — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל הָאֵב, 47
וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא יח, ז), וְגַם 48
הַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה, עַד שֶׁיְּהִיָּה הַבָּא עַל אָבִיו 49
חֵיב שְׁתִּים: מִשּׁוּם שׁוֹכֵב עִם זָכָר וּמִשּׁוּם מְגַלָּה עֲרוֹת 50
אָבִיו. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדְרִין (גד:) נִתְבָּאֵר שְׁמָמָה שְׁנָאֲמַר: 51
"עֲרוֹת אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה — אָבִיךָ מִמֶּשׁ". וְהִקְשִׁיו שֵׁם 52
וְאָמְרוּ: "הֵיא מִן־אֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב" נִפְקָא (אפשר ללמוד 53
זאת מִזֹּאת זכר גר"?) וְהִשְׁבִּיבוּ: "לְחִיבּוֹ שְׁתִּים וְכִדְרֵי 54
יְהוּדָה דָּאֲמַר: גֹּי הַבָּא עַל אָבִיו חֵיב שְׁתִּים". וְשֵׁם בָּאֵרו 55
וְאָמְרוּ "מִסְתַּבְּרָא מִלְּתִיָּה דְרַבִּי יְהוּדָה (דבריו רבי יהודה 56
מתאפשרים) בִּישְׁרָאֵל וּבְשׁוֹגֵג וְלִקְרָבָן, וְהֵיא דָּאֲמַר "גֹּי" 57
לְשָׁנָא מַעֲלִיא" (והטעם לביטוי "גוי" — כִּי זוּהִי לִשׁוֹן נִקְיָה 58
שֶׁלֹּא לְהַתְבַּטֵּא בַּמְפֹּרֶשׁ יְהוּדִי בַּעֲנִינֵי חֲטָא), כְּלוּמַר: שְׁאִם 59
שׁוֹגֵג בָּאֵבִיו — יָבִיא שְׁתִּי חֲטָאוֹת כְּמִי שֶׁשָּׂגָה בְּשְׁתִּי 60
עֲרִיּוֹת; וְאִין כֵּן הַשׁוֹגֵג בִּזְכוּר דְּעָלְמָא (זכר סתם שאינו 61
אביו), שְׁאִינּוּ מִבִּיא אֶלָּא חֲטָאת אַחַת. 62

יום שני כ"ו אייר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה שנוב.

שמו. שמו.

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי"ב — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל אָחִי 63
הָאֵב, וְהוּא אָמְרוּ: "עֲרוֹת אָחִי־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה" (ויקרא 64
יח, יד) עַד שֶׁגַּם שׁוֹגֵג בָּאֵחִי אָבִיו חֵיב שְׁתִּי חֲטָאוֹת, כְּמוֹ 65
שֶׁבָּאֲרָנוּ בָּאֵבִיו. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדְרִין (גד:) אָמְרוּ: הַבָּא עַל 66
אָחִי אָבִיו — חֵיב שְׁתִּים לְדַבְּרֵי הַלֵּל, דְּכַתִּיב: "עֲרוֹת 67
אָחִי־אָבִיךָ לֹא תִגְלֶה". 68

וְדַע שֶׁעֲנָן אָמְרִי "נִתְקַיְּמָה הָעֲדוּת" (בכל איסורי עריות — 72
כְּתוּבִי לְקִיָּים בְּהֵם דִּינִי מִיתָה) הוּא שִׁיְהִי שֵׁם שְׁנֵי עֲדִים 73
כְּשֵׁרִים מִתְּרִים בּוֹ אוֹ יוֹתֵר, וּבֵית דִּין כְּשֵׁר שֶׁל עֲשָׂרִים 74
וּשְׁלֹשָׁה שֶׁהָעֲדוּת נִגְבִּית לְפָנֵיהֶם, וְיִהְיֶה זֶה בְּזִמָּן (שבית 75
הַמִּקְדָּשׁ קִיָּים, וְתַנָּאִים נוֹסְפִים) שְׁדִּינִי נִפְשׁוֹת נוֹהֲגִים. 76

וּפְשׁוּט הוּא, שֶׁכָּל־הָעֲרִיּוֹת הָאֵלֶּה שֶׁקָּדְשָׁם זָכָרָן (שְׁזוּכְרָנוּ 77
קוּדֶם) נֶאֱמַר בְּהֵן הַכֶּרֶת בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה, וְהוּא אָמְרוּ אַחֵר 78
שֶׁמֶנֶן: "כִּי כָל־אִשָּׁר יַעֲשֶׂה מִכָּל הַתּוֹעֲבֹת הָאֵלֶּה וְנִכְרְתוּ 79
הַנִּפְשׁוֹת הָעֹשֶׂת" (שם, כט), וְכֵן כָּל־מָה שֶׁהַזְכָּרָנוּ מִקֵּד 80
שְׁחִיבִים עָלָיו מִיתָת בֵּית דִּין, גַּם הוּא לִשׁוֹן הַתּוֹרָה. אָבֵל 81
שְׁנוֹי מִיָּנִי הַמִּיתָה שֶׁאֲמָרָנוּ מִקְצָתָן בִּסְקִילָה וּמִקְצָתָן 82
בְּחִנּוּק וּמִקְצָתָן בְּשִׁרְפָה, הָרִי יֵשׁ מִמֶּה שֶׁבָּאוּ בִּסְקִילָה 83
(חז"ל) וּמִמֶּה מִפְּרָשִׁים בְּכַתּוּב. וּבְכָר נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי כָל־ 84

יום ראשון כ"ה אייר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה שמח. שמוט.

שנו. שאנו.

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ח — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל 5
הַבְּהֵמָה, בֵּין זָכָרִים בֵּין נְקִבּוֹת, וְהוּא אָמְרוּ "וּבְכָל־בְּהֵמָה 6
לֹא־תִתֵּן שִׁכְבֶּתְךָ" (ויקרא יט, כג) וְהַעֲוֹבֵר עַל זֶה בְּזִדּוֹן — 7
חֵיב סְקִילָה, וְאִם לֹא נִסְקַל — הָרִי הוּא בְּכֶרֶת; וְאִם הִיָּה 8
שׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. 9

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ט — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ הַנָּשִׁים מִלְּהִבִּיא 10
עָלֶיהֶן בְּהֵמֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְאִשָּׁה לֹא־תַעֲמֹד 11
לְפָנֵי בְּהֵמָה לְרִבְעָה" (שם), וְגַם זֹו מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצָמָה 12
וְאִינָה נִקְלָלָת בַּמִּצְוָה שֶׁקָּדְמָה לָּהּ. כִּי בָּאֲסוּרָה עַל הַזָּכָרִים 13
לְבֹא עַל הַבְּהֵמֹת לֹא נֶאֱסַר עַל הַנָּשִׁים לְהִבִּיא בְּהֵמֹת 14
עָלֶיהֶן, לִילָא הִלָּאוּ הַמִּיָּחֵד שָׂבָא בְּכָף. וּבַחֲתִילָת כְּרִתוֹת 15
אָמְרוּ: "שְׁלִשִׁים וְשֵׁשׁ כְּרִתוֹת יֵשׁ בַּתּוֹרָה וּמִנֵּן אוֹתָן 16
בְּכִלְלֵן הַבָּא עַל הַבְּהֵמָה וְאִשָּׁה הַמִּבִּיאָה אֶת־הַבְּהֵמָה 17
עָלֶיהָ אֶף־עַל־פִּי (למרות) שֶׁמֶנּוּ שֵׁם כָּל־לִי הַעֲנֻגִים 18
(שֶׁהַמִּשְׁנָה מוֹנֶה רַק קְבוּצוֹת כִּלְיוֹת שֶׁל חֵיבִי כֶּרֶת וְלֹא 19
מִפְּרֻטָּה לִפְרֻטִּים) כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ בְּפִירוּשָׁנוּ ("פִּירוּשׁ הַמִּשְׁנִיּוֹת") 20
הִנֵּה נִתְבָּאֵר שֶׁהִיא מִצְוָה בִּפְנֵי עֲצָמָה מִכָּל־מִצְוֹת 21
לֹא־תַעֲשֶׂה. וְהַעֲוֹבֵר עַל לֹא זֶה — בִּסְקִילָה. וְאִם לֹא 22
נִתְקַיְּמָה הָעֲדוּת — הָרִי הִיא בְּכֶרֶת אִם הִיָּה מְזִידָה; 23
וְאִם הִיָּה שׁוֹגֵגָת — מִקְרִיבָה חֲטָאת קְבוּעָה. 24

הַמִּצְוָה הַשְּׁנִי"ג — הַאֲזַהְרָה שֶׁהַזְהָרָנוּ מִלְּבֹא עַל הַזָּכָר, 25
וְהוּא אָמְרוּ: "וְאֶת־זָכָר לֹא תִשְׁכַּב מִשְׁכְּבִי אִשָּׁה תּוֹעֵבָה 26
הוּא" (שם, כב) וּבְכָר נִכְפַּל הִלָּאוּ בְּעֻנְיָן זֶה בְּעֻמּוֹ וְאָמְרוּ: 27
"וְלֹא־יִהְיֶה קֹדֶשׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (דברים כג, יח) וְזוּהִי 28
הַסְּבָרָה הַנִּכְוֵנָה שֶׁלֹּא זֶה נִכְפַּל לְחֻזּוֹק, לֹא שֶׁהוּא אֲזַהְרָה 29
לְנִשְׁכָּב; וּמִמָּה־שֶׁאָמַר: "לֹא תִשְׁכַּב" נִלְמְדָה אֲזַהְרָה 30
לְשׁוֹכֵב וְנִשְׁכָּב. וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדְרִין (גד:) נִתְבָּאֵר שֶׁרַבִּי 31
יִשְׁמַעְיָאֵל הוּא שְׁעוּשָׁה "לֹא־יִהְיֶה קֹדֶשׁ" אֲזַהְרָה לְנִשְׁכָּב, 32
וּלְפִיכָף הַבָּא עַל הַזָּכָר וְהִבִּיא זָכוּר עָלָיו בְּהָעֵלֶם אֶחָד 33
(מִכַּח אוֹתוֹ הָעֵלֶם — אוֹתָהּ טַעוֹת) — חֵיב שְׁתִּים לְדַעַת רַבִּי 34
יִשְׁמַעְיָאֵל, וְרַבִּי עֲקִיבָא אָמַר: אֵינּוּ צָרִיךְ, (פְּסוּק מִיּוּחַד 35
לְחִטִּיל לֹא־עַל הַנִּשְׁכָּב) הָרִי הוּא אוֹמֵר בַּתּוֹרָה: "וְאֶת־זָכָר 36
לֹא תִשְׁכַּב" — קָרִי בִּיה: לֹא תִשְׁכַּב, לְפִיכָף הַבָּא עַל 37
הַזָּכוּר וְהִבִּיא זָכוּר עָלָיו בְּהָעֵלֶם אֶחָד — לְדַעַתוֹ אֵינּוּ 38
חֵיב אֶלָּא אַחַת. אָמְרוּ בְּטַעַם עֻנְיָן זֶה: לֹא תִשְׁכַּב וְלֹא 39
תִשְׁכַּב — חֵדָּא הִיא, וְלְדַעַתוֹ בֹּא "לֹא יִהְיֶה קֹדֶשׁ" 40
לְחֻזּוֹק, כְּמוֹ שֶׁאָמַר: "לֹא תִנָּאֵף" וְהוּא אֲזַהְרָה לְאִשָּׁת 41
אִישׁ, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ (מִצְוָה שְׁמוֹ), וְאָמַר (פְּסוּק נוֹסֵף לְחֻזּוֹק): 42
"וְאֶל־אִשָּׁת עַמִּיתְךָ לֹא־תִתֵּן שִׁכְבֶּתְךָ", וְרַבִּים כְּמוֹ זֶה כְּמוֹ 43

47 "אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ אִישׁ אֲשֶׁר יִנָּאֵף אֶת־אִשְׁתּוֹ רָעָהוּ"
 48 וגו' "מות־יומת הנאף והנאפֿת" (שם), עֲנֹשׁ שְׁמַעְנוּ אֶת־הָרָה
 49 לֹא שְׁמַעְנוּ — תִּלְמִיד לומר "לא תנאף", אֶחָד הָאִישׁ
 50 וְאֶחָד הָאִשָּׁה. וְלֹא עָשׂוּ "וְאֶל־אִשְׁתּוֹ עֲמִיתָךְ לֹא־תִתֵּן
 51 שְׂכָבְתָךְ" (ויקרא יח, ב) אֶת־הָרָה — לְפִי שֶׁהָיָה לֹא שְׂאִינוּ
 52 כּוֹלֵל נוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת, אֲלֵא אֶת־הָרָה לְנוֹאֵף בְּלִבָּהּ. וְכֵן בִּשְׁאָר
 53 הָעֲוִיּוֹת אֵי אֶפְשָׁר לָהֶם שְׁלֹא יִלְמְדוּ אֶת־הָרָה גַּם לֹא־שָׂא, אֲמָרוּ
 54 (ספרא): "לֹא תִקְרְבוּ לְגִלּוֹת עֲרֻנָּה" (שם, ו) — הָרִי
 55 כָּאֵן שְׁנֵים לְהִזְהִיר הָאִישׁ עַל־יְדֵי הָאִשָּׁה, וְהָאִשָּׁה עַל־יְדֵי
 56 הָאִישׁ". וּבִגְמָרָא סְנֵהֲדִירִין (נא): אֲמָרוּ: "הַכֹּל הָיָה בְּכֻלָּל
 57 נוֹאֵף וְנוֹאֶפֶת, הוֹצִיא הַכְּתוּב (פרט בנפרד) אֶת־בֵּית כֹּהֵן
 58 לְשִׁרְפָּה וְאֶת־נַעֲרָה מֵאֲרֻשָּׁה לְסָקִילָה". וּכְבָּר קִדְּם לָנוּ
 59 (הפסוק): "אֲשֶׁר יִנָּאֵף .. מוֹת יוֹמֵת הַנוֹאֵף וְהַנוֹאֶפֶת" פְּרוּשׁ דְּבָר
 60 זֶה בְּהַקְדַּמַּת מֵאֲמָר זֶה (השורש (הכלל) השביעי).

הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ו — הָאֶת־הָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹאֵל עַל הַנֶּהֱדָה
 62 בְּזִמְנָה טְמֵאָתָהּ, כְּלוּמָר: כָּל־שִׁבְעַת הַיָּמִים. וְהָיָה אֲמָרוּ:
 63 "וְאֶל־אִשָּׁה בְּנֵת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב" (ויקרא יח, יט); וְגַם
 64 כָּל־זִמְנָה שְׁלֹא תִטְבּוֹל אַחֵר שִׁבְעַת הַיָּמִים הָיָה נֶהְדָּה.
 65 וְהַעֲוִיבָר עַל לֹא־זֶה אִם הָיָה מִזֵּיד חֵיב בָּרָה; וּבִשְׁוֹגָג —
 66 חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה.

יום שלישי כ"ז אייר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה נב. נג.

נה. נד. שנד. שס. שסא.

הַמִּצְוָה הַנ"ב — הָאֶת־הָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהִתְחַתֵּן
 71 בַּפּוֹפְרִים, וְהָיָה אֲמָרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא תִתְחַתֵּן בָּם" (דברים
 72 ז, א), וּבָאֵר הַהִתְחַתְּנוּת מִהָיָה אִישׁ וְאִמְרָה: "בְּתָךְ לֹא־תִתֵּן
 73 לְבָנוּ וּבִתּוֹ לֹא־תִתֵּן לְבָנָךְ" (שם) וּבִפְרוּשׁ אֲמָרוּ בְּמִסְכָּת
 74 עֲבוּדָה זָרָה (לו): "דִּרְךְ חֲתָנוּת אֶסְרָה תוֹרָה". הַעֲוִיבָר עַל
 75 לֹא־זֶה יֵשׁ בְּעֲנֹשׁוֹ הַפֶּרֶשׁ וְהָיָה: אִם בָּא עָלֶיהָ בְּפִרְהֶסְיָא
 76 (לעני רבים) — הָרִי הַהוּרָג בְּשָׂעָה שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה אֶת־
 77 הָעֲבָרָה, כְּבָר קִיָּם אֶת־עֲנֹשׁוֹ כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה פִּינְחָס בְּזִמְרִי
 78 (במדבר כה, ח) אֲמָרוּ (סנהדרין פא): הַבּוֹעֵל אֶרְמִית קִנְאִין
 79 פּוֹגְעִין בּוֹ, וְדוֹקָא בְּתַנְאִים שְׁאֲמָרוּ, וְהֵם: שִׁיבְעוּל
 80 בְּפִרְהֶסְיָא וּבִשְׂעֵת מַעֲשֵׂה וּבְמַעֲשֵׂה שֶׁהָיָה (בדיוק כפי
 81 שֶׁהִתְרַחַשׁ אֲצֵל פִּנְחָס וּזְמִיר) אֲכָל אִם לֹא עָשָׂה זֶה
 82 בְּפִרְהֶסְיָא, אוֹ שֶׁפָּרַשׁ וְלֹא פָּגְעוּ בּוֹ קִנְאִים — הָרִי הָיָה
 83 מִחֵיב בָּרָה. אֲכָל לֹא נִתְבָּאֵר בּוֹ בָּרָה זֶה בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה.
 84 אֲמָרוּ: "לֹא פָּגְעוּ בּוֹ קִנְאִים מִהוּ?" וְנִתְבָּאֵר שֶׁהָיָה בְּכָרָה,
 85 שְׁנֵאֲמָרוּ: "כִּי חָלַל יְהוֹדָה קֹדֶשׁ ה' אֲשֶׁר אֱהָב וגו' יִכְרַת
 86 ה' לְאִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה עֵר וְעֵנָה" (מלאכי ב, יא"ב), אֲמָרוּ: 86
 87 מִכָּל דְּבָכָרָה. כְּשֶׁמִּתְבָּרַר אִם כֵּן שְׁאֲדָם בְּעַל אֶרְמִית
 88 בְּעֵדִים וְהִתְרַאָּה — לֹקָה מִדְּאוּרִיתָא, וְדַע זֹאת. וּכְבָּר
 89 נִתְבָּאֵרוּ דִּינֵי כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּעֲבוּדָה זָרָה (לו):
 90 וּבִסְנֵהֲדִירִין (פב).

1 הָעֲוִיּוֹת הָאֵלֶּה בְּמִסְכָּת סְנֵהֲדִירִין וּבְמִסְכָּת בְּרִיתוֹת וּבְכִמְהָ
 2 מְקוֹמוֹת בִּיבְמוֹת וּבְכִתְבוֹת וְקִדּוּשִׁין.
 3 וּכְבָּר נִתְבָּאֵר בְּרִישׁ בְּרִיתוֹת (משנה ב) שְׂכָל־חֲטָא שְׁחִיבִים
 4 עַל זְדוּנוֹ בָּרָה וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת קְבוּעָה — חִיבִים עַל
 5 "לֹא הוֹדַע שְׁלוֹ" (כאשר הוּא מְסוּפֵק אִם חֲטָא) אֲשֶׁם תְּלוּי.
 6 וְעִנִּין אֲמָרָם "חֲטָאת קְבוּעָה" הוּא שֶׁתִּהְיֶה מִן־הַבְּהִמָּה
 7 דּוֹקָא: כְּשֶׁבָּה אוֹ שִׁעִירָה. וְאִם תִּעֲנִין בְּכָל־מִצְוֹת לֹא־
 8 תַעֲשֶׂה אַחַת אַחַת וְתִתְבּוֹגֵן בְּעֲנֻשִׁים שְׁנִזְכָּרוּ בְּכָל־מִצְוָה
 9 וּמִצְוָה מִהֵן תִּמְצָא, שְׂכָל־חֲטָא שְׁחִיבִים עַל זְדוּנוֹ בָּרָה
 10 וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת — אוֹתָהּ הַחֲטָאת — חֲטָאת קְבוּעָה,
 11 חוּץ מִשְׁנֵי חֲטָאִים שְׁחִיבִים עַל זְדוֹן כָּל־אֶחָד מֵהֶם בָּרָה
 12 וְעַל שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת שְׂאִינָה קְבוּעָה, אֲלֵא הִיא "עוֹלָה־
 13 וְיֹרֵד" (= קָרְבַּן הַמִּשְׁתַּנֵּה לְפִי יְכוּלַת הַמִּקְרִיב); וְאוֹתָם שְׁנֵי
 14 הַחֲטָאִים הֵם טְמֵאָת מִקְדָּשׁ וְטְמֵאָת קִדְּשִׁין (לֹא תַעֲשֶׂה עֹז,
 15 וּקְבֹט). בְּנִתִּי בְּאֲמָרִי טְמֵאָת מִקְדָּשׁ: טְמֵאָת שְׁנִזְכָּס לְעוֹרָה:
 16 וְטְמֵאָת קִדְּשִׁין: טְמֵאָת שְׂאֲכָל בִּשָּׂר קִדְּשׁ.
 17 וְכֵן יִתְבָּאֵר לָךְ, שְׂכָל־מִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה שְׁחִיבִין עַל זְדוּנָה
 18 בָּרָה חִיבִין עַל שְׁגָגָתָהּ חֲטָאת, חוּץ מִחֲטָא אֶחָד, וְהָיָה:
 19 הַמִּנְדָּף (לֹא תַעֲשֶׂה ס), שְׁזָדוּנוֹ בְּכָרָה וְאִין חִיבִין עַל
 20 שְׁגָגָתוֹ חֲטָאת. וְכֵן יִתְבָּאֵר לָךְ, שְׂכָל־אֲדָם שְׁחִיבִי מִיתָה
 21 בֵּית דִּין — אִיזוֹ מִיתָה שֶׁתִּהְיֶה — הָרִי אוֹתוֹ אֲדָם בְּכָרָה
 22 גַּם כֵּן אִם לֹא הָמִיתוּ אוֹתוֹ בֵּית דִּין אוֹ שְׁלֹא יָדְעוּ בּוֹ,
 23 חוּץ מִעֲשֶׂרָה שֶׁהֵם מִחֵיבִי מִיתָה בֵּית דִּין וְאִין עָלֵיהֶם
 24 בָּרָה, וְהֵם: מִסִּית, וּמִדִּית, וּבִיא־שֶׁקֶר, וּמִתְנַבֵּא בְּשֵׁם
 25 עֲבוּדָה זָרָה, וְזִקֵּן מִמָּרָא, וּבֵן סוֹרֵר וּמוֹרֵה, וְגוֹיִב נֶפֶשׁ
 26 מִיִּשְׂרָאֵל, וְרוֹצֵחַ, וּמִכָּה אֲבִיו וְאִמּוֹ וּמְקַלֵּל אֲבִיו וְאִמּוֹ.
 27 כָּל־אֶחָד מֵאלוֹ אִם נִתְקַיְּמָה עָלָיו הָעֲדוּת — נִהְרָג וְאִם
 28 לֹא יָדְעוּ בּוֹ אוֹ שְׁלֹא הָיָה אֶפְשָׁר לְבֵית דִּין לְהָרְגוֹ —
 29 הָרִי הוּא מִתִּיר עֲצָמוֹ לְמִיתָה, אֲלֵא שְׂאִינוּ עוֹמֵד בְּכָרָה.
 30 דַּע כָּלֵלִים אֵלֶּה וְזָכְרֵם.
 31 הַמִּצְוָה הַשְּׁמִי"ז — הָאֶת־הָרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּבֹאֵל עַל אִשְׁתּוֹ
 32 אִישׁ, וְהָיָה אֲמָרוּ: "וְאֶל־אִשְׁתּוֹ עֲמִיתָךְ לֹא־תִתֵּן שְׂכָבְתָךְ
 33 לְזָרָע" (ויקרא יט, כ). וְיֵשׁ בְּעֲנֹשׁ הַעֲוִיבָר עַל לֹא־זֶה הַפֶּרֶשׁ,
 34 וְהָיָה: אִם הָיְתָה אִשְׁתּוֹ אִישׁ זֶה נַעֲרָה מֵאֲרֻשָּׁה (אחר
 35 קִידּוּשִׁין לְפָנֵי נְשׂוּאִין) — שְׁנֵיהֶם חִיבִים סָקִילָה, כְּמוֹ
 36 שֶׁבָּאֵר הַכְּתוּב (דברים כב, כא); וְאִם הָיְתָה בֵּית כֹּהֵן —
 37 הִיא נִשְׂרָפֶת, וְהָיָה בְּחִנּוּק, כְּלוּמָר: הַבּוֹעֵל; וְאִם הָיְתָה בֵּית
 38 יִשְׂרָאֵל וְהָיְתָה עֵבֻלָה (נְשׂוּאָה) — חִיבִים שְׁנֵיהֶם חִנּוּק
 39 כָּל־זֶה אִם נִתְקַיְּמָה הָעֲדוּת; אֲכָל אִם לֹא נִתְקַיְּמָה — הָרִי
 40 הוּא בְּכָרָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמָרוּ? כְּשֶׁהָיָה מִזֵּיד, וְאִם הָיָה
 41 שְׁוֹגֵג — מִקְרִיב חֲטָאת קְבוּעָה. וּכְבָּר נִכְפַּל הֲלֹא בְּעֲבָרָה
 42 זֶה וְהָיָה אֲמָרוּ בְּעִשְׂרֵת הַדְּבָרֹת: "לֹא תִנָּאֵף" (שְׁמוֹת כ,
 43 יד; דברים יז, יז), בְּנִתְּנוֹ בְּזָה הָאֶת־הָרָה עַל בִּיאַת אִשְׁתּוֹ אִישׁ.
 44 וְלִשְׁוֹן הַמִּכְלָתָא (פֶּרֶשׁת יִתְרוֹ שֵׁם): "לֹא תִנָּאֵף, לְמָה
 45 נִנָּאֵר? לְפִי שֶׁהָיָה אוֹמֵר: (ויקרא כ, י) עֲנֹשׁ שְׁמַעְנוּ, אֶת־הָרָה
 46 לֹא שְׁמַעְנוּ — תִּלְמִיד לומר: "לֹא תִנָּאֵף". וּבִסְפָּרָא:

יום רביעי כ"ח אייר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה קסא. קסב.

מצות עשה לח. מצות לא תעשה קס.

קנח. קנט.

המצוה הקס"א — האזהרה שהזהרנו מלהתחמק בזכרי
מלשא אלמנה, והוא אמרו יתעלה: "אלמנה וגרושה
וחללה וזנה את-אלה לא תקח" (ויקרא כא, יד) וכפל
(באיטור מיוחד לכהן גדול) אזהרה זו בכהן גדול בגרושה
וחללה וזונה (למרות שכבר הוא מזהר על כך בכל כהן
הדיוט) לענין שבארוהו בגמרא קדושין (עו). והוא: שאם
ארע שתהיה אשה אחת אלמנה וגרושה וזונה וחללה,
ובעלה כהן גדול — לוקה ארבע מלקיות; ואם בעלה
כהן הדיוט — לוקה שלש. ושם אמרו: "אלמנה וגרושה
וחללה וזנה בזמן שהן פסד — חיב על כל-אחת
ואחת", ובארו שנה באשה אחת. וענין אמרם "בפסד",
שחלו אלו הענינים לפי הסדר שבפסוק, שתהיה תחלה
אלמנה, ואחר-כך גרושה, ואחר-כך תהיה חללה, ואחר-
כך תהיה זונה. והצרכנו לזה, מפני שהיא אשה אחת
ובבעילה אחת אנו רוצים לחיבו ארבע מלקיות אלו.
וכלל הוא אצלנו (שם עו): אין אסור חל על אסור
אלא אם-כן היה אסור מוסיף (שהאסור שבא אחרון מוסיף
חומרה יתרה בפרטי האיסור): או אסור כולל (שאיסור
האחרון הוא איסור שמקיף יותר "נאסרים"; איסור השולט על
תחום רחב יותר) או אסור בת אחת (שהאיסורים חלים יחדיו
באותו מעשה ובאותה יחידת זמן ואין אחד מקדים), כמו
שבארנו במקומו במסכת ברכות בפרושנו ("פירוש
המשניות" פרק ג משנה ד; ואם יהיו על הסדר (בדוגמה
שלנו ב"סדר" זה), יהיה בכלם אסור מוסיף, כמו שנתבאר
שם. אבל אם היו גופים רבים (נשים שונות), כגון שבעל
אשה אלמנה ואשה אחרת חללה ואשה אחרת זונה
ואשה אחרת גרושה — אין צריך לומר שהוא לוקה על
כל-אחת ואחת. ואפשר שתקשה ותאמר: כיון שהכלל
אצלנו: אין לוקין על לאו שבכללות — מדוע לוקה על
כל-אחת ואחת, ויהי בלן מזקק עליהן בלאו אחד? דע
שבגלל ענין זה כפל את-הלאו בכהן גדול על גרושה
וזונה וחללה — להשימיענו שדינו כהן כמו דין כהן
הדיוט ששלוה על כל-אחת ואחת, ונתחייב כהן הדיוט
מלקות על כל-אחת ואחת, כיון שנתחדה אחת מהן
בלאו אחד, נעשו בלן לחלק, והוא אמרו: "ואשה גרושה
מאשה לא תקח" (שם כא, ז). והאיל יחד הגרושה
בלאו, ויהי הוא לוקה על הגרושה בפני עצמה, כך לוקה
על זונה בפני עצמה, ועל חללה בפני עצמה. וזהו ענין
אמרם בגמרא קדושין (עו): "כשם שחלוקה גרושה
מחללה וזונה בכהן הדיוט, כך חלוקה בכהן גדול". ושם
נתבאר, שאם הנשים גופין מחלקין לוקה על כל-אחת

המצוה הנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתחמק בזכרי
(גברים של) עמון ומואב דוקא — אפלו אחר שנתגירו,
והוא אמרו יתעלה: "לא-יבא עמוני ומואבי בקהל ה'"
(דברים כג, ד) העובר על לאו זה — לוקה, כלומר: שגור
עמוני ומואבי שבעל ישראלית בנשואין — לוקין
שניהם מלקות דאורייתא וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בפרק ח' מיבמות (עו) ובסוף קדושין (עד).

המצוה הנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלהרחיק את-
המצרים ומלהתרחק מלהתחמק בהם אחר שנתגירו, והוא
אמרו יתעלה: "לא-תתעב מצרי" (שם, ח) וכבר נתבאר
דיני שתי המצוות האלה, כלומר: דיני מצרי ואדומי
(אזהרה נד, נדפסה לקמן), בפרק ח' מיבמות (שם) ובסוף
קדושין (עו).

המצוה הנ"ד — אזהרה שהזהרנו מלהרחיק גרע עשו
אחר שנתגירו, כלומר: שאנו מזקרים לכל תורחם
מלהתחמק בהם אחר שנתגירו, והוא אמרו יתעלה:
"לא-תתעב אדמי כי אחיך הוא" (שם).

המצוה השנ"ד — האזהרה שהזהרנו ממזר מלבוא על
בת ישראל, והוא אמרו יתעלה: "לא-יבא ממזר בקהל
ה'" (שם, א). והעובר על לאו זה — לוקה. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בפרק ח' מיבמות (עח) ובסוף קדושין
(עד).

המצוה הש"ס — האזהרה שהזהרנו מלבוא על בת
ישראל מי שנשחתו אברי התשמיש שלו עד שאי אפשר
לו להוליד, והוא אמרו יתעלה: "לא-יבא פצוע-דפא
וכרות שפכה בקהל ה'" (שם, ב). ואם בעל בת ישראל
אחרי הקדושין — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
בפרק ט' מיבמות (עו).

המצוה השס"א — האזהרה שהזהרנו מלהשחית את
אברי התשמיש של זכרים מפל-מין של בעלי החיים
ושנה בזה האדם וזולתו, והוא אמרו יתעלה אחר
שהזכיר מעוף וכתות ונתוק וכרות — "ובארצכם לא
תעשו" (ויקרא כב, כד), בא הפרוש (ספרא אמור): "ובכם
לא תעשו". והעובר על לאו זה — לוקה, כלומר:
המסרס מישוהו מאיזה מין שיהיה. ובפרק שמונה שרצים
(שבת קי) אמרו: "תניא מנין לסרס באדם שהוא אסור?
תלמוד לומר: "ובארצכם לא תעשו". ואפלו מסרס אחר
מסרס — חיב. דאמר רבי חייא בר אבון אמר רבי יוחנן:
הכל מודים במחמץ אחר מחמץ שהוא חיב, שגאמר:
"לא תאפה חמץ" (שם ו, י) "לא תעשה חמץ" (שם ב,
יא); במסרס אחר מסרס שהוא חיב, שגאמר: ומעוף
וכתות וכו'. אם על כרות חיב, על נתוק לא כל-שכן!
אלא להביא נוחק אחר כרות שהוא חיב". וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בכמה מקומות בשפת (שם) ויבמות (עה).

46 שהיא מצות עשה. ואמרו עוד (הוריות יא): "ומצוה על
47 הבתולה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפ"ק ו' מיבמות
48 (בט), ובמקומות בכתבות (צז): וקדושין (סח).

49 המצוה המשלימה מאה וששים — האזהרה שהזהר
50 הפהן מלשא גרושה, והוא אמרו: "ואשה גרושה מאישה
51 לא יקחו" (שם, ז) וכשבא (ויש גורסין: כל-זמן שבא) עליה
52 — חיב מלקות.

53 המצוה הקנ"ח — האזהרה שהזהר הפהן מלשא זונה
54 (שאינה בת ישראל או שנבעלה מישראל האסור לה), והוא
55 אמרו: "אשה זנה וחללה לא יקחו" (ויקרא כא, ז) וכשבא
56 (ויש גורסין: כל-זמן שבא) עליה — חיב מלקות.

57 המצוה הקנ"ט — האזהרה שהזהר הפהן מלשא חללה
58 (שנולדה מן הפסולים לכהונה וכן כשנבעלה לפסול מכהונה
59 — מתחלת), והוא אמרו: "אשה זנה וחללה" (שם);
60 וכשבא (ויש גורסין: כנ"ל) עליה — חיב מלקות.

יום חמישי כ"ט אייר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה שנג.

מצות עשה קמט.

64 המצוה השנ"ג — האזהרה שהזהרנו מלהתענג באחת
65 מפל-העצירות ואפלו בלי ביאה, כגון החבוק והנשיק
66 וכיוצא בהן מפעלות הננות, והוא אמרו: תעלה באזהרה
67 על זה: "איש איש אל-כל-שאר בשרו לא תקרבו לגלות
68 ערוה" (ויקרא יח, ו) כאלו אמר: לא תתקרבו אליהם
69 קרבה המביאה לגלות ערוה. ולשון ספרא (אחרי שם):
70 "לא תקרבו לגלות ערוה", אין לי אלא שלא יגלה, מנין
71 שלא יקרבו? תלמוד לומר: "ואל-אשה בנדת טמאתה לא
72 תקרב" (שם, יט), אין לי אלא נדה בל תקרב ובל תגלה,
73 ומנין בכל-העצירות שהן בכל תקרבו ובל תגלו? תלמוד
74 לומר: "לא תקרבו לגלות ערוה". ושם (בט) נאמר:
75 "ונקרתו הנפשות העשות", מה תלמוד לומר? לפי
76 שנאמר: "לא תקרבו" יכול יהיו חיבין פרת על הקריבה
77 — תלמוד לומר "העשת", לא הקרבות. וכבר נכפל
78 הלאו באסור הדברים המכערים האלה ואמר: "לבלתי
79 עשות מחקות התועבות" (שם, ל) אבל אמרו: (בפסוק
80 שנאמר בהקדמה לאיסור כל העריות) "כמעשה ארץ-מצרים
81 אשר ישבתם בה לא תעשו וכמעשה ארץ-כנען וגו' לא
82 תעשו" (שם, ג), אינו מזהיר בשני לאוין אלו מחקות
83 התועבות בלבד, אלא מזהיר בהם מהתועבות עצמן שבאר
84 אחר כך, כלומר שהביא שני לאוין כלליים על כל-
85 העצירות. וכאשר הזהיר על מעשה ארץ מצרים ומעשה
86 ארץ כנען — וזה כולל כל-מה-שהיו עושים, השחיתות
87 ועבודת האדמה ומרעה המקנה וישוב הארץ גם כן,
88 לפיכך חזר ובאר שאותם המעשים שהזהרתם מהם הם

1 ואחת, בין שהיו על הסדר או שלא על הסדר. הנה
2 נתבאר לה שהלאו על כל-אחת מהן מצוה בפני עצמה,
3 ולפיכך לוקה על כל-אחת ואחת. ושם (עח). נתבאר,
4 שאין כהן הדיוט חיב מלקות משום אחת מהן עד שינק
5 (יקדש) ויבעול, והוא אמרו: "בעל — לוקה, לא בעל
6 — אינו לוקה; (והכתובים: "אלמנה וגרושה וחללה זונה את
7 אלה לא יקח .. ולא יחלל זרעו בעמיו" — מובנם לגבי כהן
8 הדיוט הוא): מה-טעם קאמר: (כלומר): מה-טעם "לא
9 יקח"? משום "לא יחלל" (ואין ב"לא יחלל" אזהרה על
10 הקידושין). וכבר נתבאר דיני ארבע מצות אלו (קנח-קסא)
11 בשלמות ביבמות וקדושין.

12 המצוה הקס"ב — האזהרה שהזהר כהן גדול מלבוא
13 על האלמנה אפלו בלי קדושין, והוא אמרו: תעלה:
14 "ולא-יחלל זרעו בעמיו" (שם, טו). ופרשו שכהן הדיוט
15 נאסר עליו הנשואין (ב"גרושה" "זונה" ו"חללה" —
16 האסורים על כהן הדיוט), שנאמר: "לא יקחו" (שם ז),
17 ולקוחין הם הקדושין, אלא שאינו לוקה עד שיבעול,
18 כמו שבארנו לעיל (ובמהשך: לא תעשה קנח, קס ובסוף
19 קסא); אבל אם בעל בלי קדושין, אף-על-פי שזה אסור
20 ומזהר עליו (מצד "לא תהיה קדשה") ופסלה (עשאה חללה
21 לכהונה ולתרומה) — אינו לוקה משום זה, בין שלא
22 נתפרשה אזהרה לכך. אבל כהן גדול באו בו שני לאוין:
23 אחד "לא יקח" והוא אסור הנשואין, והשני "ולא יחלל
24 זרעו" והוא אסור הביאה אפלו בלי קדושין. ובגמרא
25 קדושין (עח). אמרו: "ומודה רבא בכהן גדול באלמנה,
26 שאם בעל ולא קדש שולקה, "ולא יחלל זרעו" אמר
27 רחמנא — ודרי חלל". ושם אמרו: "כהן גדול באלמנה
28 — לוקה שתיים: לוקה משום "לא יקח", ולוקה משום
29 "לא יחלל". ולא נתיחד זה באלמנה (על אף שבפשוט
30 הכתובים מתייחס לכל הקבוצה שבפסוק שלפניו) אלא לפי
31 שהיא המיוחדת בלאו על כהן גדול והיא קשרה לכהנה,
32 ובבעילה זו חללה ופסלה לכהנה. אבל גרושה וזונה
33 וחללה הרי דינו בשילשתן פדיון כהן הדיוט, כלומר:
34 שכל-אחת מהן פסולה לכהנה מתחלתה (ולא עשה כאן
35 הבחן הגדול חלול מעיקרו), ולא כפל אסורן על כהן גדול
36 (לצורך איסור נוסף של חילול, או כדי לאסור גם בביאה) אלא
37 לענין שהזכרתי לה (אזהרה קסא — כדי לייחד לאו לכל
38 אחד).

39 המצוה הל"ח — הצווי שנצטוה כהן גדול לשא
40 בתולה (שלא נבעלה) בבתוליה והוא אמרו: תעלה:
41 "והוא אשה בבתוליה יקח" (שם, יג) ובפרוש אמרו
42 (כתובות ל). "עושה היה רבי עקיבא ממזר אפלו מחיבי
43 עשה". ובאר את זה, כגון: שבעל כהן גדול מי שאינה
44 בתולה — שהיא אסורה עליו בעשה. לפי שהכלל הוא
45 אצלנו: לאו הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר

העוף לא נאמרו מן התורה אלא השגו בהקירה, כי
באשר אנו מתבוננים בכל המינים שנתבאר אסורם
(בתורה, ובפרטות) אחד אחד, מוצאים אנו בהם דברים
הכוללים אותם ("צד השווה" – פרטים משותפים), והם
סמני עוף טמא וזה שנוצטוינו לדון בעופות ולומר: זה
טמא וזה טהור — הוא מצות עשה. ולשון ספרי:
"כל-צפור טהרה תאכלו (דברים יד, יא) — זו מצות
עשה". הנה נתבאר מה שצונו עליו; וכבר נתבאר דיני
מצוה זו במסכת חלין (נט).

המצוה הקנ"א — הצווי שנוצטוינו לבדק גם בסמני
חגבים, והם המפרשים בתורה: "אשר לו כרעים ממעל
לרגליו" (ויקרא יא, כא). וענין מצוה זו כמו שבארנו במצוה
שלפניה, והפסוק שנאמר בה הוא אמרו: "את-זה תאכלו
מכל שרץ העוף". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג'
ממסכת חלין (מו).

המצוה הקנ"ב — הצווי שנוצטוינו לבדק בסמני דגים
והם מפרשים בתורה והוא אמרו: "את-זה תאכלו מכל
אשר במים" (שם שם, ט) ובפרוש אמרו בגמרא חלין
(סו): "שאוכל דג טמא עובר בעשה ולא-תעשה. כי ממה
שאמר 'זה אכול' שומע אני שזולתו לא תאכל, ולא
הבא מכלל עשה — עשה. הנה נתבאר, שאמרו "את-זה
תאכלו" — מצות עשה. והענין באמרנו שהיא מצות
עשה הוא כמו שהזכרתי לה, שאנו נצטוינו לדון בסמנים
אלו ונאמר: זה מתיר לאכלו וזה אינו מתיר, כמו שבאר
הכתוב ואמר: "והבדלתם בין-הבהמה הטהרה לטמאה
וגו'" (שם ב, כה) לא תהא הבדלה אלא בסמנים —
לפיכך יהיה כל-מין ומין מארבעת מיני הסמנים האלה
מצוה בפני עצמה, כלומר: סמני בהמה וחייה, וסמני
העוף, וסמני חגבים, וסמני דגים. וכבר בארנו לשונם,
שקראו לכל-אחד עשה לבדו. וכבר נתבאר גם דיני
מצוה זו, כלומר: סמני דגים, בפרק ג' ממסכת חלין
(שם).

המצוה הקע"ב — האזהרה שהזהרנו מלאכול בהמה
טמאה וחייה טמאה, והוא אמרו (דברים יד, הו): "אף
את-זה לא תאכלו ממעלי הגרה וגו' את-הגמל ואת-
האזנבת ואת-השפן ואת-החזיר". אבל שאר בהמה
טמאה לא בא בהן לאו בפרוש, אבל ממה שאמר:
"וכל-בהמה מפרסת פרסה וגו', מצלת גרה בבהמה אתה
תאכלו" (שם יד, ו), ידענו שכל-מה שאין בו שני הסמנים
יחד מזהרים על אכילתו, אלא שהוא לאו הבא מכלל
עשה שנתבאר שהוא עשה, וכלל הוא אצלנו: לאו הבא
מכלל עשה — עשה, ואין לוקין עליו. אבל נאסרה
עלינו שאר בהמה וחייה טמאה וחיכנו על אכילתן
מלקות בקל וחמר, שאנו אומרים: ומה חזיר וגמל שיש
בהן סימן טהרה אחד — לוקין עליו, קל וחמר לשאר

אלו ואלו: ערות לא תגלה וערות לא תגלה (כלומר, פרט
כל תועבה בפני-עצמה), וכמו שבאר בסוף הענין ואמר:
"כי את-כל-התועבת האל עשו אנשי-הארץ" (שם, כז).
ולשון ספרא (שם): "יכול לא יבנו בגינות ולא יטעו
בגרים כמותם (וגם זה, לכאורה, כלול ב"מעשה ארץ כנען
לא תעשו") — תלמוד לומר: "ובחקותיהם לא תלכו"
(שם, ג), לא אמרתי אלא בחקים החקוקים להם
ולאבותיהם". ושם אמרו: "ומה היו עושין? האיש נושא
איש והאשה נושאה אשה ואשה נשאת לשני אנשים".
הנה נתבאר שהלאוין האלה שהם כמעשה ארץ מצרים
וכמעשה ארץ כנען לא תעשו הם אזהרה על ביאת
כל-העירות על דרך הכלל. וחזר וכפל את-הלאו בהן,
כל-ערוה לבדה. וכבר בארנו אנו את כל-דיני המצוה
הזאת בפרק ז' מסנהדרין (משנה ד) בפרוש המשנה
ובארנו שלוקין עליהם. וממה שאמרה צריף לדעת, שכל-
אשה שחיבים על ביאתה כרת — הרי הנולד מאותה
הביאה שיש בה חייב כרת נקרא: ממזר, והוא שקראו
ה' ממזר, בין שאותה הביאה בידון בין בשגגה — הולד
ממזר, חוץ מן-הנדה בלבד שהולד ממנה אינו ממזר
אלא נקרא: בן-הנדה. וכבר נתבאר ענין זה בפרק ד'
מיקבמות (טז).

המצוה הקמ"ט — הצווי שנוצטוינו לבדק בסמני
(הכשרות של) בהמה וחייה, הינו: שיהיו מעלי גרה
ופרסתן סדוקה, ואז מתיר לאכלן. וזה שאנו מצווים לבדק
אותן בסמנים אלו — הוא מצות עשה, והוא אמרו:
"זאת החיה אשר תאכלו וגו'" (שם יא, ב). ולשון ספרא
(פרשת שמיו): אתה תאכלו — אותה באכילה ואין
בהמה טמאה באכילה, כלומר: את שיש-בה סמנים אלו
— היא שמותר לאכלה, משמע מזה, שאת שאין בה
סמנים אלו — אסור לאכלה, וזה לאו הבא מכלל עשה,
שהוא עשה לפי הכלל שבדינינו לפיכך אמרו בסמוך
ללשון זה: "אין לי אלא בעשה, מנין בלא-תעשה?"
תלמוד לומר: את-הגמל" — כמו שנתבאר במצות
לא-תעשה (קעב). הנה נתבאר, שאמרו "אתה תאכלו"
— מצות עשה. והפונה במצוה זו היא מה שהזכרתי לה,
והוא: שאנו נצטוינו לדרוש סמנים אלו בכל-בהמה
וחייה, ואז יהא מתיר לאכלה, ודין זה — הוא המצוה.
וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת בכורות (ו) ובמסכת
חלין (נט).

יום שישי א' סיון ה'תשע"ג

מצות עשה קנ. קנא. קנב.

מצות לא תעשה קעב. קעד.

המצוה הק"ן — הצווי שנוצטוינו לבדק גם בסמני
העוף, והוא שרק כמה מינים ממוני יהיו מתירים. וסמני

33 (יא). והאוכל מבשרם פזית — לוקה.
 34 המצוה הקע"ה — האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ
 35 העוף, כגון הזבובים והדבורים והצרעין וזולתם מן
 36 המינים האלה, והוא אמרו במשנה תורה: "וכל שרץ
 37 העוף טמא הוא לכם לא יאכלו" (דברים יד, יט). ולשון
 38 ספרי: "וכל שרץ העוף וכו' — מצות לא-תעשה",
 39 והאוכלם — לוקה.

40 המצוה הקע"ו — האזהרה שהזהרנו מלאכול שרץ
 41 הארץ, כגון התולעים והתפושיות והדומה להם, וזהו
 42 הנקרא: שרץ הארץ, והוא אמרו יתעלה: "וכל השרץ
 43 השרץ על-הארץ שקץ הוא לא יאכל" (ויקרא יא, מא).
 44 והאוכל מהם משהו (אם היתה זו בריה שלמה) — חייב
 45 מלקות.

46 המצוה הקע"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול השרץ
 47 המתהנה מן-העפושים, אף-על-פי שאינו מין מסוים
 48 ואינו נולד מזכר ונקבה, והוא אמרו: "ולא תטמאו
 49 את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ" (שם, מד).
 50 ולשון ספרא (פרשת שמייני): "השרץ הרמש על-הארץ —
 51 אף-על-פי שאינו פונה ורובה", וזהו החלוק שיש בין
 52 אמרו "השרץ השרץ על הארץ" (לעיל אזהרה קעו) ובין
 53 אמרו "השרץ הרמש". לפי שהשרץ השורץ — הוא
 54 השרץ שיש בו כח המוליד את המין והרי הוא משריץ
 55 (מוליד שרצים) על הארץ; והשרץ הרומש — הוא השרץ
 56 המתהנה מן-העפושים שאינו מוליד כמותו, וגם האוכל
 57 ממנו — לוקה.

58 המצוה הקע"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול בצלי
 59 החיים המתהווים בתוף הנרעים והפרות משיצאו וירמשו
 60 על פני אותו הנרע או אותו הפרי, אפלו מצאנום
 61 אחר-כך בתוף האכל — אסור לאכלם, והאוכלם —
 62 לוקה, והוא אמרו: "לכל-השרץ השרץ על-הארץ לא
 63 תאכלום כִּי-שֶׁקֶץ הֵם" (שם יא, מב). ולשון ספרא (פרשת
 64 שמייני): "להביא את שפרשו לארץ וחזרו".

1 בהמה וחיה שאין בהן סימן טהרה כלל — שלוקין
 2 עליהן. ושמע לשון ספרא (פרשת שמייני) בכל-זה, אמרו:
 3 "אתה תאכלו" — אותה באכילה ואין בהמה טמאה
 4 באכילה. אין לי אלא בעשה, בלא-תעשה מנין? תלמוד
 5 לומר: "את-זה לא תאכלו מפעלי הגרה", אין לי אלא
 6 אלו בלבד, שצריך בהמה טמאה מנין? ודין (קל וחומר)
 7 הוא: מה אלו שיש בהן סימן טהרה הרי הן בלא-תעשה
 8 על אכילתן, שצריך בהמה טמאה שאין בהן סימן טהרה,
 9 אינו דין שתהא בלא-תעשה על אכילתן! נמצאו: הגמל
 10 והארנבת והשפן והחזיר — מן-הכתוב, ושרץ בהמה
 11 טמאה — מקל-וחמר: ונמצאת מצות עשה שלחן —
 12 מן-הכתוב (בלאו הבא מכלל עשה — עשה), ומצוה בלא-
 13 תעשה — מקל-וחמר. אלא שקל-וחמר זה לגלויי מלתא
 14 בעלמא הוא (כלומר: ה"קל וחומר" מגלה את הנעלם לכאורה
 15 "בין השורות" והרי זה נחשב כאילו כתבה זאת התורה
 16 במפורש), כדרך שאמרו בבתו", כמו שנבאר במקומו (לא
 17 תעשה שלו — שיעור פח). ולפיכך פל-האוכל פזית מבשר
 18 בהמה או חיה טמאה מאיזה מין מהן שיהיה — לוקה
 19 מדאורייתא. ודע זאת (כלומר: כיון שעיקר האיסור אנו
 20 יודעים גם מבלי ללמוד "קל וחומר" — אין זה בסתירה ל"אין
 21 מזהירין מן הדין" — ולוקה).

22 המצוה הקע"ד — האזהרה שהזהרנו מלאכל עוף
 23 טמא, והוא אמרו באותם המינים: "ואת-אלה תשקצו
 24 מן-העוף לא יאכלו" (ויקרא יא, יג). וגם האוכל מהם פזית
 25 מבשרם — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו עם
 26 השתים שלפניה בפרק ג' מחלין (נט).

יום שבת קודש ב' סיון ה'תשע"ג

27 מצות לא תעשה קעג. קעה.

28 קעז. קעז. קעת.

29 המצוה הקע"ג — האזהרה שהזהרנו מלאכול דג
 30 טמא, והוא אמרו באותם המינים מן הדגים: "ושקץ יהיו
 31 לכם מבשרם לא תאכלו ואת-נבלתם תשקצו" (ויקרא יא,
 32

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה וארבעים לעומר עמ' ב

11 מימרא נוספת נאמרה משם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
 12 משום רבי אליעזר בן יעקב, שנטיעה ילידה הפחותה מן
 13 שנטיעה בין הזרעים, אינה מקדשת לאסור את הזרעים מדין
 14 כלאים, כיון שאינה נראית נטיעה. ומוסיפה הגמרא, והני מילי
 15 שאינה אוסרת בשמים כנגד שמים ואחת יוצאה ונגב — בכרם
 16 בשיעורו המועט ביותר, אכל כולי כרם — אם כל הכרם עשוי
 17 כן מקדיש — אוסר הזרעים.
 18 מימרא נוספת שנינו משם, ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
 19 משום רבי אליעזר בן יעקב,

1 מפני שקלא אית ליה למילתא וידעו כולם שאינה אחותם.
 2 מימרא נוספת נאמרה מפי אלו. ואמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
 3 משום רבי אליעזר בן יעקב, לקט שכחה ופאה הפטורים
 4 ממעשר, שששחן העני שקיבלם בגורן — שכינסם ועשה מהם
 5 כרי, הוקבעו למעשר מדרבנן, מפני הרואים שאינם יודעים את
 6 מקורם, ויחשבו שגדל בשדהו של העני. מוסיפה הגמרא, אמר
 7 עולא, לא אמרן שחייבים במעשר אלא שכינסם בשדה שלא
 8 ראו כולם כשכינסם, אבל אם כינסם בעיר אינו חייב לעשרם,
 9 כיון שקלא אית ליה למלתא שהוא לקט שכחה ופאה, שכל
 10 שכיניו ראו שהביאם מעט מעט.

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בתי מדרש, רבי אבהו דרש באגדה הקלים
להבנה, ואילו רבי חייא בר אבא דרש בשמעתא - בהלכות,
שבקיהו כולי עלמא לרבי חייא בר אבא, ואזיל לנביה דרבי
אבהו לשמוע דרשתו, חלש דעתיה של רבי חייא על כך שלא
רצו לשמועו. אמר ליה רבי אבהו כדי לפייסו, אמשל לך משל
למה תדבר דומה, לשני בני אדם שבאים למכור בעיר, אחד
מוכר אבנים טובות, ואחד מוכר מיני סידקית - כלי מלאכות
נשים ועינים, כגון פלכים מחטים וצינורות, על מי רוב האנשים
קופצים לקנות ממנו, וכי לא על זה שמוכר מיני סידקית - ואין
זה משום מעלתו, אלא משום שמוכר דברים זולים שכלום יש
אפשרות לקנותם, אבל אבנים טובות קונים רק העשירים ואין
עליהם הרבה קופצים, ואף כאן מה שבאו לשמוע אותי זה משום
שדברי קלים להבנה, אך דברך חשובים יותר. והוסיף רבי אבהו
לפייסו, שכל יומא הוה מלוה רבי חייא בר אבא לרבי אבהו
עד אושפיזיה - עד מלוגו, משום יקרא רבי קיסר - מפני כבוד
המלך שרבי אבהו היה חשוב בביתו, ואילו היה יומא מלוה
רבי אבהו לרבי חייא בר אבא עד אושפיזיה כדי לפייסו,
ואפילו הכי לא איתותב דעתיה מיניה - לא התיישבה דעתו
של רבי חייא מפיוסו של רבי אבהו.
מבירת הגמרא, כגון ששליח צבור אומר ברכת 'מודים', העם
מה הם אומרים. אמר רב, שאומרים הם 'מודים אנחנו לך ה'
אלהינו, על שאנו מודים לך' - מודים אנחנו לך על שנתת
בלבנו להיות דבוקים בך, ולהודות לך. ושמאל אמר שאומרים
הם 'מודים אנחנו לך ה' אלוהינו אלהי כל בשר, על שאנו
מודים לך'. רבי סימא אומר שמוסיפים הם גם 'ווצרנו יוצר
בראשית', לפני שאומרים 'על שאנו מודים לך'. נהרדעי אמרי
משמיה דרבי סימא, שמוסיפים גם 'ברכות והודאות לשמך
הגדול, על שהחיותנו וקיימתנו', לפני שאומרים 'על שאנו
מודים לך'. רב אחא בר עקיב בנסף לנוסח הקודם, מסיים בה
הכי, 'בן תחינו ותחננו ותקפצנו, ותאסון גלויתנו לחצות
קדרש, לשמור חוקיך ולעשות ציצנד בלבב שלם, על שאנו
מודים לך'. אמר רב פפא, כיון שנחלקו איהו נוסח לומר, הילכך
נימרינהו לבויהו - יש לומר את כל הנוסחאות.
אמר רבי יצחק, לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי הפהנים
בשעת ברכתם, עומדים כשפניהם כלפי העם משום כבוד
הציבור, ואחזריהם מופנות כלפי שכניה. רב נחמן אמר
שהמקור לכך שצריך לירא מהציבור הוא מהבא, 'ויקם המלך
דוד על רגליו, ויאמר שמעוני אחי ועמי', שהרי יש להבין אם
קרא להם 'אחי' למה קרא להם גם 'עמי', ואם קרא להם 'עמי'
למה קרא להם גם 'אחי'. ואמר רבי אלעזר, כך אמר להם דוד
לישראל, אם אתם כשרים למקום ושומעין לי, 'אחי' וחברי
אתם, ואם לאו, 'עמי' אתם וכבושים תחת, ואני רודה אתכם
במקל, ומבואר ממה שאמר אחי וחברי אתם, שאימת הציבור
על המלך אם הם כשרים.
רבנן אמרי שהמקור לכך שיש לירא מהציבור הוא מהבא, דאין
הפהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, והוא אחת מתשע
תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. ויש לברר מאי מעמא אין
הכהנים רשאים לעלות לדוכן בסנדליהן, לאו - וכי אין הטעם
משום כבוד צבור, שבשעה שמגביהים ידיהם לברכת כהנים
מתרוממים בגדיהם ומתגלים סנדליהם שמלאים בטיט, והוא גנאי
לציבור, ולכן צריכים לחלוץ סנדליהן תחילה. אמר רב אשי,
שטעם התקנה הוא לא מפני כבוד הציבור, אלא הנהגה הטעם
הוא, שיש לחשוש שאם יעלה עם סנדלו לדוכן, שפא נפסקה -
תקרע לו רצועה בסנדלו, והציבור יתלוצץ על כך, והדר איל
למיקמריה - ומפני הבושה ירד הכהן מהדוכן לקשור סנדלו
בשעה שחבריו מברכים, ואמרי שירד מהדוכן משום שגן גרושה
או בן חלוצה הוא - וחלל הוא, ודינו כור שאינו נושא כפיו.
שנינו במשנה, ובמקדש לא היו הכהנים מפסיקים בין שלושת
פסוקי ברכת כהנים, אלא היו אומרים אותם כבִּרְכָה אחת בל.

מבירת הגמרא, כגון יומא דביפורי כשהכהנים נושאים
כפיהם, מאי אמר הציבור. אמר רב זוטרא, ואמרי לה
במתניתא תנא, שאומרים שלשת פסוקים אלו, א. "הנה כי כן
יברך נבר ירא ה'". ב. "ברכך ה' מציון ויראה במוכב ירושלים
כל ימי חידך". ג. "וראה פנים לבניך שלום על ישראל".
מבירת הגמרא, היכן - באיזה שלב בברכת כהנים, הציבור
אומר לכול הפסוקים הללו. רב יוסף אמר, שאומרים פסוקים
אלו בין כל פרקה ופרקה מברכת כהנים. ורב ששת אמר,
שאומרים פסוקים אלו בפרקה השם מזכירים את שלושת הפסוקים,
מבירת הגמרא, באיזה אופן מזכירים את שלושת הפסוקים,
פליגי בה רב מרי ורב יבדי, חד מהם אמר, פסוקא לקבל
פסוקא - על כל פסוק שאומרים הכהנים, מזכיר הציבור פסוק
אחד משלושת הפסוקים. וחד אמר, אכל פסוקא שאומרים
הכהנים, אמר להו לבויהו - אומר הציבור את כל שלושת
הפסוקים.
אמר רבי חייא בר אבא, כל האומרין לפסוקים אלו בשעת ברכת
כהנים כשבגבולין, אינו אלא טועה, משום שלא נתקנו פסוקים
אלו אלא לכבוד שם המפורש, שמזכירים הכהנים במקדש. אמר
רבי חנינא בר פפא, תדע - שסברא לכך שאין לאומרים
בגבולין, דבמקדש נמי לא מיבעי למימרינהו - לא היה ראוי
לאומרים, שהרי כלום יש לך עבד שמכריז אותו שליח אדונו,
ואינו מוֹאֵז לברכת האדון, ואף בברכת כהנים שמברכים אותו
הכהנים בשם ה', עלינו להאזין ולא לומר פסוקים, אלא
שבמקדש אומרים לכבוד הזכרת השם. אמר רבי אחא בר
חנינא, לחלוק על רבי חייא בר אבא, תדע לך דבגבולין נמי
מיבעי למימרינהו לפסוקים אלו, שהרי כלום יש עבד שמכריז
אותו בשם רבו, ואין מקביר פנים רבו, ומראה לו שברכתו
חשובה לו וחביבה עליו, ואף כאן אומרים פסוקים אלו, להראות
שברכת ה' שבפי הכהנים חביבה עלינו. אמר רבי אבהו, מריש
הוה אמינא, אמר לפסוקים אלו, אך כיון דהוינא ליה לרבי אבא
דמן עבד דלא אמר להו, אפא נמי לא אמינא להו.
מביאה הגמרא מאמר נוסף של רבי אבהו, על רבי אבא דמן עכו.
ואמר רבי אבהו, מריש הוה אמינא עינותא אפא - בתחילה
הייתי סבור שאני עניו, כיון דהוינא ליה לרבי אבא דמן עכו,
דאמר איהו למתורגמן המשמיע דבריו לרבים חד מעמא, ואמר
אמריה לציבור חד מעמא - טעם אחר משל עצמו, ולא קפיד
עליו רבי אבא. אמינא שכיון שאני הייתי מקפיד על כך, אם כן
לאו עינותא אפא.
מבירת הגמרא, ומאי עינותנותיה דרבי אבהו, שבגללה היה
סבור מתחילה שהוא עניו, דאמריה לה דביתיה דאמריה דרבי
אבהו לרביה דרבי אבהו - אמרה אשת המתורגמן של רבי
אבהו לאשתו של רבי אבהו, הא דידן - בעלי חכם הוא כמו
בעלי, ולא צריך ליה לדידך ואינו צריך לשמוע דברי בעלך כדי
לדרוש, והאי דנחין וזקין עליה - ומה שמתכוון לבעלך כדי
לשמוע דבריו וקם ומשמיע לציבור, יקרא בעלמא הוא העבד
ליה - הוא עושה כן משום כבודו של בעלך, שהוא חשוב בבית
המלך. ואלא דביתיה של רבי אבהו ואמריה ליה לרבי אבהו
דברים אלו שאמרה לה אשת מתורגמנו, אמר לה רבי אבהו
לאשתו, ומאי נפקא לך מינה - מדבריה, העיקר שמיני ומיניה
יתקלם עליה - שעל ידי שנינו מתרבה כבוד שמים. ותו - ועוד
מצינו מענותנותו של רבי אבהו, שאמינא רבנן עליה למסנייה
ברישא - החליטו החכמים למנותו לראש שיבה, כיון דהוה
רבי אבהו לרבי אבא דמן עכו דנפיש ליה בעלי חובות, והוא
צריך ללוות, אמר להו 'איבא רבה' - יש לכם רב גדול ממני
דהיינו רבי אבא, ועליכם למנותו. ועשה כן כדי שיעשירוהו לרבי
אבא, ולא יצטרך ללוות.
מביאה הגמרא מעשה נוסף מענותנותו של רבי אבהו. רבי אבהו
ורבי חייא בר אבא איקלעו להוהא אתרא - נודמנו לאותו
מקום, וכיבדו בני המקום את שניהם לדרוש באותה שעה בשני

המתרגם לרבים מה שהוא לוחש לו בשעת
הדקדוקה לא צריך לידוק. הקם חכם כמו בעליה
יְקָרָה וְשִׁלְכֹתָהּ. שְׁהִירָה וְשִׁקְהִירָה רבי אבהו ג'טא
פְּנִים בְּבֵית הַמֶּלֶךְ, כְּדֹאמֶר"ר בְּחִינָהּ (ה' ה') ג'טא
אֵימָר בְּגוֹן ר' יוֹסֵף, וְכִסְתָּהּ דִּין (ה' ה')
פְּנִים דְּהוּא נִפְקִי אִמְתָּהּ בִּין יוֹסֵף לְאִפְהִי
וּמִשְׁרֵן מְפִירָה רַבָּה דְּמִפְרִי מְדַבְּרִין לְאִמְתָּהּ
וְהוּ דִּבְרֵן אִימְנֵן עֲלֶיהָ, וְעוֹד לוֹ מַעֲנִתְהוֹת: דְּנִפְשִׁי
עֲלִית חוֹבוֹת, שְׁהִירָה צָרִיר לְלוֹת: אִמֶּר ר' אֲבָהוּ
אֵית לוֹ רַבָּה, הָקָם גְּדוֹל וְרָאָה לִשְׁבֹּר כְּרֹאשׁ וְתֵר
מִמֶּנּוּ, כִּדִּי שִׁישִׁיבְהוּ כְּרֹאשׁ וְתוֹתֵנָן לוֹ מִנּוֹת
וּמַעֲשִׂירִין אֲתוּ בִּין שִׁתָּהּ חֲשׁוֹב וְלִשְׁמַעוּ דְּבִרְיָה,
כִּדְתָּנָן וְהִתְבֵּן הַגְּדוֹל מִמֶּנּוּ אִמְתָּהּ יְדִלְהוּ מִשְׁלֵן אִתּוּ
(וְהוּ דָּן יוֹ): ח"ג: רַבִּי אֲבָהוּ דִּרְשׁ בְּאֲגוּתָא:
שְׁמַעְתָּהּ. הַלְבוֹת דִּינָן וְאִסּוּר וְטִהְרֹת: סִדְקִית,
כִּלִּי מִלְּאֻכּוֹת נִשְׁמֵן וְנִשְׁמֵן בְּגוֹן פְּלִכִים מִחֲסִין
וְצוּרֹתָ לֹא עַל מוֹכֵר סִדְקִית, תְּחִמְדִּי, מִתְּר
שְׁדִמְיָם קִלִּים יֵשׁ לָהֶם קוֹנִים תְּרַבָּה, וְלִהְיֵס
דַּעְתוֹ הוּא אֹמֵר: עַל שֹׁאֵן מוֹדִים לָךְ, עַל שְׁתָּתָה
בִּלְבוֹן לְהוֹיֹת (מִסֵּד הוּא) וְדוֹבְקִים בָּךְ, וְמוֹדִים לָךְ
רַבִּי יוֹסֵף. מוֹדִים הוּא, אִתּוּ בְּכֵן מוֹסִיפִין עוֹל
הִרְאִישׁוֹנִים: שְׁמַעוּנִי אֲתִי וְעַמִּי, מוֹדִירִם הִדָּה
לְהַתְּנֵב לְבָדָּק חֵבֵית לְבָנֵן הַמִּקְדָּשׁ: אִם אֲתֵם
שׁוֹמְעִים לִי, לְהוֹיֹת שְׁלָמִים לְמִקְשׁ אֲתִי וְחִבְרִי
אֲתֵם, אִלְמָא הַמֶּלֶךְ אִימֵת צָבֹר עֲלֵיו אִם שְׁרִים
הֵם: עַמִּי אֲתֵם, כְּבוֹשֵׁת תַּחְתִּי: לֹא מִשּׁוֹם אִמְתָּה
דְּבִיבְהוֹת, מִפְּנֵי שְׁמַעְתָּלִין בְּגוֹדֵי הַלְבוּשׁ, לְמִדְתָּה
דְּבִיבְהוֹת יִוְרָאִין שְׁתִּלְוִי לְעֹבְרִי, וְתֵן אִין
רְאִיין לְרֹאשׁ מִפְּנֵי טִיט שְׁעִלְיָה: דִּילָא מִסְפָּקָה
רְעוּתָהּ, וְגַנְיָה הוּא לְעַצְמוֹ וּמִתְלַצֵּצִים עֲלֵיו
כְּשִׁסְתָּדְלוֹ מִתְּרֵית וְתֵיב לְמִקְשִׁירָה וְחִבְרִי
מִקְרִבִּין, וְאֵתִי לְמִימֵר אֵינִי רָאָה לְנִשְׁאִיֹּת כְּפִים
וְהִלֵּךְ וְחָשֵׁב לוֹ:

בנעילה דיומא דכיפראי אמר. לא ידענא אמאי לא אמר בנעילה תרעתיא כי דהכא דאמר במנחתא תרעתיא דהא משמע בגמרא ב' בשלשה פרקים (תרעתי (הו) ובתרעתיא הוה גמי נעילה אבל מוסק לא הוה דהו: **כל** האומרם בגבולין אינו אלא טעוה. פירש ר"א ע"ג דאמר' בפרק הוראה (ברכות נה:) האי מאן דחזי חלמא וכו' דהתם משום סכנה תתירו שמוא חלום מסוכן הוא שצריך רפואה דהא אפילו בשבת תתירו להתענות תענית חלום. פירש ר"ח הני כולוהי רבי חייא בר אבא ודברי חיינא בר פפא ודברי אבהו הילכתא נינהו:

שמה תפסוק רצועה בסנדלו. פירש ר"ח שמע
מינה דמותו ליכנס בבית הכנסת בסנדל
ובמנועל דלא אסרו אלא שלא לעלות לדוכן
בסנדל ורבי הביא מזה כן מפרק שלשי' דמגילה
(דף כד:). האומר איני עובר לפני התיבה בסנדל
אף יחף לא יעבור אלמא דאפילו לפני התיבה
מותר לעבור בסנדל וחכי מסיק בהדיא בפרק
הרואה (ברכות דף טג.) אמר רבא מה ביתו
אקפונדיא קפיד איניש אריקיא ואומנעל לא
קפיד איניש אף בית הכנסת קפונדיא אסור
וריקיא ומנועל שרי:

בָּא לר' אֲבִיּוּ עֵד אוֹשְׁפִיזְיָה, מִשּׁוּם יִקְרָא רַבִּי יוֹסֵף. תְּהוּא יוֹמָא
וְתוֹב דְּעָמִיָּה מִיּוֹד. בְּזִמְנָא שְׁשָׁלִיחַ צַבּוּר אוֹמֵר מוֹדִים, הָעָם מֵה
יָדִים לָךְ, וְשִׁמּוּאֵל אָמַר: "אֱלֹהֵי כָל בָּשָׂר, עַל שְׁאֵנוּ מוֹדִים לָךְ".
רַעֲי אֲמַר מִשְׁמִיָּה דר' סִימְאִי: "בְּרֻכּוֹת וְהוֹדוֹת לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל
מִסִּיִּים בְּהַר הַבֵּי: "בִּן תַּחֲיִינוּ וְתַחֲנֵנוּ, וְתַקְצַנְנוּ, וְתַאֲסֹף גְּלוֹתֵינוּ
אֲנֵנוּ מוֹדִים לָךְ". אֲמַר רַב פֶּפָּא: הִילָכָה גִּימְרִינָהוּ לְכוּלָּהּ. אֲמַר
ר' הָעָם וְאַחֲרֵיהֶם כְּלָפִי שְׂכִינָה. רַב נַחֲמָן אָמַר: מֵהֶבֶא "וְהָעָם
יִמְיוּ", וְאֵם "עָמִי" לָמָּה "אֲחִי"? אֲמַר ר' אֶלְעָזָר: אֲמַר לָהֶם דּוֹד
וְדָדָה אֲתֵכֶם בְּמִסְלָא. רַבְּנָן אֲמַרֵּי מֵהֶבֶא, דְּתָנוּ רַבְּנָן אֵין חֶפְזֵיהֶם
בִּין יוֹחֵן בֶּן זִכְאִי. מַאי טַעְמָא, לֹא מִשּׁוּם כְּבֹד צַבּוּר? אֲמַר רַב
הוּא וְאֲמַרֵּי בֶן גְּרוּשָׁה אוּ בֶן חֲלוּצָה הוּא: וּבִמְקוֹדֵשׁ בִּרְכָה אַחַת כּו'.

וכל

וכל

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד ב

תוספות

רש"י

ובל

1 כר למה לפי שאין עונין אמן במקדש. תימה והלא היו עונין ברוך שבמלכו כשהיו
2 שומעין שם הקדוש כדתן בפרק אמר לון הממונה (יומא דף לה) ובפרק טרף בקלפי
3 (שם דף לו). וזה היה הפסק גדול מעניית אמן ועוד שהיו נופלין על פניהם שהרי כשהיו
4 שומעין את השם מפי כהן גדול בשעת הגרלה היו נופלין על פניהם כדאיתא בירושלמי

5 הקרובים היו נופלין על פניהם והרחוקים היו
6 אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואילו
7 ואילו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מן
8 ונראה דהתם ה"פ הקרובים היו נופלים וכ"ש
9 שהיו אומרים בשבמלכו אבל הרחוקים לא היו
10 נופלים אלא בלא נפילה היו אומרים והיה שם
11 הקדוש מתעלם ומשכח מן השומעים קודם שהיו
12 זזין משם מ"מ קא חזינן שהיו מפסיקין בענייתן
13 בשבמלכו ושמן היו עונין בשבמלכו לאלתר
14 כשהיו שומעין שם הנכבד והנורא ולא היו
15 ממתנין עד סוף הפסוק ולפי שלא היו מפסיקין
16 בין פסוק לפסוק חשוב להו כמו ברכה אחת:
17 **ומנין** שעל כל ברכה תהלה. שנה ומרומם על
18 כל ברכה ותהלה ואותה תהלה מפרש בפ"ב
19 דמסכת תענית (דף טז) שהיא בשבמלכו:

שמעת

20 **שמעת** מיהא חולקין כבוד לתלמידי במקום
21 הרב. פ"י הרב ר' יצחק בר מרדכי
22 בפרק בא לו (יומא טז) נראה דאסגן קאי שמקבל
23 ס"ת מראש הכנסת ואינה מקבלה מחוץ בית
24 הכנסת נמצא שזה חלק לו לסגן כבוד שראש
25 הכנסת צריך לקבל מיד חזן הכנסת ויראן לסגן
26 ומשני אביי כולה משום כבודו דכ"ג דסופו
27 לקבלה מיד הסגן אע"פ שסגן חשוב ומכובד עדיין
28 כהן גדול מעולה ממנו: **שמעת** מיהא. וא"ת
29 אמאי לא משני כגון דפליג ליה כ"ג יקרא לסגן
30 וסגן לראש הכנסת כדפסיק דהם ביש נחלין (ב"ב)
31 דף קט"ו) והילכתא חולקין והילכתא אין חולקין
32 קשיא הילכתא אהילכתא ל"ק הא דפליג ליה
33 רביה יקרא הא ולא פליג ליה ל"ל הכא בסתמא
34 קתני דלעולם היה המנהג כך בין פליג בין לא
35 פליג ופלוגתייהו התם נמי בין פליג בין לא פליג

והאמר

36 פלוגתייהו דפליג לפסוק בהדיא במ"ד חולקין ואי בדלא פליג לפסוק במ"ד אין חולקין:
37 **והאמר** מר ר' ישיבה בעורה. לא אמר ר' יאייב ב"ר גריי שישב עצמו בתפלה תמן תנינן
38 עשרה יוחסין (קדושין עה) ובפ"ב דיומא (דף כה) ובתוספות רבי הראני בדחלק
39 (סנהדרין קא) בגמ' דג' מלכים מקומו ומורי הרב רבי מאיר בר קלונימוס הראני מקומו
40 בתוספתא דסנהדרין (פ"ד) בפרק כהן גדול ונראה דבתוספתא דר' חייא מקומה דהא מקשה
41 בירושלמי לא כן תני רבי חייא לא היתה ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד ואמר ר' אמי
42 בשם ר' אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעורה תיפתר שסמך לו בכוהל וישב לו
43 והכותב יובא המלך דוד וישב לפני ה' אמר ר' יאייב ב"ר גריי שישב עצמו בתפלה תמן תנינן
44 יצאת כת הראשונה וישבה לה בחדר הבית השניה בחיל השלישית במקומה רבי נחמיה בשם
45 ר' מנא מי תנינן ישיבה לה (לא) במקומה עמדה לה במקומה דהא דרבי אמי דמית
46 בירושלמי דאף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה במקומה בתחילת מדרש שוחר טוב והתם
47 משמע ולבית דוד היה מתקן כסא ושם היתה ישיבה ור"ל שאותו כסא היה חוץ לעורה
48 והכי איתא התם אשרי האיש ושיה ויבא המלך דוד וישב לפני ה' וכן תני רבי חייא אין
49 ישיבה בעורה אלא למלכות בית דוד רבי אמי בשם ריש לקיש אמר אין ישיבה בעורה אלא
50 במקום מלכות בית דוד בלבד משמע דבאותו מקום היתה ישיבה לכהן אדם ומינה דיוק
51 דכסאו היה נתון חוץ לעורה מכלל דאף לעצמו אין ישיבה בעורה וזה התם וכן הוא אומר וישב לפני ה' ולא כן א"ר הונא בשם רבי שמעון אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר
52 ורגליהם רגל ישרה וכותב שרפים עומדים ממעל לו וכותב וכל צבא השמים עומדים מימיו ומשמאלו למעלה אין ישיבה דוד וישב אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין להן ישיבה בעורה
53 מזה וישב לפני ה' סמך עצמו לכוהל ולמי היתה ישיבה בעורה וביחיד הוא אמר לכ"ג שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא אם כן מהו וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לר"י אם לכ"ג היתה
54 ישיבה א"כ מאי מקשה הכא והא אנן בכ"ג קיימין ותו קשיא מפ' שני דובחים (דף יט) דאמר התם כיצד קידש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמר לו הפלגת אי אפשר
55 לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר ר' יוסף חבירו מסייעו מאי בינייהו עמידה מן הצד איכא בינייהו:

1 וכל כך למה. שבמקדש אומר את שלשתן ברכה אחת: שאין עונין אמן במקדש. ואין כאן
2 בקמה להפסיק: קומו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם. בספר עזרא כתיב, שקל
3 ברכה שהיו מקריבין במקדש כך היה מקריבין, ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם
4 לקמן אברהם וכן למטה הדמות: ויברכו שם כבודך. וישאר העם יענו בשבמלכו, שנקעם
5 עונין להלל ולהודות: מתני'. ברכות כ"ג. בזמן
6 הכפורים לאחר שקלחה עבודת היום קורא
7 בתורה בדרוש ואילו, ומקריב שמונה ברכות
8 כדבעינן למימר לקמן. חזן הכנסת שמש הכנסת
9 שטרך עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא
10 ולהפשיט את התכה ולהקנין הכל: ראש הכנסת
11 על פיו נחשבין דברי הכנסת, מי יפסיד נכריא מי
12 יפסיד על שמע מי ירד לפני התכה: קנן. המוכן
13 תחת כ"ג, שאם יאירע בו פסול לשמש תחתיה
14 וקורא אחרי מות. שהוא סדר יום הכפורים,
15 ופרשה ראשונה לחודת קאמר: ואך בעשור.
16 פרשת שור או כשב הסמוכה היא לאחרי מות,
17 וכולה לגלל ס"ת לשם כבוד שהתקדשן מתקדש
18 מקרא אחרון של פרשת אחרי מות, ואין כאן
19 שהות כדי שיפסיק מתקדש ואין כאן גנאי
20 לצבור, וגלל את התורה, ואע"פ שערך יקרא
21 בעשור של חמש הפקדים, על פה יקרא אותה
22 ולא יגלל ס"ת לשם, מפני שהוא רחוק ויש
23 שהות שיפסיק מתקדש וישתוק לפניו ואין
24 מתחיל בפקס אתר ואיכא גנאי: ואומר: יתר
25 מזה שקריתי לפניכם כתוב כאן. אע"פ שאני
26 עתיד לקרות עוד פרשה שלישית, אל תדמו
27 לאמר שחשך היה מן הספר הזה ולכן אני
28 גולל, דיותר מזה שקריתי לפניכם בענין היום
29 כתוב בו. ובגמרא בעי כל כך למה, ומשנינן
30 שלא להוציא לעו על ספר תורה. על התורה
31 ברכה של אחריה, ועל העבודה רצה, ועל
32 ההודאה מודים, לפי שנגמרה העבודה ואין
33 עבודה בלא הודאה בראמרי' במקטת מגלה וף
34 (י) וזכר תורה ויכבדנו, אתר ויכיה הודאה: ועל
35 מחילת העון. אתה בחרתה שחותם מלך מוחל

36 וסולח לעונותינו ולעונות עמו וגו'. ועל המקדש. מתפלל על המקדש וחותם בברוך אשר
37 בחר במקדש: ועל ישראל. מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבורר בעמו ישראל, וכן על
38 ירושלים, ובמסכת סוטה ירושלמית מפרש לה: ועל שאר התפלה. בגמרא מפרש לה:
39 **גמ'.** שפע מנה. מוקדתי חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת כו' ואין חזן
40 הכנסת נותנה לכ"ג אלא מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן ובפני כהן גדול, וראש הכנסת
41 מכבד הסגן בפני כ"ג, ש"מ חולקין כבוד לתלמיד, תלמיד קטן חולק כבוד לתלמיד גדול
42 ממנו ואע"פ שדרבן שם ואין גנאי לרב, וסתמא במ"ד חולקין, דפלוגתא היא ביש נחלין
43 גבי בנות צלפחד (נ"י טז): בלה משום כבודו דכ"ג. ולעולם אין חולקין, והכא כלה משום
44 יקרא דכ"ג הוא, שמאין את מעלותיו מעלה למעלה מעלה: אין ישיבה בעורה. דאין
45 כבוד שמם בכך, ואפי' מלאכי השרת אין להם שם ישיבה דכתיב (שמי' ו) עומדים ממעל
46 לו. וקרבנו על חד מן קאמרי (קמ"א ז): אלא למלכי בית דוד. שחלק להם המקום כבוד
47 לתראות שמלכותו שלמה. בראמרי' רב חסדא. לקמן בענין נשים. וזה קורין בו. והיא
48 היתה חל בשאר הר הבית שלא נתקדש אלא מן החומה ולפנים, ואפלו חלל שער נגדו
49 העולה מעזרת נשים לעזרת ישראל לא נתקדש:

ויקרא

אמר רבי שמעון אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר
ורגליהם רגל ישרה וכותב שרפים עומדים מימיו ומשמאלו למעלה אין ישיבה דוד וישב אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין להן ישיבה בעורה
מזה וישב לפני ה' סמך עצמו לכוהל ולמי היתה ישיבה בעורה וביחיד הוא אמר לכ"ג שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא אם כן מהו וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לר"י אם לכ"ג היתה
ישיבה א"כ מאי מקשה הכא והא אנן בכ"ג קיימין ותו קשיא מפ' שני דובחים (דף יט) דאמר התם כיצד קידש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמר לו הפלגת אי אפשר
לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר ר' יוסף חבירו מסייעו מאי בינייהו עמידה מן הצד איכא בינייהו:

כתב

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ומברך עליה - על הקריאה שמנה ברכות, מברך על התורה
ברכת של אחריה, היינו 'אשר נתן לנו תורת אמת', ועל העבודה
שנגמרה מברך ברכת 'רצה', ועל ההודיה מברך ברכת 'מודים',
ועל מחילת העון מברך 'אתה בחרתנו וגו' ברוך אתה ה' מלך
מוחל וסולח לעונותינו וגו', ועל המקדש מתפלל וחותם 'אשר
בחר במקדש', ועל ישראל מתפלל וחותם 'הבחר בעמו ישראל',
ועל הפהנים מתפלל ומברך 'הבחר בכהנים', ועל ירושלים
מתפלל ומברך 'הבחר בירושלים', ומברך ברכה נוספת שנקראת
והשאר תפלה.
גמרא. שנינו במשנה, שחון הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו
לראש הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן
גדול, ונמנה שחון הכנסת מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן
והכהן הגדול הגדולים ממנו, וראש הכנסת מכבד את הסגן
בפני הכהן גדול הגדול ממנו, ולכאורה שמעתי מיה, שהמשנה
סתמה כדעה שחולקין כבוד לתלמיד כבוד לתלמיד גדול בפני הרב -
שמותר לתלמיד קטן לחלוק כבוד לתלמיד גדול בפני הרב,
ואין בכך גנאי לרב. אמר אפי' שיש לדחות, שבאמת אסור
לחלוק כבוד לתלמיד בפני הרב, אך במשנתנו אין המטרה
לכבד את ראש הכנסת והסגן, אלא משנתנו כולה משום
כבודו רבנה גדול הוא, שרוצים להראות כבודו שיש כמה
מעלות מתחתיו.
שנינו במשנה, וכהן גדול עומד ומקבל וקורא וכו'. מקשה
הגמרא, שמהלשון 'עומד' יש לדקדק, מכלל דיושב הוא לפני
שעמד, והאמר מר שמפני כבוד השכינה אין לשבת בעזרה, ואין
היתר ישיבה בעזרה, אלא למלכי בית דוד בלבד, שחלק להם
הכתוב כבוד להראות שמלכותם שלימה, שנאמר 'ויבא המלך
דוד וישב לפני ה' בעזרה, ויאמר מי אנכי וגו'". מתרצת
הגמרא, בראמר רב חסדא על קושיית הגמרא בהמשך, שיש
להעמיד שהקריאה היתה בעזרת נשים, שלא התקדשה
בקדושת העזרה ודינה כשאר הר הבית, ומותר לשבת שם, הלא
נמי יש להעמיד שהקריאה היתה בעזרת נשים.
מיתני, ששנינו ברייתא שביירה ותיבין קורין בו - בספר תורה
את פרשת המלך, והוא הדין כהן גדול ביום הכיפורים. וביארה,
שלדעת חכמים הקריאה היתה בעזרה, ואילו רבי אליעזר בן
יעקב אומר, שבהר הבית היו קוראים בו, שנאמר לגבי קריאת
התורה שקרא עזרא בראש השנה, שעזרא הוציא ספר תורה

מבררת הגמרא, וכל כך למה אומרים זאת כברכה אחת,
ומבארת הגמרא, לפי שאין ענין 'אמן' במקדש, ואין שם במה
להפסיק בין הברכות, וממילא זה נשמע כברכה אחת.
מביאה הגמרא ברייתא בענין זה, תנו רבנן, מנין שאין ענין
'אמן' אחר הברכות במקדש, אלא עונים 'ברוך שם כבוד
מלכותו וכו', שנאמר בתפלת עזרא בבית שני, 'קומו ופרכו
את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם' - שכל ברכה במקדש
יש לסיים בתיבות אלו, כגון 'ברוך ה' אלוקי ישראל מן העולם
ועד העולם מגן אברהם'. וממשיכה הברייתא, ומנין שכל
ברכה וברכה שאומר השליח ציבור, אומר הציבור תהלה -
'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד', שנאמר 'ויברכו שם
כבודך', היינו שענין אחריו ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד,
והמשך הפסוק, 'ומרום על כל ברכה ותהלה', בא ללמד,
שעל כל ברכה וברכה שאומר השליח ציבור, תן לו תהלה -
יענו הציבור ברוך שם וכו'.
ביום הכיפורים, לאחר שגומר הכהן גדול את עבודת היום, הוא
קורא בתורה ומברך עליה שמונה ברכות, ומשנה זו מבארת את
סדר קריאת הכהן הגדול וברכותיו.
משנה. שנינו לעיל שבברכות בהן גדול אינן נאמרות אלא בלשון
הקודש, ומבארת המשנה כיצד הוא סדר קריאתו וברכותיו. תן
- שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, נוטל את
הספר תורה, ונותנה לו לראש בית הכנסת החשוב ממנו, שעל
פיו נחתכים כל עניני בית הכנסת, וראש בית הכנסת נותנה לסגן
של הכהן גדול, והסגן נותנה לכהן גדול, וכהן גדול היושב שם
עומד ממקומו ומקבל את הספר תורה.
וקורא הכהן גדול את הפרשה הראשונה שבאחרי מות,
שמבארת את סדר עבודת יום הכיפורים, ואף בעשור - וכמו
כן קורא את 'אך בעשור' שבפרשת אמור, מתוך הספר תורה,
שמבאר שם דיני יום הכיפורים, וגולל את ספר התורה ומניחה
בתיקו ואומר לממצאים שם 'למרות שאני עתיד לקרות פרשה
נוספת בעל פה, אין זה משום שאינה כתובה כאן, אלא יתר ממה
שקריית לפניכם כתוב כאן', ואומר כן כדי שלא יוציאו לעז על
ספר התורה, ויאמרו שהוא קורא בעל פה משום שחסר בספר
תורה. ובעשור' שבחומש הפקודים - שכתוב בספר במדבר
קורא הכהן גדול בעל פה, משום שפרשה זו רחוקה היא, ולא
יספיק לגלול עד אליה בשעה שמתרגמים הפסוק, וזהו גנאי
לציבור להמתין בשתיקה עד שיגלול לשם.

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד וארבעים לעומר עמ' א

שואלת הגמרא, וכל הני סימנים של מועד הקריאה למה לי.
ומבארת, שכל הלשונות צריכי, דאי כתב רחמנא רק 'מקץ
שבע שנים', הוה אמינא נימנו שבע שנים מהשתא - משנת
הארבעים לצאתם ממצרים, שהיא שעת הציווי, ואז יקראו
בפרשת המלך, ואף על גב דלא מתרמי השנה השביעית
בשמיטה, שהרי לא מנו שמיטות אלא לאחר ארבע עשרה שנה
משנכנסו לארץ, ולכן כתב רחמנא 'שמיטה' לחדש שקריאה זו
תלויה בשנת השמיטה, ואי כתב רחמנא 'שמיטה' הוה אמינא
שקוראים בסוף השמיטה, לפני ראש השנה של השנה השמינית,
שהרי 'מקץ שבע שנים' משמע בסוף שנה, ולכן כתב רחמנא
'במועד' לחדש שזה במועד שאחר השמיטה, ואי כתב הפסוק
רק 'במועד' הוה אמינא שהקריאה היא מריש שתא - בראש
השנה, שאף הוא נקרא 'מועד', ולכן כתב רחמנא 'בחג
הסוכות', ואי כתב רחמנא רק 'בחג הסוכות' הוה אמינא
שיכול לקרוא אפילו ביום טוב אחרון של סוכות, כתב רחמנא
התיבות 'בבוא כל ישראל', והיינו

תרומות ומעשרות. וחזור לאחוריו וקורא ופרשת המלך -
'אשימה עלי מלך' שבפרשת שופטים. ומדלו וקורא וברכות
וקללות שבפרשת כי תבא, כדי שיקבלו עליהם בריתות של עול
תורה, עד שגומר כל הפרשה.
וכל שמונת הברכות שבהן גדול מברך אותן לאחר קריאתו
ביום הכיפורים, גם המלך מברך אותן לאחר קריאתו, אלא
שנותן - שמברך ברכה של רגלים - 'מקדש ישראל וחזמנים',
תחת - במקום ברכת מחילת העון שמברך הכהן גדול ביום
הכיפורים.
גמרא. שנינו במשנה שקריאת המלך היא 'בשמיני', ובפשטות
הכוונה לשמיני עצרת, ומקשה הגמרא בשמיני סלקא דעתך -
הרי מבואר שהיה זה במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות.
ומיישבת, אימא 'בשמינית' - בשנה השמינית.
כתוב בתורה 'מקץ שבע שנים, במועד שנת השמיטה בחג
הסוכות, בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר
יבחר, תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם'.

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מקשה הגמרא על תירוצו של רב הונא, ומי חיישניו לפנא -
 שאם יוציאו שני ספרי תורה, יאמרו שהספר הראשון פסול הוא,
 והאמר רבי יצחק נפחא, ראש חדש מכת שחל להיות בשבת,
 מביא שלש ספרי תורות, וקורא באחת מהן מעניינו של יום -
 פרשת השבוע, ואחת מהן קורא בה פרשה של ראש חדש,
 ואחת מהן קורא בה בשל חנוכה, ומוכח מכך שאין חוששים
 שיוציאו לעז על הספר תורה הראשון. מיישבת הגמרא, ששם
 קוראים תלמודא גברי בתלמודא סיפרי, וכל אחד קורא בספר תורה
 אחר, ובאופן זה ליבא פנא לספר תורה הראשון, אך כאן
 שקורא חד גברא בתרי סיפרי, ואינו קורא בספר הקודם, איבא
 חשש פנא לספר תורה הראשון.
 שנינו במשנה ומכרד עליה שמה ברכות כו'. תנו רבנן לבאר
 ברכותיו של הכהן גדול, [מכרד] על התורה אשר נתן לנו
 תורת אמת, בדרך שמכרדו בבית הכנסת לאחר קריאת
 התורה, ועל העבודה מברך רצה, ועל ההודאה מברך מודים,
 ועל מחילת עון מברך אתה בחרתנו וכו' ברוך אתה ה' מלך
 מוחל וסולח לעוונותינו, וברכות אלו מברך בתיקון - כפי
 נוסחתם הרגילה. ומתפלל על המקדש בפני עצמו, וחותר 'אשר
 בחר במקדש', ועל הכהנים מתפלל בפני עצמו, וחותר 'הבוחר
 בכהנים', ועל ישראל מתפלל בפני עצמו, וחותר 'הבוחר בעמו
 ישראל', ועל ירושלים מתפלל בפני עצמה, וחותר 'הבוחר
 בירושלים'.
 שנינו במשנה שהכהן גדול מברך ברכה נוספת שנקראת 'השאר
 תפלה'. תנו רבנן, על מה ששנינו במשנה 'השאר תפלה'
 מבארת הברייתא שהוא ברכה אחת שיש בה, תהנה רנה
 ובקשה שעמד ישראל צריכין ליושע, וחותר 'שומע תפלה'.
 ממשיכה הברייתא, שמבאין ואילך - לאחר שגמר הכהן גדול
 לקרוא הפרשה וברכותיה, כל אחד ואחד מהמצאים שם מביא
 ספר תורה מתוך ביתו לעזרה וקורא בו, וכל כך למה עושים
 כן, כדי לתראות חזותו - יופיו של ספר תורה לרבים.
 משנה. פרשת המלה, ששנינו לעיל שנאמרת דווקא בלשון
 הקודש, ביצד הוא סדר זמנן אמירתה. במוצאי יום טוב
 הראשון של חג, בשמיני - בשנה השמינית שהיא במוצאי
 השנה השביעית, עושין לו למלך בימה של עץ בעזרה, והוא
 יושב עליה. וקריאה זו היא מן התורה שנאמר "מקץ - לאחר
 שבע שנים במעד וגו' תקרא את התורה הזאת נגד כל ישראל
 באזניהם" וגו'.
 חזן - שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בחר הבית, נוטל
 ספר תורה ונותנה לראש בית הכנסת החשוב ממנו, וראש בית
 הכנסת נותנה לסגן של הכהן גדול החשוב ממנו, והסגן נותנה
 לכהן גדול, וכהן גדול נותנה למלה, והמלה עומד ממקומו
 ומקבל הספר תורה, וקורא כשהוא יושב. מספרת המשנה
 שאגריפס המלה עמד מיישבתו וקבל הספר תורה, וקרא
 כשהוא עומד משום כבוד התורה, ושפחותו חכמים על כך.
 ובשניה בקריאתו "לא תוכל לתת עליך איש נכרי" ולגו
 עניו דמעות, משום שמקרא זה פוסל אותו מהמלכות, שהרי
 היה מורעו של הורדוס שהיה עבד. אמרו לו הנוכחים שם, אל
 תתירא אנריפס שניח אותך מהמלכות, שמתוך שאמך
 מישראל אחינו אתה, אחינו אתה!
 וקורא המלך מתחילת ספר 'אלה הדברים' עד 'שמע ישראל
 וגו', שבפרשת 'אתחנן', ו'שמע' - וקורא פרשת 'שמע' כדי
 שיקבלו עליהם עול מלכות שמים, ומדלג עד פרשת 'היה אם
 שמע' שבפרשת עקב, כדי שיקבלו עליהם עול מצוות. ומדלג
 וקורא פרשת 'עשר תעשר' שבפרשת ראה, ומשם מדלג וקורא
 פרשת 'כי תכלה לעשר' שבפרשת כי תבא, וקורא פרשיות אלו
 משום שהיו זמן אסוף, ומזהירים לתת מתנות עניים להפריש

1 "ויקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים". בכל אופן
 2 רואים שלפי חכמים קראו בעזרה. ועל קושיה זו אמר רב הקדא
 3 שיש ליישב, שכוונת הברייתא שקוראים בעזרת נשים.
 4 שנינו במשנה וקורא הכהן גדול בפרשיות 'אחרי מות' ואף
 5 בעשור. מקשה הגמרא ורמינהי, ששנינו שמדלגין בנביא -
 6 מותר למפטיר בנביא לדלג מפרשה לפרשה, ואין מדלגין
 7 בתורה מפרשה לפרשה, ואיך כאן מדלג הכהן גדול מפרשת
 8 'אחרי מות' לפרשת 'אך בעשור'. אמר אביי שקושיה זו לא
 9 קשיא, משום שבאן ששנינו שאין מדלגים בתורה, מדובר
 10 בדילוג גדול שהוא בכדי שיפסוק התורגמן מלתרגם, וזהו גנאי
 11 לציבור שישתקו וימתינו לקורא, ואילו באן במשנתנו מדובר
 12 בדילוג קטן שהוא בכדי שלא יפסוק התורגמן מלתרגם, שיתוך
 13 כדי התרגום של הפסוק האחרון של פרשת 'אחרי מות' גולל
 14 הכהן גדול לפרשת 'אך בעשור', ומיד כשגומר המתרגם ממשיך
 15 הכהן גדול בפרשה החדשה, ובאופן זה אין גנאי לציבור ומותר
 16 לדלג.
 17 מקשה הגמרא, והא עלה - על המשנה שם קתני בברייתא,
 18 מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה, ועד כמה מדלגין בנביא,
 19 עד כדי שלא יפסוק התורגמן, ומשמע מכלל הדברים דבתורה
 20 כלל וכלל לא מדלגים. אלא אמר אביי, לא קשיא משום שיש
 21 ליישב באופן אחר, שבמשנה באן מדלג הכהן גדול מפרשה
 22 לפרשה בענין אחר, שתי הפרשיות ענין יום הכיפורים,
 23 ובאופן זה מותר לדלג כשאין בדילוג כדי שיפסוק התורגמן, ובאן
 24 בברייתא שמבואר שאסור לדלג בתורה כלל, ובנביא מותר
 25 לדלג בכדי שלא יפסוק התורגמן, מדובר בשני ענינים - שמדלג
 26 מענין לענין אחר, שאין הלב שנמשך לשמוע דבר אחד, ממחר
 27 לצאת ממנו לשמוע ולהבין ענין אחר. ובקריאת התורה שנועדה
 28 ללמד לעם את מצוות התורה, חששו שלא יבין השומע פסוק
 29 אחד ויצא מכך קלקול שיעבור עליו ולא יקיימו, ולכן אסרו לדלג
 30 מענין לענין ואפילו אם אין בכך כדי שיפסוק התורגמן, אך בנביא
 31 שאין חשש זה מותר לדלג מענין לענין אם אין בו כדי שיפסוק
 32 התורגמן. והתנאי כתיורן זה, מדלגין בתורה מפרשה לפרשה
 33 דווקא בענין אחר, ובנביא מותר לדלג אפילו בשני ענינים,
 34 ובאן - בתורה ובנביא מותר רק בכדי שלא יפסוק
 35 התורגמן, ואין מדלגין מנביא לנביא, משום שזה מבלבל דעת
 36 השומעים יותר מדאי, ובנביא של שנים עשר מדלגין מנביא
 37 לנביא, ובכלל לא ידלג למפרע מסוף הספר לתחילתו.
 38 שנינו במשנה וגולל הכהן גדול את התורה ומניחה בתיקו
 39 ואומר 'יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן', ובעשור
 40 שבחומש הפקודים קורא על פה כו'. מבארת הגמרא, וכל כך
 41 למה הוצרך לומר כן, כדי שלא להוציא לעז על ספר תורה,
 42 שלא יאמרו שפרשה זו שהוא קורא בעל פה אינה כתובה בספר
 43 תורה, והוא ספר משובש.
 44 שנינו במשנה ובעשור שפחותו הפקודים קורא הכהן גדול בעל
 45 פה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרך לקרוא בעל פה, וליברכה -
 46 שיגלול לספר תורה לפרשה זו, וליקרי מתוך הכתב. אמר רב
 47 הונא בר יהודה אמר רב ששית, שאינו יכול לגלול הספר תורה,
 48 לפי שאין גוללין ספר תורה בצבור מפני כבוד הציבור. שואלת
 49 הגמרא, וליתי ספר תורה אחריתא שגלול בפרשת 'בעשור',
 50 וליקרי בו מתוך הכתב, שבאופן זה אינו צריך לגלול הספר
 51 בציבור. רב הונא בר יהודה אמר ליישב, שאין להוציא ספר
 52 תורה אחר משום חשש פגמו של ספר תורה ראשון, שלא יאמרו
 53 שנמצא פסול בראשון ולכן הוציאו ספר תורה אחר. ורבי שמעון
 54 בן לקיש אמר ליישב, שאין להוציא ספר תורה אחר, לפי שאין
 55 מברכין ברכה שאינה צריכה - משום שהכהן גדול יצטרך לברך
 56 גם על הספר תורה השני, וזו ברכה שאינה צריכה.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד א

רש"י

תוספות

וְיָקָרָא בִּי, בִּסְפָר עֲקָרָא כְּתִיב. כְּתִיב מִיָּהּ לִרְגֵל בְּעֹרָה הִיוּ קוֹרְאִים: מִתְּנִי בְּכָדִי שְׂלֵא יִפְסֹק הַתּוֹרָגָן. הוּא. שְׁפָרְשָׁת שׁוּר אוֹ כֶּשֶׁב קְרוֹבָה לְפָרְשָׁת אַחֲרֵי מוֹת, וְלֹא גָמַר הַתּוֹרָגָן לְתַרְגֵּם עַד שֶׁזָּה רֹאֵה אֵךְ בְּעֹשׂוֹר וּמִתְחִיל בְּשִׁמְפָסִיק זֶה: וְעַד כִּפָּה מְדַלְּגִין. בְּבִינֵי: כָּאן בְּעֵינֵי אֶחָד. מְדַלְּגִין בַּתּוֹרָה, כְּגֹן מִתְּנִי דִּתְרוּיָהּ בְּעֵינֵי אֶחָד יְדִיכִי נִינְהָ. הַלְכָּר מְדַלְּגִין בְּכָדִי שְׂלֵא יִפְסֹק. וְגִרְיָתָא דְקָתְנִי דֹאפִי בְּכָדִי שְׂלֵא

יִפְסֹק תּוֹרָגָן אִין מְדַלְּגִין - בְּשֵׁנִי עֲנִינִי, שׁוּר בְּעֵינֵי יוֹם הַכַּפּוּרִים וְזֶה בָּצָו אֵת אֶחָד אוֹ בְּפָרְשָׁה אַחֲרָה, שְׁאִין הֵלֵב שְׁהוּא נִמְשָׁךְ אַחֲרֵי עֵינֵי אֶחָד מִמֶּהָ לְצֹאת מִמֶּנּוּ לְשׁוּמְעוֹ וְלִהְיוֹן דְּבָרֵי עֵינֵי אֶחָד. הַלְכָּר בַּתּוֹרָה, שְׁהַמְצוּת תְּלִיּוֹת בָּהּ וּמִשְׁמִיעִין אוֹתָהּ לְצֹבֵר, וְסֹסֶק אֶחָד שְׂלֵא יִבֵּן בּוֹ הוּא שׁוֹכְחוֹ וְעוֹבֵר עָלָיו וְאֵינוֹ מְקַיְמוֹ וְכָאֵה חוֹרְבָה עַל כֵּה, לָכֵן אִין מְדַלְּגִין מִעֵינֵי לְעֵינֵי וְאִפְלוֹ אִין הַתּוֹרָגָן מִפְּסִיק, אֲבָל בְּבִינֵי שְׁפִיר דְּמִי וְהִתְנַא, בְּנִיחוּתָא: וּבְבִינֵי בְשֵׁנִי עֲנִינִי, וְכָל שֶׁכֵּן בְּעֵינֵי אֶחָד: וּבְבִינֵי שֶׁל שְׁנֵים עֶשֶׂר מְדַלְּגִין. מְבִינָא לְהַתְּרָה, דְּכִלְיָה חֵד סְפָרָא הוּא: מִסּוֹף הַסְפָּר לְתַחֲלֹתוֹ לְמִסְפָּר: וְכָל כֵּה לְמֹה, לוֹ לִזְמַר לְהֵם: שְׂלֵא לְהוֹצִיא לְעוֹ. שְׂלֵא יֵאמְרוּ פֶּרְשָׁה שְׁהוּא קוֹרֵא עַל פֶּה אִינָה כְּתוּבָה בּוֹ וְסָפַר מִשְׁכֵּשׁ הוּא: מִשּׁוֹם פְּגָמּוֹ. שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה רֵאשׁוֹן, שְׂלֵא יֵאמְרוּ מִצָּד בּוֹ פְּסוּל: בְּעֵינֵי שֶׁל יוֹם. פֶּרְשָׁה שֶׁל אוֹתָהּ שֶׁכֵּת לְפִי סֵדֶר פֶּרְשִׁיּוֹת הַתּוֹרָה: תִּי"ד הַשְּׂאֵר תְּפִלָּה. זוֹ הִיא שֵׁשׁ בְּרָכָה אֶחָת וְכוּ תְּפִלָּה תַּחֲנֹה רְנָה וּבִקְשָׁה שְׁעֻמָּר כִּי: מִכָּאן וְאִילָּה.

לְאַחֲרֵי שְׁגֻמָּה כְּזוֹן גָּדוֹל לְקוֹרֵא פֶּרְשָׁה בְּבִרְכוּתָהּ. כֵּל אֶחָד מִן הַצִּבּוּר מְבִיֵּא סֵפֶר תּוֹרָה מִבֵּיתוֹ לְעֹרָה, דִּקְסָבֵר אִין עֵרֹב וְהוֹצֵאָה לִיּוֹם הַכַּפּוּרִים, אִי נִמְי יְרוּשָׁלַיִם דְּלִתּוּתָהּ נִעְלוֹת בְּתִלְתָּה מְעַבְרִין אֵת כִּלְתָּה: לְהִרְאוֹת חֲזוּתָהּ. סִי"ד וְכוּ, דְּאִמְרַר מִר (מִי יֵד) זֶה אֵלֵי וְאֵנְדוּר הַתְּנַאָה לְפָנֵינוּ בְּמִצּוֹת בִּסִּי"ד נֵאֵה בְּצִיצִית נֵאֵה: מִתְּנִי. בְּשִׁמְעִי. בְּמִקְרָא פֶּרֶךְ בְּשִׁמְעִי סִי"ד. הָא אִמְרַת בְּמוֹצָאֵי יוֹ"ט תְּרֵאשׁוֹן, וּמִשְׁנִינִן אִימָא בְּשִׁמְעִית בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית בְּסֻכּוֹת שְׁבִתְחֵלַת שָׁנָה שְׁמִינִית: בִּיקָה. אֲלִמְבִּרָא: שְׁנֵאֲמֵר מִסְּקִין שְׁבַע שָׁבִים. בְּסוֹף שְׁבַע שָׁבִים, וְאוֹתָהּ קִרְיָה עַל יַד מֶלֶךְ הָיָא, כְּדִתְנֵינָא בְּסִפְרֵי בְּפָרְשָׁת הַמֶּלֶךְ, אֵת מִשְׁנֵה הַתּוֹרָה הַזֹּאת, אִין קוֹרִין יוֹם הַקֹּהֵל אֵלָּא בְּמִשְׁנֵה תּוֹרָה: וְקוֹרֵא יוֹשֵׁב. וְקוֹרֵא בִישׁוּבָה: אֲנִירִפִּים הַמֶּלֶךְ. מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הִיָּה מְזוּרָע שֶׁל הוֹרְדוּס, וְהוּא שְׁתָּרֵב בְּחִמִּיק בְּקִימֵי וְלָנוּ עֵינֵינוּ דְּמַעֲוֹת. שְׁתָּרֵב מִקְדָּם הוּא פּוֹסֵל מִן הַמִּלְכוּת: אֲחִינוּ אֵתָה. שְׁאֵמֵר מִיִּשְׂרָאֵל: וְקוֹרֵא מִתְחִילַת אֵלָּה הַדְּבָרִים עַד שְׁמַע. שְׁבֹאֲתֵנָּה וְיִשְׁמַע וְהָיָה אִם שְׁמִיעִי. ע"י דְּלוֹ, וּמִשְׁם מְדַלְּג עֲלֵשֶׁר תַּעֲשֶׂר, וּמִשְׁם מְדַלְּג וְקוֹרֵא כִי תִכְלֶה לְעֲשֶׂר וּבִרְכוּת וְקִלְלוֹת, וּמִשְׁם חֲזוֹר לְמִסְפָּר עֲקָרָא אֲשִׁימָה עַלִי מֶלֶךְ. שְׁמַע קִלְתָּ מִלְכוּת שְׁמִים, וְהָיָה אִם שְׁמִיעִי קִלְתָּ עוֹל מִצָּד כְּדֵאמָר ב' שְׁנֵי בְּרָכוֹת אֵחָד יֵי. וְכֵן בְּרָכוֹת וְקִלְלוֹת קִלְתָּ בְּרִיתוֹת שֶׁל תּוֹרָה, וּמִשְׁמִיעִי לְרִבִּים עֲשֶׂר תַּעֲשֶׂר כִי תִכְלֶה לְעֲשֶׂר מִפְּנֵי שְׁהוּא וְמִן אֲסִיף וּמִתְנוֹת עֲנִינִים וְהַפְּרָשָׁת

תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת. וְאֵע"פ שְׁפָרְשָׁת הַמֶּלֶךְ פִּסְקֵת בֵּין עֲשֶׂר לְכִי תִכְלֶה, קוֹרֵא אֵת אֵלָּה יָחִיד שְׂלֵא לְהַפְּסִיק בְּמַעֲשֵׂרוֹת, וְאִיכ"כ קוֹרֵא פֶּרְשָׁת הַמֶּלֶךְ. וְאִי מִשּׁוֹם דִּישׁ כָּאן דְּלוֹ בַּתּוֹרָה בְּכָדִי (שֵׁל) פִּסְקִי הַתּוֹרָגָן, אִין לְמֶלֶךְ תּוֹרָגָן וְאִין מִתְּרַגְּמִין אַחֲרָיָה בְּרָכוֹת שְׁכ"ג מְבָרַךְ. בִּיהוּ"כ אַחֲרֵי מִקְרָא פֶּרְשָׁה כְּדֵאמָר (וּמִיָּהּ סָה) מְבָרַךְ עֲלֵיהּ שְׁמוֹנֵה בְּרָכוֹת: הַמֶּלֶךְ מְבָרַךְ. אַחֲרֵי קִרְיָתָא: שֶׁל רָגִלִים. מְקַדֵּשׁ יִשְׂרָאֵל וְהוֹמִינִים מְבָרַךְ מִתַּח בְּרָכוֹת שֶׁל מִחְדֵּל הָעוֹן שְׁבִירִיב גַּמ'. צִירִיב. כֵּל הַסִּימֵן הִלְלוּ מִקֵּץ שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְכָתַב הַסְּפוֹת וּבְמוֹעֵד: יִשְׁנִיחוּ מִחֲשָׁמָה. מִשְׁנַת אַרְבָּעִים וְחֲלָאָה, שְׁעִרְבוּת מִזָּאב נִאֲמָרָה פֶּרְשָׁה זוֹ וְאֵע"פ דֵּלָא מִתְרַמֵּי בְּשִׁמְשׁוֹת, שְׂלֵא מִנּוּ שְׁמִשְׁתִּין עַד לְאַחֲרֵי שְׁבַע שְׁבָכְשׁוּ וְשִׁבְעִי שְׁחִלְקוּ כְּדֵאמָר (וּמִיָּהּ) וְהָיָה (סָה) וְהָיָה (סָה): בְּסוֹף שְׁמִשְׁתָּה, קִדְּם רִי"ה שֶׁל שְׁמִינִית, דְּהָא מִקֵּץ שְׁבַע בְּסוֹף שָׁנָה מִשְׁמִיעִי מִרִּישָׁה. שְׂחָה. שְׂכָלָן נִקְרָא מוֹעֵד בְּרָכְתִּיב (וּמִיָּהּ סָה) אֵלָּה מוֹעֵד ה' וְקִחְשִׁיב נִמִּי רִי"ה:

כְּתִב רַחֲמָנָא בְּחַג הַסּוּכוֹת. תִּימָה הַשְּׁתָּא דְכְּתִיב בְּחַג הַסּוּכוֹת בְּמוֹעֵד לְמָה לִי עוֹד לֹא לִיכְתוּב אֲלֵא מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים שְׁנַת הַשְּׁמִיטָה בְּכֹא כִי יִשְׂרָאֵל לִירְאוֹת וְאֵנָּה יִדְעָנָא דְּלֹא הִינּוּ מִרְיָה דְּאֹא אֵינִים בָּאִים לִירְאוֹת וְי"ל אִם כֵּן הוּא אֲמִינָא בְּחַג הַמְצוֹת לְהִכִּי אִיצְטְרִיךְ בְּחַג הַסּוּכוֹת מִידּוּ בְּמוֹעֵד לֹא הוּא צִירִךְ וְנִרְאָה דְּלִהְיִי אִיצְטְרִיךְ מִשּׁוֹם דְּבִכָּא כֵּל

יִשְׂרָאֵל לִירְאוֹת מִשְׁמַע מִתְחַלְתָּא דְּמוֹעֵד בִּיּוֹם רֵאשׁוֹן קְרִיל בְּמוֹעֵד דְּמִשְׁמַע בְּחוֹךְ הַמוֹעֵד וְאֲחֵרֵי בְּכֹא כֵל יִשְׂרָאֵל דְּמִשְׁמַע מִתְחַלְתָּא דְּמוֹעֵד לֹא בִיּוֹם ב' אוֹ בִיּוֹם ג' אֲלֵא בְּמוֹצָאֵי יוֹ"ט דְּרֵאשׁוֹן אֲבָל פ"י רִשְׁי תְּמוּהָ דְּפ"י דְּמֵהָיִי טַעֲמָא בִיּוֹם טוֹב רֵאשׁוֹן לֹא דְחִיקוֹן בִּימָה אִינָה דְּמוֹעֵד יוֹ"ט כִּיּוֹן דְּגוּרִית הַחֲבוֹת לְקֹרֵת מִתְחַלְתָּא דְּמוֹעֵד יִקְרָאוּ בְּלֹא בִימָה מַנְלִי דְּבִימָה מַעֲכַבֵּת לְהִכִּי מִסְתַּבֵּר כְּדִפ"י וְנִרְאָה דְּהוּי בּוֹנוֹן הַבִּימָה מַעֲיִישׁ בְּנוֹן שֶׁל פִּרְקִים וּבְחִלוֹ שֶׁל מוֹעֵד לֹא הוּי עוֹשִׁין שׁוֹם בֵּיּוֹן אֲלֵא מִקְיָמִין אוֹתָהּ וּמִתְבָּרִין הַפִּרְקִים יָחִיד וְאִם לֹא בְּנו אוֹתָהּ מַעֲבִיר יוֹ"ט נִרְאָה דְּבִינֵיהָ לֹא הִיָּה דְּחוּחָה אִפִּילוֹ חֲלוֹל שֶׁל מוֹעֵד:

מצוה

שְׁנֵים עֶשֶׂר מְדַלְּגִין, וּבְלָבָד שְׂלֵא יִדְלַג מִסּוֹף הַסְפָּר לְתַחֲלִילָתוֹ: וְגוֹלָל אֵת הַתּוֹרָה וּמִנִּיחוּהָ בְּחִיקוֹ כִּי: וְכָל כֵּה לְמָה? שְׂלֵא לְהוֹצִיא לְעוֹ עַל סֵפֶר תּוֹרָה: "וּבְעֵשׂוֹר שְׁבֹחוּמִשׁ הַפְּקוּדִים קוֹרֵא עַל פֶּה": וְלִיכְרִכְיָה לְסָפֶר וְלִיקְרִי? אֲמַר רַב הוּנָא בְּרַי הַיּוֹדֵה אֲמַר רַב שִׁשְׁתָּ: לְפִי שְׁאִין וְגוֹלָלִין סֵפֶר תּוֹרָה בְּצִבּוּר. וְלִיתִי סֵפֶר תּוֹרָה אַחֲרֵינָא וְלִיקְרִי? רַב הוּנָא בְּרַי הַיּוֹדֵה אֲמַר: מִשּׁוֹם פְּגָמּוֹ שֶׁל רֵאשׁוֹן, ר' שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ אֲמַר: לְפִי שְׁאִין מְבָרְכִין בְּרָכָה שְׂאִינָה צִירָכָה. וְכִי חִישִׁינִן לְפָנֵינוּ? וְהָאֲמַר ר' יִצְחָק נִפְחָא: רֵאשׁ חֲדָשׁ סֻכַּת שְׁחָל לְהִיּוֹת בְּשִׁבְתָּ מְבִיֵּא שְׁלֹשׁ תּוֹרוֹת, וְקוֹרֵא אֶחָת מִעֵינֵינוּ שֶׁל יוֹם, וְאֶחָת שֶׁל רֵאשׁ חֲדָשׁ, וְאֶחָת בְּשֶׁל חֲנוּכָּה. תִּלְתָּא גְבִרִי תִלְתָּא סִיפְרֵי, לִיכָא פְּגָמָא. חֵד גְּבִרָא בְּתֵרֵי סִיפְרֵי, אִיכָא פְּגָמָא: "וּמְבָרַךְ עֲלֵיהּ שְׁמִנֵּה בְּרָכוֹת" כִּי: תְּנוּ רַבְנֵינוּ: [מְבָרְכִין] עַל הַתּוֹרָה, בְּדֶרֶךְ שְׁמִיכְרִין בְּבֵית כְּנֶסֶת. וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַהוֹדָאָה וְעַל מַחֲלֵלַת עוֹן, בְּחִיקוֹן. עַל הַמִּקְדָּשׁ בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ, וְעַל הַפְּתִיחִים בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ, עַל יִשְׂרָאֵל בְּפָנֵי עֲצֻמּוֹ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם בְּפָנֵי עֲצֻמָּה: "וְהַשְּׂאֵר תְּפִלָּה": תְּנוּ רַבְנֵינוּ, הַשְּׂאֵר תְּפִלָּה: "תַּחֲנֹה רְנָה וּבִקְשָׁה שְׁעֻמָּר יִשְׂרָאֵל צִירִכִּין לְיוֹשֵׁעַ". וְחֹתֶם ב' שְׁמוֹעַ תְּפִלָּה". מִכָּאן וְאִילָּה, כֵּל אֶחָד וְאֶחָד מְבִיֵּא סֵפֶר תּוֹרָה מִתּוֹךְ בֵּיתוֹ וְקוֹרֵא בּוֹ. וְכָל כֵּה לְמָה? כִּדִּי לְהִרְאוֹת חֲזוּתוֹ לְרִבִּים: מִתְּנִי פֶּרְשָׁת הַמֶּלֶךְ, כִּיצַד מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הֵרֵאשׁוֹן שֶׁל חֵג, בְּשִׁמְעִי, בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, עוֹשִׁין לוֹ בִּיקָה שֶׁל עוֹן בְּעֹרָה, וְהוּא יוֹשֵׁב עֲלֵיהּ, שְׁנֵאֲמֵר: "מִקֵּץ שְׁבַע שָׁנִים בְּמוֹעֵד". חֲזוֹן הַכְּנֶסֶת נוֹטֵל סֵפֶר תּוֹרָה וְנוֹתְנָה לְרֵאשׁ הַכְּנֶסֶת, וְרֵאשׁ הַכְּנֶסֶת נוֹתְנָה לְסֵגָן, וְסֵגָן נוֹתְנָה לְכֹהֵן גָּדוֹל, וְכֹהֵן גָּדוֹל נוֹתְנָה לְמֶלֶךְ. וְהַמֶּלֶךְ עוֹמֵד וּמְקַבֵּל, וְקוֹרֵא יוֹשֵׁב. אֲנִירִפִּים הַמֶּלֶךְ עוֹמֵד וּקָבֵל וְקוֹרֵא עוֹמֵד, וְשְׁבִחוּהוּ חֲכָמִים. וּבְשִׁחְזִיעַ ל"לֹא תוֹכַל לָתֵת עֲלֶיךָ אִישׁ גְּבִיר" וְלָנוּ עֵינֵינוּ דְּמַעֲוֹת, אֲמַרְוּ לוֹ אֵל תִּתִּירָא אֲנִירִפִּים, אֲחִינוּ אֵתָה, אֲחִינוּ אֵתָה! וְקוֹרֵא מִתְחִילַת "אֵלֵה הַדְּבָרִים" עַד "שְׁמַע", ו"שְׁמַע" "וְהָיָה אִם שְׁמַע", "עֲשֶׂר תַּעֲשֶׂר", "כִּי תִכְלֶה לְעֲשֶׂר", וּפֶרְשָׁת הַמֶּלֶךְ וּבְרָכוֹת וְקִלְלוֹת עַד שְׁגוּמָר כֵּל הַפֶּרְשָׁה. בְּרָכוֹת שְׁכַּחַן גָּדוֹל מְבָרַךְ אוֹתָן, הַמֶּלֶךְ מְבָרַךְ אוֹתָן, אֵלָּא שְׁנוֹתָן שֶׁל רָגִלִים תַּחַת מַחֲלֵלַת הָעוֹן: גַּמ' בְּשִׁמְעִי, סִלְקָא דְּעֻמָּה? אִימָא: בְּשִׁמְעִינִי. וְכָל הֵנִי, לְמָה לִּי? צִירִיב, דְּאִי כְּתַב רַחֲמָנָא "מִקֵּץ" הוּיָה אֲמִינָא נִימְנוּ מִחֲשָׁמָה, וְאִפִּי עַל גַּב דְּלֹא מִתְרַמֵּי בְּשִׁמְעִיטָה, כְּתַב רַחֲמָנָא "שְׁמִיעִיטָה". וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא "שְׁמִיעִיטָה" הוּיָה אֲמִינָא בְּסוֹף שְׁמִיעִיטָה, כְּתַב רַחֲמָנָא "בְּמוֹעֵד". וְאִי כְּתַב "בְּמוֹעֵד" הוּיָה אֲמִינָא מִרִּישָׁה שְׁתָּה, כְּתַב רַחֲמָנָא "בְּחֹג הַסְּפּוֹת". וְאִי כְּתַב רַחֲמָנָא "בְּחֹג הַסְּפּוֹת" הוּיָה אֲמִינָא אִפִּילוֹ יוֹם טוֹב אַחֲרָיו, כְּתַב רַחֲמָנָא "כְּבֹאָ כֵל יִשְׂרָאֵל" מִתְחַלְתָּא

מִתְחַלְתָּא

מאיבת

סוטה. פרק שביעי – אלו נאמרינן דף מא עמוד ב

תוספות

רעש"י

מצוה שאני. והכי פרכין גמי בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט) גבי מ"ך דתנן לא חולץ ולא חולצין לאשתו רבי יהודה אומר אם רצה להלץ וליבם זכור לטוב איני והאמר רב אשי וזמני מצוה שאני וקשיא ל"ר אמאי לא משני הכי בפרק שני דכתובות (דף ח.) מעבידין את המת מלפני כהן וזה חל לפני מלך ישראל אמור עלי על גאריס המלך שעבר לפני. והכלה ושכחוהו במעיו וסא פרכין.

מֵאֶתְחִלָּה יִדְּוֹעַ: וְחָזַן הַכִּנְסָת נִזְמַל סִפֵּר תוֹרָה
וְנִתְּנוּ לִראשׁ הַכִּנְסָת: שְׁמַעְתָּ מִיָּה, חוֹלְקִין כְּבוֹד
לְתַלְמִיד בְּמָקוֹם הָרֵב? אָמַר אֲבִי: כּוֹלֵה מִשּׁוֹם כְּבוֹדוֹ
רַמְלָה, וְהַמְלִךְ עוֹמֵד וּמִקְפֵּל וְקוֹרֵא וְיוֹשֵׁב. אֲגַרִּיפֶס
הַמְלִךְ עוֹמֵד וְקִיפֵל וְקָרָא עוֹמֵד: עוֹמֵד מִכֻּלָּל דְּיוֹשֵׁב
וְהָאֹמֵר מִר: אֵין יוֹשִׁיבָה בְּעוֹזֵרָה אֵלָּא לְמַלְכֵי בֵּית
דִּיד בְּלִבֵּר, שְׁנַאֲמִר: "וְיָבֵא הַמְלִךְ דִּיד וְיִשְׁבֵּב לִפְנֵי
ה' וְיֹאמֵר" וְגו'? כִּדְאֹמֵר רַב חֲסִידָא: בְּעוֹרֵת נָשִׁים,
הָכָא נְמִי בְּעוֹרֵת נָשִׁים: וְשִׁבְחִיהוּ חֲכָמִים: שְׁבַחְהוּ,
מִכֻּלָּל דְּשִׁפּוֹר עֲבָד? הָאֹמֵר רַב אִישׁ: אִפִּילוּ לְמֵאֵן
דְּאֹמֵר נָשִׂיא שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ מְחוּל, מְלִךְ
שְׁמַחַל עַל כְּבוֹדוֹ אֵין כְּבוֹדוֹ מְחוּל, שְׁנַאֲמִר: "שׁוֹם
תִּשְׁים עֲלֶיךָ מֶלֶךְ" שְׁתֵּהָא אִימְתָּה עֲלֶיךָ: מַצּוֹה שְׁאֵנִי:
וְכִשְׁחִנֵּעַ ל'לֹא תוֹכֵל לָתֵת": תִּנָּא מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי נֶתַן:
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה נִתְחִיבּוּ שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל כְּלָיָה, שְׁהַחֲנִיפוּ
לוֹ לְאֲגַרִּיפֶס. אֹמֵר ר' שְׁמַעוֹן בֶּן חֲלִפְתָּא: מִיּוֹם שֶׁגִּבֵּר

תִּקְלָלוּ הַפְּעֻשִׁים, וְאִין אָדָם יָכוֹל לִזְמֹר לְחִבּוּיוֹ
הַ בַּר מַעֲרָבָא וְאִיתִימָא ר' שְׁמַעוֹן בֶּן פִּזִּי: מוֹתֵר
לֹא יִקְרָא עוֹד לְבָבָא גְדִיב וּלְבִילִי לֹא יֹאמֵר שׁוּעִי,
לְקִישׁ אֲמַר, מִהֲבָא: "בְּרֹאת פְּנֵי אֱלֹהִים וְתִרְצָנִי"
שֶׁל יַעֲקֹב וְעִשָׂו, לָמָּה הִדְבֵּר דִּימָה? לָאָדָם שְׂוִימָן
אֲמַר לוֹ: טַעַם תִּבְשִׁיל זֶה שְׂאֵנִי טַעַם בְּתִבְשִׁיל
מִלֵּאָא, מִסַּתְפִּי וְלֹא קָטִיל לִי: אֲמַר ר' אֱלֵעָזָר:
מִ, שְׁנָאֲמַר: "וְחַנְנִי לֵב יִשְׁמֹנו אֶת" וְלֹא עוֹד אֱלֵא
כִּי אֶסְרָם. סִימָן א"ף עוֹבֵר גִּיהֲנָם בִּיד" גִּיד"ה
וְחִנּוּפָה, אֶפִּילוּ עוֹבְרִין שְׂבִמְעֵי אֲמֹן מִקְלָלִין אוֹתוֹ,
עָמִים וְעַמּוּהוּ לְאֻמִּים," וְאִין "קוֹב" אֱלֵא קָלָלָה,
אֶת עוֹבְרֵיוֹ, שְׁנָאֲמַר "וְלֹאִם מִלֵּאִם יִאָּמֵן". וְאֲמַר ר'
הֵנָּה, שְׁנָאֲמַר: "הוּא הַאֲמָרִים לָרַע טוֹב וְלַטּוֹב רָע"
שֶׁזֶן אִשׁ וְחִשַּׁשׁ לְהִבָּה יִרְפָּה". וְאֲמַר ר' אֱלֵעָזָר: כָּל
נוֹפֵל בְּדוֹד נּוֹפֵל בְּדִי בְּנִי, וְאִם אִינוּ נּוֹפֵל בְּדִי
מִיָּה אֲמֹן כֵּן יַעֲשֶׂה ה' יָקָם ה' אֶת דְּרִבְרִי", וְכֵתִיב:

"וְיִי"

אחרי קרינת ביה (קדושין דף ע"ו) היינו דוקא גבי נשיאת ושררות בעלמא דלינהו שררות במזא דדרשינן שום תשים עליך מלך מקרב אחיך מדיסקן משימות למקרב אחיך שי"מ דבעינן ביה מקרב אחיך קצת גזון אמו מישראל אבל מלך חור ושנה עליו מקרב אחיך תשים עליך מלך דקפיד קרא גבי מלך עד שיהא ממש מקרב ממורע גאבוי ואמו מישראל וזו היתה החתופה שמלך בורע שלא כדון תורה חדודו ולו החזיקו בך נהא וזהו אלא ויכלו למחות היה להן לשותן ולא להחזיקו חזו עונש החתופה דברך עבידה שמחזיקין לא חבירו מחמת יראתו מפני ואינו חושש על ראת הקב"ה ויעשה ע"ש שלמעלה אינו רואה אלה בירושלמי דעשרה יוחסין בגמרא אין בורדמן כל המבחר תביס שום תשים עליך מלך אין כל אלא מלך מנין לרבות שוטרי הרבים וגבאי נדקדק וסופרי אינה ומכין ברצועות מלך מקרב אחיך תשים עליך מלך כל שתשימלעו חזו לא היה אלא מלך מה בירורין באבדו.

בהחניף לחבירו. יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כי הדיא דפרק ארבעה נדרים (דף כב.) עולא אול לארעא דישראל לוו בחדה תרי בני חזאי קס חד שחיתא לחבריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע לו בית השחיטה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא חזי אסוקתא ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפשו הצלתה:

הדרן עלך אלו נאמדין

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מותר להחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר שלעתיד לבוא
 "לא יקרא עוד לנבל" - הנותן רק מה שחייב ובעין רעה נדיב -
 הנותן בעין יפה, ולכילי - רמאי חורש רעות לא יאמר שהוא שוע
 - אדון נדיב שהכל פונים אליו, ויש לדייק מכלל הדברים,
 דבעולם הזה שרי להחניף לרשעים, ורק לעתיד לבוא יהיה אסור
 להחניף להם. רבי שמעון בן לקיש אמר, שהמקור לכך שמותר
 להחניף לרשעים הוא מהבא, שיעקב אבינו החניף לעשיו ואמר
 לו, "כי על כן ראיתי פניך בראות פני אלהים, ותרגני".
 ופליגי דרבי לוי - ביאורו של רבי שמעון בן לקיש בפסוק, נחלק
 על ביאורו של רבי לוי, שיעקב אבינו לא החניף כלל לעשיו,
 אלא בא לאיים עליו. ואמר רבי לוי, משל של יעקב ועשו
 בפסוק זה למה הדבר דומה, לאדם שישן את חבירו, והביר
 חבירו בו - במזמין, שמבקש להורגו, אמר לו האורח למזמין,
 'מעם תבשיל זה שאני טועם, כתבשיל שמעמתי בבית המלך',
 אמר המזמין לעצמו, 'מסתבר שאדם זה שטעם מתבשיל המלך,
 ידע ליה מלכא - המלך מכירו וחבירו, ומתוך כך מיסתפי -
 חושש הרוצח ולא קטיל ליה. ואף כאן יעקב אבינו איים על
 עשיו וימנו לו שהוא רגיל לראות מלאכים שעוהים לו.
 הגמרא מביאה כמה מימרות של רבי אלעזר, בגנות החנופה.
 אמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, מביא אף - כעס
 לעולם, שנאמר 'וחנפי לב ישימו אף', ולא עוד אלא שאין
 תפלתו של החנף נשמעת, שנאמר בהמשך הפסוק 'לא ישועו -
 לא תתקבל שועתם, כי אסרם - כאשר יבואו עליהם יסורים'.
 (סמן למאמרי רבי אלעזר בעניני חנופה, א"ת עופ"ר, גיהנ"ם
 ביד"ו, גיד"ה גול"ה). ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו
 חנופה, אפילו עוברין שבמעט אמן מקללין אותו, שנאמר
 "אומר לרשע צדיק אתה, יקבוחו עמים, ויעמדהו לאומים",
 ואין ביאור 'קוב' המוזכר בפסוק אלא לשון קללה, שנאמר
 בפרשת בלעם, "מה אקוב, לא קבה אל" - ביצר אקללם, וה'
 לא קללם. ואין 'לאום' אלא עוברין, שנאמר על יעקב ועשיו
 כשהיו בבטן אמם "ולאום מלאום יאמץ".
 ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם,
 שנאמר "היו לחנפים, האמרים לרע - לאדם רע שהוא טוב,
 ולטוב רע וגו'", מה כתיב אחריו בעונשם, "לבן פאכל קש
 לשון אש, וחשש להכה ירפה וגו'", הרי שנפלים באש הגיהנם.
 ואמר רבי אלעזר, כל המחניף לחבירו בסוף נופל בידו של
 הרשע שהחניף לו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם
 אינו נופל ביד בניו נופל ביד בן בנו, שנאמר "ויאמר ירמיה
 הנביא" לחנניה שהתנבא נבואת שקר, שבעוד שנתיים ישוב
 יבינה וכלי המקדש מגלותם, "אמן בן יעשה ה' יקם ה' את
 דבריו", והיתה זו חנופה משום שהיה לו לומר בפירוש 'שקר
 אתה דובר, וכתוב, שלאחר כמה ימים יצא ירמיה מירושלים
 לארץ בנימין, לחלוק נחלה שנפלה לו שם,

מאתחלתא דמועד - מתחילת חג הסוכות.
 שנינו במשנה וזוהי הפנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש
 הפנסת. מעירה הגמרא, שלכאורה שמעתי מינה שמשנתנו
 סתמה כדעה שחולקין בבוד לתלמיד במקום הרב, ואין בכך
 פחיתות כבוד לרב, שהרי כאן חולקים כבוד לראש הכנסת בפני
 המלך. אמר אבי שאין להוכיח זאת מכאן, משום שטעם
 משנתנו כולה הוא משום בבודו דמלך, להראות שיש כמה
 שררות מתחתיו, ובאופן זה הכל מודים שחולקים כבוד לתלמיד
 במקום הרב.
 שנינו במשנה והמלך עומד ומקבל וקורא יושב, אגריפס
 המלך עמד וקיבל, וקרא עומד. מקשה הגמרא, שמה שכתוב
 'קרא עומד', מכלל הדברים משמע דיושב היה לפניו, והאמר
 מר, שאין דיתר ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד,
 משום שחלק להם הכתוב כבוד להראות שמלכותם שלימה,
 שנאמר 'ויבא המלך דוד וישב לפני ה' ויאמר' וגו', ואין יושב
 אגריפס שהיה ממלכי בית חשמונאי בעזרה. מתרצת הגמרא,
 בראמר רב חסדא על קושיה דומה, שהקריאה היתה בעזרת
 נשים שמותר לשבת בה, חכא נמי יש ליישב שהקריאה היתה
 בעזרת נשים.
 שנינו במשנה, שאגריפס המלך קרא בעמידה ושקבוחו חכמים
 על כך. מקשה הגמרא, שמה שכתוב ששקבוחו מכלל הדברים
 עולה דשפיר עבד בכך שקרא בעמידה, והאמר רב אשי,
 שאפילו למאן דאמר שנקיף בישראל ששחל על כבודו בבוד
 מחול, מלך ששחל על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר 'שום
 תשים עליך מלך' ומהיתור שכתוב פעמיים 'שום' ו'תשים', יש
 ללמוד שתהא אמתו עליה, ואם מוחל על כבודו אין אימתו
 עליו. מתרצת הגמרא, מצוה שאני - אגריפס מחל על כבודו
 לצורך מצוה, ובאופן זה כבודו מחול.
 שנינו במשנה, ויבשתינע אגריפס ללא תוכל לתת עליך איש
 נכרי, ולגו ענינו דמעות, אמר לו, אל תתירא אגריפס, אחינו
 אתה, אחינו אתה. תנא משמיה דרבי נתן, באותה שעה
 שאמרו לו כן, נתתיבנו שונאי ישראל בליה, משום שהחניפו
 לו לאגריפס, שלמרות שאמו היתה מישראל, לא היה ראוי
 למלוך על ישראל, משום שהיה עבד, וזוהי גנאי לישראל שעבד
 מלכו עליהם.
 אמר רבי שמעון בן הלפתא, מיום שנכבד אגריפס - כוחה של
 חנופה - שהחניפו לאגריפס, נתעוותו הדינים - שהדינים
 החניפו לבעלי הדינים, ונתקלקלו המעשים - שהצדיקים ראו
 עוברי עבירות ולא מחו בידם מפני החנופה, ומתוך כך למדו
 הדורות את מעשי הרשעים, ואין אדם יכול לומר לחבירו
 'מעשי גדולים ממעשיך', שמתוך שלא מחו ברשעים הכל למדו
 ממעשיהם, ונעשו כולם עוברי עבירה.
 דרש רבי יהודה בר מערבא, ואיתימא רבי שמעון בן פאי,

המשך ביאור למס' סוטה ליום שלושה וארבעים לעומר עמ' א

בית', מה בית הראוי לדירה אף כל הראוי לדירה, למעט
 את אלו שאינם עומדים לתשמש דירה. רבי אליעזר בן יעקב
 אומר, שהבית שנאמר בתורה הוא 'בית' במשמעו, וחזר
 מהלממה רק על בית רגיל, ולא על אלו שהוזכרו במשנה
 ובברייתא.
 מוסיפה הברייתא לדרוש את הפסוק, שהיה יכול לכתוב 'ולא
 תנף' וכתוב 'ולא תנבו', משמע שבא למעט 'חנכו' לזה ולא
 לאחר, פרט לנולד שגול בית, שאינו חזר. שואלת הגמרא,
 לימא מה שהוצרך למעט גולן ולא פרטי יוסי הגלילי, דא רבי
 יוסי הגלילי אפשר למעט גולן מסיבה אחרת שהרי האמר -
 דרש מהאמור בפרשה 'וירד הלכב' שכונת התורה לזה
 המתיירא

את מקור הדברים. תני רבנן נאמר בדברי הכהן, 'מי האיש אשר
 בנה בית', דנה הברייתא אין לי לרבות מפסוק זה אלא 'אשר
 בנה' ממש, לקח וירש וניתן לו בפתנה מנן שאף הוא חזר,
 תלמוד לומר 'מי האיש אשר בנה' חיתב 'איש' מיותרת, שיכל
 לכתוב 'מי אשר בנה', אלא בא לרבות קונה ויורש.
 עוד דנה הברייתא, על מה שנאמר בתורה 'בית', אין לי ללמוד
 מפסוק זה אלא בית שדרים בו, מנן לרבות בית התבן ובית
 הקבר ובית העצים ובית האוצרות שגם עליהם חזר, תלמוד
 לומר 'אשר בנה בית' ולא כתוב 'אשר בית בנה', לדרוש 'בנה'
 מכל מקום, לרבות בית התבן ובית הבקר וכו'. אם כן, יכול
 שאני מרבה אף הבונה בית שער אכסדרה ומרפסת
 שעשוים לדריסת רגל ולא להשתמש בהם, תלמוד לומר

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

אחיכם, וירחמו עליכם. וכן שם שְׁנָאִמֶר במלחמת פקח בן רמליהו
מלך ישראל עם אחז מלך יהודה, וְיִקְוִמוּ הָאֲנָשִׁים מבני אפרים
אֲשֶׁר נִקְבוּ בְשֵׁמוֹת קודם לכן, וְיִתְקִיּוּ בַשִּׁבְיָה שָׁבוּ במלחמתם
עִמָּהֶם, לדאוג לצרכיהם ולמחסורם, וְכָל מַעֲרֹמֵיהֶם - כל מי
שלא היו לו בגדים ללבוש, הַלְבִּישׁוּ אוֹתוֹ מִן הַשִּׁלָּל מִן
הַמִּלְחָמָה, וְיִלְבִּישׁוּם גַּם מִבְּגָדֵיהֶם שִׁלָּהֶם, וְיַעֲלִילוּם - נתנו להם
מַנְעִלִים, וְיִאֲכִילוּם וְיִשְׁקוּם וְיַסְכּוּם בְּשֶׁמֶן, וְיַנְהִילוּם - הנהיגו
ונשאו בְּחִמּוּדֵיהֶם לָכֵל בִּזְשָׁל - את החלשים שלא יכלו ללכת,
וְיִבְיִאוּם אל יריחו שהיתה נקראת עִיר הַתְּמָרִים, אֲצִל אֲחֵיהֶם
בְּנֵי יְהוּדָה, וְיִשׁוּבוּ שׁוּמְרֹן וְגו', הרי שאחיכם בני ישראל
מִרְחָמִים וְנוֹהָגִים בְּחִמּוּדָה באחיהם שְׁבוּי המלחמה.
אֲבָל אַתֶּם, 'עַל אֲוִיבֵיכֶם' הַגּוֹיִם אֲתֶם הַקֹּלִכִּים לַמִּלְחָמָה, שָׂאֵם
תְּנוּצָתוֹ עַל יְדֵיהֶם וְתַפְּלוּ בְּיָדָם בְּשֶׁבַע, אִין מִרְחָמִין עֲלֵיכֶם אֵלָּא
יִנְהֹגוּ בָכֶם בְּאִכְזוּרִית מְרוּבָה, לִפְיֶכָר אַתֶּם מוֹזְהִרִים, 'אֵל יִרְךָ
לְבַבְכֶּם אֵל תִּירָאוּ וְאֵל תַּחֲפוּזוּ וְגו' מִמַּאֲוִרְעוֹת הַמִּלְחָמָה.
וּמִפְּרִטַּת הַמִּשְׁנָה אֵת אַרְבַּעַת הָאֲזָהוּרֹת שֶׁהִשְׁמִיעוּ לְלוֹחָמִים, 'אֵל
יִרְךָ לְבַבְכֶּם' - שלא ישבר לבבכם מִפְּנֵי צָהָלֹת - צַעֲקַת הַסּוֹסִים
שֶׁהֵם עוֹשִׂים כְּדִי לְהַפְחִידָם וּלְהַטִּיל מוֹרָךְ בִּלְבַבְכֶּם, וְצִיָּחוֹצוֹת -
הַשְׁחָזוֹת הַתְּרַבּוֹת וְכָלִי הַמִּלְחָמָה. 'אֵל תִּירָאוּ' - אל יפול מוֹרָךְ
וּפַחַד בִּלְבַבְכֶּם, מִפְּנֵי הַפֶּתַת הַתִּירָסִין - הַקֶּשֶׁת מִגִּינֵיהֶם, וְשִׁפְעַת
הַקֶּלֶפֶסִין - רִיבֵי חֵילוֹת הַמִּלְחָמָה. 'אֵל תַּחֲפוּזוּ' - אל תִּמְהָרוּ
לְהִמְלֹט מִקּוֹל תְּקִיעַת הַקְּרָנוֹת שֶׁהֵם תּוֹקְעִים בָּהֶם כְּדִי
לְהַפְחִידָם. 'אֵל תַּעֲרִצוּ' - אל תִּפְחָדוּ וּתִשְׁבְּרוּ, מִפְּנֵי קוֹל
הַצִּוְחוֹת אֲשֶׁר הֵם מִשְׁמִיעִים כְּדִי לְהַפְחִידָם.
וְעַלִּיכֶם לִזְכּוֹר 'כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַהוּלֵךְ עִמָּכֶם, וְאֵל תִּבְטְחוּ
בְּגִבּוֹרַתְכֶם כְּמוֹ הַגּוֹיִם, שֶׁהֵם בָּאִין וּבִטּוּחִים בְּנִצָּחוֹנָם שֶׁל בָּשָׂר
וָדָם, וְאַתֶּם בָּאִים וּבִטּוּחִים בְּנִצָּחוֹנָם וּבְכוּחוֹ שֶׁל מְקוֹם, וְעַלִּיכֶם
לְהִשָּׁבַע לִבְכֶּם אֵלֶיךָ וּלְבִטּוּחַ בִּישׁוּעָתוֹ. שֶׁהִי הַפֶּלֶא שֶׁתִּיָּהֵם אֲשֶׁר
נִלְחָמוּ בִּישְׂרָאֵל, בָּאוּ וּבִטּוּחִים הָיוּ בְּנִצָּחוֹנָם וּבְכוּחוֹ שֶׁל גְּלוּת
הַפִּלִּישְׁתִּי, וְמָה הָיָה סוּפּוֹ, לְסוּפָה נִפְּלָה בְּחֶרֶב עַל יַד דּוֹד, וְנִפְּלוּ
עִמָּו רִבִּים מִבְּנֵי עַמּוֹ, בְּיַד יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל, וְכֵן מִצִּינוּ בְּכֵנִי עֲמוֹן
אֲשֶׁר בָּאוּ וּבִטּוּחֵם בְּנִצָּחוֹנָם שֶׁל שׂוֹכְדֵי שָׂר צִבָּאוֹ שֶׁל הִדְרֵעוֹר מֶלֶךְ
אֲרָם, מָה הָיָה סוּפּוֹ שֶׁל שׂוֹכְדֵי שָׂר צִבָּאוֹ, לְסוּפָה נִפְּלָה בְּחֶרֶב בְּיַד דּוֹד
וְחִילוֹתָיו, וְנִפְּלוּ עִמָּו רִבִּים מִבְּנֵי עַמּוֹ. וְאַתֶּם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, אִי
אַתֶּם בָּן - אִין הִנְהַגְתֶּם וּמַחֲשַׁבְתֶּם כְּהַגּוֹיִם, 'כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם
הַהוּלֵךְ עִמָּכֶם לְהַלְחֵם לָכֶם וְגו' זֶה מִתְּנֶה הָאֲדָרֹן - מַחֲנֶה
יִשְׂרָאֵל, שְׁנוּשָׂאִים עִימָם הָאֲדָרֹן שֶׁשְׁבָרֵי לִחוֹת מוֹנִחִים בְּתוֹכּוֹ,
וְהוּא מִסִּיעַ לָהֶם בְּמִלְחָמָתָם וְהֵם נִזְרָצִים.
גַּמְרָא. שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה, 'וְדַבֵּר אֶל הָעָם' בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ. מִבְּרַרְת
הַגְמָרָא מֵאִי קָאָמֶר, כִּיצַד נִדְרָשׁ מִהִפְסוֹק שֶׁהִכְהֵן חֵיב לְדַבֵּר
בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, מִבְּאֵר הַגְמָרָא הֵכִי קָאָמֶר, שְׁנָאִמֶר בְּפִרְשַׁת
מִשְׁוֹחַ מִלְחָמָה 'וְדַבֵּר', וְלִהְיוֹן בְּמַעֲמַד הַר סִינִי הוּא אִימָר, "מִשָּׁה
יְדַבֵּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל", וְדוֹרְשִׁים 'דִּיבּוֹר דִּיבּוֹר' גְּזִירָה שׁוּבָה,
מָה לִּהְיוֹן בְּמַעֲמַד הַר סִינִי, אִמֵּר מֹשֶׁה אֵת דְּבָרָיו בִּלְשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ,
שֶׁהִי עֶשְׂרֵת הַדְּבָרוֹת נִאֲמְרוּ בִּלְשׁוֹן הַקּוֹדֵשׁ, אֵף כֵּן הַמִּשְׁוֹחַ
מִלְחָמָה מְדַבֵּר בִּלְשׁוֹן הַקְּדוֹשׁ.
בְּמִשְׁנָה מְבֹאֵר, שְׁדוּקָא מִשְׁוֹחַ מִלְחָמָה אֹמֵר אֵת דְּבָרֵי הַחִיּוּק
לָעָם, מִבְּיָאָה הַגְמָרָא אֵת הַמִּקְוֹר לִכְר. הֵנוּ רַבִּנּוּ, 'וְנִגְשׁ הַכֹּהֵן
וְדַבֵּר אֶל הָעָם', מִבְּרַרְת הַגְמָרָא, וְכֹל - שְׁמָא כָּל כֹּהֵן שִׁירָצָה
יֻכַּל לְדַבֵּר אֵת דְּבָרֵי הַחִיּוּק לָעָם, תִּלְמוּד לִזְמַן הַמִּשְׁמַךְ הַפִּרְשָׁה
'וְדַבְּרוּ הַשּׁוֹטְרִים' - שֶׁהִשְׁטוּרִים מְדַבְּרִים לָעָם דְּבָרֵי חִיּוּק
נוֹסְפִים מִלְּבַד הַכֹּהֵן, מִמְּסִיכוֹת הַפְּסוּקִים יֵשׁ לְלַמּוֹד שְׁמָה
הַשּׁוֹטְרִים בְּמִשְׁנָה - שְׁמוֹנֵה תִּפְקִיד זֶה, אֵף כֵּן בְּמִשְׁנָה -
שֶׁהִתְמַנָּה לִכְר, וְלֹא כָל כֹּהֵן שִׁירָצָה, שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, וְאִימָר
כֵּן גְּדוֹל, שֶׁהִי הוּא מִמוֹנָה לְכַהֲנָה גְּדוֹלָה. וּמִתְרַצָּה, שֶׁהִכְהֵן
צָרִיךְ לְהִיטֵר דּוּמִיָּא דְּשׁוֹטְרִי, מָה שְׁוֹטְרִי מִדְּהוּתוֹ שִׁישׁ שׁוֹפֵט

"וְהָיָה הוּא בְּשַׁעַר בְּנִימָן, וְשָׁם בַּעַל פְּקִידוֹת - מִמוֹנָה שֶׁלָּא יִצְאוּ
מִהַעֲזִיר אֶל הַכַּשְׂדִּים, וְשָׁמוּ יִרְאֶה בֶן שְׁלֵמִיָּה בֶן חֲנַנְיָה נְבִיא
הַשֶּׁקֶר, וְיִתְפַּשׂ אֶת יִרְמְיָהוּ הַנְּבִיא לְאִמָּר אֵל הַכַּשְׂדִּים אֲתָה
נוֹפֵל לְהִיטֵר עִמָּהֶם, וְאִמָּר (לו) יִרְמְיָהוּ שֶׁקֶר אֲתָה דּוֹבֵר, אִינִי
נוֹפֵל אֵל (עַל) הַכַּשְׂדִּים וְגו'". וְכֵתִיב "וְיִתְפַּשׂ יִרְאֵיָה בִּירְמְיָהוּ
וְיִבְיָאֵהוּ אֶל הַשָּׂרִים, וְיִקְצְפוּ הַשָּׂרִים עַל יִרְמְיָהוּ, וְהָכּוּ אוֹתוֹ וְנָתְנוּ
אוֹתוֹ בֵּית הָאֶסּוּר בֵּית יְהוֹנָתָן הַסּוֹפֵר, כִּי אוֹתוֹ עָשׂוּ לְבֵית הַכֹּלָא",
הִרִי שִׁירְמִיָהוּ נָפַל בְּיַד נִכְדוֹ שֶׁל חֲנַנְיָה נְבִיא הַשֶּׁקֶר, שֶׁהִחְנִיף לוֹ.
וְאִמָּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כָּל עֵדָה שִׁישׁ בָּהּ חֲנוּפָה - שְׂאִינִים מוֹכִיחִים זֶה
אֶת זֶה, מֵאִוֶּסֶף בְּנֵיהָ, שְׁנָאִמֶר "כִּי עֵדָה חֲנָה גְּלָמוּד", וְגַלְמוּד'
הוּא מִלְשׁוֹן נֹדָה, שֶׁכֵּן בְּכָרְכִי הֵימָּן קוֹרִין לְנֵדָה גְּלָמוּדָה'. מִבְּרַרְת
הַגְמָרָא, מֵאִי פִירוּשׁ גְּלָמוּדָה', וּמִדְּרֹעַ נֹדָה נִקְרָאת כֵּן. וּמִבְּאֵרֶת,
שֶׁגְּלָמוּדָה' הִיא מִלְשׁוֹן גְּמוּלָה דָּא מִכְּפֻלָּה - מוֹבְדֵלֶת זֶה מִכְּפֻלָּה.
וְאִמָּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, כָּל עֵדָה שִׁישׁ בָּהּ חֲנוּפָה לְסוּפָה גְּלוּתָהּ, וְדַבֵּר זֶה
נִלְמַד בְּגִזְרָה שׁוּבָה מִהַתִּיבָה 'גְּלָמוּד', כֵּתִיב הֵכָּא לְגַבִּי עֵדָה שִׁישׁ
בָּהּ חֲנוּפָה "כִּי עֵדָה חֲנָה גְּלָמוּד", וְכֵתִיב הֵכָּא לְגַבִּי גְלוּת
וְאִמָּרֶת בְּלִבְכֶּם מִי יֵלֵךְ לִי אֵת אֱלֹהֵי, וְאִי שְׁכּוּלָה וְגַלְמוּדָה
גְלוּת וְסוּדָה וְגו'".
אִמָּר רַבִּי יִרְמְיָה בְּרַ אֲבָא, אֲרַבַּע בֵּיתוֹת שֶׁל רִשְׁעִים אִין מִקְבָּלוֹת
פְּנֵי שְׁכִינָה, בֵּית לִיצִים וְכֵת חֲנִיפִים, וְכֵת שְׁקָרִים וְכֵת מִסְפְּרִי
לְשׁוֹן הָרַע, וְהַמְקוֹר לִכְךָ שֶׁבֵּית לִיצִים אֵינָה מִקְבֵּלֶת פְּנֵי שְׁכִינָה,
דְּכֵתִיב שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "מִשָּׁה יָדוּ מִלְּהוּיֹת אֵת לִיצִים".
וְהַמְקוֹר לְכֵת חֲנִיפִים שְׂאִינָה מִקְבֵּלֶת פְּנֵי שְׁכִינָה, דְּכֵתִיב "כִּי לֹא
לִפְנֵי חֲנָה יָבֹאוּ". וְהַמְקוֹר לְכֵת שְׁקָרִים שְׂאִינָה מִקְבֵּלֶת פְּנֵי שְׁכִינָה,
דְּכֵתִיב שְׂאִמֵּר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא "וְדַבֵּר שְׁקָרִים לֹא יִבּוֹן לְגַנֵּד
עֵינִי". וְהַמְקוֹר לְכֵת מִסְפְּרִי לְשׁוֹן הָרַע שְׂאִינָה מִקְבֵּלֶת פְּנֵי שְׁכִינָה,
דְּכֵתִיב "כִּי לֹא אֵל חֲפִיז רִשָּׁע אֲתָה, לֹא יִנְדוּדָה רָע" וּפִירוּשׁ הַפְּסוּק
הוּא, לֹא חֲפִיז רִשָּׁע אֲתָה מִשּׁוֹם שְׁצָדִיק אֲתָה ה', לִכֵּן לֹא יִנְדוּד
בְּמִנְדוּדָה - עַמֵּר רָע, וּפִרְשָׁה זֶה מִדְּבַרְת בְּעַלִּי לְשׁוֹן הָרַע, כִּפִּי
שֶׁכְּתוּב בְּהַמִּשָּׁךְ "כִּי אִין בִּפְיָהוּ נִכְוָדָה וכו'".

הדרן עלך אלו נאמרין

משווח מלחמה פרק שמיני

פרק זה, עוסק במהלכה של מלחמת ישראל עם הגויים, והמשנה
שלפנינו, עוסקת בדברי הכהן משווח המלחמה לעורכי המלחמה,
בעת צאתם מגבול הארץ. כמו שנאמר "והיה כקרבכם אל
המלחמה וגשש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל
אתם קרבים היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל
תיראו ואל תחפזו ואל תערצו מפניהם, כי ה' אלהיכם ההולך
עמכם להלחם לכם עם אויביכם להושיע אתכם". והמשנה
תבאר את הפסוקים.
משנה. הכהן אשר נבחר לתפקיד משווח המלחמה, שעליו לצוות
את העם בעת יציאתם למלחמה, בשעה שמדבר את דברי
החיזוק אל העם הלוחמים, בלשון הקודש היה מדבר, שנאמר,
'והיה כקרבכם אל המלחמה' בצאתכם את גבול הארץ, 'ונגש
הכהן' לומר את דבריו. ומבאר המשנה, 'הכהן' זה כהן משווח
המלחמה אשר נמשח במיוחד לתפקיד זה. ומה שנאמר בפסוק
'ודבר אל העם', זה דווקא בלשון הקודש.
'ואמר אליהם שמע ישראל וגו' אתם קרבים היום למלחמה על
אויביכם' מבאר המשנה, 'על אויביכם' הגויים ולא על
אחיכם היהודים. שמלחמה זו אינה לא כמלחמת שבט יהודה
על שבט שמעון הסמוך לו בגבולו, ולא כמלחמת שבט שמעון
על שבט בנימין הסמוך לו בגבולו, שם תפלו בידם של

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מב עמוד א

תוספת

רשי

ויהי הוא בשער בנימין. לאחר כמה ימים היה ירמיה יוצא מירושלים ללכת ארץ בנימין לחלק נחלה שנגזלה לו. ותפסו ירמיה ואמר לו אל הכשדים אתה נופל גמולה. בדולה. כמו ונגמל ונחלש כל: משך ירי. הקשה מהיות את לוצצים: לא יגורף רע. לא יגור עמך רע, וגבי מספרי לשון הרע כתיב, דכתיב בהוא פרשתא כי אין בפיהו נבונה וגו'.

הדרן עלך אלו נאמרין

1 **מתני.** משוח מלחמה. כהן שנתרבה לכה. 2 שנאמר ונגש הכהן וגו', ובנמקא פריך מאי 3 קאמר: ויקומו האנשים. כתיב גבי פקח בן 4 רמליהו שנלחם עם אחז בדברי הימים, ששבו 5 מפני יהודה הרבה ושם היה נביא ועוד שמו 6 ותוכיחם לבני ישראל ואמר להם בחמת ה' על 7 בני יהודה נתנם בידכם והביחם בהם לאין 8 מרפא, ועתה אתם אומרים לכבוש אותם 9 לעבדים, שמעוני והשיבו את השביה וגו': לכל 10 בושל. כל הבושלים שבהם שאינו יכולין לילך 11 ברגליהם: צהלת סוסים. צנח סוסים קרי צהלה 12 בלשון המקרא: מלגסין. חילות: הגפת תריסין 13 מניפין וסורגין ומדבקין התריסין זה קמור לזה 14 כדי שיתקשו זה על זה, והקול נשמע בקול המון 15 לאים על שנקנדם: שובך. שר צבא ודרגתו: 16 **גמ'.** מאי קאמר. היכי דליף לשון הקדש מהקא: 17 דומיא דשופר. תירוצא היא. השופט ממנה על 18 השופט, ששופר עשו לנגוש את מי שיצאה 19 השופט לבזק: ואימא קנן. מדבר דברים הללו. 20 דהא ממנה הוא ויש ממנה על גביה למה סגן 21 מפקד. לאיזה דבר הוא ממנה ומקוץ: שאם ארע 22 בו, אכל בעוד שלא ארע פסול לכהן גדול אין 23 לסגן גדלה של כלום: מאי שנא שמע ישראל. 24 למה מתחיל בלשון זה: פעמים מדבר עמכם, 25 אחת בספר. כשיצאו מארצם: שמעו

הדרן עלך אלו נאמרין

19 **משוח מלחמה.** בשעה שמדבר אל העם, בלשון 20 הקודש היה מדבר, שנאמר: ויהי כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן" זה כהן משוח מלחמה 21 ודבר אל העם בלשון הקודש. ואמר אליהם שמע ישראל וגו' על אויביכם ולא על אחיכם, 22 לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין. שאם תפלו בידם וירחמו עליכם, כמה שנאמר 23 ויקומו האנשים אשר נקבו בשמות ויהיוקו בשביה וכל מערמיהם הלבישו מן השלל וילבשו 24 וינעלו ויפאכלו וישקו ויכסו וינהלו בחמרים לכל בושל ויביאום ירחו עיר התמרים אצל 25 אחיהם וישבו שמו"ן וגו'. על אויביכם אתם הולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם. "אל ידך לבבכם אל תיראו ואל 26 תחפזו", "אל ידך לבבכם" מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות, "אל תיראו" מפני הגפת תריסין ופשעת הקלגסין, "אל תחפזו" מקול 27 קרנות, "אל תערצו" מפני קול צווחות, "כי ה' אליהם החלף עמכם" הם כאין בנצחוננו של בשר ודם, ואתם פאים בנצחוננו של 28 מקום. פלשתים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. בני עמון באו בנצחוננו של שובך, מה היה 29 סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם, אי אתם בן, "כי ה' אליהם החלף עמכם" יעגנו בקול" מה לחלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון 30 הקודש. הכי קאמר: שנאמר "ודבר", ויהלן אומר: "משה ידבר והאלהים יעגנו בקול" מה לחלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון 31 הקודש. תנו רבנן: "ונגש כהן ודבר אל העם" יכול כל כהן שירצה? תלמוד לומר "ודברו השמרים", מה שומרים בממונה, אף 32 כהן בממונה. ואימא כהן גדול? דומיא דשופר, מה שופר שיש ממנה על גביו, אף כהן שיש ממנה על גביו. כהן גדול גמי, האימא 33 מלך על גביו? בעבודתו קאמר. ואימא סגן? סגן לאו ממנה הוא, דתינא אמר ר' חנינא סגן הכהנים: למה סגן ממנה? שאם 34 אידע בו פסול ככהן גדול נכנס ומשמש תחתיו: "ואמר אליהם שמע ישראל": מאי שנא "שמע ישראל"? אמר ר' יוחנן משום ר' 35 שמעון בן יוחי, אמר להן הקודש ברוך הוא לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, אי אתם נמסרין בידם: 36 "אל ידך לבבכם אל תיראו" כו': תנו רבנן: פעמיים מדבר עמם, אחת בספר ואחת במלחמה. בספר, מה הוא אומר?

משוח מלחמה. נראה האי דלא תנא הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד 2 בדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב). מקרא בבורים כיצד משוח דהתם סליק 3 מיניה דתני לעיל מיניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל תימה למה הקדים פרק זה קודם 4 פרק עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחרי כול ויש לומר דהתם 5 הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיירי בפרשת 6 המלך נקט בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הכא 7 שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דוטררי 8 מיליה ופסיק ושרי לזה ואת' וליתני לעיל פרשת 9 משוח מלחמה כדתני פרשת עגלה ערופה יש 10 לומר דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה 11 שהרי לא תננה משום מצות קריאה אלא משום 12 התראה: **הבי** קאמר שנאמר ודבר. ירושלמי 13 למה בגין דכתי' ודבר הרי ק"ש דכתי' בה ודברת 14 בס דהיא נאמרת בכל לשון אלא בגין דכתיב בה 15 אמירה הרי פרשת דודי מעשר הרי כתיב בה 16 אמירה והיא נאמרת בכל לשון אמר רבי חגי 17 גאמר כאן הגשה ונאמר להלן הגשה ונגשו 18 הכהנים בני מזה נגישה שנא' להלן בלשון 19 קודש אף כאן בלשון קודש עד כדון כרבי עקיבא 20 דאמר לשונות ריבויין הן כרבי ישמעאל דאמר 21 לשונות כפולין הן ברם מאי אמר ר' חייא בר אבא 22 נאמר כאן נגישה ונאמר להלן נגישה ונגש משה 23 אל הערפל מה לשם לשון הקודש אף כאן לשון 24 הקודש מסתברא דלא ופקדו שרי צבאות בראש 25 העם ואחרי כן ונגש הכהן ודבר אל העם בתר 26 דמתקן לדון הוא משמע לון:

27 **סגן** לאו ממונה הוא. ואם תאמר דא אמרין 28 בסנהדרין פרק כהן גדול (דף יט). כשהוא 29 מנתם אחרים כל העם עוברין זה אחר זה 30 והממונה ממצעו ותינא כשהוא עומד בשורה 31 לנתם את האחרים סגן ומשוח מלחמה עומד 32 בימינו ואמר רב פפא ש"מ מהא מתניתין תלת 33 שמע מינה היינו סגן היינו ממונה יש לומר דהאי 34 ממונה היה לדברים שמניחו אחיו הכהנים כדתנן 35 (יומא דף כח). אמר להם הממונה אבל מן התורה 36 אין לו שום מנוי ושררה יותר על אחיו הכהנים 37 ואינו אלא כעין מינוי אמרכל וגזבר שגידולו 38 אחיו הכהנים:

מאה

שמעון

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מב עמוד ב

תוספות

רשי

שמעו דברי מערכי מלחמה. מי ראוי לחזור ומי ראוי לילך, וחוורו הראינים לחזור, בגון
בנה בית ונטע כרם וארש אשה ונרא ורך הלכב, ואע"ג דכתיב בהן ודברו השוטרים,
לקמן אמרין דכחו קאמר להו, אלא שהשוטרים משמעין דבריו לקום: **אל יחד לבבכם**,
אל תיראו ואל תחפזו ואל תעצו. ארבעה אזהרות בגין ארבעה דברים שהעובדי

מאה פפי וחד נאנאי, בירושלמי בפרק החולץ אנגרא חזיבין אשם תלוי את ש"מ
[שהאשה] מתעברת וחוורת ומתעברת את ש"מ שאין האשה מתעברת משני בני
אדם כאחת ופליגי על רבנן דאגדתא דרבנן דאגדתא אומרים וצא איש הבינים ממערכות
פלשתים מנאה ערלות פלשתים שהעור בה מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתניא ולא
פליגין עד שלא נסדרה חורע האשה מתעברת

שמעו דברי מערכי המלחמה, וחוורו. במלחמה, מה
הוא אומר "אל יחד לבבכם אל תיראו ואל תחפזו
ואל תעצו", בגין ארבעה דברים שאומות העולם
עושין: מגיפין, ומרעין, צוחין, ורומסין: פלשתים באו
בגזחונן של גלית כו': גלית, אמר ר' יוחנן: שעמד
בגילוי פנים לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ברו
לכם איש ויורד אלי" ואין "איש" אלא הקדוש ברוך
הוא, שנאמר: "ה' איש מלחמה". אמר הקדוש ברוך
הוא: הריני מפיל על יד בן איש, שנאמר: "ידוד בן
איש אפרתי הזה". אמר ר' יוחנן כישום ר' מאיר:
בשלישה מקומות לכדו פיו לאותו רשע, אחד "ברו
לכם איש ויורד אלי", ואידך "אם יוכל להלחם אתי
והבני". ואידך, דקאמר ליה לרוד: "הכלב אנכי כי
אתה בא אלי במלכות". דוד נמי אמר ליה "אתה בא
אלי בחרב ובחנית ובכידון"? הדר אמר ליה "ואנכי
בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר
חרפת". ויגש הפלשתי השכם והערב אמר ר' יוחנן:
כדי לבפול מקריאת שמע שחרית וערבית. ויתיצב
ארבעים יום" אמר ר' יוחנן: בגין ארבעים יום שנתנה
בהן תורה. ויצא איש הבנים מפתחות פלשתים". מאי
"בנים"? אמר רב: שמוכנה מכל מום. ושמואל אמר:
בינוני שבאחיו. דבי ר' שילא אמר שהוא עשוי כבגין.

משני בני אדם כאחת משנטרד חורע אין האשה
מתעברת משני בני אדם כאחת זה משמע שכולן
מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא
כפי רשי שפירש וחד נאנאי שאחד מהן אביו
ופי הערוך נאנאי כלב שבאו עליה מאה אנשים
וכל אחד וכן מפורש בויקרא רבה ובאגדה
דשמואל אמר ר' יצחק אותה הלילה שפירשה
ערפה מחמותה נתערבו בה גייס של מאה בני
אדם והיא דכתיב והוא מדבר עמם והנה איש
הבינים וגו' ממערכות פלשתים ממערות כתיב
ממאה ערלות פלשתים רבי תנחומא אמר אף
כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב
אנכי וגו' ותו התם ויתיצב ארבעים יום אמר רבי
ברכיה ברי יצחק בשכר ארבעים פסיעות שהלכה
ערפה עם חמותה נתלה לבנה ארבעים יום:
מפני שהשם וכל כניו מונחים בארון. תוספתא
(פ"ז ע"ש) כי ה' אלהיכם החולץ עמכם זה השם
הנתון בארון שנאמר וישלח אותם משה וגו'
מלמד שהיה פגוש משוח מלחמה וכלי הקודש זה
הארון ויש אומרים אלו בגדי כהונה שנה' ובגדי
הקודש אשר לאדון רבי יודיה בן לקיש אמר
ב' ארונות היו עמדם זה שירצא עמון למלחמה
היו בו שברי לחות שנאמר ויסעו מדרה ה' וגו' זה
שהיה עמון היה בו ס'ת שנאמר ועפילו לעלות
וגו' ובירושלמי אמר ארון אחד היה:

מאלו התוס' לא מצאתי יותר

ר' יוחנן אמר: בר מאה פפי וחדא נאנאי. גלית שמו מנח"ת תני רב יוסף: שהפל דשין את
אמו בנת. כתיב "מעירות", וקרינו "מערכות". תני רב יוסף: שהפל הערו באמו. כתיב "הרפה"
וכתיב "ערפה", רב ושמואל, חד אמר: "הרפה" שמה, ולמה נקרא שמה "ערפה" שהפל
עורפין אותה מאחריה. וחד אמר: "ערפה" שמה, ולמה נקרא שמה "הרפה" שהפל דשין
אותה בהריפות, וכן הוא אומר: "ותקח האשה ותפרש תמסך על פני הבאר ותשטח עליו
הרפות". ואי בעית אימא מהכא, "אם תכתוש את האוייל במכתש בתוך הרפות בעלי". את
ארבעת אלה ילדו להרפה בנת ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו" מאי גינהו? אמר רב חסדא:
ספ ומדון גלית וישבי בנוב. ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו, דכתיב: "ותשק ערפה לחמותה
ורות דבקה בה" אמר ר' יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא: יבואו בני הנשוקה, ויפלו ביד בני
הדבוקה. דרש רבא: בשכר ארבע דמעוות שהורידה ערפה על חמותה, וכתה ויצאו ממנה
ארבעה גבורים, שנאמר: "ותשנה קולן ותבכינה עוד". כתיב "חץ חניתו" וקרינו "עץ חניתו",
אמר ר' אלעזר: עדיין לא הגיענו לחצי שבחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחן של
רשעים. ולא לפתח ביה כלל? לאודועי שכתיה דרוד "בני עמון באו בגזחונן של שובך כו'":
כתיב "שובך" וכתיב "שופך", רב ושמואל, חד אמר: "שופך" שמו, ולמה נקרא שמו "שובך"
שעשוי ששובך, וחד אמר: "שובך" שמו, ולמה נקרא שמו "שופך" שפל הוראה אותו, נשפך
לפניו בקרותו. "אשפתו כקבר פתוח כלם גבורים" רב ושמואל, ואמר ליה ר' אמי ור' אסי, חד
אמר: בשעה שזורקין חץ, עושין אשפות אשפות של חללים, ושקא תאמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: "כלם גבורים". וחד
אמר: בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפות אשפות של יבל, ושקא תאמר מפני שחולי מעיים הם, תלמוד לומר: "כלם גבורים".
אמר רב מרי: שמע מינה, האי מאן דנפיש ויכליה, חולי מעיים הוא. למאי נפקא מינה? ליטירר בגנפשיה. דאגה כלב איש ישחנה ר'
אמי ור' אסי: חד אמר: ישחנה מדעתו, וחד אמר: ישחנה, לאחרי: "אתם אי אתם בן כו'" וכל כך למה? מפני שהשם וכל בינוני

מאלו התוס' לא מצאתי יותר
ר' יוחנן אמר: בר מאה פפי וחדא נאנאי. גלית שמו מנח"ת תני רב יוסף: שהפל דשין את
אמו בנת. כתיב "מעירות", וקרינו "מערכות". תני רב יוסף: שהפל הערו באמו. כתיב "הרפה"
וכתיב "ערפה", רב ושמואל, חד אמר: "הרפה" שמה, ולמה נקרא שמה "ערפה" שהפל
עורפין אותה מאחריה. וחד אמר: "ערפה" שמה, ולמה נקרא שמה "הרפה" שהפל דשין
אותה בהריפות, וכן הוא אומר: "ותקח האשה ותפרש תמסך על פני הבאר ותשטח עליו
הרפות". ואי בעית אימא מהכא, "אם תכתוש את האוייל במכתש בתוך הרפות בעלי". את
ארבעת אלה ילדו להרפה בנת ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו" מאי גינהו? אמר רב חסדא:
ספ ומדון גלית וישבי בנוב. ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו, דכתיב: "ותשק ערפה לחמותה
ורות דבקה בה" אמר ר' יצחק, אמר הקדוש ברוך הוא: יבואו בני הנשוקה, ויפלו ביד בני
הדבוקה. דרש רבא: בשכר ארבע דמעוות שהורידה ערפה על חמותה, וכתה ויצאו ממנה
ארבעה גבורים, שנאמר: "ותשנה קולן ותבכינה עוד". כתיב "חץ חניתו" וקרינו "עץ חניתו",
אמר ר' אלעזר: עדיין לא הגיענו לחצי שבחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחן של
רשעים. ולא לפתח ביה כלל? לאודועי שכתיה דרוד "בני עמון באו בגזחונן של שובך כו'":
כתיב "שובך" וכתיב "שופך", רב ושמואל, חד אמר: "שופך" שמו, ולמה נקרא שמו "שובך"
שעשוי ששובך, וחד אמר: "שובך" שמו, ולמה נקרא שמו "שופך" שפל הוראה אותו, נשפך
לפניו בקרותו. "אשפתו כקבר פתוח כלם גבורים" רב ושמואל, ואמר ליה ר' אמי ור' אסי, חד
אמר: בשעה שזורקין חץ, עושין אשפות אשפות של חללים, ושקא תאמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: "כלם גבורים". וחד
אמר: בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפות אשפות של יבל, ושקא תאמר מפני שחולי מעיים הם, תלמוד לומר: "כלם גבורים".
אמר רב מרי: שמע מינה, האי מאן דנפיש ויכליה, חולי מעיים הוא. למאי נפקא מינה? ליטירר בגנפשיה. דאגה כלב איש ישחנה ר'
אמי ור' אסי: חד אמר: ישחנה מדעתו, וחד אמר: ישחנה, לאחרי: "אתם אי אתם בן כו'" וכל כך למה? מפני שהשם וכל בינוני

תלמוד לומר: "כלם גבורים". וחד
אמר: בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפות אשפות של יבל, ושקא תאמר מפני שחולי מעיים הם, תלמוד לומר: "כלם גבורים".
אמר רב מרי: שמע מינה, האי מאן דנפיש ויכליה, חולי מעיים הוא. למאי נפקא מינה? ליטירר בגנפשיה. דאגה כלב איש ישחנה ר'
אמי ור' אסי: חד אמר: ישחנה מדעתו, וחד אמר: ישחנה, לאחרי: "אתם אי אתם בן כו'" וכל כך למה? מפני שהשם וכל בינוני
מונחין

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כְּבִנְיָן. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, מִפְּנֵי שְׂבָאוֹ עַל אִמּוֹ מֵאֵה פְּלִישְׁתִּים בִּבְת
 אַחַת. וּלְפִיכָךְ הָיָה כָּר - בֶּן מֵאָה שָׁפַי - מִנָּאפִים, וְהָרָא נֶאֱמָר
 - וְרַק אֶחָד הָיָה אֲבִיו הָאֲמִיתִי, וְאִישׁ הַבִּינִים פִּירוּשׁוֹ, שִׁיצָא מִבֶּן
 הָרֶבֶה אֲנִישִׁים.
 בִּפְסוּק נֶאֱמַר 'וְגִלְתִּי שְׁמוֹ מִגֵּת', תִּנִּי רַב יוֹסֵף, מִמָּה שֶׁלֹּא נֶאֱמַר
 'גִּלְתִּי הַגִּיתִי' אֶלֶּא 'מִגֵּת', בֹּא לִרְמוֹ שֶׁהֶחֱלֵל דָּשִׁין בְּבִיתָם אֶת
 אִמּוֹ כְּגַת - כְּדִישַׁת הָעֲנָבִים בְּגַת. כְּתִיב עַל גִּלְתִּי, שְׁהִיָּה
 מִמְעֻדוֹת פְּלִישְׁתִּים, וְקָרִינֵן - וְהִקְרִי שֶׁל תִּיבָה זֶה הִיא מִמְעֻרְכוֹת
 פְּלִישְׁתִּים, וּמִבֵּאתֵהּ הִגְמָרָא תִּנִּי רַב יוֹסֵף שֶׁנֶּקֶט הַפְּסוּק תִּיבַת
 'מַעֲרוֹת' כְּדִי לִרְמוֹ, שֶׁהֶחֱלֵל הִעָרֹ בְּאִמּוֹ - בֹּא עַל אִמּוֹ קוֹדֵם
 שְׁנוּלָד.
 כְּמוֹ כֵּן, בְּכִתִּיבַת שְׁמָה שֶׁל אִמּוֹ שֶׁל גִּלְתִּי, מִצִּינוֹ חִילוּקִים,
 שְׁבִמְקוֹם אֶחָד כְּתִיב שְׁמָה הִיָּה 'הָרְפָּה', וְכְתִיב בְּמִקּוֹם אַחֵר,
 שְׁמָה הִיָּה 'עֲרֵפָה'. וּבִבְיָאוֹר דְּבַר זֶה, נִחְלָקוּ רַב וְשְׁמוּאֵל, הָד
 אָמַר, 'הָרְפָּה' שְׁמָה הָאֲמִיתִי, וְלָמָּה נִקְרָא בְּמִגֵּלַת רוֹת שְׁמָה
 'עֲרֵפָה' לִרְמוֹ שֶׁהֶחֱלֵל עוֹרְפִין אוֹתָהּ מֵאַחֲרֶיהָ - שֶׁהִקְרִיָּה אֶת
 עֲצָמָה לְזוֹנוֹת כְּדִירָךְ הַבְּהֵמָה, פָּנִים כְּנֶגֶד עוֹרָהּ. וְהָד אָמַר, 'עֲרֵפָה'
 שְׁמָה הָאֲמִיתִי, וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה בְּנָבִיא שְׁמוּאֵל 'הָרְפָּה' לִרְמוֹ
 שֶׁהִקְרִיָּה עֲצָמָה לְזוֹנוֹת, כִּי שֶׁהֶחֱלֵל דָּשִׁין אוֹתָהּ בְּבִיתָן
 כְּהִרְפּוֹת - חִטִּים כְּתוּשִׁים, שֶׁנִּכְתְּשׁוּ עַל יַד דִּישָׁה מְרֻבָּה.
 וּמִבְּיָאֵה הִגְמָרָא רֵאִיָּה לְכָךְ שְׁחִטִּים כְּתוּשִׁים מְכוּנִים 'הִרְפּוֹת',
 וְכֵן הוּא אוֹמֵר עַל הָאִשָּׁה אֲשֶׁר הִסְתִּירָהּ אֶת יְהוֹנָתָן וְאַחִיעֶזֶר,
 'וְתִקַּח הָאִשָּׁה וְתַפְרוֹשׁ אֶת הַמָּסָךְ - הַיּוֹלֵךְ עַל פְּנֵי הַבָּאֵר שְׁבו
 הִסְתִּירוּ וְתַשְׁמַח עָלָיו עַל הַמָּסָךְ שֶׁפִּרְשָׁה הִרְפּוֹת' - חִטִּים
 כְּתוּשִׁים, שֶׁדֶּרֶךְ לְשׁוֹטְחֵם כְּדִי לִיבֶשֶׁם, וּמִכָּאן שֶׁ'הִרְפּוֹת' הֵן
 חִטִּים כְּתוּשִׁים, כִּי אוֹתָם רִגְלִים לִפְרוֹשׁ לִיבֹשׁ. וְאִי בְּעִתִּי
 אֵיכָא מִהֶבֶא, שְׁנֶאֱמַר בְּמִשְׁלִי, שֶׁאֵף "אִם תִּכְתְּבוּשׁ - תִּטְחֹן עַד
 דֵּק אֶת הָאִילִי - הַשּׁוֹטָה בְּמִכְתָּשׁ כְּדִי לְהַסִּיר אֶת שְׁטוֹתוֹ מִמֶּנּוּ,
 וְתִכְתוֹשׁ אוֹתוֹ בְּתוֹךְ - יַחַד עִם הִרְפּוֹת הַחִטִּים הַכְּתוּשִׁים בְּעָלִי"
 - בְּמִכְתָּשׁ, לֹא יִסּוֹר מֵאִיוּלָתוֹ. וּמִכָּאן, שֶׁ'הִרְפּוֹת' הֵן חִטִּים
 כְּתוּשִׁים, שֶׁאֵת אֵלוֹ דֶּרֶךְ לְכִתוֹשׁ בְּמִכְתָּשׁ.
 הִגְמָרָא מִבְּאֵרַת אֶת הִנָּאִם בְּנִבִּיא עַל מַפְלַת בְּנֵי עֶרְפָּה בִּידֵי דוֹד
 וְעַבְדֵּיו. 'וְאֵת אֲרֻכָּתָה הַגִּבּוֹרִים הָאֵלֶּה יוֹלְדוּ - נִלְוּ לְהִרְפָּה
 אִם גִּלְתִּי כְּגַת וְיִפְּלוּ כִּיד דוֹד וְכִיד עֲבָדֵיו' מִבְּאֵרַת הִגְמָרָא מֵאִי
 נִינְהוּ אֵלֶּה שְׁנוּלָדוֹ לָהּ, אָמַר רַב הֶסְדָּא, שְׁשִׁמּוּתֵיהֶם הֵם סָף,
 וְיָדוֹן, גִּלְתִּי, וְיִשְׁכִּי כְּגַת, הַנּוֹכְרִים בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק. נֶאֱמַר בִּפְסוּק
 דְּלַעִיל, 'וְיִפְּלוּ כִיד דוֹד וְכִיד עֲבָדֵיו', מִבְּאֵרַת הִגְמָרָא, הִסִּיבָה
 שְׁנַפְלוּ בִּיד דוֹד הִיא דְּכְתִיב 'וְתַשְׁקַע עֲרֵפָה לְחֻמוֹתָהּ, וְלֹא דִבְקָה
 בָּהּ, וְרוֹת דְּבִקָּה בָּהּ', אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר תְּקַדּוּשׁ כְּרוֹךְ הוּא,
 כְּבֹאֵר בְּנֵי הַנְּשׁוּקָה - שְׁהִיא עֶרְפָּה וְיִפְּלוּ כִיד בְּנֵי רוֹת הַדְּבֻקָּה
 בְּנַעֲמִי. דָּרַשׁ רַבָּא עַל בְּנֵי עֶרְפָּה הַגִּבּוֹרִים, שֶׁשֶּׁבֶר אֲרֻכָּע
 דְּמַעוֹת שֶׁהוֹרִידָה עֲרֵפָה עַל חֻמוֹתָהּ בַּעַת שֶׁנִּפְרַדָּה, וְכָתָה עֶרְפָּה
 וְיִצְאֻ מִמֶּנָּה אֲרֻכָּעָה בְּעֵת הַפְּרִידָה מִנַּעֲמִי 'וְתַשְׁאֲנָה קוֹלָךְ
 וְתִכְבְּינָה עוֹד' הִרִי שְׁכָבוּ פֶּעַם שְׁנִיָּה, נֹסֵף עַל מָה שֶׁהוֹזָכַר כְּבִי
 בְּאוֹתוֹ פֶּרֶק שְׁבָבוּ קוֹדֵם, וְשִׁתִּי בְּכִיתוֹ מִשְׁתִּי עֵינַיִם, הֵן אֲרַבֵּעַ
 דְּמַעוֹת, וּבִזְכוּת זֶה זָכָתָה לֵאֲרַבְעָה בָּנִים גִּבּוֹרִים.
 כְּתִיב עַל חֲנִיתוֹ שֶׁל גִּלְתִּי אֶת הַלְשׁוֹן 'חֵזֶן חֲנִיתוֹ' שְׁהוּא לְשׁוֹן
 מִחְצָה, וְקָרִינֵן - וְאִילוֹ הִקְרִי הוּא 'עֵזֶן חֲנִיתוֹ' שְׁזֶה הוּא לְשׁוֹן עֵץ,
 שֶׁמִּמֶּנּוּ עֲשִׂיָּה יְדִית הַחֲנִית. מִבְּאֵרַת הִגְמָרָא, אָמַר רַבִּי אֲלֶעָזָר,
 שֶׁהַלְשׁוֹן 'חֲצִי' בֹּא לִרְמוֹ, שֶׁעֲדִיִּין הַתִּיּאֹר שֶׁל גְּבוּרַת גִּלְתִּי לֹא
 הִגְעִינוּ - אֵינוֹ מִמְצָה לְחֲצִי שְׁכָחוּ - אִפְּיִלוֹ אֶת חֲצִי שְׁבַח גְּבוּרָתוֹ
 שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע. וּמִכָּאֵן - מִמָּה שֶׁהִנְבִּיא לֹא פִירַשׁ אִפְּיִלוֹ אֶת
 מִחְצִית גְּדוּלָתוֹ אֲנוּ לְמַדִּים, שֶׁאֲסוּר לְסַפֵּר בְּשִׁכְחֵן שֶׁל רָשָׁעִים
 וּלְפִיכָךְ תִּיּאֹר רַק מִקְצַת גְּדוּלָתוֹ. שְׁאֵלַת הִגְמָרָא, אִם כֵּן, וְלֹא
 לְפָתַח בִּיה כָּלָל - מִדַּע תִּיּאֹר הִנְבִּיא אֶת מִקְצַת שְׁבָחוֹ הִרִי שִׁ

שְׁמִעוֹ דְּרַבִּי מְעֲרָבִי הַמְּלַחְמָה - אֶת כְּלָלִי הַמְּלַחְמָה, מִי רֵאִיו
 לְהִשְׁאֵר בְּמִלְחָמָה, וּמִי עָלִיו לְחֹזֶר. וְחֹזְרוֹ לְבִיתָם כָּל הָרֵאִוִּים
 לְחֹזֶר, שֶׁהֵם הַבּוֹנֵה בֵּית הַנּוֹשֵׁעַ כְּרִם וְהַנּוֹשֵׂא אִשָּׁה וְהִירָא וְרַךְ
 הַלֵּבָב.
 מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא לְבֹאֵר אֶת חֶלְקָם הַשְּׁנִי שֶׁל דְּבַרִּי הַכְּהֵן,
 בְּמִלְחָמָה - בְּתַחֲלִילָתָהּ שֶׁל הַמְּלַחְמָה, כֹּה הוּא אוֹמֵר 'אֵל יְרֹךְ
 לְכַבְּכֶם' - אֵל יִשְׁבֵּר לְבַבְכֶּם מִפְּחוֹד הַמְּלַחְמָה, 'אֵל תִּירָאוּ'
 בְּמַחְשַׁבְתְּכֶם וּבְלִבְכֶּם מֵאִימַת הַמְּלַחְמָה, 'וְאֵל תִּחְפּוּ' - אֵל
 תִּמְהוּרוֹ לְהִימָלֵט, 'וְאֵל תַּעֲרָצוּ' - אֵל תִּישְׁבְּרוּ אֶת מַהֲלָךְ
 הַמְּלַחְמָה. וּמִבְּאֵרַת הַבְּרִייתָא, שֶׁהִכָּהן מִזְהִירִם בֹּאֲרַבֵּעַ אֲזוּדוֹת
 אֵלֶּה, כְּגַד אֲרֻכָּעָה דְּכָרִים - פְּעוּלוֹת מִיֻּזְדוּת שְׁעוֹכְרֵי כּוֹכְבִּים
 הַנְּלַחֲמִים בָּכֶם עוֹשִׂין עַל מִנַּת לְהַטִּיל מוֹרֵךְ בְּלִבְכֶּם. וְאֵלוֹ
 הַדְּבָרִים, מְגִיפִין - מְקִישִׁים בְּתִרְסִים, וְקָרִינֵן - תּוֹקְעִים בְּקִרְנוֹת
 וְצוֹנְחִין בְּקוֹלָם עַל מִנַּת לְהַפְחִיָּה, וְרוֹמְסִין בְּצִהֲלַת סוֹסֵיהֶם
 וּבְדַהֲרָתָם לְהַשְׁמִיעַ קוֹל גְּדוֹל.
 שִׁנִּינוּ בְּמִשְׁנָה, פְּלִישְׁתִּים כְּאֹו בְּנִצְחוֹנָם שֶׁל גִּלְתִּי ב'ו'. מִבְּאֵרַת
 הִגְמָרָא, מִי הוּא גִלְתִּי, כִּיכֵד נִלְחַם בִּישְׂרָאֵל וּמָה הִיָּה סוּפּוֹ.
 מִבְּאֵרַת הִגְמָרָא מִדּוּעַ נִקְרָא גִלְתִּי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִפְּנֵי שֶׁעָמַד
 בְּגִלְתִּי פָּנִים - בְּעֻזּוֹת פָּנִים לְפָנֵי תְּקַדּוּשׁ כְּרוֹךְ הוּא וּכְבִּיכּוֹל לַחַם
 ב'ו'. שְׁנֶאֱמַר שְׁאִמְרָא גִלְתִּי לִישְׂרָאֵל 'כְּרוּ - בַּחֲרוּ לָכֶם אִישׁ וְיִרְדּוּ
 אֵלַי' לְהִילָחֵם בִּי. וּמִבְּאֵרַת הִגְמָרָא, וְאִין 'אִישׁ' אֵלֶּה תְּקַדּוּשׁ
 כְּרוֹךְ הוּא, שְׁנֶאֱמַר בְּשִׁירַת הִים, 'ח' אִישׁ מִלְחָמָה'. וְכַתְּשׁוּבָה
 לְדַבְּרֵיוֹ אָמַר תְּקַדּוּשׁ כְּרוֹךְ הוּא עַל גִּלְתִּי, הִרְיִי מִפִּילוֹ וְהוֹרֵגוּ
 עַל יָד כֵּן אִישׁ - דּוֹד שְׁהִיָּה נַעַר וְלֹא הִגִּיעַ לְכָלֵּל אִישׁ, שְׁנֶאֱמַר
 'וְיִרְדּוּ בֶן אִישׁ אֶפְרָתִי הַזֶּה' - מִיּוֹשְׁבֵי בֵּית לַחַם אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ
 אֶפְרַת.
 אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת - שְׁלוֹשׁ
 פְּעָמִים לְכְרוּ פִּינוּ לְאוֹתוֹ רָשָׁע - רִמּוֹ גִלְתִּי דְּבַרְבְּרִיו אֶת מַפְלָתוֹ
 הַעֲתִידִית. אַחֵד, בְּמָה שְׁאִמְרָא לִישְׂרָאֵל, 'כְּרוּ לָכֶם אִישׁ וְיִרְדּוּ אֵלַי'
 - וּמִמָּה שְׁאִמְרָא לְשׁוֹן 'וְיִרְדּוּ אֵלַי' וְלֹא אָמַר וְיִלְחָם אִתִּי, מִשְׁמַע
 שִׁיגְבֵּר עָלָי. וְאֵדִיד - פֶּעַם שְׁנִיָּה, בְּמָה שְׁאִמְרָא לִישְׂרָאֵל, עַל אוֹתוֹ
 אִישׁ אֲשֶׁר תִּבְרָרוּ 'אִם יוֹכֵל לְהִלָּחֵם אִתִּי וְהִכְנִי וְגו'', הִרִי
 שְׁתַּחֲלִילָה נֶקֶט אֶת הַאֲפִשְׁרוֹת שִׁנּוּצָה. וְאֵדִיד, דְּקָאֲמַר לִיָּה גִלְתִּי
 לְרוֹד בְּשַׁעָה שְׁבֹא לְהִילָחֵם עִימּוֹ, 'הַקֶּלֶב אֲנִכִּי בַּעֲיֵיךְ כִּי אֶתָּה
 כָּא אֵלִי בְּמִקְלּוֹת' אֲשֶׁר בְּהֵם מְכִים אֶת הַכְּלָבִים, וּמִמָּה שְׁאִמְרָא
 הַלְשׁוֹן 'כָּא אֵלִי', מִשְׁמַע, שִׁנּוּצָה עַל יַד דוֹד. שְׁוֹאֵלַת הִגְמָרָא,
 הִרִי דוֹד נָמִי אָמַר לִיָּה לְגִלְתִּי "אֶתָּה כָּא אֵלִי" בְּחֶרֶק וּבְחִנִּית
 וּבְכִידִין", הִרִי שְׁגֵם דוֹד נֶקֶט אֶת הַלְשׁוֹן 'כָּא אֵלִי', וְאִם כֵּן אֵין זֶה
 לְשׁוֹן כִּישְׁלוֹן, שְׁהִרִי דוֹד נִיצַח. מִתְּרַצַּת הִגְמָרָא, דוֹד תְּרַד אָמַר
 לִיָּה - הוֹסִיף וּפִירַשׁ אֶת דְּבָרֵיו בְּמָה שְׁאִמְרָא "וְאֲנִכִּי כָא אֵלִי"
 בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי (יִשְׂרָאֵל) מְעֻרְכוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תִּרְפֵּת"
 וּבְכוּחַ זֶה אֲנַחְךָ. וּלְפִיכָךְ דוֹד סִמַּךְ אֶת דְּבָרֵיו עַל כּוּחוֹ שֶׁל ה',
 וְאֵין דְּבָרֵיו לְבַעַת חוֹלְשָׁה.
 נֶאֱמַר בְּגִלְתִּי 'וְגִישׁ הַמְּלָשְׁתִּי' אֵל מִחְנָה יִשְׂרָאֵל הַשֶּׁבֶם וְהַעֲרִב,
 מִבְּאֵרַת הִגְמָרָא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מִזֶּה 'הַשֶּׁבֶם וְהַעֲרִב', שְׁמִטְרוֹ
 שֶׁל גִּלְתִּי הִיָּתָה כְּדִי לְכַפֵּל לְיִשְׂרָאֵל מְקִרְיָאָה שְׁמַע שְׁחִרִית
 וְעֲרִבִית שְׁבוּכּוֹתָהּ הֵם נִיצוּלִים מֵאִוִּיבֵיהֶם. עוֹד נֶאֱמַר בְּגִלְתִּי,
 'וְיִתְצַב אֲרֻכָּעִים יוֹם' לְחַרְף וּלְגַדָּף וּלְבַטֵּלֵם מִמְּצוּוֹת, אָמַר רַבִּי
 יוֹחָנָן, שֶׁהִטַּעַם שְׁהִיָּתָה לוֹ אֲפִשְׁרוֹת לַעֲשׂוֹת כֵּן לְמַשָּׁךְ זִמְן זֶה, הִיא
 כְּגַד אֲרֻכָּעִים יוֹם שְׁתַּתְּנָה כְּהֵן תוֹרָה שֶׁתִּתְּחַלְחֵל נְתִינַת הַתּוֹרָה
 מִעֲשֶׁרֶת הַדְּבָרֹת, לְפִיכָךְ הִיָּה לוֹ כַּח לְהִתְצַב אֲרַבְעִים יוֹם.
 נֶאֱמַר עַל גִּלְתִּי 'וְיִצֵּא אִישׁ הַבְּיָנִים מִמִּחְנֵהוּ פְּלִישְׁתִּים וְגו''.
 מִבְּאֵרַת הִגְמָרָא, מֵאִי בְּיָנִים - מִדּוּעַ כּוֹנֵה כִּי. אָמַר רַבִּי, מִפְּנֵי
 שְׁמִכּוּנָה - מְנוּקָה מִכָּל מוּם, שְׁהִיָּה גּוֹפֵן נָקִי מִמּוֹם שֶׁל כִּיעוֹר.
 וְשְׁמוּאֵל אָמַר, מִפְּנֵי שְׁהִיָּה בְּיָנִי - מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשִׂי בְּחֻזֵּק רַב
 אֲרַבְעַת אֲחִיו. רַבִּי רַבִּי שִׁילָא אָמַר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹשִׂי בְּחֻזֵּק רַב

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר ארש אשה וגו' 56
ומבארת המשנה שאחד המארים את הבתולה, ואחד המארים 57
את האלמנה, אפילו שומרת יכם - שמת אחיו בלא בנים ועדיין 58
לא ייבם את אשתו, בכל אלו חוזר מהמלחמה, ויתירה מזו 59
ואפילו שמע שמות אחיו במלחמה וכעת עליו לייבם את אשתו, 60
חוזר מהמלחמה וכן לו לייבמה. 61
כל אלו ואלו שהוזכרו לעיל היו שומעין את דברי כהן מערכי 62
מלחמה - את דברי מערכי המלחמה שאמר הכהן, וחוזרין 63
מלחמה, ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרך ללחל 64
הלוחם. 65
ואלו שאינן חוזרין אף על פי שבנו ונשאו ונטעו. הבונה בית 66
שער - חדר שלפני הבית, אכסדרה - גג בלי מחיצות, ומרפסת, 67
שאינם ראויים לדירה. כמו כן הנוטע ארבע אלני מאכל, או 68
וחמשה אלני סרק שאינם חשובים כרם. וכן המחזיר את 69
גרושתו שאינה אשה חדשה עבורו. או מקדש אשה האסורה לו, 70
כגון אלמנה לבנה גדול, גרושה וחלוצה לבנה הרוי, ממורת 71
ונתינה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתי, בכל אלו לא היה 72
חוזר. 73
רבי יהודה אומר, שמלבד כל אלו שהוזכרו לעיל, אף הבונה 74
בית חדש על מבנו - שהרס את ביתו ובנאו בשנית במתכונתו 75
קודמת לא היה חוזר, הואיל ולא חידש דבר בבנייתו כעת. רבי 76
אליעזר אומר, אף הבונה בית לבנים בשרון שאינו בר קיימא 77
כיון שצריך לחדשו מידי זמן לא היה חוזר על בית כזה. זהו דין 78
ההולכים למלחמה ושבים על פי דברי הכהן. 79
ואלו שאין זיון ממקומן ואינם יוצאים את בתיהם כלל, ואף לא 80
עד הספר. והם מי שגנה בית ונחבו ועדיין לא דר בו שנה, וכן 81
אם נטע כרם וחללו ועדיין לא תמה השנה הרביעית. וכן 82
הנושא את איוסקתו או הבונם את יבמתו ועוד לא עברה שנה. 83
שנאמר בנושא אשה חדשה 'נקי יהיה לביתו שנה אחת' 84
ודורשים 'לביתו' זה ביתו - ללמד שממתין שנה בביתו ואינו 85
יוצא. ומתיבת 'יהיה זה כרמו' - אנו למדתי כן לגבי נוסע כרם. 86
ומה שנאמר 'ושמח את אשתו' זו אשתו - שהנושא אשה 87
ממתין שנה, ואשר לקח להביא את יבמתו - מרבה לדין זה 88
את כונס יבמתו. וכל אלו אין מספקין (להם) מים ומזון ואין 89
מתקנין את הדרך, שאינם מחוייבים כלל בצרכי המלחמה. 90
גמרא. תנו רבנן נאמר בפסוק 'ודברו השומרים אל העם לאמר 91
מי האיש אשר בנה בית וגו', מבררת הברייתא, 'כול שמדברים 92
השוטרים דברים של עצמן שלא על פי כהן, אי אפשר לומר כן, 93
שהרי בשתוה אומר לאחר מכן את הלשון 'ויספו השומרים 94
ודברו אל העם מי האיש הירא ורך הלבב וגו', תרי מכך משמע 95
שרק דברים אלו משל עצמן אמור שלא על פי כהן. הא מה אני 96
מקיים 'ודברו השומרים' שנאמר קודם לכן, בהכרח שדברך 97
משותף מלחמה הכתוב מדבר ולא דברי השוטרים, הא כיצד, 98
כהן מדבר תחילה ושומר משמיע את דבריו לעם. 99
מביאה הגמרא כמה ברייתות בזה, תני תא, כהן מדבר ושומר 100
משמיע. ותניא אידך, כהן מדבר וכהן משמיע. ותניא אידך, 101
שומר מדבר ושומר משמיע. ודברי הברייתות סותרים לכאורה. 102
מבארת הגמרא, אמר אביי, הא כיצד מהלך דברי הכהן 103
והשוטרים, מ'וננש' - מהיכן שנאמר הלשון 'וניגש' ועד תיבת 104
'ודברו', דברים אלו היה הכהן מדבר וכהן משמיע את הדברים 105
לעם. מ'ודברו' עד תיבת 'ויספו' היה הכהן מדבר ושומר 106
משמיע את דבריו. ומ'ויספו' ואילך עד סוף פרשה זו, היה 107
השומר מדבר ושומר משמיע. 108
שנינו במשנה מי האיש אשר בנה בית חדש בו אחד הבונה 109
בית תהבן וכו', ואחד הבונה ואחד הלוקח וכו'. מבארת הגמרא 110

מונחין בארון שהיה יוצא עימהם למלחמה. וכן הוא אומר 1
במלחמת מדין 'וישלח אותם משה אלף למטה לצבא, אותם 2
ואת פינחס בן אלעזר הכהן לצבא וכלי הקודש וחצוצרות 3
התרועה בידו, ומבארת הגמרא את הפסוק, 'אותם' אלו 4
הסנהדרין שיצאו גם הם למלחמה עימהם. 'פינחס בן אלעזר' זה 5
מפני שהיה כהן משותף מלחמה. 'ובלי הקודש' זה הארון 6
ולוחות שבו. 'וחצוצרות התרועה' אלו השופרות שבהם היו 7
תוקעים בעת המלחמה. 8
הוזכר לעיל, שפנחס יצא למלחמה זו כיון שהיה משותף מלחמה, 9
מביאה הגמרא טעם אחר לכך. תנא, לא להנבם הלך דווקא 10
פינחס ולא הלך אלעזר למלחמה במדין. אלא בשביל ליפרע 11
ממדין את דין - העוול שעשו לאבי אמו יוסף, שמכרוהו לעבד 12
למצרים, וכמו שנאמר 'המדינים - המדינים מכרו אותו אל 13
מצרים וגו' ולפיכך יצא דווקא פנחס, כדי לנקום את נקמת יוסף 14
אבי אמו. 15
שואלת הגמרא, למימרא דפינחס מיוסף אתה, שאמו היתה 16
משבת יוסף. והא בתיב 'ואליעזר בן אהרן לקח לו מבנות 17
פוטאל לו לאשה ותלד לו את פינחס' מאי לאו שכונה 18
'פוטאל' משום דאיתי מיתרו - שאמו היתה בת יתרו, שכונה 19
'פוטאל' על שם שפיטם עגלים כדי להקריבם לעבודת פוגרים 20
מפני שהיה כומר לעבודה זרה. הרי שפינחס היה מיתרו ולא 21
מיוסף. מתרצת הגמרא, לא, מוצאו היה מיוסף שגם הוא כונה 22
בשם 'פוטאל' על שם שפיטם בציצו - ולזל וכבש את יצרו 23
במעשה אשת פוטיפר. ולפיכך ניתן לומר שאם אמו של פנחס, 24
היתה משבת יוסף. 25
מקשה הגמרא, והלא שבטים מבין אותם - את פנחס, באמרם 26
ראיתם בן פוטי זה - אשר מוצאו מפוטאל, שהוא בן לאדם 27
נבזה, שהרי מצינו שפיטם אבי אמו יתרו עגלים לעבודת 28
פוגרים, וכיצד יקום זה ויהרוג את זמרי, שהיה נשיא מישראל, 29
הרי יחוסו פגום ואין הוא ראוי לכך, אם כן רואים שמוצאו היה 30
מיתרו. אלא מתרצת הגמרא, שאכן מוצאו היה מיוסף ויתרו 31
יחד. וכיצד, אי אבה דאימיה מוצאו מיוסף, בהכרח שאימיה 32
דאימיה מוצאו מיתרו, ואי אימיה דאימיה מוצאה מיוסף, 33
בהכרח שאבה דאימיה היה מוצאו מיתרו. מוסיפה הגמרא, 34
דיקא נמי שהיה מוצאו מיוסף ויתרו יחד, דבתיב 'מבנות 35
פוטאל' תרי משמע, שהרי נאמר פוטאל ולא פוטאל, שמע 36
מינה. 37
משנה. קודם יציאתם למלחמה 'ודברו השומרים את דברי 38
הכהן אל העם לאמר, מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו 39
- ועדיין לא גר בו כלל, לך וישוב לביתו לחנוך את ביתו וגו'". 40
מבארת המשנה את דיני החזרה בבונה בית, אחד הבונה בית 41
התכן - המיועד לשמירת תבן, או בית התכן, או בית העצים, 42
או בית האוצרות לשמירת שמן ותבואה. כל אלו דינם כבית, 43
שחוזר עליהם אם לא חנכום. כמו כן, אחד הבונה בית חדש, 44
ואחד הלוקח מאחר, ואחד חירש, ואחד שנתן לו מתנה, על 45
כל אלו חוזר. 46
מוסיפים השוטרים לדבר, 'ומי האיש אשר נטע כרם ולא חללו 47
וגו' - שלא פדה את הפירות על מעות בשנה הרביעית לנטיעתו. 48
מבארת המשנה את דין החזרה בנוטע כרם. אחד הנוטע חמשה 49
אילנות בכרם, ואחד הנוטע חמשה אלני משאר מיני מאכל, 50
ואפילו היו חמישה עצים מחמשת המינים - מחמישה מינים 51
שונים, הרי אלו מצטרפין. כמו כן, אחד הנוטע ממש, ואחד 52
המקביר - המכופף ענף מהאילן מתחת לאדמה והוא צומח 53
באילן חדש, ואחד המקביר אילן באילן. ואחד הלוקח כרם, 54
ואחד חירש, ואחד שנתן לו מתנה, בכל אלו, חוזר. 55

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מג עמוד א

רש"י

רש"י

השפוט. וזלזל וקבש אותו ולא חשבו; והלא שבטים קבצים אותו. כדאמרנו באלו הן
הנשרפים (סנהדרין דף פג.) לפיכך הוצרך לחסו שם. פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן; תר
פוט. מרדלא כתיב פוטאל; מתני'. בית האצרות. לאוצר יין שמן ותבואה; ואחד הלוקח
בית בנאי, שהרי אצלו הוא חדש, ובגמרא מרבינו ליה מקרא: חמשה אילני מאכל. דבהכי

היו כרים, שמים כנגד שמים ואחת יוצאה וזב;
כה

מונחין בארון. וכן הוא אומר וישלח אתם משה אלף
למטה לצבא אתם ואת פינחס, "אתם" אלו סנהדרין,
"פינחס" זה משוח מלחמה, "וכלי הקדש" זה ארון
ולוחות שבו, "והיצטרות התרועה" אלו השופרות. תנא:
לא לחנם הלך פינחס למלחמה, אלא ליפרע דין אבי
אמו, שנאמר: "המדרנים מכרו אתו אל מצרים" וגו'
למקרא דפינחס מיוסף אתי? והא כתיב: "ואלעזר בן
אהרן לקח לו מבנות פוטאל לו לאשה". מאי לאו,
דאיתי מיתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה. לא, מיוסף
שפיטם ביעורו. והלא שבטים מבין אותו: ראיתם בן
פוטל זה, בן שפיטם אבי אמו עגלים לעבודה זרה,
הרוג נשיא מישראל? אלא אי אביו דאימיה מיוסף,
אימיה דאימיה מיתרו. ואי אימיה דאימיה מיוסף, אביו
דאימיה מיתרו. דיקא נמי, דכתיב "מבנות פוטאל",
תרי משמע, שמע מינה מתני'. "ודברו השטרים אל
העם לאמר מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו
ילד וישב לביתו" וגו' אחד הבונה בית התכן, בית
הבקר, בית העצים, בית האצרות. אחד הבונה ואחד
הלוקח ואחד היושר, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש
אשר נטע כרם ולא חללו" וגו' אחד הנוטע כרם, ואחד
הנוטע חמשה אילני מאכל ואפילו מחמשת המינין.

ואפילו מה' מינין מצטרפין: חללו. בשנת
הרביעית לנטיעתו, שחלל את הפרות בעמות
בדרך מעשר שני ומעלה את המעות לירושלים
ואוכלן בדכתיב (ויקרא טו) קדש הלולים, וגמר
קדש מעשר: ח"נ בל אלו שומעין דברי
כהן מערכי מלחמה וחוזרין. כמו שומעין דברי
מערכי מלחמה של כהן, כלומר שהכהן אומר
להן: סרק. כהן ארדים ושקמים שאינו עץ פרי:
ותפחור גרושתו. וארסה אינו חוזר שאינה
תרשה לו. וקרא אאשה חדשה קפיד בדכתיב כי
יקח איש אשה חדשה (דברים כז) אלמנה. וארסה
כהן גדול אינו חוזר בשבילה. דאימיעוט מולא
לקחה מרדלא כתיב ולא לקח: על מכונו. סתור
ובנאו במקדח ראשונה אינו חוזר, דלאו חדש הוא
דואיל ולא חדש להוסיף עליו. ואפילו אצלו אינו
חדש וגרע מהלוקח והיושר: אף הבונה בית
לכנים בשורן. מקום הוא ששמו שורן, ואין

אחד הנוטע, ואחד המכריז, ואחד המרביב, ואחד הלוקח, ואחד היושר, ואחד שנתן לו מתנה. "ומי האיש אשר ארש אשה" אחד
המאיר את הבתולה, ואחד המאיר את האלמנה. אפילו שומרת יבם ואפילו שמע שמת אחיו במלחמה, חוזר וזבא לו. כל אלו ואלו
שומעין דברי כהן מערכי מלחמה, וחוזרין ומספקין מים ומזון ומתקנין את הדרכים. ואלו שאין חוזרין: הבונה בית שער, אכסדרה
ומרפסת. הנוטע ארבע אילני מאכל, חמשה אילני סרק, המחזיר את גרושתו, אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת
ונתניה לישראל, בת ישראל לממזר ולנתין לא היה חוזר. ר' יהודה אומר: אף הבונה בית על מכונו, לא היה חוזר. ר' אליעזר אומר:
אף הבונה בית לכנים בשורן לא היה חוזר. אלו שאין וזין ממקומן: בנה בית וחנוכו, נטע כרם וחללו, הנושא את ארוסתו, הכונס
את יבמתו. שנאמר: נקי יהיה לביתו שנה אחת, "לביתו" זה ביתו, "יהיה" זה כרמו, "ושמח את אשתו" זו אשתו, "אשר לקח"
להביא את יבמתו. אין מספקין מים ומזון, ואין מתקנין את הדרכים: גמ' תנו רבנן: "ודברו השטרים..." יכול דברים של עצמן?
בשהוא אומר "ויספו השטרים" הרי דברים של עצמן אמרו, הא מה אני מקיים "ודברו השטרים"? בדברי משוח מלחמה הכתיב
מדבר, הא כיצד? כהן מדבר ושומר משמיע. תני חדא כהן: מדבר ושומר משמיע, ותניא אידך: כהן מדבר וכהן משמיע, ותניא
אידך: שומר מדבר ושומר משמיע. אמר אביי: הא כיצד? מ"גנש" ועד "ידברו", כהן מדבר וכהן משמיע. מ"ידברו" עד "ויספו",
כהן מדבר ושומר משמיע. מ"ויספו" ואילך, שומר מדבר ושומר משמיע: "מי האיש אשר בנה בית חדש" כו'. תנו רבנן: "אשר
בנה", אין לי אלא אשר בנה. לקח, ירש, נתן לו במתנה, מנן? תלמוד לומר: "מי האיש אשר בנה בית", אין לי אלא בית, מנן
לרבות בית התכן, ובית הבקר, ובית העצים, ובית האצרות? תלמוד לומר: "אשר בנה" מפל מקום. יכול שאני מרבה אף הבונה
בית שער, אכסדרה ומרפסת? תלמוד לומר: "בית", מה בית הראוי לדירה, אף כל הראוי לדירה. ר' אליעזר בן יעקב אומר: "בית"
במשמעו, "לא חנך" ולא חנכו, פרט לגולן. לימא דלא כר' יוסי הגלילי, דאי ר' יוסי הגלילי, הא אמר: "ורוד הלכב" זה המתחירא
מעבדות

מַעֲבֵרֹת שְׂבָדָיו, וְהָאֵל אֵת לֵיהַ לְמִדְהָר מִשּׁוּם הָיָא וְרַךְ הִלְבֵּן: לְתַלְמוּד לִיּוֹמֵי אֲשֶׁר נָטַע
מִדְּלֵא כְּתִיב אֲשֶׁר כָּרַם נָטַע דְּרוֹש בִּיהַ יָמֵי נָטַע מִכָּל מָקוֹם וְאִפִּי אֵינוֹ כָּרַם, שְׂוָרָר לֹא
הַכּוֹיֵר כָּרַם עֲזָדוֹ: לְתַלְמוּד לִיּוֹמֵי כָרַם, דְּרָמִי לְכָרֶם וּפְחוּת שְׂבָכְרִים חֲמִשָּׁה וָגָמִים הֵב:
כָּרַם בְּנִשְׁמָתוֹ, וְלֹא שֶׁאֵר אֲחֵרֵי חֲלָלוֹ, מִשְׁמַע מַעֲשָׂא, לָזֶה לֹא לְאֲחֵר: כֵּאֵן בְּהִרְבֵּת
אֲסוּר, בִּיחֻתֵּהּ בְּהִרְבֵּת אֲסוּר מִן כְּשִׁאיֵנוּ מִינֵהּ:

מַעֲבִירוֹת שְׂבִידוֹ? אִפְּלוּ תִּימָא ר' יוֹסֵף הַגִּלְלִי, בְּגוֹן
דַּעֲבַד תְּשׁוּבָה וַיהִב דְּמִי. אִי הָכִי הוּא לִיָּה לֹאֲחָה,
וְלִתְהַרְרָ? בִּינוֹ דְּמַעֲקָרָא בְּתוֹרַת גְּזִילָה אֲתָא לִידֵיהּ,
לֹא: "וְיִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם" ב'! תִּנּוּ בְּרַגְנִי: "אֲשֶׁר
נָטַע" אִין לִי אֵלָא נָטַע. לָחָה, יִרְשֵׁה, נִיתֵן לוֹ בְּמַתְנֵהּ,
מִנּוּן? תִּלְמוּד לֹמַר: "וְיִי הָאִישׁ אֲשֶׁר נָטַע כָּרֶם" אִין
לִי אֵלָא כָּרֶם, מִנּוּן לְרִבּוֹת חֲמוּשָׁה אֵילָנִי מֵאֲכָל וְאִפְּלוּ
מִשְׁאֵר מִינֵין? תִּלְמוּד לֹמַר "אֲשֶׁר נָטַע". יוֹכֵל שְׁאֵנִי
מִרְבָּה הַנּוֹטַע אַרְבָּעָה אֵילָנִי מֵאֲכָל, וְחֲמוּשָׁה אֵילָנִי
סֶרֶק תִּלְמוּד לֹמַר: "כָּרֶם." ר' אֲלֵיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר:
כָּרֶם בְּמִשְׁמַעוֹ, "לֹא חִילָל" "וְלֹא חָלָלוּ", פֻּרְט לְמַכְרִיד
וְלְמַרְכִּיב. וְהָא אֲנִי תִנּוּ: אֶחָד הַנּוֹטַע וְאֶחָד הַמַּכְרִיד
וְאֶחָד הַמַּרְכִּיב? אָמַר ר' יוֹרָא אָמַר רַב חֲסִידָא: לֹא
קָשְׁיָא. כָּאן בְּהִרְכַּבְתָּ אִיסוּר, כָּאן בְּהִרְכַּבְתָּ הִיתֵר.
הָאִי הִרְכַּבְתָּ הִיתֵר, הִכִּי דְּמִי? אֵילִימָא יִלְדָּה בִּילְדָּה,
תִּפּוֹק לִיָּה, דְּבַעֲנֵי מִיְהַרְרָ מִשּׁוּם יִלְדָּה רַאשׁוֹנָה? אֵלָא
יִלְדָּה בּוֹקִינָה, וְהָאֵמַר ר' אֲבָהוּ: יִלְדָּה שְׁסִיבָבָה בּוֹקִינָה,
בְּטָלָה יִלְדָּה בּוֹקִינָה וְאִין בָּהּ דִּין עֲרֻלָּה? אָמַר ר'
יִרְמְיָה: לַעֲוֹלָם יִלְדָּה בִּילְדָּה, וּבְגוֹן דְּנָטַע לָחָד קָמְיִיתָא
לְסִיגִי וּלְקוֹרוֹת, דִּתְנִי: הַנּוֹטַע לְסִיגִי וּלְקוֹרוֹת, פְּטוּר מִן
הָעֲרֻלָּה. וּמָאִי שְׁנָא יִלְדָּה בּוֹקִינָה דְּבְטָלָה וּמָאִי שְׁנָא
יִלְדָּה בִּילְדָּה דְּלֹא בְטָלָה? הָתֵם, אִי מִימְלִיד עָלָה לֹא
בַּת מִיְהַרְרָ הִיא, הָכָא, אִי מִימְלִיד עָלָה בַּת מִיְהַרְרָ
הִיא, [דְּהָא מַעֲקָרָא לְפִירִי קְיָימָא]. מִידִּי דִּתְהוּ אַעֲלוּ
מֵאִילֵיהּ, דִּתְנִי: עָלוּ מֵאִילֵיהּ, חֲיִיבִין בְּעֲרֻלָּה. וְלֹאֲקָמָה
בְּכֶרֶם שֶׁל שְׁנֵי שׁוֹתְפִין, דְּהָאִי הָרָד אִידִידִיהּ וְהָאִי הָרָד
אִידִידִיהּ? אָמַר רַב פֶּפֶא: וְזֹאת אוֹמֶרֶת, כָּרֶם שֶׁל שְׁנֵי
שׁוֹתְפִין אֵין חוֹזְרִין עָלָיו מַעֲרָכִי הַמְּלַחֲמָה. וּמָאִי שְׁנָא
מִחֲמוּשָׁה אַחִין וּמֵת אֶחָד מֵהֶן בְּמִלְחָמָה, דְּכוּלָּן חוֹזְרִין?
הָתֵם, כָּל חַד וְחַד קָרִינָא בִּיהּ "אִשְׁתּוּ". הָכָא, כָּל חַד
וְחַד לֹא קָרִינָא בִּיהּ "כֶּרֶם". רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אָמַר,
בְּמַכְרִיד אֵילָן בִּירֶק, וְהָאִי תִנָּא הוּא, דִּתְנִינָא הַמַּכְרִיד
אֵילָן בִּירֶק, רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גְּמִלְיָאֵל מִתִּיר מִשּׁוּם ר'
יְהוּדָה בֶּן גִּמְדָא אִישׁ כֶּפֶר עֵבֶר, וְחַכְמָם אוֹסְרִין. כִּי

35 אַתָּא רב דִּימֵי אָמֵר ר' יוֹחָנָן: הָא מִנִּי, ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב
 36 נִמִּי "נָטַע" בְּמִשְׁעָמוֹ, נוֹטַע אִין מְכַרְדָּךְ וּמְרַפִּיב לָא. כִּי אַתָּא
 37 מְשַׁפֵּחַ, חֵיבִית בְּעֶרְלָה כָּל שְׁנוֹתֶיהָ, דְּמִתְחַזְיָא כְּבֵת שְׂמָא, וְהָא
 38 קָלָא אִית לִיה. כִּי אַתָּא רב דִּימֵי, אָמֵר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֱ
 39 "לַעֲג לְרֵשׁ חֶרֶף עֲשֵׂהוּ". אָמֵר ר' יַצְחָק אָמֵר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם
 40 לְאַחִין, דְּמִתְחַזְיָא כִּי אֲחֵתִיּהוּ. וְלֹא הִיא, קָלָא אִית לִיה לְמִי
 41 לְקַט שְׂכֵחָה וּפָאָה שְׁעִשְׂאֵן בְּגוּרָן, הִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׁר. אָמֵר עוֹשִׁי
 42 וְאָמֵר ר' יַצְחָק אָמֵר ר' יוֹחָנָן מִשּׁוּם ר' אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב:
 43 שְׂתִים כְּנָגַד שְׂתִים וְאַחַת יוֹצֵאָה זָנֵב, אַבְל כּוּלִי כְּרָם מְקַדִּישׁ

משום דבְּעֵי לַמְּחִדֵּר מִשּׁוּם רֵאשׁוּנָה, לִישְׁנֵי בִגּוֹן שֶׁהִנְטִיעָהּ שֶׁל רֵאשׁוֹן וְכֵּן שִׁמְעוֹן וְהִרְבֵּי הָבָה לְהִיחֹת פְּרוּת הִרְבָּה שֶׁלּוֹ, וּמֵאִי שֶׁנָּא מִתְּחִלָּה אֵינִי לִקְמוֹן בִּפְרָקִין וְהָיָה בְּלֵן חֲזוּרִין, מִכֵּן שְׂהִיָּה שׁוֹמֵרֵת יָכֵס לְכֻלָּם: קִרְיָא בִּיה אֲשֵׁרִי, שְׂמֵא לְזֵה תַּחֲבִיבָם: כֵּן חֵד וְחֵד לֹא קִרְיָא בִּיה כְּרֵטָה, הַמִּיחֵד לוֹ, שְׂאֵין לָהּ בָּן גִּפֵּן שְׂאֵין לִשְׁנֵים חֶלֶק בְּהָרֵב בְּנִתְקֵן אִמְרֵי, וְהָאֵין דִּקְרָנִי מִתְּנִי מִכְרִיב בְּהָרֵב: רַב נַחְמָן אֵילֵן בִּירֵק דְּלֵי בִירֵק בְּעֵי לַמְּחִדֵּר מִשּׁוּם קִמָּא, וְאֵם תֹּאמַר מִן כִּשְׂאֵינוּ מִינֵי הוּא וְאִימָעִיטָא לָהּ הִרְבָּת אֲסוּר מוֹלָא חֲלִילוּ פִּרְט לַמְּבַרְךְ וְנִכְרִיב, הֵיאָה תָּנָא הוּא דְאָמַר מִתְּרֵ: כִּפֵּר עֲבִיר, כֵּן שְׂמֵהּ: הָא מִנֵּי דִקְרָנִי פִּרְט לַמְּבַרְךְ וְנִכְרִיב, וְלֹא סִתְמָא הֵיאָה אֵלָא סִיפָא דְמִלְתָּא דְרַבִּי אֲלֵיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב הֵיאָה וְאֵין הִרְבָּת הָיָה לֹא דִחֵד עֲלֵיהּ: פְּחוּתָה מִשְׁפָּחָה, שְׂהִיָּה שְׂפֵל חֲסֵד וְלֹא תִגְבֶּה לַעֲלוֹם עַד טַפְּהָ: כֵּן שְׂמֵהּ: מִדְּרַגָּן כֵּל תִּזְמִים עֲרֵלָה נִזְהָנָה בָּהּ דִּמְתַּחֲזָא בְּבֵת שְׂתָא וְהוֹרָאָה שְׂאֻכּוּלֵי פְרוּתֶיהָ אֲמַר שְׂפּוּתָה עֲרֵלָה מִתְרִין: מִלָּא אֵינִי לִיִּה, הֲכֵל אֲמַרִים כִּרְם יֵשׁ לִפְלוּזֵי שְׂמֵהּ קִרְיָא הַכְרָמִים וְדוּרְעִין שְׂהִיָּה וְזָקֵה, לְרַבִּי נָקֵט שְׂמֵי כֵּן, דְּקִדְרֵי לֵב כִּמְאֵן דְאָמַר בְּמִסְכָּת בְּרָכוֹת (ו' ו') כִּרְם רַבְעֵי תָנָן, שְׂאֵין עֲרֵלָה נִזְהָנָה בְּנִטְעִיָּה אַחַת אֵלָא בְּכֻרָם שְׂלֵמָה: לְקִרְיָתָא שְׂפַע, שְׂאֲסוּר לְקִרְוֹת בְּאִרְבַּע אֲמוּתֵיהּ מִשּׁוּם לֹדַע לְרֵשׁ, שְׂהָה קִרְוֹא וְהָ אֵינִי: כִּבּוֹל לְקִרְוֹת: אֲדִיקָתָא, בֵּת אֲשֵׁרִי: שְׂגֻלָּה בֵּין הָאֵינִי, כֵּן הַבְּעַל מֵאֲשָׁה אֲתִרְתָּה: דִּמְתַּחֲזָא בֵּין אֲתִרְתִּיהּ, מִן שְׂאֵינוּ מִכֵּד בֵּין רִזְוֵאָה אֲוֵתָה שְׂגֻלָּה אֲעָלוּ כִּסְבוּר שְׂהִיָּה אַחֲזוּתָה וְאֲמַר שְׂנִישָׁא אַחֲזוּתָה לְקֵט שְׂכָחָה וּפָאָה שְׂעִשְׂאָן, הֲנֵעִי גִרְוֹ, שְׂכֻסָּה דְרַבָּה כִּתְרָה וְעִשָׁה מִתּוֹן כְּרִי: הִקְבֵּעִי לְמַעֲשֶׂה: מִדְּרַגָּן, דִּמְאֵן דִּינֵהוּ, כִּסְבוּר שְׂגֻלָּה בְּשׂוּדָה: חֲסִים בְּשׂוּדָה, שְׂלֵא יִדְעוּ הַכֵּל שְׂכֻסָּסָה מִשֵּׁט מַעֲט וְסֻבּוּרִין וְשִׂפְרָה, וְאֵבֵל כְּעִיר לֵב שְׂכֻנֵי רֵאשׁוֹ כֻּכְסָס עַל דֵּי עַל דֵּי וְדוּעִיָּה שְׁתֵּן שֶׁל לְקֵט שְׂכָחָה וּפָאָה וּפְטוּר מִן הַמַּעֲשֶׂה, כִּדְתִּנָּא: כִּסְפֵּיר וְכֵּן הַלֵּוִי בֵּין אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִתְקַלָּה עֲקוּר, כִּדְבָר שְׂאֵין לוֹ בֵּו חֶלֶק וְנִתְקַלָּה עֲקוּר, הוּא כֵּן וְנוֹטֵל מַעֲשֶׂה רֵאשׁוֹן וְעָצָא, לְקֵט שְׂכָחָה וּפָאָה שִׁישׁ לוֹ חֶלֶק וְנִתְקַלָּה עֲקוּר, שְׂאָה לְעִינִים לֵוִיִּם הֵם מִפְּקָרִים וְשִׂפְרָה, עֲנִיִּי שְׂהִיָּה: אֵינִי מִפְּקָרֵשׁ אֵת הַיִּדְעִים, מִשּׁוּם בְּלֵאִי הַשְׂרָא דְכֻתִּיב בְּהוּ תִקְדֵּשׁ הַמְּלָאָה הַזֹּאת, וְנִרְאָה לִי דִקְסֵבֵר כִּדְאִמְרִין בְּמִקְוֹת (ו' טו') כְּגֻבּוֹס וְלֹחֶף אֲפָרָה תוֹרֵה, שְׂאֵין יוֹרְעִים מִדְּרַגָּן נִיגְזָה, וְכֵּי הֵיאָה כִּרְם לֹא גִזְרֵי רִגְוֹן אֲשָׁאֵר יוֹרְעִים: אֵבֵל בְּלִיָּה כְּרֵם, וְכֻרָם גְּדוֹל שְׂהִיָּה שְׂפֵלֵת קוֹמָה הוֹאִיל וְחִשְׁבִּיהָ גִּזְרֵת עֲלֵיהּ:

לא אמר ר' אליעזר בן יעקב התם "ברם" כמשמעותו? הֲכָא
דימי אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב: ילדה פחותה
מילי, שתיים כנגד שתיים, ואחת יוצאה וזב, אבל פוליה ברם,
קור בן יעקב: מת תופס ארבע אמות לקריאת שמע, דכתיב:
אליעזר בן יעקב: חורגתא הגדילה בין האחין, אסורה לינשא
הוא ואמר ר' יצחק אמר ר' יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב:
לא אמרין אלא בשדה, אבל בעיר קלא אית ליה למחמא.
והי הפחותה מנפת, אינה מקדשת את הזרעים. והני מילי,
אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן משום ר' אליעזר בן יעקב:

ביאורים למסכת סוטה דף מג עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שניטעה לקורות, אי מימליך עלה ליעדה לאכילה בת מיהדר
 היא ותיחשב כנטיעה רגילה החייבת בערלה, [דהא מעיקרא
 לפירי קיימא] ולפיכך יכול לשנות את יעודה. מיד דהיה אעלו
 מאליהן - וכמו שמצינו באילנות שעלו מאליהן, דתנן, עלו
 מאליהן חייבין בערלה הרי שיכול ליעדם לאכילה, אף שלא
 היו מיועדות לכך מתחילה.
 שואלת הגמרא, מדוע העמיד רבי ירמיה את המשנה באופן
 דחוק, ולוקמה במרכיב אילן כפרם של שני שותפין, דהיינו
 שהרכיב האחד בעץ חבירו, דהא הדר ארדיה והא הדר
 ארדיה - ולפיכך חוזרים שניהם על ידי הרכבה זו. עונה הגמרא,
 אמר רב פפא, זאת אומרת, מכך שלא תירצה כן מוכח שפרם
 של שני שותפין אין חוזרין עליו מערכי המלחמה ולפיכך אין
 להעמיד כך.
 מקשה הגמרא, ומאי שנא כרם של שותפין מחמשה אחין ומת
 אחד מהן במלחמה וצריכים לייבם את אשתו, דבכולן חוזרין
 מפני שהיא שומרת יבם לכולם, והרי הם כשותפים בה. מתרצת
 הגמרא, הנהם בחמישה אחין כל חד וחד קרינא ביה אשתו כיון
 שיתכן שתתייבם לו, הנהם כרם של שותפין כל חד וחד לא
 קרינא ביה פרמו שהרי שניהם שותפים בכל עץ ועץ.
 הגמרא מתרצת תירוץ נוסף על הקושיא מהמשנה האומרת
 שהמרכיב והמבריק חוזר, על הברייתא האומרת שאינו חוזר, רב
 נחמן בר יצחק אמר, שמלשוננו שנקטה שחוזר במבריק
 ומרכיב, מדברת במכריך - מרכיב, אילן שדינו לחזור עליו,
 בבריק שאין חוזרים עליו מצד עצמו, שהרי אין בו דיני ערלה
 ורבעי. ואם תקשה הרי הרכבה זו היא הרכבת איסור, ולמדנו
 בברייתא שאין חוזרים עליה. התירץ והא תנא הוא, דתנא,
 המכריך אילן בירק רבן שמעון בן גמליאל מתייר משום רבי
 יהודה בן גמלא איש כפר עבד, ומשנתנו סברה כמותו.
 וחכמים אוסרין, ולדבריהם, הרכבה זו היא הרכבת איסור.
 תירוצו נוסף על הקושיא מהמשנה על הברייתא, כי אתא רב
 דימי אמר רבי יוחנן, הא מני - הברייתא שנקטה שאינו חוזר
 על הרכבה, רבי אליעזר בן יעקב הוא שאמר לפני כן בברייתא
 'כרם כמשמעו', שהרי האם לא אמר רבי אליעזר בן יעקב
 הנהם לעיל כמשמעו למעט כל נטיעה שאינה גפן, והנה
 נמי דורש רבי אליעזר בן יעקב את תיבת נטע שהוא כמשמעו,
 ולפיכך נטע אין מכריך ומכריב לא, ואינו חוזר על אפילו על
 הרכבת היתר, אבל תנא קמא של הברייתא סובר שחוזרים על
 הרכבה, וכדבריהם סוברת משנתנו.
 מביאה הגמרא דין נוסף בשם רב אידי אמר רבי יוחנן, כי אתא
 רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, נטיעה
 ילדה שהיא פחותה בגובהה מן הפסח חייבת בערלה כל שנותיה
 מדרבנן, משום דמתחזיא בבת שתא, ונראה כאוכל פירות
 ערלה. ומוסיפה הגמרא והני מילי שחייבת בערלה, בשתים
 בגנדר שתים ואחת יוגא זב - שיש כאן שינוי הקטן של כרם
 אכל פוליה כרם - אם כל הכרם הוא מנטיעות כאלו, קלא
 אית ליה - ידוע הוא כמשונה, ואין חשד לערלה.
 מביאה הגמרא עוד מימרא שנאמרה משם של אלו, כי אתא
 רב דימי אמר רבי יוחנן משום רבי אליעזר בן יעקב, מת
 תופס ארבע אמות לקריאת שמע, ואסור לקרותה בארבע
 אמותיו, והטעם, משום דבתיב 'לועג לרש' חרה עושהו
 וכשמקיים מצווה בקרבתו, הוא כלועג עליו.
 כעין מה ששנינו, מצינו דין נוסף. אמר רבי יצחק אמר רבי יוחנן
 משום רבי אליעזר בן יעקב, חורגתא - בת אשתו הגדולה בין
 האחין - שגדלה בין בניו מאשה אחרת, אסורה לינשא לאחין
 מאשתו השניה, מפני דמתחזיא כי אחתיהו למי שאינו מכיר
 באמה האמיתית. דוחה הגמרא ולא היא - אין איסור בדבר,

מעבירות שפירז וחזר, ואם כן, התמעט הגולן מטעם זה.
 מתרצת הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי הגלילי, צריך מיעוט
 נוסף במקרה בגוף דעבד תשובה על גזילתו ויהב דמי - ושילם
 את דמי הגזילה, ובאופן זה אינו חוזר מפני עבירה זו. שואלת
 הגמרא, אי הכי ששילם על גזילתו, הנה ליה לוקח על ידי כך
 וליתדר - ויחזור לביתו כדן לוקח בית. עונה הגמרא, בין
 דמעיקרא קודם ששילם בתורת גזילה אתא לגדיה - הבית
 הגיע לידו בגזילה לא יחזור עברו, וזה המיעוט של גולן.
 שנינו במשנה, 'ומי האיש אשר נטע כרם' אחד הנוטע כרם
 וכו', אחד הנוטע ואחד המבריק וכו' ואחד הלוקח בו, מבארת
 הגמרא את המקור לכך, תנו רבנן, נאמר בפרשה 'ומי האיש
 אשר נטע כרם, אין לי לרבות מפסוק זה אלא דווקא אם נטע
 ממש, לקח וירש וניתן לו כמתנה מנן שאף הוא חוזר. תלמוד
 לומר 'ומי האיש אשר נטע', תיבת 'איש' מיותרת, שיכל לכתוב
 'מי אשר נטע', אלא בא לרבות קונה ויורש. 'כרם' אין לי לרבות
 אלא כרם דווקא, מנן לרבות חמשה אילני מאכל ואפילו
 משאר מינין שגם עליהם חוזר, כמבואר במשנה. תלמוד לומר
 'אשר נטע כרם', ולא כתוב 'אשר כרם נטע' לדרוש 'נטע' מכל
 מקום, שכל נטיעות בכלל. אם כן יבול שאני מרבה מפסוק זה
 אף הנוטע ארבעה אילני מאכל, או חמשה אילני סרק. תלמוד
 לומר 'כרם' כמשמעה שצריך שידמה לכרם. רבי אליעזר בן
 יעקב חולק ואומר, ש'כרם' האומר כאן הוא כמשמעו, שדווקא
 על כרם חוזר, ולא על שאר אילנות,
 ממשכה הברייתא לדרוש, שהיה יכול לכתוב 'לא חילל' וכתוב
 'ולא חילל', משמע שבה למעט, 'חיללו' לזה ולא לאחר, פרט
 למכריך ולמכריב - שהמבריק אילן באדמה, או המרכיבו
 באחר, אינו חוזר. מקשה הגמרא והא אנו תנן במשנתנו אחד
 הנוטע ואחד המכריך ואחד המכריב שבכל אלו חוזר. מתרצת
 הגמרא, אמר רבי יורא אמר רב חסדא, לא קשיא, כאן
 בברייתא שאומרת שאינו חוזר, מדברת בהרכבת איסור -
 שהרכיב מין במין אחר כאן במשנתנו מדובר בהרכבת היתר
 ולפיכך חוזר כדן נטיעה רגילה.
 מבררת הגמרא, הא הרכבת היתר שעליה דיברה המשנה
 היכי דמי שיחזור עליה. אילימא שהרכיב ילדה - נטיעה שלא
 הגיעה לשנתה הרביעית בילדה - בנטיעה כמות, אם כן, מדוע
 צריך לרבותה לחזרה, ותיפוק ליה דכעי מיהדר אף לולא
 ההרכבה משום ילדה ראשונה שעדיין לא חיללה. אלא
 בהכרח מדובר בהרכיב ילדה בוקינה - נטיעה שעברו עליה
 ארבע שנים, וצריך לחזור משום הילדה שהרכיב. גם על זה
 מקשה הגמרא, והאמר רבי אבהו נטיעה ילדה שסיפקה -
 הרכיבה בוקינה, במלה הנטיעה חילקה בוקינה ואין בה דין
 ערלה ולפיכך אין בה דין חילול נטע רבעי ומדוע חוזר. מתרצת
 הגמרא, אמר רבי ירמיה, לעולם מדובר שהרכיב ילדה
 בילדה, ומה שקטשה הגמרא הרי צריך לחזור משום הנטיעה
 הילדה הראשונה, מדובר כאן ובגוף דנטע למד נטיעה קמייתא
 לסיגי - שתהיה לגדר ולקורות - או שנטע את הראשונה
 לקצוצו את קורותיה. ולפיכך אינו חוזר מחמתה, דתנן, הנוטע
 לסיגי ולקורות ולא לאכילת פירותיו פטור מן הערלה, וכמו
 כן, אין בה דין חילול רבעי, ולכן חוזר רק על הנטיעה שהרכיב.
 מקשה הגמרא, ומאי שנא הרכיב ילדה בוקינה דבמלה ולפיכך
 אינה חייבת בערלה, ומאי שנא ילדה שהרכיב בילדה שנטעה
 לסיגי וקורות דלא במלה הנטיעה החדשה בחבירתה, וחייבת
 בערלה, הרי הנטיעה שנטעה לסיגי וקורות היא בזקינה. מתרצת
 הגמרא, הנהם בנטיעה זקינה, אי מימליך עלה ורוצה לנהוג בה
 כילדה, אינו יכול, שהרי לאו בת מיהדר היא כיון שבמצאות
 היא זקינה ואין מחשבתו מעיללה. ואילו הנהם בנטיעה ילדה

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הראיה, והיא שכינה תחילה אדם בית, ואחר כך ויטע כרם, 57
ואחר כך וישא אשה, ואף שלמה אמר בחכמתו "הבן בחוץ 58
מלאכתו ועתדה בשדה לך אחר וקניית ביתך" ומבאר 59
הברייתא את הראיה מהפסוק 'הבן בחוץ' - במקום הפני, 60
מלאכתו זה בית ותעשהו למקום זה בית ופנים. 'ועתדה' - 61
והזמין בשדה לך זה כרם - שזימן לו שדה פנויה, לעשותה 62
כרם, 'אחר' שעשה כן 'וקניית את עיקר ביתך' זו אשה שהיא 63
עיקרו של בית. 64
דבר אחר, מה שנאמר 'הבן בחוץ מלאכתו' זה לימוד מקרא, 65
שהוא כהכנה ללימוד התורה. ומה שנאמר 'ועתדה בשדה לך' 66
זה לימוד משנה, שהוא כהכנה ללימוד הגמרא. ו'אחר' כל זאת 67
'וקניית ביתך' זה גמרא, לתת סבא להבין את טעמי המשנה 68
וכמי ההלכה. 69
דבר אחר, מה שנאמר 'הבן בחוץ מלאכתו', זה לימוד מקרא 70
ומשנה, 'ועתדה בשדה לך' זה גמרא שהיא גם הכנה אל הנרמז 71
בהמשך, 'אחר וקניית ביתך' אלו מעשים טובים שהם העיקר, 72
ובכך הלימוד מביא לידי מעשה שהם המעשים הטובים. 73
רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי מוסיף ואומר, ש'הבן 74
בחוץ מלאכתו' זה כולל מקרא ומשנה וגמרא שכולם הכנה 75
לקיום המצוות, ומה שנאמר 'ועתדה בשדה לך' אלו מעשים 76
טובים קיום המצוות, ואחר כל אלו 'וקניית ביתך' דרוש וקבל 77
שכר - ללמוד את חכמת התורה בעיון. 78
שנינו במשנה, ואלו שאינן חוזרין תפונה בית שער בו רבי 79
יהודה אומר אף הבונה בית על מכונן, ולא שינה בו כלום, אינו 80
חוזר. תנא בברייתא, שאם הוסיף בו בבנינו מחדש דימום אחד 81
- שורת אבנים אחת, חוזר כדין בונה בית, שהרי הוסיף בו דבר. 82
שנינו במשנה, רבי אליעזר אומר אף תפונה בית לזנים בשרון 83
לא היה חוזר. תנא בברייתא את טעמו של רבי אליעזר, שהוא 84
מפני שמתקדשין אותו - שצריכים לחדש את בנינו פעמים 85
בשבוע - פעמיים בשבע שנים, מפני שאינו מתקיים. 86
שנינו במשנה, ואלו שאין זיון ממקומן בנה בית חדש וחנכו 87
וכו'. נתבאר במשנה את דין אלו שאין יוצאים כלל ממקומן. 88
ומבאר הגמרא את מקור הדבר, תנו רבנן, נאמר בתורה 89
שהנושא 'אשה חדשה' אינו יוצא בצבא למלחמה שנה. מברר 90
הברייתא, אין לי לרבות ממשמעות הכתוב, אלא דווקא נושא 91
אשה חדשה - בתולה. אלמנה, וגרושה מאיש אחר מנין שאם 92
נושאים אינו יוצא בצבא, תלמוד לומר 'אשה' מכל מקום, 93
ותיבת 'אשה' כוללת גם אלמנה וגרושה. שואלת הברייתא אם 94
כן, שמרבים גם אלמנה וגרושה, מה תלמוד לומר 'אשה 95
חדשה' - לשם מה הוסיפה התורה את תיבת 'חדשה'. ומבאר 96
הברייתא, שתיבה זו באה ללמד שדווקא במי שחדשה לו אף 97
שאינה בתולה, ולפיכך יצא מחזיר גרושתו מפני שאין היא 98
חדשה לו. 99
תנו רבנן נאמר על הנושא אשה חדשה שלא יצא בצבא למלחמה 100
שנה, יכול נדרוש מפסוק זה שבצבא למלחמה ממש הוא דלא 101
יצא, אבל יצא מחוץ לביתו ויפסיק מים וזיון ויתקן הדברים 102
כאלו החוזרים מעורכי המלחמה. תלמוד לומר מה שנאמר 103
בפרשה זו 'ולא יעבור עליו לכל דבר' גם לא לספק מים וזיון 104
שהוא צורך הצבא, ולפיכך אינו זו ממקומו. אם כן, יכול שאני 105
מפרש כמו כן אף תפונה בית ולא חנכו, נטע כרם ולא חילול, 106
אדם אשה ולא לקחה, שלא יזונו ממקומם כלל. תלמוד לומר 107
לא יעבור 'עליו' ויש לדרוש מזה שעליו אי אתה מעביר את 108
דבר הצבא אבל אתה מעביר על אחרים והם תפונה בית 109
והנושא אשה וכו'. שואלת הגמרא ומאחר דכתב בנושא אשה 110
'לא יעבור עליו לכל דבר' ללמד שאינו יוצא כלל מביתו, אם כן 111
'לא יצא בצבא' למה לי, עונה הגמרא, שפסוק זה נאמר כדי 112

1 מות תופס ארבע אמות לטומאה - מות מטמא את העומדים
2 בארבע אמותיו מדרבנן. ותנא תנא - ויש להביא ראיה לדין זה
3 מהמשנה, הוצר הקבר - החצר אשר לפני מערות הקברים
4 העומד בתוכה כיון שיש היכר בינו ובין המת מהור, ואינו נטמא
5 כדין נמצא בקרבת המת. והוא - מה שאינו נטמא כשעומד
6 בחצר, רק כשיהיה בה - בחצר, ארבע אמות דברי בית שמאי, אבל
7 שלדעת בית שמאי, רק בגודל זה החצר נחשבת לעצמה, אבל
8 בפחות מארבע אמות, החצר בטילה למערה, והרי הוא כעומד
9 במערה. בית הלל אומרים, ארבעה טפחים הוא גודל החצר
10 שהעומד בתוכה טהור.
11 ממשכה הברייתא במה דברים אומרים שלדעת בית הלל סגי
12 בארבעה טפחים, כשפתחה של חצר הקבר הוא מלמעלה
13 ויורדים לה בקפיצה, אבל אם פתחה של חצר הקבר הוא מן
14 הצד ויורדים לה במדרגות, דברי הלל - אף בית הלל מודים,
15 ששיעורה הוא ארבע אמות ופחות מכך מטמא.
16 קודם שתבואר הראיה מהמשנה, הגמרא מבאר תחילה את
17 תוכן דברי הברייתא. מקשה הגמרא, כלפי לויא - לכאורה,
18 דברי הברייתא הפוכים, שהרי אדרבה, כשהפתח מן הצד צריך
19 להיות טהור אף בפחות מארבע אמות, שהרי מדרגות ונפיק -
20 יוצא מהחצר דרך הפתח, ואילו כאשר הפתח הוא מלמעלה כיון
21 שצריך לטפס בעת יציאתו אי אפשר שלא מהאיל בידיו על חלל
22 הפתח, ובהכרח ששיעורה של החצר הוא ארבע אמות. לפיכך
23 מתקנת הגמרא, אלא, במה דברים אומרים שמספיק שגודלה
24 יהיה ארבעה טפחים, כשפתחה מן הצד ויכול לצאת מבלי
25 להאחיל, אבל פתחה מלמעלה כיון שבהכרח מאחיל ביציאתו,
26 שיעורה הוא ארבע אמות ורק בשיעור זה אינו מיטמא.
27 כעת מבאר הגמרא את הראיה מהמשנה, והני מילי - מבואר
28 מדברי המשנה, שהאופן שטהור הוא בחצר הקבר והטעם,
29 דמסיימא מחיצתא - שהמחיצות מהוות היכר להבדילו מן
30 המת, אבל - משמע, שמת בעלמא שאין מחיצה המבדילה בינו
31 לאדם. תפיס ומטמא סביבותיו ארבע אמות.
32 שנינו במשנה, מי האיש אשר ארש אשה אחד המאסר את
33 הבתולה בו, מבאר הגמרא את מקור הדינים. תנו רבנן מה
34 שנאמר בפרשה 'אשר ארש', פירושו, אחד המאסר את
35 הבתולה, ואחד המאסר את האלמנה, ואחד שומרת יבם,
36 ואפילו חמשה אחין ומת אחד מהם במלחמה כיון שכל אחד
37 יכול לייבמה בולן חוזרין. וממה שלא נאמר הלשון 'לא לקח'
38 אלא 'ולא לקחה', אנו ממעטים פירוש לאלמנה לבנה גדול,
39 גרושה וחלוצה לבנה חרית, ממורת וניתנה לישאאל, בת
40 ישאאל לממור ולנתין שכל אלו נישואיהן בעבירה ואינן חוזרים.
41 שואלת הגמרא למה מה שנתבאר שצריך למעט את כל אלו
42 דלא ברבי יוסי הגלילי, דאי רבי יוסי הגלילי אין צריך מיעוט,
43 שהרי הא אומר שהאמור בפרשה 'ותרא וירד הלכב' אין הכוונה
44 בפשוט, אלא זה המתירא מעבירות שבידו שעליו לחזור,
45 ומדוע צריך למעט את אלו, אחר שעשה איסור בקידושין.
46 מתרצת הגמרא, אפילו תימא רבי יוסי הגלילי אי אפשר
47 למעטם בגלל האיסור, בדרבה שלדבריו אין עבירה בקידושין,
48 דאמר רבה על כהן המקדש את האסורה לו, שלעולם אינו חייב
49 על קידושה עד שיבעול, כיון שבקדושין גרדיא אין איסור, מה
50 מעם - והמקור לכך הוא 'לא יקח' משום 'לא יחלל' - שהתורה
51 נתנה טעם לאיסור הקידושין. משום חילול, משום קבי אינו
52 לוקה עד שיבעול, מפני שאם לא בעל, לא חילל, לכן לומדים
53 שאין חזר עליהן מ'לא לקחה'.
54 הגמרא מביאה, שניתן ללמוד מסדר הפסוקים דברים נוספים.
55 תנו רבנן, ממה שהתחילה התורה באשר בנה ואחר כך אשר
56 נטע ואחר כך אשר ארש כאן למדה תורה דרך ארץ - הנהגה

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מד עמוד א

רש"י

1 מות תופס ארבע אמות לטמא. חכמים גזרו שיהא הפות מטמא כל הנכנס בארבע
2 אמותיו כדי שלא ירגילו אובלי טהרות לקרב לו ויהא סבור שלא האהיל ויש לחוש
3 שמא יפשוט ידו ואהיל ולא ארעמיה: ותנא. ותנא. וכן תני תנא דידן במשנה הנשנית
4 בינינו בבית המדרש בסדר טהרות (ואלפס פט"ו מ"ו): חצר הקבר. שלפני המערה, כדאמר
5 סדר בנין הקברות בבבא בתרא (ף ק) שעושין
6 מערות גדולות של שש על שש, וחופר בכתליה
7 סביב כוכין ארבות במדה הפות ותחובו לתוכו,
8 והמערה מקורה בתקרה וכסוי, ועושה גומא
9 רחבה בצד המערה ופוחת פי המערה לתוך
10 הגומא בכתל המערה כמין פתח, ואותה גומא
11 היא חצר הקבר: העומר בתוכו טהור. כל מקום
12 שהוא עומד בה טהור, דכיון דמערה חלוקה
13 הימנה ומחזותיה נכרות לא גזור רבנן במתים
14 שבתוכה שיתפסו ד' אמות סביבותיה לצד
15 המערה, כדי גזור רבנן ארבע אמות במת המעלה
16 באר, ובכח למעלה אצל גג המערה כדי
17 להרחיק את האדם מלהאחיל על הטמאה, אבל
18 כאן יש הכר: והוא שיש בה ארבע אמות. הוא
19 דחשיבא מקום לעצמה, אבל פחות מכאן בטלה
20 אצל המערה ולא חשיבא למיתוי מקום
21 לעצמה וכו'! אומרים ארבעה טפחים. הוי מקום
22 חשוב בכל דוכתא: במה דברים אמורים. ב"ה
23 אמרו ליה: בשפתחה של חצר למעלה. שאין לה
24 כניסת מדרון במעלות מן הצד, אלא בשיוורין
25 לה קופצין לה וכשעולין מתוכה מטפס ועולה.
26 ולקמן פריך אפאב מסתברא: בלפי' לייא. כנגד
27 אפוא הפכת דבריה. לייא אפוא כדאמר בבבכות
28 (ף ט) כגני לייא. בדים שבורים להבין הולכין מן
29 אפאב מסתברא: מה הצד ששעשו לחצר מדרון
30 לצאת דרך צדדים איבא למימר כיון דלא גזור
31 רבנן ארבע אמות במחצות נכרות סגי להאי
32 חצר בארבעה טפחים והעומר בה הרי זה טהור.
33 שאין לנו במה לטמא. דאיתו צריך לטפס
34 ולעלות שיפשוט ורועותיו ויאהיל ונקפוץ על
35 חבל הפתח. כדי נפיק מידיו ונפיק, נשט
36 ונמשך לו מן הפתח של מערה לצד פתחו של
37 חצר ויוצא לו: מלמעלה אי אפשר דלא מאהיל.
38 כיון דאיתו אלא ארבעה טפחים אי אפשר לו
39 לפרש כנפיו ולטפס ולעלות אלא אם כן

מת תופס ארבע אמות לטומאה. ותנא תונא: חצר
הקבר העומד בתוכה טהור, והוא שיהיו בה ארבע
אמות, דברי בית שמאי. בית הלל אומרים: ארבעה
טפחים. במה דברים אמורים, שפתחה מלמעלה. אבל
פתחה מן הצד, דברי הכל ארבע אמות. בלפי' לייא?
אדרבא, מן הצד מידריר ונפיק. מלמעלה אי אפשר
לא מאהיל. אלא: במה דברים אמורים שפתחה מן
הצד, אבל פתחה מלמעלה, ארבע אמות. והני מילי,
חצר הקבר דמסיימא מחיצתא. אבל מת בעלמא,
תפיס: "מי האיש אשר ארש אשה": תנו רבנן. "אשר
ארס" אחד המאמר את הבתולה, ואחד המאמר את
האלמנה, ואחד שומרת יבם. ואפילו חמשה אחין ומת
אחד מהם במלחמה, כולן חוזרין. "לא לקח" ולא
לקחה" פרט לאלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה
לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה לישראל, בת ישראל
לממזר ולנתיני, לימא דלא בר' יוסי הגלילי, דאי ר'
יוסי הגלילי, הא אמר "הירא ורד הלכב" זה המתיירא
מעבירות שבידו? אפילו תימא ר' יוסי הגלילי, בדרבה.
דאמר רבה: לעולם אינו חייב עד שיבעול, מה טעם
"לא יקח" משום "לא יחלל, משום הכי אינו לוקה
עד שיבעול. תנו רבנן: "אשר בנה", "אשר נטע",
"אשר ארש". למידה תורה דרך ארץ, שיבנה אדם
בית ויטע פרס, ואחר כך ישא אשה. ואף שלמה
אמר בכתבתו: "הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה
לך, אחר ובנית ביתך" "הכן בחוץ מלאכתך" זה בית,
"ועתדה בשדה לך" זה פרס, "אחר ובנית ביתך" זו
אשה. דבר אחר, "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא,
"ועתדה בשדה לך" זה מושגה, "אחר ובנית ביתך"

רש"י

מאהיל על חלל הפתח וקני מלי בו'. השתא מהדר לפרושי סיעתיה מהכא. מדאיצטרך
למיתני העומד לתוכו טהור, ש"מ הני מילי חצר הקבר דמסימא מחיצתא דמערה לחודיה
ודחצר לחודיה ויש הכר בדבר, אבל מת בעלמא המעל באר מדר בית הלל דתפיס
ארבע אמות, מדאיצטרך למיתני העומד לתוכו טהור, דאי בעלמא לא גזור לקמה לי
לאשמועינן הכא דטהור: ואפי' היא לו שומרת
יבם, שלא קדשה הוא אלא מבח אחיו באה לו:
לקחה. מדרל כתיב לקח מעוטא הוא, למעוטי
לקחת אסור: בדרבה. דאמר אין עברה בקדושין
עד שיבעול, שביא ורעו או את האשה ליד
חלול, וממזרת ונתינה אין עברה בקדושין, דלא
כתיב ביה לא יקח אלא לא יבא ולא תתחתן,
אבל אלמנה כתיב בה לא יקח וקדשה הינו
קדושי. ואיצטרך דרבה, דלא תימא מקדושין
עבר ליה אסור: ונתינה. מן הגבוענים דכתיב בהו
ותבנם יהושע לחוטבי עצים (ויק"ט ט), וכן
משבקה אמות: ועתדה בשדה לך. ונצבה בשדה
מלאכתך לך נצמא. לתת סכרא להבין בטעמי
המשנה והלכה בדברי מים: חוסף בו יריסום
אחי. שורה של אבנים או בבלה או בעבי זה לא
הוי על מכונו וקרינא ביה חדש: שפחדשין אותו.
שאינו מתקיים: בשבוע. בשמטה: אין לי אלא
חדשה. בתולה: אלמנה ונדושה. מתוך ונשאה
זה: וכול אה בנה בית חדש ולא נזכר ויאה בזה
שיהא נקי מן הכל: מתני'. ויפסו השומרים. על
דבר כהן בקשרי. בשמקשרים לעמוד צפופים
שלא יפרידום אויבים: לפיכך. שהירא זהו הירא
מעבירות, תלה התורה כנה ונטע וארס לחזור
בגללן, כדי שיתלה בקר התורה ויתביש
לומר מעבירות שבידו אלא ירא חוזר. ר' יוסי
אומר בו'. במקרא מפרש במאי פליג אדרבי יוסי
הגלילי, ובעקבו של עם. בסופו של עם
שעומדים שלא יחזרו אחזקנים לאחיהם לנטע:
מעמידן וקפין מלפניהם. בראשה של צד
המלחמה מעמידן בני אדם גבורים ממנים לקר,
שאם יפול אחד מן המלחמים יעמידוהו
ויקפידוהו ויגידו את אנשי הצבא בדבריהם:
[ואחרים]. ואנשים אחרים מאחוריהם: וכשילין
של ברזל בידיהם. לשמור שלא נטסו. וכשילין
כעין חצין שקורין ורוריש:

שתחלת

זה גמרא. דבר אחר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה, "ועתדה בשדה לך" זה גמרא, "אחר ובנית ביתך" אלו מעשים
טובים. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: "הכן בחוץ מלאכתך" זה מקרא ומשנה וגמרא, "ועתדה בשדה לך" אלו
מעשים טובים, "אחר ובנית ביתך" דרוש וקבל שכר: ואלו שאינן חוזרין, הבונה בית שער בו', תנא, אם חוסף בו דימום
אחד, חוזר: ר' אליעזר אומר: אף הבונה בית לבנים בשרון לא היה חוזר: תנא, מפני שמחדישין אותו פעמים בשבוע: ואלו
שאינן זזין ממקומן, בנה בית חדש וחנכו וכו': תנו רבנן "אשה חדשה" אין לי אלא אשה חדשה. אלמנה וגרושה, מניין? תלמוד
לומר: "אשה", מכל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "אשה חדשה"? מי שתדשה לו, יצא מחזור גרושתו שאין חדשה לו. תנו
רבנן: "לא יצא בצבא" יכול בצבא הוא דלא יצא, אבל יספיק מים ומזון ויתמן הדרכים? תלמוד לומר: "ולא יעבר עליו לכל
דבר". יכול שאני מרבה אף הבונה בית ולא חנכו, נטע פרס ולא חללו, ארס אשה ולא לקחה? תלמוד לומר: "עליו, עליו
אי אתה מעביר אבל אתה מעביר על אחרים. ומאחר דפתב "לא יעבור", "לא יצא בצבא" לקמה לי? לעבור עליו בשני לאוין:
מתני' "ויספו השמרים לדבר אל העם" ר' עקיבא אומר: "הירא ורד הלכב" כמשמעו, שאינו יכול לעמוד בקשרי המלחמה
ולראות חרב שלופה. ר' יוסי הגלילי אומר: "הירא ורד הלכב" זהו המתיירא מן העבירות שבידו, לפיכך תלתה לו התורה את
כל אלו שישחזר בגללן, ר' יוסי אומר: אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממוזרת ונתינה לישראל, בת ישראל
לממזר ולנתיני הרי הוא הירא ורד הלכב. "ותיה ככלת השמרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות בראש העם" ובעקבו של
עם, מעמידן וקפין לפניהם, ואחרים מאחוריהם, וכשילין של ברזל בידיהן, וכל המבקש לחזור הרשות בידו לקפח את שוקיו.

שתחלת

רע"י

הַדֶּרֶן עָלָי מִשּׁוֹחַ מִלְחָמָה

48 **מִתְנִי**: עֲנֵהָ עֲרוּפָה בְּלִשׁוֹן חֲפָזָה. נֶאֱמָרָה
49 מִה שֶׁהֶאֱזִינָה אֹמְרִים דִּינוּ לֹא שֶׁכֹּפֶר וְהִבְהִינָם
50 אֹמְרִים כֹּפֶר לַעֲקוֹר יִשְׂרָאֵל. בְּלִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ
51 הַזֶּה קָדַם מִן הַתּוֹרָה לֵאמֹרָה: **שָׂאֲמֵר בִּי יִצְחָא**
52 חֵלֵל וּבִגְמָרָא מִפְּרִיז דִּיכִי מִשְׁמַח: מִהָאֵל הָיָה יִצְחָא.
53 וְכַאֲשֶׁר יִשְׂרָאֵל מִן הַחֵלֵל לַעֲדָה הַקִּדְוָה
54 שֶׁשִּׁבְחֻתָּיו לִידַע אִיזוּ קְרוֹבָה: בְּגַל גַּל שֶׁל
55 אֲבָנִים: **נִצְמָא סְמוּךְ לִפְסֵר בּוֹ**: מִפְּרָשׁ טַעֲמָא
56 בְּגַמְיָא. **גַּמְיָא**: מֵאָה. **קֶאֱמֵר**: דִּיכִי יִלָּךְ לִשׁוֹן הַקֹּדֶשׁ
57 מִהָאֵל: וְאִין בִּיד שְׂקוּלָא. אֵין עוֹשִׂין בִּיד שִׁיחָא
58 כִּבּוּל לְחֵלֶק שְׂוָה בְּיָהוּהּ. אֵלֹא שִׁיחָא חֲרוּב לַעֲדָה
59 (אֵין) לִבְנֵי אֲבֵהֶם רַבִּים לְהַשְׁמִית (שְׂמֹת מֵה):
60 לְמַתְּנִיזָה. הָךְ דְּלִשְׁבַת הַגִּזְיוֹת: מוֹזְנִי? וְאֵיךְ?
61 מִדְּמוּצִי? לְמִיכְתֵּב וְאֵיךְ וְכֵתֵב וְאֵיךְ? מִתְּחִלָּה
62 שֶׁבּוֹאֲנִי: וְאֵיךְ הַשּׁוּק. אֵנִיפֿ שְׂאִינִן מִתְּחִלָּה:
63 שׁוֹפְטִי. וְאֵינִים שְׂהֵם שׁוֹפְטִים אֶת יִשְׂרָאֵל: מוֹזְנִי
64 הַעֲדָה? לְמִסְכִּיבֵת פֶּר הַעֲלֵם זָבֵר, וְאִיחֵתֵר לֵאמֹר
65 שׁוֹפְטִי דְּלִבְנֵי אֵדֵר עֲנִינִים: לְמִנְיָן לְבֵלֵל מִלְחָמָה
66 מִתְּחִלָּה. דִּהָא רַבִּי יְהוּדָה הָתָם נִפְּטִי מִשְׁפָּחָא קֶאֱמֵרָה
67 וְיִלָּךְ לֵה מִקְרָאִי בִּפְסִי דְּסִנְהֶדְרִין: אֵלֹא [וְיִלָּךְ]
68 וְשׁוֹפְטִי דְּלִבְנֵי אֵדֵר. לְמִנְיָן. לְמִנְיָן לֹא גְמִיר גִּישׁ
69 וְאִינְטֶרֶךְ שׁוֹפְטִי לְסִנְהֶדְרִי דְּזוּלָּה כְּרִישׁ
70 וְיִלָּךְ

שפּטור מן המצוה:

רע"י

שְׁתַּחֲוִיתִּים נִיָּסָה נִפְלִיָּה. בְּגִמ' פֶּרֶךְ אֶפְסָא מְבֻעֵי לִיָּה. שְׁתַּחֲוִיָּה הַנְּפִילָה: בִּרְאָא.
 דְּחֻזְרִין חַן מְנַעֲרָה וְיֵשׁ שְׁאֵינָן וְזִין מְמֻקְמָן, בְּמַלְחָמוֹת הָרִשְׁוֹת: אֲבָל בְּמַלְחָמוֹת מַצּוֹה.
 כְּגֹן כְּבוֹשׁ אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּל יִצְאָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כּוֹ, מִפְּרָשׁ בְּמִקְרָא:
גַּמְ' עֲבָרָה דִּרְדָּגָן. לִרְיִי הַגְּלִילִי אִפִּי עָבַר עַל דְּבָרֵי סוֹפְרִים חֹזֶר, וְלָרִבִּי יוֹסִי עַד שֶׁיַּעֲבֹד
 עַל דְּבַר תּוֹרָה דּוּמְיָא דְּאֶלְמָנָה לְכַחַן דָּדוּל, בְּכֹחַ
 שְׂנֵאָה דְּאִבִּי: אִסּוּר: סָח בִּין תַּפְּסָה לְתַפְּסָה. בִּין
 הִנָּחַת תַּפְּלִין שֶׁל יָד לְתַפְּלִין שֶׁל רֹאשׁ: סָח. סָפֵר:
עֲבָרָה הִיא כִּידוּ. אִם לֹא חֹזֶר וּבֹרֵךְ, דְּהֵבִי אֲמִיר'
 בְּמִנְחוֹת (ו' ה') סָח מִבְּרֶךְ שְׁתִּים לֹא סָח מִבְּרֶךְ
 אַחֲתָּ: וְיִסִּים שׁוֹתֵתִין עַל בְּרָכְיָא. מִי גִזְלִים מִחֵמַת
 יָדָא: סָפֵן שְׁתַּחֲוִיתִּים נִפְלִיָּה נִיָּסָה מְבֻעֵי לִיָּה.
 תַּחֲלוֹת מִשְׁמַע הַגְּמֻת דְּרָגָן, וְהֵבִי אִיבְעֵי לִיָּה
 לְמִימֵר כְּשֶׁהֵן נָסִין זֶה הִיא תַּחֲלוֹת הַגְּמֻת
 הַנְּפִילָה, וּבִנְיָסָה לֹא שִׁיךְ לְמִימֵר תַּחֲלוֹת דְּהָא
 מְקִישׁ קָא עֲרִי: רִשּׁוֹת דִּרְדָּגָן זֶה הִיא מַצּוֹה דִּר'
 יְהוּדָה, וּבִאֲדֹתָה מַלְחָמָה שְׁאִמְרוּ חֲכָמִים שְׁהִיא
 רִשּׁוֹת וְאֵין חֲתָן יִצְאָא לָהּ אֲמֵר נָמִי ר' יְהוּדָה דָּאֵין
 חֲתָן יִצְאָא לָהּ, אֲבָל שְׂרָבִי מִשְׁדָּר קָרָא אֲדֹתָה
 חֲתָנָא, וְנִפְקָא אֵלָּה לְפִסְרוּ מִשְׁדָּר מִצּוֹת בַּעֲוֹת
 עֲסֻק בָּהּ כְּדַמְפֵּרֶשׁ רָבָא וְאֹזִיל: מַצּוֹה דִּרְדָּגָן.
 דְּאֲמֵר בָּהּ הַכֹּל יִצְאָא אֲמֵר נָמִי ר' יְהוּדָה הַכֹּל
 יִצְאָאן אֲלָא דְּקִרִי לָהּ תּוֹכָה, וְלֹא מִיַּדִּי אֲשַׁמְעִין
 בָּהּ אֲלָא אֵלָּה מִשּׁוּם מַצּוֹה דְּרִשּׁוֹת נָקִטוּ
 לְתַנְתִּיהָ: אֲלָא מִשּׁוּם דְּקִרִי רֵבָבִן לָהּ רִשּׁוֹת ד'
 לָהּ אֵם קָרְאוּ אֵת זֶה מַצּוֹה וְאֹפְלִי אֵת תּוֹכָה
 שְׂרָבִי אֵין הִדְבָּר אֲלָא לְהַעֲלוֹתָם מַעֲלָה אַחַת
 לְזִמְרָא אֲבָל בּוֹז הַכֹּל יִצְאָא, וְגַבִּי רִשּׁוֹת דִּים
 לְקִרְוֹת אֵת שְׁלֻמְעֵלָה מִמֶּנָּה מַצּוֹה, וְרַבִּי יְהוּדָה
 דְּקִרִי לְקַמְתָּא מַצּוֹה לְאֲשַׁמְעִי דְּהַעֲסֻק בָּהּ
 פֶּסֶר חַן מְנַעֲרָה, וְהַדְּרִךְ לְהַעֲלוֹת אֵת זֶה מַעֲלָה
 אַחַת לְזִמְרָא אֲבָל בּוֹז הַכֹּל יִצְאָא הִלָּךְ קִרְיָה
 חֻבָּה כְּדִאֲתָא: אֲמֵר רָבָא כּוֹ, מַלְחֵמָה דְּרַבִּי יִיחֶזְקִי
 מִפְּרָשׁ וְאֹזִיל, וְקָאֵמֵר דְּהָא דְּאֲמֵר רַבִּי יִיחֶזְקִי
 דִּאיֶפְלִיגוּ רֵבָבִן וְרַבִּי יְהוּדָה בְּאַחַת הַמַּלְחָמוֹת
 בְּקִרְיַת הַשֶּׁם, נִפְקָא לָן מִנְיָה לַעֲנֹן עֻסָּק
 מַצּוֹה, וּמָר, קָרִי רִשּׁוֹת.

[illegible]

ביאורים למסכת סוטה דף מד עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

כמלחמת רשות, כי פליגי רבנן ורבי יהודה, במלחמה שמטרתה
למעוטי עובדי כוכבים - להחליש את כוחם של הגויים ולא
לית עליהו - כדי שלא יהיה בהם כח להילחם ביהודים. ובוזה,
מר - רבי יהודה, קרי לה מצוה, ואין - תנא קמא, קרי למלחמה
זו מלחמת רשות, ולכולי עלמא אפי' כולם יוצאים למלחמה זו,
והנפקא מינה אם היא נקראת רשות או מצוה היא לעוסק
במצוה שפטור מן המצוה - לענין ההלכה שהעוסק במצוה
פטור מן המצוה, שלדברי רבי יהודה שמלחמה זו נקראת 'מצוה'
העוסק בה פטור ממצוה אחרת, ולתנא קמא שמלחמה זו נקראת
'רשות' העוסק בה חייב במצוה אחרת.

הדרן עלך משוה מלחמה
עגלה ערופה פרק תשיעי

פרק זה עוסק בפרשת עגלה ערופה. פרשה זו נאמרה, שכשימצא
חלל בארץ ישראל, ולא נודע מי הרגו, צוונה התורה שילכו
לשם זקנים מבית דין הגדול, וימדדו ממנו לכל סביבותיו איזו עיר
קרובה לו, וזקני אותה העיר מביאים עגלה, ומורידים אותה
בנחל איתן, ועורפים אותה שם, וכל זקני העיר ההיא רוחצים את
ידיהם במקום עריפתה, והזקנים אומרים בלשון הקודש 'דינו לא
שפכו את הדם הזה וענינו לא ראו', והכהנים אומרים 'כפר
לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל'.
משנה. עגלה ערופה - האמירות שבפרשת עגלה ערופה,
ששנינו לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש, מנין, שנאמר 'כי
ימצא חלל בארץ' ולא נודע מי הכהו. ויצאו זקניו ושופטיו'
למדוד מה היא העיר הקרובה אל החלל, וכמה דיינים הם,
ש'לשה, ואלו השלשה מביית דין הגדול שביירושלים היושב
בלשכת הגזית היו יוצאין. רבי יהודה אומר, חמש דיינים הם,
'שנאמר' 'זקניו' שמשמעו שנים שהוא מיעוט רבים, 'ושופטיו'
שמשמעו שנים הרי יש כאן ארבעה, ואין בית דין שמשפיר
שקול, לכך מוסיפין עליהן עוד אחד והרי כאן חמשה.
נמצא ההרוג טמון בגל אבנים, או תלוי באילן, או צף על פני
המים, לא היו עורפין עגלה עליו, שנאמר 'כי ימצא חלל
בארץ' ולא טמון בגל, 'נפל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא
צף על פני המים.

נמצא ההרוג טמון בסוד לספר - עיר שהיא בגבול ישראל סמוך
לנכרים, או לעיר שרובה עובדי כוכבים, או לעיר שאין בה
בית דין, לא היו עורפין (ומודדין). אין מודדין אלא לעיר שיש
בה בית דין.

גמרא. שואלת הגמרא על החלק הראשון של המשנה, מאי
קאמר - כיצד למד התנא ממה שנאמר 'כי ימצא חלל בארץ'
שעגלה ערופה נאמרת בלשון הקודש. אמר רבי אבהו, לא
ממקרא זה למד זאת התנא, אלא ממקום אחר, ושני דברים
נאמרו בחלק זה של המשנה, והתנא חכי קאמר, תחילה אמר,
מנין שבלשון הקודש, שנאמר כאן בעגלה ערופה 'וענו ואמרו',
ולחלן בפרשת ברכות וקללות הוא אומר 'וענו קללים ואמרו
וגו'', ויש ללמוד גזירה שוה, מה ענייה האמורה לחלן בברכות
וקללות היא דווקא בלשון הקודש, אף הענייה האמורה כאן
היא דווקא בלשון הקודש. ואחר כך אמר דין אחר, וסדר עגלה
ערופה ביצד נעשית, נאמר 'כי ימצא חלל בארץ' ויצאו
זקניו ושופטיו, שלשה דיינים מביית דין הגדול שביירושלים
היו יוצאין למדוד.

שנינו במשנה, שלשה מבית דין הגדול, רבי יהודה אומר חמשה
וכו'. מביאה הגמרא ברייתא המבארת את המחלוקת במשנה,
תנו רבנן, נאמר 'זקניו ושופטיו', 'זקניו' הרי הם שנים,
'ושופטיו' הרי הם עוד שנים, הרי כאן ארבעה, ואין בית דין
שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן חמשה, דברי רבי

יוה מפני שתחלת ניסה נפילה - שהנפילה נגרמת על ידי ניסת
הלוחמים, שנאמר בדברי המבשר במלחמת פלישתים וישראל
'גם ישראל לפני פלישתים וגם מנשה גדולה היתה בעם', הרי
שהמגיפה והנפילה, נגרמו על ידי מנוסתם תחילה. עוד ראה
מביאה המשנה ולחלן הוא אומר, 'ויונסו [אנשי] ישראל מפני
פלישתים ויפלו חללים וגו'' הרי שמאחר שנסו מפניהם, נפלו
בקרב לפניהם.

מסיימת המשנה, במה דברים אמורים שיש החוזרים מהמלחמה
ויש שאין יוצאים למלחמה כלל, במלחמות הרשות, אבל
במלחמות מצוה במלחמת יהושע בביבוש הארץ, חבל יוצאין
להילחם, אפילו חתן מחדרו - מחופתו וכלה מחופתה. אמר
רבי יהודה, במה דברים אמורים שאין יוצאים כולם, במלחמות
מצוה אבל במלחמות חובה חבל יוצאין, אפילו חתן מחדרו
וכלה מחופתה.

גמרא. שואלת הגמרא, מאי איבא בין רבי יוסי לרבי יוסי
הגלילי, הרי לדברי שניהם היראה היא מעבירות. מתרצת
הגמרא, איבא ביניהם אם עבר על עבירה דרבנן, לרבי יוסי
הגלילי חוזר, ולרבי יוסי אינו חוזר אלא על עבירה דאורייתא,
כמו כהן גדול שנשא אלמנה.

מוסיפה הגמרא, במאן אזלא הא דתניא בענין חזרת עורכי
המלחמה, שאם שח - סיפר בין תפילה - הנחת תפילין של יד
לתפילה - להנחת תפילין של ראש עבירה היא כידו אם לא
בירך שוב על של ראש, וחוזר עליה מעורכי המלחמה. אומרת
הגמרא במאן בהכרח שבריייתא זו היא ברבי יוסי הגלילי שחזר
אף על עבירות דרבנן, כגון ברכות.

מבשרת הגמרא, מאן תנא להא דתנו רבנן בחזרה מעורכי
המלחמה שאם שבע קול קרניה בעת המלחמה ותרתי' ונפחד
מאד, וכן אם שמע הנפת תריסין ותרתי', או שמע צהצוה
הרבות ומים שותתין לו על פרקיו מחמת יראתו, חוזר מעורכי
המלחמה. ומבשרת הגמרא במאן סוברת ברייתא זו, לימא רבי
עקיבא היא שלדבריו חוזרים מחמת יראה, ולא רבי יוסי
הגלילי שלדבריו יכולים לחזור רק מפני פחד עבירות, ולא מעצם
המלחמה. דוחה הגמרא, בזה - בפחד גדול כזה אפילו רבי
יוסי הגלילי מודה שחוזר גם משום זה, משום דכתיב 'ולא ימים
את לבב אחיו כלבבו' וכשמפחד כך, מרתיע גם את האחרים
הואיל ופחדו ניכר.

שנינו במשנה 'יהיה בכללות השופרים' כו' שתחילת ניסה
נפילה. שואלת הגמרא על לשון המשנה, האי מפני שתחילת
ניסה נפילה - וכי הגורם לניסה היא הנפילה, ומדוע נקטה
המשנה לשון זו, הרי מפני שתחילת נפילה ניסה מבעי ליה
לתנא לכתוב, שהרי הגורם לנפילה היא הניסה. מתרצת הגמרא
אימא בדברי המשנה מפני שתחילת נפילה ניסה - הגורם
לנפילה היא הניסה.

שנינו במשנה, במה דברים אמורים במלחמות הרשות כו'
אמר רבי יהודה במה דברים אמורים במלחמות מצוה וכו'.
מבארת הגמרא את דבריהם ומחלוקתם. אמר רבי יוחנן,
'מלחמת רשות' דרבנן - מה שרבנן מכנים רשות, זו היא
'מלחמת מצוה' דרבי יהודה - היא אותה המלחמה שכוונתה
אצל רבי יהודה 'מצוה' ואין כולם יוצאים עליה. כמו כן,
'מלחמת מצוה' דרבנן מה שכוונה בדברי רבנן מלחמת מצוה, זו
היא 'מלחמת חובה' דרבי יהודה - היא מלחמת החובה שעליה
דיבר רבי יהודה, והכל יוצאין עליה.

ומבאר רבא את מחלוקתם, אמר רבא, מלחמות יהושע שהיו
כדי לכבש את ארץ ישראל על פי הדיבור דברי חובה
יוצאים כולם. ואילו מלחמות בית דוד שהיו לריוחה להרחיב
את גבול ישראל ולטיול מס מהגויים, דברי חבל נידונה

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

העיר ירושלים ועל העזרות שבמקדש, שדבר זה נעשה רק על ידי הסנהדרין כולה, כדגלגל במשנה בסנהדרין, אין מוסיפין שטח על העיר להתקדש בקדושת ירושלים, ועל העזרות להתקדש בקדושת עזרה אלא כבית דין של שבעים ואחד. תנאי מפורש בברייתא פויתיה דרב יוסף - כפי שפירש רב יוסף את הברייתא דלעיל, והוכיח משם שרבי אליעזר בן יעקב חולק על משנתנו, מצאן זקן ממרא לסנהדרין אבית פני והמרה עליה, כגון שיצאו למדינת עגלה או להוסיף על העיר ועל העזרות, יכול תהא המראתו המראה, תלמוד לומר וקמת ועלית אל המקום, מלמד שהמקום גורם, הרי מצינו שתנא זה סובר שצריך את כל הסנהדרין למדידה, והיינו רבי אליעזר בן יעקב. שנינו במשנה, נמצא חמון כגל או תלוי באילן לא היו עורפין. שואלת הגמרא, לימא מתניתין שמעטת טמון מבאדמה' שמשמעו על פני האדמה מעליה, רבי יהודה היא ולא רבנן שנחלקו בעין זה בענין שכחה. כשיהיה העומר טמון, תנאי נאמר בפסוק ושכחת עומר בשדה, בשדה משמע על פני השדה, פרט לטמון בתוכה שלא חל עליו דין שכחה, דברי רבי יהודה, והקמים אומרים, בשדה משמעו אף בתוך גופה של שדה, לרבות אף את העומר הטמון בה. הרי שלרבנן, כשם ש'בשדה' משמע בגופה של שדה, כך 'באדמה' משמע בגופה של אדמה, ואדרבא, היה לנו לרבות את הטמון. אמר רב, אפילו תימא שהמשנה שמעטת טמון היא כשיטת רבנן, אין בכך קושי, כי המשמעות של 'בשדה' או 'באדמה' משתנית לפי ענין הפסוק, הקא בעגלה ערופה מענייניה דקרא - מתוך ענין הפסוקים יש ללמוד שבא למעט טמון, ואילו התם בשכחה מענייניה דקרא יש ללמוד שבא לרבות את הטמון. ומבאר רב כיצד מבינים זאת מתוך הפסוקים. כאן בעגלה ערופה, דכתיב כי ימצא חלל משמעו היכא דמשכתב - בכל מקום שימצא, ואף הטמון בגל, הרי אין צורך לפסוק נוסף לרבות את הטמון, ואם כך, כשכתבה תורה אחר כך בפסוק, ודאי הכוונה על פני האדמה פרט לטמון. והתם בשכחה למדים זאת מענייניה דקרא, דכתיב בו כי תקצור קצירך בשדה ושכחת עומר בשדה, ומתוך הסמיכות של 'ושכחת' לקצירך משמע, שענין שכחה הוא דומיא דקציר, מה קציר אינו אלא בגלוי על פני השדה, אף שכחה אינה נהגת אלא בגלוי, והרי אין צורך בפסוק נוסף למעט את הטמון, וכשאחר כך כתב רחמנא בשדה, ודאי הכוונה לרבות את הטמון בגופה של שדה. שואלת הגמרא, לרבי יהודה נמי שפטר עומר טמון מדין שכחה, מדוע הוצרך למעט מ'בשדה' תיפוק ליה כדברי רב מ'שכחה' דומיא דקציר' האמור בתחילת הפסוק. משיבה הגמרא, אין הכי נמי - אכן רבי יהודה למד זאת מהדיקש זה. שואלת הגמרא, ואלא אם כן 'בשדה' שכתבה תורה, לדברי רבי יהודה שאינו מרבה את הטמון, למה לי. משיבה הגמרא, מיפעי ליה לרבות ממנו שכחת קמה - שאף אם היתה השכחה בתבואה מחוברת, ששכח פינה בשדה והניח מלקצרה, חל עליו האיסור של לא תשוב לקחתו, שכן משמע, ושכחת עומר' או 'ושכחת בשדה' לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבנן מורבים את העומר הטמון מ'בשדה', שכחת קמה מנא להו לחייב, משיבה הגמרא, נפקא להו מ'כי תקצור קצירך בשדה ושכחת' ומסמיכות 'שדה' ל'ושכחת', משמע ששכח מקצת משדהו, לרבות שכחת קמה. שואלת הגמרא, ורבי יהודה שלמד לרבות שכחת קמה מ'בשדה', מה ילמד מ'בשדה' ושכחת. משיבה הגמרא, מיפעי ליה לרבנן אבהו אמר רבי אלעזר, דאמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, שמיבשדה ושכחת יש למעט פרט לשפצו עומקין באויר על ידי

וי' לא משמע ליה לדרוש ממנה דרשה (מאי קאמר רחמנא במה שהוסיפה 'ושפטי'ן, המויתרין שבשפטי'ן ולא למנן הדיינים). מקשה הגמרא, אלא מעתה שדורשים כל מלה יתירה למנן נוסף של דיינים, כמו כן נדרוש ויצאו' משמע שנים, ו'מדרו' משמע שנים, הרי ארבעה נוספים, ואם כך, לרבי יהודה שדרש מ'זקנין ושפטי'ן' חמשה דיינים, כשנוסף עליהם ארבעה, הרי כאן תשעה, לרבי שמעון שדרש משם שלשה, כשנוסף עליהם ארבעה הרי כאן שבעה. מתרצת הגמרא, מלים אלו ויצאו' ו'מדרו' אינם מיותרים למנן, אלא ההוא מיפעי ליה לרבנן, ויצאו', מלמד שרק הן - הדיינים יעסקו במדידה ולא שלוחיהן, ו'מדרו' מלמד שאפילו נמצא במקום שהוא בעליל לעיר - גלוי ופשוט שסמוך לעיר זה, היו הזקנים מוודין, שמצוה לעסוק במדידה. אומרת הגמרא, מתניתין שאמרה שדיינים מן הסנהדרין מוודים, ולא הצריכה שאף המלך והכוהן הגדול ימדרו, ולא דברי אליעזר בן יעקב, תנאי, רבי אליעזר בן יעקב אומר, ו'זקני' זו סנהדרין, 'ושפטי'ן זה מלך וכהן גדול, וכיצד הם רמוזים ב'שפטי'ן, מלך, דכתיב מלך במשפט יעמיד ארץ, כהן גדול, דכתיב וקמת אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר יהיה וגו', שמשמעו השופט הממונה על הכהנים שהוא כהן גדול. מסתפקת הגמרא, איפועיא להו, רבי אליעזר בן יעקב שחולק על משנתנו, האם כמלך וכהן גדול בלבד הוא דפליג וסובר שצריך מלך וכהן, אבל בסנהדרין אינו חלוק על המשנה במנן הדיינים, אלא אי רבי יהודה שאמר חמשה, אי דרבי שמעון שאמר שלשה סבירא ליה, או דלמא, בסנהדרין נמי פליג על השיטות שבמשנה, ומה שאמר זקנין אלו סנהדרין' היינו עד דאיכא בולה סנהדרין גדולה במדידה. אמר רב יוסף, תא שמע לפשוט מבריייתא שנאמרה בענין זקן ממרא, מצאן זקן ממרא לחכמי הסנהדרין אבי פני - מקום בתוך חומת ירושלים והמרה עליהן - ששאל מהם שם את שאלתו, והלך למקומו והורה אחרת ממה שהשיבו לו, יכול תהא המראתו המראה להתחייב עליה מיתה, תלמוד לומר באותה פרשה, וקמת ועלית אל המקום' שהוא לשכת הגזית הסמוכה לעזרה, מלמד שהמקום גורם לחיוב זקן ממרא. ומדקדק רב יוסף, דנפיק קמה - כמה דיינים מן הסנהדרין יצאו ממקומם, אילימא דנפיק מקצתן ומקצתן עדיין נשארו במקומם, מדוע יש בכך המראה, דלמא הנך דאיכא נואי פויתיה סבירא להו - שמא אותם שנותרו בפנים טוברים כמותו, אלא פשיטא מדובר כאן דנפיק בולגהו - שיצאו כל הסנהדרין ממקומם, ולמא - לאיזה צורך יצאו, אי יצאו לדבר הרשות, מי מצו נפקי - וכי מותר להם לצאת כולם והקתיב "שדרה אנן הסחר אל יחסר תמונ" ונדרש פסוק זה לענין הסנהדרין, שלא יחסר ממנה כדרך מוגה שהיא שליש יין ושני שליש מים, ומכאן למדנו שאם נצרך אחד מהם לצאת מלשכת הגזית, יבדוק, אם יש שם עשרים ושלשה דיינים כנגד סנהדרין קמנה שהם שליש מסנהדרין גדולה, ויצא, ואם לאו, אינו יוצא, הרי שלא יתכן שיצאו כולם לדבר הרשות, אלא פשיטא שיצאו כולם לדבר מצוה, למא - לצורך איזו מצוה יש צורך שתצא כל הסנהדרין, לא למדידת עגלה, האם לא לצורך מדידת העיר הקרובה להבאת עגלה ערופה, ורבי אליעזר בן יעקב היא שאמר זקנין' זו סנהדרין, ונפשוט מכאן שכוונתו לכל הסנהדרין, וחולק על התנאים שבמשנה, שאמרו שלשה או חמשה. אמר ליה אביי לרב יוסף, לא, אין מכאן ראייה לכך, דלמא לא יצאו הסנהדרין לצורך מדידת עגלה ערופה, אלא להוסיף על

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מה עמוד א

רש"י

רש"י

ר"י ורש"י ורש"י ר' יודנה למנא להביא עוד שנים: בעליל לעיר. במגלה. ופשוט
שאינ עיר קרובה כזה. דלא תהי מלך וכו' גדול דלא בר' אליעזר בן יעקב: אי ברבי
יהודה. חמשה, אי ברבי שמעון שלשה, ולא כפי בלה סנהדרין: מצאן וכן מפרא. לכיד
הגדול. שאינו נעשה ממרא אלא בב"ד של שבטים ואחר כדלילי בפרק קמא דסנהדרין:

אבי פאני: כל שהוא בתוך הקף ההיצון של
ירושלים קרי' בי פאני. ולי נראה שהוא לשון
הבישה כמו שקורין ציגלי' של עיר, כמו חמור
ובית פאני (כ"מ ע"ט). בסנהדרין בית ראש של
אפסר קורין בן והקרה עליהן. כלומר על מה
ששאל מהם שם ואמר לו הנלכה הלק לעירו
והורה לעשות בדרך שהיה מורה בתחלה, והיה
ליה ממרא על פייהם: המקום. המקור למשפט,
והוא לשכת הגזית. דפי' מנייהו כפה. לבי
פאני, דאיצטריך לאשמועינן דפטור משום
טעמא דחזן לב"ד: דלמא הנה דאיכא גזאי
בזמיה סבירא להו. ומהכא תיתי לן חיובא
דאיצטריך קרא לסנהדרין: שרד. זה סנהדרין
שישבת בטבורה של א"י. אן הסהר שעשוין
בכצי לבנה עגלה בשורת ישיבתו כדי שיהיה בלן
רואין זה את זה תפוס. כשישור מנו. שני חלקים
מימ ואחר זין. ואף כאן צריך שישתיר שלשה: על
עיר. על ירושלים: תניא ברבי יוסף. דאמר רבי
אליעזר בן יעקב בלדו סנהדרין בעי מהני. דקלין
פרט לסמון רבי יהודה היא: בשדה ושכחת עמר
בשדה, לרבי יהודה משמע בשדה על פני
השדה, ולרבנן משמע בתוך השדה: הם
מעניניה דקרא. צריכין למירשיה. והכא
מעניניה דקרא תדרוש ליה. גבי חלל כתיב כי
ימצא חלל, כל היכא דמשתבח ואפי' טמון.
הלק על ברחו כי אתא באדמה למעטי טמון
בא תדרוש ביה על פני האדמה, דאי לרבי
לא איצטריך: אף שכחה בגלוי. והנה ממעט טמון
ממשעוהא אי לא דדבר רבייה:

ו"ו לא משמע ליה. (מאי קאמר רחמנא המיוחרין
שבשופטין). אלא מעתה "ויצאו" שנים, "ומדר" שנים,
לר' יהודה הרי פאן תשעה, לר' שמעון הרי פאן
שבעה! הווא מיבעי ליה לכדתניא: "ויצאו" הן ולא
שלוהיהן, "ומדר" שאפילו נמצא בעליל לעיר היו
מודרין, שמעוה לעסוק במדידה. מתניתין, ולא פרבי
אליעזר בן יעקב, דתניא: רבי אליעזר בן יעקב אומר:
"וקנין" זו סנהדרין, "שפטיד" זה מלך וכו' גדול.
מלך דכתיב: "מלך במשפט יעמיד ארץ", כהן גדול
דכתיב: וכתא אל הכהנים הלויים ואל השופט אשר
יהיה וגו'. איבעיא להו, ר' אליעזר בן יעקב במלך וכו' גדול
הוא דפליג, אבל בסנהדרין אי בר' יהודה אי
בר' שמעון סבירא ליה, או דלמא בסנהדרין נמי פליג.
עד דאיכא פולח סנהדרין? אמר רב יוסף: תא שמע,
מצאן וכן ממרא אפי' פני והמרה עליהן, יכול תהא
המראתו המרהא? תלמוד לומר: "וקמת ועלית אל
המקום" מלמד שהמקום גורם. דנפוק כפה? אלימא
דנפוק מקצתן, דלמא הנה דאיכא גזאי, כותיה סבירא
להו? אלא פשיטא דנפוק פולח, ולמאי? אי לדבר
הרשות, מי מצו נפקי? והכתיב: "שרד אגן הספר
אל יחסר הפזן" שאם נצרך אחד מהם לצאת, אם
יש שם עשרים ושלשה פגנר סנהדרין קטנה יוצא, ואם
לאו אינו יוצא. אלא פשיטא לדבר מצוה, למאי, לאו

לשכחת קמה. שאם שכח וזית אחת לקצור קאי עגלה בלא תשוב לקחתו, והכי משמע
ושכחת עמר או ושכחת בשדה: נפקא להו. מבשדך ושכחת, קרי ביה ששכח את קצת
שדה: שצפו עמרין לתוך שדה חבירו. שצבקה היות והריקה את העמרין מן הארץ
וצופתן לתוך שדה חבירו ושכחת, כסבור שאינו שלו. נפקא מבשדך ולא בשדה חבירך
דלא הוה שכחת: ורבנן. מעוטא דשדה חבירו
נפקא לדו מדרה ליה למכתב כי חקצור קצירך
בשדה ושכחת וכתוב בשדה: צפו עמרין לתוך
שדה. שהיו משלים על גבי אבן או עמוד או זו
על זו: פרט לשפוט. וקא סלקא דעתך צפו ממש
על גבי אבן או על גבי עמוד: ולמעשה הוה
שדה חבירו. צפו על גבי אבן הוא דמעט אכל
מנחים לא מעט, והא בשדך כתיב, אלא הא
דקאמר צפו לאו דקאמר צפו על שום דבר קאמר,
דאפי' מנחים על גבי קרקע נמי קאמר אינו
שכחת, והאי דקאמר צפו דלא משכחת עמרין
לתוך שדה חבירו אלא בצפם, שהיו מציפין
על הארץ ומביאתן לשם: שהחוק בו להוליכו
לעיר. ס"ד השתא דאורחא דמלתא נקט ולא
דקא: וכה בית. ותו לא הוה שכחת, דבעין
שכחת מקצור דקאמר בב"מ בפרק קמא דף וי.
מפני שהוא כפה. שהוא פטור על שהחוק בו
כאלו היה עודנו צפ מעל הקרקע ומנח בידו
הריני כבן עזאי בשוקי סברא. וזו אחד היה
דעתו צלילה. אמר ר' יצחק כהן בפומבדיתא מוכן
להשיב דבר לשואל בעמק ובחריפות כבן עזאי
שהיה חריף ודורש בשוקי סברא: שני חלקים זה
על זה. והאחר משוך להלן מחברו מעט, ואם
תמרוז מזה יקרב לעיר אחת ואם תמרוז
מחברו יקרב לעיר אחרת: ולא מזה מודר ביה.
וד"ה דמביעא ליה נמי או דלמא מין במינו לא
הוי טמון. מין במינו לא הוי צפ ומשניהם מודר
אלא שהוא בכלל אלה:

תניתוה

למדידת עגלה, ור' אליעזר בן יעקב היא? אמר ליה אביי: לא, דלמא להוסיף על העיר ועל העזרות, פרתנן: אין מוסיפין על העיר ועל
העזרות אלא בבית דין של שבטים ואחר. תניא כותיה דרב יוסף מצאן אביית פני והמרה עליהן, פגון שציאו למדידת עגלה או להוסיף
על העיר ועל העזרות, יכול תהא המראתו המרהא? תלמוד לומר: "וקמת ועלית", מלמד שהמקום גורם: נמצא טמון בגל או תלוי
באילן: לימא, מתניתין ר' יהודה היא ולא רבנן. דתניא "ושכחת עמר בשדה" פרט לטמון, דברי ר' יהודה. וחכמים אומרים: "בשדה"
לרבות את הטמון. אמר רב: אפילו תימא, רבנן. הכא מעניניה דקרא, הם מעניניה דקרא. דכתיב "כי ימצא חלל" היכא דמשתבח,
ב"אדמה" פרט לטמון. והתם מעניניה דקרא, דכתיב: "כי תקצר קצירך בשדה ושכחת עמר" שכחה דומיא דקציר, מה קציר בגלוי אף
שכחה בגלוי, כתב רחמנא "בשדה" לרבות את הטמון. לר' יהודה נמי, תיפוק ליה משכחה דומיא דקציר, אין הכי נמי, ואלא "בשדה",
למה לי? מיבעי ליה לרבות שכחת קמה. ורבנן, שכחת קמה מנא להו? נפקא להו מ"כי תקצר קצירך בשדה". ור' יהודה מיבעי ליה
לר' אבהו ר' אלעזר, דאמר ר' אבהו אמר ר' אלעזר: פרט לשפוט עומרין לתוך שדה חבירו. ורבנן, מ"בשדה" "בשדה". ור' יהודה
"בשדה" "בשדה" לא משמע ליה פני ר' ירמיה: צפו עומרין לתוך שדה, מהו? אורי שדה בשדה דמי, או לאו בשדה דמי? אמר ליה
רב כהנא לרב פפי, ואמרי לה רב כהנא לרב זבדי: תפשוט ליה מדרבי אבהו אמר ר' אלעזר, דאמר: פרט לשפוט עומרין לתוך שדה
חבירו. חבירו אין לתוך שדהו לא ולשמעיה לתוך שדה חבירו, צפו אין, מונחין לא? והא צענן "בשדה" וליכא! אלא לתוך שדה
חבירו ואפילו מונחין, והאי דקאמר צפו, דלא משפחת לה אלא בצפם. תא שמע: עומר שהחוק בו להוליכו לעיר, והניחו על גבי חבירו
ושכחו, התחתון שכחה, והעליון אינו שכחה. ר' שמעון בן יהודה אומר משום ר' שמעון: שניהם אינן שכחה, התחתון מפני שהוא
טמון, והעליון מפני שהוא צפ. עד כאן לא פליגי אלא בתחתון, אבל בעליון דברי הכל לא הוה שכחה. שאני התם, כיון דאחזיק ביה,
וכה ביה. אי הכי, מאי איריא על גבי חבירו? אפילו בשדה נמי! אין הכי נמי, והאי דקתני "על גבי חבירו", משום תחתון. והא "מפני
שהוא צפ" קאמר! אימא: "מפני שהוא כפה". אמר אביי: הריני כבן עזאי בשוקי סברא. אמר ליה ההוא מדרבנן לאביי: שני חלקים
זה על גבי זה, מהיכן הוא מודר? מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צפ, ומעליון מודר. או דלמא מין במינו הוי צפ, ומין במינו
לא הוי טמון, ומתחתון מודר. או דלמא מין במינו הוי טמון, ומין במינו לא הוי צפ, ולא מתחתון מודר ולא מעליון מודר? אמר ליה,

תניתוה:

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מו עמוד ב

רש"י

רש"י

תנינו. לחרב מנייה דפלוגתא היא בטמון, אבל צף לא פשט לה מנה דהא אוקימנא
טעמא דעליון משום דאחיו ביה הוא וצף לא ידעינן מאי הו' עגלה: סבריה. רבנן דבי
מדרשא דבעו למיפשט מנה דפלוגתא בטמון דמין במינו הוא. דהני תנאי אפלו תנא קמא
דאמר חתתון שכחה בר' יהודה סבירא ליה דאמר בשדה פרט לטמון, וטעמא משום דמין
במינו לא הו' טמון: חלל. לא מקרי אלא בכלי
ברזל בעין חרב. בגלן ואפלו מפרפר צף וטמון
ותלויה: וקפל באשפה. דלא הו' צף ולא טמון ולא
תלוי ואפלו הכי אין עורפין דחלל קבעי, אלא
קרא בדכתיב בעית: חלל ותרם כתיב. הקרובים
אל החלל ועוד חללים טובא למדרש חלל דוקא
ולא חנוק: פרט למצוי. תדיר. כגון ספר או עיר
שרבה עובדי עובדים: קמ"ל בדתנא בו. והכי
קאמרי, נמצא סמוך לעיר שאין בה ביד, אין
מודרין לה אלא לעיר שיש בה ביד מודרין, איזו
היא עיר שיש בה ביד קרובה לו, ואי לא הדר
תנאי הנה אמנא אין מודרין בכל: ת"ל ולקחו
זקני העיר מכל מקום. דהאי העיר קרא ותרם
הוא. דמצוי למכתב ויהיה העיר הקרובה אל
החלל ולקחו זקניה עגלת בקר: סתני. כגון.
מקצמם. שאין זו קרובה לו מזו אפלו בקמל חות:
ואין ירושלים בו. מפרש טעמא בגמ': מוליכין
הראש אצל חנוק. בגמ' מפרש למאי הלכתא
מוליכין: גמ'. אפשר לצמצם אפשר לבחן
המדה ואמת מדרו שאין זו קרובה לו מזו בכל
והו' להו שתיקו קרובות: וקסבר. גמי קרובה
דכתיב בקרא אפלו קרובות במשמע כמו ובהמה
רבה ויזק 7, דאסד אי אפשר לצמצם אין כאן

קרובה אלא אחת ואנן הוא דלא ידעינן הי מנייה. ונהו ליה למימר יביאו עגלה בשתפוח
ותנו אם שלנו קרובה חלקכם יהא קני לנו ואם עירכם קרובה חלקנו יהא קני לכם:
אלימא לענין מדידה. קאמר יביאו הראש אצל חנוק. דמקום שנמצא חנוק שם צריך
למודד ויביאו הראש לכאן, והא מדקתני בו: קנה מקומו. לקחו שם דהא אחר מ' תנאים
שהתנה ידועש בפרק מרבה וי"ז דף פ"א. עקר
חיותא בו. והלכך עקר חלל מיקרי ומודרין מנייה
בדכתיב אל הערים אשר סביבות החלל: אתה
גווי. אתה מראשי צורת ראשי תחלה. דגוד
לישנא דרישא כמו גוי נורף שער ראשך. תלש
וגלי ראשך. אפילו תימא אבא שאול. בר' עקיבא
סבירא ליה: מ"ם דרבי אליעזר בן עקיבא. דאמר
מן הצנאר הוא קרי חלל: דכתיב אל צנאר
חללי נשעים. והלכך ממנו מודרין בדכתיב אל
החלל פתני. נפסרו זקני ירושלים בו. שאין
עליהם אלא למדוד. בדכתיב ויצאו זקני
ושפטיו ומדדו ואע"פ שאינו איתן כשר. דלא
כתיב ביה עבוקא ולא נאמר אלא למדוד
בפופיין. כמין סבין גדול: מאחרתיה. ממול ערפה
מקושה אסור. לעולם ויותר לסרוק שם פשתן.
דוקא נקט עבודת שאניה גופה של קרקע
בדמפרש בגמרא: לא בא לדינו ופטרנוהו.
בגמרא מפרש בלא מוונות. והני דייני לא שפכו
לא נהרג על דינו. פטרנוהו בלא מוונות
והצריך ללסס את הבריות ועל ודין כך נהרג
לא ראינוהו והתנוהו. ויחיד בלא חבורה. והני
ועינינו לא ראה.

והכתבים

באשפה שאין עורפין? אלא חנוק. הקא גמי "באדמה" ולא טמון בגל, "נפל"
ולא תלוי באילן, "בשדה" ולא צף על גבי מים. ורבי אליעזר, "חלל" ותרם כתיב: נמצא סמוך לספר או לעיר שרובה גוים בו:
דכתיב: "כי ימצא" פרט למצוי: או לעיר שאין בה בית דין: דבעינא "זקני העיר וליבא: אין מודרין אלא לעיר בו: פשיטא?
כיון דתנא לעיר שאין בה בית דין, אנא ידענא דאין מודרין אלא לעיר שיש בה בית דין? הא קא משמע לך, בדתנאי: מנן
שאם נמצא סמוך לעיר שאין בה בית דין, שמניחין אותה ומודרין לעיר שיש בה בית דין? תלמוד לומר: "ולקחו זקני העיר
ההוא" מכל מקום: מתני' נמצא מכון בין שתי עירות, שתיחן מביאות שתי עגלות, דכרי ר' אליעזר. ואין ירושלים מביאה
עגלה ערופה. נמצא ראשו במקום אחר וגופו במקום אחר, מוליכין הראש אצל חנוק, דכרי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר:
חנוק אצל הראש. מאין היו מודרין? ר' אליעזר אומר: מסיבורו, ר' עקיבא אומר: מחוטמו, ר' אליעזר בן עקיבא אומר: ממקום
שנעשה חלל, מצאורו: גמ'. מאי טעמא דרבי אליעזר? קסבר אפשר לצמצם, ו"קרובה" ואפילו קרובות: ואין ירושלים מביאה
עגלה ערופה: דאמר קרא: "לרשתה", וקסבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים נמצא ראשו במקום כמפלג? אלימא לענין
מדידה קמיפלג, הא מדקתני סיפא "מאין היו מודרין", מכלל דרישא לא במדידה עסקינו! אמר ר' יצחק: ב"מ מוצה קנה
מקומו" קמיפלג, והכי קאמר: לקוברו קנה מקומו, ותיבא דנמצא ראשו במקום אחר וגופו במקום אחר מוליכין הראש אצל
חנוק, דכרי ר' אליעזר. ר' עקיבא אומר: חנוק אצל הראש. במאי קמיפלג? מר סבר: גופיה בדוכתיה נפיל, רישא דנארי ונפיל.
ומר סבר רישא היבא דנפיל נפיל, גופא הוא דרהיט אויל: מאין היו מודרין? במאי קמיפלג? מר סבר עיקר חיותא באפיה,
ומר סבר עיקר חיותא בטיבוריה לימא פי הני תנאי מתיבין הולד נוצר מראשו, וכן הוא אומר: "מפני אפי אתה גווי" ואומר
גוי נורף והשליכ" וגו'. אבא שאול אומר: מסיבורו, ומשלח שרשו אילף ואילף. אפילו תימא אבא שאול, עד כאן לא קאמר
אבא שאול אלא לענין יצירה, דכי מיתצר ולד, ממציעתיה מיתצר. אבל לענין חיותא, דכילי עלמא באפיה הוא, דכתיב: "כל
אשר נשמת רוח חיים באפיו" וגו': ר' אליעזר בן עקיבא אומר: ממקום שנעשה חלל מצאורו: מאי טעמא דרבי אליעזר בן
עקיבא בדכתיב: "לתת אותך אל צנאר חללי נשעים": מתני' נפסרו זקני ירושלים והלכו להן. זקני אותה העיר מביאין עגלת
בקר אשר לא משכה בעול, ואין המום פוסל בה, ומודרין אותה לנחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה. אף על פי שאינו איתן,
כשר. ועורפין אותה בקופיץ מאחרתיה. ומקושה, אסור מלורוע ומלעבוד. ומותר לסרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. זקני אותה
העיר רוחצין את ידיהן במים במקום ערפה של עגלה, ואמרים "דינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו" וכי על
דעתנו עגלה שזקני בית דין שופכי דמים הן? אלא שלא בא על דינו ופטרנוהו בלא מוון, ולא ראינוהו והתנוהו בלא לוייה.

והכתבים

ביאורים למסכת סוטה דף מו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

עורפין, דכתיב 'כי ימצא חלל' שמשמע שנמצא דבר שאינו
 רגיל, פרט למצוי - לדבר שהוא רגיל שימצא, ובעיר הסמוכה
 לספר וכן ברובה עובדי כוכבים, מצוי הדבר שיהיו חללים.
 שנינו במשנה, או לעיר שאין בה בית דין, מבארת הגמרא,
 הטעם שאין מודדין לעיר שאין בה בית דין, הוא משום דבעינא
 - שיש צורך שיתקיים מה שנאמר בפרשה 'וקני העיר, וליבא'.
 שנינו בסוף המשנה, אין מודדין אלא לעיר שיש בה בית דין כו',
 מקשה הגמרא, פשיטא, כיון דתנא כבר שאין מודדין לעיר
 שאין בה בית דין, אנה דענא דאין מודדין אלא לעיר שיש
 בה בית דין, מתרצת הגמרא, אילו לא שנינו אלא שעיר שאין
 אל החלל אין בה בית דין, אין מביאים עגלה ערופה כלל,
 ובתוספת זו שבמשנה הא קא משמע לך, בדתנא - את הדין
 השני בברייתא, מנן שאם נמצא החלל סמוך לעיר שאין בה
 בית דין, שמניחין אותה ומודדין לעיר שיש בה בית דין,
 תלמוד לומר 'ולקחו וקני העיר ההיא' ומלת 'עיר' יתירה היא,
 שהיא יכול לומר ולקחו וקניה, ומן היתור אנו למדים שגם
 כשהעיר הקרובה אין בה בית דין, מכל מקום מביאה העיר
 הקרובה ביותר שיש בה בית דין.
 משנה, נמצא ההרג מכוון בין שתי עירות בדיוק באותה
 מידת קרבה, שתייהן מביאות שתי עגלות, דברי רבי אליעזר.
 ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה גם כשהיא העיר הקרובה
 אל החלל.
 נמצא ראשו של ההרג במקום אחד לחוד, וגופו במקום אחר,
 מוליכין הראש אצל הגוף, דברי רבי אליעזר. רבי עקיבא
 אומר, מוליכין הגוף אצל הראש.
 מאן - מאיזה מקום בגוף היו מודדין, רבי אליעזר אומר,
 מודדין מפיבורו. רבי עקיבא אומר, מודדין מחוטמו. רבי
 אליעזר בן יעקב אומר, מודדין במקום שנעשה בו חלל, דהיינו
 מצוארו.
 גמרא. אומרת הגמרא, מאי טעמא דרבי אליעזר במה שאמר
 שאם נמצא מכוון בין שתי עירות, שתייהן מביאות, קסבר,
 אפשר לצמצם - יש אפשרות לצמצם ולדייק, שמה שנמצאו
 שתי העירות מכוונות במדה, אכן מדידה נכונה היא וקרובות הן
 במידה שזה, ואין אחת קרובה מחברתה אפילו במשהו, שאם
 נאמר שאי אפשר לצמצם, והמדידה שלנו אינה מדויקת, הרי
 זה ספק מי מזה הקרובה, ועל שתייהן להביא עגלה אחת
 בשותפות, ולהתנות, שאם היא אינה העיר הקרובה, הרי היא
 מקנה את חלקה בעגלה לעיר האחרת. ועוד סבר רבי אליעזר,
 שאף אמרה תורה 'קרובה' בלשון יחיד, אין קפידא שתהיה רק
 אחת שמביאה, אלא לא דווקא הוא, ו'קרובה' ואפילו קרובות.
 שנינו במשנה, ואין ירושלים מביאה עגלה ערופה. מבארת
 הגמרא את הטעם, דאמר קרא 'באדמה אשר ה' אלקיך נתן לך
 לרשתה' שמשמע, שהוא מקום שעלה ונחלק בגורל, וקסבר
 התנא של המשנה ירושלים לא נתחלקה לשבטים לפי הגורל,
 אלא היא נחלת הכלל.
 שנינו במשנה, נמצא ראשו במקום אחד וגופו במקום אחר,
 מוליכין הראש אצל הגוף דברי רבי אליעזר, רבי עקיבא אומר
 הגוף אצל הראש כו'. שואלת הגמרא, רבי אליעזר ורבי עקיבא
 במאי קמפלגי - לענין מה נחלקו, אילינא לענין מדידה של
 העיר הקרובה קמפלגי, ומוליכין הראש אצל הגוף, היינו
 שמודדין מהגוף, הא מדקדקני סיפא בדמשך המשנה שנחלקו
 תנאים מאן היו מודדין האם מפיבורו או מחוטמו או מצוארו,
 מכלל דרישא שעוסקת כשהראש והגוף היו בשני מקומות לא
 במדידה עסקינן, שהרי לענין מדידה ברור לנו לפי כל שיטה
 מהדין מודדים.

תנייה - יש לפשוט חלק מספק זה מן הברייתא שהוזכרה לעיל
 בסוגיא, ששינוי בה, עומר שהחזיק בו להוליכו לעיר והניחו
 על גבי עומר חבירו ושכחו, התחתון שכחה והעליון אינו
 שכחה. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, שניהן
 אינן שכחה, התחתון מפני שהוא טמון, והעליון מפני שהוא
 צף. ומבארת הגמרא את הראיה מן הברייתא, סבריה - סברו
 בני בית המדרש, דהני תנאי שבברייתא שנחלקו בדין העומר
 התחתון, ואף מי שמחייב בו בשכחה דרבי יהודה סבירא להו,
 דאמר, 'בשדה' פרט למטון שאין נוהג בו דין שכחה, ולמרות
 כך מחייב תנא קמא את העומר התחתון בדין שכחה. מאי לאו
 בהא קא מילגני תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה, דמר - רבי
 שמעון בן יהודה שפטר סבר, שגם כשהטמנה היא באופן של
 מין במינו כמו בעניינו שהעומר התחתון נטמן תחת העומר
 העליון שהוא מינו, הוי בכך מטון ואינו נוהג בו דין שכחה. ומר
 - תנא קמא שמחייב סבר, שכשהטמנה היא באופן של מין
 במינו, אין העליון חשוב כהפסק, ולכך לא הוי מטון ונוהג בו דין
 שכחה. נמצא אם כך, שהשאלה שאילו את אביי, האם סברת
 מין במינו נכונה היא לענין שלא יקרא טמון או לא, נחלקו בכך
 תנא קמא ורבי שמעון בן יהודה.
 דוחה הגמרא, לא, אין לפשוט מברייתא זו, ולא בכך נחלקו תנא
 קמא ורבי שמעון, אלא אי דרבי יהודה היה סבירא להו שפטר
 בעומר טמון, דכולי עלמא היו אומרים שגם כשהטמנה היא
 באופן של מין במינו הוי מטון ולא היה חל עליו דין שכחה.
 והקא בברייתא זו, חכמים ורבי שמעון בן יהודה בפלוגתא דרבי
 יהודה ורבנן קמילגי, דרבנן שאמרו שיש לתחתון דין שכחה
 סוברים דרבנן שמחייבים את העומר הטמון. ורבי שמעון בן
 יהודה שאמר שאין לתחתון דין שכחה סבר דרבי יהודה שפטר
 את העומר הטמון.
 מקשה הגמרא, אי הכי שרבנן שבברייתא מחייבים בדין שכחה
 בכל עומר טמון, מאי איריא שנקטה הברייתא את המחלוקת
 באופן שהניח את העומר על גבי עומר חבירו שבכך יש מקום
 לומר שאין לתחתון דין טמון משום שההטמנה היא במינו, הרי
 לדבריהן אפילו אם טמנו ממש בעפר ובצידור נמי מחייבים רבנן.
 מתרצת הגמרא, אין הכי נמי יכלה הברייתא לנקוט את
 המחלוקת גם כשטמנו בעפר או בצידור, ולהודיע דכח דרבי
 יהודה דאמר אפילו מין במינו הוי מטון ואין נוהג בו דין
 שכחה, נקטה הברייתא את המחלוקת כשנטמן תחת עומר חבירו.
 תנו רבנן, נאמר בפסוק שנמצא 'חלל' שמשמעו הרוג בכלי
 ברזל, ולא כשנמצא חנוק. וכמו כן 'חלל' משמעו שכבר הרוג
 ולא כשנמצא מפרפר. נאמר 'באדמה' ולא כשנמצא טמון בגל.
 נאמר 'נזופל' ולא כשנמצא חלוי באילן. נאמר 'בשדה' ולא
 כשנמצא צף על פני המים. רבי אליעזר אומר, ככולן - בכל
 מצב שנמצא, בין אם הוא מפרפר או טמון או תלוי או צף, אם
 היה חלל - הרוג במכת חרב עורפי.
 תנא, אמר רבי יוסי בן יהודה, אמרו לו חכמים לרבי אליעזר,
 אי אתה מודה שאם היה חנוק ומופל באשפה, שאין עורפי
 עליו, שכיון שלא הוכה במכת חרב, אין זה קרוי חלל, אלא
 לדבריהן דורשים 'חלל' ולא חנוק, הא נמי תדרוש 'באדמה'
 ולא מטון בגל, 'נזופל' ולא תלוי באילן, 'בשדה' ולא צף על
 גבי מים, ומדוע בדרשות אלו אתה חלוק עלינו. אומרת הגמרא,
 ורבי אליעזר שדורש רק את 'חלל' ולא את יתר הדרשות, טעמו
 הוא כי 'חלל' יתירא כתיב בפרשה זו פעמים רבות, ומן היתור
 הוא דורש למעט חנוק, אבל הפסוקים האחרים אינם מיותרים,
 ומן המשמעות עצמה לא משמע לו למעט.
 שנינו במשנה, נמצא סמוך לספר או לעיר שרופה עוברי
 פוכבים כו', מבארת הגמרא את הטעם שבשני אלו לא היו

ביאורים למסכת סוטה דף מז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מבזק המאור"

מעגלה, הרי איבא למיפרך על הקל וחומר, מה לעגלה שלכך
 פוסלת בה עבודה, שחמורה היא בכך שכן שנים פוסלות בה,
 שהרי אינה קרויה עגלה אלא בת שנתה, אבל קדשים שקלים
 הם בכך שאין השנים פוסלות בהם, אף עבודה לא תפסול בהם,
 וכיון שאין כאן קל וחומר, אין צורך למעט אותם מ'בה', ובהכרח
 בא למעט פרה משאר עבודות שאינם עול, ומדוע אמר רב שאף
 שאר עבודות פוסלות בפרה, מתרצת הגמרא, ואז קדשים מי
 ליבא דפסלי בהו שנים - וכי לא מצאנו קדשים שפוסלים בהם
 שנים, וכיון שיש קדשים שפוסלים בהם שנים, כגון פסח וחטאת
 שנאמר בהם 'בן שנתו', כי איצטרך קרא שנאמר בעגלה 'בה',
 להנה קדשים דפסלה בהו שנים שבהם ניתן ללמוד בקל וחומר
 מעגלה שתפסול בהם עבודה, הואיל ואין בהם פירכא זו של
 פסול שנים, ולכך ניתן לומר ש'בה' זה ממעט רק קדשים ולא
 פרה.
 מקשה הגמרא, וקדשים, מה דלא פסלה בהו עבודה, וכי
 מהבא נפקא מהמיעוט 'בה', הרי מההם נפקא, ממה שנאמר
 בפרשת מומין, "עונת או שבור או חרוץ או יפלת או גרב או
 ילפת לא תקריבו אלה לה", ומהמלה 'אלה' מדויק, שרק אלה
 שהם מומין אי איתיה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים
 שנעבדה בהו עבודה, ואין צריך ללמוד זאת מ'בה', ושוב יקשה,
 שבהכרח נדרוש מ'בה' שאין שאר עבודות פוסלות בפרה, וקשה
 על דברי רב. מתרצת הגמרא, אף שכבר נאמר 'לא תקריבו
 אלה', עדיין איצטרך למעט זאת מ'בה', שאילו נאמר רק 'לא
 תקריבו אלה', סלקא דעתך אמינא, שמה שאין עבודה פוסלת
 בקדשים, הני מילי היבא דעבד בהו עבודה היתר, אבל עבד
 בהם עבודת איסור כגון שעבד בהם בשבת, או שחרש בכלאים
 של שור וחומר, אימא ליתסרו להקריבה, לכך צריכא למעט
 זאת גם מ'בה'.
 מקשה הגמרא, והא נמי כשעבד בהם עבודת איסור, הרי מהבא
 נפקא, שנאמר בפרשת מומין פסוק נוסף, "וימרז בן נזר לא
 תקריבו את לחם אלהיהם מכל אלה", וגם כאן מדויק מהמלה
 'אלה', שרק אלה שהם מומין אי איתיה מקריב, אבל אתה
 מקריב קדשים שנעבדה בהו עבודה, וכיון שנאמרו שני
 פסוקים, ודאי יש לדרוש את השני לעבודת איסור, ושוב אין
 צורך ללמוד זאת מ'בה' שבעגלה, ובהכרח נדרוש מ'בה' שאין
 שאר עבודות פוסלות בפרה, ושוב יקשה על דברי רב. מתרצת
 הגמרא, אף שנאמרו שני פסוקים בפרשת מומין, עדיין איצטרך
 למעט זאת מ'בה', שאילו לא נאמרו אלא פסוקים אלו, סלקא
 דעתך אמינא, שמה שאין עבודה פוסלת בקדשים, בין עבודת
 היתר ובין עבודת איסור, הני מילי, היבא דעבד בהו בששה
 חוליו, אבל אם עבד בהו בששה קדשים, אימא ליתסרו בכך
 מהקריבה, לכך צריכא למעט זאת גם מ'בה' שבעגלה, ולענין זה
 נדרש 'בה', ולא למעט פרה, וכדברי רב שלמדים מעגלה לפסול
 גם שאר עבודות בפרה.
 נפקא אמר רב יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה
 עודה - אגודה של שקין פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין
 פרה לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה,
 שכן כתוב בה 'אשר לא עלה עליה', ובעגלה אינה נפסלת
 במלאכת משא עד שתמשוך את המשא מעט, שכן כתוב בה
 'אשר לא משכה', הרי שלענין זה שוה פרה לעגלה, שמלאכת משא
 פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא עול, אלא משום שלמדים
 פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן בברייתא, ולדבריך שאמרת
 ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר לעגלה, נאמר גם ש'בה'
 שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה', יוציא מן הקל וחומר
 לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר עבודות פוסלות, אבל
 בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולה בה שאר עבודות.
 מתרצת הגמרא, שאני פרה שמה שאר עבודות פוסלות בה,
 אינו משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום דילפינן בגזרה
 שוה 'עול' 'עול' פרה מעגלה, שכשם שעגלה שאר עבודות
 פוסלות בה, כך פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו
 מופנית לגזרה שוה, הרי הוא כאילו מפורש בה שאר עבודות
 פוסלות בה, והמיעוט של 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשו לדרב
 אחר. מקשה הגמרא, אם כך, עגלה נמי מדוע אין המום פוסל
 בה, היתר? הלא גזרה שוה 'עול' 'עול' מפרה, ונאמר שכשם
 שהמום פוסל בפרה, כך יפסול בעגלה. מתרצת הגמרא, אי
 אפשר ללמוד מגזרה שוה זו לענין מום, כי הא מיעט דהמא
 בפרה 'בה', לומר שאין המום פוסל אלא בה ולא בעגלה. מקשה
 הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות בפרה, אמרת
 שלמדים מגזרה שוה לפסול שאר עבודות, הרי בעגלה נמי
 כתיב 'בה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שוה לענין שאר עבודות,
 כיון שמיטתה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות
 ולא בפרה.
 מתרצת הגמרא, והוא - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם,
 אלא מביעי ליה למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה,
 שולא מיעוט זה, סלקא דעתך אמינא לית קדשים בקל
 וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה, ומה עגלה שקלה היא
 שאין מום פוסל בה, עבודה פוסלת בה, קדשים שחמורים הם
 שמום פוסלת בה, אינו דין שנעבדה פוסלת בה, ולכך הוצרך
 הכתוב לומר בעגלה 'בה', לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא
 בקדשים, אבל פרה לא נתמעטה מכאן, ולמדה מגזרה שוה
 מעגלה שאף שאר עבודות פוסלות בה.
 מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר

והכהנים אומרים, "כפר לעמך ישראל אשר פדית [ח] ואל
 תתן דם נקי בקרב עמך ישראל", ואף שהפסוק מסיים 'ונכפר
 להם הדם', לא היו צריכין לומר "ונכפר להם הדם", שאין זה
 בכלל האמירה, אלא רוח הקודש כמשמרתו ואומרת בתורה,
 אימתי שתעשו ככה הדם מתכפר להם.
 נמרא. שנינו במשנה שאין המום פוסל בעגלה. מקשה הגמרא,
 ויהא מום פוסל בעגלה מקל וחומר, ומה פרה אדומה שאין
 השנים פוסלות בה שהרי אין שיעור לשנותיה, מום פוסל בה
 שהרי נאמר בה 'אשר אין בה מום', עגלה ששנים פוסלות בה
 שהרי אין קרויה עגלה אלא עד בת שנה, אינו דין שיהא מום
 פוסל בה. מתרצת הגמרא, שאני התם לענין מום שחלוקה בו
 עגלה מפרה, דאמר קרא בפרה, 'אשר אין בה מום', ומלת 'בה'
 באה למעט, דווקא בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה
 והמיעוט מוציא מסברת הקל וחומר.
 מקשה הגמרא, אלא מעתה ש'בה' משמע מיעוט, לא יהו שאר
 עבודות מלבד עלה עליה עול פוסלות בה - בפרה, אלקה
 אמר רבי יהודה אמר רב, הניח עליה - על פרה אדומה עודה
 - אגודה של שקין פסולה משום מלאכה, וחילוק יש בין פרה
 לעגלה, שלענין פרה די בעליית המשא עליה כדי לפסולה, שכן
 כתוב בה 'אשר לא עלה עליה', ובעגלה אינה נפסלת במלאכת
 משא עד שתמשוך את המשא מעט, שכן כתוב בה 'אשר לא
 משכה', הרי שלענין זה שוה פרה לעגלה, שמלאכת משא
 פוסלת בה, אף שלא נאמר בה אלא עול, אלא משום שלמדים
 פרה בקל וחומר מעגלה כדלקמן בברייתא, ולדבריך שאמרת
 ש'בה' שבפרה מוציא מקל וחומר לעגלה, נאמר גם ש'בה'
 שבעגלה שנאמר בה 'אשר לא עובד בה', יוציא מן הקל וחומר
 לפרה, ונאמר שדווקא 'בה' בעגלה שאר עבודות פוסלות, אבל
 בפרה שלא נאמר בה אלא עול, לא תפסולה בה שאר עבודות.
 מתרצת הגמרא, שאני פרה שמה שאר עבודות פוסלות בה,
 אינו משום שלמדים מקל וחומר, אלא משום דילפינן בגזרה
 שוה 'עול' 'עול' פרה מעגלה, שכשם שעגלה שאר עבודות
 פוסלות בה, כך פרה שאר עבודות פוסלות בה, וכיון שמלה זו
 מופנית לגזרה שוה, הרי הוא כאילו מפורש בה שאר עבודות
 פוסלות בה, והמיעוט של 'בה' שבעגלה, בהכרח נדרשו לדרב
 אחר. מקשה הגמרא, אם כך, עגלה נמי מדוע אין המום פוסל
 בה, היתר? הלא גזרה שוה 'עול' 'עול' מפרה, ונאמר שכשם
 שהמום פוסל בפרה, כך יפסול בעגלה. מתרצת הגמרא, אי
 אפשר ללמוד מגזרה שוה זו לענין מום, כי הא מיעט דהמא
 בפרה 'בה', לומר שאין המום פוסל אלא בה ולא בעגלה. מקשה
 הגמרא, אם כך, מדוע לענין שאר עבודות בפרה, אמרת
 שלמדים מגזרה שוה לפסול שאר עבודות, הרי בעגלה נמי
 כתיב 'בה', ונאמר שאין ללמוד גזרה שוה לענין שאר עבודות,
 כיון שמיטתה תורה בעגלה לומר שרק בה שאר עבודות פוסלות
 ולא בפרה.
 מתרצת הגמרא, והוא - המיעוט 'בה' שממעט שדווקא בעגלה
 פוסלות שאר עבודות ולא בדבר אחר לא מפרה ממעט אותם,
 אלא מביעי ליה למעוטי קדשים דלא פסלה בהו עבודה,
 שולא מיעוט זה, סלקא דעתך אמינא לית קדשים בקל
 וחומר מעגלה שתפסול בהם עבודה, ומה עגלה שקלה היא
 שאין מום פוסל בה, עבודה פוסלת בה, קדשים שחמורים הם
 שמום פוסלת בה, אינו דין שנעבדה פוסלת בה, ולכך הוצרך
 הכתוב לומר בעגלה 'בה', לומר שרק בעגלה פוסלת עבודה ולא
 בקדשים, אבל פרה לא נתמעטה מכאן, ולמדה מגזרה שוה
 מעגלה שאף שאר עבודות פוסלות בה.
 מקשה הגמרא, כיצד אמרת ש'בה' שבעגלה הוצרך למעט שאין
 עבודה פוסלת בקדשים, כדי שלא נלמד אותם בקל וחומר

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד א

רש"י

רש"י

והכהנים אויבים. בדכתיב לעיל וגששו הכהנים בני לוי ולא פרש על מה הם נגשים: ולא היו צריכים לומר ונכפר להם היום. כלומר ונכפר דכתיב בקרא לאו אנחנו ואמרו קאי שנתא אף זה בכלל אמירה. אלא מלתא באנפי נפשה היא. שרות הקדש בשר את ישראל ע"י משה רבינו לכשעשו כן ונכפר להם היום. גמ' עגלה. בת שנתה היא ואם

עברה שנתה פסולה. דכל מקום שנאמר בתורה עגל סתם בן שנה הוא. דלית מועדל וכשב בני שנה: פרה אדמה. אין שעור לשנותיה: מום פוסל בה. דכתיב בפרה אדמה אין בה מום (קמורי יט) בה. מעוט: אלא מעתה. דכל היכא דכתב בה מעוטא הוא ולא נמרין מניה בקל וחומר: לא יהו שאר עבודות פוסלות. בפרה: דהא על בלבד כתיב בה אלא דגמר לה בקי' מעגלה דכתיב (דברים כ) אשר לא עבד בה כל עבודות במשמע, ואי בה מעוטא לא נגמר מניה: אלא אמר רב יהודה הניח. על פרה עודה של שקין אגדה של שקין פסולה ואע"ג דלאו על הוא ובעליה לחודיה מיפסקא דכתיב בפרה במלאכת על האמורה בה אשר לא עגלה. בעליה לחודה ואפלו שלא משכה: ובעגלה עד שתמשך. שתטלטל המושא מעט. דבעגלה כתיב אשר לא משכה. ולקמן פריך כיון דשאר עבודות בפרה לא כתיבי ומעגלה דלפניו אמאי מיפסק בעליה לחודה דשאר משאוי שאניו על ממש. מ"מ שמע מנה דגמר פרה מעגלה בקי' בשאר עבודות ואע"ג דכתיב בה מעוטא: שאני פרה דלפניו על על. וכיון דגורה שוה מקנה היא הוה ליה כמאן דכתיב בגופה. ומעוטא דבה דרש ליה לדרשא אחרתא דרלקמן: עגלה נמי תיתי על על ספרה. למום: למעושי קדשים דלא פסקה בה עבודה. מהקדמה. אבל פרה לא

והכהנים אויבים: "כפר לעמך ישראל אשר פדית ה' ואל תתן דם נקי בקרב עמך ישראל". לא היו צריכין לומר "ונכפר להם היום" אלא רוח הקודש מבשרתן: אימתי שתעשו ככה היום מתכפר להם: גמ' ויהא מום פוסל בעגלה. מקל וחומר? ומה פרה שאין השנים פוסלות בה, מום פוסל בה. עגלה ששנים פוסלות בה, אינו דין שיהא מום פוסל בה? שאני היום, דאמר קרא: "אשר אין בה מום" בה מום פוסל, ואין מום פוסל בעגלה. אלא מעתה, לא יהו שאר עבודות פוסלות בה? אלא אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה, ובעגלה עד שתמשך? שאני פרה, דלפניו "על" "על" מעגלה. עגלה נמי, תיתי "על" "על" מפרה? הא מיעט רחמנא "בה". בעגלה נמי כתיב "בה"? ההוא מיבעי ליה, למעושי קדשים דלא פסקה בהו עבודה. סלקא דעתך אמינא, ליתי בקל וחומר מעגלה ומה עגלה, שאין מום פוסל בה, עבודה פוסלת בה. קדשים שמום פוסל בהו, אינו דין שעבודה פוסלת בהו? איכא למיפרך מה לעגלה, שכן שנים פוסלות בה. אפוא קדשים, מי ליכא דפסלי בהו שנים? כי איצטריך קרא, להנך קדשים דפסקה בהו שנים. וקדשים דלא פסקה בהו עבודה

ממעטא דאתא מג"ש: מי ליכא דפסלי בהו שנים. והרי פסח וחטאת דכתיב בהו בני שנתן וכי איצטריך בה למעטניהו מפסול עבודה להכי איצטריך, דאי לא מעטניהו הוה גמרי בקל וחומר מעגלה: שעגלה כהן עבודה. גמ' עבודת אסור. בגון שבבת או כלאים בשור וחמור: עבודת אסור נמי פהאי קרא נפקא. דכיון דתרי קראי כתיבי, על קדוה חד מניה לעבודת אסור: על. גבי פרה נתנא: שאר עבודות פוסלות בה. דכתיב אשר לא עבד בה: ואם נפשך לומר. ואם יש לך להשיב על קי' זה, צא ולמד בגי' נאמר כאן על כו: מאי אם נפשך לומר. מאי הוה לך למיפרך דשבקה תנא לאורחיה וליף בגורה שוה: נאמר כאן כו. והאי על ויתרא הוא, דהא בכלל שאר עבודות הוא: ומפיקום שבאית. לאו תנא קמני לה אלא תיובתיה קא מפרש ואזיל נקרא דקא מותבי לרב יהודה דאמר לעיל שאר משאות פוסל בפרה בעגלה בעלמא, והא כיון דשאר משאוי בפרה לא כתיב ומעגלה לית לה בגורה שוה. ומקום שבאית משם יש לך ללמד נמי דהא עגלה עד שתמשך אף פרה בשאר משאות דלפניו מעגלה עד שתמשך: ת"ל אשר לא עגלה עליה על מ"ס. דרש ליה בלא על מילא כתיב אשר לא עגלה על עליה. והוה דרס כתיב על לדרשא דדרשקא ואזיל: א"כ כו' שלא בשעת עבודה. ואפלו הניחו עליה להקל משא מידו ולא למשוך: אלא בשעת עבודה. כלומר שעבודה זו לצורך היא, אבל אקריא בעלמא שהניח שק עליה ולא להוליכו אלא אקריא ואותבי לא פסקה: משיבת על. לפסול בעגלה: שאני עושה פירות. עגלה בת שנתה לא לדרס בקיום שאין עושה פירות. נחל איתן קשה: שלא תניחיהו. שבתורה:

איתן

מהכא נפקא? מהתם נפקא! "עורת או שבור או חרוץ או יבלת או גרב או ילפת לא תקריבו אלה לה" אלה אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שעגברה בהן עבודה! איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהן עבודת היתר, אבל עבודת איסור אימא ליתסרו, צריכא. והא נמי, מהכא נפקא "ומיד בן גבר לא תקריבו את להם אלהיכם מפל אלה" אלה, אי אתה מקריב, אבל אתה מקריב קדשים שעגברה בהן עבודה. איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הני מילי היכא דעבד בהן בשוה חולין, אבל עבד בהן בשוה קדשים אימא ליתסרו, צריכא. גופא, אמר רב יהודה אמר רב: הניח עליה עודה של שקין פסולה, ובעגלה עד שתמשך. מיתבי "על" אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? אמרת: קל וחומר, ומה עגלה שאין מום פוסל בה, שאר עבודות פוסלות בה. פרה שמום פוסל בה, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה? ואם נפשך לומר: נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על" מה להלן שאר עבודות פוסלות בה, אף כאן שאר עבודות פוסלות? מאי "אם נפשך לומר"? וכי תימא: איכא למיפרך, מה לעגלה שכן שנים פוסלות בה, אי נמי קדשים יוכיחו, שמום פוסל בהן ואין עבודה פוסלת בהן, נאמר כאן "על" ונאמר להלן "על", מה להלן שאר עבודות, אף כאן שאר עבודות. ומקום שבאית, מה להלן עד שתמשך, אף כאן עד שתמשך. תנאי היא, דאיכא דמיתבי לה מעגלה, איכא דמיתבי לה מגופה דפרה, דתניא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? תלמוד לומר: "אשר לא עגלה עליה על" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עגלה עליה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט, עול אין, מיד אחרתא לא? "אשר" רבויא הוא. ותנאי נמי גבי עגלה כי האי גוונא: "על", אין לי אלא עול, שאר עבודות מניין? תלמוד לומר: "אשר לא עבד בה" מפל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "על"? עול פוסל בין בשעת עבודה בין שלא בשעת עבודה. שאר עבודות, אין פוסלות אלא בשעת עבודה. ואימא "אשר לא עבד בה" כלל, "על" פרט, כלל ופרט, אין בכלל אלא מה שבפרט: עול אין, מיד אחרתא לא? "אשר" רבויא הוא. אמר ר' אבהו: בעי מיניה מר' יוחנן: משיבת עול בקמיה? אמר ליה: במלא עול. איבעיא להו, לארפו או לרחבו? אמר להו ההוא מרשבן ור' יעקב שמייה: לדידי מפרשא לי מיניה ר' יוחנן משיבת עול לרחבו מפה. ולמיא מפה? הא קא משמע לך, שיעורא דעול מפה הוי. למאי נפקא מינה? למקח וממכר. אמר ר' יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה: הכי עגלה בנחל? אמר הקדוש ברוך הוא: יבא דבר שלא עשה פירות, ויערף במקום שאין עושה פירות, ויכפר על מי שלא הניחו לעשות פירות. מאי פירות? אילימא פריה ורביה, אלא מעתה זקן וסרים, הכי נמי דלא ערפינו? אלא מצות: ומורדין אותה אל נחל איתן. "איתן" במשמעו, קשה: תנו רבנן: מנין לאיתן שהוא קשה? שנאמר:

איתן

סוטה. פרק תשיעי - עגלה ערופה דף מז עמוד ב

רש"י

רש"י

17 כדאמרין כל מקום שנאמר עד היום הזה לעולם ולעולמי עולמים הוא: שלא דבר בפיו.
18 דלא כתיב אלא וראם באצבעו או באעקמיו שפתיים בדיקלוקן: ולרעו. כדאמרין שאין
19 מלאך המות שולט בהם: שלוחו פרתה. כדכתיב ויצו עליו פרתה אַנְשֵׁי וַיִּשְׁלְחוּ אֹתָהּ:
20 אינו נזק, אותו היצא לדרך: עד עיבורה של עיר. שהוא יצא ממנה, והוא בבית החיצון
21 שבתוך שבעים אמה ושירים לכתי העיר: כי
22 ציניתא דבבל. מקום הוא ובו דקלים הרבה כמו
23 ציני דר הברדל (סנהדרין ק"ט): לא נתישב. והינו
24 לא לשב אדם שם, לא גזר אדם הראשון ישוב
25 שם, והינו דאמרין אינש איתגזרו משני אדם
26 הראשון, שגזר עליו אדם הראשון ישוב דקלים
27 ולא ישוב אחר: שהקדחת עליו את הקסום.
28 שבישוי המים הרעים היתה פרנסתו להביא
29 מים ולמכור: מקטני אטניה. שהיו דואגים
30 שפסקה פרנסתם בשביל שנתרפאו המים:
31 ודלקא. קטנים ממש היו ועל שם מקומם נקראו
32 נגרים שהיו מן הנקדר. הכא מפרש מקומו.
33 ירחו:

לרחו

1 איתן מושבך ושים בפלע קנך. אלמא איתן הוא סלע: מוסרי ארץ. הם הרים, וכל דר
2 שאל אבנים הוא: שהוא יין. ולא שהובא קרקעיתו מחדש מקרקע אחרית: גוי מעולם
3 הוא. הניו ישן: מחמת עות. דכתיב בה ממוול ערפו (ויקרא ט): בלי עלמא לא פליגי. דהא
4 כתיב ולא יורע משמע להבא. מדלא כתיב ואשר לא יורע דלקחו משמע לשעבר: מי
5 כתיב ולא יעבר. אי הוה כתיב אל נחל איתן
6 ולא יעבר בו הוה משמע להבא, אבל השתא
7 דכתיב (ואשר) לא יעבר משמע לשעבר, דאשר
8 לא לשון צוהא הוא: אשר לשעבר משמע.
9 אע"ג דלא יעבר להבא משמע, הני מלי בלאו
10 אשר, אבל השתא דכתיב אשר על פרך מוכח
11 עלה דלשעבר הוא: רבויא הוא. לא בא אלא
12 לרבות כל עבודות בדיקלוקן דלא תדרשיה
13 בכלל ופרט: בופין ללויה. בופין את מי שאינו
14 רוצה ללוות את חברו לדרך שילוחו: ונקרא
15 שמה לזו. סיפיה דקרא, היא שמה עד היום
16 הנה, ומניה ליק' דלא נחלבבלה ולא תרבה.
17
18
19
20
21
22
23
24
25
26
27
28
29
30
31
32
33

11 "אשר לא יעבר" ור' יאשיה: "אשר" לשעבר משמע, ור' יונתן: "אשר" רבויא הוא: ומותר
12 לפרוק שם פשתן ולנקר שם אבנים. תנו רבנן: "אשר לא יעבר בו ולא יורע" אין לי אלא יורעה, שאר עבודות מנן? תלמוד לומר:
13 "אשר לא יעבר בו" מכל מקום. אם כן, מה תלמוד לומר "ולא יורע"? לומר קד: מה יורעה מיוחדת שהיא בגופה של קרקע, אף
14 כל שהיא בגופה של קרקע, יצא סריקת פשתן וניקור אבנים, שאין בגופה של קרקע. ואימא "אשר לא יעבר בו" כלל, "ולא יורע"
15 פרט, כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט; יורעה אין מידי אחרת לא! "אשר" רבויא הוא: זקני העיר רוחצין ידיהן בו. כו.
16 תנו רבנן, "וכל זקני העיר ההיא הקרבים אל החלל ירחצו את ידיהם על העגלה הערופה בנחל" שאין תלמוד לומר "הערופה",
17 ומה תלמוד לומר "הערופה"? על מקום עריפתה של עגלה. "ואמרו דינו לא שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", וכי על לבנו
18 עלתה שביט דין שופכין דמים? אלא, לא בא לדינו ופטרנוהו בלא מזונות ולא ראינוהו והתננוהו בלא לוויה. תניא, היה ר' מאיר
19 אומר: בופין ללויה, ששכר הלויה אין לה שיעור, שנאמר: "ויראו השמרים איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא
20 העיר ונשינו עמך חסד", ובתיב: "ויראם את מבוא העיר". ומה חסד עשו עמו? שכל אותה העיר הרגו לפי חרב, ואותו האיש
21 ומשפחתו שלחו. "וילך האיש ארץ החתים ויבן עיר ויקרא שמה לזו הוא שמה עד היום הזה" תניא: היא לזו שצובעין בה תכלת,
22 היא לזו שבא סנהריב ולא בלבבלה, נבוכדנצר ולא החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור בה. אלא זקנים שבה, בזמן
23 שדעתן קצה עליהן, ויצאין חוץ לחומה וזון מתים. והלא דברים קל וחומר: ומה פגעני זה שלא דיבר בפיו ולא הלך ברגליו, גרם
24 הצלה לו ולרעו עד סוף כל הדורות. מי שעושה לווה ברגליו, על אחת כפיה וכפיה. במה הראה להם? חזקתא אמר: בפיו עקם
25 להם, ר' יוחנן אמר: באצבעו הראה להם. תניא בנתיב דרבי יוחנן: בשביל שפגעני זה הראה באצבעו, גרם הצלה לו ולרעו עד
26 סוף כל הדורות. אמר ר' יהושע בן לוי: המהלך בדרך ואין לו לוויה, יעסוק בתורה, שנאמר: "כי לוית חן הם לראשך וענקים
27 לגרונך". ואמר ר' יהושע בן לוי: בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרתה לאברהם, שנאמר: "ויצו עליו פרתה אַנְשֵׁי וגו' נשתעבד
28 בכניו ארבע מאות שנה שנאמר: "ועבדום וענו אתם ארבע מאות שנה". אמר רב יהודה אמר רב: כל המלוה את חברו ארבע
29 אמות בעיר, אינו נזוק, רבינא אלויה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מטא לידיה חיזקא ואיתציל. תנו רבנן: הרב לתלמיד,
30 עד עיבורה של עיר. חבר לחבר, עד תחום שבת. תלמיד לרב, אין לו שיעור. וכמה? אמר רב ששית: עד פרסה, ולא אמרין אלא
31 רבו שאינו מובהק, אבל רבו מובהק שלשה פרסאות. רב כהנא אלויה לרב שימי בר אשי מפום נהרא עד בי ציניתא דבבל. כי
32 כמו התם, אמר ליה: ודאי דאמריתו, הני ציניתא דבבל משני אדם הראשון איתגזרו. אמר ליה: אדפרתן מילתא דאמר ר' יוסי בר'
33 חנינא: מאי דכתיב "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם שם" וכי מאחר שלא עבר, היכן ישב? אלא, ארץ שגזר עליה אדם
34 הראשון לישב נתישבה, ארץ שלא גזר עליה אדם הראשון לא נתישבה. רב מרדכי אלויה לרב אשי מהגרנניא ועד בי פיפי, ואמרי
35 לה עד בי דקרא. אמר ר' יוחנן משום ר' מאיר: כל שאינו מלוה ומתלוה כאילו שופך דמים, שאילמלי לויהו אנשי ירחו לאלוהי, לא
36 לא גזרה דוברים לתינוקות, שנאמר: "ויעל משם בית אל והוא עלה בדרך ויגעים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו בו ויאמרו לו
37 עלה קרח עלה קרח" אמרו לו: עלה, שהקדחת עלינו את המקום. מאי "ויערים קטנים"? אמר ר' אלעזר שמונערים מן הפצות,
38 "קטנים" שהיו מקטני אטניה. תנא: נגרים היו, ובזבזו עצמן בקטנים. מתקין לה רב יוסף: ודלקא על שם מקומו? מי לא כתיב
39 "וארם יצאו גדודים וישבו מארץ ישראל נגרה קטנה" וקשיא לן "נגרה" ו"קטנה"? ואמר ר' פדת: קטנה מן געזרין. התם, לא
40 מפרש מקומה. הכא, מפרש מקומו. "ויפן אחרי ויראם ויכללם בשם ה'" מה ראה? אמר רב: ראה ממש, פדתניא רבן שמעון בן
41 גמליאל אומר: כל מקום שנתנו חכמים עיניהם, או מיתה או עוני. ושמואל אמר: ראה שכולן נתעברה בהן אמן ביום הכיפורים.
42 ור' יצחק נפתח אמר: בלורית ראה להן, בגוים. ור' יוחנן אמר: ראה שלא היתה בהן לחלוות של מצוה. ודלקא בורעיהו ניהוה
43 הוה, אמר ר' אלעזר: לא כם ולא בורעם עד סוף כל הדורות: "ותצאנה שמים דבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים"

ביאורים למסכת סוטה דף מו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכוון המאור"

מזון, יש לחוש שעל ידי כך הוצרך לגזול מן הבריות ומתוך כך
נהג, וזהו ידינו לא שכו', ולא ראינוהו והתנהו ללכת
לדרכו יחיד בלא ליוה וזהו ועינינו לא ראו'.
תניא, היה רבי מאיר אומר, בית דין בופין ללויה - את מי
שאינו רוצה ללוות האורה, לפי ששכר הלויה אין לה שיעור,
שנאמר בענין כיבוש העיר לז על ידי בני יוסף, "ויראו השומרים
איש יוצא מן העיר ויאמרו לו הראנו נא את מבוא העיר
ועשינו עמך חסד" וכתב, "ויראם את מבוא העיר", ומה חסד
עשו עמו, מה שנאמר שם שכל אותה העיר הרגו לפי חרב,
ואתו האיש ומשפחתו שלחו.
עוד נאמר שם, "וילך האיש ארץ תחתים ויבן עיר ויקרא שמה
לזו היא שמה עד היום הזה", תניא, אותה עיר לז שבנה אותו
איש, היא העיר לז שצובעין בה תבלת, וממה שנאמר, היא
שמה עד היום הזה למדנו, היא לז שפא סנחריב ולא בלבלה,
אף שבלבל את כל האמות, בא נבוכדנצר שהחריב את ארץ
ישראל ולא החריבה, ואף מלאך המות אין לו רשות לעבור
בה, אלא זקנים שבת, בזמן שדעתו קצת עליה, ויצאין חוץ
לחומה וזן מתים. ומעתה, ונתל דברים קל וחומר, ומה בנעני
זה שהראה להם את מבוא העיר, שלא דיבר בפיו לשם כך,
ולא הלך ברנליו שהרי לא נאמר אלא 'יראם', בשכר זאת נרם
הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות, שאין מלאך המות שולט
בהם, כדלעיל, מי שעושה ליוה ברנליו, על אחת כמה וכמה
שאין שיעור לשכרו. אומרת הגמרא, כמה הראה להם אותו
כנעני את מבוא העיר, חזקה אמר, בפיו עקם להם לצד אותו
מקום. רבי יוחנן אמר, באצבעו הראה להם את המקום. תניא
ביוותי דרבי יוחנן, בשביל שפגעני זה הראה באצבעו, נרם
הצלה לו ולזרעו עד סוף כל הדורות.
אמר רבי יהושע בן לוי, המלך בדרך ואין לו ליוה, נסוס
בתורה, שנאמר על התורה שהיא ליוה, "כי ליוה חן הם
לראשך וענקים לגרונותיך".
ואמר רבי יהושע בן לוי, בשביל ארבעה פסיעות שלוח פרעה
לאברהם, שנאמר, "ויצו עליו פרעה אנשים וישלחו אתו ואת
אשתו ואת כל אשר לו" וגו', שנאמר שם 'ישלחו אותו' שזו היא
ליוה, שנתעבד בקניו של אברהם עד אברהם מאות שנה,
שנאמר "ועבדו וענו אותם ארבע מאות שנה".
אמר רב יהודה אמר רב, כל המלך את חבירו ארבע אמות
בעיר, אותו חבירו אינו נזוק בדרכו. ומספרת הגמרא שכן אירע,
רכינא אליה לרבא בר יצחק ארבע אמות בעיר, מוא לדידה
הייקא, ואיתציל - הגיע בדרך היק לרבא בר יצחק, וניצול
ממנו.
תנו רבנן, הרב לתלמיד חייב ללוותו עד עיבורה של עיר - עד
הבית החיצון של העיר שעומד בתוך שבעים אמה וארבעה
טפחים לבתי העיר, הרב לחבר חייב ללוותו עד סוף תחום שבת
שהם אלפיים אמה מחוץ לעיר, תלמיד לרב אין לו שיעור.
אומרת הגמרא, וכמה חייב התלמיד ללוות את רבו, אמר רב
ששת, עד פרסת, ולא אמן שדי בפרסה אחת אלא רבו שאינו
מופקק, אבל רבו מופקק צריך ללוותו עד שלשה פרסאות.
מספרת הגמרא, רב בנהא אליה לרב שמי בר אשי רבו,
מפום נהרא - עיר בבבל, עד כי ציניתא דבבל - מקום שיש בו
הרבה עצי דקל, כי ממו התם - כשהגיעו לשם, אמר ליה רב
כהנא לרב שמי בר אשי, ונא דאמרייתו - האם אמת הוא דבר
זה שאומרים, הני ציניתא דבבל משני אדם הראשון איתנהו -
אלו הדקלים שבבבל מצויים שם משנות אדם הראשון. אמר
ליה רב שמי בר אשי, אדברתן מלתא - הזכרת לי דבר זה
דאמר רבי יוסי ברבי חנינא, מאי דכתיב שהקדוש ברוך הוא
הולך את בני ישראל "בארץ לא עבר בה איש ולא ישב אדם

"איתן מושבך - מקום מושבך קשה, משום ושים בסלע קנף",
הרי שאיתן הוא סלע, ואומר, "שמעו הרים את ריב ה'
והאתנים מוסרי ארץ" הרי שההרים קרויים איתנים, וזה הוא
של אבנים. אחרים אומרים, מנין לאיתן שהוא מקום יתן -
דהיינו שמקום עריפת העגלה צריך להיות מקום שלא הביאו
קרקע ממקום אחר לכאן, שנאמר בנבואת ירמיהו על בבל, "גוי
איתן הוא גוי מעולם הוא", הרי שאיתן פירושו ישן.
שנינו במשנה, ועורפין אותה בקופין מאחוריה. אומרת
הגמרא, מאי מעיף עורפים אותה במקום זה, משום שגמר
בגורה שזה 'עריפה' 'עריפה' מחפאת העוף שנאמר בה 'ממול
ערפו', שפירושו, המקום שתחת העורף שאחורי הפנים.
שנינו במשנה, ומקומה אסור מלזרוע ומלעבד. תנו רבנן,
נאמר על מקום העריפה, שהוא נחל 'אשר לא יעבד בו ולא
יזרע', לשון זה משמע לשעבר - שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו,
לומר שאם נזרע או נעבד בו בעבר נפסל מלערוף בו, דברי רבי
יאשיה. רבי יונתן אומר, לשון זה משמע להבא - שאסור
לעבוד ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא.
מבאר רבא את מחלוקתם, רבא אמר, להבא - שאסור לעבוד
ולזרוע במקום העריפה מכאן ולהבא, דבולי עקמא חן רבי
יאשיה וזן רבי יונתן לא פליגי, דכתיב 'ולא יזרע' שמשמעותו
להבא, כי פליגי - במה נחלקו, האם יש בפסוק משמעות גם
לשעבר, ובכך נחלקו, רבי יאשיה סבר, שנכלל בפסוק גם תנאי
שבעבר לא נעבד ולא נזרע בו, שהרי כתוב באותו פסוק, 'אשר
לא יעבד בו' ופי' כתיב 'ולא יעבד' בלבד, שמשמעו לשון
צוואה לעתיד, הרי 'אשר לא יעבד' נאמר, וכשנוספת המלה
אשר, אין זו לשון צוואה, אלא עובדה שכן היה. ורבי יונתן
סבר שאין נכלל בכך תנאי לשעבר, כי מי כתיב 'אשר לא
יעבד' שהוא לשון עבר, 'אשר לא יעבד' נאמר, ו'יעבד' הוא
לשון עתיד. ורבי יאשיה משיב על כך, שאמנם ללא המלה
'אשר', לא יעבד' הוא לשון עתיד, אולם כשנוסף על כך 'אשר',
לשון זה לשעבר משמע. ורבי יונתן סבר שהנוספת של 'אשר'
לא משום לשון עבר נאמר, אלא רבויא הוא לרבות את כל
העבודות לאיסור, וכדלחלק.
שנינו במשנה, ומותר לפרוק שם פשתן ולנער שם אבנים. תנו
רבנן, 'אשר לא יעבד בו ולא יזרע', כיון שנאמר 'ולא יזרע',
אין לי לאסור בו אלא וירעה, שאר עבודות מנין שאסורות,
תלמוד לומר 'אשר לא יעבד בו', משמע כל העבודות מכל
מקום, אם כיון שנאסרו כל העבודות, מה תלמוד לומר
'ולא יזרע', לומר לה, שלא נאסרו אלא העבודות הדומות
לזריעה, מה זריעה מיוחדת בכך שהיא בגופה של קרקע, אף
כל עבודה שהיא בגופה של קרקע אסורה, יצא פריקת פשתן
וניקור אבנים שאינן בגופה של קרקע שמתורות. מקשה
הגמרא, מדוע כל העבודות אסורות, ואימא 'אשר לא יעבד בו'
הרי הוא בלל, 'ולא יזרע' הרי הוא פריק, והמדה היא שבמקום
שיש בלל ופריק, אין בכלל אלא מה שפריק, ואם כך זריעה
אין - תהיה אסורה, מידי אחרנית לא יהיה אסור. מתרצת
הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא לרבות כל העבודות.
שנינו במשנה, וקני העיר רוחצין ידיהן בו. תנו רבנן, נאמר
בפסוק, "וכל קני העיר תהיה הקרובים אל החלל ירחצו את
ידיהם על העגלה הערופה בנחל", שאין תלמוד לומר - שלא
יהיה צריך לומר 'הערופה', ומה תלמוד לומר 'הערופה',
שצריכים לרחוץ את ידיהם על מקום עריפתה של עגלה.
הברייתא ממשיכה לבאר את המשך הפסוק, "ואמרו ידינו לא
שפכו את הדם הזה ועינינו לא ראו", וכי על לבנו עלתה
שבת דין שופכין דמים, אלא כך פירושו, לא בא הרגו זה
לדינו ופטרנוהו לדרכו בלא מזונות, שאם שלחנו אותו ללא

48 ופרט, והמדה היא, שכשיש כלל ופרט אין בכלל אלא מה
49 שבפרט, שהפרט פירושו של כלל, נמצא, עול אין – יפסול בה,
50 אבל מידי אחריות לא יפסול בה. מתרצת הגמרא, 'אשר'
51 שנאמר כאן רבויא הוא, ומרבה את שאר העבודות, ולכך אין
52 דורשים כאן כלל ופרט.

53 אומרת הגמרא, ותניא נמי גבי עגלה כי האי גוונא – כאותם
54 דרשות ששינו בפרה, נאמר בעגלה ערופה 'אשר לא משכה
55 בעול', אין לי שפוסל בה אלא עול, שאר עבודות מנין
56 שפוסלות בה, תלמוד לומר לפני זה בפסוק, 'אשר לא עבד בה',
57 הרי שעבודה מכל מקום פוסלת בה, אם כן, מה תלמוד לומר
58 בהמשך הפסוק 'עול', לומר, עול פוסל בה בין בשעת עבודה
59 בין שלא בשעת עבודה – אפילו אם הניחו דבר עליה שלא לשם
60 עבודה, כגון להקל משאו מידו, ואילו שאר עבודות אין
61 פוסלות בה אלא בשעת עבודה – כגון שהניח עליה משא כדי
62 להוליכו, ולא כשהניח עליה באקראי.

63 מקשה הגמרא, מדוע מרבים שאר עבודות בעגלה, ואימא שמה
64 שנאמר בתחילת הפסוק 'אשר לא עבד בה' שמשמע כל עבודה,
65 הרי הוא כלל, ומה שנאמר אחר כך 'עול', הרי הוא פרט, נמצא
66 שהוא כלל ופרט, והרי אין בכלל אלא מה שבפרט, נמצא עול
67 אין – יפסול בה, אבל מידי אחריות לא יפסול בה. מתרצת
68 הגמרא, 'אשר' שנאמר כאן רבויא הוא ומרבה את שאר
69 העבודות, ולכך אין דורשים כאן כלל ופרט.

70 אמר רבי אבהו, בעי מיניה מרבי יוחנן – שאלתי את רבי יוחנן,
71 משיבת עול שפוסלת בעגלה, בכמה היא פוסלת. אמר לי
72 משתמשוך במלא עול היא נפסלת. איבעיא להו – הסתפקו בני
73 בית המדרש, 'כמלא עול' שאמר רבי יוחנן, האם לארבע של עול
74 אמר, או לרחבו. אמר להו ההוא מרבנן ורבי יעקב שמייה,
75 לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוחנן – לי פירש רבי יוחנן,
76 משיבת עול לרחבו שהוא טפח. שואלת הגמרא, ולמיא אם כך
77 ששיעור המשיכה הוא טפח ולשם מה הוזכר עול. משיבה
78 הגמרא, הא קא משמע לן רבי יוחנן בכך, שיעורא דעול לרחבו
79 טפח הוי, למאי נפקא מינה בכך ששיעור עול הוא טפח, למקח
80 ומכר – שהפוסק עם חברו למכור לו עול סתם, צריך לתת לו
81 עול ברוחב טפח.

82 אמר רבי יוחנן בן שאול, מפני מה אמרה תורה הביא עגלה
83 בנחל, אמר תקדוש ברוך הוא, יבא עגלה שהיא דבר שלא
84 עשה עדיין פירות שהרי בת שנתה היא ולא ילדה, ויערף בנחל
85 איתן שהוא במקום קשה שאין עושה פירות, ויכפר על מי
86 שלא הניחו לחלל זה לעשות פירות. מבררת הגמרא, מאי
87 כוונת רבי יוחנן בן שאול שלא הניחו לו לעשות פירות, אילימא
88 פירות פריה ורביה שלא הניחו להרוג לעסוק בה, אלא מעתה
89 אוקן ואפרים שנמצאו חללים, הכי נמי דלא ערפינן – וכי אין
90 עורפים עליהם עגלה, מכיון שאינם ראויים ללדת, אלא פירות
91 אלו הכוונה שלא הניחו לו לעשות עוד מצות.

92 שנינו במשנה, ומזרידין אותה אל נחל איתן, איתן במשמעו
93 קשה. תנו רבנן, מנין לאיתן שהוא קשה, שנאמר בפרשת
94 בלעם, כשראה את הקיני,

1 אין בה מום, אינו דין ששאר עבודות פוסלין בה. ואם נפשך
2 לומר שאין זה קל וחומר, יש ללמוד זאת מגזרה שוה, נאמר כאן
3 בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', ונאמר להלן בעגלה 'אשר לא
4 משכה בעול', מה להלן בעגלה שאר עבודות פוסלות בה, אף
5 כאן בפרה שאר עבודות פוסלות בה.

6 ומבאר הגמרא תחילה את דברי הברייא, ואחר כך תקשה
7 ממנה את הקושיא. שואלת הגמרא, מאי אם נפשך לומר
8 שאמרה הברייא, שפירושו שאם תאמר שאין ללמוד זאת מקל
9 וחומר, מדוע תאמר כך. משיבה הגמרא, וכי תימא, איכא
10 למיפרך על קל וחומר זה, מה לעגלה שלכך פוסלת בה עבודה,
11 שחמורה היא בכך שכן שנים פוסלות בה שהרי אינה קרויה
12 עגלה אלא בת שנתה, תאמר בפרה שקלה היא בכך שאין
13 השנים פוסלות בה, לכך לא יפסול בה שאר עבודות. אי נמי עוד
14 ניתן לפרוך את הקל וחומר, קדשים יובחו, שמום פוסל בהן,
15 ואין עבודה פוסלת בהן, הרי שאין פסול המום גורם שעבודות
16 יפסלו בה, לכך אמרה הברייא שיש ללמוד זאת מגזרה שוה,
17 נאמר כאן 'עול', ונאמר להלן 'עול', מה להלן בעגלה, אף
18 שאר עבודות פוסלות, אף כאן בפרה, אף שאר עבודות
19 פוסלות. ועתה, אחר שנתבאר הברייא, מקשה ממנה הגמרא
20 על דברי רב, ומקום שכתבתי – הרי המקור שיפסלו בפרה
21 שאר עבודות מלבד עול, אינו אלא מעגלה, ואם כך, מה להלן
22 בעגלה, אין עבודת משא פוסלת בה עד שתמשוך, אף כאן
23 בפרה, לא תפסול בה עבודת משא עד שתמשוך, ומדוע חילק
24 רב בכך בין פרה לעגלה.

25 מתרצת הגמרא, תנאי היא – דבר זה, מהו המקור ששאר
26 עבודות מלבד עול פוסלות בפרה, שנוי במחלוקת נתאים,
27 דאיכא תנא דמיייתי לה בגזרה שוה מעגלה והיא הברייא
28 האמורה, ואיכא תנא דמיייתי לה ששאר עבודות פוסלות בפרה
29 מגופה דפרה – מפרשת פרה אדומה עצמה, דתניא, נאמר
30 בפרה 'אשר לא עלה עליה עול', אין לי שיפסול בה אלא עול,
31 שאר עבודות מנין, תלמוד לומר, 'אשר לא עלה עליה עול',
32 ולא נאמר 'אשר לא עלה עול עליה', לכן דורשים 'אשר לא עלה
33 עליה' מכל מקום גם אם אינה עול, אם כן, כיון שלא דווקא
34 עול פוסל בה, מה תלמוד לומר 'עול', לומר, עול פוסל בה בין
35 בשעת עבודה, כלומר שהניח העול לצורך שהפרה תישא את
36 העול, בין שלא בשעת עבודה – שאינו צריך שהפרה תישא
37 עשו את העול, אלא הניח העול על הפרה כדי להקל משאו
38 מידו, ואילו שאר עבודות אין פוסלות בה אלא בשעת עבודה
39 – כגון שהניח עליה משא כדי להוליכו, ולא כשהניח עליה
40 באקראי להקל משאו מידו. ומעתה, רב שחילק בין פרה לעגלה,
41 שפרה פוסלת משעת עליית המשא, ובעגלה עד שתמשוך, לא
42 למד פסול שאר עבודות בפרה מעגלה, אלא סבר בברייא זו,
43 שלמדה שאר עבודות בפרה מפרשת פרה אדומה עצמה.

44 מקשה הגמרא, לדברי הברייא שלמדה את שאר העבודות
45 מגופה של פרה, מדוע אתה מרבה שאר עבודות בפרה, ואימא,
46 'אשר לא עלה עליה' שמשמע כל דבר מלאכה, הרי הוא כלל,
47 ומה שנאמר אחריו 'עול', הרי הוא פרט, נמצא שהוא כלל

54 לֹא פָּלִיגִי הַתְּנָאִים בְּבִרְיָא אֱלָא בְּתַתְּחִילֵּן אִם הוּא שְׂכַחָה או
 55 לֹא. אֲבָל בְּעֵלְיוֹן דְּבִרְיָא הִכָּל לֹא הוּא שְׂכַחָה, הֲרִי מְפֹרֵשׁ שְׂכָל
 56 שְׁהַעוּמַר בְּאִיר שְׁדוּהוּ וְלֹא בְּשְׁדוּהוּ מִמֶּשׁ, אִינוּ שְׂכַחָה. דּוּחָה
 57 הַגְמָרָא, לְעוֹלָם נִוְהַג דִּין שְׂכַחָה גַם בְּעוֹמֵר הַעוֹמֵד בְּאִיר שְׁדוּהוּ,
 58 וְזֶמָּה שְׁהַעוּמַר הָעֵלְיוֹן כָּאֵן אִינוּ שְׂכַחָה, שְׂאִנִּי הָתָם בִּין דְּאִתְּחִיזֵּק
 59 בִּיהּ בַּעַל הַבֵּית לִפְנֵי שְׁהַנִּיחוּ עַל עוֹמֵר אַחֵר, שְׁהָרִי בִּכְךָ עוֹסֶקֶת
 60 הַבְּרִייתָא, זָכָה בִּיהּ וְאִינוּ נַעֲשֶׂה שׁוֹב הַפֶּקֶר מִדִּין שְׂכַחָה.
 61 מִקְשָׁה הַגְמָרָא, אִי הָכִי שְׁטַעַם הַפֶּטוּר בְּעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן הוּא מִשּׁוּם
 62 שׁוֹכֵה בּוֹ, מֵאִי אִירִיאַ שְׁנִקְטָה הַבְּרִייתָא שְׁהַנִּיחוּ עַל גְּבִי חֲבִירוֹ,
 63 אֲפִילוּ אִם יִנְיָחוּ בְּשִׁדָּה נָמִי פֶטוּר מִטַּעַם זֶה, וּמִדּוּעַ נִקְטָה
 64 הַבְּרִייתָא אֶת הַפֶּטוּר דּוּקָא בְּאִפּוֹן זֶה. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא, אִין הָכִי
 65 נָמִי – אֲכַן הִיָּה לְבְּרִייתָא לְנִקּוּט אֶת פֶּטוּרוֹ גַם כְּשֶׁהַנִּיחוּ עַל גְּבִי
 66 קֶרֶקֶ, שְׁפֶטוּר מִשּׁוּם שְׂכָבָר זָכָה בּוֹ, וְהָאִי דִּקְתָּנִי בְּבִרְיָא
 67 שְׁהַנִּיחוּ עַל גְּבִי חֲבִירוֹ, מִשּׁוּם שְׂרַצְתָּה לְפָרֵשׁ גַם אֶת דִּינוֹ שֶׁל
 68 עוֹמֵר תַּתְּחִילֵּן שְׂחַלְקוּ בּוֹ תֵּנָא קָמָא וְרַבִּי יְהוּדָה. מִקְשָׁה הַגְמָרָא,
 69 כִּי־צֵד תֵּאֲמַר שְׁטַעַם הַפֶּטוּר שֶׁל הַעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן הוּא מִשּׁוּם שׁוֹכֵה
 70 בּוֹ, וְהָאִי מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף, קָאֲמַר בְּבִרְיָא, הֲרִי מְפֹרֵשׁ שְׁהַטַּעַם
 71 הוּא מִשּׁוּם שְׂצָף בְּאִיר. מִתְרַצָּת הַגְמָרָא, אִימָא – אִמּוֹר
 72 בְּבִרְיָא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בְּצָף, בְּתוֹסַפַּת כ"ף הַדְּמִיּוֹן, וּפִירוּשׁוֹ,
 73 שְׂכִיּוֹן שׁוֹכֵה בּוֹ, אִף שְׁהַנִּיחוּ מִידּוֹ, הֲרִי הוּא כְּאִילוּ הוּא צָף עַדִּין
 74 מִן הַשְּׂדֵה מוֹנַח בִּידּוֹ, וְלֹא חָל עָלָיו דִּין שְׂכַחָה.
 75 הַגְמָרָא חוֹזֶרֶת לַעֲנִין עֲגֵלָה עֲרוּפָה. אֲמַר אֲבִי, הֲרִינִי כָּאֵן
 76 בְּפּוֹמְבִּדְיָא מוֹכֵן לְהַשִּׁיב לְכָל שׁוֹאֵל בְּעוֹמֵק וּבַחֲרִיפּוֹת בְּכֵן עֲזָא
 77 שְׁהִיָּה חֲרִיף וְהִיָּה יוֹשֵׁב וְדוֹרֵשׁ בְּשׁוֹקֵי מְבָרִיא. כִּיּוֹן שְׂכָר, אֲמַר
 78 לִיהּ הֵהוּא מְדַרְבְּנָן לְאֲבִי, שְׁנֵי חֲלָלִים – שְׁנֵי הַרוּגִים מוֹטִילִים זֶה
 79 עַל גְּבִי זֶה וְאֶחָד מִשּׁוֹךְ מִטַּעַם מַחְבָּר, וּמִתּוֹךְ כִּךָ יֵשׁ לְכָל אֶחָד
 80 מֵהֶם עֵיר קְרוּבָה אַחֶרֶת, מְהִיכֵן הוּא מוֹדֵד אֶת הָעֵיר הַמִּבְּיָאָה
 81 עֲגֵלָה עֲרוּפָה. וְיֵשׁ בְּשֵׁאלָה זֶה כִּמְהָ צִדְדִים, שְׁהָרִי יִתְכֵן שְׁהַהֲרוֹג
 82 הַתַּחְתּוֹן קְרוֹי 'טִמּוֹן', שְׁהָעֵלְיוֹן מִסְתִּירוֹ, וְאִין מִבְּיָאִים עָלָיו עֲגֵלָה
 83 עֲרוּפָה. וְיִתְכֵן שְׁהַהֲרוֹג הָעֵלְיוֹן קְרוֹי 'צָף'. מֵאַחֵר שְׂאִינוּ נִוְהַג
 84 בְּאִרְיָ, וְהִי אִין מִבְּיָאִים עָלָיו עֲגֵלָה עֲרוּפָה, כִּפִּי שְׁלִמְדֵּנוּ בְּמִשְׁנָה
 85 שְׂאִין מִבְּיָאִין עֲגֵלָה עֲרוּפָה בְּנִמְצָא חָלָל צָף. וּמֵאִידִךְ יִתְכֵן שְׂכִיּוֹן
 86 שְׁהַטַּמְנָה אוֹ הַהִגְבָּהָה הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ, שְׁהוּא אֲדָם כְּמוֹתוֹ,
 87 אִינוּ נִחְשָׁב הַפֶּסֶק, וְאִין זֶה 'טִמּוֹן' אוֹ 'צָף'. וְיִתְכֵן גַּם שְׂסִבְרַת 'מִין
 88 בְּמִינוֹ' נִכּוֹנָה רַק לְגַבִּי שְׂלֹא יִקְרָא 'טִמּוֹן' וְלֹא לְגַבִּי שְׂלֹא יִקְרָא
 89 'צָף'. אוֹ הַהִיפֵךְ, רַק לְגַבִּי 'צָף' וְלֹא לְגַבִּי 'טִמּוֹן'. וְבִיָּאֵר הַשּׁוֹאֵל אֶת
 90 הַפֶּסֶק, הָאֵם נִאֲמַר שְׁגַם כְּשֶׁהַטַּמְנָה הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ שְׁהָרִי
 91 הוּא אֲדָם כְּמוֹתוֹ, גַּם בְּכּוֹנֵן זֶה הָיִי הַתַּחְתּוֹן טָמוֹן, שְׂאִין סִבְרַת מִין
 92 בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה לַעֲנִין שְׂלֹא יִקְרָא 'טִמּוֹן', אֲבָל לַעֲנִין שְׂלֹא יִקְרָא 'צָף'
 93 סִבְרַת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה הִיא, וְמִין בְּמִינוֹ – וְכִשְׁהַהִגְבָּהָה הִיא דֶּרֶךְ
 94 מִין בְּמִינוֹ לֹא הָיִי בִּכְךָ צָף, וְלֹא מְעַלְיוֹן מוֹדֵד – וְהָעֵיר הַקְּרוּבָה
 95 לַעֲלִיּוֹן מִבְּיָאָה עֲגֵלָה עֲרוּפָה וְלֹא הַקְּרוּבָה לַתַּחְתּוֹן. אוֹ דִּלְמָא,
 96 גַּם כְּשֶׁהַהִגְבָּהָה הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ, הָיִי בְּמִינוֹ, הַהֲרוֹג הָעֵלְיוֹן צָף,
 97 שְׂאִין סִבְרַת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה לַעֲנִין שְׂלֹא יִקְרָא 'צָף', אֲבָל לַעֲנִין
 98 שְׂלֹא יִקְרָא 'טִמּוֹן' סִבְרַת מִין בְּמִינוֹ נִכּוֹנָה הִיא, וְמִין בְּמִינוֹ –
 99 וְכִשְׁהַטַּמְנָה הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ לֹא הָיִי בִּכְךָ טָמוֹן, וְיִתְחַתְּחִילֵּן
 100 מוֹדֵד – וְהָעֵיר הַקְּרוּבָה לַתַּחְתּוֹן מִבְּיָאָה עֲגֵלָה עֲרוּפָה וְלֹא
 101 הַקְּרוּבָה לַעֲלִיּוֹן. אוֹ דִּלְמָא, גַּם כְּשֶׁהַהִגְבָּהָה הִיא דֶּרֶךְ מִין בְּמִינוֹ
 102 הָיִי בִּכְךָ טָמוֹן, וְמִין בְּמִינוֹ הָיִי כִּמוֹ כֵּן צָף שְׂאִין סִבְרַת מִין בְּמִינוֹ
 103 נִכּוֹנָה לֹא לַעֲנִין שְׂלֹא יִקְרָא טָמוֹן וְלֹא לַעֲנִין שְׂלֹא יִקְרָא צָף, וְלֹא
 104 מִתְחַתְּחִילֵּן מוֹדֵד וְלֹא מְעַלְיוֹן מוֹדֵד – וְהָעֵיר הַקְּרוּבָה לַעֲלִיּוֹן,
 105 הֵן הַקְּרוּבָה לַתַּחְתּוֹן, שְׁתִּיחֵן אִינוּ מִבְּיָאוֹת עֲגֵלָה עֲרוּפָה.
 106 אֲמַר לִיהּ אֲבִי,

1 הַהֲרוֹג וְנִפְלוּ לְתוֹךְ שִׁדָּה חֲבִירוֹ וּמִתּוֹךְ שְׁהִיָּה סִבּוֹר שְׁהֵם שֶׁל חֲבֵרוֹ
 2 שְׂכָחָם, שְׂאִין נִוְהַג בְּהֵם דִּין שְׂכַחָה, כִּיּוֹן שְׂאִינֵם בְּשִׁדָּה.
 3 שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא, וְרַבְּנָן שְׁלִמְדוּ מִבְּשִׁדָּה לְרִבּוֹת שְׂכַחָתָא קָמָה,
 4 מִנֵּיין יִלְמְדוּ לְמַעַט צָפוֹ עוֹמְרִין לְשִׁדָּה חֲבִירוֹ שְׂאִינֵם שְׂכַחָה.
 5 מִשְׁבִּיבָה הַגְמָרָא, חֲכָמִים לְמַדִּים דִּין זֶה, מִבְּשִׁדָּה לְבְּשִׁדָּה – מִמָּה
 6 שְׁהִיתָה יִכּוֹלָה תּוֹרָה לְכַתּוֹב כִּי תִקְצוֹר קִצְרִיךְ 'בְּשִׁדָּה', וְכַתְּבָה
 7 'בְּשִׁדָּה', מִכ"ף זוֹ לְמַדִּים רַבָּנִן שְׂאֵם הִיתָה הַשְׂכַּחָה שְׂלֹא בְּשִׁדָּה,
 8 אִינָה שְׂכַחָה, אֲבָל מַעֲיָקֵר הַמְלָה 'בְּשִׁדָּה' לְמַדּוֹ לְרִבּוֹת שְׂכַחָתָא
 9 קָמָה. וְרַבִּי יְהוּדָה שְׂלֹא לְמַדּוֹ מִכָּאֵן שְׂכַחָתָא קָמָה, מִשּׁוּם נִצְרָךְ לוֹ
 10 אֶת עֵיקֶר הַפֶּסֶק לְמַעַט צָפוֹ עוֹמְרִים לְתוֹךְ שְׁדֵה חֲבֵרוֹ, לֹא רָצָה
 11 לְלַמּוֹד זֹאת מִן הִיתּוֹר שֶׁל הַכ"ף, כִּי 'בְּשִׁדָּה' לְבְּשִׁדָּה לֹא מִשְׁמַע
 12 לִיהּ שְׁזֵהוּ יִתּוֹר שְׁנִיתָן לְדוֹרְשׁוֹ, שְׁגַם לֹא דִרְשָׁה נִיתָן לְכַתּוֹב
 13 'בְּשִׁדָּה' עַם כ"ף, אִם כֵּן מִבְּשִׁדָּה הוּא צִרִיךְ לְלַמּוֹד שְׂכַחָתָא קָמָה,
 14 וְאִין לוֹ דִּרְשָׁה לְמַעַט טִמּוֹן.
 15 בְּהַקְשֵׁר לְדִין זֶה שְׁהוֹזָכַר בְּעִנֵּין שְׂכַחָה, צָפוֹ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שְׁדֵה
 16 חֲבֵרוֹ, מִבְּיָאָה הַגְמָרָא אֶת סַפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמְיָה. בְּעִי רַבִּי יְרֵמְיָה,
 17 צָפוֹ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שִׁדָּהוּ – הִיּוּ הַעוֹמְרִים בְּאִיר שְׁדוּהוּ, וְלֹא עַל
 18 שְׁדוּהוּ מִמֶּשׁ, כִּיּוֹן עַל גְּבִי אֲבָן אוֹ עִמּוּד, אוֹ עַל עוֹמְרִים אַחֲרִים,
 19 וְשְׂכָחָם, מְהִי, הָאֵם חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה אוֹ לֹא, וְהַסַּפֵּק הוּא,
 20 הָאֵם אִירִי שְׁדֵה בְּשִׁדָּה דְּמִי אוֹ לֹא בְּשִׁדָּה דְּמִי.
 21 אֲמַר לִיהּ רַב כְּהֵנָא לְרַב פִּפִּי, וְאֲמַרְי לֵהּ, רַב כְּהֵנָא לְרַב זְבִיד,
 22 תַּפְשׁוּטִי לִיהּ אֶת סַפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמְיָה, מְדַרְבִּי אֲכֵהוּ אֲמַר רַבִּי
 23 אֲלֵעָזָר, דְּאֲמַר, פֶּרֶט לְשִׁצְפוֹ עוֹמְרִין לְתוֹךְ שִׁדָּה חֲבִירוֹ שְׂאֵו
 24 לֹא חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה, וְהַבִּין רַב כְּהֵנָא, שְׂצָפוֹ פִּירוּשׁוֹ
 25 שְׁהַעוֹמְרִים עוֹמְדִים בְּאִיר שְׁדֵה חֲבֵרוֹ עַל גְּבִי מִשְׁהוּ, וְאִינֵם עַל
 26 שְׁדוּהוּ מִמֶּשׁ, וּמִבּוֹאֵר בִּכְךָ, שְׁגַם אִם הַעוֹמְרִים צָפִים וְאִינֵם עַל גְּבִי
 27 הַשְּׁדֵה מִמֶּשׁ. דְּחֲבִירוֹ אִין – אִם מִיעֲטָתוֹ תּוֹרָה מִדִּין שְׂכַחָה, אֲבָל
 28 לְתוֹךְ שִׁדָּהוּ, גַּם אִם אִינֵם עַל הַשְּׁדֵה מִמֶּשׁ לֹא מִיעֲטָה תּוֹרָה,
 29 וְחָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה.
 30 דָּחָה רַב פִּפִּי אוֹ רַב זְבִיד אֶת הָרֵאִיָּה, וְאֲמַר לְרַב כְּהֵנָא, וְלִשְׁמַעְיָד
 31 שְׁהַבְנֵת שְׂצָפוֹ שְׁהוֹזָכַר חֲבִי אֲלֵעָזָר, פִּירוּשׁוֹ שְׁעַמְדוֹ בְּאִיר שְׁדֵה
 32 חֲבֵרוֹ, אִם כִּךָ מִשְׁמַע, שְׁגַם לְתוֹךְ שִׁדָּה חֲבִירוֹ, צָפוֹ אִין – אוֹ
 33 מִיעֲטָתוֹ תּוֹרָה מִדִּין שְׂכַחָה, אֲבָל אִם הֵם מוֹנְחִין בְּשִׁדָּה חֲבֵרוֹ
 34 מִמֶּשׁ לֹא מִיעֲטָה תּוֹרָה, וְחָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה, וְכִי־צֵד אֲפִשֵּׁר
 35 לְוֹמַר כִּךָ, וְהָאִי סוֹף סוֹף, הֲרִי בְּעִנֵּין שְׁהַעוֹמֵר יִשְׂכַח 'בְּשִׁדָּה' כִּדִּי
 36 שִׁיחוּל עָלָיו דִּין שְׂכַחָה, שְׁהָרִי זֶהוּ לִימּוּדוֹ שֶׁל רַבִּי אֲלֵעָזָר. וְלִכְּפָא
 37 – גַּם כְּשֶׁהַעֲמָמִים עַל הָאִרְץ, עַדִּין אִינוּ מִתְקִיִּים תֵּנָאִי זֶה. אֲלָא
 38 וְדֹאִי, לְתוֹךְ שִׁדָּה חֲבִירוֹ שְׂאִמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר שְׂאִין נִוְהַג בְּהֵם
 39 שְׂכַחָה, כּוּוֹנְתוֹ וְאֲפִילוּ הֵם מוֹנְחִין עַל שְׁדֵה חֲבֵרוֹ מִמֶּשׁ, וְהָאִי
 40 דְּקָאֲמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר צָפוֹ אִין פִּירוּשׁוֹ שְׁהֵם צָפִים בְּאִיר שְׁדֵה
 41 חֲבֵרוֹ עַל גְּבִי מִשְׁהוּ, וְאִינֵם מוֹנְחִים, אֲלָא פִירוּשׁוֹ שְׁהַתְרוּמָמוֹ
 42 בְּרוּחַ וְנִפְלוּ לְתוֹךְ שְׁדֵה חֲבֵרוֹ מִמֶּשׁ, וְנִקַּט כִּךָ מִשּׁוּם דִּלֹּא מְשַׁבְּחָתָא
 43 לֵהּ שִׁישְׁכּוּ עוֹמְרֵי שְׁלוֹ בְּשִׁדָּה חֲבֵרוֹ, אֲלָא בְּצָפוֹ בְּרוּחַ בְּאִיר
 44 שְׁדוּהוּ, וְכִךָ נִפְלוּ לְתוֹךְ שְׁדֵה חֲבֵרוֹ, אֲבָל כְּשִׁמוֹנְחִים בְּאִיר יִתְכֵן
 45 שְׂאִף בְּשִׁדָּהוּ לֹא חָל עֲלֵיהֶם דִּין שְׂכַחָה.
 46 הַגְמָרָא מִבְּיָאָה רֵאִיָּה לְפִשּׁוּט אֶת סַפְקוֹ שֶׁל רַבִּי יִרְמְיָה, בְּצָפוֹ
 47 עוֹמְרִים בְּתוֹךְ שְׁדוּהוּ. תָּא שְׁמַע רֵאִיָּה מְבִרְיָא, עוֹמֵר שְׁהַחֲזִיק
 48 בּוֹ בְּעָלְיוֹ לְהוֹלִיבֵם מִן הַשְּׁדֵה לְעִיר, וְהִנִּיחוּ עַל גְּבִי עוֹמֵר חֲבִירוֹ,
 49 וְשָׂכַחוּ, הַעוֹמֵר תַּתְּחִילֵּן הֲרִי הוּא שְׂכַחָה, וְהָעֵלְיוֹן אִינוּ שְׂכַחָה.
 50 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יְהוּדָה אֲמַר מִשּׁוּם רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁנִיָּהֶם אִין
 51 שְׂכַחָה, הַעוֹמֵר תַּתְּחִילֵּן אִינוּ שְׂכַחָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא טָמוֹן תַּחַת
 52 הַעוֹמֵר הָעֵלְיוֹן, וְהָעֵלְיוֹן אִינוּ שְׂכַחָה מִפְּנֵי שֶׁהוּא צָף בְּאִיר
 53 שְׁדוּהוּ, וְאִינוּ עַל שְׁדוּהוּ מִמֶּשׁ. וּמִדְּקִדְקַת הַגְמָרָא מִכָּאֵן, עַד כָּאֵן

מלכים א יב לב-לג

יב לֹב וַיַּעַשׂ יִרְבֵּעַם | חָג בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֲמִשָּׁה־עָשָׂר יוֹם | לַחֹדֶשׁ כַּחַג | אֲשֶׁר בִּיהוּדָה וַיַּעַל^א עַל־הַמִּזְבֵּחַ כֵּן עָשָׂה בְּבֵית־אֵל לְזִבְחַ לַעֲגֹלִים אֲשֶׁר־עָשָׂה וְהַעֲמִיד בְּבֵית אֵל אֶת־כִּהְנֵי הַבָּמֹת אֲשֶׁר עָשָׂה: ^ב וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ | אֲשֶׁר־עָשָׂה בְּבֵית־אֵל בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר יוֹם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁמִינִי בַּחֹדֶשׁ אֲשֶׁר־בָּרָא (מַלְבָד) מִלְּבֹ וַיַּעַשׂ חָג לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר:

מלכים א יג א-י

א וְהִנֵּה | אִישׁ אֱלֹהִים בָּא מִיהוּדָה בְּדִבְרֵי יְהוָה אֶל־בְּנֵי־אֵל וַיִּרְבֵּעַם עֹמֵד עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְהַקְטִיר: **ב** וַיִּקְרָא עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּדִבְרֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר מִזְבֵּחַ מִזְבֵּחַ כֹּה אָמַר יְהוָה הִנֵּה־בֵן נֹלָד לְבֵית־דָּוִד יֵאֻשִּׁיהוּ שְׁמוֹ וְזָכַח עָלָיו אֶת־כִּהְנֵי הַבָּמֹת הַמִּקְטָרִים עָלָיו וְעֲצָמוֹת אָדָם יִשְׂרְפוּ עָלָיו: ^ג וְנָתַן בַּיּוֹם הַהוּא מִזְבֵּחַ לֵאמֹר זֶה הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה הִנֵּה הַמִּזְבֵּחַ נִקְרָע וְנִשְׁפָּךְ הַדָּשָׁן אֲשֶׁר־עָלָיו: ^ד וַיְהִי כַשֹּׁמֵעַ הַמֶּלֶךְ אֶת־דִּבְרֵי אִישֵׁי־הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר קָרָא עַל־הַמִּזְבֵּחַ בְּבֵית־אֵל וַיִּשְׁלַח יִרְבֵּעַם אֶת־יָדוֹ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ לֵאמֹר | תִּפְשֻׁהוּ וְתִיבֶשׂ יָדוֹ אֲשֶׁר שָׁלַח עָלָיו וְלֹא יָכֹל לְהַשִּׁיבָה אֵלָיו: ^ה וְהַמִּזְבֵּחַ נִקְרָע וְנִשְׁפָּךְ הַדָּשָׁן מִן־הַמִּזְבֵּחַ כַּמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר נָתַן אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּדִבְרֵי יְהוָה: ^ו וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר | אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים חֲלִיָּא אֶת־פְּנֵי יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְהַתְּפַלֵּל בַּעֲדֵי וְתִשָּׁב יָדִי אֵלַי וְיִחַל אִישֵׁי־הָאֱלֹהִים אֶת־פְּנֵי יְהוָה וְתִשָּׁב יַד־הַמֶּלֶךְ אֵלָיו וְתִהְיֶי כַּבְּרָאשְׁנָה: ^ז וַיְדַבֵּר הַמֶּלֶךְ אֶל־אִישׁ הָאֱלֹהִים בְּאֶה־אֲתִי הַבֵּיתָה וְסַעֲדָה וְאֶתְנֶה לָךְ מִתָּת: ^ח וַיֹּאמֶר אִישֵׁי־הָאֱלֹהִים אֶל־הַמֶּלֶךְ אִם־תִּתֶּן־לִי אֶת־חֲצִי בֵיתְךָ לֹא אָבָא עִמָּךְ וְלֹא־אָכַל לֶחֶם וְלֹא אֶשְׁתֶּה־מַּיִם בְּמָקוֹם הַזֶּה: ^ט כִּי־כֵן | צִוָּה אֹתִי בְּדִבְרֵי יְהוָה לֵאמֹר לֹא־תֹאכַל לֶחֶם וְלֹא תִשְׁתֶּה־מַּיִם וְלֹא תִשָּׁב בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הָלַכְתָּ: ^י וַיֵּלֶךְ בַּדֶּרֶךְ אַחֵר וְלֹא־שָׁב בַּדֶּרֶךְ אֲשֶׁר בָּא בָּהּ אֶל־בֵּית־אֵל:

רש"י

המזבח נקרא היום מאליו, ונשפך הדשן לארץ: **(ד)** ותיבש ידו. נקם הקדוש ברוך הוא על כבודו של צדיק יותר מכבודו, עומד ומקטיר לעבודת כוכבים לא יבשה ידו, ובשביל לעז הצדיק יבשה ידו **(שם): (ו)** אלהיך. ולא אלהי, עדיין עומד במרדו: ותהי כבראשונה. עומד ומקטיר לעבודת כוכבים: **(ז)** וסעדה. אכול:

מצודת ציון

(לג) בדא. ענין המצאת הכזב, כמו **(נחמיה ו ח)** מלבך אתה בודאם: **(ג)** מופת. אות: **(ו)** חל. ענין בקשה, כמו **(שמות לב יא)** ויחל משה: **(ז)** וסעדה. אכול סעודה: מתת. מתנה, כמו **(קהלת יח יח)** מתת אלהים היא:

מצודת דוד

(לג) בחודש השמיני. דרש להם הוא חודש האספף, ובו ראוי החג להיות: בדא מלבו. לשון כזב, קונטרס ב"ר בלע"ז: **(א)** והנה איש אלהים. זה היה עדו: **(ב)** מזבח מזבח. שבבית אל ושבדן **(מדרש תנחומא תולדות יב)** ועצמות אדם. של ירבעם זה, אלא שחלק לו כבוד **(שם): (ג)** ונתן ביום ההוא. הנביא מופת לדבריו ביום שנתנבא, זה לכם האות,

(לב) כחג אשר ביהודה. לעשות בו כמצות חג הסוכות הנעשה ביהודה, בטר"ו לחודש השביעי: ויעל. העלה עולות על המזבח: כן עשה וכו'. כמו שעשה בן, כן עשה בבית אל: והעמיד וכו'. לעשות עבודת המזבח: אשר עשה. מקצות העם: **(לג)** ויעל. העלה עולות כמו בן: אשר בדא מלבו.

אשר המציא ממוחשבות לבו, אשר לא כדת: ויעל וכו' להקטיר. ירבעם בעצמו עלה להקטיר את הקטורת, אבל שאר הקרבנות העלו כהני הבמות במצותו: **(א)** בדבר ה'. רצה לומר: בשליחות ה': **(ב)** מזבח מזבח. כאילו ידבר אל המזבח, ומדרך הקריאה לכפול שם הנקרא, וכן **(בראשית כב יא)**: אברהם אברהם: נולד. יהיה נולד: ועצמות אדם. כאומר הנה עתה שורפים עליך עצמות בהמה, אבל אז ישרפו עליך עצמות אדם, כמו שנאמר **(מלכים ב כג טז)**: ויקח את העצמות מן הקברים וישרוף על המזבח: **(ג)** ונתן ביום ההוא. איש האלהים נתן מופת בעת ההיא, לאמת דבריו: **(ד)** וישלח. הושיט ידו על הנביא, לרמוז לעבדיו לתפשו: **(ו)** ותשוב. רצה לומר: שאוכל להשיב ידי: ותשב. היה משיבה אליו, ונתרפאת מעתה והיתה כבראשונה: **(ט)** צוה אותי. המלאך הדובר בי צוני בדבר ה' וכו': ולא תשוב בדרך. לא תשוב למקומך בזה הדרך אשר הלכת הנה, וכאילו לא יחפוץ לדעת מבוא העיר, לשוב ולבוא בה:

תהלים פ. א-ז

פ. א לִמְנַצַּח אֱלֹהֵי־שָׁשָׁנִים עֲדוֹת לְאֶסֶף מְזֻמּוֹר: ב רָעָה יִשְׂרָאֵל | הַאֲזִינָה נְהַג בְּצִאֵן יוֹסֵף יֹשֵׁב הַכְּרוֹבִים
הוֹפִיעָה: ג לִפְנֵי אַפְרַיִם | וּבְנֵי־מִן וּמִנְשָׁה עוֹרְרָה אֶת־גְּבוּרָתָךְ וּלְכָה לִישׁוּעָתָה לָנוּ: ד אֱלֹהִים הִשִּׁיבֵנו
וְהָאֵר פָּנֶיךָ וְנִשְׁעָה: ה יְהוָה אֱלֹהִים צְבָאוֹת עַד־מְתִי עֲשֵׂנָת בַּתְּפִלַּת עַמְּךָ: ו הֶאֱכַלְתָּם לָחֶם דְּמָעָה
וְתִשְׁקְמוּ בְּדִמְעוֹת שְׁלִישׁ:

רש"י

במלחמה שנאמר שם שלש פעמים הכהו יואש והשיב
את ערי ישראל, בפירושים אחרים מצאתי שנאמר שלש
פעמים תכה את ארם ואשר השיב את ערי ישראל
בנימין בימי אחשורוש שהיו מרדכי ואסתר בסכנה וכל
הדור תלוי בהם: ולכה לישועתה לנו. אין זה לשון
הליכה אלא כמו לך וכן הוא במסורת ולכה איפוא
דיעקב (בראשית כ"ז) ולכה אין בשורה מוצאת (ש"ב י"ח)
שמלה לכה קצין תהיה לנו וגו' (ישעיה ג): (ד) השיבנו.
בגלות בבל שהיה מרדכי שם: (ה) עד מתי עשנת.
בצרות מלכי יון שהרעו מאד לישראל: (ו) האכלתם
לחם דמעה. במצרים: ותשקמו בדמעות שליש.
בבבל שהיו שבעים שנה שהוא שליש של מאתים
ועשר של מצרים, זו למדתי מיסודו של רבי משה
הדרשן, ויש לפתור על שם שמלכות יון היתה הצרה
השלישית, וא"ת רביעית היא שהרי פרס ומדי קדמו כל
שבעים שנה של בבל אינה אלא גלות אחת ומנחם
פירש שליש שם של כלי ששותין בו וכן פי' (ישעיה מ')
וכל בשליש עפר הארץ, ורבותינו פירשוהו על ג'
דמעות שהוריד עשו שנאמר בו (בראשית כ"ז) ויצעק
צעקה הרי אחת, גדולה הרי שנים, ומרה הרי שלש,
ועליהם זכה לחיות על חרבו והיה כאשר תריד וגו'
(שם):

מצודת ציון

(א) אל שושנים. על שושנים והוא כלי גנון עשוי בצורות
שושנה: עדות. מלשון עדי וקשוט וכן את הנזר ואת העדות
(מ"ב י"א) ור"ל המזמור הזה היה לקשוט ולפאר לאסף:
(ב) הופיעה. ענין הארה כמו הופיע מהר פארן (דברים ל"ב):
(ג) ולכה. כמו ולך כך הוא במסרה ור"ל עליך: (ה) עשנת.
כמו תעשן והוא ענין כעס כמו יעשן אפך (לעיל ע"ד):
(ו) שליש. שם מדה גדולה וכן וכל בשליש (ישעיה מ'):
(א) אל שושנים. רבות אמור פ"ל ד"ק ע"א צדיקים
ופניהם דומות לחמה כו' ולשושנים כו' שנאמר למנצח על
שושנים. עקידה שער ע"ז כל המזמור:
ב רועה ישראל. רבות מקץ פל"א דק"ב ע"א נהוג את צאנך
כצאן יוסף כו'. תרומה ס"פ ל"ד קנ"ב ב' ועשו לי מקדש. אמר
הקב"ה לישראל אתם צאני שנאמר ואתנה צאני צאן מרעיתי
אדם אתם ביהזקאל ס' ל"ד. ואני רועה שנאמר רועה ישראל

מצודת דוד

(ב) רועה. אתה רועה ישראל קשוב תפלתנו: נוהג. אתה
הנוהג את יוסף כרועה המנהיג את הצאן ולפי שיוסף כלכל
את השבטים במצרים לכן נקראו על שמו: יושב. אתה הוא
היושב על הכרובים שעל הארון הופיעה והאר לנו ישועה:
(ג) לפני אפרים וגו'. ר"ל לצורך גאולתם עורר את גבורתך
וגו': ולכה. כמו ולך כן הוא ע"פ המסורה ור"ל עליך:
(ד) השיבנו. אליך: והאר. הראה לנו פנים מאירות ושוחקות
ונהיה נושעים: (ה) עשנת. כעסת למאס תפלת עמך:
(ו) לחם דמעה. במקום הלחם האכלתם דמעה כי דמעת הבכי מונע תאות האכילה וכאלו משביע כדבר מאכל: ותשקמו
השקית אותם בדמעות מלוא שליש ר"ל הדמעות הרוו צמאונם:

יהל אור

האזינה עשו דיר לרועה שיבא ויראה אתכם לכן נאמר ועשו
לי מקדש כו'. מזה יובן למנצח על שושנים. רועה ישראל.
דשושנים פי' ברבות בשה"ש ע"פ שפתותיו שושנים ששונים
בהלכות ומשחרב בהמ"ק אין לו להקב"ה בעולמו אלא ד"א
של הלכה כו' א"כ זהו הדיר לרועה שיבא ויראה את ישראל.
נשא פי"ד רנ"ח ב' בנשיא לבני אפרים גבי נתנו מרועה אחד
ואין רועה אלא הקב"ה שנאמר רועה ישראל האזינה:

ז המַשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ: הַמַּשְׁכִּיר חֵיב בְּדִלְתָּ, בַּגֶּגֶר, וּבַמַּנְעוּל, וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אָמֵן. אֲבָל דָּבָר שֶׁאִינוּ מַעֲשֶׂה אָמֵן – הַשּׂוֹכֵר עוֹשֶׂהוּ. הוֹבֵל – שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית, וְאֵין לְשׂוֹכֵר אֲלָא הַיּוֹצֵא מִן הַתְּנוּרָה וּמִן הַכִּירִים בְּלִבָּהּ.

ח הַמַּשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ לְשָׁנָה, נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה – נִתְעַבְּרָה לְשׂוֹכֵר. הַשְּׁכִיר לֹא לְחֻדְשִׁים, נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה – נִתְעַבְּרָה לְמַשְׁכִּיר. מַעֲשֶׂה בַצְפוּרִי, בְּאֶחָד שְׁשָׁכָר מֶרְחֵץ מִחֲבֵרוֹ, בְּשָׁנִים עֶשֶׂר זָהָב לְשָׁנָה, מְדִינָה זָהָב לְחֻדֶּשׁ, וְכָא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי רַבִּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וּלְפָנֵי רַבִּי יוֹסִי וְאֶמְרוּ: יִחַלְקוּ אֶת חֹדֶשׁ הָעֶבֶר.

ט הַמַּשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ, וְנָפַל – חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית. הֵיךְ קָטָן – לֹא יַעֲשֶׂנוּ גָדוֹל; גָּדוֹל – לֹא יַעֲשֶׂנוּ קָטָן; אֶחָד – לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם; שְׁנַיִם – לֹא יַעֲשֶׂנוּ אֶחָד. לֹא יִפְחוּת מִהַחֲלוּנוֹת וְלֹא יוֹסִיף עָלֵיהֶן, אֲלָא מַדְעַת שְׁנֵיהֶם.

פירוש ברטנורא

ז ובגמר. שנועלין בו את הדלת ותוחבים אותו בקורת האסקופה: הובל של בעל הבית. ובגמר שנועשה וכל מתורי דאיתו מעלמא. דאי מתורי דשוכר, הובל של השוכר: היוצא מן התנור. אפר ונעשה זבל:

ח נתעברה לשוכר. לא ירבה לו שכר חודש, שהעיבור בכלל שנה: מעשה בצפורי. בגמרא פרק, מעשה לסתור, דהא רישא תנא או כולה דשוכר או כולה דמשכיר, ומייתי מעשה דחלוקי. ומשנ, חסורי מחסרא והכי קתני, ואם אמר לו ב"ב זהובים לשנה מדינר זהב לחודש, יחלוקי, דלא ידעינן אי תפוס לשון ראשון או לשון אחרון, ומעשה נמי וכו'. ואין הלכה כרשב"ג ור' יוסי. אלא הלך אחר פחות שבלשונות. דקרקע בחזקת מרה קיימא. לפיכך כולו למשכיר, בין שהיה לשון ראשון פחות בין שהיה לשון אחרון פחות:

ט חייב להעמיד לו בית. [לימי שכירותו]: היה גדול לא יעשנו קטן וכו'. והוא הדראה לו בית ואמר לו בית כזה אני משכיר לך. אבל העמידו על הבית ואמר לו בית זה אני משכיר לך, ונפל, אינו חייב לבנותו. ואם אמר לו בית סתם, יעמיד לו מקום שיקרא בית, בין גדול בין קטן:

משניות מבוארות – קהתי

שבארנו בהקדמה למשנתנו, נִתְעַבְּרָה לְשׂוֹכֵר – לטובת השוכר, ואינו חייב להוסיף שכר דירה בשביל חודש העיבור, לפי שהוא בכלל השנה. הַשְּׁכִיר לֹא לְחֻדְשִׁים – שפסק עמו כך וכך לחודש: נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה, נִתְעַבְּרָה לְמַשְׁכִּיר – לטובת המשכיר, וחייב השוכר לשלם לו גם בשביל חודש העיבור. מַעֲשֶׂה בַצְפוּרִי – בגמרא מבואר, שיש להקדים כאן פסקה החסרה במשנה ("חסורי מחסרא"): ואם אמר לו (המשכיר לשוכר): בשנים עשר דינרים לשנה מדינר זהב לחודש (שפסק עמו גם לשנה וגם לחדשים), יחלוקי (המשכיר והשוכר יחלקו ביניהם את שכר הדירה לחודש העיבור; כלומר שהשוכר משלם לו מחצית שכר החודש, ומעשה בצפורי (עיר בגליל), בְּאֶחָד שְׁשָׁכָר מֶרְחֵץ מִחֲבֵרוֹ, בְּשָׁנִים עֶשֶׂר זָהָב – דינר זהב – לְשָׁנָה, מְדִינָה זָהָב לְחֻדֶּשׁ – ונמצאה השנה מעוברת, וְכָא מַעֲשֶׂה לְפָנֵי רַבִּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וּלְפָנֵי רַבִּי יוֹסִי וְאֶמְרוּ: יִחַלְקוּ אֶת חֹדֶשׁ הָעֶבֶר – במפרשים מבואר טעמם, לפי שאין אנו יודעים אם לתפוס לשון ראשון או לשון אחרון, הלכך מספק חולקים (דש"י; ברטנורא). ברם, אין הלכה כן, אלא חודש העיבור כולו למשכיר, לפי שהקרקע בחזקת בעלים, ואין מוציאים מיד בעל הקרקע אלא בראיה ברורה (דעת רב נחמן בגמרא: רמב"ם הל' שכירות I, ב).

באור משנה ט

הַמַּשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ, וְנָפַל – הבית בתוך ימי שכירותו, חֵיב המשכיר, לְהַעֲמִיד לוֹ בֵּית – לשוכר לימי שכירותו. הֵיךְ קָטָן – אם הבית שנפל היה קטן, לֹא יַעֲשֶׂנוּ גָדוֹל – שיכול השוכר לעכב עליו ולומר: אין רצוני בבית גדול; גָּדוֹל, לֹא יַעֲשֶׂנוּ קָטָן – ואם הבית היה גדול, לֹא יַעֲשֶׂנוּ עֶשְׂרֵי קָטָן; אֶחָד – היה זה בית אחד, לֹא יַעֲשֶׂנוּ שְׁנַיִם – שני בתים, שְׁנַיִם – היו שני בתים, לֹא יַעֲשֶׂנוּ אֶחָד – בית אחד; לֹא יִפְחוּת מִהַחֲלוּנוֹת – שהיו בבית שנפל, וְלֹא יוֹסִיף עָלֵיהֶן – על החלונות, אֲלָא מַדְעַת שְׁנֵיהֶם – כלומר שאף השוכר יסכים לשינויים שרוצה המשכיר לעשות. בגמרא מבואר, שמדובר במשנתנו בכגון שהמשכיר הראה בית לשוכר ואמר לו: "בית כזה אני משכיר לך", ובאה המשנה להשמיענו, שאינו יכול לומר, שלא התכוון אלא שיהא קרוב לנהר כאותו בית שהראה לו וכיוצא בזה, אלא חייב להעמיד לו בית מכירתו וכצורתו. אבל אם אמר לו: בית זה אני משכיר לך, ונפל אותו בית, אינו חייב להעמיד לו בית, שמזלו של השוכר גרם לכך. ואם אמר לו "בית" סתם, בונה לו המשכיר בית כרצונו, ואין השוכר יכול לעכב עליו (בבא מציעא קג, א).

באור משנה ז

הַמַּשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ: הַמַּשְׁכִּיר חֵיב בְּדִלְתָּ – להעמיד לשוכר דלתות הראויות לבית, בַּגֶּגֶר, וּבַמַּנְעוּל – לעשות נגר ומנעול דלתות: נגר היינו מין בריח ויתר לגעילת הדלת, וּבְכָל דָּבָר שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אָמֵן – שאינו נעשה אלא על ידי אומן מומחה, כגון לפתוח לו חלונות, לחזק לו את התקירה, וכיוצא באלו (ברייתא בגמרא). אֲבָל דָּבָר שֶׁאִינוּ מַעֲשֶׂה אָמֵן – כגון מעקה וסולם (ברייתא שם). הַשּׂוֹכֵר עוֹשֶׂהוּ – על חשבוננו; ובכל הדברים הללו הולכים אחר מנהג המדינה (רמב"ם). הַזָּבֵל – המצטבר בחצר מבהמות של אחרים, שכן בימיהם היו הבתים פתוחים לתוך חצר, והשוכרים את הבתים השתמשו בחצר בהרבה דברים; ונוהגים היו בני הכפרים, הבאים ביום השוק, להכניס בהמותיהם בחצרות של בעלי בתים ומאכילים שם את בהמותיהם, וכך מצטבר שם זבל, ומן הסתם בעלי הבהמות מפקירים אותו, וכולו לבעל החצר (תמאיר), ובאה המשנה ללמדנו, שאם השוכר את הבית לא שכר את החצר אלא שיש לו רשות להשתמש בה בדברים שדרכם לעשות בחצר, כל שנדובל שם מחמת בהמות של אחרים, הרי זה שֶׁל פֶּעַל הַבֵּית – היינו של המשכיר; ואף על פי שלא ידע על כך, מכל מקום חצרו של אדם קונה שלא מדעתו. ברם, הובל שנצטבר מבהמות השוכר, הרי זה לשוכר (גמרא ודש"י בבא מציעא קב, א). ויש מפרשים, שאפילו החצר היתה שכורה, הובל בא מבהמות של אחרים, הרי זה של המשכיר (רמב"ם הל' שכירות I, ה; עיין השגות הראב"ד: "מגיד משנה"); וְאֵין לְשׂוֹכֵר – את הבית, אֲלָא הַיּוֹצֵא מִן הַתְּנוּרָה וּמִן הַכִּירִים בְּלִבָּהּ – האפר היוצא מהתנור וכיריים של המשכיר העומדים בחצר, ושכורים לשוכר הבית לבשל בהם, ובאה המשנה להשמיענו, שהואיל ושכורים לו, אפילו באו אחרים לבשל ולאפות בהם, האפר של השוכר (חסור סימן ש"ג בשם הרמ"ה; המאירי; ועיין "תוספות יום טוב").

באור משנה ח

בזמן שהיו מקדשים את החודש על פי ראיית הלכנה בחידושה, היה גם עיבור השנה, היינו הוספת חודש אדר שני, נקבע על ידי בית הדין לפי מה שהיו רואים באותה שנה, אם חג הפסח יחול בה בזמן אביב אם לאו, שהיה התורה אומרת (דברים טז, א): "שמור את חודש האביב ועשית פסח", או מחמת גורמים אחרים (כמבואר בגמרא סנהדרין יא, ב) – משנתנו דנה בשוכר בית לשנה או לחדשים, ואחר כך בית דין עיבור את השנה, אם חייב הוא לשלם בעד חודש העיבור.

הַמַּשְׁכִּיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ לְשָׁנָה – בסכום מסויים לשנה: נִתְעַבְּרָה הַשָּׁנָה – על ידי בית הדין, שהוסיפו לשנה חודש אדר שני, כמו

פ ר ק ת ש י ע י

א המקבל שדה מחברו, מקום שנהגו לקצור – יקצו; לעקור – יעקרו; לחרוש אחריו – יחרשו; הפל פמנהג המדינה. פשם שחולקין בתבואה, פך חולקין בתבן ובקש; פשם שחולקין ביין, פך חולקין בזמורות ובקנים; ושניהם מספקין את הקנים.

ב המקבל שדה מחברו והיא בית השלחין, או בית האילן; יבש המעין ונקצץ האילן – אינו מנכה לו מן חכורו. אם אמר לו: חבר לי שדה בית השלחין זה או שדה בית האילן זה; יבש המעין ונקצץ האילן – מנכה לו מן חכורו. **ג** המקבל שדה מחברו והזכירה – שמין אותה כמזה ראויה לעשות, ונותן לו; שפך פותב לו; אם אוכיר ולא אעביר, אשלם במיטבא.

פירוש ברטנורא

ט א המקבל שדה. באריסות, למחצה לשליש ולרביע. או בחכירות, בכך וכך כורין לשנה: לחרוש אחריו. אחר הקצירה או העקירה, כדי להפוך שרישים של עשבים רעים שבה וימותו; ובקנים. המעמידים את הגפנים; ושניהם מספקים את הקנים. מה טעם אמר, מה טעם חולקים בקנים; לפי ששניהם מספקים את הקנים החרשים בכל שנה:

ב בית השלחין. קרקע ובשה שאין די לה מן גשמים; או בית האילן. ובשביל האילן היא חביבה על הארים, שנוטל חלק בפירות בלא טורח: יבש המעין. שבה. שממנו משקין אותה: מן חכורו. אם קבלה בחכירות כך וכך כורין לשנה. דמיוקרא לא גלי דעתיה דמשום מעין או אילן טפי לה בחכירותיה: חכור לי בית השלחין זו. גלי דעתיה דשביל שהיא בית השלחין טפי לה וחכרה ממנו:

ג המקבל שדה. למחצה לשליש ולרביע; והזכירה. שלא חרש בה ולא זרעה: אם אוכיר. אעשה בורה: ולא אעביר. ולא אעשה בה פעולה הראויה לה: אשלם במיטבא. כפי מה שהיתה ראויה לעשות אם היתה חרושה וזרועה כראוי:

משניות מבוארות – קהתי

הל' שכירות ה, י. יש מפרשים, שבסיפא מדובר במקום חדש, שאין שם מנהג (שיטה מקובצת בשם הר"ן והרשב"א, ומובא בתוספות רבי עקיבא איגר).

ב אור משנה ב

המקבל שדה מחברו – באריסות או בחכירות, והיא בית השלחין – שדה שאין מי הגשמים מספקים לה, ויש בה מעין שמשקים אותה ממנו, או בית האילן – שדה שיש בה אילנות, ובשביל זה חביבה היא על המקבל, שאוכל הוא מפירותיהם; יבש המעין – של בית השלחין, ונקצץ האילן – או שנקצצו האילנות שהיו בשדה שקיבל, אינו מנכה לו מן חכורו – אין המקבל מנכה לבעל השדה משיעור התבואה שפסק עמו בחכירתו או באריסותו, מאחר שלא פירש בתחילה שבשביל המעין או בשביל האילנות הוא מרבה בחכירות שדה זו. אבל אם אמר לו – המקבל לבעל השדה: חכור לי – החכר לי שדה בית השלחין זה, או: שדה בית האילן זה – שגילה דעתו, שהוא לוקח בחשבון את המעין או את האילנות, יבש המעין ונקצץ האילן, מנכה לו מן חכורו – מנכה המקבל לבעל השדה משיעור התבואה שפסק עמו.

ב אור משנה ג

משנתנו דנה באריס שלא עיבר את השדה, מה הוא משלם לבעל השדה. **המקבל שדה מחברו** – באריסות, למחצה או לשליש או לרביע, והזכירה – והניחה בורה, שלא חרש בה ולא זרע, שמין אותה – את השדה, כמזה ראויה לעשות – להוציא יכול, אילו היתה מעובדת כראוי, ונותן לו – מחצה או שליש או רבע משומת היכול, כפי שהתנו ביניהם, שפך פותב לו – האריס בשטר באריסות: אם אוכיר – אניחנה בורה, ולא אעביר – או שלא אעביר את השדה כראוי (תפארת ישראל), אשלם במיטבא – כפי מה שהיתה ראויה לעשות אילו היתה חרושה וזרועה כראוי. במפרשים מבואר, שאפילו לא כתב לו כך, הרי זה כאילו כתב לו, שכתנאי בית דין הוא (תוספות, הרא"ש; מגיד משנה – רמב"ם הל' שכירות ה, יג).

משנתנו שנויה באריסות, כמו שבארנו, שכן בחכירות לא שייך לומר "שמין אותה כמה ראויה לעשות", שהרי החוכר נותן לבעל השדה דבר קצוב שפסק עמו (רש"י).

ב אור משנה א

המקבל שדה מחברו – באריסות. היינו שמקבל את השדה לעבדה ולטפל בה, ונותן לבעל השדה מחצה או שליש מהיכול שתהא עושה; או שמקבלה בחכירות. שנותן לבעל השדה דבר קצוב מן התבואה, כגון שלושים כור חטים לשנה, בין שתעשה השדה הרבה ובין שתעשה מעט; או שמקבלה בשכירות. היינו שנותן לבעל השדה סכום קצוב במעות לשנה (ברטנורא; "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"); מקום שנהגו לקצור – את התבואה במגל, יקצרו – המקבל במגל; לעקור – מקום שנהגו לעקור את השיבולים עם השרשים, היינו לתלשם ביד, יעקרו – ואינו ראוי לקצור, לחרוש אחריו – מקום שנהגו לחרוש אחר הקצירה או העקירה, כדי שימותו שרישי העשבים הרעים, יחרשו – בגמרא מבואר, שאף על פי שאין נוהגים לנכש את העשבים הרעים, והמקבל ניכש, מכל מקום אינו יכול לפטור עצמו בזה מלחרוש לאחר הקצירה או העקירה, שהואיל ולא התנה בפירוש בשעה שקיבל את השדה, שינכש את השדה ולא יחרוש אותה, אסור לו לשנות ממנהג המקום; הפל פמנהג המדינה – ושניהם, בין בעל השדה ובין המקבל, מעכבים זה על זה. שיש ומנהג המקום נוח לזה, ויש שהוא נוח לזה, כגון הקצירה נוחה למקבל, שאינו טורח בה כל כך כמו בעקירה, והיא מועילה לבעל השדה, שעל ידי הקש הנשאר בקרקע לאחר הקצירה מזדבלת השדה; וכן העקירה נוחה למקבל, שיהא לו קש לבהמותיו, ונוחה לבעל השדה, שמתנקה שדהו. ברם, אם יש מנהג בלא טעם, אין הולכים אחריו לעכב את שכנגדו, שאינו אלא מנהג סדום (תוספות יום טוב; "תפארת ישראל"). פשם שחולקין – בעל השדה והאריס, בתבואה – כפי המוסכם, כגון שכל אחד נוטל מחצה, או שבעל השדה נוטל שליש והאריס שני שלישים, פך חולקין בתבן ובקש – במפרשים מבואר: הנקצר עם השיבולים נקרא "תבן", והנשאר בארץ קרוי "קש" (עיי' "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"); פשם שחולקין ביין, פך חולקין בזמורות – בענפים שנקצצו, ובקנים – בסמכות סוסמכים בהן את הגפנים כדי להעמידן. ושניהם – בעל הכרם והאריס, מספקין את הקנים – קונים את הקנים החדשים בשותפות. בגמרא מבואר, שפסיקה זו היא נתינת טעם להלכה שלמעלה; מה טעם שניהם חולקים בקנים? לפי ששניהם מספקים את הקנים החדשים בכל שנה. אבל אם אחד מהם סיפק אותם, הרי הם שלו בלבד (רמב"ם

ד המקבל שדה מחברו ולא רצה לנכש, ואמר לו: מה אכפת לך, הואיל ואני נותן לך חכורה – אין שומעין לו, מפני שיכול לומר לו: למחר אתה יוצא ממנה, והיא מעלה לפני עשבים.
ה המקבל שדה מחברו ולא עשתה, אם יש בה פדי להעמיד פרי – חייב לטפל בה. אמר רבי יהודה: מה קצבה בפרי? אלא אם יש בה פדי נפילה.
ו המקבל שדה מחברו ואכלה חגב, או נשדפה; אם מפת מדינה היא – מנפה לו מן חכורו; אם אינה מפת מדינה – אינו מנפה לו מן חכורו. רבי יהודה אומר: אם קבלה הימנו במעות, בין כך ובין כך – אינו מנפה לו מחכורו.
ז המקבל שדה מחברו בעשרת פורים חטים לשנה, לקתה – נותן לו מתוקה; היו חטיה יפות – לא יאמר לו: הריני לוקח מן השוק, אלא נותן לו מתוקה.

פירוש ברטנורא

ד ולא רצה לנכש. לנקות התבואה מעשבים רעים, שמתשים כח הקרקע ומעכבין התבואה מלעלות: **מה איכפת לך**. אם יחסר חלקי שהעשבים מכחישים השבלים, אתן לך חכירות כך וכך כורין שפסקתי עמך.
ה המקבל שדה מחברו. למחצה לשליש ולרביע כארים: **ולא עשתה**. תבואה אלא מעט. ובא לו הארים למנוע מלהתעסק בה עוד, שאין בה כדי טרחו: **אם יש בה פדי**. לעשות מתבואתה כדי שיש בו כדי לכסות הרחת שזורים בה התבואה, והוא קרוב לסאתים. חייב לטפל בה בעל כרחו: **מה קצבה בכרי**. אין קצבה זו ראויה שתהיה שדה גדולה כשיעור כרי ושדה קטנה כשיעור כרי. ואינה דומה טיפולה של שדה גדולה לטיפוליה של שדה קטנה: **אלא אם יש בו כדי נפילה**. כלומר כשיעור מה שזרע בה, חייב לטפל בה. ואין הלבב כרבי יהודה:
ו המקבל שדה. בחכירות כך וכך כורין: **מפת מדינה**. שאכל חגב, או נשתדפו רוב שדות של אותה מדינה או אותה בקעה: **אינו מנכה**. דאמר לו מולך גרם: **בין כך ובין כך**. אפילו היא מכת מדינה אינו מנכה. שעל המעות לא נגזרה גזירה:
ז ולקחה. שהיו החטים שדופות: **נותן לו**. עשרה כורים שפסק עמו מחטים שדופות הללו. ולא מצי היאך למימר ליה חטים יפות קא בעינא מינך:

משניות מבוארות – קהתי

בה, הריהו חייב לטפל בה. והלכה כחנא קמא וכדעת ריש לקיש (בגמרא), שאם יש בה כדי להעמיד כרי (היינו סאתיים) יתיר על ההוצאה, חייב האריס לטפל בה (רמב"ם הל' שכירות ה, יב; שיטה מקובצת בשם הר"ן).

משנתנו אינה מתפרשת אלא באריסות, שאילו בחכירות אפילו אין החוכר מטפל בשדה, צריך הוא לתת לבעל השדה את חכירתו.

באור משנה ו

משנתנו דנה בחוכר שדה מחברו, ואיירע בה אונס, אם מנכה לבעל השדה מחכורו או לאו.

המקבל שדה מחברו – בחכירות, בכך וכך כורים לשנה, **ונאכלה חגב** – ארבה, **או נשדפה** – שנפלו הגרענים מן השיבולים על ידי רוח סערה: **אם מפת מדינה היא** – שלקו רוב השדות של אותה העיר, **מנפה לו מן חכורו** – מפחית החוכר לבעל השדה משיעור התבואה שפסק עמו בחכירות, לפי הפסדו. **אם אינה מפת מדינה, אינו מנפה לו מן חכורו** – שבעל השדה אומר לחוכר: מולך גרם. **רבי יהודה אומר: אם קבלה הימנו במעות** – שקיבל החוכר את השדה בכך וכך דינרים לשנה (ולא בתבואה). **בין כך ובין כך** – אפילו היתה מכת מדינה, **אינו מנפה לו מחכורו** – שעל המעות לא נגזרה גזירת השדפון והחגב. ברם, אם חקר אותה בתבואה, כיון שנותן לבעל השדה מתוך אותה שדה, הרי אף על חכירתו נגזרה הגזירה ("תפארת ישראל"). והלכה כחנא קמא.

משנתנו אינה מתפרשת אלא בחכירות, שהרי באריסות לא שייך לומר "מנכה לו מן חכורו", שכן מה שימצאו יחלקו.

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד בחוכר שדה מחברו בכך וכך כורים לשנה, שפורע לו חכירתו מתוך אותה שדה, בין שעשתה תבואה לקויה בין שעשתה תבואה יפה.

המקבל שדה מחברו – בחכירות, כגון **בעשרת פורים חטים לשנה, לקתה** – התבואה, שהיו החטים שדופות, **נותן לו** – החוכר לבעל השדה, עשרת הכורים חטים שפסק עמו, **מתוקה** – מתוך התבואה של אותה שדה, ואין בעל השדה יכול לדרוש ממנו שיקח לו חטים יפות מן השוק. **היו חטיה יפות** – אם החטים של אותה שדה היו משובחות, **לא יאמר לו** – החוכר לבעל השדה: **הריני לוקח מן השוק** – חטים בניגוניות בשביל לתת לך חכירותך, **אלא נותן לו מתוקה** – מתוך אותה השדה, חטים יפות.

באור משנה ד

משנתנו דנה בחוכר שאינו מעבד את השדה כראוי, ונמצא הקרקע נפחת בכך.

המקבל שדה מחברו – בחכירות, בכך וכך כורים לשנה, **ולא רצה** – החוכר, **לנכש** – לעקור את העשבים הרעים, **ונאמר לו** – לבעל השדה: **מה איכפת לך** – שאינו מנכש, והרי אתה אינך מפסיד בזה, **הואיל ואני נותן לך חכורה** – כך וכך כורים שפסקתי עמך בחכירת השדה! **אין שומעין לו** – אין מקבלים את טענותיו, אלא חייב הוא לנכש, **מפני שיכול לומר לו** – יכול בעל השדה לומר לחוכר: **למחר** – לאחר זמן, **אתה יוצא ממנה** – ומוסר לי את השדה בחזרה, **והיא מעלה לפני עשבים** – שתהא מגדלת עשבים רעים ומכחישה את תבואתי. בגמרא מבואר, שאפילו אמר לו: באחרונה אני חורש אותה, אין שומעים לו, לפי שיפלו הזרעים מהעשבים הרעים לארץ ויחזרו ויצמחו, אלא חייב החוכר לנכש אותה שנה שנה.

משנתנו מתפרשת בחכירות, שכן באריסות פשוט הדבר שחייב האריס לנכש, ואינו יכול לומר לבעל השדה "מה איכפת לך"... שהואיל ובעל השדה מקבל חלק מהיבול, הרי מעוניין הוא בניכוש, כדי שהעשבים הרעים לא יכחישו את השיבולים (רש"י).

באור משנה ה

משנתנו דנה באריס שנמנע מלטפל בשדה, מפני שהיא רעה ואין בה כדי טרחו.

המקבל שדה מחברו – באריסות, למחצה או לשליש או לרביע, **ולא עשתה** – ולא הוציאה השדה אלא מעט תבואה, ומתוך כך אין האריס רוצה לטפל בה, מאחר שאין בה כדי טרחו, **אם יש בה פדי להעמיד פרי** – לעשות ערימה מתבואתה; ומבואר בגמרא, ששיעור הכרי, כדי שאפשר להעמיד בו את הרחת לזרות בה את התבואה, והוא שיעור סאתיים, **חייב** – האריס, **לטפל בה** – בברייתא בגמרא מבואר הטעם, שכן כותב האריס לבעל השדה בשטר האריסות: "אנא איקום ואניר (אני אעמוד ואחורש), ואזרע ואקצור ואעמר ואדוש ואזרה ואעמיד כרי לפניך. ותטול את חציך (או שלישי או רביעי, כפי שהוסכם ביניהם), ואני אטול השאר בשכר עמלי ובמה שהוצאתי (רמב"ם הל' שכירות ה, יב). **אמר רבי יהודה: מה קצבה בכרי** – האם יכול כרי לשמש מידה קצובה בין לשדה גדולה בין לשדה קטנה? והרי אינו דומה טיפולה של שדה גדולה לטיפוליה של שדה קטנה? **אלא אם יש בה פדי נפילה** – כמידת הזרע שהפיל בזריעת השדה, כלומר כשיעור שזרע

ח המקבל שדה מחברו לזרעה שעורים – לא יזרעה חטים; חטים – יזרעה שעורים; רבן שמעון בן גמליאל אוסר. תבואה – לא יזרעה קטנית; קטנית – יזרעה תבואה; רבן שמעון בן גמליאל אוסר. ט המקבל שדה מחברו לשנים מעטות – לא יזרעה פשתן, ואין לו בקורת שקמה. קבלה הימנו לשבע שנים – שנה ראשונה יזרעה פשתן, ויש לו בקורת שקמה. י המקבל שדה מחברו לשבוע אחד בשבע מאות זוז – השביעית מן המנין. קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז – אין השביעית מן המנין. יא שכיר יום – גובה כל הלילה. שכיר לילה – גובה כל הלילה. שכיר שעות – גובה כל הלילה וכל היום. שכיר

פירוש ברטנורה

ח המקבל שדה מחברו לזרעה שעורים. בחכירות כך וכך שעורים או חטים או מעות: לא יזרעה חטים. שהחטים מבחישות הקרקע [יותר] מן השעורים: רשב"ג אוסר. שקשה לקרקע כשזורים אותה שנה ממין זה ושנה ממין אחר. ולענין פסק הלכה הכל לפי הקרקע ולפי המקום. אם התנה עמו ברבר שמכחיש הקרקע מעט אינו יכול לשנות ולזרוע דבר שמכחיש הרבה. ואיפא שרי:

ט לשנים מועטות. פחות משבע שנים: לא יזרעה פשתן. שזרע פשתן מבחיש בארץ הרבה ושרשיו נשארים בקרקע עד שבע שנים: ואין לו בקורת שקמה. עין תאנה של יער הוא. וקוצצים ענפיו לקורות לבנין, והם חוזרים וגדלים, ופחות משבע שנים אינן נעשות קורות. הלכך קבלה לפחות משבע שנים לא יקוץ קורות שבה, דלאו אדעתא דקורות נחית, דבשנים מועטות אינם חוזרים לקורות. אבל קבלה לשבע שנים, שנה ראשונה וזרעה פשתן וקוצץ שקמה שבה: יא שכיר יום גובה כל הלילה. שלאחריו, שנאמר (ויקרא י"ט) לא תלין פעולת שכיר אתך עד בקר. ואי אפשר לומר שבשכיר לילה מדרב, שהרי אין שכירות משתלמת אלא בסופה, דכתיב (שם כ"ה) כשכיר שנה בשנה, ודרשין מינה [בבא מציעא ס"ה ע"א] שכירות של שנה זו משתלמת בתחילת שנה אחרת. אלמא לא משתעבר

משניות מבוארות – קהתי

ב אור משנה ח

משנתנו דנה בחוכר, שהתנה עמו בעל השדה מה לזרוע, אם רשאי הוא לשנות אם לאו. המקבל שדה מחברו – בחכירות, בכך וכך כורים תבואה לשנה, על מנת לזרעה שעורים, לא יזרעה חטים – שהחטים מבחישות את הקרקע יותר מן השעורים; חטים – על מנת לזרעה חטים, יזרעה שעורים – רשאי הוא לזרעה שעורים. רבן שמעון בן גמליאל אוסר – לזרעה שעורים. בגמרא מבואר טעמו, שנאמר (צפניה ג, יג): "שארית ישראל לא יעשו עולה ולא ידברו כזב ולא ימצא בפייה לשון תרמית", כלומר שאסור לשנות ממה שהתנו, ואפילו לטובה. ויש מבארים הטעם (בגמרא). שלדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לזרוע בכל שנה מין אחר, ושמא זרעה בעל השדה חטים בשנה שעברה, ואם יזרעה החוכר שעורים, נמצא מקלקל את השדה (כפירוש רש"י). ברם, בעלי התוספות מפרשים טעם זה להיפך, שלדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לזרוע בכל שנה אותו מין, ושמא בעל השדה זרעה אשתקד שעורים, הלכך אסור רבן שמעון בן גמליאל על החוכר לזרעה שעורים כשהתנה עמו בעל השדה לזרעה חטים. תבואה – החוכר שדה מחברו על מנת לזרעה תבואה, לא יזרעה קטנית – שהקטנית מכחשת את הקרקע יותר מן התבואה; קטנית – על מנת לזרעה קטנית, יזרעה תבואה – רשאי הוא לזרעה תבואה, שהרי השינוי הוא לטובה. ויש גורסים להיפך: קטנית לא יזרעה תבואה. תבואה יזרעה קטנית (עיי' "תוספות יום טוב"). רבן שמעון בן גמליאל אוסר – לשנות ממה שהתנה, כמו שבארנו הטעם לעיל. ולענין פסק הלכה הכל לפי טיב הקרקע, שאם התנה עמו ברבר שמכחיש את הקרקע מעט, אינו רשאי לשנות ולזרוע דבר שמכחיש הרבה, ואילו להיפך רשאי הוא לשנות (רמב"ם; ברטנורה).

בארנו משנתנו בחכירות (כפירוש רש"י). שכן אם קיבל את השדה באריסות, יכול הוא לזרוע מה שירצה אפילו תוך שבע שנים, כיון שיש לבעל השדה חלק בתבואה. ויש חולקים על כך (עיי' "תוספות יום טוב").

ב אור משנה י

המקבל שדה מחברו – בין באריסות בין בחכירות (ימגיד משנה), לשבוע אחד – לשבע שנות השמיטה, בשבע מאות זוז – לשבוע כולו, השביעית מן המנין – שנת השמיטה עולה למנין השנים, שאינו מנכה לו בשביל שנת השמיטה; קבלה הימנו שבע שנים בשבע מאות זוז – שלא אמר "לשבוע", אלא "לשבע שנים", אין השביעית מן המנין – ויושב בשדה שבע שנות תבואה חוץ משנת השמיטה שבהן.

ב אור משנה יא

"מצוות עשה ליתן שכר השכיר בזמנו, שנאמר (דברים כד, טו): "ביומו תתן שכרו", ואם אחרו לאחר זמנו, עובר ב"לא תעשה", שנאמר (שם): "ולא תבוא עליו השמש" (רמב"ם הל' שכירות יא, א); וכן נאמר (ויקרא יט, יג): "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר". משנתנו באה ללמד, מתי זמנו של שכיר לגבות את שכרו, ומתי עובר בעל הבית על "לא תלין" ועל "ביומו תתן שכרו".

שכיר יום – העובר ביום וגומר מלאכתו בערב, גובה – שכרו, כל הלילה – שלאחריו; ואם לא שילם לו בעל הבית עד הבוקר, עובר על מה שנאמר (ויקרא יט, יג): "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר".

ב אור משנה ט

המקבל שדה מחברו – בחכירות (רש"י), לשנים מעטות – פחות

שֶׁבֶת, שְׂכִיר חֹדֶשׁ, שְׂכִיר שָׁנָה, שְׂכִיר שָׁבוּעַ; יֵצֵא בַּיּוֹם – גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם; יֵצֵא בַּלַּיְלָה – גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם.

פירוש ברטנורא

ליה לשכיר יום עד שקיעת החמה. וכי כתיב לא תבא על כרחך בשכיר לילה תוקמיה, שנשתעבד לו לבוקר משכלתה שכירותו. וכן לא תלין נמי לא תוקמיה בשכיר לילה, דהא לא משתעבד ליה עד הבוקר: **שכיר שעות גובה כל היום וכל הלילה**. הכי קאמר, שכיר שעות דיום גובה כל היום, שכיר שעות דלילה גובה כל הלילה: **שכיר שבועי**, שמיטה: **יצא ביום**, שכלתה שכירותו לבוקר או ביום, גובה כל היום. וכיון ששקעה חמה עובר עליו: **יצא בלילה**, שכלתה שכירותו בלילה: **גובה כל הלילה וכל היום**, דכיון דמשכבה פעולתו משתחשך הוי ליה שכיר לילה, ואינו עובר עליו בבוקר עד למחרת בשקיעת החמה:

משניות מבוארות – קהתי

וְכָל הַיּוֹם – בגמרא מבואר, שכוונת המשנה היא: שכיר שעות בלילה גובה כל הלילה; שכיר שעות ביום גובה כל היום. **שְׂכִיר שָׁבֶת** – ששכרו בעל הבית לעבוד שבוע ימים, **שְׂכִיר חֹדֶשׁ** – ששכרו לעבוד חודש ימים, **שְׂכִיר שָׁנָה** – ששכרו לעבוד שנה שלמה, **שְׂכִיר שָׁבוּעַ** – ששכרו לעבוד שבע שנות השמיטה, **יֵצֵא בַּיּוֹם** – גמר מלאכתו ביום, **גּוֹבֶה כָּל הַיּוֹם** – ואם לא שילם לו בעל הבית עד ששקעה החמה עובר על "לא תלין". **יֵצֵא בַּלַּיְלָה** – גמר מלאכתו בלילה, **גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה וְכָל הַיּוֹם** – בגמרא מבואר, שהסיפא כדעת רבי שמעון היא, החולק על תנא קמא וסובר, ששכיר שעות בלילה גובה כל הלילה וכל היום, אבל לדעת תנא קמא, יצא בלילה גובה כל אותו הלילה, וכן הלכה (רמב"ם הל' שכירות יא, ב).

ופירשו חכמים, שפסוק זה בא ללמד בשכיר יום, שגובה כל הלילה (בריייתא בגמרא). **שְׂכִיר לַיְלָה** – העובד בלילה וגומר מלאכתו בבוקר, **גּוֹבֶה** – שכרו, **כָּל הַיּוֹם** – שלאחריו, ואם לא שילם לו בעל הבית עד ששקעה החמה, עובר על מה שנאמר: "ביומו תתן שכרו ולא תבוא עליו השמש". בגמרא מבואר, שהזואיל ושכירות אינה משתלמת אלא בסוף, שנאמר (ויקרא כה, ג): "כשכיר שנה בשנה" – שכירות של שנה זו אינה משתלמת אלא בשנה אחרת, נמצא שאין בעל הבית משתעבד לשכיר יום עד שקיעת החמה, ועליו נאמר: "לא תלין פעולת שכיר אתך עד בוקר"; ומה שכתוב "לא תבוא עליו השמש" על כרחך בשכיר לילה מדבר, שנשתעבד לו בבוקר, משכלתה שכירותו. **שְׂכִיר שָׁבוּעַ** – ששכרו בעל הבית לעבוד אצלו כמה שעות, **גּוֹבֶה כָּל הַלַּיְלָה**

המשך ביאור למ' עירובין ליום שני עמ' ב

שני פתחים אסור לערב את כולה כאחת, אלא צריך להניח לה ששכיר, אך אם אין לה אלא פתח אחד אין צריך להניח לה ששכיר. ומעתה יש לדון בעיר שיש לה פתח מצד אחד, ובצידה השני יש חומה בלא פתח, אלא שבחומה זו קבוע סולם שאפשר לטפס עליו וכך להכנס ולצאת מן העיר, האם יש לדון סולם זה כמו פתח גמור, וממילא נידונית העיר כאילו יש לה שני פתחים ואסור לערבה בלא ששכיר, או שאין הסולם נידון כפתח, והרי זו עיר שיש לה פתח אחד שמותר לערב את כולה בלא ששכיר. **אָמַר לִיה רַבִּי רַחֵם לָרַב אָמִי בַּר אֲדָא, הָכִי אָמַר רַב, סוֹלָם תּוֹרֵת פִּתְחָה עָלָיו, כְּלוּמַר, דִּין הַסּוֹלָם כְּדִין פִּתְחָה גָּמוּר בַּחוּמָה, וּמִמִּילָא יֵשׁ לָדוֹן אֶת הָעִיר כְּאִילוּ יֵשׁ לָהּ שְׁנֵי פִתְחִים וְאִסּוּר לַעֲרֵב בְּלֹא שְׂכִיר, או ששכיר רַב נִחְסָן, לֹא תִצְיֹנוּ לִיה – אֵל תִּקְשְׁבוּ דִּין זֶה שְׂאֻמְרָא רַבָּה בִּשְׁמֵי רַב, לִפִּי שְׂלֵא אָמַר רַב כֵּן, אֲלֵא הָכִי אָמַר רַב אֲדָא וְרַב אַהֲבָה אָמַר רַב, סוֹלָם פְּעָמִים יֵשׁ תּוֹרֵת פִּתְחָה עָלָיו וְפְעָמִים יֵשׁ תּוֹרֵת מְחִיצָה עָלָיו, וּשְׁנִיָּהם לַהֲקֵל. דְּהֵינָּה, בְּאוּפֵן שִׁישׁ קוּלָא כְּדִין מְחִיצָה נִידוֹן הַסּוֹלָם כְּמִחִיצָה, וּבְאוּפֵן שִׁישׁ קוּלָא כְּדִין פִּתְחָה נִידוֹן הַסּוֹלָם כְּפִתְחָה, וְהוּא מִפְּרֵשׁ הַדְּרִימִים, סוֹלָם יֵשׁ תּוֹרֵת מְחִיצָה עָלָיו לַהֲקֵל, כְּדָאָמַרְן – בְּאוּפֵן שְׁנֵי פִתְחִים, שְׂכִיר שִׁישׁ לַה פִּתְחָה גָּמוּר מִצַּד אֶחָד וְסוֹלָם מִצַּד שֵׁנִי, שְׂכִיר דִּנִּים אֶת הַסּוֹלָם כְּמִחִיצָה לַהֲקֵל, וְנִמְצָא שְׂכִיר לַעֲרֵב אֶת פִּתְחָה אֶחָד, וּלְפִיכָךְ מוֹתֵר לַעֲרֵב אֶת כּוֹלָה בְּלֹא שְׂכִיר. וְהָאוּפֵן שְׂכִיר יֵשׁ תּוֹרֵת פִּתְחָה עָלָיו לַהֲקֵל הוּא כְּסוֹלָם שְׂכִיר חֲצִירוֹת, כְּלוּמַר, שִׁישׁ כּוֹתֵל כֵּן שְׁנֵי חֲצִירוֹת וְאִין בּו פִּתְחָה, אֲלֵא שְׂכִיר בִּין סוֹלָם שְׂרׁוּחָבוּ אַרְבַּעַת סְפָחִים, וְדִרְבוּ נִיתוֹן לַעֲבוּר בִּין חֲצִירוֹת, כּוּזָה נִידוֹן הַסּוֹלָם כְּפִתְחָה לַהֲקֵל, וּלְפִיכָךְ הָדִין הוּא שְׂכִיר בְּעִלֵּי חֲצִירוֹת **אָמַר מְעָרָה** – רִשְׁאִים הֵם לַהֲנִיחַ עִירוֹב אֶחָד בֵּינֵיהֶם, לִפִּי שְׂכִיר הַסּוֹלָם הַנִּידוֹן כְּפִתְחָה מִחֲבֵרָם לְהִיּוֹת אֶחָד, אֵךְ אִם רָצוּ שְׂכִירִים מְעָרְבִין – מִנִּיחִים שְׂכִיר עִירוֹבִין, כֹּל אֶחָד לַעֲצֻמוֹ, וְאִינֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה. הַגְמָרָא מִקְשָׁה סְתִירָה בְּדִבְרֵי רַב נִחְסָן: וְיָמִי אָמַר רַב נִחְסָן הָכִי – וְכִי אָמַר רַב נִחְסָן שְׂכִירִים יֵשׁ עָלָיו גַּם תּוֹרֵת מְחִיצָה לַהֲקֵל, וְהָאָמַר – וְהָרִי אֲמָרוּ רַב נִחְסָן אָמַר שְׂמוּאֵל, אֲנִשְׁי חָצֵר וְאֲנִשְׁי מְרַפְסָתָה, כְּלוּמַר, חָצֵר שִׁישׁ בַּה בְּתִים בִּקְרַקְעָה וּבְתִים בְּעִלִּיה, וְהַבְּתִים שְׂבַעֲלִיה פְּתוּחִים לְמִרְפַּסָּתָה – (פְּרוּדוֹר), וְדִיירֵי הָעִלִּיה עוֹלִים לְמִרְפַּסָּתָה דֶּרֶךְ סוֹלָם שְׂבַחֲצֵר (צִירוֹן ח), שְׂשִׁיבָחוּ**

שנינו בבריייתא (לעיל ע"א): הִתְּהָה שְׁלֵשׁ רַבִּים וְהָרִי הִיא כו' של רבים, ואין לה אלא פתח אחד, מערבין את כולה. הגמרא מביאה מעשה בענין עיר שלא היה לה אלא פתח אחד: **רַבִּי יוֹדָא עֲרֵבָה לְמִתָּא דְּבִי רַבִּי חִיָּא** – הניח עירוב לעירו של רבי חייא, ולא שָׁכַךְ לָהּ שְׂכִיר – ולא שיר מקצת מאנשי העיר שיניחו עירוב לעצמם, דהיינו שנהג בה כדן עיר שהיתה מתחילתה של יחיד, שנתבאר במשנה שמותר לערב את כולה כאחת. **אָמַר לִיה אָבִי רַבִּי זִירָא, מָאִי מְעָמָא עָבַד מִרְּבִי** – מה הוא טעם הדבר שעשה רבינו כן, הרי עיר זו של רבים היא, וצריך להניח לה ששכיר מקצת מבני העיר שלא יערבו עמה. **אָמַר לִיה רַבִּי זִירָא לְאָבִי, כִּבִּי דִּדְהָ אָמַרִי לִי** – זקני עיר זו אמרו לי, שרַבִּי חִיָּא בְּרַ אֲשִׁי מְעָרָב הִיא אֶת הָעִיר כּוֹלָה בְּעִירוֹב אֶחָד בְּלֹא שְׂכִיר, וְאָמַרְנָא – ולפיכך אמרתי לעצמי, שִׁמְעָה מִיָּתָה – שיש ללמוד מכך, שעיר זו עיר של יחיד וְנִשְׁמִיתָ שְׁלֵשׁ רַבִּים הִיא, דהיינו, שמאחר והיתה מתחילתה של רבי חייא מותר לערבה בלא ששכיר, אף שנעשית של רבים, כמו שנתבאר לעיל במשנה. **אָמַר לִיה אָבִי רַבִּי זִירָא, לִידִי אָמַרִי לִי הִנֵּהוּ כִּבִּי** – לי אמרו אלו הזקנים טעם אחר לכך שהיה בר חייא בר אשי מערב את כולה כאחת. הִתְּהָה – אותה העיר, אֲשֶׁפֶת הָהּ לָהּ מִחֵד נִסָּא – היתה אשפה מונחת בצד אחד של העיר וסותמת את הפתח שהיה שם, ונמצא שלא היה לעיר אלא פתח אחד, ולפיכך אפילו אם היתה מתחילתה עיר של רבים מותר היה לערב את כולה כאחת, שלא נאמר דין "ששכיר" אלא בעיר מפולשת שיש לה שני פתחים, כמבואר לעיל בדברי הבריייתא, ולפיכך עירב בר חייא בר אשי את כולה כאחת. וְהָשְׁתָּא דְּאִישְׁתָּא – אמנם עתה שפינו את האשפה מן הפתח, הִנֵּה לָהּ בִּשְׁנֵי פִתְחִים – נמצא שהיא עיר מפולשת שיש לה שני פתחים, וְאָמַר – וממילא אסור לערב את כולה כאחת, שכן עיר שהיתה של רבים מתחילתה ויש לה שני פתחים אסור לערבה בלא ששכיר. **אָמַר לִיה רַבִּי זִירָא, לֹאֵא אֲדַעְתָּמִי** – לא ידעתי שכך הוא, ושוגג הייתי בדבר זה, ואכן הצדק עמך שאין לערב עיר זו בלא ששכיר. הגמרא מביאה ספק בדין עיר שיש לה שני פתחים: כִּבִּי מִיָּתָה – (שאל ממנו) רב אמי בר אדא הִתְּהָה – מה שני הפתחים מְרַבָּה, עיר שיש לה סוֹלָם מְבָאָה – מצד אחד, וּפְתָחָה מְבָאָה – מצד שני, מָהוּ – מה דינה. כלומר, נתבאר לעיל בבריייתא שעיר של רבים שיש לה

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

דף נא עמוד א: שם זבח לא קתני. האי תנא אלא בחד זיבחא נקט למילתיה: בכור. קדושתו מרחם בין תם בין בעל מום ואין לו שום פדיון דכתיב ביה (במדבר יח) אך בכור שור לא תפדה ובמעשר בהמה נמי כתיב (ויקרא כז) לא יבקר בין טוב לרע אלמא חל על בעל מום ופדיון אין לו דכתיב (שם) לא יגאל: אלא שם זבח לא קתני. אלא בחד זבחא נקט למילתיה וקאמר חומר בו מה שאין בשם תמורה וחומר בשם תמורה שאין באותו זבח שאנו עסוקין כאן: מאי שנא. דלינקוט תנא מילתיה בתרי גווני: שם תמורה אחת היא. כל התמורות שוות בכל הנה דקתני הכא בציבור ובדחית שבת ובעשיית תמורה ובגיוזה ובעבודה אבל זבח לא מצי למיתני שם דהא קתני גיוזה ועבודה דלא מצי למימר מה שאין כן בשם זבח דהא איכא בכור ומעשר: קסבר אין שוחטין פסח על היחיד. כר' יהודה דאמר הכי במסכת פסחים (דף צא). ויליף לה מלא תוכל לזבוח את הפסח באחד וכיון דאינו בא בלא שותפות אין עושה תמורה: מי דחי טומאה. איכא למאן דאמר לקמן בשמעתין דלא דחי:

דף נא עמוד א. מתרצת הגמרא: שם זבח לא קתני - אין לפרש שזבח האמור בברייתא היינו שם זבח, ממאי, מדקתני בסיפא של הברייתא, חומר בתמורה שהתמורה חלה על בעל מום קבוע ואינה יוצאת לחולין ליגזו וליעבר, מה שאין כן בזבח שאין קדושת הגוף חלה על בעל מום קבוע, ואי סלקא דעתך מאי זבח, שם זבח, היאך אפשר לומר ששם זבח אינו חל על בעל מום. והא איכא בכור ומעשר שהם גם כן קרבתות הנכללים בשם זבח דחולין על בעל מום קבוע, וחלה עליהם קדושת הגוף ואין יוצאין אחר פדיונם לחולין לגמרי עד שיהיו מותרים ליגזו וליעבר, ואם כן אי אפשר לכלול ולומר ששם תמורה חומר משם זבח, שבשם זבח לא חלה קדושת הגוף על בעלי מומים, אלא על כרחך שם זבח לא קתני, וזבח האמור בברייתא הוא זבח מסוים, או פרו של כהן גדול או אילו.

שואלת הגמרא: ומאי שנא - מדוע באמת לגבי תמורה נקט התנא 'שם תמורה' הכולל את כל סוגי התמורות, וגבי זבח נקט רק סוג מסוים של זבח ולא כלל את כל סוגי הזבחים. מתרצת הגמרא: לגבי תמורה, שם תמורה אחת היא - שבכל סוגי התמורות יש את כל ארבעת החילוקים שמנה התנא שבהם התמורה חלוקה מזבח, שלשה חומר בזבח ואחד חומר בתמורה, שכל התמורות אינם שייכים בציבור ואינם דוחים שבת וטומאה, ואינם עושים תמורה, וקדושתן חלה על בעלי מומים להיאסר בגיוזה ועבודה לאחר פדיונם, אבל לגבי זבח לא היה יכול התנא לנקוט שם זבח, שהרי איכא בכור ואיכא מעשר שגם הם נכללים בשם זבח והם אינם חלוקים מתמורה לגבי חלות קדושתן על בעלי מומים, אלא הם דומים לתמורה לענין זה, לכך לא יכול היה התנא לנקוט שם זבח, אלא נקט אחד מסוגי הזבח או פר יום הכיפורים או אילו, כמו שהתבאר לעיל.

מקשה הגמרא: ולרב ששית, אדמוקים לה לזבח האמור בברייתא באילו של אהרן, לזקמה בפסח, שגם קרבן פסח חומר מתמורה בדברים האמורים בברייתא, דדוחה את השבת ואת הטומאה מפני שזמנו קבוע, ועושה תמורה דקרבן יחיד הוא. מתרצת הגמרא: קסבר התנא של הברייתא כרבי יהודה שאמר אין שוחטין הפסח על היחיד אלא על חבורה, ואם כן לא מצאנו שהפסח עושה תמורה, שהרי הוא תמיד קרבן השותפין שאינו עושה תמורה.

שואלת הגמרא: ונזקמיה בפסח שני שאינו בא דווקא בחבורה, והרי זה קרבן יחיד ועושה תמורה. מתרצת הגמרא: פסח שני מי דחי טומאה, הרי המשנה במסכת פסחים (צה). סתמה שפסח שני אינו דוחה טומאה, ולכן הזבח האמור בברייתא שאחד מחומרותיו הוא שדוחה טומאה, אי אפשר לפרשו בפסח שני.

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' א

שמע ישראל. מבררת הגמרא, מאי שנא - מדוע הכהן מתחיל את דבריו בלשון "שמע ישראל". ומבארת, אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחי, שהתורה מרמזת להם בדברי הכהן דבר נוסף, והוא, שאמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל הבאים להילחם בגויים, אפילו לא קיימתם אלא מצוה זו של קריאת שמע שחרית וערבית שהיא קבלת מלכות שמים ועול מצוות, אי אתם נמסרין בידם, שעל ידי שהשכינה שורה עימכם, אתם נוצחים. שנינו במשנה שהכהן אומר לעם, אל ירד לכם אל היראז כו'. מבארת הגמרא את סדר דברי הכהן, לפי מהלך היציאה למלחמה והמלחמה עצמה. תנו רבנן, פעמים מדבר עקם הכהן עם הלוחמים, אחת בפסח - כשיצאים מגבול הארץ, לפני תחילת המערכה, ואחת במלחמה - בתחילת המלחמה. בפסח לפני המלחמה, מה הוא אומר ללוחמים,

הממונה על גביו והוא מורה לו לדרות את הצריך לכך, אף בהן צריך להיות שיש ממונה על גביו, והוא הכהן גדול, אבל הכהן גדול אין ממונה מעליו. שואלת הגמרא, הרי בהן גדול נמי, האכא מלך שהוא ממונה על גביו. ומתרצת, 'ממונה' שאמרנו, דווקא בעבודתו קאמר - מינוי הנוגע לעבודתו, ובהן גדול אין ממונה עליו בעבודתו. שואלת הגמרא, ואיכא שהכהן המזכיר כאן הוא הסגן, שהוא ממונה, והכהן גדול ממונה עליו בעבודה. מתרצת הגמרא, שאמנם על הסגן יש ממונה, אך הסגן עצמו לאו ממונה הוא לשום דבר, דתניא, אמר רבי חנינא סגן הכהנים, למה - לא היה דבר הסגן ממונה, ומבאר, שאם אירע בו פסול בביתו גדול במהלך עבודתו, נכנס הסגן, ומשמש תחתיו. אבל קודם שאירע פסול, אין לסגן שום מינוי בעבודת בית המקדש, והרי הוא ככל כהן, ובהכרח שנתמנה כהן מיוחד למלחמה, והוא משוח מלחמה. שנינו במשנה, שהכהן פותח בלשון זו 'ואמר הכהן אלהם,

למדידת יותר משלשלאות של פרוז, שאינן נמתחות יותר מדאי, 59
אבל מה נעשה שהרי אמרה תורה (וכריה ב) 'ויכרו חבל מדה', 60
דהיינו, שהיו מודדים בחבל, ולא בשלשלאות של ברזל. 61
מקשה הגמרא: והכתיב לגבי מדידת בית המקדש (יחזקאל מ ה) 'ויכרו
האיש קנה המדה', ומשמע שהיו מודדים על ידי קנה, ולא בחבל. 62
מתרצת הגמרא: הווא לתרני – קנה מדה זה שימש רק לצורך 63
מדידת רוחב השערים שבבית המקדש, אבל שאר מדידות היו 64
עושים בחבל. 65
הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תני רב יוסף, שלשה מיני 66
תכלים הם, כלומר, מצינו שלשה ענינים הצריכים חבל, וכל אחד 67
מהם נצרך למין חבל בפני עצמו. חבל אחד הוא של מנג – העשוי 68
מקני סוף. השני הוא של נצר – העשוי מעלי נצרים – ערבה 69
קלופה, ויש אומרים סיב הגדל סביב הדקל. והשלישי הוא חבל 70
של פשתן. 71
ועתה מפרשת הברייתא לאיזה צורך משמש כל אחד מחבילים 72
אלו: חבל של מנג משמש לצורך פרה אדומה, דתני – שכן שנינו 73
במסכת פרה (פ"ג מ"ט) 'בפשתן – קשרוה לפרה אדומה בפרז, 74
ונתתוה על גב מערבתה'. חבל של נצרים משמש לקשירת בגדי 75
סופה, דתני – שכן שנינו במסכת סוטה (ט) 'ואחר כך מביא חבל 76
המאזי – של נצרים' וקישורו למעלה מדידת, שמאחר והכחן קורע 77
את בגדיה צריך היה לקושרם שלא יפלו מעליה. חבל של פשתן 78
משמש לצורך מדידת של תחומי שבת ותחומי ערי מקלט, ומדידת 79
הערים לגבי עגלה ערופה. 80
שנינו במשנה: היה מודד והניע לגיא או לגדר מבליעו וחזרו 81
למידתו. 82
מדיקת הגמרא: מדיקת – מאחר ששנינו במשנה, שלאחר שמבליע 83
המודד את הגיא או הגדר הוא חוזר למדידתו, מכלל – משמע מכך, 84
דאם אינו יכול להבליעו לגיא או לגדר כנגד העיר, לפי שרוחבו של 85
הגיא כנגד העיר הוא יותר מחמישים אמה, הולך לצדי העיר 86
חוצה לה, למקום שבו יכול להבליעו, כגון שנעשה הגיא צר ביציד 87
העיר ואינו רחב שם אלא מחמישים אמה, ומבליעו שם בחבל של 88
חמישים אמה, ולאחר מכן צופה המודד כנגד מדידתו, כלומר, הוא 89
צופה מרחוק לראות עד היכן הוא רחבו של הגיא ממול לעיר, 90
ועד כנגד אותו המקום הוא מודד ביציד העיר, ולאחר מכן הוא 91
חוזר למדידתו הראשונה שכנגד העיר, להשלים מדידת תחום 92
אלפיים אמה. 93
ומאחר ויש לדייק דין זה מדברי המשנה, נמצא שהניקא במשנתנו 94
להא דתני רבנן – לדין זה ששנו חכמים בברייתא, היה מודד את 95
תחומי העיר, והניע למידה לגיא, אם יכול להבליעו בחבל של 96
חמישים אמה מבליעו, ואם לאו – שהגיא רחב יותר מחמישים אמה 97
ואינו יכול להבליעו, הולך לצדי העיר למקום שבו יכול להבליעו 98
בחבל של חמישים אמה, ומבליעו שם, וצופה על הגיא שכנגד 99
העיר לראות היכן הוא מסתיים, ומודד עד כנגד אותו מקום ביציד 100
העיר, ולאחר מכן חוזר למדידתו – למדידתו הראשונה שכנגד 101
העיר. 102
ואם היה הגיא מעוקם, כלומר, שהוא מתעקם וסובב את העיר 103
משתי רוחות, ואי אפשר להבליעו באותה הרוח שכנגד העיר לפי 104
שהוא רחב שם יותר מחמישים אמה, ורק לאחר שמתעקם לצדי 105
העיר הוא נעשה צר, אין המודד רשאי להבליעו בצד ולשוב 106
למדידתו כנגד העיר וצויר הו, אלא מקדיד ועולה מקדיד ויורד. 107
כלומר, עליו למדוד את התחום שכנגד העיר על ידי קידור ולא 108
על ידי הבלעה. והיינו, שמתחילה ירד במדרון הגיא וימדדנו על 109
ידי קידור עד שיגיע לתחתיתו, ואז ימדוד את השטח הישר 110
שבתחתית הגיא במדידה ישירה, ולאחר מכן יעלה במדרון הגיא 111
שבעבר השני וימדוד אף אותו על ידי קידור וצויר ו. 112
היה מודד את תחום העיר והניע לפותל, אין אומרים יקוב הפותל 113
– יעשה בו נקב, כלומר, אין מטריחים אותו להעמיד מוטות משני 114
צידי הכותל ולמתוח חבל מזה לזה כדי להבליעו במדידה ישירה 115
כאילו יש בו נקב, אלא אומרו והולך לו – די בכך שישער כמה 116
117

ובלבד שלא יצא במדידתו זו חוץ לתחום העיר. דהיינו, שאם אין 1
הגיא הולך ומיצר אלא מחוץ לתחום אלפיים אמה של העיר, לא 2
ילך לשם על מנת להבליעו ולחזור למידתו וצויר א, לפי שיש 3
לחוש שיסבירו אנשים שאותו מקום שהוא מבליע בו נכנס בתוך 4
תחומי העיר. 5
אם אינו יכול להבליעו להר, כגון שרוחבו כנגד תחומי העיר הוא 6
יותר מחמישים אמה, כיו אחר רבי יוסף, רבי ינאי משום רבי 7
מאיר, שמעתי מרבתי שמקדידו בפרז – רואים כאילו נוקבים את 8
ההרים. כלומר, אין מודדים את שיפועם, אלא דנים אותם כאילו 9
יש נקב בתחתיתם, ודרך הנקב מעבירים את החבל. וכיצד עושים 10
זאת, אחד מן המודדים עומד בתחתית ההר, והשני עומד למעלה 11
ממנו, ואוחזים שניהם בחבל שאורכו ארבע אמות, התחתון 12
מחזיקו כנגד ליבו והעליון כנגד רגליו, ונמצא שהחבל מונח בקו 13
ישר, וכן עושים עוד בכל ארבע אמות שבמעלה ההר, והרי זה 14
כאילו נקבו חור בהר והעבירו החבל דרכו וצויר ד. 15

גמרא

הגמרא מבררת את מקור הדין שיהא החבל של חמישים אמה: 16
מנא הני מילי – מנין לומדים דין זה, שיהא אורך החבל המשמש 17
למדידת תחומין חמישים אמה. אמר רב יהודה אמר רב, יש ללמוד 18
זאת ממה דאמר קרא לגבי מידות חצר המשכן (שמות כו יח) 'אורך 19
החצר מאה באמה ורחב חמשים בחמשים', וממקרא זה למדים אנו 20
שכן אמרה תורה, בפרז של חמשים אמה מודד. 21
מקשה הגמרא: האי – מקרא זה, מיפני ליה – נצרך לענין אחר, 22
ליפול חמשים ולסבב חמשים. כלומר, ממקרא זה למדה הגמרא 23
לעיל (כג) שיעור קרפה, שהוא שבעים אמה ושייריים ו–שני שליש 24
אמה על שבעים אמה ושייריים, שכן כאשר נוטלים את חמשים 25
האמה שהיה אורך חצר המשכן יתר על רוחבו ומסבבים בהם את 26
רוחבו, דהיינו, שהפכים את שטח חצר המשכן לריבוע שאורכו 27
ורוחבו שוים זה לזה, עומדת מידתו על שבעים אמה ושייריים על 28
שבעים אמה ושייריים, ואם כן, כיצד ניתן ללמוד ממקרא זה 29
שמדידת תחומין נעשית בחבל של חמשים אמה. 30
מתרצת הגמרא: אם כן, שאין למדים ממקרא זה אלא לענין טול 31
חמשים וסבב חמשים, ליא קרא – היה הכתוב צריך לומר 'ורוחב 32
חמשים חמשים', מאי – מדוע נקט בלשון 'חמשים בחמשים', שמעתי 33
מינה תרתי – שומע אתה מכך את שני הדינים, האחד, ששיעור 34
קרפה הוא שבעים אמה ושייריים על שבעים אמה ושייריים, והשני, 35
שמדידת תחומין נעשית בחבל שאורכו חמשים אמה. 36
שנינו במשנה: אורך חבל המדידה הוא חמשים אמה, לא פחות 37
ולא יותר. 38
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את טעם הדבר: תנא, לא ימדוד 39
בחבל שהוא פחות מחמשים אמה מפני שמקרה את התחום, לפי 40
שחבל קצר נמתח יותר מחבל ארוך, ועל ידי כן מתרבת מידתו 41
יותר מחמשים אמה. ולא ימדוד בחבל שהוא יותר מחמשים אמה, 42
מפני שמקרה את מידת התחומין, לפי שחבל שהוא ארוך יותר מדי 43
נכפל באמצעיתו ומתקצר, ואי אפשר למותחו כראוי, ונמצא 44
שמידתו מתקצרת פחות מחמשים אמה. 45
הגמרא מבארת ממה עשוי חבל המדידה: אמר רבי אפי, אין מודדין 46
אלא בחבל של אפסקימא. מבררת הגמרא: מאי – מה הוא 47
אפסקימא. אמר רבי אבא, אפסקימא הוא נרגילא. שבה הגמרא 48
ומבררת: מאי – מה הוא נרגילא. אמר רבי יעקב, נרגילא הוא דיקלא 49
דהי נברא – סיב הגדל ומתגלגל סביב הדקל. 50
אמר רבא, ויש האומרים פיסקא זו באופן אחר. מבררת 51
הגמרא: מאי – מה הוא אפסקימא. מביאה הגמרא מחלוקת בענין 52
זה: רבי אבא אמר, אפסקימא הוא נרגילא – חבל שעושים מקליפת 53
אילן של אגוז. רבי יעקב אמר, אפסקימא הוא דיקלא דהי נברא – 54
סיב הגדל סביב הדקל. 55
הגמרא מביאה ברייתא בענין המין הראוי למדידה: תנא 56
בברייתא, אמר רבי יהושע בן חנניא, אין לה מין שיפה – ושראוי 57
58

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף נח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) קמט רש"י תוספות

וזהו ה"ך והבליעו שלא בגד העיר ומורד משפתו והלך, לא ימורד אלא עד כדי השלמת התחתומין, וצופה מקום שמדרו כלה בגד העיר בחור הגיא, ויציץ סימני התחום אבאל לא ימורד, וילך חוץ לתחום עד בגד מקום תכלית שפת הגיא שכנגד העיר לידע כמות אמות א"י, וכמוני אותו אמות יתור ויבט

ויבדלך שלא יצא חוץ לתחום. אם אינו יכול להבליעו
 בזה אמר רבי דוסתאי בר ינאי משום רבי מאיר:
 שמעתי שמקדיין בהרים. **גמרא** מנא הני מילי? אמר
 רב יהודה, אמר רב: דאמר קרא: "אחד החצר מאה
 באמה ורחב חמשים בחמשים", אמרה תורה: בחבל
 של חמשים אמה מודד. האי מיבעי ליה ליטול חמשים
 ולסבב חמשים! אם כן לימא קרא: "חמשים חמשים",
 מאי "חמשים בחמשים" - שמעתי מינה תרתין. לא
 פחות ולא יותר". תנא: לא פחות - מפני שמרבה,
 ולא יותר - מפני שממעט. אמר רבי אסי: אין מודדין
 אלא בחבל של אפסקימא. מאי אפסקימא? אמר רבי
 אבא: נרגילא. מאי נרגילא? אמר רבי יעקב: דיקלא
 דחד נברא. איבא דאמרי: מאי אפסקימא? רבי אבא
 אמר: נרגילא, רבי יעקב אמר: דיקלא דחד נברא.
 חנניא, אמר רבי יהושע בן חנניא: אין לך שיפה
 למדידה יותר משלשלאות של ברזל, אבל מה געשה
 שהרי אמרה תורה: "ויכדו חבל מדה". והכתוב: "ויכדו
 האיש קנה המדה!" הווא לתרעי. הני רב יוסף
 שלשה חבלים הם: של מנג, של נצר, ושל פשתן. של
 מנג - לפרה, דתנו: כפתוה בחבל המנג ונתתוה על
 גב מערכתה. של נצרים - לפוטח, דתנו: ואחר כך
 יביא חבל המצרי וקושרו למעלה ממדידה. של פשתן
 - למדידה. הוה מודד והגיע". מדינתו "חוזר למידתו"
 מפכל דאם אינו יכול להבליעו, הולך למקום שכול
 להבליעו, ומבליעו, וצופה כנגד מידתו וחוזר. תנינא
 תנא, דתנו רבנן: היה מודד והגיע המידה לגיא, אם
 יכול להבליעו בחבל של חמשים אמה - מבליעו,
 ואם לאו - הולך למקום שכול להבליעו, ומבליעו,
 וצופה וחוזר למידתו. אם היה גיא מעוקם - מקדיר
 עולה, מקדיר ויורד. הגיע לפותל - אין אומרים
 יקוב הפותל, אלא אומרו והולך לו. והא אנו תנו:
 מבליעו וחוזר למידתו! התם ניחא תשמישתא, הכא
 לא ניחא תשמישתא. אמר רב יהודה, אמר שמואל:
 לא שנו אלא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו,

— דמקדק אלא דניחא תשמישיה, שמעוקם כל כך שאין חוט ומשקלות יורד כנגדו בששמיני חוט משקלת הבנאים אצל שפתו היא יורדת לעומקו מנקת בשיפוע, ומעקבת המדורן מליד כנגדו אלא מרחיקו מלמטה. כנגדו — משמע מכוחו, ולקמן ועמד ב) מפרש דעד ארבע אמות קרי ליה יורד כנגדו, שרירות השפיע את המשקלות לפרשקו ארבע אמות מנגד שפתו העליונה.

אבל

וַיִּבְרֹא חבל מדה — פירש הקונטרס: במשכן של חיוקאל. ורבינו חננאל כתב ודהוא כספר זכריה. אבל "ובני האיש קנה המדה" הוא ביוקאל.

בדלתרעי — והואו דרתיב: מדר את רוח הקדים חוש מאות קנים בקנה המדה סביב וכן כתיב בארבע רוחות, מפשר רבינו **חזקו**: דחבטל מדה היו מורדין חוש מאות קנים. **בחבל** — חגג — אף קנה לא היה דשום חבל מאת מקבל טומאה, דבעינן טווי ואריגו, כדאמר בפרק "במה אשה" (שבת סד,א) — משום מעלה דפרה ארומה בעינן משום שאין מקבל טומאה.

הנוגע — לדר מבליעו — ואם תאמר: אמאי לא כילי לדר בדרה הדידי, הנוגע לדר או לגדר — מבליעו ויש לומר: משום סיפא. דתני: שמעתי שמקדירין בדרים. לכך תני דר בפני עצמו, אף על גב דקדודו שייך נמי גביא וגדר. ואם נאמר דגיא וגדר שוין לגמרי, לדר חלוק קצת מזה — היה נחזק.

פחות - מפני שמרבה,
מר רבי אסי: אין מודרין
אי אפסקימא? אמר רבי
אמר רבי יעקב: דיקלא
אי אפסקימא? רבי אבא
מר: דיקלא דחר נברא.
הנני: אין לך שיפה
ול ברך, אבל מה נעשה
בל מדה" והכתוב: "וכיד
לתרע"י תני רב יוסף:
של נצר, ושל פשתן, של
בחבל המנג ונתנוה על
לפומה, דתנן: ואחר כך
מעלה מדרתה. של פשתן
". מדרתה "חוזר למדתו"
יעו, הולך למקום שכיבול
נגד מידתו וחוזר. תנינא
והגיע המידה לגיא, אם
במשים אמה - מבליעו,
יכול להבליעו, ומבליעו,
יה גיא מעוקם - מקדיר
לפחות' אין אומרים
הולך לו. והא אנו תנן:
נתיח תשמישתא, הקא
בי יהודה, אמר שמואל:
המשקולת יורד כנגדו,
אבל

ההשיפוע. ומידה, לפירוש זה מצינו למימד ד"ל שנו' לא קאי אגיא מעוקם דמקור כדפירש הקונטרס. אלא הכי פירושו: לא שגא דמבילע או היבא דאינו יכול להבליע דמקורין — אלא שאין החוט יורד כנגדו. ואף על גב דאוקמנא דמבילע היבא דניחא תשמישתא — כגיא מעוקם דניחא תשמישתא טפי, מידה, ודקונטרס תוספתא או היה גיא מעוקם ואינו יכול להבליע. לא לומר כלשון שני. שהקטני שחגא מתעקם והולך כביב העיר, ואם יבלע מצד אחד יכול לטעות שצריך להיות צופה והולך כמה פעמים.

אומרים יקוב את הכולל — פירוש: שיעמיד בלנותו ארובין מכאן ומכאן, וימתח החבל מה לזה להבליע. אלא הקילו חכמים לסמוך על אמידה בעלמא, ואומדו בלבו והוולו לו. כל דמקוץ לה ברלא נחא תשמשיה. וטורח לעלות על גביו, ומידו, אם זקן וקוץ יותר מדאי עד שחוט יורד כנגדו, אפילו אמידה אין צריך, ומדלל כל שיפוע הכולל, כדארם שמואל בסמוך גבי גיא. ודוקא גבי כותל ודר הקילו היכא דלא נחא תשמשו דאומדן — משום דרצין לעלות על גביו כשרצוה להבליע, וטירחא דמלתא טובא. אבל גבי גיא (משקם) לעולם מבליע אף על גב דלא נחא תשמשיה. כל זמן שאין החוט יורד כנגדו, כדארם שמואל — משום דאין טורח להבליע כולי האי.

איכא דאמרי אמר רב יוסף אפילו יותר מאלפים — ומסיר רב יוסף: כשהחוט יורד כנגדו איירי. ולפי המסקנה זו לא קאי רב יוסף אהבלעה בדאמר עד השתא. דהא אמרין לעיל דמודד מדידה יפה, אלא אדרב יהודה קאי, דאמר כשהחוט יורד כנגדו מודדו מדידה יפה. וקא משמע לן, דאפילו יתר מאלפים מודדו מדידה יפה.

ובי אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה אמר

אבימי עד ארבע אמות — פירש רבינו שמואל: ואין חילוק בין עמוק חמש למאה או אלף או אלפים, אף על פי ששתי אמות שיפוע של דבר מועט נוח להשתמש יותר מארבע אמות שיפוע של דבר גדול.

אבל מתלקט עשרה מתוך חמש מודדו מדידה

יפה — והאי מודדו מדידה יפה! והכא לא

פירש הקונטרס: כהניא דלעיל שמדלג כל

השיפוע, אלא אדרבא: אין מבליע ואין מקדר,

אלא מודד כל השיפוע דבקרע חלקה דמיא.

וגראה דהוא הדין בגי' וגר' אם מתלקט עשרה

מתוך חמש, דבקרע חלקה דמי. והשתא איכא

ארבעה דינים בבית דין: דאם מתלקט עשרה

מתוך חמש — מודד בקרע חלקה, ואם מתלקט

עשרה מתוך ארבע — מבליע, ואם אין יכול

להבליע — מקדר, ואי לא ניחא תשמישתא —

אומדו והולך לו. ואם חוט יורד כנגדו — מדלג כל

השיפוע. ובגין אין חילוק בין ניחא תשמישתא

ללא ניחא תשמישתא, כדפרישית. ולהאי לישנא

דרבא לא ידענא מאי קרין "ניחא תשמישתא"

ומאי קרין "לא ניחא תשמישתא". אבל בלשון

אחרון דרבא דאמר מתלקט עשרה מתוך חמש

מבליע — היינו ניחא תשמישתא. ובמתלקט

עשרה מתוך ארבע אומדו והולך לו. והיינו "לא

ניחא תשמישתא". ולפי זה הלשון "אין בבית

הדין כי אם שלשה דינים: מתלקט עשרה מתוך

חמש — מבליע, ומתוך ארבע — אומדו, חוט

יורד כנגדו — מדלג כל השיפוע. כך סוגיא זו

מפורשת לפי שיטת הקונטרס. ורבינו תם מפרש:

דחוט המשקולת קרי לכל דבר משופע חלק שאין

בו מודד ועיכב שיוכל אדם לעמוד שם. והיינו

משקולת. ותרומא "יתארוז בשרד" (ישעיה מד)

— "מסר במתקלא", אפילו ידא משופע בשיפוע

הרבה נקרא משקולת. והואל הוא משופע חלק

ביתר. הדין פירוש: לא שנו אלא שאין חוט

המשקולת יורד כנגדו, פירוש: שאין בחוט

המשקולת שיוכל אדם לרדת בו ולעלות, והואל

דלא חוי להילוך — הקילו בו להבליע. אבל חוט המשקולת יורד כנגדו. שיש בו מודד לירד ולעלות — לא הקילו להבליעו אלא מודדו מדידה יפה לגמרי, כי ההיא דלקמן דמן הדין בכל מקום

היה למודד כל השיפוע כדאמרין לקמן: אין מקדרין לא בערי מקלט כו', אלא שבתחומין הקילו להבליעו כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו. ובמה עומקו של גי' דמבליעין — אמר רב יוסף:

אלפים, אבל מאלפים ואילך — לא, דכיון דהוי כתחום שבת — אין להקל בו. ה"מ כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו. פירוש: רב יוסף קאי אמתניתין, כשאין (מודד ב) חוט המשקולת יורד

כנגדו, ולכן מבליעין אפילו ביותר מאלפים. ורבנן ואחרים כשחוט המשקולת יורד כנגדו, דחוי להילוך. ואפילו הכי מבליעין למר עד מאה אמה ולמר עד אלפים. והואל לישנא בתרא דרב

יוסף הא דמפליג רב יהודה לעיל בחוט המשקולת יורד כנגדו — היינו ביותר ממאה לרבנן, או ביותר מאלפים לאחרים, "עד כמה", פירוש: עד כמה ידעה הגי' שמבליעין — עד ארבע, אבל

פחות מארבע — הוי בקרע חלקה, ומודד הכל. אבל מתלקט עשרה מתוך ארבע — אומדו והולך לו. פירוש רבינו תם: דדוקא בדר' שעשוי בידי שמים הקילו להיות אומדו, אבל גי' שעשוי

בידי אדם בדרך שעשוי גי'את ועמקם סביבות העיר לחוק — לא הקילו להיות אומדו, אלא אפילו אין חוט המשקולת יורד כנגדו, דלא חוי להילוך — מבליע, וכן גר'. ורבינו שמואל גרס

לעיל בביריתא: הגיע לכותל ימוד את הכותל, הדין איתא בתוספתא ופרק רביעי', פירוש: ימוד כל שיפוע הכותל. ומקו' לה דניחא תשמישתא. והיינו במתלקט עשרה מתוך חמש. ומתניתין

דמבליעו — היינו במתלקט מתוך ארבע. והכי נמי מקו' לה רבא בלישנא קמא. והא דקאמר ה"מ דניחא כו' — היינו משום דביריתא גופא מיייתי אגב גררא. ושייך שפיר לישנא ה"מ: ה"מ לא שנו

דמבליע אלא כשאין חוט המשקולת יורד כנגדו, כיון דאיכא ארבע אמות לא בטלי וצריך להבליע. אבל חוט המשקולת יורד כנגדו, כיון דאין בשיפוע ארבע אמות, ועוד, דאומקטא מתניתין

בדלא ניחא תשמישתא — מדלג השיפוע ומודדו מדידה יפה. ובמה עומקו של גי' לא דלא בטלי ארבע אמות ומבליע — אמר רבי יוסף: אלפים, אבל טפי מאלפים, אפילו ארבע אמות אירי או

יותר — מדלג כל השיפוע. ומידת חכמים כך הוא, דפחות מארבע אמות לא חשיבי, ואפילו בפחות ממאה ארבע אמות או יותר חשיבי עד אלפים, טפי לא חשיבי. איתביה אביי: עמוק מאה

מבליע, ואם לאו — אין מבליע, אלא מדלג כל השיפוע. הוא דאמר באחרים. איכא דאמרי, אמר רב יוסף: אפילו ביותר מאלפים לא בטלי ארבע אמות, ומבליע, הכי גרסין: ה"מ כשחוט

יורד כנגדו. פירוש: דרבנן ודאחרים דפחות מארבע חשיבי עד מאה לרבנן, או עד אלפים לאחרים. הכא כשאין חוט כו', דארבע אמות חשיבי ולא בטלי אפילו ביותר מאלפים.

אין מודדין אלא מן הממונה — פירוש רבינו חננאל: דרך ישרה ומכוונת כנגד העיר. ו"רמוחה" מלשון "מוחה על תפם כי נכרת" (במדבר לו). שלא ילך לצדי העיר למדוד שם אלפים, לפי

שפעמים יש שם קרקע חלקה ונוח למדוד, ואחר כך יהיה צופה וכו' לא כנגד העיר, וצופה כנגד מידתו — אין לו לעשות כן, משום דפעמים יש כנגד העיר הרים וגאיות שיש לו להבליע

או לקדר.

אבל חוט המשקולת יורד כנגדו - מוֹדְדוּ מְדִידָה

יָפָה. וְכֵמָּה עוֹמְקוֹ שֶׁל גֵּיאָ? אָמַר רַב יוֹסֵף: אֲלָפִים.

אִיתִיבִיה אַבְיִי: עֲמוֹק מֵאָה וְרוֹחֵב חֲמִשִּׁים מְכֻלְעוּ,

וְאֵם לֹא - אֵין מְכֻלְעוּ. הוּא דְאָמַר בְּאַחֲרֵים; דִּתְנִיא,

אַחֲרֵים אוֹמְרִים: אֲפִילוּ עֲמוֹק אֲלָפִים וְרוֹחֵב חֲמִשִּׁים

מְכֻלְעוּ. אֵיכָּא דְאָמְרִי, אָמַר רַב יוֹסֵף: אֲפִילוּ יִתְרִ

מֵאֲלָפִים. כְּמָאן? דְּלֹא כְּתִנָּא קָמָא וְלֹא בְּאַחֲרֵים!

הֵתֵם - שְׁאֵין חוֹט הַמִּשְׁקוּלָת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ, הֵכָּא -

כְּחוֹט הַמִּשְׁקוּלָת יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ. וְכִי אֵין חוֹט הַמִּשְׁקוּלָת

יוֹרֵד כְּנֶגְדּוֹ עַד כְּמָה? אָמַר אַבְיִמי: אֲרַבַּע. וְכֵן תִּנִּי

רְמִי בִּר יִחְזָקָא: אֲרַבַּע. "הִגִּיעַ לְהֵר, מְכֻלְעוּ, וְהוֹיֵר

לְמִדְתּוֹ". אָמַר רַבָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּהַר הַמְּתַלְקֵט

עֲשָׂרָה מֵתוֹךְ אֲרַבַּע, אָבֵל בְּהַר הַמְּתַלְקֵט עֲשָׂרָה מֵתוֹךְ

חֲמִישׁ - מוֹדְדוּ מְדִידָה יָפָה. רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב

נִתָּן מֵתִי לְקוּלָּא; אָמַר רַבָּא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא בְּהַר

הַמְּתַלְקֵט עֲשָׂרָה מֵתוֹךְ חֲמִישׁ, אָבֵל בְּהַר הַמְּתַלְקֵט

עֲשָׂרָה מֵתוֹךְ אֲרַבַּע - אוֹמְדוּ וְהוֹלֵךְ לוֹ. "וּבִלְבַד שְׁלֹא

יֵצֵא חוּץ לְתַחוּם". מַאי טַעְמָא? אָמַר רַב כְּהֵנָּא:

גִּזְרִיה שְׁמָא יֹאמְרוּ "מִדַּת תַּחוּמִין בָּאָה לְכָאן". "אִם

אֵינוּ יָכוֹל לְהַבְלִיעוּ". תִּנִּי רַבְּנָן: כִּיצַד מְקַדְרִין? תַּחְתּוֹן

כְּנֶגְדּוֹ לְבוֹ, עֲלִיִין כְּנֶגְדּוֹ מְרֻגְלוֹתֵיו. אָמַר אַבְיִי, נִקְטִינִי:

אֵין מְקַדְרִין אֶלָּא בְּהֵבֵל שֶׁל אֲרַבַּע אַמּוֹת. אָמַר רַב

נַחֲמָן, אָמַר רַבָּה בִּר אָבִיהִ, נִקְטִינִי: אֵין מְקַדְרִין

לֹא בְּעִנְיָה עֲרוּפָה וְלֹא בְּעָרִי מְקַלֵּט, מִכְּפִי שֶׁהֵן שֶׁל

תּוֹרָה. מִשְׁנָה אֵין מוֹדְדִין אֶלָּא מִן הַמוֹיָמָה. רִיבָה

לְמָקוֹם אֶחָד וּמִיעֵט לְמָקוֹם אֶחָר - שׁוֹמְעִין לְמָקוֹם

שְׂרִיבָה. רִיבָה לְאֶחָד וּמִיעֵט לְאֶחָד - שׁוֹמְעִין לְמִרְוּבָה. וְאֲפִילוּ עֵבֶד אֲפִילוּ שְׂפַחָה נֶאֱמָר

לֹאִמַר "עַד כָּאֵן תַּחוּם שְׁבַת". שְׁלֹא אָמְרוּ חֲכָמִים אֶת הַדָּבָר לְהַחְמִיר, אֶלָּא לְהַקֵּל.

נְגִירָא

אבל אם היה חוט המשקולת יורד כנגדו — שפתו זקופה מאד, שאין מתרחקת שפת

תחתיתו מכנגד שפת גובהו. ארבע אמות אין מידת מדרונו ממעט מידת התחום על ידי

קידור, אלא נכנס לתוכו ומודד קרקעיתו מדידה יפה בקרקע חלקה, ויוצא לשפתו

ומשלים מדרתו והולך. כמה עומקו של גיא — דנימא מבליעו כשהוא רחב חמשים. אלפים

— אבל יותר מכאן, אפילו יכול להבליעו — אינו

מבליעו אלא מקדר. ה"מ כשאין חוט המשקולת

יורד כנגדו — פלוגתא דתנא קמא ואחרים —

הלכך, כיון דחוי להילוך קצת — אזלינן ביה

לחומרא. עד כמה — יתרחק המשקולת מכנגדו,

דקרי ליה אין יורד, ונחמיר ביה. במתלקט עשרה

מתוך ארבע — הבא ללקוט כמה הוא מגביה

והולך — מוצא עשרה טפחים גובה קודם שיגיע

להילוך, מתוך אמות. אבל מתוך חמש —

בקרע חלקה דמי, ומודדו מדידה יפה, ואין כאן

לא הבלעה ולא קידור. מהני לקולא — בדר

משופע הוא דבעינן הבלעה או קידור, אבל

בזקוף — אומד בעלמא. שלא יצא חוץ לתחום

— הא פרישין לעיל. בערי מקלט — בתחום ערי

מקלט לקלות, דתנן (מכות יא.ב.) כשם שהעיר

קולעת, כך תחומה קולעת. בענינה ערופה —

כשמודדין לידע איזו היא קרובה אל החלל.

טפני שמדידתן מן התורה — הלכך, לא

משערין בהו מדי, אלא מודדין הרים וגאיות

בקרע חלקה.

משנה הכי גרסין: אין מודדין אלא מומחה —

בקי במדידה. ריבה במקום אחד וימיע במקום

אחר — שנמצאו סימני תחום קרן זה ארוכין

ובולטין מכנגד סימני תחום קרן שכנגדו. שומעין

למקום שריבה — (ומה) ומוציאין מידה הקצרה

כנגדה, מפני שלא מתח מתחילה החבל כל

צרכו ונתקצר, וצריך למוחתו בכל כחו והכי

תניא נמי בתוספתא ופרק רביעי', ריבה לאחד

ומיעט לאחר — מפרש בגמרא ונטא.א, שלא

אמרו חכמים ב' — כשגזרו שלא לצאת חוץ

לתחום לא אמרו להחמיר בתחומין, אלא להקל

בתחומין.

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

נְגִירָא

טפחים וצויר ד', נמצא שאין שיפועו זקוף, ונוח להלך בו, ולפיכך
לא הקילו בו חכמים להבליעו או לקדרו, אלא מודדו מדידה יפה
– יש למדוד את כל שיפוע ההר במדידה רגילה, כאילו היה קרקע
חלקה.
הגמרא מביאה דעה הסוברת שרבא אמר דין זה באופן אחר: רב
הנא בריה דרב נתן מתני – שונה היה דין זה בשמו של רבא לקולא.
וכך היה שונה, אמר רבא, לא שנו חכמים במשנה שצריך להבליע
הר או לקדרו, אלא בזה המהלך עשרה טפחים מתוך חמש אמות,
דהיינו שאינו זקוף כל כך, ולפיכך הצריכו חכמים להבליעו או
לקדרו, אבל בזה המהלך עשרה טפחים מתוך ארבע אמות,
ששיפועו זקוף ביותר, לא הצריכו חכמים להבליע או לקדר, אלא
אומרו וחולף לו, די בזה שישער את רוחבו של ההר, וימשיך
במידתו.
שנינו במשנה: הגיע להר מבליעו וחוזר למדתו, ובלבד שלא יצא
חיון לתחום.
מבררת הגמרא: מאי טעמא – מה הוא טעם הדבר שאין המודד
רשאי לצאת מן התחום לצורך המדידה.
מבאר הגמרא: אמר רב הונא, טעם הדבר הוא משום גזירה, שפא
יאמרו האנשים הרואים את המודד עומד מחוץ לתחומי העיר
שומרת תחומין של העיר בזה הלאה, כלומר, הרואים אותו מחוץ
לתחום יסברו שהמקום שבו הוא עומד נמצא בתוך תחומי העיר,
וזה אינם יודעים שיצא לשם רק לצורך הבלעה, ולפיכך אסרו
עליו חכמים להבליע מחוץ לתחומי העיר.
שנינו במשנה: אם אינו יכול להבליעו, בזו אמר רבי דוסתאי בר ינאי
משום רבי מאיר, שמעתי שמקדירין בהרים.
הגמרא מביאה ברייתא המפרשת את אופן הקידור: תנו רבנן,
כיצד מקדירין בהרים, המודד התחמתו אחוז את חבל המדידה כנגד
לב, ואילו המודד העליון אחוז את החבל כנגד מרגלותיו – רגליו,
ונמצא שהחבל עומד בקו ישר, ועל ידי מדידה זו יתווסף שיעור
ההפרש שבין רגליו של העליון לליבו, שהרי במדידה בשטח ישר
צריכים שני המודדים לאחוז החבל כנגד ליבם.
אמר אביי, נקיטין – מסורת היא בדינו, שאין מקדירין אלא בחבל
של ארבע אמות.
אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוי, (נקיטין) אין מקדירין את ההרים
והגאיות לא במדידת הערים הסמוכות אל החבל לצורך הבאת
עגלה ערופה, ולא במדידת תחום עיר מקלט לקלוט את הרוצח,
מפני שהן של תורה – מאחר שמדידות אלו מן התורה הן, ולפיכך
אין להקל בהן, אבל דין תחומי שבת מדברי חכמים הוא, ולפיכך
הקילו במדידתו.

משנה

משנה זו מפרשת דינים שונים במדידת תחומי שבת: אין מודדין את
תחומי העיר אלא מן – על ידי אדם המומחה – בקי במדידה.
ריבה המודד את התחום למקום אחד ומיעט למקום אחר, דהיינו
שמדד את תחום העיר לצד אחד בשני מקומות, כגון בקרן מזרחית
צפונית ובקרן מזרחית דרומית, והרבה את תחום העיר באחד
המקומות יותר מן השני וצויר ו', שומעין למקום שריבה, וקובעים
את התחום לפי מידה זו אף במקום שמיעט, שיש לתלות להקל
שלא מתח את החבל כפי הצורך במקום שמיעט.
ריבה לאחד ומיעט לאחר שומעין למרובה. כלומר, באופן שמדדו
שני אנשים את התחום באותו מקום, והרבה אחד מהם במידת
התחום יותר מחבירו, שומעים אנו לזה שהרבה ולא לזה שמיעט.
ואפילו עבד ואפילו שפחה נאמנין לומר עד כאן תחום שבת, דהיינו,
שאומרים שראו את המודד שמדד התחום והגיע עד מקום זה.
וטעם הדבר שמקילים במדידת התחומין בכל דינים אלו, לפי שיש
אמרו חכמים את הדבר – את דין איסור תחומין כדי להחמיר אלא
כדי להקל. כלומר, כשגזרו חכמים שלא לצאת מחוץ לתחום קבעו
מתחילה שאין צריך להחמיר בדינים אלו אלא ניתן להקל בהם.

אבל באופן ששיפוע הגיא זקוף ביותר, עד שהוט המשקולת יורד
כנגדו, כלומר, שכאשר משלשלים אותו משפת הגיא לתחתיתו
הוא יורד בקו ישר עד למטה, ואין השיפוע מסלקו לצדדים וצויר
אז, באופן כזה אין מודדים את שיפוע הגיא כלל, אלא יורד
לקרקעיתו ומודדו מדידה יפה, כלומר, מודד רק את השטח הישר
שבתחתית הגיא, ויוצא לשפת הגיא ומשללים את מדידת תחומי
העיר וצויר בו.
הגמרא מבררת באיזה גיא נאמר דין הבלעה: ועד כמה הוא עומקו
של גיא שנאמר בו דין הבלעה? וכשאנו רחב יותר מחמישים אמה.
אמר רב יוסף, עד אלפים אמה. אבל אם הגיא עמוק יותר משיעור
זה אינו רשאי להבליעו, אף אם אינו רחב יותר מחמישים אמה,
אלא מקדרו.
הגמרא מקשה על דברי רב יוסף: אייתיביה – (הקשה) אביי לרב
יוסף. שנינו בברייתא, שאם הגיא עמוק מאה אמה ורוחב חמשים
אמה מבלעו, ואם לא – שאין שיעור עומקו ורוחבו כן, אלא עמוק
הוא יותר ממאה אמה או רחב יותר מחמישים אמה, אין מבלעו.
ומבואר מדברי הברייתא, ששיעור עומק הגיא לגבי דין הבלעה
הוא מאה אמה, ושלא כדברי רב יוסף הסובר שעד אלפים אמה
רשאי להבליעו.
מתרצת הגמרא: דין זה במחלוקת תנאים הוא עומד, ואכן דעת
תנא קמא היא שאין מבלעים אלא גיא שעומקו עד מאה אמה,
אך הוא – רב יוסף, הסובר שניתן להבליע גיא שעומקו עד אלפים
אמה, דאמר ברייתא – סובר כדעת אחרים, החולקים על תנא
קמא בדיון זה, דתנינן בברייתא, אחרים אומרים, אפילו גיא שעמוק
אלפים אמה ורוחב חמשים אמה מבלעו.
הגמרא מביאה גרסא אחרת בדברי רב יוסף: איבא דאמר – ויש
שאמרו את דברי רב יוסף באופן אחר. אמר רב יוסף, אפילו גיא
שעומקו יותר מאלפים אמה ניתן להבליעו.
מקשה הגמרא: כמאן – כשיטת מי סובר רב יוסף, הרי דבריו הם
דלא כשיטת תנא קמא הסובר שניתן להבליע רק גיא שעומקו עד
מאה אמה, ואף לא כשיטת אחרים הסוברים שניתן להבליע גיא
שעומקו עד אלפים אמה.
מתרצת הגמרא: הים – שם, לגבי מחלוקת תנא קמא ואחרים,
מדובר בגיא שאין חוט המשקולת יורד כנגדו, דהיינו, שאין שיפועו
זקוף כל כך, ומאחר והוא ראוי קצת להילוך החמירו בו שלא
להבליעו, אלא אם כן אינו עמוק יותר ממאה אמה לתנא קמא, או
אלפים אמה לאחרים. אבל הקא – כאן רב יוסף עוסק בגיא שהוא
זקוף ביותר, באופן שהוט המשקולת יורד כנגדו, ומאחר ואינו ראוי
להילוך הקילו בו חכמים להבליעו אפילו כשהוא עמוק יותר
מאלפים אמה.
הגמרא מבררת כמה הוא שיעור המרחק של חוט המשקולת: וכי
אין חוט המשקולת יורד כנגדו עד כמה, כלומר, עד כמה יתרחק
חוט המשקולת משפת הגיא לענין כך שיהא נקרא 'אין יורד
כנגדו'.
אמר אביי, ארבע אמות. דהיינו, שאם רוחב דופן הגיא היא ארבע
אמות הרי זה בכלל 'אין חוט המשקולת יורד כנגדו'. וכן תני
(– שנה) רבי בר יוחנאל, ששיעור המרחק של חוט המשקולת הוא
ארבע אמות.
שנינו במשנה: הניע להר מבלעו וחוזר למדידתו.
הגמרא מבאר באיזה הר נאמר דין הבלעה: אמר רבא, לא שנו
חכמים במשנה שמבלעים הר שאינו רחב יותר מחמישים אמה,
או מקדרים אותו אם הוא רחב יותר מחמישים אמה, אלא בזה
המהלך – (המתאסף) עשרה טפחים מתוך ארבע אמות. כלומר,
שקודם שיהלך אדם ארבע אמות בשיפועו כבר עומד הוא בגובה
עשרה טפחים וצויר ג', ונמצא ששיפוע ההר זקוף ואינו נוח
להילוך, ולפיכך הקילו בו חכמים להבליעו או לקדרו. אבל בזה
המהלך עשרה טפחים מתוך חמש אמות, דהיינו, שרק לאחר
שמהלך אדם חמש אמות בשיפועו עומד הוא בגובה עשרה

גמרא

התורה אלא מדברי חכמים.

משנה

61
62
63 משנה זו אינה עוסקת בדיני תחומין, כשאר המשניות שבפרק זה,
64 אלא בדין עירובי חצירות ושיתופי מבואות.
65 כדי לבאר את הדין שבו עוסקת המשנה, יש להקדים הקדמה
66 קצרה. דיירי עיר הרוצים להתיר את הטלטול בכל העיר צריכים
67 תחילה להניח עירובי חצירות, כל חצר בפני עצמה, ולאחר מכן
68 להניח 'שיתוף מבואות' אחד לכל דיירי העיר. כל זאת, בתנאי
69 שהעיר מוקפת מחיצות, ואין רשות הרבים עוברת בתוכה. אמנם
70 עדיין חששו חכמים שלא יידעו האנשים שטעם היתר הטלטול
71 בעיר הוא מפני העירוב, ויסברו שמותר לטלטל ברשות הרבים,
72 ולפיכך הצריכו לעשות היכר שטעם ההיתר הוא משום העירוב.
73 והיכר זה הוא על ידי שאין מערבים את העיר כולה כאחת, אלא
74 רוב אנשי העיר מערבים יחדיו, ומיעוטם מניחים עירוב לעצמם,
75 ואסורים הם לטלטל מזה לזה. אמנם לא אמרו חכמים דין זה אלא
76 ב'עיר של רבים', שיש לחוש שיבואו לטלטל בה ברשות הרבים,
77 ולא ב'עיר של יחיד' שאין חשש כזה. במשנה זו יתבאר דין 'עיר
78 של יחיד' שנעשית 'עיר של רבים' ולהיפך.
79 עיר של יחיד, כלומר, עיר הנידונית כרשות היחיד, לפי שלא היו
80 נכנסים בה תמיד שישים ריבוא בני אדם, ונעשית לאחר מכן של
81 רבים, על ידי שנתוספו בה דיירים, או שנקבעו בה שווקים ובאים
82 אליהם אנשים ממקומות אחרים, ומעתה נכנסים בה שישים ריבוא
83 בני אדם, מַעְרְבִין אֵת כֹּלָהּ כאחת בעירוב אחד, ואין צריך לשייר
84 מקצת מדיירי העיר שלא יערבו עם השאר.
85 כלומר, אף על פי שאסרו חכמים להניח עירוב אחד לכל דיירי עיר
86 של רבים, אלא גזרו שיניחו מקצת מדיירי העיר עירוב לעצמם,
87 כדי שיהא ניכר שטעם היתר הטלטול בעיר הוא מפני העירוב,
88 ולא יבואו לטלטל ברשות הרבים, מכל מקום עיר שהיתה
89 מתחילה של יחיד ונעשית של רבים נידונית לענין זה כעיר של
90 יחיד, שלא הצריכו בה חכמים היכר זה.
91 ועיר שהיתה של רבים ונעשית של יחיד, כלומר, שהיו נכנסים בה
92 מתחילה שישים ריבוא בני אדם, ולאחר מכן נתמעטו הדיירים בה
93 או העוברים בתוכה ואין בהם שישים ריבוא, אין מַעְרְבִין אֵת כֹּלָהּ
94 כאחת, אֶלָּא אִם בֵּין עֶשֶׂה חוּצָה לָהּ שויר, כלומר ששייר מקצת
95 מקומות שדייריהם אינם משתתפים בעירוב העיר, ואפילו אם
96 דרים הם מחוץ לעיר בסמוך לה. וטעם הדבר הוא. לפי שיש לחוש
97 שמא תשוב עיר זו להיות עיר של רבים ויערבו את כולה כאחת,
98 ולא יהא ניכר שטעם היתר הטלטול הוא משום העירוב, ויבואו
99 לטלטל ברשות הרבים.
100 ושיעור השויר הוא כְּמִסְפַּר דיירי עיר קטנה ששמה 'חֲדָשָׁה',
101 שְׁבָאֵרץ יְהוּדָה, שֵׁשׁ בָּהּ חֲמִשִּׁים דִּיּוּרִין. דהיינו, שצריך לשייר
102 חמישים בתים שלא יערבו עם שאר בני העיר. אלו דְּבָרֵי רַבִּי
103 יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אין צריך לשייר כל כך, אלא די לשייר
104 שֵׁשׁ חֲצִירוֹת שֶׁל וְשֵׁשׁ בְּכָל אַחַת מֵהֶן שְׁנֵי שָׁנִי בְּתִים שֶׁהֵם יִנְיָחוּ
105 עירוב בפני עצמם ולא ישתתפו בעירוב העיר.

גמרא

106
107 הגמרא מבררת איוז היא עיר של יחיד הנעשית של רבים: הִכִּי
108 דְּמִי – היכן מצינו עיר של יחיד ונעשית של רבים. אָמַר רַב יְהוּדָה
109 בְּגוֹן דִּיקְסָרְתָא דְרִישׁ גְּלוּתָא – העיר של ראש הגולה, שבתחילה
110 לא היו נכנסים בה שישים ריבוא בני אדם, ולאחר מכן נתרבו
111 דייריה.
112 הגמרא מקשה על דברי רב יהודה: אָמַר לִיה רַב נְחֶמְךָ לרב יהודה,
113 מַאי מַעְרָא – מה הוא טעם הדבר שהבאת דוגמא לעיר של יחיד
114 הנעשית של רבים מן העיר של ראש הגולה בדווקא. אֶלִּיָּמָא – אם
115 תאמר שאין המשנה מתירה לערב את העיר כולה בלא שויר אלא
116 רק בעיר כזו, מִשּׁוּם דְּשִׁכְחִי גַבִּי תְרַמְנָא – שמאחר ומצוים בה
117 אנשים אצל המושל, דהיינו ראש הגולה, כדי ליטול הימנו רשות

1
2 שנינו במשנה: ריבה למקום אחד ומיעט למקום אחר שומעין
3 למקום שריבה. סברה הגמרא, שכונת המשנה היא שאין שומעים
4 למקום שמיעט כלל, דהיינו, שאין רשאים לילך באותו הצד אפילו
5 עד המקום שמיעט, לפי שתולים אנו שמדידתו שם מוטעית היא.
6 ועל כך תמחה הגמרא: וכי רק לְמָקוֹם שְׁרִיבָה אין – שומעים לו,
7 אבל לְמָקוֹם שְׁמִיעֵט לא – אין שומעים לו, והרי 'בכלל מאתיים
8 מנה', ונמצא, שמאחר ושומעים אנו לו לילך למקום שריבה, כל
9 שכן שיש לנו לשמוע לו לילך עד מקום שמיעט.
10 מבארת הגמרא: אין כוונת המשנה ששומעים לו לילך רק למקום
11 שריבה ולא למקום שמיעט, אלא אִיָּמָא – אמור כך, שומעים לו
12 לילך אֶף לְמָקוֹם שְׁרִיבָה, כלומר, מותר לילך אף במקום שמיעט כפי
13 השיעור במקום שריבה, לפי שתולים אנו שהמדידה המרובה היא
14 הנכונה, ואילו המדידה המועטת היא מחמת שלא מתח החבל
15 כראוי.
16 שנינו במשנה: רִיבָה לְאֶחָד וּמִיעֵט לְאֶחָד ב' שומעין למרובה.
17 סברה הגמרא, שאף כאן כוונת המשנה היא שאם מדד אדם בשני
18 מקומות, וריבה באחד מהם ומיעט באחר, שומעים למקום שריבה.
19 ועל כך מקשה הגמרא: הָא תו – דין נוסף זה לָמָּה לִי, תִּינִי תָּךְ –
20 הרי זה ממש כמו הדין שנתבאר לעיל במשנה שאם ריבה למקום
21 אחד ומיעט למקום אחר שומעין למקום שריבה.
22 מתרצת הגמרא: הִכִּי קָאָמַר – כך היא כוונת המשנה לומר, שאם
23 רִיבָה אדם אֶחָד במדידת התחום וּמִיעֵט אדם אֶחָד במדידתו, שוֹמְעִין
24 לָזוֹ שְׁרִיבָה. כלומר, אין המשנה עוסקת כאן באותו אופן שטעקה
25 מתחילה במדידה בשני מקומות, אלא עוסקת היא בשני אנשים
26 שמדדו התחום באותו מקום, אחד מהם הרבה במדידת התחום
27 והשני מיעט, ועל כך אומרת המשנה שהולכים אחר מדידתו של
28 המרבה להקל.
29 הגמרא מבארת עד כמה יהא ההפרש בין מדידת השנים: אָמַר
30 אַבְיִי, דין זה שנתבאר במשנה, שבאופן שמדדו שני בני אדם את
31 אותו התחום הולכים אנו אחר המרבה להקל, אינו בכל ענין, אלא
32 תנאי יש בדבר, וּבְלִבָּד שְׁלֹא רִיבָה יוֹתֵר מִקְצַת הָעִיר כְּאֶלְכֶסְנָא.
33 כלומר, דין זה נאמר רק באופן שאפשר לתלות את ההפרש
34 שביניהם בכך שהממעט טעה במדידת התחום. שאם הפרש מועט
35 הוא ניתן לתלותו בכך שהממעט לא מתח החבל בכל כוחו, ואף
36 אם הפרש מרובה הוא ניתן לתלותו בכך שהממעט טעה בדין
37 האלכסון. דהיינו, שמדד תחום אלפיים אמה של העיר באלכסון
38 מן הקרנות, ולאחר מכן מתח חוט בין הצדדים, ונמצא שמיעת את
39 מידת תחום העיר, שאינו אלא אלפיים אמה בקרנות ואלף ארבע
40 מאות עשרים ושמונה אמות באמצע העיר (צויר א), ואילו המרבה
41 עשה כהלכה, ומדד אלפיים ושמונה מאות אמה באלכסון מן
42 הקרנות, ולאחר מכן מתח חוט בין הצדדים, ונמצא שתחומי העיר
43 הם אלפיים אמה באמצע העיר לכל צד (צויר ב), אבל אם ההפרש
44 שביניהם הוא יותר משיעור זה ושל חמש מאות שבעים ושתיים
45 אמות באמצע העיר, או שמונה מאות אמה בקרנות, אין הולכים
46 אחר המרבה להקל, לפי שאין לנו לתלות במה טעה הממעט.
47 שנינו במשנה: שְׁלֹא אָמְרוּ חֲכָמִים אֵת דְּתֵבָר לְהַחמיר אֶלָּא לְהַקֵּל.
48 מקשה הגמרא: וְהִתְנִיָּא – והרי שנינו בברייתא שלא אָמְרוּ חֲכָמִים
49 אֵת דְּתֵבָר ו–דין תחומין לְהַקֵּל אֶלָּא לְהַחמיר.
50 מתרצת הגמרא: אָמַר רַבִּינָא, כוונת משנתנו כך היא, לא אמרו
51 חכמים דין תחומין לְהַקֵּל על דְּבָרֵי תוֹרָה אֶלָּא לְהַחמיר על דְּבָרֵי
52 תוֹרָה, שהרי מן התורה רשאי אדם לצאת מחוץ לתחום בשבת,
53 וחכמים גזרו שלא ליצא, ונמצא שהחמירו יותר מדין תורה,
54 ואמנם דין תחומין הוא דְּרַבְנָן, ולפיכך יש לדון בכל ספק שבו
55 להקל, שהרי כלל הוא בדיני 'ספיקא דרבנן לקולא'.
56 כלומר, מה שנתבאר בברייתא שלא אמרו חכמים להקל אלא
57 להחמיר היינו כלפי עיקר גזירת תחומין, שבוה החמירו חכמים על
58 דין תורה, אמנם מה שנתבאר במשנה שלא אמרו חכמים להחמיר
59 אלא להקל היינו כלפי ספיקות המתעוררים בדינים אלו, שבוה
60 הולכים להקל ולא להחמיר, כיון שעיקר דין תחומין אינו מן

עירובין. פרק חמישי - כיצד מעברין דף נט עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קנג רש"י תוספות

למקום שריבה אין למקום שמיעט לא — פירש הקונטרס: והלא יש בכלל מאתים מנה. ותתמה: דמאי קשיא? דודאי אין שומעין למקום שמיעט, אלא הולכין עד מקום המרחבה. ועוד: לישנא דמשני אף למקום שריבה — לא אתי שפיר. דלמקום שריבה דוקא הוא ולא אף למקום שריבה. ונראה לפרש: דהולכין למקום שריבה — משמע ליה דאף במקום שמיעט מצד שני, מאותו רוח מוציאין המדה עד כנגד מקום שריבה. ומתמיה: נדי דאזלינן ממקום שריבה עד מקום שציון ואומר דשפיר ציון, למקום שמיעט נמי אתי לן למומר דשפיר ציון? ויש לתלות בהבדלה ובקידורין ובמידה יפה שמודדין בדר המתלקט עשרה מתוך חמש ולא נתלה בטעות! ומשני: אף למקום שריבה, וכל שכן דאזלינן נמי אחר מקום שמיעט להחמיר. גירסת רבינו חננאל: ובלבד שלא ירבה ממדתו ואלכסון. ולא גרס 'באלכסון' אלא גרסינן 'אלכסון'. ומיירי שמדדו שניהן מצד אחד. ולא הוי דומיא דרישא, והכי פירושו: דאם האחרון הרחיק ציון שלו יותר מן הראשון כמדת העיר ואלכסון, אין לנו לומר שטעה, אלא יש לנו לומר שהראשון קיצר ציון שלו לעיר בקרן מערבית דרומית, כי באותה שעה לא הוי בעיר אלא שנים שלשה בתים בקרן מזרחית צפונית ומדר כושם, וזה מדר אחד שנתיישבה העיר ולא טעה.

אפילו עבד אפילו שפחה נאנמים כר — ואם תאמר: והא אפילו עד אחד אינו נאמן, כדחנניא בפרק שני דכתובות (כח:). אלו נאנמים להעיד בגדול מה שראו בקוטנן: וזה כדו ידו של אבא, ועד כאן היינו מהלכין בשבת. ומוקי לה בגמרא — והוא דיש גדול עמו. משמע דגדול בפני עצמו לא מהמין? ויש לומר: דהכי נמי איירי בגדול עמו. ולא חש כאן לפרש, הואיל וברב פירש שם. ועוד יש לומר: דהא דקאמר חתם והוא דגדול עמו — לא קאי אכולהו. דעל כרחק לא קאי אאיש פלוני שהיה יוצא מבית הספר לאכול בבתרומתו, דמוקי לה בתרומה דרבנן וסגי בגדול לחוד, דהא אין מעלין מתרומה דרבנן ליוחסין.

ותחומין דרבנן — משמע אי הוה דאורייתא — לא מהמני. ואף על גב דנעשה בכל יום שמאמינן לנשים בשחיטה וניקור ולתרום חלה — היינו משום דהוי בידה קודם שנעשית השחיטה, הוי בידה לחוש. אבל תחומין — לא הוי כלל בידה. ולהכי נאמן קטן טפי בבדיקת חמץ מבתחומין, שאינו נאמן בקוטנן לומר: עד כאן היינו מהלכין, משום דבדיקת חמץ בידו. והא דקאמר גבי בדיקת חמץ בנשים ועבדים ודימניהו רבנן בדרבנן, משמע דאי הוי דאורייתא — לא הימננס, אף על גב דבידו היינו משום דבדיקת חמץ צריך דקדוק וטוהר גדול, לפיכך יש לחוש לעצלות הנשים טפי ממקום אחר. וכן משמע בירושלמי, דאיכא מאן דאמר דנשים אינן נאמנות בבדיקת חמץ מפני שהן עצילות, ובדקות כל שהוא. **עיר** של יחיד — פירש בקונטרס: שלא נבנסין בו תמיד ששים רבוא, ולא חשיב רשות הרבים, דלא רמי לדגלי מדבר. ונעשית של רבים — שניתוספו בה דיוורין, או נקבעו ששים רבוא, ואין מבואותיה צריכין תיקון שהרי היא כחצר אחת, כגון שאין בה רשות כולה כבתחלתה.

דברים גמורים של שש עשרה אמה. ואם יש בה — מפרש בגמרא: תקנתא לרשות הרבים שבתוכה. עד כאן לשון הקונטרס. והדיון עמו, דודאי מתניחין לא איירי ברשות הרבים גמורה, מולא קתני: ורשות הרבים עוברת בתוכה, כדקתני בבביתא בגמרא. ואחתי מתניחין נמי רבנן דלית ליה תקנתא דרבי יהודה לערב רשות הרבים. ומיהו, בגמרא נמי לא איירי ברחב שש עשרה אמה, דטפי משלש עשרה אמה ושלש לא הוי שרי רבי יהודה בלחי וקורה, כדפירשנו בפרק קמא (ו:א). אלא יש לומר: ורשות הרבים עוברת בתוכה — שאינו רחב שש עשרה אמה, אלא יש רשות הרבים רחב שש עשרה אמה מכאן ומכאן, ובקעין דרך העיר מזו לזו, והוי רשות הרבים אף לתוכה דליכא שש עשרה אמה, כמו כי הנעמודין דפרק קמא דשבת (ו:א), כדפירשנו בפרק קמא (ו:ב). (שייך לעמוד ב)**במאן** דלא רבי עקיבא — ואם תאמר: הלא רבי יוחנן ורשבון, לארכה נמי יערבו לחצאנא, שיערבו מצד אחד כל מבי ומבי בפני עצמו וליתיב כולה רשות הרבים לצד השני, דהשתא בני כל מבי ומבי מותרין כל אחד ואחד במקומו ולא יאסרו שלא במקומו? ויש לומר: דלא דמי, דשני חצירות זו לפנים מזו — רגל הפנימי המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה על החיצונה, דאחרא לרשא ומשתמשא ומסתלקא מלהשתמש בחיצונה. דעיקר תשמיש דחצר החיצונה לבני חיצונה היה, והוא פנימית בחיצונה שלא במקומה. אבל הכא, אף על גבי דכל מבי ומבי מותר כל אחד ואחד במקומו — מודו רבנן דאסרי רשות הרבים על צד האחד, דהא מקומן הוא רשות הרבים הוי להני כמו להני. ולרחבה דמערבין מדמי השתא לשתי חצירות משום דיש לאלו רשות הרבים ופתח, וכן לאלו, ואין צריכין להשתמש בני פתח זה בצד פתח האחר, ובדאיכא דאמרי קאמר אפילו לרחבה אין מערבין, דלא מצי להסתלק מרשות הרבים כלל, אף על גב דאית ליה רשות הרבים כנגדו.

גמרא למקום שמיעט לא — בתמיה: והלא יש בכלל מאתים מנה. היינו חך — דהיינו אחד, והיינו למקום אחד. הכי קאמר ריבה אחד ומיעט אחד — שמדדום שני בני אדם, זה מיעט וזה ריבה. שלא ירבה יותר מפרט העיר באלכסונא — דאפילו ריבה שיעור גדול, דליכא למיתלי במתיחת החבל — תלינן ביה בטעות האלכסון. דאמרינן: זה היה בקי במדידה, והניח טבלא של תחומין כנגד הקרן באלכסון, כדאמרן (נ:ג). וזה מדר אלפים מאמצע הקרן, והפסידו לא הווית כל אלכסון של אלפים. אבל אם ריבה יותר מכך — אין לנו במה לתלות. ולבי מגמגם בלשון. לא להקל על דברי תורה — כל מה שגורו חכמים בתחומין — להחמיר על דברי תורה באו, דמאורייתא לא מתסרי מדי, ואינהו גזרו. הלכך, אזלינן בהו לקולא, דהא תחומין עצמן מדרבנן: מתניחין עיר של יחיד — שלא היו נבנסין בה תמיד ששים רבוא של בני אדם, ולא חשיבא רשות הרבים, דלא דמיא לדגלי מדבר. ונעשית של רבים — שניתוספו בה דיוורין, או נקבעו בה שווקים. מערבין את כולה — כבתחלה, ואין מבואותיה צריכין תיקון, שהרי היא כחצר אחת. וכגון שאין בה רשות הרבים גמורה של שש עשרה אמה. ואם יש בה — מפרש בגמרא תקנתא לרשות הרבים שבתוכה. ושל רבים שנעשית של יחיד — רבותא אשמועינן דאף על גב דנעשית של יחיד — אין מערבין את כולה. והואיל ותחלתה של רבים, דדילמא הדרא ומתעבדא של רבים ואתו לערובה כולה, ואסור לערב עיר של רבים בלא שיויר. ואף על גב דאין בה רשות הרבים גמורה, שלא תשתכח תורת רשות הרבים. והוא שיויר הוי היכרא דטעמא משום עירוב הוא. אלא אם כן עשה חוצה לה — שיויר, שלא עירב עם שאר העיר, אלא לבדן. בעיר חדשה — כך שמה. גמרא מאי טעמא — תלו טעמא בה דלא משכחת עיר של יחיד ונעשית של רבים אחרית. משום דשכיחי רבים גבי הרמנא — אצל המושל, דהיינו ריש גלותא, ליטול רשות לדון ולהחריז בכורות ולסמון. מירבי אחרדי — דלא אתו למישרי של רבים, והרי היא של רבים. בצפרא דשבתא שכיחי אחרדי — לשמוע דרשה. אלא אמר רבי נחמן — כל עיר של יחיד ונעשית של רבים שראו. כגון דיסקריא דנתנואי — עוברת בתוכה — של שש עשרה אמה רחב. לחי מכאן ולחי מכאן — לראשי רשות הרבים. ובעיירות שאין להם חומה עסקינן, שראשי רשות הרבים מפולשין. ובשל רבים. והרי היא של רבים, לא שרי רבנן דהא תקנתא, דכל מבואותיה המפולשין הוו כרשות הרבים, ובעו תקנתא מדרבנן דמיחלפי ברשות הרבים אבל בעיר של יחיד מוכחא מילתיה. ואין מערבין אותה לחצאין — דכין דמעיקרא חרא היא — אסרי הני אהני, והואי כמבוי ששכח אחד מן החצירות ולא נשתתפה בו, דאסרה אכולהו. או מבוי מבוי ולקמן פריך. השתא נמי ליסרו אחרדי.

דברים גמורים של שש עשרה אמה. ואם יש בה — מפרש בגמרא: תקנתא לרשות הרבים שבתוכה. עד כאן לשון הקונטרס. והדיון עמו, דודאי מתניחין לא איירי ברשות הרבים גמורה, מולא קתני: ורשות הרבים עוברת בתוכה, כדקתני בבביתא בגמרא. ואחתי מתניחין נמי רבנן דלית ליה תקנתא דרבי יהודה לערב רשות הרבים. ומיהו, בגמרא נמי לא איירי ברחב שש עשרה אמה, דטפי משלש עשרה אמה ושלש לא הוי שרי רבי יהודה בלחי וקורה, כדפירשנו בפרק קמא (ו:א). אלא יש לומר: ורשות הרבים עוברת בתוכה — שאינו רחב שש עשרה אמה, אלא יש רשות הרבים רחב שש עשרה אמה מכאן ומכאן, ובקעין דרך העיר מזו לזו, והוי רשות הרבים אף לתוכה דליכא שש עשרה אמה, כמו כי הנעמודין דפרק קמא דשבת (ו:א), כדפירשנו בפרק קמא (ו:ב). (שייך לעמוד ב)**במאן** דלא רבי עקיבא — ואם תאמר: הלא רבי יוחנן ורשבון, לארכה נמי יערבו לחצאנא, שיערבו מצד אחד כל מבי ומבי בפני עצמו וליתיב כולה רשות הרבים לצד השני, דהשתא בני כל מבי ומבי מותרין כל אחד ואחד במקומו ולא יאסרו שלא במקומו? ויש לומר: דלא דמי, דשני חצירות זו לפנים מזו — רגל הפנימי המותרת במקומה אינה אוסרת שלא במקומה על החיצונה, דאחרא לרשא ומשתמשא ומסתלקא מלהשתמש בחיצונה. דעיקר תשמיש דחצר החיצונה לבני חיצונה היה, והוא פנימית בחיצונה שלא במקומה. אבל הכא, אף על גבי דכל מבי ומבי מותר כל אחד ואחד במקומו — מודו רבנן דאסרי רשות הרבים על צד האחד, דהא מקומן הוא רשות הרבים הוי להני כמו להני. ולרחבה דמערבין מדמי השתא לשתי חצירות משום דיש לאלו רשות הרבים ופתח, וכן לאלו, ואין צריכין להשתמש בני פתח זה בצד פתח האחר, ובדאיכא דאמרי קאמר אפילו לרחבה אין מערבין, דלא מצי להסתלק מרשות הרבים כלל, אף על גב דאית ליה רשות הרבים כנגדו.

קנר עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף נט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" תוספות

דפנימית אחדא דשא ומשתמשא — ומה שפירש בקונטרס: שלא יהא לה דריסת הרגל על החיצונה — לאו דוקא, דליכא קפידא בדריסת הרגל, דאם כן היתה מסתלקת לגמרי מרשות הרבים, דהא דרך חיצונה נפקא. ואין לנו לסלק מרשות הרבים, כדאמרין הכא: במי מצוי מסלקי להו רשות הרבים מהכא? אלא תיחוד דשא מלהשתמש בחיצונה קאמר. וכן עשיית דקה דשמעתין —

לענין תשמש לא לענין הילוך. **אבל** הכא מי מצוי מסלקי כו' — פירוש: דוקא פנימית אחדא דשא מלהשתמש בחיצונה שאינה מקומה, דעיקר חיצונה לבני חיצונה, אבל רשות הרבים, הוי להני כמו להני. ובתנא פירש הקונטרס: דברשות הרבים אין חילוק באמצע ארכו, ולא רמז מחיצה, לומר תיחוד דשא ותשמש. **מבוי** מבוי נמי אסרי אהרדי — פירש בקונטרס: כיון דמעיקרא של יחיד הוא, והוי מערבין את כולה וחורגלו להיות אחד — אסרי אהרדי. ואפילו איכא לחי או קורה למבוי — לא מהני. וקשה לרבינו יצחק, דאמר בפרק קמא (דב.) ערשה לחי לחצי מבוי — יו של חצי מבוי. אלא מאשתרי חצי מבוי בפני עצמו אף על פי שהורגלו לערב כל המבוי דהו' מיוחד, איכא לאוקמא להדיא בדליכא חצירות פתוחות למבוי מן הלחי ולחלן.

דעבוד דקה — מחיצה גבוה ארבעה (ספרים) אתרים (שורה) טפחים, כגון איצטבא בפני המבוי. ובקונטרס פירש: פתח נמוך בראש כל מבוי. ובפירושו נראה, מדאמר בריש "כל גוגת" (עירובין פט.ב.) בנה עליה על גבי ביתו ועשה לפניה דקה — דוחר בכל הגגין כולו, ולא יתכן לפרש שם אלא לשון פתח. ומיהו בסוף פירקין פירש הקונטרס: דקה — מחיצה.

ולא שבק לה שיוך — משמע דאי שבק לה שיוך הוה עבדי שפיר, ולא הוה פריך ליה אביי מיד. ואם כן משמע כפי הקונטרס פירש במתניתין קרי רבים והוי היא של רבים ומתי ליה שיוך. וכן משמע לקמן (סא.) גבי מחצא: דמהני ליה שיוך אף על גב דהיא של רבים כדמשמע בפרק קמא (א.ב.) ומעיקרא נמי היתה של רבים. דאי של יחיד — לא היתה צריכה שיוך. והא דנקט במתניתין של רבים ונעשית של יחיד, לאשמועינן דאף על גב דנעשית של יחיד — בעיא שיוך. **בעא** מניה כו' מרבה — לא גרס "מרבה בר אבוח", דעלוי לא היה אומר רב נתמן לא תציתו ליה, דרבו היה. **תורת** פתח עליו בסולם שבין שתי חצירות — תורת מחיצה עליו להלקח היה יכול למצוא נמי בסולם שבין שתי חצירות, כגון שרצפו בסולמות.

לח אשפה — תוה לה בשני פתחים, ואסרי. **אמר ליה**: לאו אדעתאי. **בעי** מיניה רב **אמי בר אדא הרפנאה מרבה**: סולם מפאן ופתח מפאן מהו? **אמר ליה**: הכי **אמר רב**: סולם תורת פתח עליו. **אמר להו רב נחמן**: לא תציתו ליה, הכי **אמר רב אדא** **אמר רב**: סולם תורת פתח עליו, ותורת מחיצה עליו. **תורת מחיצה עליו** — **פדאמרן**, תורת פתח עליו — **בסולם** שפין שתי חצירות, רצו — אחד מערב, רצו — שנים מערבין. ומי **אמר רב נחמן הכי**? והאמר רב נחמן **אמר שמואל**: אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו

גובה הכותל, דרך נקבים וסדקין. ואין מערבין אחד, ולא מצו לאשתמושי דרך חורין וסדקין. רצו שנים מערבין — שני עירובין, אלו לעצמן בני בתים של חצר שלא יאסרו זה על זה להוציא מבתיהן שדן רשות המיוחדת לכל אחד לתוך החצר שהוא רשות כולו, ואלו לעצמן ולא ישתמשו זה בזה. ומי **אמר רב נתמן הכי** — דתורת מחיצה עליו לקולא. מרפסת — אלדיווי'ר בלעז. דידרי עליות מסובות זו לזו ופתוחות לחצר ועושין מרפסת על פני אורך פתחיה, ופתוחות לה פתחי כולו ועליון ויורדן רבי סולם של מרפסת לחצר

ודריסת רגליהן וציאתן לרשות הרבים דרך החצר והיא. לפיכך, אם אינן מערבין עם הדיוורין התחתונים — אסורים אלו על אלו להוציא כלי הבתים לחצר.

ואין לה אלא פתח אחד — ולא מופולשת היא, ולא דמי לדגלי מדבר. **אלא לאורבה** — דרך עירות להיות פתחו פילושיהן לאורכם, ורשות הרבים עוברת מפתח לפתח וחלוקה לאורבה. הלכך, אין בני עבר הלז רשאין לערב לבדן, ובני עבר הלז לבדן משום דהני והני דרסי בדרך רשות הרבים, ויוצאין ונכנסין דרך פתחים לבאן ולכאן, ורשות הרבים זו מחברתם שכולם מעורבין בה, ואסרי אהרדי.

אבל הרבה — בני שני העברים לראש השני לבד, ובני שני העברים לראש השני לבד — מערבין, שדרי יכולין להסתלק אלו מאלו ולא יהא דרך לאלו על אלו, ובזריק לזן אלו פתח שאצלן ואלו פתח שאצלן. פלוגתא דרבנן ורבי עקיבא בפרק "הדר" (עירובין עה.א.) רגל המותרת במקומה אסרת שלא במקומה — כגון שתי חצירות זו לפנים מזו, והחיצונה פתוחה לרשות הרבים והפנימית אין לה פתח לרשות הרבים, אלא יוצאת דרך חיצונה. ולא מביעאי היכא דעירבו דיוורין שבחיצונה לבדן, ובני פנימית לא עירבו בנייהן לבדן להיות מותרין בתשמש חצר לעצמו — דהויא רגל האסורה במקומה דאסרת דריסת הרגל וידהו אחיצונה, אפילו לרבנן, דכיון דבזריק חיצונה אסרה, ליכא למכפיהו למיחד דשא ידיהו, ויחולו על דריסת הרגל שיש להן על החיצונה. אלא אפילו עירבו זו לעצמה וזו לעצמה, דהויא פנימית מותרת במקומה — פליג רבי עקיבא, ואומר: דריסת הרגל וידה אסרה אחיצונה, ופנימית מותרת של מחיצה, אסורה. והכי נמי ניתסרו אהרדי. **דפנימית אחדא דשא ומשתמשא** — דכיון דמותרת במקומה, כגון זו כופין על מדת סדום שלא יהא לה היום דריסת הרגל על החיצונה, אלא תסגור דלת שביניהן ותשמש במקומה. **אבל הכא** — הרי רשות הרבים של אלו ושל אלו אחד הוא, שאין בו חילוק באמצע אורכו ולא רמז של מחיצה, לומר: תיחוד דשא ותשמש את כולה במקומה, והכי מצית לסלק הני מהני מבוי נמי אסרי אהרדי — דכיון דמעיקרא של יחיד הוה, והוי מערבין את כולה וחורגלו להיות אחד — אסרי אהרדי. ואפילו איכא לחי או קורה למבוי — לא מהני. **דעבוד דקה** — פתח נמוך בראש רב מבוי, דגלגל אדעתיהו לאסתלקוי כל חד מחבירה. **לפתחו** — לפתח חצירו. **אינו אוסר על המבוי** — אם לא נשתתף עמו, דגלגל אדעתיה דאסתלק, ולא שבק לה שיוך — ועיר של רבים והרי היא של רבים הוה, מדקאמר ליה עיר של יחיד ונעשית של רבים אלא: מהיא, ששע מינה עיר של יחיד ונעשית של רבים היא. **אמר ליה**: לדידי **אמרו לי** הנהו **סבי**: **ההיא אשפה תוה לה** מחד גיסא, **והשתא דאיפניא**

לח אשפה — תוה לה בשני פתחים, ואסרי. **אמר ליה**: לאו אדעתאי. **בעי** מיניה רב **אמי בר אדא הרפנאה מרבה**: סולם מפאן ופתח מפאן מהו? **אמר ליה**: הכי **אמר רב**: סולם תורת פתח עליו. **אמר להו רב נחמן**: לא תציתו ליה, הכי **אמר רב אדא** **אמר רב**: סולם תורת פתח עליו, ותורת מחיצה עליו. **תורת מחיצה עליו** — **פדאמרן**, תורת פתח עליו — **בסולם** שפין שתי חצירות, רצו — אחד מערב, רצו — שנים מערבין. ומי **אמר רב נחמן הכי**? והאמר רב נחמן **אמר שמואל**: אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו

גובה הכותל, דרך נקבים וסדקין. ואין מערבין אחד, ולא מצו לאשתמושי דרך חורין וסדקין. רצו שנים מערבין — שני עירובין, אלו לעצמן בני בתים של חצר שלא יאסרו זה על זה להוציא מבתיהן שדן רשות המיוחדת לכל אחד לתוך החצר שהוא רשות כולו, ואלו לעצמן ולא ישתמשו זה בזה. ומי **אמר רב נתמן הכי** — דתורת מחיצה עליו לקולא. מרפסת — אלדיווי'ר בלעז. דידרי עליות מסובות זו לזו ופתוחות לחצר ועושין מרפסת על פני אורך פתחיה, ופתוחות לה פתחי כולו ועליון ויורדן רבי סולם של מרפסת לחצר

ודריסת רגליהן וציאתן לרשות הרבים דרך החצר והיא. לפיכך, אם אינן מערבין עם הדיוורין התחתונים — אסורים אלו על אלו להוציא כלי הבתים לחצר.

וְאִין לָהּ לַעֲרִי זֶה אֵלָּא פֶּתַח אֶחָד, רְשָׁאִים בְּנֵי הָעִיר לְהִיט מְעַרְבִין
 אֶת בּוֹלָה בְּלֹא שִׁיּוּר.
 כְּלוּמָר, אֵף עַל פִּי שְׂהִיָּא עִיר שֶׁל רַבִּים לֹא אִסְרוּ חֲכָמִים לַעֲרַב אֶת
 כּוֹלָהּ, לִפִּי שְׂאִין עִיר נִידוּנִית כְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים אֲלֵא בְּאוּפֹן שִׁישׁ בַּה
 רְחוֹב הַמְּפּוֹלֵשׁ מֵעֵבֶר לַעֲבֵר, דְּהֵיִינוּ שְׂהוּא פִתּוּחַ מִשְׁנֵי צִידֵיו, אֲבֵל
 בְּאוּפֹן שְׂהֶרְחוֹב פִּתּוּחַ מִצֵּד אֶחָד וּסְתוּמַּת מִצִּידוֹ הַשְּׁנִי נִידוּנִית
 כְּרִשּׁוֹת הַיִּחִיד, אֲפִילוֹ אִם נִכְנָסִים בַּה שִׁישִׁים רִיבּוֹא אֲנָשִׁים,
 וּלְפִיכָךְ הָא גִּזְרוּ חֲכָמִים שְׁלֵל לַעֲרַב אֶת כּוֹלָהּ, שְׂהִירֵי אִין חֲשַׁשׁ
 שִׁיבּוּאוֹ לְהַתִּיר לְטַלְטֵל עֵקֶב כֵּךְ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים.
 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת מִי הוּא הַתְּנָא שֶׁל הַבְּרִייתָא: מֵאֵן תְּנָא דְּמֵיְעַרְבָא
 רְשּׁוֹת הָרַבִּים – מִי הוּא הַתְּנָא שֶׁל הַבְּרִייתָא, הַסּוֹבֵר שִׁישׁ תִּקְנָה
 לַעֲרַב עִיר שִׁישׁ בַּה רְשּׁוֹת הָרַבִּים, עַל יְדֵי שִׁיעֲשֵׁה לְחִי אֹו קוֹרָה
 בְּשֵׁנִי רֹאשִׁיָּה שֶׁל רְשּׁוֹת הָרַבִּים.
 מִבְּאֵרַת הַגְּמָרָא: אֶמְרֵי רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ, בְּרִייתָא זֶה דְּבָרֵי
 רַבִּי יְהוּדָה הִיא, דְּתֵנָּא – שִׁכְרָ שְׁנֵינוּ בְּבְרִייתָא, יִתְרַעַל כֵּן – חִידוּשׁ
 גְּדוֹל יוֹתֵר אֶמְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, מִי שִׁישׁ לֹו שְׁנֵי כְּתִים בְּשְׁנֵי צִידֵי רְשּׁוֹת
 הָרַבִּים, וְרוֹצֵה לְטַלְטֵל מִזֶּה לִזֶּה דְּרֹךְ רְשּׁוֹת הָרַבִּים, עוֹשֶׂה לְחִי מִכָּאֵן
 – מִצִּידוֹ הָאֶחָד שֶׁל בֵּיתוֹ, וְלְחִי מִכָּאֵן – מִצִּידוֹ הַשְּׁנִי שֶׁל אוֹתוֹ הַבֵּית
 [צִיּוּר א], אוֹ קוֹרָה מִכָּאֵן וְקוֹרָה מִכָּאֵן [צִיּוּר ב], וְעַל יְדֵי מַחֲצִיאוֹת אֲלוֹ
 [בְּצִירָהּ מַחֲצִיאוֹת הַבָּתִּים] הוּא מִבְּטֵל אֶת שְׁם רְשּׁוֹת הָרַבִּים, וְרְשָׁאִי
 לְהִיט נוֹשָׂא [וְנֹתֵן] – [מִטַּלְטֵל] בְּאֶמְצָעֵי, אֶמְרֵי לֹו חֲכָמִים לְרַבִּי יְהוּדָה,
 אִין מְעַרְבִין רְשּׁוֹת הָרַבִּים בְּכֶךְ, כְּלוּמָר, אִין דִּי בְּשֵׁנִי לְחִיִּים אֹו שְׁתֵּי
 קוֹרוֹת כְּדִי לַחְפּוֹךְ אֶת רְשּׁוֹת הָרַבִּים לְרִשּׁוֹת הַיִּחִיד. נִמְצָא, שְׂהִתְנָא
 שֶׁל הַבְּרִייתָא הַמְתִּיר לְטַלְטֵל בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים עַל יְדֵי עֲשִׂית לְחִי אֹו
 קוֹרָה, רַבִּי יְהוּדָה הוּא.
 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: אֶמְרֵי מֵר – הוּבֵא לַעֲלִיל
 בְּבְרִייתָא, לִגְבִי עִיר שֶׁל יִחִיד הַנְּעֻשִׂית שֶׁל רַבִּים, וְאִין מְעַרְבִין אוֹתָהּ
 לְחֶצְאִין, אֶמְרֵי רַב פִּשְׁא, לֹא אֶמְרֵי חֲכָמִים שְׂאִין מְעַרְבִין אֶת הָעִיר
 לְחֶצְאִין, אֶלָּא כְּשֹׁחֲצִים אֶת הָעִיר לְאֶרְבָּהּ, כְּגוֹן בְּאוּפֹן שְׂרִשּׁוֹת
 הָרַבִּים שְׁבַה עוֹבֵרַת מִמּוֹרָח מֵעֵרֶב, אִסְרוּ חֲכָמִים לְחֶצְאוֹת אֶת
 הָעִיר וּלְעֵרֶב אֶת מְבּוֹאוֹת צִפּוֹן הָעִיר לַעֲצֻמָּם וּמְבּוֹאוֹת דְּרוֹם הָעִיר
 לַעֲצֻמָּם [צִיּוּר ג], לִפִּי שְׁנֵי חֲלָקֵי הָעִיר מִשְׁתַּמְשִׁים בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים
 אַחַת, וּנְכַנְסִים וְיוֹצֵאִים דְּרֹךְ פִּתְחִיהָ לְכָאֵן וּלְכָאֵן, וְעַל יְדֵי כֵן הֵם
 מִתְּחַבְּרִים לְהִיט נִידוּנִים כְּדָרִים בְּמִבּוֹי אֶחָד, וּמֵאֲחֵר וְלֹא עִירְבוּ
 אֲלוֹ עִם אֲלוֹ אוֹסְרִים הֵם זֶה עַל זֶה. אֶמְרֵי אִם חוֹצִים אֶת הָעִיר
 לְאֶרְבָּהּ, דְּהֵיִינוּ, שְׂמַעְרִים אֶת מְבּוֹאוֹת מִזְרַח הָעִיר מִשְׁנֵי צִידֵי
 רְשּׁוֹת הָרַבִּים לַעֲצֻמָּם, וְכֵן אֶת מְבּוֹאוֹת מֵעֵרֶב הָעִיר מִשְׁנֵי צִידֵי
 רְשּׁוֹת הָרַבִּים לַעֲצֻמָּם [צִיּוּר ד], מְעַרְבִין – רְשָׁאִים הֵם לַעֲשׂוֹת כֵּן,
 לִפִּי שְׂמִסְתַּלְקִים הֵם זֶה מִזֶּה, וְכֵל אֶחָד מִן הַחֲצָאִים מִשְׁתַּמֵּשׁ
 בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים לַעֲצֻמוֹ, וְיוֹצֵא מִן הָעִיר וּנְכַנֵּס אֵלֶיהָ דְּרֹךְ הַפֶּתַח
 הַסּוֹמוֹךְ אֵלֶיהָ, וּמִמִּילָא אִין הֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה.
 הַגְּמָרָא מְבַרְרַת כְּשִׁיתִּית מִי אִמְרֵי רַב פִּשְׁא אֶת דִּינָה: כְּמֵאֵן – כְּשִׁיתִּית
 מִי נִאֲמַר דִּין זֶה, לְכֹאֲרוּהָ דְּלֹא בְּרִי עֲקִיבָא שְׂרָגֵל הַפּוֹתֶרֶת בְּמִקּוּמָהּ אוֹסְרָתָהּ
 [אֲפִילוֹ] שְׁלֵלָא בְּמִקּוּמָהּ.
 דְּהֵיִינוּ, נִחְלָקוּ רַבִּי עֲקִיבָא וְחֲכָמִים [לְהֵלַךְ עִה] לִגְבִי שְׁתֵּי חֲצִירוֹת
 הָעוֹמְדוֹת זֶה לַפְּנִים מִזֶּה, הַחֲצִירוֹת פִּתּוּחָה לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְאֵילוֹ
 הַפְּנִימִית אִין לָהּ פִּתּוּחַ לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים אֲלֵא הִיא פִּתּוּחָה לְחֲצִירוֹתָהּ
 וְיוֹצֵאֵת דְּרֹךְ שֶׁם [צִיּוּר ה], וְעִירְבוּ דִיירֵי הַחֲצֵר הַחֲצִירוֹתָהּ בֵּינֵם לְבִין
 עֲצֻמָּם, וְכֵן דִיירֵי הַפְּנִימִית בֵּינֵם לְבִין עֲצֻמָּם, אִךְ לֹא עִירְבוּ דִיירֵי
 הַפְּנִימִית עִם דִיירֵי הַחֲצִירוֹתָהּ, דַּעַת רַבִּי עֲקִיבָא הִיא, שִׁאֲפִילוֹ רָגַל
 הַמּוֹתֵרֶת בְּמִקּוּמָהּ אוֹסֵרַת שְׁלֵלָא בְּמִקּוּמָהּ, כְּלוּמָר, אִם עַל פִּי
 שְׂדִיירֵי הַפְּנִימִית רְשָׁאִים לְטַלְטֵל בְּתוֹךְ הַחֲצֵר שְׁלֵהֶם, שְׂהִירֵי עִירְבוּ
 בֵּינֵיהֶם, מְכַל מְקוֹם אוֹסְרִים הֵם עַל דִיירֵי הַחֲצִירוֹתָהּ, שְׂמֵאֲחֵר וְיֵשׁ
 לָהֶם דְּרִיסַת הָרָגֵל עֲלֵיהֶם הֵם נִידוּנִים כְּאֵילוֹ דְּרִים אֵף בְּחִיצוֹנָהּ,
 וּמֵאֲחֵר וְלֹא עִירְבוּ עִמָּהֶם אוֹסְרִים עֲלֵיהֶם. אִמְנָם דַּעַת חֲכָמִים הִיא
 שְׂמֵאֲחֵר וְדִיירֵי הַפְּנִימִית מוֹתֵרִים לְטַלְטֵל בְּמִקּוּמָם אֵינֵם אוֹסְרִים
 עַל דִיירֵי הַחֲצִירוֹתָהּ.
 נִמְצָא, שְׂדִיירֵי רַב פִּשְׁא וְהַסּוֹבֵר שְׁנִיתֵן לְחֶצְאוֹת אֶת הָעִיר לְרוֹחְבָּהּ
 וּלְעֵרֶב אֶת שְׁנֵי חֲלָקֶיהָ כֵּל אֶחָד בְּפִנִּי עֲצֻמוֹן אֵינֵם כְּשִׁיתִּית רַבִּי

עֲקִיבָא, שֶׁכֵּן לְדִבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא מֵאֲחֵר וְרְשָׁאִים בְּנֵי הַחֲלָק הָאֶחָד
 לִילֵךְ דְּרֹךְ רְשּׁוֹת הָרַבִּים שְׂבַחֲלָק הַשְּׁנִי אוֹסְרִים הֵם עֲלֵיהֶם, אֵף
 שֶׁהֵם מוֹתֵרִים לְטַלְטֵל בְּמִקּוּמָם מַחֲמַת עִירוּבָם.
 דּוּחָה הַגְּמָרָא: אֲפִילוֹ תִּיקָא – אֲפִילוֹ אִם תִּאֲמַר שְׂדִיירֵי רַב פִּשְׁא הֵם
 כְּשִׁיתִּית בְּרִי עֲקִיבָא אִין בְּכֶךְ קוּשִׁיא, דַּעַךְ כְּמֵאֵן לֹא קִאֲמְרֵי בְּרִי עֲקִיבָא
 הֵתָם – שְׁלֹא אִמְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא שֶׁם שְׂדִיירֵי הַפְּנִימִית אוֹסְרִים עַל
 הַחֲצִירוֹתָהּ, אֶלָּא רַק בְּשְׁתֵּי חֲצִירוֹת זֶה לַפְּנִים מִזֶּה, דְּפְּנִימִית לִית לָהּ
 פִּתְחָא אֲחֵרָא – שְׂהֶחֱצֵר הַפְּנִימִית אִין לָהּ פִּתּוּחַ אֲחֵר לְצֵאתָ בֹו
 לְרִשּׁוֹת הָרַבִּים, וְחִיבַת הִיא לִילֵךְ דְּרֹךְ הַחֲצִירוֹתָהּ, וּלְפִיכָךְ הִיא
 אוֹסֵרַת עֲלֶיהָ אִם לֹא עִירְבָה עִמָּה, אֶמְרֵי הָבָא – כֵּאֵן, לַעֲנִין עִיר
 שְׂעִירְבוּהָ לְחֶצְאִין לְרוֹחְבָּהּ, אִין אוֹסְרִים בְּנֵי הַחֲלָק הָאֶחָד עַל בְּנֵי
 הַחֲלָק הַשְּׁנִי, מִשּׁוּם דְּהֵן נִפְקִי בְּהֵיא פִּתְחָא וְהֵן נִפְקִי בְּהֵיא פִּתְחָא
 – אֲלוֹ יוֹצֵאִים בִּפְתָח זֶה וְאֲלוֹ יוֹצֵאִים בִּפְתָח זֶה, כְּלוּמָר, לְכָל אֶחָד
 מִן הַחֲצָאִים יֵשׁ פִּתּוּחַ בְּפִנִּי עֲצֻמוֹ, וְאֵינֵם צְרִיכִים לְדְרוֹס אֲלוֹ עַל
 אֲלוֹ, וּלְפִיכָךְ מוֹדֵה רַבִּי עֲקִיבָא שְׂאֵינֵם אוֹסְרִים זֶה עַל זֶה.
 הַגְּמָרָא מְבִיאָה שִׁטָּה אַחֶרֶת בְּדִבְרֵי רַב פִּשְׁא: אִיבָא דְּאֶמְרֵי – יֵשׁ
 אוֹמְרִים שְׂרַב פִּשְׁא אִמְרֵי אֶת דִּינוֹ בְּאוּפֹן אֶחָד. וְכֵן אֶמְרֵי רַב פִּשְׁא,
 לֹא תִיקָא – אֵל תִּאֲמַר, לְאֶרְבָּהּ הוּא דְּלֹא מְעַרְבִין – שְׂרַק לְאֹורְכָהּ
 שֶׁל הָעִיר אִין חוֹצִים אוֹתָהּ כְּדִי לַעֲרַב כֵּל חֶלֶק בְּפִנִּי עֲצֻמוֹ, אֶמְרֵי
 לְאֶרְבָּהּ שֶׁל הָעִיר חוֹצִים אוֹתָהּ וּמְעַרְבִין אֶת הַחֲצָאִים לַעֲצֻמָּם, אִין
 הַדְּבָר כֵּן, אֶלָּא אֲפִילוֹ לְאֶרְבָּהּ שֶׁל הָעִיר נִמְי' – [גַּם כֵּן] לֹא מְעַרְבִין.
 מְבַרְרַת הַגְּמָרָא: כְּמֵאֵן – כְּשִׁיתִּית מִי אִמְרֵי רַב פִּשְׁא אֶת דִּינוֹ זֶה,
 לְכֹאֲרוּהָ בְּרִי עֲקִיבָא, הַסּוֹבֵר שְׂרָגֵל הַמּוֹתֵרֶת בְּמִקּוּמָהּ אוֹסֵרַת
 שְׁלֵלָא בְּמִקּוּמָהּ, אֲבֵל לְחֲכָמִים הַסּוֹבְרִים שְׂאֵינֵה אוֹסֵרַת שְׁלֵלָא
 בְּמִקּוּמָהּ נִיתֵן לְחֶצְאוֹת הָעִיר לְרוֹחְבָּהּ וּלְעֵרֶב כֵּל חֶלֶק בְּפִנִּי עֲצֻמוֹ.
 דּוּחָה הַגְּמָרָא: אֲפִילוֹ תִּיקָא – אֲפִילוֹ אִם תִּאֲמַר שְׂדִיירֵי שֶׁל רַב פִּשְׁא
 הוּא כְּשִׁיתִּית בְּרִי עֲקִיבָא אִין בְּכֶךְ קוּשִׁיא, דַּעַךְ כְּמֵאֵן לֹא קִאֲמְרֵי בְּרִי עֲקִיבָא
 – שְׁלֹא אִמְרֵי חֲכָמִים שֶׁם שְׂרָגֵל הַמּוֹתֵרֶת בְּמִקּוּמָהּ אֵינֵה אוֹסֵרַת
 שְׁלֵלָא בְּמִקּוּמָהּ, אֶלָּא דּוּקָא בְּשְׁתֵּי חֲצִירוֹת זֶה לַפְּנִים מִזֶּה, דְּפְּנִימִית
 אֲחֵרָא לְרִישָׁא וּמִשְׁתַּמְשִׁים שְׂאֵוֹסְרִים הֵם חֲצֵר הַפְּנִימִית סוּגְרִים אֶת
 הַדֶּלֶת שְׁבִינָם וּבִין חֲצֵר הַחֲצִירוֹתָהּ וּמִשְׁתַּמְשִׁים לַעֲצֻמָּם [וְכְלוּמָר,
 שְׁנִיתֵן לְכַפּוֹתָם שְׁלֵלָא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּשַׁבַּת זֶה בְּחֶצֶר הַחֲצִירוֹתָהּ, וּלְפִיכָךְ
 אִין הֵם נִידוּנִים כְּדָרִים שֶׁם וְאֵינֵם אוֹסְרִים עַל אֲלוֹ הַדְּרִים בַּה, אֶמְרֵי
 הָבָא – כֵּאֵן, לִגְבִי עִיר הַמִּתְחַלֶּקֶת לְרוֹחְבָּהּ, מִי מִצֵּי מְסָלְקֵי רְשּׁוֹת
 הָרַבִּים מִהָבָא – וְכִי יוֹכִילִים דִיירֵי הַחֲצִי הָאֶחָד לְסַלֵּק אֶת דִיירֵי
 הַחֲצִי הַשְּׁנִי מִלְּהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּרִשּׁוֹת הָרַבִּים שְׂבַחֲלָק, הִרִי אֵינֵם
 יוֹכִילִים לַעֲשׂוֹת כֵּן, וּלְפִיכָךְ נִידוּנִים הֵם כֵּל כְּדָרִים בְּמִקּוּם אֶחָד,
 וּבִאֲמוֹת זֶה מוֹדִים חֲכָמִים שְׂאֵוֹסְרִים הֵם אֲלוֹ עַל אֲלוֹ.
 הַגְּמָרָא מְשִׁיכָה לְבָרֵר אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִייתָא: אֶמְרֵי מֵר – הוּבֵא לַעֲלִיל
 בְּבְרִייתָא, שְׂאִין מְעַרְבִים אֶת הָעִיר לְחֶצְאִין, אֲלֵא אוֹ בּוֹלָה בִּיחָד,
 אוֹ מְבּוֹי מְבּוֹי בְּפִנִּי עֲצֻמוֹ.
 שׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: מֵאִי שְׂנָא דְּלְחֶצְאִין דְּלֹא – מֵה הוּא טַעַם הַדְּבָר
 שְׂאִין לַעֲרַב אֶת הָעִיר לְחֶצְאִין, מִשּׁוּם דְּאֶמְרֵי אֶמְרֵי – שְׂאֵוֹסְרִים
 בְּנֵי הַחֲצִי הָאֶחָד עַל בְּנֵי הַחֲצִי הָאֶחָד, שְׂמֵאֲחֵר וְהַכֵּל נִידוּנִים
 כְּדָרִים בְּמִבּוֹי אֶחָד חִיבִים הֵם לַעֲרַב יוֹחִידוֹ. וְאִם כֵּן, מְבּוֹי מְבּוֹי נִמְי'
 אֶמְרֵי אֶמְרֵי – אֵף אִם יַעֲרְבוּ דִיירֵי כֵל מְבּוֹי לַעֲצֻמָּם עַדִּין יֵאָסְרוּ
 אֲלוֹ עַל אֲלוֹ, שְׂמֵאֲחֵר וְכֵל דִיירֵי הַמְּבּוֹאוֹת נִידוּנִים כְּדָרִים בְּמִקּוּם
 אֶחָד, וְלֹא עִירְבוּ הַמְּבּוֹאוֹת אֲלוֹ עִם אֲלוֹ, מִמִּילָא אוֹסְרִים הֵם זֶה
 עַל זֶה.
 מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: הָבָא כְּמֵאֵן עֲקִיבָא – כֵּאֵן, בְּבְרִייתָא, בְּאִיזָה אוּפֹן
 מְדוּבֵר, בְּגִזְרֵי דְּרָקָה – שְׂעֵשׂוּ בְּנֵי כֵל מְבּוֹי פִּתּוּחַ נִמּוֹךְ בְּרֹאשׁ
 הַמְּבּוֹי [צִיּוּר ו], וּבְכֶךְ גִּילוּ דַּעַתָּם שְׂחַפְצֵיהֶם הֵם לְהַסְתַּלֵּק זֶה מִזֶּה,
 וּמִעֲתָהּ אִין דָּרִים אֶת בְּנֵי הָעִיר כְּדָרִים בְּמִבּוֹי אֶחָד, וְאֵינֵם אוֹסְרִים
 זֶה עַל זֶה. אִמְנָם אִין תִּקְנָה זֶה מוֹעִילָה אֲלֵא לְמַבּוֹאוֹת, וְלֹא לַעֲנִין
 חֲלוּקַת רְשּׁוֹת הָרַבִּים לְשְׁנֵי חֲלָקִים, וּלְפִיכָךְ אִין מְעַרְבִין אֶת הָעִיר
 לְחֶצְאִין. וְכִי הֵא – וְכִמּוֹ הִדִּין דְּאֶמְרֵי רַב אִידִי בְּרִי אֶמְרֵי רַב
 חֲסִידָא, אֶמְרֵי מְבּוֹי חֲצִירוֹת הַמְּבּוֹי שְׂעֵשֶׂה דְּרָקָה – [פִּתּוּחַ נִמּוֹךְ] לְפִתְחוֹ –
 לְפִתּוּחַ חֲצִירוֹ, אֵינִי אוֹסֵר עַל בְּנֵי הַמְּבּוֹי אִם לֹא הִשְׁתַּחֲתָה עִמָּם
 בְּשִׁיתוּפִי מְבּוֹאוֹת, לִפִּי שְׂגִילָה בְּכֶךְ אֶת דַּעַתוֹ שְׂחַפֵּץ לְהַסְתַּלֵּק
 מִמְּבּוֹי זֶה.

ונמצא שהסולם דינו כפתח לענין להחמיר, ואין דנים אותו
 כמחיצה להקל.
 מתרצת הגמרא: **הָאָם** – כאן בדין זה, **בְּמֵאָה עֶשְׂרִים** – באיזה אופן
 מדובר, **דְּלֵא נְבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה** – שאין המרפסת גבוהה עשרה
 טפחים מעל החצר, ונמצא שאף בלא הסולם פתוחה היא לחצר,
 ואי אפשר לדנו כמחיצה לפי שאין בו עשרה טפחים.
 שבה הגמרא ומקשה: **וְאִי לֹא נְבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה** – אם אין
 המרפסת גבוהה עשרה טפחים מן החצר, **כִּי עֲבִיד דְּקָה מֵאֵי הָיוּ** –
 מה יועיל אם עושים דיירי המרפסת 'דקה' לפני הסולם, הרי
 נידונים הם כדרים למטה, ואין 'דקה' מועילה להפריד בין שתי
 חצירות שאין כותל ביניהם.
 מתרצת הגמרא: **בְּמִנְפַּסְתָּ עַד עֲשָׂרָא אַמּוֹת** – מדובר כאן במרפסת
 המוקפת מחיצה גמורה, אלא שיש בה פתח ברוחב עשר אמות,
 ולפיכך מועילה כאן עשיית 'דקה', **דְּכִין דְּעִבִיד דְּקָה אִסְתַּלּוּקִי**
אִסְתַּלּוּקִי מְהֵבָא – שמאחר ועשו 'דקה' גילו דעתם שחפצים
 להסתלק מלהשתמש בחצר.
 הגמרא מביאה מעשה בעיר שהוצרכה לעירוב עם שויר: **הָנָהוּ בְּנֵי**
קִקְנוּאִי – מעשה היה בבני העיר קקנואי, **דְּאָתוּ לְקַמְיָה וְשָׁבְאוּ**
לְפָנֵי דְרַב יוֹסֵף, אָמְרוּ לֵיהּ הֵב לָן גְּבֵרָא דְלִיעָרֵב לָן מֵאֵתִין – תן לנו
 אדם שיערב את עירנו. ועיר זו היתה עיר של רבים מתחילתה,
 ולפיכך אסור לערב את כולה כאחת, אלא צריך להניח לה שויר.
אָמַר לֵיהּ רַב יוֹסֵף לְאִמְרֵי, יוֹל עָרֵב לָהּ – לך עשה להם עירוב, וְהָיוּ
דְּלֵא מְצִינְוֹתָהּ עֲלֵיהּ כְּבִי מְדֻרְשָׁא – אך ראה לעשות זאת באופן שלא
 יבואו לאחר מכן להתלונן עליך בבית המדרש.
אָוֹל – הלך אביי לאותה העיר, **הָוֹא לְהִנָּהוּ בְּתֵי דְפִתְיָחִי לְנִהְרָא** –
 ראה שיש בסוף העיר בתים העומדים על שפת הנהר, ופתחיהם
 לצד הנהר, ואין להם פתח או חלון לצד העיר. **אָמַר אַבְי לַעֲצֻמוֹ,**
הָנִי לְהָיוּ שְׂוִיר לְמָתָא – בתים אלו אניח בתורת שויר לעירוב העיר,
 ועל ידי כן יהיו רשאים שאר בני העיר לערב בינם לבין עצמם.
הָדֵר אָמַר – חזר אביי ואמר לעצמו שאין נכון הדבר להניח בתים
 אלו בתורת שויר לעיר, משום שאין **מְעָרְבִין אֶת בּוֹלָה תָּנִן** – שנינו
 במשנתנו (לעיל נט). שיעיר שהיתה מתחילה של רבים אין מערבין
 את כולה כאחת, **[מְבַלְל]** – ויש לדייק מדברי המשנה, **דְּאִי בְּעֵי**
לְעִירוּבֵי מְצִי מְעָרְבִי – שאם היו רוצים לערב את העיר כולה כאחת
 היו רשאים לעשות כן מעיקר הדין, אלא שתיקנו חכמים שלא
 יעשו כן משום שיהא היכר שהיתר הטלטול בעיר הוא משום
 עירוב, ולא יבואו לטלטל ברשות הרבים. אבל בתים אלו
 העומדים על שפת הנהר הרי אינם יכולים לערב עם דיירי העיר
 כלל, מאחר שאין להם שום פתח או חלון לצד העיר המצרפם עם
 שאר בני העיר, וממילא אין מועיל להניחם בתורת שויר לעיר.
 וממשיך אביי ואומר: **אָלֵא אֲמַרְבִּיד לְהָיו בְּנוֹי** – אעשה לבתים אלו
 חלונות לצד העיר, **דְּאִי בְּעֵי לְעִירוּבֵי דְרָךְ חֲלוֹנוֹת מְצִי מְעָרְבִי** –
 שבאופן כזה אם ירצו לערב עם בני העיר יוכלו לעשות כן, מאחר
 שהחלונות מחברים אותם עם שאר בתי העיר להיות נידונים
 במקום אחד, ולאחר מכן אוכל להניחם בתורת שויר לעיר, שלא
 יעברו עמם אלא יעשו עירוב לעצמם.
הָדֵר אָמַר – חזר אביי ואמר לעצמו, **לֹא בְּעֵי** – אין צריך לעשות
 חלונות לבתים אלו, אלא ניתן להניחם בתורת שויר לעיר אף
 שאינם רשאים לערב עם בני העיר. **דְּהָא וְ–שְׁהָרִין דְּקָה בְּרֵא נְבוֹהָ**
מְעָרְבִין לָהּ לְבּוֹלָה מְחוּזָא – היה מערב את כל העיר מחוזה, **עֲרִיבְתָא**
עֲרִיבְתָא – שכונות שכונות, כלומר, היה מערב כל שכונה בפני
 עצמה, ולא עירב את העיר כולה כאחת. וטעם הדבר שהיה עושה
 כן, **מִשּׁוּם פְּרָא דְבֵי תִירֵי** – מאחר שהיו בין שכונה לשכונה גומות
 ארוכות שבהם היו מצניעים גרעני תמרים לצורך מאכל בהמות,
 וגומות אלו הפרידו בין השכונות (ציוור ד' 8), ואי אפשר היה לערב
 את כולן כאחת. ומאחר והיה רבה בר אבוא מערב כל שכונה
 בשלימותה, בלא לשירי חלק ממנה, נמצא בהכרח דָּבָל חָד וְחָד הָיוּ
 שויר לְחִבְרָה – שכל שכונה משמשת כשויר לחבריתה, שאם לא
 כן היה לו להניח שויר בכל שכונה בפני עצמה. וְהָאֵל עַל גַּב דְּאִי בְּעֵי

וְלֹא עֲרִיבּוּ דיירי החצר עם דיירי העליה, אלא עירבו דיירי החצר
 לעצמם ודיירי העליה לעצמם, **אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ דְּקָה אֲרִבְעָה** – אם יש
 לפני הסולם של המרפסת פתח נמוך בגובה ארבעה טפחים, **אֵינָהּ**
אוֹסְרָה – אין המרפסת אוסרת, כלומר, אין דיירי העליה אוסרים
 על דיירי החצר, לפי שגילו דעתם שחפצים הם להסתלק
 מלהשתמש בחצר. **וְאִם לֹא** – ואם לא עשו פתח נמוך לרגלי
 הסולם, **אוֹסְרָה המרפסת**, כלומר, אוסרים דיירי העליה על דיירי
 החצר, שמאחר ויש להם דריסת רגל אצלם הרי זה כחצר שמקצת
 דייריה עירבו זה עם זה ומקצתם לא עירבו, שכולם אוסרים
 להשתמש בחצר.
 מתבאר מדין זה שרב נחמן סובר שסולם יש עליו תורת פתח אף
 להחמיר, ולפיכך נידונים דיירי העליה כדרים למטה משום הסולם
 המחבר ביניהם, שאילו היתה עליו תורת מחיצה להקל לא היו
 אוסרים על בני החצר, אף אם אין 'דקה' לפני הסולם, וכיצד אמר
 רב נחמן לעיל שסולם נידון תמיד להקל.
 מתרצת הגמרא: **הָאָם בְּמֵאָה עֶשְׂרִים** – באיזה אופן מדובר כאן,
בְּדֵלֵא נְבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה – שאין המרפסת גבוהה עשרה טפחים
 מקרקע החצר (ציוור א'), ולפיכך נידונים דיירי העליה כאילו דרים
 למטה, אף בלא הסולם המחבר ביניהם, ואי אפשר לדון את
 הסולם כמחיצה מאחר ואינו גבוה עשרה טפחים.
 שבה הגמרא ומקשה: **וְאִי לֹא נְבוֹהָ מִרְפֶּסֶת עֲשָׂרָה** – אם מדובר
 באופן שאין המרפסת גבוהה עשרה טפחים מן הקרקע, אם כן, **כִּי**
קָא עֲבִיד דְּקָה מֵאֵי הָיוּ – כאשר עושים בני העליה 'דקה', **דהיינו**,
 פתח נמוך לפני הסולם, מה הועילו בכך, הרי עדיין המרפסת אינה
 גבוהה עשרה טפחים מקרקע החצר, ולפיכך נידונים דיירי העליה
 כאילו דרים למטה, ומאחר ולא עירבו עם דיירי החצר אוסרים הם
 עליהם, כדן שתי חצירות שאין כותל ביניהן, שאוסרים דיירי חצר
 זו על דיירי החצר השניה, ואין מועיל לעשות 'דקה' ביניהם.
 מתרצת הגמרא: מיימא זו עוסקת ב**מִרְפֶּסֶת הַמְּנוֹפֶסֶת עַד עֲשָׂרָה**
אַמּוֹת – שיש מחיצה גמורה סביב לכל המרפסת, ולפיכך נידונים
 דיירי העליה כדרים ברשות אחרת, אלא שיש במחיצה זו פתח
 ברוחב עשר אמות (ציוור ב'), ולפיכך עדיין הם נידונים כדרים
 בחצר, שהרי אין המרפסת גבוהה הימנה עשרה טפחים, אך לענין
 זה מועיל לעשות 'דקה', **דְּכִין דְּעִבִיד דְּקָה אִסְתַּלּוּקִי אִסְתַּלּוּקִי לֵיה**
מְהֵבָא – שמאחר ועשו פתח נמוך ביניהם גילו דיירי העליה את
 דעתם שחפצים הם להסתלק משימוש בחצר, וממילא אינם
 צריכים להניח עירוב אחד עם הדרים בה.
 הגמרא מביאה דין נוסף לגבי סולם: **אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל,**
בּוֹתֵל שְׁבִין שְׁתֵּי חֲצִירוֹת, שְׂרָפְשׁוּ בְּסוּלָמוֹת – שהניח עליו כמה
 סולמות ברציפות זה ליד זה (ציוור ג' 8), **אִפִּילוּ בִּתְרֵי מְעָשָׂר** – אפילו
 אם עשה כן ברוחב של יותר מעשר אמות, מכל מקום עדיין כותל
 זה תוֹרֵת מְחִיצָה עָלָיו. כלומר, הדין הוא שכותל שבין שתי חצירות
 שנפרץ ביותר מעשר אמות מבטל את המחיצה שביניהם, ומעתה
 חייבים הם להניח עירוב אחד בין כולם, ואם עירבה כל חצר
 לעצמה אוסרים הם זה על זה. ועל כך אומר שמואל, שאם יש
 מחיצה שלימה ביניהם, אלא שהניח סולמות ברוחב יותר מעשר
 אמות, אין אומרים שעל ידי סולמות אלו נידון הכותל כנפרץ יותר
 מעשר אמות, אלא נותנים לסולמות תורת מחיצה להקל, ולפיכך
 דינם כמו שתי חצירות שיש ביניהם כותל ובו פתח, שהדין בזה
 הוא שאם רצו לערב ביחד רשאים להניח עירוב אחד, אך אם רצו
 לערב כל חצר בפני עצמה אינם אוסרים זה על זה.
 הגמרא מקשה סתירה בדברי שמואל: **רַמִּי לֵיה וְ–הִקְשָׁה לוֹ רַב**
בְּרוּקַי לְרַב יְהוֹדָה, בְּמַעְצְרָתָא וְ–מִקּוֹם שׁוֹרְרִים בּו זִיתִּים וְעִנְבִּים
דְּבִי וְ–שֶׁל בֵּית רַב חֲנִינָא מִי וְ–וְכִין אָמַר שְׁמוּאֵל שְׁסוּלָם יֵשׁ תּוֹרֵת
מְחִיצָה עָלָיו לְהַקֵּל, וְהָאֵמַר וְ–וְהִי אִמְרוּ רַב נִחְמֵן אָמַר שְׁמוּאֵל,
אֲנִשׁ מִרְפֶּסֶת וְאֲנִשׁ חֲצֵר שֶׁשֶּׁבָחוּ וְלֹא עֲרִיבּוּ בִּיחָד, אֲלֵא עִירְבוּ
 דיירי החצר לעצמם ודיירי המרפסת לעצמם, **אִם יֵשׁ לְפָנֶיהָ** – לפני
 הסולם של המרפסת, **דְּקָה** – פתח נמוך בגובה ארבעה טפחים, **אֵינָהּ**
אוֹסְרָה המרפסת על החצר, וְאִם לֹא – ואם אין שם 'דקה', **אוֹסְרָה,**

עירובין. פרק חמישי – כיצד מעברין דף ס עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזולץ) קנז

דלעערב לן מאתן — מה שפירש בקונטרס דעיר של רבים ונעשית של יחיד הוא — לא בא לאפוקי דורי היא של רבים, אלא לאפוקי של יחיד ונעשית של רבים. **ושויה** שיויר לפומבדיתא — בהדי שיויר דשלש חצירות של שני בתים בעינן, והלכה כרבי שמעון. **היינו** דאמר (ליה) דוי דלא מצווחא — שאם היה מוקיעם לעשות כווי על חנם, היו סותרין את בתיהם.

וחרשה שמה — בספר יהושע (טו) היא כתובה בנחלת יהודה: **גמרא:** שיהיה לו קבלה משום תנא, או סברא שמסבירה אומר שכך נראה, אף על פי שאין שום תנא סובר כן. ולא לפסוק הלכה בא. אלא שכך היו דברים נראים. וקאמר: מאי נפקא לן מינה, כלומר: הא פסקין לעיל כרבי שמעון? ומשני: גמרא גמור כר — מכל מקום יש לנו לחקור ולידע אם גמרא או סברא.

כאן

ר' חנינא: מי אמר שמואל תורת מחיצה עליה, והאמר רב נחמן אמר שמואל: אנשי מרפסת ואנשי חצר ששכחו ולא עירבו, אם יש לפניה דקה ארבעה - אינה אוסרת, ואם לאו - אוסרת! הכא במאי עסקינן - דלא גבוה מרפסת עשרה. ואי לא גבוה מרפסת עשרה, פי עשר אמות, דכיון דעבד דקה - איסתלוקי איסתלוק ליה מהבא. אמר רב יהודה, אמר שמואל: פותל שרצפה בסולמות, אפילו ביתר מעשר - תורת מחיצה עליו. רמי ליה רב ברונא לרב יהודה במעצרתא דבי רב חנינא: מי אמר שמואל תורת מחיצה עליה, והאמר רב נחמן אמר שמואל: אנשי מרפסת ואנשי חצר ששכחו ולא עירבו, אם יש לפניה דקה ארבעה - אינה אוסרת, ואם לאו - אוסרת! הכא במאי עסקינן - דלא גבוה מרפסת עשרה. ואי לא גבוה מרפסת עשרה, פי עבד דקה מאי הוי? במגופפת עד עשר אמות, דכיון דעבד דקה - איסתלוקי איסתלוק מהבא. הנהו בני קקונאי דאתי לקמיה דרב יוסף, אמרו ליה: הב לן גברא דלעירב לן מאתני. אמר ליה לאבוי: זיל ערב להו, וחזי דלא מצווחת עליה בבי מדרשא. אול, הווא להנהו בתי דפתחי לנהרא, אמר: הני להו שיויר למתא. הדר אמר: "אין מערבין את פולה" תנן, [מכלל] דאי בעי לעירובי מצי מערב, אלא איעביד להו פווי דאי בעו לעירובי דרך חלונות מצו מערבי. הדר אמר: לא בעי - דהא רבה בר אביוה מערב לה לכולה מחוץ ערסייתא ערסייתא משום פירא דבי תורי, דכל חד וחד הוי שיויר לחבריה, ואף על גב דאי בעו לעירובי בהדי הדדי לא מצו מערבי. הדר אמר: לא דמי, התם - אי בעי לעירובי דרך גגות והני לא מערבי, הילכך נעבדן פווי. הדר אמר: פווי נמי לא בעי, דההוא בי תיבא דהנהו ליה למר בר פופידתא מפומבדיתא, ושויה שיויר לפומבדיתא. אמר: היינו דאמר לי מר "חזי דלא מצווחת עליה בבי מדרשא". "אלא אם כן עשה חוצה לה בעיר חרשה". תניא, אמר רבי יהודה: עיר אחת היתה ביהודה וחרשה שמה, והיו בה חמישים דיירים אנשים ונשים וטף, ובה היו משערים חכמים, והיא היתה שיויר. איבעיא להו: חרשה מהו? חרשה, פי היכי דאיהי הויא שיויר לגדולה - גדולה נמי הויא שיויר לקטנה! אלא: פעין חרשה מהו? רב הונא ורב יהודה; חד אמר: בעיא שיויר, וחד אמר: לא בעיא שיויר. "רבי שמעון אומר שלש חצירות וכו'". אמר רב חמא בר גוריא, אמר רב: הלכה כרבי שמעון. רבי יצחק אמר: אפילו בית אחד וחצר אחת. חצר אחת סלקא דעתך? אלא אימא: בית אחד בהצר אחת. אמר ליה אבוי לרב יוסף: הא דרבי יצחק גמרא או סברא? אמר ליה: מאי נפקא לן מינה? אמר ליה: גמרא גמור ומורתא תהא? **משנה** מי שהיה במזרח ואמר לבנו "ערב לי בפערב", בפערב ואמר לבנו "ערב לי במזרח", אם יש הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יותר מכאן - מותר לביתו ואסור לעירובו. לעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן - אסור לביתו ומותר לעירובו. הנותן את עירובו בעיבורה של עיר - לא עשה ולא כלום. נתנו חוץ לתחום, אפילו אמה אחת

מה

ולא עירבו - בני מרפסת עם בני חצר אלא אלו לבדן ואלו לבדן, אם יש לפניהם - לפני המרפסת, לרגלי הכבש בתחלת עלייתה. דקה - פתח קטן, גובה ארבעה, אין אוסרין בני מרפסת על בני החצר, דהא איסתלק להו. ואם לאו אוסרת - אלמא: תורת פתח פתח עליו, ואפילו לחומרא. כדלא נבזה עשרה - דליכא למימר תורת מחיצה עליה. כי עבד דקה לפני מאי הוי - הרי כל המרפסת סביבותיה

נמוכה ופתוחה לחצר, והרי הן כשתי חצירות שאין כותל ביניהן. **מגופפת** - מוקפת מחיצה סביב. אלא שנשאר לפניה עשר אמות כדין פתח בלא דיקה. דאי עבד התם דקה - סלוק נפשיה, ואי לא על כרחך לחומרא נמי פתח הוא. הואיל דלא גבוה עשרה. **שרצפו** - זקף סולם אצל סולם. תורת מחיצה עליו - ואין מבטלין המחיצה למחוי כנפצר הכותל יותר מעשר, דאמר לקמן: מערבין אחד ואין מערבין שנים. אלא, רצו אחד מערבין ולקולא, והוי כפתח רצו שניהם מערבין, דלחומרא לא אמרין דליטלה למחיצה. דכל בעירובין להקל. ופי אמר שמואל - דלא מבטל סולם למחיצה לחומרא. ואי לאו אוסרת - אלמא: אף על גב דבזה מרפסת עשר אתי סולם ומבטלי ליה. **דלא נבזה בו** - דבלא סולם נמי בטלה. **דלעירב מאתני** - ועיר של רבים ונעשית של יחיד הויא, ובעיא שיויר. **דפתחי לנהרא** - פתחון אחורי העיר לנהר, ולא היה להם פתח פתוח לעיר. **דאי בעו לעירובי** - הך דמשוירי, מצו מערבי. **איעביד להו כווי** - חלונות שיש בהן ארבע על ארבע לצד העיר, דאי בעו מצו מצו מערב, ואעבידיהו שיויר למתא דלא לעירבה בהדיהו. **ערסייתא ערסייתא** - שכונות שכונות, ולא היו מערבין כל העיר כאחת. **פירא דבי תורי** - גומא גדולה שמציעים שם ערעני תמרים למאכל בהמה. והיו אותן גומות מבדילות ביין השכונות מתחת. ובכל שכונה היו מבואות רבים, ומערבין יחד. ולא היו מתקנין לה לחיים, משום דעיר של רבים ונעשית של יחיד הויא, וכל חד וחד הוי שיויר לחבריה. דאי לא הוי שיויר - היכי מצו לערבי מבואות הרבה שבכל שכונה יחד. בכל עיר של רבים ונעשית של יחיד כל חד וחד באנפי נפשיה בעו עירובי, ובעי לחי קוראה בכל עיריית של רבים. ואף על גב דאי בעו לעירובי לא מצי מערבי - משום פירא דמפסיק, ואין יכולין להלך משכונה לשכונה, והוי חרין שבין שתי חצירות, דאמרין לקמן (ע"ב). מערבין שנים ואין מערבין אחד. דרך גגות - שהיו להם דיוטאות עוברות מגגי שכונה זו לגגי שכונה זו. **דההוא בי תבא בו** - ואמרין לקמן: הלכה כרבי שמעון דלא בעי חמישים דיוורין לשויר. ובה שיערו חכמים - שיויר עיריות. והיא עצמה היתה שיויר לעיר

גדולה הסמוכה לה. חרשה מהו - לעירובי באנפה נפשה, כולה בלא שיויר. בעין חרשה - עיר קטנה אחרת של רבים ונעשית של יחיד, חרשה מהו - לעירובי באנפה נפשה, כולה בלא שיויר. בעין חרשה - עיר קטנה אחרת של חמישים דיוורין סמוכה לגדולה. חצר אחת סלקא דעתך - חצר בלא בית מי הוי דירה? בית אחד בהצר אחת - חצר ובית לתוכה סגי לדית שיויר. **משנה** מי שהיה במזרח - בשדה, וקדש עליו שם היום. ואמר לבנו - לערב מבעוד יום למערב. ולעירובו יותר מכאן - שנתן לו העירוב מביתו והלאה. מותר לביתו - לדון ביתו, כלומר: למנות שבתו מביתו כאילו לא עירב. ואסור לעירובו - לדון עירובו, למנות שבתו מעירובו. דכיון דקדש עליו היום רחוק מעירובו יותר מאלפים, נמצא שאינו יכול להלך וליטלו, שהרי אין עירובו קנה לו אלא אלפים לכל רוח. וכיון דאינו עירוב - הוי ליה שבתו בביתו, שהרי בתחום ביתו הוה. ואף על גב דאוקמיא בשילוי "מי שהוציא רוחו" דאי מוקמת ליה באיך גיסא דאילן קם ליה כו' אלמא: אמר שבתתי רחוק מאלפים, הרי זה לא יזוז ממקומו - הני מילי בבא בדרך, דכיון דבמקום פלוני לא יכול לקנות דרוחק מאלפים הוה, ובמקום רגליו לא הוה ניחא ליה דליקני ליה - אין לו שבתה כלל, לפיכך לא יזוז ממקומו, אבל בעומד בביתו ועירב במקום שאינו עירוב - יש לו שבתה בביתו, דמסתמא בביתו ניחא ליה למיקני בשאין עירובו עירוב. כדתן בפרק "בכל מערבין" (עירובין להא) גבי תגלגל חרץ לתחום ספק מבעוד יום ספק משחשיכה - הרי זה חמר גמול, ולא קתני לא יזוז ממקומו. שמעון מינה דאם אינו עירוב יש לו שבתה בביתו. אסור לביתו - לדון ביתו, למנות מביתו אלפים לכל רוח. בעיבורה של עיר - באחד מן הבתים העומדין בתוך שבעים אמה ושירים. לא עשה ולא כלום - שהרי בלא עירוב נמי יש לו מן העיר אלפים לכל רוח, וכל העיר לו כארבע אמות. נתנו חוץ לתחום - מפרש בגמרא: חרץ לעיבורה של עיר.

מה

באן שכלתה מדרתו בסוף העיר - תימה: ולרבנן, דאמרי בפרק "מי שהוציא רוח" (עירובין מהא) בישן בדרך שיש לו שמונה על שמונה, ומסתמא דדוח הדין לנותן עירובו, כיון דקים לן דנותן עירובו יש לו ארבע אמות כמו שבת, הוא נשכר ארבע אמות. שאם נתן עירובו למזרח העיר ארבע אמות חוץ לעיבורה של עיר - הרי הולך למזרח שמונה אמות ואלפים, ולמערב אלפים פחות ארבע אמות מה שהעיר

נחשב לו ויש לומר: דלרבי אליעזר דאמר והוא באמצע, או לרבי יהודה דאמר בדרך לו ארבע אמות בכל רוח שירצה מה שנשכר הוא מפסיד, שנשכר ארבע אמות במקום העירוב ומפסיד ארבע אמות העיר דמיון לו העיר כארבע אמות. ואם תאמר: לרמי בר חמא דמסקא ליה בסוף "מי שהוציא רוח" (עירובין נבא), בנותן עירובו אם יש לו ארבע אמות, תפשוט ומבא, דאי אין לו ארבע אמות - אם כן מפסיד יותר ממה שנשכר, שאם נותן עירוב ארבע אמות חוץ לעיבורה של עיר לצד מזרח, נשכר ארבע אמות לצד מזרח ומפסיד שמונה אמות לצד מערב דמיון לו ארבע אמות שחוץ לעיבורה של עיר והעיר ארבע אמות ואומר רבינו יצחק: דלרמי בר חמא, אם נותן עירובו אין לו ארבע אמות, גם העיר אם מובלעת תוך תחום העירוב נחשבת לו כמשהו, ואין מפסיד כלום במשך העיר. דהאמר בסוף פרק דהנותן עירובו בתוך העיר או בתוך מערה שיש בה דיוורין - יש לו אלפים חוצה לה, ואמאי יש לו אלפים שלימה? כיון דנחשבה כארבע אמות, ונאמר שהנותן עירובו נתן לו ארבע אמות. אלא דאי סבירא ליה שאם אין לו ארבע אמות - העיר נחשבת לו כמשהו, ואם תאמר: ולרבי אליעזר דאמר והוא באמצע, כשתנן עירובו באמה אחרונה של עיבור העיר לצד מזרח - יהיה לו לצד מזרח שתי אמות ואלפים, ולצד מערב אלפים פחות שתי אמות, דהעיר נחשבת לו כארבע אמות, ולעירובו נתן שתי אמות ושתי אמות שניות של עיר יעלו לחשבון אלפים, ואמאי תנן: המניח עירובו בעיבורה של עיר לא עשה ולא כלום? ויש לומר: כשעמוד תוך המזרחות או במקום שנחשב כארבע אמות - אין חילוק בין עומד באמצע לעומד בסוף, דאפילו עומד בסופו כאילו עומד באמצע, אין נותנין דודעה לו כלום. דהא במי שהוציא רוח חוץ לתחום ונתגודו בדרך או בסדר - מזהלך את כולה ולא חוצה לה, ואפילו הוא עומד בסופה. **אין** אלא דברי נביאות - אומר רבינו יצחק: דבכל מקום שאומר אין אלו אלא דברי נביאות - הוי לשבת, כלומר: אין בחמה כוז שמבין לחלק כל כך סבירא מועטה, וברוח הקדש אמר. דהכי משמע בפרק קמא דבבא בתרא (יבא) גבי מנת בכרם אני

מוזר לך, סומכוס אומר: לא יפחות לו משלשה קבין, אמר רבי יוסי: אין אלו אלא דברי נביאות. ומייתיה עלה: מיום שחרב בית המקדש נטלה נבואה מן הנביאים ונתנה לחכמים. משמע דלשבח קאמר. ובפרק "אלו מומין" (בבא בתרא מהא) דאשכחן דלא הוי לשבת, לא קאמר בהאי אלא כרבי יושע, אלא "עשו דבריהם כדברי נביאות", פירשו: לאומרום בלא טעם. דפריך: אי אבר הוא - באהל גמי ליטענה, ודכא נמי הוי לשבת, דכחוד דבבא בתרא. וקאמר רבא: תריוויה תננה, ומאי קא משמע לן רבי יושע בן לוי? דסוף העיר איצטריכא ליה לרבי יושע בן לוי לאשמעין, דלא תנן, אבל אין לפרש דרב אידי קורא אותן דברי נביאות לומר שאין נראה לחלק בדבר, ורבא קאמר תריוויה תננה ושפיר חילק רבי יושע בן לוי. אף על גב דבפרק "בבמה המקשה" (חולין עאב) גבי הא דאמר רבה כשם שטומאה בלועה בר, קאמר: תריוויה תננה, והתם הוי פירשו מאי קא משמע לן רבה? מדקא משני: כי קאמר רבה - כגון שבלע שתי טבעות. מכל מקום אשכחן נמי בפרק "אין מעמידין" תריוויה תננה דלא להקשות מאי קא משמע לן קאתי, אלא להביא סייעתא לדבריו. גבי הא דקאמר (רבא) המקדש (בשר) הנוסק בר, מכל מקום, דכא משמע דרבא בא להקשות מאי קא משמע לן רבי יושע בן לוי, מדמסיק סוף העיר איצטריכא ליה. ומיזהו, רבינו שמואל לא גרס "איצטריך" אלא סוף העיר לא תנן, ודוחק הוא, שמוחק הספרים. ועוד: לא מצינו למימר דרבי אידי אסר כרבי יושע, דהא לא מתרצא מתניתין וברייתא אלא כרבי יושע, כדאמר לעיל. ומורינו דרב רבי יצחק אומר: דמתניתין קורא ברייתא אייבי בלן בה, ולהכי כי בלחיה מדרתו בסוף העיר - כל העיר נחשבת לו כארבע אמות למנין אלפים. דהא אפילו בלחיה מדרתו בחצי העיר בלן בה, נחשבת לו כארבע אמות חלק את כולה. כדמסקא ביה ללחיה (עירובין עגא), דקאמר: דהרי נתון עירובו בסוף אלפים ונביית בביתיה. אלמא: בלן בה, אפילו כלו אלפים שלו בחילולת העיר - נעשית כל העיר כארבע אמות, וכן בפרק "בבלי מערבין" (עירובין להב) דקאמר: מי סברת דמנח ליה בסוף אלפים לכאן, ופירש רש"י: דכל העיר נעשית לו כארבע אמות, כיון דלן בה. ורבי אידי לא מתמהא אלא ארבי יושע, דאמר אפילו במועד כשכלתה מדרתו בסוף העיר - כל העיר נעשית לו כארבע אמות. ולהכי מתמהו: כיון כשכלתה מדרתו בחצי העיר אין לו אלא חצי העיר, ולא נעשית לו כארבע אמות אפילו לחלק את כולה, כי בלחיה בסוף העיר נמי אין נעשית כל העיר כארבע אמות להשלים לו את השאר, והשתא אתי שפיר מאי דפריך לעיל מה שנשכר וכו'. ואלא פריך ממתניתין והתנן ולמודד שאמרו בר, דלגבי מורד הוה ידע דיש לחלק בין בלחיה מדרתו בחצי העיר לכלתה בסוף העיר, ולהכי פריך מנותן דדוח לן בה. ומשני: דכלן בה נמי יש לחלק, דבכלתה מדרתו בחצי העיר נהי דנעשית לו כארבע אמות שיכול לחלק כל העיר, לענן שיכול לצאת לצד אחר של עיר - לא נעשית לו כארבע אמות. ולספרים דגרסי נמי סוף העיר איצטריכא ליה דלא תנן - אתי שפיר. אף על גב דסוף העיר נמי תנן, דאם לא כן תיקשה ממתניתין אברייתא, כדאקשי לעיל - מכל מקום במועד איצטריכא ליה, דהא לא שמעי' ממתניתין, כדפירשתי.

את העיר ועיבורה ואלפיים אמה סביב לה לכל רוח. אבל אם
נתנו לעירובו מחוץ לעיבורה של עיר, אפילו אמה אחת בלבד,
הרי זה משהתברר אותה אמה לצד שהניח את עירובו, כגון אם
הניחו בריחוק אמה אחת מחוץ לעיבורה של עיר לצד מזרח,
רשאי הוא לילך משם עוד אלפיים אמות לצד מזרח, ומפסיד
את שיעור רוחב כל העיר כולה לצד מערב, מפני שמתר רוחבה
של העיר עולה לו במדת התחום. כלומר, אדם הדר בעיר רשאי
להלך את כולה כאלו היא ארבע אמות, ומסוף העיר ואילך
יש לו אלפיים אמה לכל רוח. אבל אדם המניח את עירובו חוץ
לעיר, אפילו אמה אחת בלבד, אינו נידון כדר בעיר, ולפיכך
אין העיר נידונית לו כארבע אמות, אלא כפי שיעור רוחבה
האמיתי. כגון בעיר שרוחבה אלף אמה, והניח עירובו בריחוק
אמה אחת חוצה לה לצד מזרח, רשאי הוא להלך משם עוד
אלפיים אמה לצד מזרח, אך אם רוצה לילך מן המקום שבו
הניח את עירובו לצד מערב הולך אמה אחת עד העיר, ולאחר
מכן מודד אלף אמה של רוחב העיר, ומסוף העיר ואילך
ממשיך לילך לצד מערב עוד כאלף אמה להשלים תחום
אלפיים אמה שלו, ונמצא שנשכר אמה אחת למזרח והפסיד
אלף אמה למערב, וכיצד כותבת משנתנו 'מה שנשכר הוא
מפסיד'.
מתרצת הגמרא: לא קשיא – אין להקשות סתירה בין המשנה
לברייתא, לפי שכל אחת מהן עוסקת באופן אחר. כאן – הברייתא
עוסקת באופן שכללה בפתו פתיו העיר. כלומר, שהיתה העיר
רחבה אלפיים אמה, או שהניח עירובו במרחק רב מן העיר לצד
מזרח, ונמצא שכאשר מונה הוא אלפיים אמה מעירובו לצד
מערב כלה תחומו באמצע העיר, ובאופן כזה נמדדת העיר עצמה
למנין אלפיים אמה שלו, ונמצא שנשכר אמה אחת למזרח והפסיד
אלף אמה למערב. כאן – אך המשנה עוסקת באופן שכללה בפתו
בסוף העיר, כלומר, שהיתה העיר קטנה מאלפיים אמה, והניח
עירובו בסמוך לעיר, ונמצא שכאשר הוא מהלך אלפיים אמה
מעירובו לצד מערב אין תחומו כלה באמצע העיר אלא בסופה,
ובאופן כזה נידונית לו העיר כולה כארבע אמות, ואין רוחבה
ממעט מתחום אלפיים אמה שלו. ועל כך אמרה המשנה 'מה
שנשכר הוא מפסיד', שכן באופן זה הוא נשכר אמה אחת למזרח
ומפסיד אמה אחת למערב, ולא יותר, שאין העיר עצמה עולה לו
מן החשבון.
וחילוק זה בין כלתה מידתו בחצי העיר לבין כלתה מידתו בסופה
הוא בדרבי אידי, דאמר רבי אידי אמר רבי יהושע בן לוי, אדם שהיה
מוך אלפיים אמה לתחומו וכא בתוך העיר, וכלתה בפתו פתיו
העיר, אין לו לילך אלא את חצי העיר. אבל אם כלתה בפתו פתיו
העיר נעשית לו העיר כולה פתיו, פתיו היא רחבה ארבע אמות,
ומשלימין לו את השאר – ורשאי להמשיך ולהלך למערב העיר
והלאה, עד שישלים תחום אלפיים אמה שלו.
הגמרא מביאה את תמיהתו של רבי אידי על דין זה שאמר משמו
של רבי יהושע בן לוי: אמר רבי אידי, אין דברים אלו אלא דברי
נביאות. כלומר, חילוק זה לא נתפרש טעמו, כשם שהנביא
המתנבא מפי הגבורה אינו נותן טעם לנבואתו, ואם לא שקיבל
רבי יהושע בן לוי כך מרבו לא היה אומר כן. שהרי יש לתמוה, מה
לי אם כלתה מידתו פתיו פתיו העיר שיעולה לו העיר לחשבון אלפיים
אמה שלו, ומה לי אם כלתה מידתו בפתו פתיו העיר שאינה נידונית לו
אלא כארבע אמות בלבד.
רבא תמה על דברי רבי אידי: אמר רבא, מדוע מכנה רבי אידי
דינים אלו כדברי נביאות, והרי תרוייהו תננה – שני הדינים נשנו
במשנתנו, שכן שנינו (להלן סא), אנשי עיר גדולה מהלכין את כל
עיר קמנה הסמוכה להם בתוך אלפיים אמה, כלומר, נידונית היא
להם כארבע אמות, ואין רוחבה עולה למידת אלפיים אמה של
תחומם,

מה שנשכר הוא מפסיד. כלומר, מה שהוא מרויח לאותו צד שמניח
את עירובו, הוא מפסיד לצד האחר. כגון, אם הניח את עירובו
במרחק אלף אמה מן העיר לצד מזרח, רשאי הוא מעתה לילך מן
העיר שלושת אלפים אמה לצד מזרח, אך אינו רשאי לילך לצד
מערב אלא אלף אמה, ונמצא שהרויח אלף אמה לצד מזרח,
והפסיד אלף אמה לצד מערב.

גמרא

הגמרא מבררת באיזה אופן עוסקת המשנה: קא סלקא דעתך –
סבורים אנו לומר, שכונת המשנה באומרה שהיה אותו אדם
עומד למזרח ואמר לבנו ערב לי במערב, היינו שהיה עומד למזרח
ביתו, ואמר לבנו שיניח עליו עירוב למערב ביתו, וכונת המשנה
באומרה שהיה אותו אדם עומד למערב ואמר לבנו ערב לי במזרח,
היינו שעמד למערב ביתו ואמר לבנו שיניח עליו עירוב למזרח
ביתו, ונמצא שבכל ענין עומד ביתו בינו לבין העירוב שהניח בנו.
ועל כך יש להקשות, בשלמא – דברי המשנה האומרת שאם היה
הימנו ולביתו אלפים אמה ולעירובו יתר מכאן, קבע שביתה בביתו,
מיושבים הם, שכן משפחת לה דקמי לבייתיה ולא קמי לעירובי –
ניתן למצוא אופן שיכול הוא להגיע עד ביתו ולא עד עירובו,
שהרי ביתו עומד בינו לבין עירובו, ולפיכך יתכן שיש ממנו ולביתו
אלפיים אמה ולעירובו יותר מאלפיים אמה. אלא דברי המשנה
האומרת שאם היה הימנו ולעירובו אלפים אמה ולביתו יתר מכאן,
קבע שביתה במקום עירובו, קשים הם, היכי משפחת לה – כיצד
ניתן למצוא אופן שיהא עירובו סמוך אליו יותר מביתו, הרי ביתו
עומד בינו לבין עירובו.

הגמרא מביאה שני תירוצים על קושיא זו: אמר רבי יצחק, מי סברת
וכי סבור אתה שכונת דברי המשנה 'מי שהיה עומד למזרח'
היינו למזרח ביתו ואילו למערב היינו למערב ביתו, לא – אין הדבר
כן, אלא 'למזרח' היינו שהיה עומד למזרח בנו, ואילו 'למערב' היינו
למערב בנו. כלומר, שלעולם היה עומד בין ביתו ובין בנו שהניח
עברו עירובו, אלא שפעמים היה ביתו סמוך אליו יותר מעירובו
[צירור א], ופעמים שהיה עירובו סמוך אליו יותר מביתו [צירור ב].
רבא בר רב שילא אמר, אפילו אם תרצה לומר,
שכונת דברי המשנה 'למזרח' היינו למזרח ביתו, ולמערב היינו
למערב ביתו, מכל מקום אין קושיא בדבר, כגון דקמי לבייתיה
באלכסון – והיינו באופן שעומד ביתו באלכסון למקום עמידתו,
ואילו עירובו עומד בקו ישר למקום עמידתו, שבאופן כזה יתכן
הדבר שיהא ביתו עומד בינו לבין עירובו, ואף על פי כן יהא
עירובו סמוך אליו יותר מביתו [צירור ו].

שנינו במשנה: הנותן עירובו בתוך עיבורה וכו' של עיר לא עשה
ולא כלום, נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה שנשכר הוא
מפסיד.

הגמרא מקשה על דברי המשנה: חוץ לתחום סלקא דעתך – וכי
עולה על דעתך לומר שנתן את עירובו מחוץ לאלפיים אמה של
תחום העיר, הרי באופן כזה אין העירוב מועיל כלל, מאחר שאינו
יכול לילך בשבת למקום עירובו.
מתרצת הגמרא: אלא אימא – אמור את דברי המשנה באופן כזה,
שנתנו חוץ לעיבורה של עיר. דהיינו, שהניחו מחוץ לשבעים אמה
ושני שליש הסמוכים לעיר.

שנינו במשנה: נתנו חוץ לתחום אפילו אמה אחת מה שנשכר הוא
מפסיד.

מקשה הגמרא: וכי רק מה שהיה נשכר לצד עירובו הוא מפסיד
לצד השני, ותו לא – ולא יותר מכך, דהיינו שאינו מפסיד
מאומה מרוחב העיר, אלא נידונית היא לו כארבע אמות,
והתניא – והרי שנינו בברייתא, אדם הנותן את עירובו בתוך
עיבורה של עיר – בתוך שבעים אמה ושירים הסמוכים לעיר,
לא עשה ולא כלום, שהרי גם בלא עירוב זה רשאי היה להלך

הגדולה, לא משתבש – אף הוא אינו טועה, דמקום לה – לפי
 שהוא מעמיד את המשנה באדם שקבע שביתה בעיר הקטנה
 ומוזר והולך אל העיר הגדולה, שמאחר ולא קבע בה את שביתתו
 אין היא נידונית לו כארבע אמות, ואינו רשאי להלך בה אלא עד
 סוף תחום אלפיים אמה שלו. וחסורי מחסרה – ולגירסא זו צריך
 לומר שיש בדברי המשנה חסרון של כמה תיבות, והכי קתני – וכך
 יש לשנותה, אנשי עיר גדולה מהלכין את כל עיר קטנה, לפי שכולה
 מובלעת בתוך תחום אלפיים אמה שלהם, ואין אנשי עיר קטנה
 מהלכין את כל עיר גדולה, לפי שאינה מובלעת כולה בתוך
 תחומם. כמה דברים אמורים, באדם שקבע שביתתו בעירו ומוזר
 והולך אל העיר השכנה, אבל מי שהיה דר בעיר הגדולה והיה את
 עירובו בעיר הקטנה, או שהיה דר בעיר הקטנה והיה את עירובו
 בעיר הגדולה, הרי זה מהלך את כולה – את כל העיר שנתן בה את
 עירובו, וחוצה לה אלפים אמה לכל רוח, שמאחר ונתן בה את
 עירובו נידון הוא כאנשי אותה העיר, ונעשית לו כל העיר כארבע
 אמות.
 הגמרא מבארת את דינה של עיר היושבת על שפת הנחל: אמר רב
 יוסף אמר רמי בר אבא אמר רב הונא, עיר שיושבת על שפת הנחל,
 אם יש להנה – בין העיר והנחל, דקה – מחיצה, בגובה (ארבעה)
 [ארבע] אמות, מודדים לה [ולעיר] את תחום אלפיים אמה שלה
 משפת הנחל, כשאר ערים שמודדים את תחומן מקצה העיר, ואם
 לא – שאין מחיצה המפסיקה בין העיר לנחל, אין מודדין לה
 משפת הנחל, אלא כל אחד מדיירי העיר מודד את מקצתה
 ביתו, לפי שבכל עת חוששים דיירי העיר שמא יעלה הנחל על
 גדותיו ויצוף את בתיהם, ולפיכך אין ישיבתם במקום נידונית
 כישיבת קבע אלא כישיבת עראי, ודינם כיושבי צריפים, שנתבאר
 לעיל (ה) שאינם נידונים כעיר אחת למדוד התחום מפתח העיר,
 אלא כל אחד מודד מפתח ביתו.
 אביי מברר דין זה: אמר ליה אביי לרב יוסף, דקה ארבע אמות אמרת
 לו? אלא – אמרת לנו שצריך מחיצה בגובה ארבע אמות בין העיר
 לנחל, כדי שיהא ניתן למנות אלפיים אמה משפת הנחל. ויש
 לתמוה על כך, מאי שנא מכל דפני דעלמא דארבעה – מדוע שונה
 דין 'דקה' [–מחיצה] זו מדין שאר 'דקין', שהרי נתבאר לעיל (ס),
 לגבי אנשי חצר ואנשי מרפסת ששכחו ולא עירבו זה עם זה,
 שתקנתם היא על ידי שיעשו דיירי המרפסת 'דקה' בגובה ארבעה
 טפחים, ומדוע כאן צריך שתהא המחיצה בגובה ארבע אמות.
 אמר ליה רב יוסף לאביי, תם – שם, לגבי מרפסת, לא בעיתא
 תשמישתא – אין דייריה פוחדים להשתמש במקומם, ואין המחיצה
 נצרכת אלא להיכיר, להפסיק בין המרפסת ובין החצר, ולפיכך די
 במחיצה של ארבעה טפחים, אבל הך – כאן, לגבי עיר העומדת
 על שפת הנחל, בעיתא תשמישתא – פוחדים אנשי המקום
 להשתמש במקומם, שמא יעלה הנחל ויציפם, ולפיכך צריך
 שתהא המחיצה בגובה ארבע אמות, שבכך היא עשויה לעמוד
 ולהגן בפני המים שלא יציפו העיר.
 הגמרא מביאה מקור לדין זה של עשיית 'דקה' על שפת הנחל:
 אמר רב יוסף, מנא אמינא לה – עמדין למדתי לומר דין זה,
 שעשיית 'הדקה' גורמת למדוד את התחום משער העיר, דתניא
 בברייתא, התייר רבי שהיה בני העיר 'גדר' היושבת בגובה ההר
 ויורדין בשבת לעיר 'חמתן' היושבת בשיפוע ההר מתחתם, ואין בני
 העיר 'חמתן' עולין בשבת לעיר 'גדר'. ויש לברר, מאי טעמא – מה
 הוא טעם החילוק בזה, לא – האם אין לומר, שהטעם הוא משום
 דתני – אלו, בני גדר, עבדי דקה – עשו מחיצה בתחתית עירם,
 ומומתו כן הם יושבים בטח בערים, ואינם חוששים לנפול לעמק.
 ולפיכך הם נידונים כשאר ערים שיושבים מודדים תחום אלפיים
 אמה מחומת העיר, ומאחר והעיר חמתן מובלעת בתוך אלפיים
 אמה לחומת העיר גדר רשאים בני גדר להלך בכל העיר חמתן.
 ותני – אבל אלו, בני חמתן, לא עבדי דקה – לא עשו מחיצה
 בתחתית עירם, ופוחדים הם להשתמש במקומם, שמא יפלו
 לעמק, ולפיכך הם נידונים כיושבי צריפים המונים אלפיים אמה

ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה הסמוכה להם,
 כלומר, אין היא נידונית להם כארבע אמות, אלא רשאים להלך
 בה עד שיכלה תחום אלפיים אמה שלהם ולא יותר. ויש לברר,
 מאי טעמא – מה הוא טעם החילוק ביניהם, לא – האם אין הביאור
 בזה, משום דתני – אלו, אנשי עיר קטנה, בלתי מדיקין – מידת
 אלפיים אמה שלהם, בפי' העיר הגדולה, ולפיכך אין העיר
 נידונית להם כארבע אמות, ותני – ואלו, אנשי העיר הגדולה,
 בלתי מדיקין בסוף העיר הקטנה, ולפיכך היא נידונית להם כארבע
 אמות, ורשאים להלך הימנה ולהלך עד שישלימו שיעור אלפיים
 אמה שלהם.
 נמצא, שחילוק זה שחילק רבי יהושע בן לוי בין כלתה מידתו
 בחצי העיר לבין כלתה מידתו בסוף העיר כבר נתבאר בדברי
 המשנה, ואם כן, מדוע תמה על כך רבי אידי ואמר שדברי נביאות
 הם, ואדרבה, היה לו לתמוה על רבי יהושע בן לוי מה חידוש יש
 בדבריו, מאחר שכבר נתפרשו במשנה.
 מתרצת הגמרא: ורבי אידי אנשי אנשי תני, כלומר, גירסא אחרת
 היתה לו בדברי המשנה להלך, שלא היה גורס כפי שגרס רבא
 'ואין אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, אלא היה גורס
 'ואנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, ודוקים לה בנותן –
 ומעמיד היה את המשנה באדם הנותן עירובו בתוך העיר, שלענין
 זה אין חילוק בין אם הוא מאנשי העיר הגדולה ונתן את עירובו
 בעיר הקטנה, לבין אם הוא מאנשי העיר הקטנה ונתן עירובו
 בגדולה, שבכל ענין נידונית לו העיר שנתן בה את עירובו כארבע
 אמות, ורשאי להלך את כולה ואלפיים אמה סביב לה לכל רוח,
 אבל מודד לא תנן – אך דינו של אדם שלא נתן את עירובו בתוך
 העיר השכנה אלא קבע שביתתו בעירו ומדד משם ולהלך אלפיים
 אמה לתחום שבת, לא נתבאר בדברי המשנה, וממילא אין לנו
 ללמוד משם שיש חילוק בין כלתה מידתו בסוף העיר לכלתה
 מידתו בחצי העיר, ועל כן אמר רבי אידי שדברי רבי יהושע בן לוי
 דברי נביאות הם.
 שבה הגמרא ומקשה: ולא – וכי לא נתבאר במשנה שכן הוא הדין
 אף לגבי מודד, ותנן – והרי שנינו בסיפא של המשנה שם, 'למודד
 שאמר נותני לו אלפים אמה, שאפילו סוף מדיקין בלתי מדיקין'.
 כלומר, שאם מודד אדם אלפיים אמה ממקום שביתתו וכלתה
 מידתו באמצע מערה, אינו רשאי להלך משם ולהלך כלל, ואין
 אומרים שנידונית לו כל המערה כארבע אמות. ויש ללמוד מכאן
 בדברי רבי יהושע בן לוי, שאדם שכלתה מידתו בחצי העיר אין
 היא נידונית להם כארבע אמות. ומעתה יש לשונו ולתמוה על רבי
 אידי, מדוע אמר שדברי נביאות הן, הרי כבר נתבאר דין זה
 במשנה. ואדרבה, היה לו לתמוה על רבי יהושע בן לוי מדוע
 הוצרך להשמיענו דין זה המפורש במשנה.
 מתרצת הגמרא: אכן יש ללמוד מדברי המשנה שאם כלתה מידתו
 בחצי העיר אין היא נעשית לו כארבע אמות, אבל מכל מקום סוף
 העיר איננה רבא ליה דלא תנן – הוצרך רבי יהושע בן לוי
 להשמיענו שאם כלתה מידתו בסוף העיר נידונית היא לו כארבע
 אמות, לפי שדין זה לא נתבאר בדברי המשנה, ועל כך אמר רבי
 אידי שדברי נביאות הם.
 הגמרא מביאה מימרא בענין הגירסא הנכונה במשנת 'אנשי עיר
 גדולה: אמר רב נחמן, מאן דתני – מי ששונה הגירסא במשנה
 להלך 'אנשי עיר קטנה מהלכין את כל עיר גדולה, לא משתבש –
 אינו טועה, ומאן דתני – מי ששונה הגירסא 'אין אנשי עיר קטנה
 מהלכין את כל עיר גדולה, לא משתבש – אף הוא אינו טועה.
 ועתה הוא מבאר כיצד יתכן הדבר ששתי הגירסאות נכונות הן:
 מאן דתני – מי ששונה שאנשי עיר קטנה רשאים להלך את כל
 העיר הגדולה לא משתבש – אינו טועה, משום דמקום לה – הוא
 מעמיד את המשנה, באדם הדר בעיר הקטנה ונותן את עירובו
 בעיר הגדולה, ומאחר וקבע בה את שביתתו נעשית היא לו
 כארבע אמות, ומהלך את כולה ועוד אלפיים אמה לכל רוח. ומאן
 דתני – ומי ששונה שאין אנשי העיר הקטנה מהלכים את כל העיר

עירובין. פרק חמישי - כיצד מעברין דף סא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" קסא רש"י תוספות

ואין אנשי עיר קטנה מחלכין את הגדולה — כולה בארבע אמות, לפי שהעיר עולה לזו במדת התחומין. ורבי אידי — דאמר דברי נבואה הן אנשי אנשי דקתני במתניתין בתרייתו תני מחלכין, ומוקי לה בנותן עירובו בעיר, בדמפרש במתניתין: כיצד מי שהיה בעיר גדולה ונתן עירובו בעיר קטנה הסמוכה לה בתוך אלפים, מחלק את כולה, שעירובו

קונה לו כל העיר בארבע אמות, כאילו שבת קנה שם. ורבא תני: "אין אנשי", כדאמר לקמן מאן דתני "אין אנשי" לא משתבש. אבל מורד — מחזיק לעיר ובא לעיר, לא תנן מידי חלוק בין כלתה בחצייה לכלתה בסופה. ולמודד — ממקום שבינתו או ממקום עירובו, שאמרו ליתן לו אלפים — אפילו סוף מרת אלפים כלה במערה — לא יכנס מאלפים והלאה. אלמא: כלתה מדרתו בחצי העיר תנן דעולה לו מרת העיר, ומאי נביאותיה. סוף העיר איצטריבא ליה — לרבי יהושע בן לוי, לאשמעינן דהכיבא דכלתה מדרתו בסוף העיר הויה כל העיר בארבע אמות. דלא תנן לה. מוקי לה בנותן — כדקתני במתניתין בהדיא. ומאן דתני אין אנשי עיר קטנה בו' לא משתבש מוקי לה כמודד — אנשי עיר גדולה שיוצאין מעירין לעיר קטנה הנבלעת כולה בתוך אלפים שלהן, כגון שרוחקה מעירין אלף והיא עצמה אלף, מחלכין את כולה בארבע אמות ומשלימין אלף חוצה לה. ואין אנשי עיר קטנה מחלכין את כל עיר גדולה הרוחקה מעירין אלף והיא עצמה אלפים הואיל ואין כולה נבלעת באלפים שלהן — עולה להן במדת התחום, ואין נכנסין לה אלא באלף ומתניתין דמפרשא ואולא בנותן עירובו — חסורי מיחסרא כו'. שפת הנחל — עמק, אם יש לפניה דקח — מוחצה ארבע אמות גובה על פני העיר כולה משפת הנחל, מורד משפת הנחל שהיא כלה שם כשאר עירות. ואם לאו — כיון דבעיתא תשמעתייהו — לא הוי ישוב קבוע, והווי לזו כיושבי צריפין, ואין מונין לכל אחד אלא מפתח ביתו. דקה ארבע אמות אפרת לן — בניחוחא. והשתא בעינן מינך טעמא מאי שניא מכל דקי דעלמא, דסגי לזו בגובה ארבעה טפחים, כדאמרו לעיל גבי מרפסת פלתינה דקה ארבעה כו'. לא פשוט דעבד דקה כו' — דהא דחמתן יושבין בדר בשיפין, גרד למעלה וחתמן למטה. הואיל ושתיהן יושבות בשיפין, צריכות שתיהן דקה בשיפולין. וקא סלקא דעתך שהיו שתיהן מובלעות זו כולה בתוך אלפים של חברתה. וקתני בני גרד יורדים לחמתן כו' לא משום דבני גרד עבדו דקה, לפיכך כל יושביה כשרוצין לילך לחמתן מתחילין למנות ולמודד מחמתה לצד חמתן כשאר עירות ודרי חמתן כולה מובלעת בתחומן. והני בני חמתן לא עבדו דקה לשיפולה, לפיכך לא הויה עיר ומודדין לכל אחד מפתח ביתו. ואילו שבגובה הקרובין בתוך אלפים לגרד, וכולה מובלעת בתחומין — נכנסין לה לכולה, אבל אם היו יושבין בשיפוליה — אין עולין לה. מטטרגי לזו בני גרד לחמתן — מכין ודורגין היו בני גרד לבני חמתן. כי הווי אזלי — בני גרד לחמתן נמי מטטרגי לזו בני גרד לבני חמתן. כולי האי ודאי לא כיפיו לזו — בני גרד, דאפילו בלא מתיתיהו ליטטרגו לזו בני חמתן. עיר העשויה בקשת הואי — חמתן, ובין שני ראשיה יותר מארבעת אלפים. דאמרין בריש פרקין: מורדין לה מן הקשת כל אחד מפתח ביתו, ויתר שלה לצד גרד. הלכך, יורדין בני גרד לחמתן, שחרר מורדין לגרד מחמתה, וכל חמתן מובלעת בתחומה. ובני חמתן היושבים בקשת ומורדין לה מן הקשת כלה תחומין בראשיה של גרד, ואין יכולין ליכנס לה: גרד — עיר גדולה, וכשעולין בני חמתן לגרד, כלתה מדרתן בחצי העיר. וחמתן עיר קטנה, וכשיוורדין לה בני גרד, כלתה מדרתן בסוף העיר. והכי קאמר רבי שיהו בני גרד יורדין לחמתן להיות להן כולה בארבע אמות. ומשלימין להן את השאר. אבל גרד עולה לבני חמתן במדת התחום. רב כהנא טתני דהי' — מפרש בהדיא מר אמר לא ומר אמר לא. **משנה** את כל עיר קטנה — לכד מרת תחומין. נמצא קל תוכה — משום דירוק. מעל גבה — שאין שם דירוק, ואילו נתנו על גבה לא לזו לא אלא אלפים ממקום עירובו. ולמודד שאמרו בו' — ואף על פי שחלוקין חכמים על רבי עקיבא בנותן עירובו בעיר, לומר שכל העיר לו בארבע אמות — מודין הן בבא מעיר אחרת או ממקום שבינתו, וכלתה מדרתו של אלפים פסיעות בינוניות אפילו במערה [ישש בה] דירוק. שאינו נכנס להלן ממדרתו כלום.

ועוד התיר רבי — רבינו שמואל לא גרסין "ועוד", דהאי "ועוד" אמילתא דלעיל מיניה קאי. והכי איתא בתוספתא דמכילתין: מעשה ברועה זקן שבא לפני רבי, ואמר לו: זכור הייתי שהיו בני מגדל יורדין לחמתן עד החצר החיצונה הסמוכה לגשר ועוד, והדר קאמר שהתיר רבי שיהו בני גרד כו'. ומיהו, יש תוספתא שכתבו בה בטר עדותו דרועה "התיר רבי שיהו בני מגדל יורדין לחמתן עד החצר החיצונה הסמוכה לעיר". וניחא השתא דגרס "ועוד התיר רבי שיהו בני גרד כו'", כיון דמיררי לעיל במה שהתיר רבי לבני מגדל על פי עדותו של רועה. ובפירוש רבינו חננאל כתוב: "ועוד זאת התיר רבי".

עיר העשויה בקשת הואי — פירש בקונטרס: חמתן, ובין שני ראשיה יותר מארבעת אלפים. דאמר לעיל מורדין לה מן הקשת וכלה תחומן של בני הקשת בראש של גרד, ואין יכולין ליכנס בה, אבל בני גרד יורדין לחמתן דמודדין לגרד מחמתן וכל חמתן מובלעת בתחומיה. ופירשונו תמוה. דאי בני הקשת מובלעין בתחומן של גרד — אם כן גם הם מותרין לעלות לגרד. ואם בבני ראשי הקשת קאמר דמובלעין בתחום גרד — אכתי כל היבא דשרי לזני שרי לזני, דבני ראשי הקשת ובני גרד באין מזה לזה, ואותן שבאמצע הקשת ובני גרד תרתייהו אסרי בהדיא. ונראה כפירוש רבינו תם: דגרד עיר העשויה בקשת הואי, ולא היה בין ראשיה ארבעה אלפים ומורדין לה מן היתר, לפיכך באין לחמתן. אבל בני חמתן אינן יכולין לעלות לגרד לאמצע הקשת, ואפשר שאף מחמתן לראשי הקשת של גרד היה יותר מאלפים, ואף שם לא היו יכולין לילך. לית

מפתח ביתו. אמר ליה אביו: דקה ארבע אמות אפרת לן עליה. מאי שנא מכל דקי דעלמא דארבעה? אמר ליה: התם לא בעיתא תשמישתא הכא בעיתא תשמישתא. אמר רב יוסף: מאן אמינא לה — דתניא: התיר רבי שיהו בני גרד יורדין לחמתן, ואין בני חמתן עולין לגרד. מאי טעמא — לאו משום דהני עבדו דקה והני לא עבדו דקה? כי אתא רב דימי, אמר: מטטרגי מטטרגי לזו בני גרד לבני חמתן, ומאי התיר — התקין. ומאי שנא שבת? דשכיחא בה שפירות. כי אזלי להתם נמי מטטרגי להו! בלבא בלא מתיה שב שנין לא נבה. השתא נמי מטטרגי בני חמתן לבני גרד? כולי האי לא כיפי להו. רב ספרא אמר: עיר העשויה בקשת הואי. רב דימי בר חיננא אמר: אנשי עיר גדולה ואנשי עיר קטנה הואי. רב כהנא מתני הכי. רב ספרא ורב דימי בר חיננא: חד אמר: עיר העשויה בקשת הואי, וחד אמר: אנשי עיר קטנה ואנשי עיר גדולה הואי. **משנה** אנשי עיר גדולה מחלכין את כל עיר קטנה, ואנשי עיר קטנה מחלכין את כל עיר גדולה. כיצד? מי שהיה בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה, בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה — מחלף את פוליה וחוצה לה אלפים אמה. רבי עקיבא אומר: אין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה. אמר להן רבי עקיבא: אי אתם מודים לי בנותן עירובו במערה, שאין לו אלא ממקום עירובו אלפים אמה? אמרו לו: אימתי — בזמן שאין בה דירוקין, אבל יש בה דירוקין — מחלף את פוליה וחוצה לה אלפים אמה. נמצא קל תוכה מעל גבה. ולמודד שאמרו נותנין אלפים אמה — שאפילו סוף מדרתו כלה במערה.

נבמא

נבמא — בני גרד, דאפילו בלא מתיתיהו ליטטרגו לזו בני חמתן. עיר העשויה בקשת הואי — חמתן, ובין שני ראשיה יותר מארבעת אלפים. דאמרין בריש פרקין: מורדין לה מן הקשת כל אחד מפתח ביתו, ויתר שלה לצד גרד. הלכך, יורדין בני גרד לחמתן, שחרר מורדין לגרד מחמתה, וכל חמתן מובלעת בתחומה. ובני חמתן היושבים בקשת ומורדין לה מן הקשת כלה תחומין בראשיה של גרד, ואין יכולין ליכנס לה: גרד — עיר גדולה, וכשעולין בני חמתן לגרד, כלתה מדרתן בחצי העיר. וחמתן עיר קטנה, וכשיוורדין לה בני גרד, כלתה מדרתן בסוף העיר. והכי קאמר רבי שיהו בני גרד יורדין לחמתן להיות להן כולה בארבע אמות. ומשלימין להן את השאר. אבל גרד עולה לבני חמתן במדת התחום. רב כהנא טתני דהי' — מפרש בהדיא מר אמר לא ומר אמר לא. **משנה** את כל עיר קטנה — לכד מרת תחומין. נמצא קל תוכה — משום דירוק. מעל גבה — שאין שם דירוק, ואילו נתנו על גבה לא לזו לא אלא אלפים ממקום עירובו. ולמודד שאמרו בו' — ואף על פי שחלוקין חכמים על רבי עקיבא בנותן עירובו בעיר, לומר שכל העיר לו בארבע אמות — מודין הן בבא מעיר אחרת או ממקום שבינתו, וכלתה מדרתו של אלפים פסיעות בינוניות אפילו במערה [ישש בה] דירוק. שאינו נכנס להלן ממדרתו כלום.

לית דחש להא דרבי עקיבא - דקימא לן בדברי המיקל בעירוב דכפרש בקנטרס ותחומין דרבנן, דכפרש בפרק "מי שהוציא אורו" (עירובין מו.א).

הדרן עלך כיצד מעברין

גמרא אמר רב יהודה, אמר שמואל: שבת בעיר חריבה - לרבנן מהלך את פולה וחוצה לה אלפים אמה. הניח את עירובו בעיר חריבה - אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה. רבי אלעזר אומר: אחר שבת ואחר הניח - מהלך את פולה וחוצה לה אלפים אמה. מיתבי, אמר להן רבי עקיבא: אי אתם מודים לי בנותן את עירובו במערה, שאין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה? אמרו לו: אימתי - בזמן שאין בה דיוורין, הא באין בה דיוורין - מודו ליה! מאי "אין בה דיוורין"? אינה ראוייה לדירה. תא שמע: שבת בעיר, אפילו היא גדולה כפאנסיכיא, במערה, אפילו היא במערת צדקיהו מלך יהודה - מהלך את פולה וחוצה לה אלפים אמה. קתני עיר דומיא דמערה, מה מערה חריבה, אף עיר חריבה, ושבת - אין, אכל הניח - לא. מני? אילימא רבי עקיבא - מאי איריא חריבה? אפילו ישיבה נמי! אלא לאו - רבנן. וטעמא: דשבת - אין, אכל הניח - לא! לא תימא עיר דומיא דמערה, אלא אימא: מערה דומיא דעיר, מה עיר ישיבה - אף מערה ישיבה. ורבי עקיבא היא, דאמר: אין לו ממקום עירובו אלא אלפים אמה, ובשבת מודי. והא במערת צדקיהו קתני! במערת צדקיהו - ולא במערת צדקיהו, במערת צדקיהו - גדולה, ולא במערת צדקיהו - דאילו התם חריבה, והכא ישיבה. מר יהודה אשפחניהו לכני מברכתא דקא מותבי עירוביהו בבי בנישתא דבי אגובר. אמר להו: גוי ביה טפי, כי היכי דלישתרי לכו טפי. אמר ליה רבא: פלגא! בעירובין לית דחש להא דרבי עקיבא.

הדרן עלך כיצד מעברין

משנה הדר עם הנכרי בחצר, או עם מי שאינו מודה בעירוב - הרי זה אוסר עליו. רבי אליעזר בן עקיבא אומר: לעולם אינו אוסר עד שיהיה שני ישראלים אוסרין זה על זה. אמר רבן גמליאל: מעשה בצדוקי אחד שהיה דר עמנו במקבו בירושלים, ואמר לנו אבא: מהרו והוציאו את הכלים למבוי עד שלא יוציא ויאסר עליכם. רבי יהודה אומר בלשון אחר: מהרו ועשו צרכיכם במקבוי, עד שלא יוציא ויאסר עליכם.

גמרא

ישראל הוא ונהפך למינות ואינו מודה בתורה שבעל פה. כיון דישאל הוא - יכול לטול רשותו בלא שום שכירות. מעשה בצדוקי שהיה דר עמנו בבבוי - וביטלו רשותו. ואמר לנו אבא מהרו והוציאו כלים למבוי - והחזיקו בו כיון דקדש היום מיד, כדי שלא יחזור בו. עד שלא יוציא - ויחזור ויחזיק ברשותו ויאסור עליכם. ושמע מנה דאינו כנכרי, דאי אגור מניה - היכי מצי למתדהא אף על גב דמפיק לא אסר, דהא נקט אריות דן ואינם גרים גמורים. אבל צדוקי

דרבנן, ושקב שחיטה דאורייתא. שהוצרך רבן גמליאל בר רבי לגזור עליה: ועוד: דאין סברא כלל דאם גור על יינם משום יין נסך שתהא שחיטתם מותרת, כיון שנחשבו כמזמור לעבודה

וזה דהא אמרנן בפרק קמא דחולין (ה.א.) מומר לעבודה וזה אסור

לאבול

דמי. מהיר ועשו צרכיכם בבבוי - מבעוד יום, דבשבת לא מהני לכו האי ביטול. שמא יוציא ויאסור עליכם. דקסבר רבי יהודה: אף על גב דהחזיקו בני מבוי במבוי תחילה - מצי

לאזהורי בה.

גמרא בעיר חריבה - מדיוורה, אבל מחיצותיה קיימות סביב לה. ארבנן מהלך את כולה - דהא שבת באורי מחיצות, והוא הדין לרבי עקיבא. והא דנקט רבנן - משום המניח עירובו, דבעי למיתני חילוק בין חריבה לשיבה, ולרבי עקיבא אפילו ישיבה אין לו ממקום עירובו אלא אלפים. הניח עירובו בעיר חריבה כו' - דכי אמור רבנן כל העיר לו כארבע אמות - במיושבת, כדתנן בהדיא: אימתי - בזמן שאין בה דיוורין, אלא: מחיצה בחריבה מודה. גרסינן: הא באין בה דיוורין מודין ליה. אינה ראוייה לדירה - שנפלו מחיצותיה. מערת צדקיהו - גדולה היתה, והיא שיצא בה צדקיהו לילה מירושלים לברוח מפני הכשדים, כדכתיב בירמיה (נב): "ותבקע העיר" וגו': אף עיר חריבה - ועל כרחך חריבה מדיוורין ולא מחומה, דאי מחומה - לא הוי תני מהלך את כולה, כיון דלא שבת באורי מחיצות. (והוא הדין רבי עקיבא) ואף על גב דיש חומה, קתני שבת ולא קתני הניח. מני - הא דלא תני הניח. אי נימא רבי עקיבא - דלית ליה בהניח מהלך את כולה, אמאי תני עיר דומיא דמערה, למימר דבחריבה קאי. אפילו ישיבה נמי - הניח לרבי עקיבא לא, והא ליכא למימר דהא דנקט חריבה משום שבת נקט למימר אף על גב דהיא חריבה, היכא דשבת מהלך את כולה הא מאי איריא עיר אפילו תל נקע וקמח קצורה ושיבולת מקיפות אותה אמרן בפרקין קמא (ט.א.) מהלך את כולה. אלא לאו רבנן - ושמע מניה: בחריבה מודה. דהא על כרחך הא דנקט חריבה משום שיורא דשיר ולא תנא "הניח" נקט לה. אף מערה ישיבה - ולאשמועינן דאפילו הכי שבת - אין, הניח - לא, כרבי עקיבא. והא במערת צדקיהו קתני - ואין שם דיוורין ודרין דהא של מלך היתה. אי נמי: השתא לית בה דיוורין. בבי בנישתא דבי אגובר - בית הבנסת גדול היה, וכולו מובלע באלפיים של תחום מברכתא. והם לא היו חוששין לחולץ העירוב עד סופו ולהניחו שם, דסבירא להו כרבנן דכיון דמונח באורי מחיצות - מהלכין את כולו וחוצה לו אלפים. נון ביה טפי - העמיקו עוד להעמיד העירוב עד סופו ולהניחו שם. כי היכי דלישתרי לכו טפי - דהא ממקום העירוב נעיתו למדור. פלגא - חולק על חכמים אתה. בעירובין לית דחש להא דרבי עקיבא - דקימא לן הלכה בדברי המיקל בעירוב:

הדרן עלך כיצד מעברין

משנה הדר עם הנכרי או עם מי שאינו מודה בעירוב - הרי זה אוסר עליו. רבי אליעזר בן עקיבא אומר: לעולם אינו אוסר עד שיהיה שני ישראלים אוסרין זה על זה, ובאין לערב ביניהן - הנכרי אוסר עליהן, אבל על יחיד אינו אוסר, ובגמרא מפרש טעמא. מעשה בצדוקי אחד - דקסבר רבן גמליאל צדוקי אינו כנכרי, ולא דמי לכותי, דגרי אריות דן ואינם גרים גמורים. אבל צדוקי

ישראל הוא ונהפך למינות ואינו מודה בתורה שבעל פה. כיון דישאל הוא - יכול לטול רשותו בלא שום שכירות. מעשה בצדוקי שהיה דר עמנו בבבוי - וביטלו רשותו. ואמר לנו אבא מהרו והוציאו כלים למבוי - והחזיקו בו כיון דקדש היום מיד, כדי שלא יחזור בו. עד שלא יוציא - ויחזור ויחזיק ברשותו ויאסור עליכם. ושמע מנה דאינו כנכרי, דאי אגור מניה - היכי מצי למתדהא אף על גב דמפיק לא אסר, דהא נקט אריות דן ואינם גרים גמורים. אבל צדוקי

דרבנן, ושקב שחיטה דאורייתא. שהוצרך רבן גמליאל בר רבי לגזור עליה: ועוד: דאין סברא כלל דאם גור על יינם משום יין נסך שתהא שחיטתם מותרת, כיון שנחשבו כמזמור לעבודה

וזה דהא אמרנן בפרק קמא דחולין (ה.א.) מומר לעבודה וזה אסור

לאבול

דמי. מהיר ועשו צרכיכם בבבוי - מבעוד יום, דבשבת לא מהני לכו האי ביטול. שמא יוציא ויאסור עליכם. דקסבר רבי יהודה: אף על גב דהחזיקו בני מבוי במבוי תחילה - מצי

לאזהורי בה.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בדעת חכמים במשנה: **אמר רב יהודה אמר שמואל**, אדם ששבת ו-שהה בשבת בין השמשות של ערב שבת) **בעיר חריבה**, שאין דרים בה אנשים, אבל יש לה מחיצות, **לרבן** – לשיטת חכמים שבמשנתנו, רשאי הוא להיות **מחלף את פתח** כאילו היא ארבע אמות, ו**חוצה לה אלפים אמה** לכל רוח. אבל אם שבת חוץ לעיר והניח את עירובו **בעיר חריבה**, מודים חכמים לרבי עקיבא אמות, או שבאופן זה להלך **מקום עירובו אל אלפים אמה** לכל רוח בלבד, ודיינו, שאין העיר נעשית לו כארבע אמות, אלא נמדדת בתוך תחום אלפיים אמה שלו. **רבי אלקיבא אומר**, **אחד שבת ואחד הניח** – בין אם שבת בעיר חריבה ובין אם רק הניח בה את עירובו, הרי זה **מחלף לדברי חכמים את פתח** כאילו היא ארבע אמות, ו**חוצה לה אלפים אמה** לכל רוח. כלומר, נחלקו שמואל ורבי אלעזר בשיטת חכמים, לגבי אדם המניח את עירובו בעיר חריבה, האם הוא נידון כשוכת בה וכל העיר נעשית לו כארבע אמות, או שבאופן כזה מודים חכמים לרבי עקיבא שאין דין המניח כדין השוכת, ואינו רשאי להלך אלא אלפיים אמה ממקום עירובו בלבד.

הגמרא מקשה על דברי רבי אלעזר ממשנתנו: **מיתיבי** – הקשו בני הישיבה על דברי רבי אלעזר. שנינו במשנה (לעיל ע"א), **אמר רבן רבי עקיבא לחכמים**, **אי אתם מודים לי** ב**אדם הנותן את עירובו במקרה**, **שאין לו מקום עירובו** **אלא אלפים אמה** לכל רוח, ואין המערה נידונית לו כארבע אמות, ואם כן, אף בנותן עירובו בעיר אין היא נידונית לו כארבע אמות. **אמר ר' חכמים**, **אכן מודים אנו לך בזה**, אבל **אימתי**, **בזמן שאין בה דיוורן** – שאין אנשים דרים במערה, אבל באופן שדרים בה נידונית היא למניח את עירובו כארבע אמות. ויש לדייק מדברי המשנה, **הא פאין בה דיוורן** מודו ליה – אבל באופן שאין אנשים דרים בעיר או במערה מודים חכמים לרבי עקיבא, שהמניח שם את עירובו אין לו אלא אלפיים אמה לכל רוח ממקום עירובו, וכפי שפירש שמואל את דעת חכמים, ושלא כדברי רבי אלעזר.

דוחה הגמרא: אין להוכיח כן מדברי המשנה, משום שניתן לפרש את דבריה באופן אחר, **מאי** – מה היא כוונת המשנה שמודים חכמים לרבי עקיבא **כשאין בה דיוורן**, כשאין בה מחיצות, **לדירה**, דהיינו, שנפלו מחיצותיה, שבאופן כזה אפילו אם שבת בה אין לו אלא אלפיים אמה ממקום עירובו, אבל כשהניח עירובו בעיר או במערה שיש לה מחיצות סוברים חכמים שנידונית היא לו כארבע אמות, אפילו אם אין דרים בה אנשים, ורשאי להלך את כולה ו**חוצה לה אלפיים אמה** לכל רוח.

הגמרא מנסה להביא ראיה מברייתא שלא כדברי רבי אלעזר: **תא שמע** – בוא ושמע ראייה לשיטת שמואל, ושלא כרבי אלעזר. שנינו בברייתא, אדם ששבת **בעיר**, **אפילו אם היא גדולה כמו העיר אנטוכיא**, או ששבת **במקרה**, **אפילו אם היא גדולה במערת צדקיהו** **מלך יהודה**, רשאי להיות **מחלף את פתח** כארבע אמות, ו**חוצה לה אלפים אמה** לכל רוח.

מבאר הגמרא את הראיה מהברייתא: **קתני** – שנתה הברייתא עיר ומערה יחדיו, ויש ללמוד מכך שכוונתה להשמיענו ש**עיר דומיא דמקרה** – שדין העיר דומה לדין המערה, **מה מקרה חריבה** – כשם שמערת צדקיהו שעוסקת בה הברייתא חריבה היא, שאין דרים בה אנשים, **אף העיר** שעוסקת בה הברייתא חריבה היא מיושבה, אלא שעדיין יש לה מחיצות. ויש לדייק מדברי הברייתא, **שבת אין** – שרק אדם השוכת בעיר או במערה חריבה רשאי להיות מחלף את כולה כארבע אמות, **אבל אם הניח את עירובו שם ולא שבת בה**, **לא** – אינו רשאי להלך את כולה כארבע אמות, אף על פי שיש לה מחיצות, אלא עולה היא לו למנן אלפיים אמה של תחומו.

ומעתה יש לדקדק, **מני** – מי הוא התנא ששנה ברייתא זו, הסובר שדווקא השוכת בעיר חריבה מחלף את כולה כארבע אמות, ולא

המניח. **אליבא** – אם נאמר שתנא זה הוא **רבי עקיבא**, אם כן, **מאי ארבי** – מדוע נקט את דינו דווקא בעיר חריבה, הרי **אפילו בעיר ישיבה** (מיושבת) **נמי** – גם כן סובר רבי עקיבא שהמניח את עירובו בה אינו רשאי להלך אלא אלפיים אמה ממקום עירובו, ואין העיר נידונית לו כארבע אמות. **אלא לאו** – האם אין לומר, שהברייתא היא כשיטת **רבנן**, הסוברים שהמניח עירובו בעיר מיושבת רשאי להלך את כולה כארבע אמות. ונמצא שיש לדקדק מדברי הברייתא לשיטת חכמים, **טעמא דשבת אין** – טעם הדבר שרשאי הוא להיות מחלף את כל העיר החריבה כארבע אמות, משום ששבת בה, **אבל אם הניח בה את עירובו ולא שבת בה**, **לא** – אינו רשאי להלך אלא אלפיים אמה ממקום עירובו, כשיטת שמואל בדעת חכמים, ושלא כרבי אלעזר.

דוחה הגמרא: **לא תימא** – אל תאמר שכוונת הברייתא היא **עיר דומיא דמקרה** – לדמות את העיר למערה, שכשם שהמערה חריבה כן העיר חריבה, **אלא אימא** – אלא אמור שכוונת הברייתא היא **מקרה דומיא דעיר** – לדמות את המערה לעיר, **מה עיר ישיבה** – כשם שסתם עיר מיושבת היא, **אף המקרה** שעוסקת בה הברייתא **ישיבה** היא. וברייתא זו כשיטת **רבי עקיבא** היא, **דאמר** שהמניח עירובו **אין לו מקום עירובו** **אלא אלפים אמה** בלבד, אפילו אם הניחו בעיר מיושבת, ו**בשבת מודה** – ורק באופן שהאדם עצמו שוכת בתוך העיר מודה רבי עקיבא לחכמים שכל העיר נידונית לו כארבע אמות. וממילא לא ניתן להוכיח מהברייתא לענין מחלוקת שמואל ורבי אלעזר שנחלקו בדעת חכמים.

מקשה הגמרא: כיצד ניתן לפרש שהברייתא עוסקת במערה מיושבת, ו**הא במערת צדקיהו קתני**, ומערת צדקיהו חריבה היא. מתרצה הגמרא: אין כוונת הברייתא לדמות את המערה ששבת בה למערת צדקיהו בכל נעניה, אלא הרי היא **במערת צדקיהו** קצת **ולא במערת צדקיהו לגמרי**, **במערת צדקיהו** לענין כך שמערה נדולה היא, **ולא במערת צדקיהו**, **דאילו התם חריבה** – שכן מערת צדקיהו חריבה היא. ו**הכא ישיבה** – ואילו כאן עוסקת הברייתא במערה מיושבת.

הגמרא מביאה מעשה בענין מחלוקת רבי עקיבא וחכמים: **מר יהודה אשכחיהו** (פגש) **לבני העיר מברכתא**, **דקא מותבי עירוביהו** **בבי בנישטא דבי אגור** – שהניחו את עירובם בבית הכנסת של 'בית אגור' שעמד מחוץ לעיר, ובית כנסת גדול היה, ועמד כולו בתוך אלפיים אמה לעיר 'מברכתא', ולא דקדקו בני העיר להניח העירוב בסוף בית הכנסת, מאחר שסוברים היו כשיטת חכמים, שהמניח עירובו במקום המוקף מחיצות נידון לו כל אותו המקום כארבע אמות, ורשאי לילך ממנו אלפיים אמה לכל רוח, ונמצא, שאף אם מניחים הם את העירוב בתחילת בית הכנסת, רשאים הם לילך מסופו אלפיים אמה.

אמר להו – אמר להם מר יהודה לבני העיר מברכתא, **גווי ביה טפי** – העמיקו בו יותר, כלומר, הניחו את העירוב בעומק בית הכנסת בסופו, **כי היכי דלישתרי לבו טפי** – שעל ידי כך יהא מותר לכם לילך יותר אמות מחוץ לעיר, לפי שסובר היה מר יהודה כשיטת רבי עקיבא, שהמניח עירובו במקום המוקף מחיצות אינו רשאי לילך אלא אלפיים אמה ממקום עירובו, ולפיכך יעץ להם להניח את העירוב בסוף בית הכנסת, כדי להוסיף להם על תחומם. **אמר ליה רבא** למר יהודה, **פלגא** – חולק על חכמים אתה, **בדיני עירובין** לית דהש להא דרבי עקיבא – אין מי שחושש לשיטתו של רבי עקיבא המחמיר, מאחר שכלל הוא בדינו (לעיל מו.) 'הלכה כדברי המיקל בעירוב', ומכיון שנוקטים להלכה כדעת חכמים המקילים ממילא אין צריכים להרחיק את העירוב לסוף בית הכנסת, שאף אם מניחים אותו בתחילתו נידון כולו כארבע אמות, ומותר לילך אלפיים אמה מסופו.

הדרן עלך כיצד מעברין

1

רשותו לישראל, **אֵילִימָא** – אם נאמר משום דְּסָבֵר הִנְכִּיר דְּלִמָּא אֲתִי
 לְאַחֲזֹקֵי בְּרִשְׁתּוֹ – שְׂמָא יִבּוּא הַיִּשְׂרָאֵל עַל יְדֵי שְׂכִירֹת וְזוֹ לְהַחֲזִיק
 בְּרִשְׁתּוֹ שֵׁשׁ לֹו בַּחצֵר, כְּלוּמַר שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בַּחצֵר כְּשׁוֹכֵר גְּמוּר וְלֹא
 יִסְתַּפֵּק רַק בְּכֵךְ שֶׁהוּא יָכוֹל לְהוֹצִיא לְחֻצֵּר עַל יְדֵהוּ, הִנְיָחָא לְמָאן
 דְּרָאֵר – מוֹזֵן דָּבָר וְהוּא לְסוֹבֵר שֶׁבְּיָרִיב **בְּרִיאָא** צְעִינָן – שְׁהַשְׂכִּירֹת
 צְרִיכָא לְהוֹיָת חֻזְקָא, כְּדִלְהֵלךְ, מוֹזֵן שִׁישְׁתַּמֵּשׁ הִנְכִּיר לְכֵךְ, וְלֹא
 יִשְׁכִּיר לֹו אֶת רִשְׁתּוֹ, אִלָּא לְמָאן דְּרָאֵר – [לְסוֹבֵר] שֶׁבְּיָרִיב רְעוּזָא
 צְעִינָן – שְׂדֵי בְּשִׁכְרֹת חִלְשָׁה, מָאִי אִיכָא לְמִימֵר – כִּיֵּצֵד נִבְאָר זֹאת,
 מְדוּעַ לֹא יִפְחוֹץ הִנְכִּיר לְהַשְׂכִּיר אֶת רִשְׁתּוֹ.
 שְׁטַרְטֵם שֶׁהִגְמַרְא מְשִׁיבָה, הִיא מְבִיאָה וּמְבֹאֶרֶת אֶת הַמַּחֲלֻקֶּת
 הָאֵמֻמָּה אֹדוּת טִיב הַשְׂכִּירֹת הִנְדְּרֶשֶׁת: **דְּאֵתְמֵר** – שֶׁנֶּאֱמַר בְּבֵית
 הַמִּדְרָשׁ, רַב חֲפָרָא אָמַר, הַשְׂכִּירֹת מִן הִנְכִּיר הַמֵּתִיָּה הוֹצֵאָה
 מִבֵּית יִשְׂרָאֵל לְחֻצֵּר, צְרִיכָה לְהוֹיָת שְׂכִירֹת בְּרִיאָא חֻזְקָה, וְרַב
 שֶׁשֶׁת אָמַר, דִּי בְּשִׁכְרֹת רְעוּזָא וְחִלְשָׁה.

הגמרא דנה במה נחלקו. מבררת הגמרא: מֵאָהַ | ומדי' | שכירות
76 רְעוּעָה, וּמֵאָהַ | ומדי' | שכירות בְּרִיאָה, אֵילִימָא - אם נאמר
77 ששכירות בְּרִיאָה היא שכירות הנעשית בְּפִרוּשָׁה, ואילו שכירות
78 אֵעוּעָה היא הנעשית בְּפִתּוּת מְשֻׁנָּה פְּרוּשָׁה, ובוה נחלקו אם יש צורך
79 לשכור ממנה בשוה פרוטה דווקא או די גס בפחות. מֵאָהַ | לְמֵאֵן
80 דְּאָמַר | האם יש מי שסובר שמעוֹבֵד בּוֹכְבִים בְּפִתּוּת מְשֻׁנָּה פְּרוּשָׁה
81 לֹא שוֹכְרִים, אלא בפרוטה דווקא, וְהָאֵל | והרי' | שֶׁלֹּחַ רַבִּי יִצְחָק רַבִּי
82 עֲקֵב בַּר יִנְיָר מְשֻׁמֵּי | בשמו' | דְּרַבִּי יוֹחָנָן, הוּא יוֹדְעִין שְׁשׁוּבְרִין מִן
83 הַעוֹבֵד בּוֹכְבִים אֲפִילוּ בְּפִתּוּת מְשֻׁנָּה פְּרוּשָׁה, וְיֵשׁ לַלְמוּד זֹאת מִמָּה
84 שְׁאֵמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אָבָא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, כֵּן נַח | נכרי' | נִהְרַג עַל גֹּזֶל
85 אֲפִילוּ שֶׁל פְּחוֹת מְשֻׁנָּה פְּרוּשָׁה, וְלֹא נִיָּין אִיסוּר גֹּזֶל לַחֲשֹׁבֶן -
86 לִיתְקוּן בהשבה לבעלים, שבישראל נאמר (ויקרא כג) 'והשיב את
87 הגזל', ועל כן בהשבת הגזילה הוא מתקן את הלאו של 'לא
88 תגזול' ואינו לוקה, אולם כן נח, שלא נאמרה בו מצוה זו של
89 והשבה, אינ תקנה לאיסור שעבר, ולכן נהרג עליו. מדברי רבי חייה
90 בר אבא בשם רבי יוחנן שכן נח נהרג על פחות משוה פרוטה, יש
91 ללמוד שגם פחות משוה פרוטה נחשב ממון אצל נכרי, ועל כן
92 מועילא השכירות ממנו גם בסכום זה. נמצא שאין לומר שרב
93 חסדא ורב ששת נחלקו אם השכירות בריאה או רעועה,
94 התכוונו לחלוק אם אפשר לשכור מן הנכרי בפחות משוה פרוטה,
95 מאחר שברור שאכן אפשר לעשות כן.

הגמרא מבארת את המחלוקת: **אֵלָא** שכירות **בְּרִיאָה** היא בשכירות
שהתנה עם הנכרי שיחא רשאי למלא את החצר **בְּמוֹתְהֵי**
וְאִבְרֵינָּהּ – ספסלים וקתדראות (מימי בסאות), ושכירות **רְעוּעָה** היא
בשכירות הנעשית בְּלֹא התנאי שיחא רשאי למלא את החצר
בְּמוֹתְהֵי וְאִבְרֵינָּהּ. רב חסדא סובר שבכדי להתיר את ההוצאה
לחצר על השכירות לכלול גם זכות זו, ורב ששת סובר שאף
בשכירות שאין בה זכות זו מתירה את ההוצאה.
הגמרא שבה לקושייתה הראשונה. מקשה הגמרא: **הֲנִיחָא** – מובן
הדבר, מה שנאמר לעיל שהצריכו חכמים שכירות זו מתוך שידעו
שהנכרי יסרב לה, **לְמָאן דְּאָמַר** – לסובר ש**שְׂכִיבֵיתוֹ בְּרִיאָה בְּעֵינָּהּ**
(– צריך), והיינו שכירות שתכלול זכות למלא את החצר בכלים,
שודאי שהנכרי לא יסכים לכך, **אֵלָא לְמָאן דְּאָמַר** (– לסובר)
ש**שְׂכִיבֵיתוֹ רְעוּעָה בְּעֵינָּהּ** (– צריך), שדי בשכירות שאינה כוללת זכות
זו, **מָאן אִתָּא לְמִימַר** – כיצד נבאר את האמור לעיל שהנכרי אינו
מתיר להשכיר את רשותו, ומדוע לא יחפץ בכך.
מפתח הגמרא: **אֵפִילוּ** – אף על פי שאין בכלל השכירות
רשות לישראל למלא את החצר בכלים, **תִּיבִישׁ** (– חושש) **הַעוֹבֵד**
בְּזִבְכֵּי לְבָשִׁים שהוא מדמה שיש בשכירות זו, **וְלֹא מוֹנֵה** – והוא
מסרב להשכיר את החצר.
הגמרא שבה לברייתא דלעיל אודות חצר שדר בה נכרי: **גּוֹפֵא** –
נשוב לדברי הברייתא ונבאר את דבריה, חצר שדרים בה כמה
ישראלים, אסור להוציא ולהכניס מהבתים לחצר ומהחצר
לבתים, לפי שיש בחצר רשות למה בני אדם, אולם **חֲצִירוֹ שֶׁל**
עוֹבֵד בְּזִבְכֵּי, איש שדרים בבתיים הפתוחים אליה כמה עובדי
כוכבים, **הָרִי הוּא** (– החצר) נחשב כדור **שֶׁל בְּהֵמָה**, שכשם שאין

המשך בעמוד קפז

עיורבין. פרק שישי - הדר דף סב עמוד א - מותוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קסה תוספות

גמרא לא שניא חד - ישראל יידי דר עמו. שמה דירה - ויש לו רשות בחצר, ונמצא ישראל המוציא לחצר מביתו שהוא מיוחד לו, מוציא מרשות לרשות - ורבנן גזרו שלא להוציא מרשות לרשות בלא עירוב, דלמא אתי לאפוקי מרשות היחיד לרשות הרבים. הרי הוא כדיר של בהמה - ואין לו כח לאסור. ורבי מאיר קאמר לה לקמן בבביתא בשמעתין, ורמינן

מתניתין עלה ומוקמיה דליתיה. וישראל אפילו כי ליתיה אוסר. אלמא: דירת נכרי לאו שמה דירה. אלא רבלי עלמא לאו שמה דירה - אלא משום גזרה שמתא ללמוד ישראל מעשיו של נכרי הטריחוהו והפסידוהו חכמים לישראל הדר עמו, כדי שישקשע בעיניו ליתן שכר בכל שבת ושבט, ויצא משום. ובהדיא גזרה פליגי רבי מאיר ורבי אליעזר בן יעקב אי גורנין ליה על ישראל יידי הדר עם הנכרי או לא. רבי אליעזר סבר כיון דגוי חשויר על שפיכות דמים - לא שכיח יידי דדייר בהדיא ומילתא דלא שכיחא לא גזרו בה רבנן ורבי מאיר סבר יידי נמי זימנין דדייר ומשום הכי אמור רבנן אין עירוב מועיל כו. וגוי לא מוגר - לא ידעי רוצה לשכור ויצא ישראל זה משם. מאי מעמא - לא מוגר נכרי. בריאה - חזקה, שיתנה ישראל עמו למלאות כל המביא כלים אם ירצה. בן נח נהרג על הגול - דהייא משבע מצות, כדאמר ב"ר ארבע מיתות" בסנהדרין (נ"א, ואמר אזהרה שלחן זו היא מיתתו ואשמעינן רבי יוחנן דנכרי לא מחיל אפילו אפחות משוה פרוטה והוי גול לדירה. לא ניתן להישבן - דגבי ישראל כתיב: "והשיב את הגולה" אבל בנכרי לא כתיב השבה, הלכך, כיון שעבר נהרג, ואינו משלם. במהרהרין ואבורגני - למלאות החצר בספסלן וקתידראות אם ירצה. חצירו של גוי. אף על גב שסתם חצירות פתוחין לתוכן בתים הרבה, אין רשות נכרי חלוקה להחשב רשות לכל אחד ואחד לבדו. דדירת נכרי לא שמה דירה. וישראל שאינו דר עמון, שנבנס לאחד מן הבתים בשבת - מותר להוציא מן הבתים לחצר ולא הוי מוציא מרשות המיוחדת לנכרי זה לרשות שהיא לכולן. ואם יש ישראל אחד - זה עמון, אוסר על כל ישראל להוציא מן הבתים לחצר, מפני שהיא כחצירו. רבי אליעזר בן יעקב אומר - עד שיהו שני ישראלים - דרין בשני בתים, ואוסרין זה על זה, רשות הנכרי חלוקה מזה, ואוסר הנכרי על בתיהם והן אוסרין על בתו הנכרי מלהוציא לחצר, דהויה רבנן לדירת נכרי דירה, כדאמר לעיל. אבל בישראל יידי לא שויה רבנן לדירת נכרי דירה, ולא היה אוסר על ביתו של ישראל ולא ישראל אוסר על ביתו, שאין חילוק רשות נכרי. אמר

גמרא יתיב אפי' בר אבין ורב חנינא בר אבין, ויתיב אפי' גבייהו. ויתיב וקאמרי: בשלמא רבי מאיר קסבר: דירת נכרי שמה דירה, ולא שניא חד ולא שניא תרי. אלא רבי אליעזר בן יעקב מאי קסבר? אי קסבר דירת גוי שמה דירה - אפילו חד נמי ניתסר! ואי לא שמה דירה - אפילו תרי נמי לא ניתסר! אמר להו אביי: וקסבר רבי מאיר דירת נכרי שמה דירה? והתניא: חצירו של נכרי הרי הוא כדיר של בהמה! אלא דכולי עלמא דירת גוי - לא שמה דירה, והכא בגזירה שמתא ללמוד מפעשיו קא מופלגי, רבי אליעזר בן יעקב קסר: כיון דנכרי חשויר אשפיכות דמים, תרי דשכיחי דדיירי - גזרו בהו, חד לא שכיח - לא גזרו ביה רבנן. ורבי מאיר קסר: ומנין דמקרי דדייר. ואמרו רבנן: אין עירוב מועיל במקום גוי, ואין בפיפול רשות מועיל במקום גוי עד שישכיר, וגוי לא מוגר. מאי מעמא? אילימא משום דסבר: דלמא אתי לאחזוקי ברשותו, הניחא למאן דאמר "שכירות בריאה בעינן", אלא למאן דאמר "שכירות רעועה בעינן" מאי איפא למימר? דאתמר, רב חסדא אמר: שכירות בריאה, ורב ששת אמר: שכירות רעועה. מאי רעועה, מאי בריאה? אילימא: בריאה - בפרוטה, רעועה - פחות מפרוטה, מי איפא למאן דאמר מוגי בפחות מפרוטה פרוטה לא? והא שלח רבי יצחק ברבי יעקב בר גזירי משמיה דרבי יוחנן: הוי יודעין ששוכרין מן הגוי אפילו בפחות מפרוטה. ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: בן נח נהרג על פחות מפרוטה, ולא ניתן להשכין! אלא: בריאה - במהרהרין ואבורגני, רעועה - בלא מזהרין ואבורגני. הניחא למאן דאמר שכירות בריאה בעינן, אלא למאן דאמר שכירות רעועה בעינן, מאי איפא למימר? אפילו הכי שיש גוי לכשפים ולא מוגר. גופא: חצירו של גוי הרי הוא כדיר של בהמה, ומותר להכניס ולהוציא מן חצר לבתים ומן בתים לחצר. ואם יש שם ישראל אחד - אוסר, דכרי רבי מאיר. רבי אליעזר בן יעקב אומר: לעולם אינו אוסר עד שיהו שני ישראלים אוסרים זה על זה.

אמר

לאכול משחיתתו. אלא ודאי: רבנן גמליאל דיבנה הוה, ותחלה גזר על שחיטה דאורייתא ושבק סתם יבנן דרבנן. ואף על גב דרבן גמליאל קודם רבי מאיר הוה - חלי אותו בדרכי מאיר, משום דפשיטא לן בכל דוכתא דחייש רבי מאיר למיעוט. ולספרים נמי גריסי הכא רבן שמעון בן גמליאל, האל, הא שמעינן ליה בפרק קמא דר"א, דסבירא ליה כותים גירי אמת הן גבי חצות כותי מותרה, דקתני, רבן שמעון בן גמליאל אמר: לה מצוה שחזוקין בה כותים, ויזיר מדקדקין בה מישראל. ועוד: דאם כן מה חדשו רבי אמי ורבי אסי במה שעשאום נכרים גמורים לבטל רשות וליתן רשות והלא כך היה מעולם לכולי עלמא! דליכא למימר דמיעקרא גזרו ולא קבלו מינייהו. דלענין שחיטה ויין נסך הוא דקאמר חתם גזרו ולא קבלו מינייהו ונראה לרבינו יצחק: דבין צדוק ובין כותי לדירה אינם נכברים ומה שלא הוסיף כותי בחסורי מחסרה בגמרא רבן גמליאל אמור צדוקים וכותים אינם נכברים, היינו משום שלא בא דבורתין אלא לתקן שלא יקשה צדוקי מאן דבר שמייה. ועוד יש לומר: דאפילו רבן גמליאל עצמו לא הוכיח דבריו כשלוק על תנא קמא אלא צדוקי לבדו - לפי שלא חבינו יצחק: אלא מצדוקי. ואם תאמר: אי גרס רבן שמעון בן גמליאל הכי פסקין בגמרא כרבי אליעזר בן יעקב? ורבי יוחנן נמי דקאמר נהנו כרבי אליעזר בן יעקב, הא רבי יוחנן נמי אמר הלכה כרבן שמעון בן גמליאל במשנתנו! ויש לומר: דלא פסקין בגמרא כרבי אליעזר בן יעקב אלא על עיקר דבריו, דלא אסר ביה ישראל עד שיהו שנים. אבל בהא דסבר ליה כתנא קמא דכותים נכברים - לא פסקין כוותיה, ואפשר דבהא הלכה כרבן שמעון בן גמליאל דאין נכברים. ועוד: דהאידנא לא נפקא לן מידי לענין כותים - לבסוף כשעשאום נכרים גמורים:

חצירו של נכרי הרי הוא כדיר של בהמה - ואם יש בתים הרבה של נכרים פתוחין בחצר - מותר לישראל להכניס ולהוציא לשם מאחר שאין ישראל דר שם. ונכרי לא מוגר - ואם תאמר: ומעיקרא דסלקא דעתך דטעמא משום דדירת נכרי שמה דירה, מאי טעמא דעירוב לא מהני ושכירות מהני? ויש לומר: דעירוב וביטול לא הוה דלא מהני, שאין הנכרי מכיר בהן, אבל יודע הוא שישראל קונה רשותו בשכירות. אבל השתא דאסיקנא שהוא כדיר של בהמה, ומן הדין לא בעי מידי, צריך הוא לפרש מאי טעמא תקינו רבנן שכירות טפי מעירוב וביטול.

בן נח נהרג על פחות מפרוטה ולא ניתן להשכין - פירש בקונטרס: דגבי ישראל כתיב: "והשיב את הגולה אשר גול", אבל בנכרי לא כתיב. הלכך, כיון שעבר - נהרג ואין משלם. משמע מתוך פירושו דאפילו בגול מנכרי חבירו לא מחייב בהשבה. ולא יתכן לומר כן, לפי אותה שיטה דפרק תרצה דעבודה זרה (ע"א, דבעי

למידך דמשיכה נכרי קונה, דאי אינה קונה - אמאי נהרג? אבל בהא נהרג על שוה פרוטה לא קשיא ליה, דברין הוא שיהרג אף על גב דלא קני ביה משיכה - כיון דהוי עמון חשוב. אבל בפחות מפרוטה, דלאו ממון הוא, ובמשיכה נמי לא קני אמאי נהרג? ואי בגול מנכרי איירי - אם כן אפילו בפחות מפרוטה ממון חשוב הוא לנבי נכרי, דלא מחיל על פחות מפרוטה, וברין הוא שיהרג. אף על גב דלא קני ליה - כיון דחשיב ממון לגביה כמו שוה פרוטה לישראל, וכל הגולנים דמחייבי על הגזילה אף על גב דלא קנו ליה. אבל מהא נהרג על גול פחות מפרוטה מפרוטה ממש, כדפרשת. ומשמע ליה דאיריי בגול מישראל, מרקתני ולא ניתן להשכין, כלומר, דאנו חייב להחזיר ובגול מנכרי היה חייב, כיון דקפיד. ולא כפירוש הקונטרס דפטר בגול מן הנכרי משום דלא כתיבא ביה "השבה". ומשום קם ליה בדרבה מיניה לא מיפטר, דלא שייך גבי נכרי. דהא נטלו לסטין כסותו ב"הגזול" בתרא (בבא קמא ק"א), משמע דלא קנו אלא בייאוש, ומוקמינן בלסטים נכרי. ועוד: דאפילו בישראל אי הוי בעין חייב להחזיר ולא אמרינן קם ליה בדרבה מיניה כדמוכח בפרק "בן סורר" (סנהדרין ע"א), גבי בא במחצרת. ומשני: דהא דמחייב מיתה - משום דמצער לישראל. כלומר, שהוא חשוב ממון ביד נכרי, דאין סבירא לומר שאם יעצור בשום ענין שיתחייב מיתה. ומאי "לא ניתן להשכין" - כלומר, כיון דלא קניא במשיכה, אם כן כל היכא דאיתיה - של ישראל הוא. דאי משום דמייאש - זימנין דלא מייאש. ומפרש: "שאנו בתורת השבחן" - כלומר, אם אבילו שאינו בעין לא מחייב ליתן דמיו אבל כל זמן שהוה בעין ודאי חייב להחזיר. אבל אין לפרש: "אינו בתורת השבחן" לענין שיפטר בהשבתו ממיתה כמו ישראל ממלקות, דהוי בכך ניתק לעשה דאם כן דחק בתנן להעמידה בישראל ומשום דמצערנא דלוקמה בגול מנכרי. מזהרין ואבורגני - פירוש "מזהרין" - כתיבה וחוממות, כמו "מזהרין דהני בטפסא דמלכא מנח" בסוף "חולין" (יבמות מ"ב). ואבורגני שלוחים ורבינו חננאל פירש מזהרין ואבורגני כמו בגין.

ורבי יוחנן אמר נהגו העם כרבי אליעזר בן יעקב — במסכת תענית בפרק "שלשה פרקים" (כ"ב) מפרש דהלכה דרשין בפרקא, ומנהגא בפרקא לא דרשין, אבל אורווי מורין. ומאן דאמר נהגו — אורווי נמי לא מורין, אבל אי עבדי — לא מחזין בידיהו. ואף על גב דבבב דוכתא קיימא לן כרבי יוחנן לגבי שמואל — בהא קיימא לן כשמואל, דאמר הלכה

אפילו בפרקא דריש לה, דקיימא לן: הלכה כדברי

המיקל בעירוב, כדפסיק רבי יוחנן בן לוי לעיל.

וקיימא לן כוותיה לגבי רבינו יצחק, ואפילו

כביעתא בכותחא חשבי ליה אבבי ורב יוסף להא

דרבי אליעזר בן יעקב, ורבא נמי מודה לאבבי גבי

עובדא דהמן בר רישתא, אי לא משום דביטלת

תורת עירוב מאותו מבוי, ואומר רבינו יצחק

דאיתן ישראלים הדרים יחידים בכרכים המוקפים

חומה שיש להם מדינות גמורות, ודלתותיהן

נעולות בלילה — שרי לטלטל בבילה בשבת, כיון

דליכא ישראל אחר דאסר עליה.

מהו לאורווי במקום רביה — אומר רבינו יצחק:

כל הני הוראות — כגון שבא מעשה לפניו

ומורה לעשות כן, אבל אם שואלן לתלמיד הלכה

כדברי מי, יכול לומר כל מה שברעתו, ובלבד

שלא יורה על מעשה שבא.

אפילו ביעתא בכותחא — מפרש בערוך: דלאו

בסתם ביצים איירי, דאיתן אין צריכין

היתר, דאין כל עם הארץ שלא ידע שמותרות

בחלב, אלא כששוחט את התרגולות ומצא בה

ביצים גמורות שמותר לאוכלן בחלב, כדנתיא

בפרק קמא דביצה (כ"ב), ואם תאמר: אמאי מותר

לאוכלן בחלב, מאי שנא מביצת נבילה דאסרינן

אפילו כמזה נמכרת בשוק, כדנתן במסכת עדיות

(פרק רביעי משנה א') ותיקן בדלכות גדולות:

דגבי איסור נבילה דאורייתא — הדמיה, אבל

בבשר עוף בחלב דרבנן — הקילו, ואם תאמר: אם

כן, מאי "אפילו" דקאמרין אפילו ביעתא

בכותחא, דאטו מי פשיט היתר טפי משאר דברים?

הא פלוגתא היא, דלמאן דאמר בשר עוף בחלב

דאורייתא — אסירי, מידי דהוה אביצת נבילה

ואומר רבינו יצחק: דלהכי קאמר "אפילו", שאף

על פי שכל העולם נוהגין בו היתר, ובפרק קמא

דביצה (כ"ב) נמי פשיטא ליה להתלמוד דשרייא,

גבי הא דאמר רב: ביצה עם יציאתה נגמרת, לאמא, אילימא דשרי לאוכלה בחלב

— הא במעי אמו אסורה, והא תניא: השוחט את התרגולות כו', משמע דפשיטא ליה דלא

הוה פליג רב, ולפירוש רבינו תם אתי שפיר, שפירש דביצת נבילה חמירו — משום דנבילה

דבר האסור הוא, אבל בבשר בחלב לא חמירו, דכל חד וחד באפי נפשיה שרי.

בגזן מגלת תענית — פירש בקונטרס: דכתיבא ומנחא אלני ימים האסורין להתענות, ואי

אפשר לומר הכי דאפשרי מאיסורא שרי במקום רביה, כדאמרין לקמן: "אין חכמה

ואין תבונה כו'", אלא בימים המותרים איירי, אי שרי לאורווי, וכי ההוא דנקטתן הוו דלא

למספר ברוך, דמורי דה מנייהו שרי ולפניו אסור ולאורווי מותר, ובזמן שהיה מגלת תענית נהגת קאמרין, כי האידנא בטלה מגלת תענית, כדפירש הקונטרס, שלא שם מקומו של רב הווא ובפומבדיתא היתה מקומו. וצריך לומר דתלמיד חבר דרב הווא הוה, כמו רב המונח דאורי

בחרתא דארגו בשני דרב חסדא, דמפרש בסמוך משום דתלמיד חבר דיליה היה, אבל תלמיד גמור אין יכול להורות אפילו שלא במקום רביה, כדאמרין בשני דרב הווא לא אורי רב

המונח בחרתא דארגו, אף על פי שהיה מקומו של רב הווא בפומבדיתא, ואפילו רחוק ממנו שלש פרסאות או אפילו טפי — אסור, ואינו חייב מיתה, דפריך עלה מאותו התלמיד שנתחייב מיתה

על שדורה ברחוק שלש פרסאות מרבי אליעזר, אבל אם לא נתחייב מיתה — לא הוה קשיא מידי, אפילו איכא איסורא במילתיה, ורבינא דסר סכינא בבבל — משמע שהיה רחוק הרבה מרב

אשי, והיה אסור שם אם היה תלמידו גמור כו', והא דאמרין בפרק קמא דסנהדרין (ה"ב) תנחום בריה דרבי אמי איקלע לאתרא, דרש לזו מותר ללנות חטין בפסח, אמרו ליה, לאו רבי מני

דמן צור איכא בהא? ותנא: תלמיד לא יורה הלכה במקום רב, אלא אם כן רחוק ממנו שלש פרסאות כנגד מוחה ישראל, צריך לומר דתלמיד חבר היה, ומשום הכי חוץ ללשלת פרסאות שרי,

והא דאמרין: בפניו אסור חייב מיתה, כל תוך שלש פרסאות חשיב בפניו, כדמשמע באותו תלמיד שדורה לפני רבי אליעזר, דאם היה תוך שלש פרסאות בין היה חייב מיתה, ומסתמא נמי

לא בפניו ממש היה, וכן בני אחרן מסתמא לא הוו בפני משה ממש, תיעק שיעור דגמרינן שלש פרסאות כנגד מוחה ישראל — מבני אחרן גמרינן לה, והתם חייב מיתה הוו, ואומר רבינו

יצחק, דווקא דכבר שניא דחדש לשואל, ואפילו ביעתא בכותחא ומגלת תענית כבי האי גונא איירי, ולא נקטינוהו אלא לאשמעינן דאפילו בחגי שהתלמיד בעצמו יודע שאינו טועה —

אסור להורות, אבל דבר שהשואל יודע שידע מנהגו של דבר הוה, כגון נותן טעם לפגם וכיוצא בו, דכשמועה לו היתר אין דומה לו דבר חידוש — שרי, ורבינא דסר סכינא בבבל — כעין דבר

חידוש הוא, שנטול שררה כדאמרין (חולין כ"ג), לא אמור להורות סבין לחכם אלא מפני כבודו של חכם.

אמר מר חרי הוא כדיר של בהמה — דנכרי לא אסר מידי, וכי דייר ישראל גביה קאמר

רבי מאיר דישאל אסור על ביתו של נכרי, אבל נכרי אינו אסור על ביתו של ישראל,

והתנן כו', הא דליתיה — לנכרי לא אסר, ואם יש שם ישראל אחר — אסור על ביתו של

נכרי, ואפילו ליתא לישראל: (ו')—הכי גרסינן, לעולם קסבר דירה בלא בעלים לאו שמה

דירה — ישראל דכי איתיה אסר — משום

דירה, דדירת ישראל שמה דירה, כי ליתיה נוח

רבנן — משום כי איתיה, אבל נכרי, דאפילו כי

איתיה לאו שמה דירה, אלא משום שמו ילמד

כו', דאחי ביומיה — שהלך למקום קרוב, ויבא

בו ביום, ואי שרית לזו קרוב שיבא — מטלטלי

נמי אחר שיבא, ולא מסקי אדעתיה: לישנא

אחריתא: הכי גרסינן: ואם יש שם ישראל אחר,

שרי ישראל עם ישראל אחר בבית אחד — הרי

זה הנכרי אסור עליו, דהכי שכחי דדיר, ורישא

דקתני הרי הוא כדיר של בהמה — בישראל

הדר יחיד עמו, דלא שכחי דדיר, ואתא רבי

אליעזר למימר עד שיהו דרין בשני בתים,

ומשום הכי מותבין לרבי מאיר: וביחדי לא

אסר, והתנן כי ואי אפשר לומר כן, דהא משנינן

הא דאיתיה לא דליתיה, וכיון דליתיה מוקמינן

לה, כי יש שם ישראל אחר עד עם חבירו בבית

מאי טעמא אסר נכרי? ועוד, דבתוספתא (פרק

חמישי) הכי גרסינן: ואם יש שם ישראל אחר —

הרי זה אסור, מפני שהוא כחצירו, ואי האי

אסור בנכרי קאמר — מאי "מפני שהוא

כחצירו"? ועוד, הא טעמא משום שמו ילמד

הוא, הלכה — ודרשין לה בפירקא ברבים,

מנהג — בפירקא לא דרשין, אבל אורווי מורין

לה בבא לישראל, ומאן דאמר נהגו — אורווי נמי

לא מורין, אבל אי עבדי — לא מחזין בידיהו,

קיימא לן — ביבמות פרק "החולץ" בסופיה

(מט"ב), משנת רבי אליעזר בן יעקב קב ונקי,

כלומר: במקומות מועטין מוכרז במשנה, אבל

נקי הוא — דהלכה כמותו בכל מקום, והכא

אמר שמואל דהלכה כמותו, ומשמע דפשיטא

לן דהכי הילכתא, מהו לאורווי תלמיד במקום

רבו — כיון דלא תליא בסברא ומילתא פשיטא

היא — שרי, או דילמא חוצפא הוא, **ביעתא**

ביצה לאוכלה, כבותח — שיש בו נסיובי דחללא, במילתא פשיטא הוא, **כען** מיני **מרב**

חסדא — אם מותר אם אסור, ולנסותו היה מתכוין, אם יורה במקום רבו, **ולא** **אורי** —

בשני דרב הווא רביה, כגון מגלת תענית **דכתיבא ומנחא** — אלו ימים אסורין להתענות,

להכי נקט מגלת תענית שלא היתה דבר הלכה כתובה בימיהו אפילו אות אחת חוץ

ממגלת תענית, ולהכי קרי לה מגלה, **ככפרי** — שם מקום, ולא היה מקומו של רב הווא,

ומקומו בפומבדיתא, ושתיין בבבל.

הגמרא מבארת את דברי הברייתא: אָמַר ר' שנינו בברייתא, 1
 הַצִּירָו שֶׁל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים – חצר שפתוחים אליה בתים שמתגוררים 2
 בהם נכרים בלבד, הֲרִי הוּא פְּדִיר שֶׁל בְּהֶמָה וכו', ואם יש שם 3
 ישראל אחד אוסר. כלומר, הנכרי אינו אוסר כלל, ומותר להוציא 4
 מביתו לחצר, לפי שביתו כדיר של בהמה, ואולם אם דר בחצר גם 5
 ישראל, אוסר הישראל להוציא ולהכניס מביתו של הנכרי לחצר 6
 ושבבית הנכרי אין לו רשות, ובחצר יש לו, והרי הן רשויות 7
 חלוקות, ואין להוציא מכאן לכאן. ומשמע, שמביתו של הישראל 8
 מותר להכניס ולהוציא לחצר, שרשותו של הנכרי בחצר אינה 9
 חשובה לאסור על ישראל להוציא מביתו אליה. וקשה, וְהָאֵין 10
 תֵּנִן – והלא אנו שנינו במשנה שְׁהָדָר עִם הָעוֹבֵד בּוֹכְבִּים בְּחָצֵר הֲרִי 11
 וְהַנִּכְרִי אוֹסֵר עָלָיו –על הישראל הדר עמו) להוציא ולהכניס 12
 מביתו שלו לחצר, ושלא כדברי הברייתא. 13
 מתרצת הגמרא: לֹא קָשָׁה, הֵא – מה ששנינו במשנה שהנכרי אוסר 14
 להכניס ולהוציא מביתו של ישראל לחצר, מדובר דְּאִיתִיה – 15
 שהנכרי נמצא בביתו באותה שבת, הֵא – ומה ששנינו בברייתא 16
 שאין נכרי אוסר את ביתו של ישראל, ורק ישראל אוסר את ביתו 17
 של הנכרי, מדובר שם לְאִיתִיה – שאין הנכרי נמצא שם בשבת זו, 18
 ולפיכך אינו אוסר. 19
 הגמרא מבררת את התירוץ. שואלת הגמרא: וּמַאי קָשָׁה – ומה 20
 סובר רבי מאיר, האומר שאין נכרי אוסר את ביתו של הישראל 21
 כאשר אין הנכרי בביתו, זו בחצר. אִי קָשָׁה – אם הוא סובר שדירה 22
 בְּלֹא בְּעָלִים שְׂמָה דִּירָה, שאף שהנכרי אינו שם בשבת, עדיין הוא 23
 נחשב כדר שם ויש לו רשות בחצר, אם כן אִפְּסִילוּ עוֹבֵד בּוֹכְבִּים נָמִי 24
 נִתְקַסֵּר – גם הנכרי יאסור להוציא מביתו של ישראל אפילו אינו 25
 שם בשבת זו, כשם שהוא אוסר כשהוא נמצא שם. וְאִי קָשָׁה – 26
 ואם הוא סובר שדירה בְּלֹא בְּעָלִים לֹא שְׂמָה דִּירָה, אִפְּסִילוּ יִשְׂרָאֵל 27
 נָמִי לֹא נִתְקַסֵּר – גם ישראל שאינו בביתו לא יאסור על האחרים 28
 את ההוצאה לחצר. והלא אין הדין כן, שישראל הדר בחצר אוסר 29
 לאחרים את ההוצאה גם כאשר אינו נמצא בחצר. 30
 מתרצת הגמרא: לְעוֹלָם קָשָׁה – סובר רבי מאיר שדירה בְּלֹא בְּעָלִים 31
 לֹא שְׂמָה דִּירָה, ושורת הדין שמי שאינו נמצא בחצר בשבת, בין 32
 נכרי ובין ישראל, אינו אוסר על אחרים להוציא ולהכניס מבתיהם 33
 לחצר, וְיִשְׂרָאֵל דְּכִי אִיתִיה אָסֵר – שכאשר הוא נמצא שם הוא 34
 אוסר מעיקר הדין, שדירת ישראל שמה דירה, כִּי לִיתִיה גִּזְרוּ בֵּיה 35
 רַבָּנִן – אף כאשר אינו נמצא בחצר גזרו חכמים שיאסור אגב 36
 האופן שהוא נמצא בחצר, אבל עוֹבֵד בּוֹכְבִּים, דְּכִי אִיתִיה – שגם 37
 כאשר הוא בחצר אינו אוסר מעיקר הדין אלא משום גִּזְרוּת שְׂמָה 38
 ישראל הדר עמו בחצר וְלִמַּד מִמֶּנּוּ, על כן כִּי אִיתִיה אָסֵר – 39
 כאשר הוא בחצר, הוא אוסר על ההוצאה וההכנסה מבית ישראל 40
 לחצר, משום הגזירה האמורה, אבל כִּי לִיתִיה לֹא אָסֵר – כאשר 41
 אינו בחצר לא גזרו שיאסור. 42
 הגמרא מבררת את הדין האמור, שנכרי אינו אוסר כאשר אינו 43
 בחצר באותה שבת. מקשה הגמרא: וְכִי כאשר הנכרי לִיתִיה –אינו 44
 בחצר, לֹא אָסֵר להוציא ולהכניס מהבית לחצר, וְהָתֵנִן – והלא 45
 שנינו במשנה (הלן פ.), הַמִּנִּית אֶת בֵּיתוֹ וְחָלַף לוֹ לְשִׁבּוֹת פְּעִיר 46
 אֲחֵרָה, אֲחֵד נִכְרִי וְאֲחֵד יִשְׂרָאֵל – בין אם החולף הזה נכרי ובין 47
 אם הוא ישראל, אוֹסֵר על הנשארים להוציא לחצר, עד שיעברו 48
 עמו או שיבטל את רשותו (ואם הוא ישראל) או עד שישכרו ממנו 49
 את רשותו (ואם הוא נכרי), דְּכִרִי רַבִּי מֵאִיר. הרי שנכרי אוסר גם 50
 כאשר אינו בחצר. 51
 מתרצת הגמרא: הָתֵם – שם במשנה מדובר דְּאִתִּי בְּיִמִּיה – שנכרי 52

המשך מעמוד קעו

עתה מביאה המשנה דין המוסכם על דעת הכל: וְלִמּוּדֵי – 1
 ולאדם השוכנת או נותן עירובו מחוץ לעיר, ומודד אלפיים 2
 אמה לתחומו ונכנס לתוך העיר, שְׁאֵמָרֵי חכמים שנוֹתְנִין לוֹ 3
 אֲלֵפִים אֲמָה לכל רוח ממקום שבייתו או מעירובו, בזה מודים 4
 חכמים לרבי עקיבא שְׁאֵפְּסִילוּ אִם סוּף מִדְּתוֹ כֶּלֶה פֶּאֱמַצֵּעַ מִעֲרָה 5
 אינו מזהלף יותר. כלומר, אף על פי שחלקו חכמים על רבי 6
 עקיבא באדם הנותן עירובו בעיר, שלפי שיטתם כל העיר 7

זה שהניח את ביתו וחלף לו, הלך למקום קרוב והוא עתיד לחזור 53
 בו ביום, ואף שכל עוד הנכרי אינו שם הרי שמעיקר הדין אינו 54
 אוסר את ההוצאה מהביתם לחצר, וכאמור לעיל, מכל מקום גזרו 55
 חכמים שיאסור, שמה ימשיכו להוציא לחצר גם אחר שיחזור, 56
 שלא יעלה על דעתם שמעתה שחזר ההוצאה אסורה. 57
 הגמרא מביאה את פסק ההלכה: אָמַר ר' יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, 58
 הִלְכָּה פְּרִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, שאין הנכרי אוסר אלא כאשר דרים 59
 בחצר לפחות שני ישראלים. וכיון שהלכה פסוקה היא, אפשר 60
 לדורשה בדרשה לרבים. וְכִי הוּנָא אָמַר, אין זו הלכה, אלא רק 61
 מִתְּנֵה הוּא שנהגו פְּרִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב. על כן, אין לדרוש זאת 62
 ברבים, אולם מורים כן למי שבא לשאול מה לעשות. וְכִי יוֹתֵנִן 63
 אָמַר, נִתְּנוּ הָעָם פְּרִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב, אף שאין דורשים כן ואין 64
 מורים כן, שלא הזכיר כן להלכה, מכל מקום אין מוחלים במי 65
 שנהגו כרבי אליעזר בן יעקב ומיקל להוציא ולהכניס מבית לחצר 66
 במקום שאין דר שם אלא ישראל אחד. 67
 כהמשך לאמור לעיל שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב, דנה הגמרא 68
 אם מותר למורה הוראה להורות הלכה זו אף במקום רבו: אָמַר 69
 לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, קִיָּיָא לִן –מקובל בידנו) ביבמות (טז) כי מִשְׁנֵת 70
 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב קָב וְנָקִי, כלומר דבריה מועטים כקב שהוא 71
 מידה קטנה, שלא הובא מדבריו במשניות (ובברייתות) אלא מעט, 72
 אולם כל אשר הובא בהן הוא סולת נקיה, שהלכה כמותו בכל 73
 מקום, ולפיכך ודאי שהלכה כמותו במה שאמר במשנתו (לעיל סא) 74
 שאין נכרי אוסר על ישראל לטלטל בחצר עד שיהיו שם שני 75
 ישראלים האוסרים זה על זה, וכן אָמַר ר' יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל 76
 שֶׁהִלְכָּה פְּרִי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב בכך, ומעתה יש לשאול, מֵהוּ 77
 לתלמיד לְאִוְרֵי –(להורות) הלכה זו פְּקֻסִּים רַבִּי, האם נאמר שכיון 78
 שהלכה פשוטה היא ואינה תלויה בסברא, מותר הדבר, או שמה 79
 גם הלכה זו אין לתלמיד להורות במקום רבו, שחוצפה היא. 80
 אָמַר לִיה ר' יוֹסֵף אבִי, הלא אִפְּסִילוּ את דין אכילתה של בִּיעֲתָא 81
 בְּכוֹתָא –(ביצה בכותח) (כעו) [בְּעִין] מִיָּנִיה –שאלתי ממנו) מִרַב 82
 חֲסִידָא כֹּל שֶׁנִּי –(שנותיו) דְּרַב הוּנָא רבו, שפוצתו כלות את רב 83
 חסידא אם יורה הלכה זו במקום רבו, ועל כן שאלתי בכל אותן 84
 שנים אם מותר לאכול ביצה בכותח, וְלֹא אֲוִיר – לא הורה דבר, 85
 משום 'מורה הלכה במקום רבו', ואף שהיא הלכה פשוטה ביותר, 86
 וכל שכן שהוראה זו, שהלכה כרבי אליעזר בן יעקב, שאינה 87
 פשוטה כמותה, שאין לתלמיד להורות אותה במקום רבו. 88
 הגמרא מביאה מה שלמד אבִי מדברי רבי יוסף הללו: אָמַר לִיה רַב 89
 יַעֲקֹב בֶּן אָמָּה לְאֲבִי, בְּנוֹ מִגִּלְתִּי תַעֲנִית, שנכתב בה אלו ימים בשנה 90
 אסורים בתענית, דְּכִתְבִּיהָ וּמִנָּה –שהיא כתובה ומנוחתה וגלויה 91
 לכל לראות מה כתוב בה, מֵהוּ לְאִוְרֵי בְּאִתְרִית דְּרַבִּיה – האם 92
 מותר לתלמיד להורות ממנה הלכה במקום רבו, שנאמר שדבריה 93
 גלויים לכל, שמה אין איסור בדבר. אָמַר לִיה אבִי לרבי יעקב בר 94
 אבא, הֲכִי –(כך) אָמַר ר' יוֹסֵף, אִפְּסִילוּ את דין אכילתה של בִּיעֲתָא 95
 בְּכוֹתָא –(ביצה בכותח) (כעו) [בְּעִין] מִיָּנִיה –שאלתי ממנו) מִרַב 96
 חֲסִידָא כֹּל שֶׁנִּי –(שנותיו) דְּרַב הוּנָא רבו, וְלֹא אֲוִיר – ולא הורה לי 97
 דבר, משום 'מורה הלכה במקום רבו', ואף שהיא הלכה פשוטה 98
 ביותר, כדלעיל, ומכאן יש ללמוד שכל שכן שאין לתלמיד 99
 להורות ממגילת תענית במקום רבו. 100
 הגמרא מביאה מעשים של תלמידים שהורו בחיי רבותיהם שלא 101
 במקומם: רַב חֲסִידָא אֲוִיר – הורה הלכה בְּכַפְרִי (שם מקום), בְּעִין 102
 –(בשנותיו) דְּרַב הוּנָא, לפי שלא היה מקומו של רב הונא שם אלא 103
 בפומבדיתא. 104

נידונית לו כארבע אמות, מכל מקום מודים הם לו ב'מודד', 8
 דהיינו באדם ששבת מחוץ לעיר או בעיר אחרת ומודד אלפיים 9
 אמה של תחומו ומגיע לעיר או למערה, שבאופן כזה אין 10
 העיר או המערה נידונים לו כארבע אמות, ואף על פי שיש 11
 בהם דיורים, אלא עולים הם לו לתחום אלפיים אמה שלו, 12
 ואם כלה תחומו באמצע העיר או המערה אינו רשאי להמשיך 13
 ולילך עוד כלל. 14

הגמרא מבארת מדוע נענש. שואלת הגמרא: מדוע נענש רבי
אלעזר מהגרוניא על כך שלא הראה את הסכין לרב אחא בר
יעקב אלא בדקו בעצמו, והאמר [והלא אמר] רבא שצורבא מרבנן
הו' לנפשיה – בודק סכין לעצמו ואינו צריך לחשוש לכבודו של
חכם. משיבה הגמרא: שאני התם – שונה מה שהיה שם, דאחילולו
[והשתחילו] לדבר בכוונה ואמר 'לא ליחוש ליה לסבא', וכיון
שכבר דיברו על כך, לא היה לו לרבי אלעזר מהגרוניא ללול
בכבודו, אלא היה לו לתת לו את הסכין לבדיקה. ואי בעית אימא
– ואם תרצה אמור לבאר מדוע נענש, לפי ששאני [והנה] רב אחא
פר יעקב משאר חכמים משום דמוסלג הוא, שהיה זקן וחכם מאוד,
ועל כן היה להם להקפיד על כבודו יותר ולתת לו לבדוק את
הסכין אף שהשיטה היא להם עצמם, ובאופן זה לא אמר רבא
שאין צריך להראות לו את הסכין.

דין הוראת הלכה במקום הרב כאשר היא באה למנוע מלעבור
איסור: אמר רבא, ולא פרושי מאיפוקא – להורות הלכה בכדי
להפריש אדם ולמנוע מלעבור איסור, אפילו בפניו של רבו שפיר
דמי – מותר הדבר, והיינו שאם תלמיד רואה אדם העומד לעבור
איסור ורבו שם ושוקק ואינו מוחה בו, מותר לתלמיד לגעור בו,
ואין בכך משום הוראת הלכה במקום הרב.

הגמרא מביאה מעשה מענין זה: רבינא היה יתיב קמיה [והיה יושב]
לפניו דרב אשי רבו, חזיה ליה להוא נכרא דקא אסר ליה לחמריה
בצינתא בשבתא – ראה אדם שהיה קושר את חמורו בדקל בשבת.
קאמ רבי קלא – גער רבינא אדמו, לפי שאמרו חכמים שאין
להשתמש באילן בשבת וקשירת החמור בדקל היא שימוש בו, ולא
אשנה ביה – ואולם הלא לא השיגו בו והמשיך במעשיו. אמר ליה
רבינא לאותו אדם, ליהוי האי נכרא בשמחתא – יהיה אותו אדם
[והיינו הקושר] בנידוי על שהוא עובר על האיסור. לאחר מכן אמר
ליה רבינא לרב אשי, בי האי גוונא – באופן זה שנעשה לפניך,
שגערתי באותו אדם על מעשיו, מי מתחנא באפקריתא – האם
נראה הדבר כחוצפה, ולא היה עלי לעשות זאת. אמר ליה רבו
אשי, אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה' [משל כא ל], שאין
חשיבות לחכמה ותבונה נגד ה' והיינו שכל קיום שיש בו חילול
השם אין חולקין בכו' לרב, ועל כן טוב עשית שמחית בו.

דין נוסף: אמר רבא, תלמיד הבא להורות הלכה בחיי רבו, בפניו
של רבו, אסור הדבר, ואם הורה חייב מיתה בידי שמים, ואם שפא
בפניו, אסור, ואם הורה אין חייב מיתה.

הגמרא דנה בדבריו רבא. מקשה הגמרא: והמורה שלא בפניו של
רבו לא חייב מיתה, והא [והלא] תניא בברייתא, רבי אליעזר [בן]
יעקב אומר, לא מתו נרב ואביהוא בני אהרן כאשר הביאו אש זרה
על המזבח, [עד] [ואלא על] שהזרי חלקה בפני משה רבן שיש
להביא אש זו. מאי דרש – מהיכן למדו לעשות מה שעשו, שנאמר
[ויקרא יז] 'ונתנו בני אהרן כהן אש על המזבח', אמרו נרב ואביהוא,
אף על פי שהאש יורדת מן השמים מנחה להביא מן הקדושים, ועל
כן הביאו אש זרה, ואף שצדקו בכך, נענשו על מעשיהם, לפי שלא
היה להם להורות הלכה בפני משה. עוד מעשה בתלמיד אחר
שהיה לו לרבי אליעזר שהורה חלקה בפניו, אמר רבי אליעזר לאימא
שלום אשתו, תמיה אני אם יוציא זה שנתו ויחיה גם בעוד שנה,
ואכן לא הוציא אותו תלמיד את שנתו, שמת בתוך אותה שנה.
אמרה לו אימא שלום לרבי אליעזר, וכי נביא אתה שאמרת שלא
יוציא שנתו ואכן כך היה. אמר לה, לא נביא אנכי ולא בן נביא
אנכי, אלא כך מקובלני מרבתי, כל המורה חלקה בפני רבו חייב
מיתה, ועל כן ידעתי שלא יוציא שנתו. ואמר רבא בר בר חנה אמר
רבי יוחנן, אותו תלמיד שהורה הלכה בפני רבי אליעזר ולא הוציא
שנתו, יהודה בן גוריא היה שמו, ויהיה יהודה בן גוריא חלוץ חמור
[ומרבי אליעזר] שלש פראות. נמצא שאף תלמיד המורה הלכה
שלא בפני רבו, חייב מיתה, שעל כן מת יהודה בן גוריא שהורה
הלכה במרחק של שלש פרסאות מרבי אליעזר, וקשה על מה
שאמר רבא שהוראה שלא בפני אסורה אך אין חייבים עליה
מיתה.

רב המנונא אורי – הורה הלכה בעיר הרקא דבנאה ארניו [ושם]
אדם], בשני [בשנותיו] דרב הספא רבו, לפי שלא היה רב חסדא
גר בעיר זו.

הגמרא מביאה מעשה נוסף מענין זה, וממנו מתבאר אימתי מורה
תלמיד בחיי רבו שלא במקומו: רבינא סר ספינא – בדק סכין
שחיטה בעיר אחת בבבל, שהביאה השוחט לפניו שיבדקה,
ובדקה לו. ומאחר שתקנת בדיקת סכין על ידי חכם היא משום
כבוד החכם, נמצא שנטל בכך את עטרת כבוד העיר, והרי זו
כהוראה בפני רבו. אמר ליה רב אשי רבו, מאי טעמא עבר מר הכי
– מה טעם עשה אדוני כן, להורות הלכה בפני רבו. אמר ליה רבינא
לרב אשי, והא רב המנונא אורי – הורה הלכה בעיר הרקא דארניו,
בשני [בשנותיו] דרב הספא רבו, לפי שלא היה רב חסדא דר בה,
ואף אני לא הוריתי בעירך מתא מחסיא אלא בעיר אחרת במדינת
בבל. אמר ליה רב אשי לרבינא, הלא לא אורי אתמר – מה שנאמר
הוא שלא הורה שם, ושלא כדברך. אמר ליה רבינא, אתמר אורי
ואתמר לא אורי – נאמר שהורה ונאמר שלא הורה, ושניהם אמת,
בשני [בשנותיו] דרב הונא רביה [ברבו] של רב המנונא, אז הוא
לא אורי [שלא הורה], לפי שאין מורה התלמיד הלכה בחיי רבו
ואפילו במקום אחר, ואורי – ומה שנאמר שהורה היה זה בשני
[בשנותיו] דרב הספא, תלמיד חבר דליה, של רב חסדא, היה
[והיה] רב המנונא, ותלמיד חבר מורה הלכה בחיי רבו כאשר הוא
במקום אחר, ואנא נמי [ואף אני], תלמיד חבר דמר אנא [ואני] – של
אדוני אני, ולכן אני להורות הלכה במקום אחר.

דין נוסף בהלכות הוראת הלכה לתלמיד במקום הרב: אמר רבא,
צורבא מרבנן הו' לנפשיה – תלמיד חכם יכול לראות לעצמו סכין
של שחיטה, דהיינו שיכול הוא לבדוק סכין של שחיטה בכדי
לשחוט בה בהמה שלו, ואינו צריך להראותה לרבו.

הגמרא מביאה מעשים שונים השייכים לדין זה: רבינא איקלע
[הודמן] למחוזא עירו של רבא והתאכסן במקום מסוים, אייתי
אושפזיבוכיה ספינא וקא מחוי ליה – הביא בעל האכסניא סכין
והראה לו אותה שיבדקה על מנת שיוכל לשחוט בה. אמר ליה
רבינא לבעל האכסניא, ויל אמטייה [ולך והביאנה] לרבא,
שיראנה. אמר ליה בעל האכסניא לרבינא, לא סבר מר הא דאמר
רבא – האם אין אדוני סובר את דברי רבא שצורבא מרבנן
[תלמיד חכם] הו' לנפשיה – בודק סכין של שחיטה כאשר
שוחטים לו עצמו, ואף כאן נועדה סכין זו לשחוט בה לצורכך,
ויכול אותה לראותה בעצמו. אמר ליה רבינא לבעל האכסניא, אנא
מרבנן ובינא – הלא אין הברש שלי אלא אני קוהו ממך, ואין זה
נחשב שרואה אני את הסכין לעצמי, שרק כאשר הבהמה היא
שלי מותר לי לראות את הסכין, ולא כאשר היא נעשית עבורך
למוכרה לי.

[סימן לשמות האמוראים דלהלן לפי סדרם, ויל"א (להני"א)]
[מהני"א] מחלי"ף איק"א ויעק"ב]

רבי אליעזר מהגרוניא ורב אחא בר תחליפא איקלעו [הודמנו] לרבי
[אל] רב אחא בריה [בנו] דרב איקא, בארתייה [בעיר] דרב אחא
בר יעקב. בעי [והפיו] רב אחא בריה דרב איקא למיעבר להו עינלא
תילתא – לעשות להם עגל שגדל שליש גידולו, דהיינו לשחוטו
להם שיאכלו מברשו, אייתי ספינא וקא מחוי להו – הביא רב אחא
בריה דרב איקא סכין והראה אותה להם קודם שחיטה שיבדקה.
אמר להו רב אחא בר תחליפא לרבי אלעזר מהגרוניא ולרב אחא
בריה דרב איקא, בתמיחה, לא ליחוש ליה לרבא – האם לא נחשוש
לכבודו של זקן, הוא רב אחא בר יעקב, ונבדוק סכין בעירו תחת
אשר הוא יבדקנה. אמר להו רבי אליעזר מהגרוניא לרב אחא בר
תחליפא ורב אחא בריה דרב איקא, הכי [וכן] אמר רבא, צורבא
מרבנן [תלמיד חכם] הו' לנפשיה – בודק סכין של שחיטה כאשר
שוחט לעצמו, ואף כאן שוחטים אנו לעצמנו ועל כן איננו צריכים
לתת את הסכין לרב אחא בר יעקב שיבדקה. הו' ואיעניש – בדק
רבי אלעזר מהגרוניא את הסכין, ונענש רבי אליעזר מהגרוניא על
כך שלא חשש לכבודו של רב אחא בר יעקב.

עירובין. פרק שישי - הדר דף סג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסט

תוספות

רש"י

1 חרתא — שם העיר. דארנו — שם האיש שבנאה, והוא אמגושי. כך ראיתי בתשובת
2 הגאונים. **סר ספינא** — בדק סכין לטבח. ולא אמרו להוראת סכין לחכם אלא מפני כבודו
3 של חכם. ונמצא רבינא נוטל לו עטרת כבוד העיר, ורב אשי רבו במתא מחסיה הוה, והיא
4 מובל: **הא רב המנונא אורי בחרתא דארנו** — הואיל ולא היה רבו דר בה, אף על פי
5 שהיה בבבל. ואני לא הוריתי במתא מחסיה
6 שהיא מקומן. תלמיד חבד — חכם כמותו. אלא
7 שלמד ממנו דבר אחד או יותר. **לנפשיה** — בדרך
8 סכין לשחוט בו הוא עצמו בהמה שלו, ואין
9 צריך להראות לרבו. **למחוזא** — אתריה דרבא.
10 **אנא מיוזן ובינא** — כי אבינא מהאי בישרא
11 בדמי, אנא ובין לה מינך. הלכך, לאו לנפשאי,
12 אלא כשאר טבאטא הוית לי. **עילא תילתא** —
13 גדל שלישי, וזהו הוא עומד בעיקר טעם בשור,
14 כדתנן (בבא מציעא סח,א), ומגדלן אותן עד
15 שיהו משולשין. ואמרנן נמי (שם סט,א) מותר
16 שלש — בשכר. אלמא: אורחיה עד שלש.
17 לישנא אחרינא: שליש לבטן וקשה לי. הא
18 דאמר בעלמא (סנהדרין סה,ב) רב חנינא ורב
19 אושעיא הוו עסקי בספר יצירה, וכל מעלי
20 שבתא אורי עלאל תילתא, דהתם מלא
21 שליש לבטן איכא? הא לא היה בבטן מעולם.
22 לא ליחוש לפבא — לרב אחא בר יעקב.
23 ובתמיהה קאמר. דאתחילו בכבודו — מאור
24 שנאמר לו דניחוש לסבא ותחתילו לדבר
25 בכבודו, לא היה לו לזלול דבר. ואיבעית אימא
26 שאני רב אחא בר יעקב דמפלגי — הרבה מאד.
27 היה זקן וחכם. ולאפרושי מאיסורא — ראה
28 תלמיד אדם רוצה לעבור עבירה ורבו שם
29 ושותק — מותר לתלמיד לקפץ ולגער.
30 **בצינתא** — בדקל, ואין משתמשין באילן משום
31 שבות. אמר ליה — רבינא לרב אשי, הא מילתא
32 דעבדת קמן השתא מי הויא אפקירותא חוצפה
33 או לא. אין חכמת גוי' — אין תורת חכמה וכבוד
34 ותבונה ויועץ עומדת כנגד חילול השם. בפניו
35 אסור — להורות וחיוב מיתה בידי שמים והא
36 דרבא לאו לאפרושי מאיסור קאי אלא על הבא
37 לישאל. בפניו הוה — והאי דקתנא רחוק ממנו
38 — שהיה רחוק מקומו ממקום רבו שלש
39 פרסאות. מיהו, לא גורי — קמיה אורי. והא
40 רחוק ממנו קאמר — ואי הוראה לאו רחוק ממנו
41 הוה, מאי אתא רבי יוחנן לאשמעינן. **צפנתי**
42 **אמרתך** — כנסתי דברי מלהורות, במקום
43 שאנא חושא עליהן. צדק — דברי תורה. עירא
44 **היארי** — רבו הוה, כדכתיב "היה כהן לדוד" —
45 רבו לדוד. מוריון אותו מגדולתו — לעיל קאי
46 אדועירי. ממורה הלכה בפני רבו. **את אחי אבא**
47 **צוה** — דחלק כבוד למשה, כדכתיב "אשר צוה ה'
48 את משה" והורה להכות גיעול "אך את חוהב".
49 **אינש** — לידר מגדולה שפסקו לו מקמי הכי.
50 דכתיב ולפני אלעזר הכהן עומד ושאל לו —
51 שהיה עתיד יהושע להיות צריך לישאל דבר
52 ההלכה ממנו. **אשכחן** — לאחר מיתת
53 משה דאיצטרך ליה יהושע לאלעזר לשאול
54 כלום. מותיב — משיב דבר מורה הלכה. לשאול
55 — למיתה. כלאם — ראויים הם לכך, דהוי ליה
56 כמורה הלכה.

1 **רב המנונא אורי בחרתא דארנו בשני דרב חסדא.**
2 **רבינא סר ספינא בבל.** אמר ליה רב אשי: מאי
3 **טעמא עבד מר הכי? אמר ליה: והא רב המנונא**
4 **אורי בחרתא דארנו בשני דרב חסדא.** אמר ליה:
5 **"לאו אורי"** אתמר. אמר ליה: אתמר אורי, ואתמר לא
6 אורי. **בשני דרב הונא רביה** - הוא דלא אורי, ואורי
7 **בשני דרב חסדא, דתלמיד חבר דיליה הוה. ואנא**
8 **נמי, תלמיד חבר דמר אנא.** אמר רבא: צורבא מרבנן
9 **הוי לנפשיה.** רבינא אקלע למחוזא, אייתי אושפזכניה
10 **ספינא וקא מחוי ליה.** אמר ליה: זיל אמטייה לרבא.
11 **אמר ליה: לא סבר מר הא דאמר רבא צורבא מרבנן**
12 **הוי לנפשיה! אמר ליה אנא מיוזן ובינא.** (סמין ויל"א)
13 **להנייא מחל"ף איק"א ויעק"ב** רבי אלעזר מהגורוניה
14 **ורב אבא בר תחליפא אקלעו לבי רב אחא בריה**
15 **דרב איקא באתריה דרב אחא בר יעקב.** בעי רב
16 **אחא בריה דרב איקא למיעבד להו עיגלא תילתא,**
17 **אייתי ספינא וקא מחוי להו.** אמר להו רב אחא בר
18 **תחליפא: לא ליחוש ליה לסבא? אמר להו רבי אלעזר**
19 **מהגורוניה, הכי אמר רבא: צורבא מרבנן הוי לנפשיה.** חיו - ואיעניש רבי אלעזר מהגורוניה.
20 **והאמר רבא: צורבא מרבנן הוי לנפשיה! שאני התם דאתחילו בכבודו.** ואי בעית אימא:
21 **שאני רב אחא בר יעקב, דמופלג.** אמר רבא: ולאפרושי מאיסורא - אפילו בפניו שפיר
22 **דמי. רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי, חזייה לההוא גברא דקא אסר ליה לחמריה בצינתא**
23 **בשבבתא, רמא ביה קלא ולא אשגח ביה.** אמר ליה: ליתיה האי גברא בשמטא! אמר ליה: כי
24 **האי גורנא מי מתחזא כאפקירותא? אמר ליה: "אין חכמה ואין תבונה ואין עצה לנגד ה'", כל**
25 **מקום שיש בו חילול השם - אין חולקין בבוד לרב.** אמר רבא: בפניו - אסור, ותייב מיתה,
26 **שלא בפניו - אסור, ואין חייב מיתה.** ושללא בפניו לא? והא תניא, רבי אלעזר אומר: לא
27 **מותו בני אהרן עד שהורו הלכה בפני משה רבן.** מאי דרש? "ונתנו בני אהרן הכהן אש על
28 **הקזב"** אמרו: אף על פי שהאש יורדת מן השמים - מצוה להביא מן הקדושים. ותלמיד אחד
29 **היה לו לרבי אלעזר שהורה הלכה בפניו.** אמר רבי אלעזר לאימא שלום אשתו: תמיה אני
30 **אם יוציא זה שנתו, ולא הוציא שנתו.** אמרה לו: נביא אתה? אמר לה: לא נביא אנכי ולא
31 **בן נביא אנכי, אלא כך מקובלני: כל המורה הלכה בפני רבו חייב מיתה.** ואמר רבה בר בר
32 **חנה אמר רבי יוחנן: אותו תלמיד יהודה בן גוריא שמו, והיה רחוק ממנו שלש פרסאות?!**
33 **בפניו הוה.** והא רחוק ממנו שלש פרסאות קאמר! וליטעמך שמו ושם אביו למה? אלא:
34 **שלא תאמר משל היה.** אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן: כל המורה הלכה בפני רבו
35 **ראוי להבישו נחש, שנאמר: "וענן אליהו בן פרקאל הבוין ויאמר צעיר אני לימים וגו' על בן**
36 **וחלתי" וכתוב: "עם חמת זוהלי עפר."** ועירי אמר רבי חנינא: נקרא חוטא, שנאמר: "בלבי
37 **צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך."** רב המנונא רמי, כתיב: "בלבי צפנתי אמרתך" וכתוב:
38 **"בישרתי צדק בקהל רב!" לא קשיא: פאן - בזמן שעירא היארי קיים, פאן - בזמן שאין עירא**
39 **היארי קיים.** אמר רבי אבא בר זבדא: כל הנותן מתנותיו לכהן אחר - מביא רעב לעולם,
40 **שנאמר: "עירא היארי היה כהן לדוד", לדוד הוא דתוה בהן, לכולי עלמא לא? אלא שהיה**
41 **משגג לו מתנותיו.** וכתוב בתריה: "ויהי רעב בימי דוד". רבי אלעזר אומר: מורידין אותו
42 **מגדולתו שנאמר: "ויאמר אלעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו'." אף על גב דאמר להו: לאחי**

1 **רב המנונא אורי בחרתא דארנו** — תרי רב המנונא הוו, חד שהיה תלמידו של רב חסדא
2 כדמשמע באבא, ובפרק קמא דקדושין (כה,א), גבי סבי דגוריא דאמר ליה רב חסדא לרב
3 המנונא זיל צניעיה. ועוד היה אחר שהיה תלמידו של רב, כדלעיל בפרק "כיצד מעבירין"
4 (נד,א), דאמר ליה רב לרב המנונא: ברי מדאית לך אוטיב לך.
5 **מאי** דרש ותנו בני אהרן הכהן אש על המזבח
6 אף על פי שהאש יורדת מן השמים מצוה
7 להביא מן ההודים — לכאורה משמע שהקטרת
8 שהקטירו — על מזבח החיצון היה, והוראת שעה
9 היתה, כדאשכחנא בקטרת של נשיאים,
10 כדאמרין בשילוח "התכלת" (מנחות ג,ב). דאי על
11 מזבח הפנימי הקטירו — מאי שייכא אותה דרשה
12 לשם? והא לא היה יורד אש על מזבח הפנימי
13 לשם קטרת! ודא קיימא לן בפרק "אמר להן
14 הממונה" (יומא ג,א) דמערכה שניה שעל מזבח
15 החיצון לקטרת. מיהו ב"תורת כהנים" משמע
16 שלבית קדש הקדשים נכנסו להקטיר, ולשם
17 נשרפו, וצריך עיון.
18 **כל** הנותן מתנותיו לכהן אחר כך — הא דקרי
19 ליה עירא דאריא, אף על פי שהיה כהן —
20 שמו אביו מאחריו ואמנו ממנו. כדאמר בגמלה
21 (יב,ב) אביו מבנימין ואמנו מיהודה, ופשיטה דקרא
22 כהן לדוד — לאו כהן ממש הוא, אלא שר. כמו
23 דאמר "ובני דוד כהנים היו" (שמואל ב ח).
24 **מביא** רעב לעולם — ואף על גב דכתיב: "על"
25 שאול ועל בית הדמים — הא והא גרם,
26 וסמוכין קדרש.

מיד

43 **אבא צוה ואותי לא צוה** - אפילו הכי אינש. דכתיב: "ולפני אלעזר הכהן הכהן יעמוד" - ולא אשכחן דאיצטרך ליה יהושע. אמר רבי לוי:
44 **כל דמותיב מלה קמיה רביה** - אזיל לשאול בלא ולך, שנאמר: "וענן יהושע בן נון משרת משה מבורחו ויאמר אדוני משה כלאם".
וכתיב:

מיר יולך יהושע בלילה ההוא בתוך העמק — גרסינן. וגרסינן נמי: מלמד שהלך בעומקה של הלכה כו'. ובמלחמה עי כתיב בפרשה אחרונה "ולך" אבל התם כתיב "בתוך העם", והא דקאמר מיד — לאו לאלתר הוה, אלא כשהופנה הלך בעומקה של הלכה. אבל לבתר מעשה דמלאך טובא הוה.

כל זמן שארון ושכינה שלא במקומן ישראל

אסורין בתשמיש המטה — תימה לרבינו יצחק: דגבי עובדא של אוריה החתי היה ארון שלא במקומו, דכתיב: "הנה" הארון ישראל ויהודה (חונים) וישיבים בסוכות ואדוני יזאב ועבדי אדוני על פני השדה חונים ואני וגו' (אשכנז) וולשכב עם אשתי, דמשמע שהיו אחרים מותרים בתשמיש המטה, אלא שאוריה החתי היה מחמיר על עצמו לפי שהיו ישראל בצרה, דהא קאמר ליה דוד: "ולך" רד לביתך". ועד קאמרין בפרק "חלק" (סנהדרין ק"א) גבי דוד שהפך משכבו כי לילה למשכבו של יום, ונתעלמה ממנו הלכה זו כו', משמע: בלילה היה מותר. ואומר רבינו יצחק: דשני ארונות היו, אחד שבו שביר הלחות מונחים, ואותו היו מקדשין במלחמות, כדכתיב בספרי: "אדון בית ד' נסע לפנים ימים" — זה שיוצא עמהם במחנה, והוא ארון עץ שעשה משה בעלותו לסיני, כדכתיב בלחות אחרונות במשנה תורה: "ועשית לך ארון עץ", ותחלה שם בו גם לחות אחרונות, כדכתיב: "ואשים את הלחות בארון אשר עשיתי", עד שנעשה ארון של חדש שעשה בצלאל, ואז נתנו בו לחות אחרונות, כדכתיב: "ונתת אל הארון את העדות אשר אתן אליך", וכן עשה, כדכתיב בויקרא: "ובזהוהו איירי הבא שהיו נאסרין בתשמיש המטה כשלא היה במקומו, ואותו לא היו רגילין לחולקין במלחמה. כדכתיב בשליח: "מי יעצלו מיד האלהים הארורים האלה כי לא היתה כזאת מתמול שלשום", שלא היו רגילין להחליבו, ואז כשהולכיהו לקו וגלה כדמפרש רש"י התם, ומה שהיה עמקו במלחמה יהושע — על פי הדיבור היה עושה הכל. והא דרדשינן בפרק קמא דבבא בתרא (ד"א): "אין בארון רק כו'", מלמד

שהלחות ושכירי הלחות מונחים בארון — היינו ארון שעשה בצלאל כדמשמע דתם — זה היה בבית עולמים, בדשלה כתיב האי קרא. ואפילו לזמן דרדשינן מ'אשר שברת ושמתם בארון — היינו בבית שדוהת מונחת עדי עד. ובירושלמי איבא פלוגתא בפרק "משוח מלחמה" דיש מי שאומרים ארון אחד היה, וקאמר התם קרא מסייע ליה לרבי יהודה. פירוש: שאומר ששני ארונות היו, "הארון וישראל וישיבים בסוכות", והלא ארון בציון היה, מאי עבדין ליה רבנן שאומרים ארון אחד היה? אלא שהיה דקדור עד שלא נבנה בית הבחירה. פירוש: דבסוכות דקאמרין לא שהיה עמדם במלחמה, אלא כלומר שהיה בקדור של חול שאינו בית המקדש, אף על פי שבבך לא היו נאסרין בתשמיש המטה וגם אוריה עצמו היה נשוי בת שבע — אם כן לא היה מחמיר על עצמו לפרוש מן האשה בשביל שאינו במקדש, מכל מקום כיון דאיכא חרתי לרשעותא דישאל היה במלחמה יושבין בסוכות וגם ארון אינו במקדש — היה רוצה להחמיר על עצמו. ואי היה גרס בירושלמי שהיה שלא בקדור פירוש אלא בתוך היריעה — נחא טפ, ולשונא דקדור לא משמע שיהא חול. **לחמן** בר ריסתק — רבינו חננאל גרס "המך". **במילוי** רשומייכו לגבי חד מנייכו — פירש בקונטרס: אף על גב דאיהו אסירי להוציא מחצרותיו למבוי, כדתנן: נתנו לו רשות — הוא מותר דין אסורין, אהני ליה מיהו לטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו, וכלים ששבתו בבית היחיד ששבתו רשותא אצלו. דאי לאו הכי הוה אסירי לטלטלי ביה, כדאמרין במסכת שבת פרק "רבי אליעזר אומר אם לא הביא" (ק"ב), דמבוי שלא נשתתפו בו עבדין חצירות עם הבתים — אין משתלטי בו אלא בארבע אמות, לא עירבו חצירות עם הבתים — מותר לטלטל בכלו, דכשעירבו חצירות עם הבתים שכחו מאני דבתים בחצר, וגזרינן דלמא אתי לאפוקיהו מחצר למבוי, לפיכך אסור לטלטל במבוי אלא בארבע אמות. אבל בשלא עירבו, דלא שכחו מאני דבתים בחצר — ליכא למיגור. דאי משום דלמא אתי לטלטלי כלים ששבתו בחצר למבוי — רב לעשימה, דאמר לקמן (נ"א), הלכה כרבי שמעון דאמר חצר וקרפא ומבוי רשות אחת הן, והוא שלא עירבו, כדפירש התם בקונטרס. וקשיא לרבינו יצחק: דמסתמא הני דשעתין היו מערבין חצירות עם הבתים, ורשות המבוי לבדו היו מבטלין. דאי לאו הכי מערבין — אם כן היו מפסידין כל החצירות, שלא היו יכולין להוציא לזון מן הבתים, וטוב היה להם שיהו מותרין בחצירות ואיסור כולם במבוי, ממה שהיו כולן אסורין בחצירות ובמבוי בשביל האחד שהיה מותר. וכיון שהיו מערבין בחצירות — אם כן לא יתכן מה שפירש בקונטרס דאיהו ביטול או לטלטל בכל המבוי כלים ששבתו בתוכו, וכלים ששבתו בבית היחיד, דהא כיון דעירבו חצירות עם הבתים — אין משתלטי בו אלא בארבע. ועוד: דקיימא לן כוותיה לרבינו יצחק דאמר לקמן (שם) הלכה כרבי שמעון דאמר קרפא וחצר רשות אחת הן בין עירבו בין לא עירבו, ולא קיימא לן בהויא דרב דשבת. ואם כן, מתחילה נמי היה מותר לטלטל בכלו, ולגבי בית היחיד דאי מניחי ביטול, ואפילו לשותף בתי האחרים מהני לענין שהחידו שביטול רשותא אצלו יכול להוציא כלי בתוך למבוי, שהעירבו עשה אותו כבית אחד. וגם אין החצירות מותרות, וזו לזו ועירבו יכול היחיד להוציא מכל הבתים והחצירות למבוי, שנעשין הכל אחד על ידי עירוב, ומכל מקום יחיד במקום נכרי לא חשיב על ידי עירוב, שאם כן — לא היה צריך לעולם לשכור. ואין לומר: כיון שעל ידי ביטול משתיר לא היה צריך לשכור עוד כי דאי יצטרפו, שהביטול אינו מותר אלא ליחיד אבל השאר אסורין, שאם יוציאו — הרי הן מחזיקין ברשותן שיש להם במבוי קודם הביטול, ובטל הביטול בכך, דהוה ליה מורכב במקום נכרי. ואם האמר: כיון שכל החצירות נעשות אחת, גם בתיהם כמו כן נעשין אחד על ידי עירוב. כשיביטלו המבוי לאחד למה יהיו הם אסורין? וכי אם שנים דרים בבית אחד ובטלו בני החצר רשותן לאחד מהשנים, וכי לבדו היה מותר להוציא מן הבית לחצר וחבירו הדר עמו דהא אסור, ולא יועיל הביטול לזה? דאי אינו קשיא כלום, כי אם נרצה נטול לומר: אין הכי נמי. מיהו, לא צריך למימר הכי. כי אפילו אם נאמר שאי אפשר שיהא זה אסור והא מותר, אלא לשניהם מועיל הביטול בשוה, אף על פי שלא ביטלו אלא אחד — יש ליתן טעם גדול בדבר, כי שנים בבית אחד באים אחד דמו, וגם לענין לחות יחיד במקום נכרי, אבל על ידי עירוב אין נעשין יחיד במקום נכרי, והוא הדין לענין ביטול, לומר שכמו שיעיל הביטול לאותן שביטלו יועיל לו לחביריו שלא יחשבו באיש אחד. ועוד: דאי אפשר לומר כאן להתיר לכולן

וכתיב: **"נון בְּנוֹ יְהוֹשֻׁעַ בְּנוֹ"**. ופליגא דרבי אבא בר פפא, דאמר רבי אבא בר פפא: **לא נַעֲשֵׂה יְהוֹשֻׁעַ אֶלָּא בְּשִׁבְלִי שְׂבִיטָא אֶת יִשְׂרָאֵל לִילָה אַחַת מִכְּפָרֶיהָ וּרְבִיקָה, שְׁנָאֵמַר: "וַיְהִי בַּהֲלוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירְחוֹ וַיֵּשֶׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וְגו'".** וכתבי: **"וַיֵּאמֶר לוֹ כִּי אֲנִי שָׂר צֶבֶא ה' עִתָּה בָּאתִי וְגו'".** אָמַר לוֹ: **אֲמַשׁ בִּישְׁתָּלֶם תְּמִיד שֶׁל בֵּין הָעָרָבִים, וְעַכְשָׁיו בִּישְׁתָּלֶם תְּלָמוֹד תּוֹרָה. עַל אִיזָה מָהֵן בָּאתִי? אָמַר לוֹ: עִתָּה בָּאתִי. מִיָּד "וַיֵּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ בְּלִילָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעֵמֶק"**. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: **בְּעוֹמָקָה שֶׁל הַלֶּכֶת, וְנִמְרִי דְכָל זְמַן שְׁאָרוֹן וְשִׁכְנָה שְׁרִוּוֹן שְׁלָא בְּמִקְוֶה — אֲסוּרִין בְּתִשְׁמִישׁ הַמִּטָּה. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרַ אֲבִינָא מִשְׁמִיחָה דְּרַב: גְּדוֹל תְּלָמוֹד תּוֹרָה וְיִתֵּר מִתְּקַרְבַּת תְּמִידוֹ, דְּאָמַר לִיה: עִתָּה בָּאתִי. אָמַר רַב בְּרוּנָא אָמַר רַב: **כָּל הַיָּשֵׁן בְּקִלְעָא שְׂאִישׁ וְאִשְׁתּוֹ שְׁרִוּוֹן בָּהּ - עָלָיו הַתָּבוֹב אֹמַר: "נָשִׁי עִמִּי תִגְרְשׁוֹן מִבֵּית תַּעֲנִיגִיהָ".** וְאָמַר רַב יוֹסֵף: **אִפְּלִי בְּאִשְׁתּוֹ נָדָה. רַבָּא אָמַר: אִם אִשְׁתּוֹ נָדָה הִיא - תָּבֵא עָלָיו בְּרָכָה. וְלֹא הִיא, דְּעַד הַאיִדְנָא מָאֵן נִמְרִיה. הַהוּא מְבֹאֵה דְּהוּה דְּיִיר בָּהּ לִחְמֵן בְּרִיסְתָק, אָמַר לִיה: אֹנֶר לָן רְשׁוּתָךְ. לֹא אֹנֶר לָהּ. אֶתּוֹ אָמְרוּ לִיה לְאַבִּי, אָמַר לָהּ: וְלֹא בְּפִילִי רְשׁוּתִיכִי לְגַבִּי חַד, הוּה לִיה יָחִיד בְּמִקְוֶה גוֹי, וְיָחִיד בְּמִקְוֶה גוֹי לֹא אָסַר. אָמְרוּ לִיה: מִיָּד הוּא טַעֲמָא אֶלָּא דְּלֹא שְׂכִיחַ דְּדִיירי - וְהָכָא הָא קְדִירי! אָמַר לָהּ: **כָּל בְּטוּלִי רְשׁוּתִיהוּ גַבִּי חַד - מִילְתָּא דְּלֹא שְׂכִיחָא הִיא, וּמִילְתָּא דְּלֹא שְׂכִיחָא לֹא גִזְרוּ בָּהּ רַבְּנָן. אֲזַל רַב הוֹנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אֲמָרָה לְשִׁמְעָתָא קַמְיָה דְּרַבָּא, אָמַר לִיה: אֵם******

דמערבי

(ק"ב).

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

דמערבי

וְכַתִּיב – וּבְשִׁמְפֹרֶט הַכְּתוּב אֶת סֹדֶר הַדּוֹרוֹת מֵאַפְרִים עַד יְהוֹשֻׁעַ
נֶאֱמַר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' ז כז), 'נֹזֵן כְּנֹז הַיּוֹשֻׁעַ כְּנֹז', ואַחֲרֵי יְהוֹשֻׁעַ לֹא נִכְתַּב
מִי הָיָה בְּנוֹ, הָרִי שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בְּנִים, וְאֵין זֹאת אֲלֵא שֶׁנִּעְנַשׁ מִפְּנֵי
שְׁהוּרָה הִלְכָה בְּפָנָיו מִשֶּׁהָ בָּאוּתוֹ מַעֲשֵׂה שֶׁל אֶלְדֵּר וּמִיָּד.
הַגְמָרָא מְבִיאָה דַּעָה אַחֲרֵת אוֹדוֹת סִיבַת הָעוֹנֶשׁ שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ שֶׁלֹּא
הָיָה לוֹ בְּנִים. אוֹמֵרֶת הַגְמָרָא: וּפְלִיגָא – וְחוֹלֵק רַבִּי לִוי עַל דְּבָרֵינוּ
דְּרַבִּי אֲבָהּ בַּר פִּיפְא, דְּאָמַר רַבִּי אֲבָהּ בַּר פִּיפְא, לֹא נִעְנַשׁ יְהוֹשֻׁעַ שִׁמְתָּ
בְּלֹא בְּנִים, אֲלֵא בְּשִׁבְלֵי שְׂבִיטָא אֶת יִשְׂרָאֵל לִילָה אַחַת מִפְּרִיָּה וְרִבְיָה,
שֶׁנֶּאֱמַר בְּמִלְחַמַת יִרְיָחוֹ כֹּאשֶׁר צִוָּה עַל הָעִיר (יהושע ה יג) 'וַיְהִי בַּיּוֹם
יְהוֹשֻׁעַ בִּירְיָחוֹ וַיִּשְׂא עֵינָיו וַיַּרְא וְגו' וְהָיָה אִישׁ עֹמֵד לִגְדּוֹ וְחָרְבוֹ
שְׁלוֹפָה בִּידוֹ וַיִּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ אַלְיָו וַיֹּאמֶר לוֹ הֲלָנוּ אִתָּהּ אִם לִצְרִינוּ,
וְהָיָנוּ שְׂבָא מִלֶּאךְ לִגְדּוֹ וְשָׂאֵלּוּ יְהוֹשֻׁעַ עַל מָה וּלְמָה בָּא, וְכַתִּיב
(שם פסוק יד) 'וַיֹּאמֶר (לוֹ) [לֹא] כִּי אֲנִי שָׂר צָבָא ה' עִתָּהּ בָּאתִי' וְגו'.
וּמִמָּה שְׂבָא וְחָרְבוֹ שְׁלוֹפָה בִּידוֹ יֵשׁ לַלְמוּד שְׂבָא לְפוֹרַעְנוּת עַל
עֲבִירָה שְׁעָשׂוּ, וּמִמָּה שֶׁאִמְרוּ 'עִתָּהּ בָּאתִי' וְהָיָנוּ עַל עֲבִירָה עַל
עִתָּה, מִשְׁמַע שֶׁהָיְתָה עוֹד עֲבִירָה אַחֲרָתָּה. וְכֵן הָיָה הַמַּעֲשֵׂה, שֶׁאָמַר
לוֹ הַמֶּלֶךְ לִיהוֹשֻׁעַ, אֲמָשׁ, הָיָנוּ קוֹדֶם הַלִּילָה, בִּישְׁלָתָם קֶרֶבֶן תְּמִיד
שֶׁל בֵּין הָעָרָכִים, שֶׁלֹּא הִקְרַבְתָּם אוֹתוֹ, וְעַכְשָׁיו בְּלִילָה בִּישְׁלָתָם
מִתְּלִמּוֹד תּוֹרָה, וְשָׂאֵלּוּ יְהוֹשֻׁעַ, עַל אֵיזֶה חֹטָא מִקֵּן בָּאתָּ לְהוֹכִיחֵנוּ,
וְאָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ, עַל חֹטָא שֶׁל עִתָּהּ, דְּהָיָנוּ בְּלִילָה, בָּאתִי, וְהוּא עַל
שְׂאִינְכֶם עוֹסְקִים עִתָּה בְּתוֹרָה, מִיָּד חוֹזֵר בּוֹ יְהוֹשֻׁעַ, וּבְמִלְחָמָה
בָּהּ, הָיָא מִלְחַמַת הָעַי, עֹסֵק בְּתוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם ח יג) 'וַיִּלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ
בְּלִילָה הַהוּא בְּתוֹךְ הָעָמָק, וַיֹּאמֶר רַבִּי יוֹחָנָן, מְלִמְד שְׁהָלֵךְ בְּעוֹמֶקָהּ
שֶׁל הַלֵּכָה. מֵהַמָּוֶר יֵשׁ לַלְמוּד שֶׁחֹטָא בְּכָךְ שִׁינָא בָּאוּתוֹ לִילָה
לְמִלְחָמָה עַל יִרְיָחוֹ. וְנִמְיָד – וּמִקְבֹּל בִּידְעֵינוּ הִלְכָה, דְּכָל זֶמֶן שֶׁאֲרֹן
הַבְּרִית וְשִׁבְיָתָה שְׂרוּיָין שְׁלֹא בְּמִקְוָם, אֲסוּרִין בְּתַשְׁמִישׁ הַמִּטָּה, וְעַל
כֵּן בָּאוּתוֹ לִילָה שְׁהָיָה עוֹסְקִים בְּמֵאֲרַב, אִף לֹא הַחֲזִירוֹ אֶת הָאֲרֹן
וְשָׁהִיָּה עִמָּם בְּמִלְחָמוֹתֵיהֶם לְמִקְוָם בְּגִלְגַּל, וְנִמְצָא שְׁהָיָה אֲסוּרִים
אֶז בְּפִרְיָה וְרִבְיָה, וְעַל שִׁינָא לְמִלְחָמָה שֶׁלֹּא כִּדָּת וּבִיטְלָם מִפְּרִיָּה
וְרִבְיָה נִעְנַשׁ יְהוֹשֻׁעַ שֶׁלֹּא הָיָה לוֹ בְּנִים.
דְּבַר נִסְף שִׁישׁ לַלְמוּד מִמַּעֲשֵׂהֵה זֶה שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְיְהוֹשֻׁעַ: אָמַר רַבִּי
שְׁמוּאֵל אֲבִי אֵינָא מְשִׁמֵּי – בִּשְׁמֹנִי דְרַב, גְּדוֹל תְּלִמּוֹד תּוֹרָה יוֹתֵר
מִתְּקַרְבָּת תְּמִידָה, דְּעַל שְׂאֵלֶת יְהוֹשֻׁעַ לְמֶלֶךְ אִם בָּא לְהוֹכִיחוֹ עַל
חֹטָא בִּיטוּל הַתְּמִיד אוֹ עַל חֹטָא בִּיטוּל תּוֹרָה, אָמַר לִיהֵ הַמֶּלֶךְ
לִיהוֹשֻׁעַ 'עִתָּהּ בָּאתִי', דְּהָיָנוּ עַל חֹטָא בִּיטוּל תּוֹרָה, וּמוֹכַח שֶׁתְּלִמּוֹד
תּוֹרָה גְּדוֹל מִתְּקַרְבָּת תְּמִידִים, שְׁעַל כֵּן בִּיטוּלוֹ חֲמוּר יוֹתֵר.
אֲגַב הָאֲמוּרָה לְעִיל אוֹדוֹת חוֹמֵר בִּיטוּל פְּרִיָּה וְרִבְיָה, מְבִיאָה הַגְמָרָא
דְּבָרִים נוֹסְפִים בְּעִנְיָן זֶה: אָמַר רַב בְּרוּנָא אָמַר רַב, כָּל הַיֵּשֶׁן בְּקִלְיָנָא
– בְּחֹדֶר שְׂאִישׁ וְאֲשֶׁתוֹ שְׂרוּיָין בָּהּ, עָלְיָו הִתְּבוֹב אֲמִיר (מִכֵּה ב ט) 'נָשִׁי
עָמִי תִּגְדָּשׁוּ מִבֵּית תַּעֲנִיגָהּ', שְׂכִינָו שְׁהוּא יֵשׁ שֶׁם הֵם בּוֹשִׁים מִמֶּנּוּ,
וְאֵין מִשְׁמַשְׁיָן. וְאָמַר רַב יוֹסֵף, כֵּךְ הוּא אֲפִילוּ בְּאֲשֶׁתוֹ נָדָה, שֶׁאִף
שְׂאֲסוּרִים לְשִׁמֵּשׁ, הָרִי הֵם מְשׁוּחָחִים בְּדְבָרִים שֶׁבִּצְעָה, וּבְגִלְגַּל

לְעִנְיָנִים שׁוֹנִים, מְדַבְּרֵי אֲתֵרָה – הֵם מוֹזִכִּירִים זֶה לָזֶה שְׁטַעַם הִיתֵר
הַטְּלָטוֹל הוּא מִשּׁוֹם הָעִירוּב, וְלֹא יוֹבֵא לְטַלְטֵל בְּעִיר שֶׁל רַבִּים
סַתֵּם, אִם כֵּן יֵשׁ לְהִתִּיר לְטַלְטֵל אֲלֵא בִּשְׂאֵר עָרִים שֶׁל יָחִיד שֶׁנִּעְנַשׁ
שֶׁל רַבִּים, שְׁהָרִי בּוֹלְיָו יִשְׂרָאֵל נָמִי צִצְפָּא דְּשִׁבְכָא שְׂכִינָה גַּבִּי הָרִדִּי
– כֹּל יִשְׂרָאֵל מְצוּיִים בְּשִׁבְתָּ בְּבוּקָר יֵשׁ אֲצֵל זֶה, שֶׁהִכֵּל בָּאִים
לְשִׁמּוֹעַ דְּרִשָּׁה מִפִּי הַחֲכָם.
אֲלֵא אָמַר רַב יוֹחָנָן, אֲכַן כֹּל עִיר שֶׁל יָחִיד הַנְּעִשִׂית שֶׁל רַבִּים מוֹתֵר
לְעֵרֵב אֶת כּוֹלָהּ, כְּגוֹן דְּיִסְקַרְתָּא דְּנִתְּוִיָא – כְּמוֹ הָעִיר שֶׁל אָדָם
שֶׁשֶׁמּוֹ 'נִתְּוִיָא', שֶׁלֹּא הָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ מִתְּחִילָה שִׁישִׁים רִיבּוֹא בְּנֵי
אָדָם, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן נִתְּרָבוּ אוֹכְלוּסִיָּה, וְהִתִּירוּ חֲכָמִים לְעֵרֵב אֶת
כוֹלָה לְפִי שְׁנִידוּתֵיהֶם הָיָה עֹדִין בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת כִּרְשׁוֹת הַיָּחִיד, וְאֵין
לְחוֹשׁ שִׁיבּוּאָ עַקֵּב כֵּךְ לְטַלְטֵל בְּרִשְׁוֹת הַרַבִּים.
הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הָעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי 'עִיר שֶׁל יָחִיד' וְ'עִיר שֶׁל
רַבִּים': תָּנוּ רַבָּנָן בְּרִייתָא, עִיר שֶׁהָיְתָה מִתְּחִילָה שֶׁל יָחִיד – שֶׁלֹּא
הָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ שִׁישִׁים רִיבּוֹא בְּנֵי אָדָם, וְנִתְּרָבוּ אוֹכְלוּסִיָּה וְנִעְשִׂית
שֶׁל רַבִּים, וְרִשְׁוֹת הָרַבִּים בְּרוּחָב שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, עוֹבְרָת בְּתוֹכָהּ
מִצַּד לְצַד, בִּיצֵד מְעָרְבִין אוֹתָהּ, כְּלוֹמֵר, כִּיצַד עוֹשִׂים תִּקְנָה לְבִטֵּל

המשך ביאור למס' עירובין ליום שני עמ' א

אֶת רִשְׁוֹת הַרַבִּים שֶׁבְּתוֹכָהּ, כִּדִּי שִׁיחָא נִיתֵן לֵאחֲרֵי מִכֵּן לְעֵרֵב אֶת
הָעִיר. עוֹשֶׂה לָּהִי מְכָאן – לְקַצֵּה הָאֶחָד שֶׁל רִשְׁוֹת הַרַבִּים הָעוֹמֵד
בְּתַחֲלִיל הָעִיר, וְלָהִי מְכָאן – לְקַצֵּה הַשֵּׁנִי שֶׁל רִשְׁוֹת הַרַבִּים הָעוֹמֵד
בְּסוֹף הָעִיר (צוֹר ד), אוֹ קוֹרֶה מְכָאן וְקוֹרֶה מְכָאן (צוֹר ה), וְעַל יָדִי
לְחֵי אֶז קוֹרֶה אֶלּוֹ נִתְבַּטֵּל שֶׁם 'רִשְׁוֹת הַרַבִּים', וְנִמְעָתָה רִשְׁאִים
תּוֹשְׁבֵי הָעִיר לְהַנִּיחַ עִירוּב אֶחָד לְכָל דִּירְיָה, וְלִהְיוֹת נוֹשָׂא וְנוֹתֵן
[מִטְּלָטֵל] בְּאֶמְצָע – בֵּין הַלְחִיִּים אוֹ הַקּוֹרוֹת, וְכֵן בִּשְׂאֵר רְחוֹבוֹת
הָעִיר.
וּמוֹסִיפָה הַבְּרִייתָא: וְאֵין מְעָרְבִין אוֹתָהּ [אֶת הָעִיר] לְחִצְאָן, כְּלוֹמֵר,
אֵין רִשְׁאִים תּוֹשְׁבֵי הָעִיר לְהַחֲלֵק, וְיִנְיָחוּ חֲצֵי מִדִּירְיָה הָעִיר עִירוּב
לְעִצְמָם הַחֲצִי הַשֵּׁנִי עִירוּב לְעִצְמָם, אֲלֵא אוֹ, יַעֲרְבוּ אֶת בּוֹלָהּ
כֹּאחָא, אוֹ יַעֲרְבוּ מְבוֹי מְבוֹי [כֹּל מְבוֹי] בְּפָנָי עֲצָמוֹ. שֶׁמֵּאֲחֵר הָיְתָה
עִיר זוֹ מִתְּחִילָה רִשְׁוֹת הַיָּחִיד נִידוּנִית כּוֹלָה כְּמִבּוֹי אֶחָד, שֶׁהָיָה בּוֹזָה
הוּא שֶׁאֵם לֹא נִשְׁתַּתְּפוּ דִּירְיָי אַחַת הַחֲצִירוֹת בְּמִבּוֹי אוֹסְרִים הֵם עַל
כֹּל שֶׁאֵר דִּירְיָי הַמְבוֹי.
וְהָיָה הָעִיר מִתְּחִילָה שֶׁל רַבִּים – שְׁהָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ שִׁישִׁים רִיבּוֹא בְּנֵי
אָדָם, וְתָרִי הָיָא עֹדִין עִיר שֶׁל רַבִּים, שֶׁלֹּא נִתְמַעֲטוּ דִּירְיָהּ,

אֲמַר רַבִּי יוֹסֵף, כֵּךְ הוּא אֲפִילוּ בְּאֲשֶׁתוֹ נָדָה, שֶׁאִף

שְׂאֲסוּרִים לְשִׁמֵּשׁ, הָרִי הֵם מְשׁוּחָחִים בְּדְבָרִים שֶׁבִּצְעָה, וּבְגִלְגַּל

לְעִנְיָנִים שׁוֹנִים, מְדַבְּרֵי אֲתֵרָה – הֵם מוֹזִכִּירִים זֶה לָזֶה שְׁטַעַם הִיתֵר

הַטְּלָטוֹל הוּא מִשּׁוֹם הָעִירוּב, וְלֹא יוֹבֵא לְטַלְטֵל בְּעִיר שֶׁל רַבִּים

סַתֵּם, אִם כֵּן יֵשׁ לְהִתִּיר לְטַלְטֵל אֲלֵא בִּשְׂאֵר עָרִים שֶׁל יָחִיד שֶׁנִּעְנַשׁ

שֶׁל רַבִּים, שְׁהָרִי בּוֹלְיָו יִשְׂרָאֵל נָמִי צִצְפָּא דְּשִׁבְכָא שְׂכִינָה גַּבִּי הָרִדִּי

– כֹּל יִשְׂרָאֵל מְצוּיִים בְּשִׁבְתָּ בְּבוּקָר יֵשׁ אֲצֵל זֶה, שֶׁהִכֵּל בָּאִים

לְשִׁמּוֹעַ דְּרִשָּׁה מִפִּי הַחֲכָם.

אֲלֵא אָמַר רַב יוֹחָנָן, אֲכַן כֹּל עִיר שֶׁל יָחִיד הַנְּעִשִׂית שֶׁל רַבִּים מוֹתֵר

לְעֵרֵב אֶת כּוֹלָהּ, כְּגוֹן דְּיִסְקַרְתָּא דְּנִתְּוִיָא – כְּמוֹ הָעִיר שֶׁל אָדָם

שֶׁשֶׁמּוֹ 'נִתְּוִיָא', שֶׁלֹּא הָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ מִתְּחִילָה שִׁישִׁים רִיבּוֹא בְּנֵי

אָדָם, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן נִתְּרָבוּ אוֹכְלוּסִיָּה, וְהִתִּירוּ חֲכָמִים לְעֵרֵב אֶת

כוֹלָה לְפִי שְׁנִידוּתֵיהֶם הָיָה עֹדִין בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת כִּרְשׁוֹת הַיָּחִיד, וְאֵין

לְחוֹשׁ שִׁיבּוּאָ עַקֵּב כֵּךְ לְטַלְטֵל בְּרִשְׁוֹת הַרַבִּים.

הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הָעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי 'עִיר שֶׁל יָחִיד' וְ'עִיר שֶׁל

רַבִּים': תָּנוּ רַבָּנָן בְּרִייתָא, עִיר שֶׁהָיְתָה מִתְּחִילָה שֶׁל יָחִיד – שֶׁלֹּא

הָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ שִׁישִׁים רִיבּוֹא בְּנֵי אָדָם, וְנִתְּרָבוּ אוֹכְלוּסִיָּה וְנִעְשִׂית

שֶׁל רַבִּים, וְרִשְׁוֹת הָרַבִּים בְּרוּחָב שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, עוֹבְרָת בְּתוֹכָהּ

מִצַּד לְצַד, בִּיצֵד מְעָרְבִין אוֹתָהּ, כְּלוֹמֵר, כִּיצַד עוֹשִׂים תִּקְנָה לְבִטֵּל

לְעִנְיָנִים שׁוֹנִים, מְדַבְּרֵי אֲתֵרָה – הֵם מוֹזִכִּירִים זֶה לָזֶה שְׁטַעַם הִיתֵר

הַטְּלָטוֹל הוּא מִשּׁוֹם הָעִירוּב, וְלֹא יוֹבֵא לְטַלְטֵל בְּעִיר שֶׁל רַבִּים

סַתֵּם, אִם כֵּן יֵשׁ לְהִתִּיר לְטַלְטֵל אֲלֵא בִּשְׂאֵר עָרִים שֶׁל יָחִיד שֶׁנִּעְנַשׁ

שֶׁל רַבִּים, שְׁהָרִי בּוֹלְיָו יִשְׂרָאֵל נָמִי צִצְפָּא דְּשִׁבְכָא שְׂכִינָה גַּבִּי הָרִדִּי

– כֹּל יִשְׂרָאֵל מְצוּיִים בְּשִׁבְתָּ בְּבוּקָר יֵשׁ אֲצֵל זֶה, שֶׁהִכֵּל בָּאִים

לְשִׁמּוֹעַ דְּרִשָּׁה מִפִּי הַחֲכָם.

אֲלֵא אָמַר רַב יוֹחָנָן, אֲכַן כֹּל עִיר שֶׁל יָחִיד הַנְּעִשִׂית שֶׁל רַבִּים מוֹתֵר

לְעֵרֵב אֶת כּוֹלָהּ, כְּגוֹן דְּיִסְקַרְתָּא דְּנִתְּוִיָא – כְּמוֹ הָעִיר שֶׁל אָדָם

שֶׁשֶׁמּוֹ 'נִתְּוִיָא', שֶׁלֹּא הָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ מִתְּחִילָה שִׁישִׁים רִיבּוֹא בְּנֵי

אָדָם, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן נִתְּרָבוּ אוֹכְלוּסִיָּה, וְהִתִּירוּ חֲכָמִים לְעֵרֵב אֶת

כוֹלָה לְפִי שְׁנִידוּתֵיהֶם הָיָה עֹדִין בְּעֵינֵי הַבְּרִיּוֹת כִּרְשׁוֹת הַיָּחִיד, וְאֵין

לְחוֹשׁ שִׁיבּוּאָ עַקֵּב כֵּךְ לְטַלְטֵל בְּרִשְׁוֹת הַרַבִּים.

הַגְמָרָא מְבִיאָה בְּרִייתָא הָעוֹסֶקֶת בְּדִינֵי 'עִיר שֶׁל יָחִיד' וְ'עִיר שֶׁל

רַבִּים': תָּנוּ רַבָּנָן בְּרִייתָא, עִיר שֶׁהָיְתָה מִתְּחִילָה שֶׁל יָחִיד – שֶׁלֹּא

הָיוּ נִכְנָסִים בָּהּ שִׁישִׁים רִיבּוֹא בְּנֵי אָדָם, וְנִתְּרָבוּ אוֹכְלוּסִיָּה וְנִעְשִׂית

שֶׁל רַבִּים, וְרִשְׁוֹת הָרַבִּים בְּרוּחָב שֶׁשׁ עֲשָׂרָה אַמָּה, עוֹבְרָת בְּתוֹכָהּ

מִצַּד לְצַד, בִּיצֵד מְעָרְבִין אוֹתָהּ, כְּלוֹמֵר, כִּיצַד עוֹשִׂים תִּקְנָה לְבִטֵּל

לְעִנְיָנִים שׁוֹנִים, מְדַבְּרֵי אֲתֵרָה – הֵם מוֹזִכִּירִים זֶה לָזֶה שְׁטַעַם הִיתֵר

הַטְּלָטוֹל הוּא מִשּׁוֹם הָעִירוּב, וְלֹא יוֹבֵא לְטַלְטֵל בְּעִיר שֶׁל רַבִּים

סַתֵּם, אִם כֵּן יֵשׁ לְהִתִּיר לְטַלְטֵל אֲלֵא בִּשְׂאֵר עָרִים שֶׁל יָחִיד שֶׁנִּעְנַשׁ

שֶׁל רַבִּים, שְׁהָרִי בּוֹלְיָו יִשְׂרָאֵל נָמִי צִצְפָּא דְּשִׁבְכָא שְׂכִינָה גַּבִּי הָרִדִּי

– כֹּל יִשְׂרָאֵל מְצוּיִים בְּשִׁבְתָּ בְּבוּקָר יֵשׁ אֲצֵל זֶה, שֶׁהִכֵּל בָּאִים

לְשִׁמּוֹעַ דְּרִשָּׁה מִפִּי הַחֲכָם.

אֲלֵא אָמַר רַב יוֹחָנָן, אֲכַן כֹּל עִיר שֶׁל יָחִיד הַנְּעִשִׂית שֶׁל רַבִּים מוֹתֵר

לְעֵרֵב אֶת כּוֹלָהּ, כְּגוֹן דְּיִסְקַרְתָּא דְּנִתְּוִיָא – כְּמוֹ הָעִיר שֶׁל אָדָם

שֶׁשֶׁמּוֹ 'נִתְּוִיָא', שֶׁל

שמואל. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אֵפִילוּ שְׂכִירֵי וְאֵפִילוּ לְקָיִטוֹ
של הנכרי, אם הוא ישראל, נותן את עירובו עם בני המבוי, וְיָדִי,
שאינן צריך לשכור מן הנכרי עצמו. אָמַר רַב נָחֻמִּי, כִּמְהָ מַעְלִיא הָא
שְׁמַעְתָּא – כמה מעולה ונאה הלכה זו, שנכונה היא.
המימרא השניה: אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, חֲכָם שֶׁשְּׁתָּה רִבְעִית
הלוג יין, אֵל יוֹדָה הוראה הלכה למעשה, משום שהיין טורד את
דעתו לזמן מה. אָמַר רַב נָחֻמִּי, לֹא מַעְלִיא הָא שְׁמַעְתָּא – הלכה זו
אינה מעולה ונאה, דָּהָא אָמַר – שהרי אני, כֹּל כִּמְהָ דְלֹא שְׁתִּינָא
רִבְעִיתָא דְחִמְרָא – כל עת שאני שותה רביעית יין, לֹא צִילָא דְעִתָּאִי
– אין דעתי צלולה עלי, הרי שאדבר, לא רק שאין היין טורד את
הדעת, אלא הוא אף מסייע לבוא לידי צלילות הדעת, ועל כן אין
לומר שהשותה יין לא יורה.
הגמרא מביאה דברים שנאמרו בין רבא לרב נחמן אודות דברי רב
נחמן האמורים: אָמַר לִיה [לו] רַבָּא לרב נחמן, מַאי מַעְמָא אָמַר מַר
הַכִּי – מדוע אומר אדוני בלשון זו, שהלכה זו נאה והלכה זו אינה
נאה, הָאֵמַר [והרי אמר] רַבִּי אֲחָא בַר חֲנִינָא, מַאי דְכֵתִיב – מהו
פירוש הפסוק (משלי כט א) יִרְעָה זִוְנֹת יֶאֱבֵד הוֹן, וזהו פירושו,
ש'זונות' נוטריקון זו נאה, והיינו שְׁכָל הָאֲמִיר שְׁמוּעָה זו נָאָה
וארענה [ואעסוק בה] כדי שאזכרה, ושמועה זו אֵינָה נָאָה ולא
ארענה ולא אעסוק בה, יאבד הון, כלומר, הרי הוא מאבד את הוֹנָה
[כבודו] שֶׁל תוֹרָה, וסופה להשתכח ממנו.
אָמַר לִיה רַב נחמן לרבא, הָדָרִי כִי – חוזרני כי שמועה
זו נאה ושמועה זו אינה נאה, ולא אוסיף עוד לדבר באופן זה.
אגב דברי שמואל אודות איסור ההוראה לשותה רביעית יין,
מביאה הגמרא את דינו של שותה יין לענין תפילה: אָמַר רַבָּה בַר
רַב הוֹנָא, שְׁתִּי אֵל יִתְפַּלֵּל, וְאֵם תִּתְפַּלֵּל, הרי שבידיעבר תִּתְפַּלֵּל
תִּתְפַּלֵּל, ואינו צריך לחזור ולהתפלל כשיפוג יינו. שִׁיבֹר אֵל יִתְפַּלֵּל,
וְאֵם תִּתְפַּלֵּל, תִּתְפַּלֵּל תוֹעֵבָה – שנואה לפני המקום, וכאשר יפוג יינו
עליו לחזור ולהתפלל.
הגמרא מבארת את דברי רבא בר רב הונא. מבררת הגמרא: הִכִּי
דְמִי [ומהו] שְׁתִּי שתפילתו תפילה, וְהִכִּי דְמִי [ומהו] שִׁיבֹר
שתפילתו תועבה. אומרת הגמרא: כִּי הָא – נתפרשו הדברים
במעשה זה, דְרַבִּי אָבָא בַר שֻׁמְנִי וְרַב מְנַשֶּׁא בַר יִרְמְיָה מְנִיפְתִּי הוּוּ
קָא מְפָטְרִי מִהֲדָרִי אֲמַעְבָּרָא דְנִתְרִי יוֹפְטִי – נפטרו זה מזה במעברת
של נהר יופטי, אָמְרוּ זה לזה, כיון שנפרידים אנו, על כן כֹּל חַד מִיָּנָה
לִיקָא מִיקָתָא דְלֹא שְׁמִיעַ לְהַכְרִיָּה – כל אחד מאתנו יאמר דבר
שאינו ידוע לחבירו, משום דָּאֵמַר מִרִּי בַר רַב הוֹנָא, לֹא פָטַר אֲדָם
מִחֻבְרֵי אֱלָא מִתּוֹךְ אֲמִירָת דְרַב הִלְכָה חֹדֶשׁ וּבִלְתִּי יָדוּעַ, שְׁמַתּוֹךְ
כֹּךְ זִכְרֵי לְחַבְרֵי. פָּתַח חַד מֵהֶם וְאָמַר, מַה שֶּׁאֵמַר רַבָּה בַר רַב
הוֹנָא שְׁתִּי שֶׁהִתְפַּלֵּל תִּתְפַּלֵּל תפילה ואילו שיכור שהתפלל
תפילתו תועבה, יֵשׁ לְבַר רַבִּי דְמִי [ומהו] שְׁתִּי וְהִכִּי דְמִי
[ומהו] שְׂכִיר, וּבִירֹד הַדְּבַר הוּא שְׁתִּי הוּא כֹּל שְׁכִיבֹל לְדָבָר
לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּכוֹבֵד רֹאשׁ כִּפִּי שְׂרָאִי לְדָבָר לִפְנֵי, שאין יינו מפריעו
מִכֹּר, ועל כן תפילתו תפילה, ואילו שִׁיבֹר הוּא כֹּל שְׂאִינִי כֹּבֹל
לְדָבָר לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, שיינו מפריעו מלדבר בכבוד ראש, ועל כן גם
לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא אינו יכול לדבר
ותפילתו תועבה.
הגמרא מביאה את המשך דבריהם בעת פרידתם: פָּתַח אִידָךְ
[השני] וְאָמַר, הַמְּחִיק נְכֻכְּסִי מִנִּי שְׁמַת וְאִין לִי יוֹרְשִׁי, שכיון
שבאו לו בלא יגיעה תמדיים על כך בני אדם, והוא יכול להפסיד
אותם מפני עין הרע שטיילו בו, מַה יַעֲשֶׂה וְיִתְקַיֵּמוּ בִידֵי, יעשה
בהם דבר מצוה וְיִקַּח בָּהֶן [במקצתם] סֵפֶר תוֹרָה, ובזכות מצוה זו
יתקיימו בידו שאר הנכסים.
הגמרא מביאה שיש לנהוג בעצה זו גם במקרים נוספים: אָמַר רַב
שְׁשֵׁת, כֵּן נִהְגָּא אֵפִילוּ

אֵם כֵּן, שעל ידי שיבטלו האחרים את רשותם אצל הישראל יחשב
הדבר כיחיד הדר עם נכרי שאין הנכרי אוסר עליו, בְּיִטְלָת תוֹרָת
עִירֹב מֵאוֹתוֹ מְבִי, שלא יצטרכו לעשות שם 'שיתופי מבואות'
כלל, וישתכח שם ענין זה כלל, ולבסוף ישכחו לבטל ויבואו
לטלטל בלא עירוב ובלא ביטול.
שאל רב הונא בריה דרב יהושע את רבא, הלא יש לומר דְמַעְבָּרִי
– שיורו להם שבנוסף לביטול יעשו 'שיתופי מבואות' במבוי ואף
שאינן הדבר מועיל, כיון שדר שם נכרי, ועל ידי כך לא תשתכח
תורת עירוב משם.
השיב לו רבא, אין זו עצה הגונה, שעדיין יש לחשוש לתקלה
אחרת, שמא יאָמְרוּ שְׁעִירֹב מוֹעִיל בְּמָקוֹם נָכְרִי, והרי אין הדבר כן,
שאינן עירוב מועיל במקום נכרי עד שישכרו את רשותו.
שאל רב הונא בריה דרב יהושע את רבא, הלא יש לומר דְמַעְבָּרִי
– שנכריז ונודיע לכלל, הוּוּ יודעים שאין עירובנו מועיל [ושהרי יש
שם נכרין] ואיננו מוציאים מחצרותינו למבוי, ומה שאנו מטלטלים
במבוי, אין זה משום העירוב, אלא משום שרשות היחיד הוא על
ידי הביטול.
השיב לו רבא, וכי אָבְרָתָא לְדָרְדְרִי [והכרזה לקטנים], כלומר, וכי
מועילה ההכרזה לדורות הבאים שלא שמועה, ויראו את בני
המבוי מטלטלים במבוי ויסברו שזהו משום שעירוב מועיל במקום
נכרי. ונמצא שאין לעשות כעצת אבבי שיבטלו בני המבוי רשותם
כלפי אחד מהם ושוב לא יאסור עליו הנכרי, שאם לא ישתתפו
שם תתבטל תורת שיתוף מאותו מבוי, ואם ישתתפו יש לחוש
שיאמרו הדורות הבאים שעירוב מועיל במקום נכרי אף שלא
שכרו ממנו.
אָמַר אָמַר רַבָּא, עצה אחרת יש לדבר, לִיזֵיל חַד מִיָּיְהוּ – שילך
אחד מהם [ומבני המבוי], לִיקָרֵב לִיה – ויתקרב לנכרי עד שיהיה
אוהבו, וְלִשְׁאֹל מִיָּיְהוּ דוֹכְתָא לִיזֵינָה בֵּיה מִיָּי – ואז ישאל ממנו
מקום בחצירו להניח שם חפץ כל שהוא, דְהוּוּ לִיה – שיחשב
הישראל על ידי שאלת מקום זה, כְּשִׁבְרֵי וְלִקְיָטוֹ – כפועל של
הנכרי, וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, אֵפִילוּ שְׂכִירֵי וְאֵפִילוּ לְקָיִטוֹ
של הנכרי, אם הוא ישראל נותן עִירֹב עִירֹב עם בני החצר או המבוי,
וְיָדִי בכך להתיר את ההוצאה מהבתים לחצירות או מהחצירות
למבוי, ושוב אין צריך לשכור מן הנכרי את רשותו בחצר או
במבוי.
הגמרא מביאה נידון בחידושו של שמואל: אָמַר לִיה [לו] אָבִי לְרַב
יוֹפֶה, הִיוּ שָׁם בבית הנכרי, חֲמִשָּׁה יִשְׂרָאֵלִים שֶׁהֵם שְׂכִירֵי וְחֲמִשָּׁה
יִשְׂרָאֵלִים שֶׁהֵם לְקָיִטוֹ – שהתגורר כל אחד מהם בחדר או בעלייה
נפרדת בבית הנכרי, מַהוּ שִׁיעֲטֵרְכוּ כּוֹלָם להשתתף בעירוב.
במשנה להלן (עב) נאמר שחמש חבורות ששבתו בבית אחד, וכל
אחת מתגוררת בחדר או בעלייה נפרדת, שכל אחת מהן צריכה
להצטרף לעירוב, והיינו שהיא צריכה לתת בפני עצמה פת לצורך
העירוב. ומעתה יש להסתפק אם מה שאנו מחשיבים את שכירו
ולקייטו כבעלים לענין שהוא יכול לערב עם בני החצר, האם הדבר
אמור גם להחמיר, שאם יש כמה ישראלים בכמה חדרים בביתו
של הנכרי, יצטרכו כולם לערב, ואם שכח אחד מהם ולא עירב
אוסר על כולם.
אָמַר לִיה רַב יוֹסֵף לְאָבִי, אֵם אָמְרוּ שְׂכִירֵי וְלִקְיָטוֹ נחשב כבעלים
לְהַקֵּל, להתיי שיערב במבוי או בחצר שדר בהם נכרי, יאָמְרוּ
שְׂכִירֵי וְלִקְיָטוֹ נחשב כבעלים לְהַחְמִיר, שיאסור על אחרים אם
לא השתתפו עמם בעירוב, אין הדבר כן, שבעירובין הולכים להקל,
ואין צריך שכולם יתנו חלק בעירוב.
הגמרא שבה לדבר כי יהודה אמר שמואל, ומביאה מימרא
נוספת שלו, וכן את דברי רב נחמן על שתי המימרות הללו.
המימרא הראשונה: גִּיפָא – נשוב לעצם דברי רב יהודה אמר

עירובין. פרק שישי - הדר דף סד עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזולץ)" קעג תוספות רש"י

דמערבי - ביניקן אף עג גב דלא מהני. דמכרינן - הוּ יודעין שאין עירובו מועיל כלום, ואין אנו מוציאין מחצותינו למבוי. ומה שאנו מטלטלין בתוכו - בשביל שרשות היחיד היא. אכריתא לדרדיק - וכי הכרזה זו מועיל לדורות הבאין, שירא אותן מטלטלין כאן ולא שמעו בהכרזה. ליקריב לגביה - ישתדל עם הנכרי עד שיהא אוהבו, וישאיל לו הנכרי מקום בחצר לחנותו ביה מיד. דכיון

אם כן ביטלת תורת עירוב מאותו מבוי! דמערבי. יאמרו "עירוב מועיל במקום גוי!" דמכרינן. אכריתא לדרדיק?! - אלא אמר רבא: לזיל חד מינייהו - ליקריב ליה ולשאול מיניה דוכתא, וליניח ביה מיד, דהוה ליה פשכירו ולקטו. ואמר רב יהודה אמר שמואל: אפילו שכירו ואפילו לקטו - נותן עירובו ודין. אמר ליה אבין לרב יוסף: הוּ שם חמשה שכירו וחמשה לקטו מהו? אמר ליה: אם אמרו שכירו ולקטו לחקל, יאמרו שכירו ולקטו להחמיר? גופא, אמר רב יהודה אמר שמואל: אפילו שכירו ואפילו לקטו נותן עירובו ודין. אמר רב נחמן: פמה מעליא הא שמענתא. אמר רב יהודה אמר שמואל: שתה רביעית יין אל יורה. אמר רב נחמן: לא מעליא הא שמענתא; דהא אנא, כל פמה דלא שתינא רביעיתא דחמרא - לא צילא דעתא. אמר ליה רבא: מאי טעמא אמר מר הכי? האמר רבי אחא בר חנינא: מאי דכתיב: "ורועה זונות יאבד הוין" כל האומר: "שמועה זו נאה וזו אינה נאה" - מאבד הונה של תורה! אמר ליה: הדרי בי. אמר רבה בר רב הונא: שתוי אל תפלל, ואם התפלל - תפלתו תפלה. שיפור אל תפלל, ואם התפלל - תפלתו תועבה. הוי דמי שתוי והוי דמי שיפור? כי הא דרבי אבא בר שומני ורב מנשיא בר ירמיה מוגפתי, הוּ קא מפטרי מהדרי אפערבא דגיה יופטי. אמרו: כל חד מינן לימא מילתא דלא שמיע לחבריה. דאמר מרי בר רב הונא: לא יפטור אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, שמתוך כך זכרו. פתח חד ואמר: הוי דמי שתוי והוי דמי שיפור? שתוי - כל שכוול לרבר לפני המלה, שיפור - כל שאינו יכול לרבר לפני המלה. פתח אידך ואמר: המחזיק בנכסי חגר מה יעשה ויתקיימו בידו - יקח בהו ספר תורה. אמר רב ששת: אפילו בעל

השטא דיי ישראל בחצר הנכרי, הוה ליה הא ישראל כשכירו ולקטו של נכרי. ואמר רב יהודה אפילו שכירו ולקטו - של נכרי, אם ישראל הוא - נותן עירובו עם בני מבוי ודיו. שכיר - לעבודת כל השנה, ולקטו - לימות הקציר והאסיף. הוּ שם - בבית הנכרי, חמשה שכירים ולקטין - דרין בחדרים ובעליזות, שאילו היתה רשות שלת הוּ צריכין לתת כולן בעירוב. כדתנן במתניתין: ומודין בזמן שמקצתן שרויין בחדרים כו' והשתא דרשתא דנכרי, מהו לתת כולן בעירוב, אם שכח האחד ולא נתן אוסר על בני מבוי. מי אמרינן כי הוי דשוינו ליה לשכיר וללקט כבעלים לחקל, ולהתיר עירובו במבוי זה - הוּ נמי בעלים להחמיר, אבל דלמא לקולא שווינו רבנן כבעלים, אבל לחומרא לא, דכל בעירובין לחקל, והני דירה ודאי לאו דידהו היא. מאי טעמא אמר מר הכי - זו נאה וזו אינה נאה. הונה - כבודא של תורה, וסופה להשתכח ממנו. רועה זונות - נטרירקו; זו נאה וארענה, ואעסוק בה, כדי שתתקיים בידו. הדרי בי - לא אוסיף עוד. המחזיק בנכסי חגר - מיד דמתניהה היא, ותוהי בה אינשי. לפי שבאו לו בלא יגיעה, לפיכך אין מתקיימין, אם לא על ידי מצוה. יקח כהן ספר תורה - במקצתם. ובשכר אלו יתקיימו האחרים בידו.

בעל

הדין מבית לבית, דהא תשמישתיה לחוד. ומיהו, כרבינו יצחק קיימא לך, ונראה דאין ראיא מכאן לחלוק על חזקת רש"י דשפיר דמי דחורו מן מבטולו כשנטול כליו והבגדים לתוך בית חבירו, וחוץ החזירים לביתו שהיא רשות המיוחדת לו - נראה כחור בו מבטולו. וכיון שנפסיד דבר - לא ביטלת תורת עירוב. ורבינו תם היה מוקדק מזה דאפילו רבינו יצחק ושמואל לענין ביטול רשות מחצר לחצר, ולענין ביטול רשות בחורבה - משמע דמבית לבית אסור לכולי עלמא, מדלא איירי ביה. וכדפירשית, שאם התרת - תתיר לכולן, וכיון דשרית לכולהו - יבא לטלטל בלא ביטול. ועוד הביא ראיא מהדוא ינוקא דלענין (סו.ב.) דאשתפך חמיה, שהתיר לומר לנכרי למיית ליה חמין מגו ביתה (דרבא) ודבריה, אף על גב דלא עירבו - מדלא מצאו תקנה בענין אחר. ואמאי? ליבטלו כוליה רשותיהו להחזא ביתא דהוה ביה חינוק. דמסתמא כרבינו יצחק סבירא להו, דאמרי: יש ביטול רשות מחצר לחצר, בדאמר רבא בשמעתא: אבא כרבינו יצחק סבירא לי. אלא ודאי אפילו רבינו יצחק מודה דאין ביטול רשות מבית לבית. ואומר רבינו יצחק: דאין משם ראיא, דעל כרחק הוּוּ הם חצירות ומבוי, כדאמרין התם והא לא עירבנו, והא לא שיתפנו. והוי יכולין להביא חמין על ידי ביטול דרך חצירות ומבוי לבית שהיה בו קטן, ומה שלא עשו כן משום שלא היו בעלים התם.

שתה רביעית יין אל יורה - יש ספרים שכתבו בה: אל תפלל. ולא יתכן כלל, דאם כן מאי קאמר רב נחמן: לא מעליא הא שמענתא, דהא אנא וכלי כמה דלא שתינא רביעיתא לא צילא דעתא. מה ענין צילתא אצל תפלה? אלא "אל יורה" גרסין ברוב ספרים, וכן אמר רבינו תנאל. ואם תאמר: ומאי קאמר רב נחמן לא מעליא הא שמענתא, הא פלוגתא דתנאי היא כבירות בפרק "אמרו לו" (ג.ב.) כדדרשיהם: "ולחבדיל ולהורות" וארץ ישראלין ושכר אל תשת" קאי, דמוקמינן ליה התם ברביעית. ועוד קשה: דהא רב נחמן גופיה קאמר לקנן בשמעתין דרך מלי ושינה כל שהוא מפנין את הדין, כששתה רביעית. שמע מינה: דאסור. ומיהו, הוהא איבא לקאומא כנון דלא רמא ביה מיא, והבא דרמא ביה מיא כרבי אליעזר ברי ר' יוחנן (ג.ב.) (דתנן) התם, רבי אליעזר אומר: אם נתן לחובו מים כל שהוא, פטור, ורב נמי פסיק התם הלכה כרבי אליעזר. אבל מכל מקום קשיא, דלא הוי ליה למימר לא מעליא הא שמענתא כיון דאיבא רבנן דפליגי עליה דרבי אליעזר התם, ואסרי אף על פי שנתן בו מים.

שיבור אל תפלה ואם התפלל תפלתו תועבה - ולא יצא, כיון שאינו יכול לרבר לפני המלה, וצריך לחזור ולהתפלל. וכן הוהא דברכות (כ.ב.) שהיה מתחפל ונמצא צואה כנגדו, דמסיק: כיון שחטא, אף על פי שהתפלל - תפלתו תועבה, וצריך לחזור ולהתפלל. וצריך עיון אם יש להשוות ברכות תלפלה לענין צואה ושיבור, ועל כרחק לאו לכל מלי דמין, דהא שתוי אל תפלה עד שיפני ינו, ואפילו בין מזוג אל תפלה ביותר מרביעית, דאפילו רבי אליעזר דכריתות (ג.ב.) לא שרי ביותר מרביעית. ואפילו לענין הוראה, כדאמרין התם. ופשיטא דשתוי מברך ברכת המזון וכל הברכות כולן, כדאמרין בירושלמי דברכות, דמפיק ליה מ'זאכלת ושבעת וברכת' - ואפילו מדומדמן, ומיהו, משום מי גרלים פשיטא דאין צריך לחזור ולברך. אפילו אם תאמר: דמשוין ברכות תלפלה בצואה תניא, ומי גרלים לא תפלה כמו צואה, דהא אמר בסוף פרק "מי שמתן" (ברכות כ.ה.) לא אסרה תורה אלא כנגד עמוד בלבד, הא נפול לארעא שרי. ורבנן הוה דגור בהו, וכי גור בהו - בודא, אבל בספק לא גור בהו רבנן.

שכונן רבן גמליאל ברוח הקדש - אף על פי שהיה שם זה גליל באומות, כדאמרין בפרק שני דמכות (יא,א): תמן אמרין שכנס נסיב מבגאי גור, מכל מקום חשיב ליה כוונה ברוח הקדש. והוא סוף וימנות (קכב,ב) שאמר ליה יפה כוונת, שאריה שמי כך קורין אותו בעירי, לא שכונן אותו האיש ברוח הקדש, שלא קראו אריה אלא על שם כחו.

שהולבין אחר רוב עובדי דרכים - כדפירש

בגמרא: מודלא שרי ליה לרבי אלעאי למכילנהו - דאחזקיהו בחזקת פתח של נכרים, שרוב עובדי דרכים נכרים הם. דאם היינו תולין בשל ישראל - היה מותר, אף על פי שאחר הפסח היה בסמוך דבישראל יש לומר דאחר הפסח נעשה.

ולמדנו שחמצו של נכרי אחר הפסח מותר

בתנאי - מותרנו לנכרי, דאיכא

טובת הנאה דנכרי כדפירש בקונטרס. דאי סבירא

ליה דאסור בהנאה - היה לו לאסור מספק,

דשמא בפסח נעשה. ואם תאמר: והיאך נתן רבן

גמליאל הוא דריש רבינו יצחק בסוף פרק קמא

דעבודה זרה (כ,א): לא תחנם - לא תתן להם

מתנת חנם ואף על גב דלנכרי המכירו שרי אפילו

לרבינו יצחק, דאם מוקמין כרבינו יצחק הווא

דשולח אדם ירך לנכרי בפסחים בפרק "כל שעה"

(כב,א). ותניא בתוספתא ודעבודה זרה פרק

שלישי: דאם היא שכנו - מותר, מפני שהוא

כמוכרו לו. מכל מקום, הכא הא אמרין שלא היה

מכירו רבן גמליאל מעולם! ויש לומר דשמא לא

סבר לה רבן גמליאל דהא דרבינו יצחק, אי נמי

כיון שהיה הנכרי מתלוה עמחן בדרך - שרי,

דחשיב כמוכרו לו. והא דתניא ב"הזיקין" (גיטין

סא,א): מפרנסין עניי נכרים עם עניי ישראל מפני

דרכי שלום - והיא נמי שרי משום דרכי שלום.

פותחין בחרטה - פירש בקונטרס: צריך

לחכם למצוא פתח לשואל. שיהא לו

פתוח פה לומר: על דעת כן לא נדרתי, ואילו

הייתי יודע שכן לא הייתי נודר, וגמלא נדר נעקר

מאליו. אין פותחין - אין צריך לפתוח לו בחרטה,

אלא החכם עוקר אף על פי שאינו מוצא לו טעם

עקירה. רבן גמליאל סבר כמאן דאמר פותחין,

לפיכך הוצרך יישוב הדעת לחשב איזה פתח

ימצא לו, עד כאן לשון הקונטרס. וקשיא איזה פתח

תם: דהא רב נחמן גופיה שמועין ליה בהדיא בפרק

"ארבעה נדרים" (כב,ב) דאמר: הלכה פותחין

בחרטה. ונוקטין "לאלה ישראל". ובפרק "ערה"

המאורסיה' (שם ע"ב) נמי קאמר רב נחמן: הלכה,

נשאלין לגרדים מעומד, ויחיד, ובליה. ופריך עלה

מחא דרבן גמליאל. וכתוב בכל הספרים: רבן

גמליאל סבר אין פותחין בחרטה. למיעקר נדרא

בעינן ובעי לעיוני, לחכי ישוב. ורב נחמן סבר:

פותחין בחרטה, ואפילו מעומד. אלא שיש ספרים

שהגיהו איפכא. על פי פירוש הקונטרס דהכא

בשמעתא. ועוד: דאמר בסוף "אלו מותרין" (שם

50) בשלמא מחמירין עליו - דלא פותחין ליה

בחרטה. משמע דאין פותחין היא חומרא. ועוד

אמר ברש"י "ארבעה נדרים" (כב,ב) דרב נחמן. ועוד

פותחין בחרטה, מזההו דאמא לקמיה ואמר ליה

"לכך עלך". ורבה בר רב חנה דאמר ליה להחאה

דאתא: אלו אתו עשרה בני אדם שפיטוק, קסבר:

אין פותחין בחרטה. מפרש רבינו תם: פותחין

בחרטה - היינו ששואלין אותו אם הוא מתחרט

על מה שנדר, שאומר לו: "כדו תהית", או "לכך

עלך", או "בעית נדר" (שם). ושרינן ליה בהכי. ורבן גמליאל סבר: אין פותחין להתיר לו בחרטה לחוד, שמתחרט בו על מה שנדר, אלא צריך למצוא פתח לנדרו, כגון שאומר לו: אילו באו

עשרה בני אדם שפיטוק, וכדפתח רבן גמליאל להחאה טייעא ששואלין אותו אדעתא דהכי נדרתי, שצריך לטרוח הרבה ולחשוב באיזה ענין ימצאו לו פתח לנדרו. כל הבושה ראי לזקוק

בחרב - בפרק "ארבעה נדרים" (כב,א) אמר דלא פותחין ליה בהא, דמתוך יראה יאמר אדעתא דהא לא נדר, אף על פי שמשקר. ועוד: פסקין להם הלכה פותחין בחרטה.

מסר

בעל בנכסי אשתו. רבא אמר: אפילו עבד עסקא ורווח. רב פפא אמר: אפילו מצא מצאצא. אמר רב נחמן בר יצחק: אפילו כתב כחו תפילין. ואמר רב חנין ואיתומא רבי חנינא: מאי קראה, דכתבי: "וידר ישראל נדר וגו'". אמר רמי בר אבא: דרך מיל, ושינה כל שהוא מפינן את חנין. אמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: לא שנו אלא ששתה כרי רביעית, אבל שתה יותר מרביעית - כל שכן שדרך טורדתו ושינה משפרתו. ודרך מיל מפינן חנין? והתניא: מעשה ברבן גמליאל שתה רוכב על החמור, והיה מהלך מעכו לכוב, והיה רבי אילעאי מהלך אחריו. מצא גלוסקין בדרך, אמר לו: אילעאי, טול גלוסקין מן הדרך. מצא גוי אחד, אמר לו: מבגאי, טול גלוסקין הקלו מאילעאי! ניטפל לו רבי אילעאי, אמר לו: מהיכן אתה? אמר לו: מעיירות של בורגנין, ומה שמך? מבגאי - שמני. - כלום היפריך רבן גמליאל מעולם? אמר לו: לאו. באותה שעה למדנו שפון רבן גמליאל ברוח הקודש. ושלשה דברים למדנו באותה שעה: למדנו שאין מעבירין על האוכלין, ולמדנו שהולבין אחרי רוב עובדי דרכים, ולמדנו שחמצו של גוי אחר הפסח מותר בהנאה. פון שהגיע לכוב בא אחד לשאל על נדרו, אמר לזה שעמו: כלום שתינו רביעית יין האיטלקי? אמר לו: הן. אם בן ימיאל אחרינו עד שיפץ ייגנו. וימיאל אחריו שלשה מילין, עד שהגיע לסולמא של צור. פון שהגיע לסולמא דצור ירד רבן גמליאל מן החמור, ונתעטף וישב, והתיר לו נדרו. והרבה דברים למדנו באותה שעה: למדנו שרביעית יין האיטלקי מושפר, ולמדנו: שיפור אל וורה, ולמדנו שדרך מפינן את חנין, ולמדנו שאין מפידין נדרים לא רכוב ולא מהלך ולא עומד אלא וישב. קתני מיתה שלשה מילין! שאני יין האיטלקי - דמישפר טפי. והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבוח: לא שנו אלא ששתה רביעית, אבל שתה יותר מרביעית - כל שכן דרך טורדתו ושינה משפרתו! רכוב שאני. השתא דאיתיה להכי - לרמי בר אבא נמי לא קשיא. רכוב שאני. איני? והאמר רב נחמן: מפידין נדרים בין מהלך בין עומד ובין רכוב! תנאי היא. דאיכא למאן דאמר פותחין בחרטה ואיכא למאן דאמר אין פותחין בחרטה. דאמר רבה בר רב חנה אמר רבי יוחנן: מאי פתח ליה רבן גמליאל להחאה גבא - "יש בוטה במדקרות חרב ולשון חכמים מרפא", כל הבושה ראי לזקוק בחרב, אלא שלשון חכמים מרפא. אמר מר: ואין מעבירין על האוכלין. אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יוחאי: לא שנו אלא בדרות הראשונים, שאין בנות ישראל פרוצות בכשפים. אבל בדרות האחרונים, שפנות ישראל פרוצות בכשפים - מעבירין. תנא: שלימין - מעבירין, פתיתין - אין מעבירין. אמר ליה רב אסי לרב אשי: ואפתיתין לא עבדן? והכתבי: "ותחללנה אותי אל עמי בשעלי שעוירים ובפתותיה להם"! דשקלי באגריהו. אמר רב ששת משום רבי אלעזר בן עזריה:

יבול

יבול

מסר

בַּעַל שֹׁכֵה גִבְעָתִי אֲשֶׁתוֹ, וְהִינּוּ בִּנְכִסִּי מְלוּג, שֶׁגַם בּוֹז עֲשׂוּיִים
אֲנִשִּׁים לְתִמּוּהָ עַל זְכוּתוֹ בִּנְכִסְיָהּ וְלִהְיוֹתָ בָּהֶם עֵין הָרַע, וְעַל כֵּן
יַעֲשֶׂה בָּהֶם מִצְוָה וְיִקְנֶה בָּהֶם סֵפֶר תּוֹרָה, וּבִזְכוּת הַמִּצְוָה לֹא יִנָּקוּ
הַנְּכִסִּים.
רַבָּא אָמַר, אֲפִילוּ עֶבֶד וְעֶשְׂתָּה עֵינָא וְעֵסְקוּ וְנִוְחָ וְהוֹרִיחַ בַּה,
גַּם בּוֹז עֲשׂוּיִים רוּחוּיָהּ לְהִינָק מִפְּנֵי עֵין הָרַע, וְעַל כֵּן יַעֲשֶׂה בָּהֶם
מִצְוָה וְיִקְנֶה בָּהֶם סֵפֶר תּוֹרָה, וּבִזְכוּת הַמִּצְוָה לֹא יִנָּקוּ.
רַבָּא אָמַר, אֲפִילוּ מִצָּא מִצְיָאָה שֶׁבָּה כֵּן, לְפִי שְׁעֲשׂוּיִים לְהִטִּיל
בָּה עֵין הָרַע וְלֹא תִתְקִיִּים בִּידוֹ, וּבִזְכוּת הַמִּצְוָה תִּתְקִיִּים בִּידוֹ.
הַגְּמָרָא אוֹמֶרֶת שֶׁאֵין צוֹרֵךְ לִקְנוֹת בְּדוּקָא סֵפֶר תּוֹרָה: אָמַר רַב
נַחֲמָן בֶּר יִצְחָק, אֲפִילוּ כָּתָב בָּהוּ וְהָסֵפֶת תְּפִילִּין, דִּי בִּכְךָ לְשִׁמּוֹר עַל
נְכִסְיוֹ שְׁלֹא יִנָּקוּ בְּעֵין הָרַע.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מִקּוֹר לַעֲשֶׂה הָאִמּוּרָה, שְׁקִיּוֹם מִצְוָה בְּדִבְרֵי מִסִּיעַ
לְקִיּוּמוֹ: וְאָמַר רַב חֲנִין וְאִתְּיָא וְיִשְׁ אוֹמְרִים שֶׁאִמְרָא זֹאת רַבִּי
חֲנִינָא, מָאִי קָרָא? – מִדּוּ הַפֶּסֶק שֶׁבָּה נִרְמַז דְּבַר זֶה, דְּבָרֵיב (בַּמִּדְבָּר
א) בַּמִּלְחָמָה יִשְׂרָאֵל עִם הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עַד 'וַיֵּדֶר יִשְׂרָאֵל נָדָר וְגו'
לֵה' וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תָּתֵן אֶת הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְהִתְרַמְּתִי אֶת עַרְיָהֶם,
דְּהִינּוּ שְׁקִיבֵלוּ עַל עַצְמָם שֶׁאִם יִנְצָחוּם יִקְדִּישׁוּ אֶת שְׁלָם לַגְּבוּהָ,
וּבִזְכוּת זֶה נִשְׁמַעַה תְּפִילָתָם וְאִכָּן נָפְלוּ בִידֵם, כְּנֹאמְרֵי בְּפֶסֶק
שְׁלֹאֲתוּר מִכֵּן (שֶׁם פֶּסֶק א) 'וַיִּשְׁמַע ה' קוֹל יִשְׂרָאֵל וַיִּתֵּן אֶת הַכְּנַעֲנִי.
הַגְּמָרָא שְׁבָה לְעֵינֵינוּ שְׁתּוּי וְשִׁיבּוֹר, וּמְבִיאָה דְּרִכִּים לְהַפְּתָה
הַשְׁכֵּרוֹת: אָמַר רַבִּי בֶר אֲבָא, הַלִּיכָה בִּדְרֶךְ שְׁאוֹרֻכָה מִל, וְשִׁנְיָה
בְּשִׁיעוֹר כָּל שְׁהוּא, זֶה אוֹ וְזֶה מְפִיגִין אֶת הָיִן שֶׁשְׁתֵּה קוֹדֵם לְהַלִּיכָה
אוֹ לַשִּׁיעוֹתָ, וְאִין מִשְׁפִּיעַ עַליוֹ עוֹד, וּמוֹתֵר לְהוֹרוֹת וְלִהְיוֹת.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה הַגְּבִלָה בְּדִבְרֵי: אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בֶּר אֲבָהוּ,
לֹא שָׁנוּ שְׁדֶרֶךְ מִל וְשִׁנְיָה כָּל שְׁהוּא מְפִיגִים אֶת הָיִן, אֲלֵא בְּאוֹפֵן
שְׁשִׁתָּה יִין בְּרִי וְשִׁיעוֹר? רַבִּיעִית הַלּוֹג בְּלִבָּה, אֲבָל אִם שְׁתָּה יִין
יִתֵּר מִשְׁיעוֹר רַבִּיעִית, כָּל שֶׁכֵּן שְׁדֶרֶךְ – שֶׁהַלִּיכָה בְּדֶרֶךְ לְאַחַר
שְׁתִּיתוֹ זֶה, שְׁוֹדְרָתוֹ וּמְבַלְבֵּלָת אֶת דַּעְתּוֹ יִתֵּר, וְשִׁנְיָה שְׁהוּא יִשָּׁן
לְאַחַר שְׁתִּיתוֹ, מְשַׁכְּרָתוֹ בִּיּוֹתֵר.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ שֶׁ לְדוֹן עַל הָאִמּוּר לְעִיל שְׁדֶרֶךְ מִל
מְפִיגָה אֶת הָיִן. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְהָאֵם דְּרֶךְ מִל מְפִיגָה אֶת הָיִן,
וְהִתְנִיָּא – וְהָלֹא שְׁנִינוּ בְּבִרְיָא, מַעֲשֶׂה בְּרַבִּין גְּמִלְיָא שְׁהִיָּה רֹכֵב
עַל הַחֲמוֹר, וְהָיָה מְהֵלֶךְ מַעֲשֶׂה לְבֹיב, וְהָיָה רַבִּי אִילְעָאִי מְהֵלֶךְ אַחֲרָיו.
מִצָּא רַבִּין גְּמִלְיָא גְּלוּפְקִין וְכִכְרוֹת לַחֵם בְּדֶרֶךְ, אָמַר לוֹ לְרַבִּי
אִילְעָאִי, אִילְעָאִי, טוֹל וְהָרֵם אֶת הַגְּלוּפְקִין מִן הַדֶּרֶךְ. אַחֵר כֵּךְ מִצָּא
רַבִּין גְּמִלְיָא נִכְרִי אַחֵר, אָמַר לוֹ לְנִכְרִי, מְכַנְּאִי וְכָךְ הִיָּה שְׁמוֹ, טוֹל
גְּלוּפְקִין הִלְלוּ מֵאִילְעָאִי, וְקָח אוֹתָם לַעֲצֹמֶךָ. נִיטְפָל וְהִתְקַרֵּב
וְהִתְחַבֵּר לוֹ רַבִּי אִילְעָאִי לְנִכְרִי, אָמַר לוֹ לְנִכְרִי, מְהֵלֶךְ אַחֲרָיָה. אָמַר
לוֹ הַנְּכִרִי, מַעֲרִיזוֹת שֶׁל בְּוִרְגִּין. אָמַר לוֹ רַבִּי אִילְעָאִי, וְהָאֵם שְׁמִךְ.
אָמַר לוֹ הַנְּכִרִי, 'מְכַנְּאִי' שְׁמִי וְשְׁמִי וְשְׁמִי, חֲזוֹר רַבִּי אִילְעָאִי וְשֹׁאֲלוּ,
כָּלֹם וְהָאֵם הַבִּירְךָ בְּרַבִּין גְּמִלְיָא מַעֲלֵם. אָמַר לוֹ הַנְּכִרִי, לֹא.
אוֹמֶרֶת הַבְּרִיָּא: כְּאוֹתָהּ שְׁעָה לְמַדְנָה שְׁבִיחוֹת בְּרַבִּין גְּמִלְיָא אֶת שֵׁם
הַנְּכִרִי בְּרִית הַקּוֹדֶשׁ, שְׁהִי קִרְאוּ בְּשֵׁם מְכַנְּאִי, אִף שְׁלֹא הִכִּירוּ
מַעֲלֵם. מוֹסִיפָה הַבְּרִיָּא: וְשִׁלְשָׁה דְּבָרִים לְהַלְכָה, לְמַדְנָה כְּאוֹתָהּ
שְׁעָה. א. מִמָּה שֶׁאִמְרָא רַבִּין גְּמִלְיָא לְרַבִּי אִילְעָאִי לְהָרִים אֶת
הַגְּלוּסְקִין, לְמַדְנָה שְׁאֵין מַעֲבִירִין וְחֹלְפִים עַל פְּנֵי הָאוֹזְבָּלִין
הַמוֹטִלִים בְּדֶרֶךְ מְבִלִּי לְהָרִים, אֲלֵא חוֹבָה לְהָרִים אוֹתָם כְּדִי שְׁלֹא
יִתְבוּ. ב. וּמִמָּה שֶׁאִמְרָא לְרַבִּי אִילְעָאִי לִתֵּת אוֹתָן לְנִכְרִי, וְלֹא הִתִּיר
לוֹ לֵאכּוֹל אוֹתָן בְּעַצְמוֹ, לְמַדְנָה שְׁכֹאשֶׁר נִמְצְאָת פֶּת בְּדֶרֶךְ וְאִין
יִודְעִים אִם הִיא פֶּת נִכְרִי אוֹ פֶּת יִשְׂרָאֵל, הוֹלְכִין אַחֲרֵי רֹב עוֹבְרֵי
דְּרִיבִים, אִם רוֹבֵם נִכְרִים יֵשׁ לְהַחֲזִיקָה כִּפֶּת נִכְרִי וְלֹאסֻרָה בְּאִכְלָה
לְיִשְׂרָאֵל, וְאִם רוֹבֵם יִשְׂרָאֵל יֵשׁ לְהַחֲזִיקָה כִּפֶּת יִשְׂרָאֵל וְלִהְיוֹתָ.
וְעַל כֵּן, כֹּאֵן שְׁהִי רֹב עוֹבְרֵי הִדְרִכִּים נִכְרִים, אִסֹּר רַבִּין גְּמִלְיָא
לְרַבִּי אִילְעָאִי לֵאכּוֹל אֶת הַגְּלוּסְקִין. ג. וּמִמָּה שֶׁאִמְרָא לְרַבִּי אִילְעָאִי
לִתֵּת אֶת הַפֶּת לְנִכְרִי, אִף עַל פִּי שֶׁהַמַּעֲשֶׂה הִיָּה אַחֵר הַפֶּסֶק, לְמַדְנָה
שְׁחִמְצוֹ שֶׁל נִכְרִי שֶׁעֲבַר עַליוֹ הַפֶּסֶק, אַחֵר הַפֶּסֶק מוֹתֵר בְּהִנָּחָה
לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁאִם הִיָּה אִסּוּר בְּהִנָּחָה, הִיָּה לוֹ לְחֹשׁוֹשׁ שְׁמָא עֲבַר
הַפֶּסֶק עַל הַגְּלוּסְקִין וְנִאֲסָרוּ בְּהִנָּחָה, וְהִיָּה אִסּוּר לִתֵּת אוֹתָן לְנִכְרִי,

כִּיּוֹן שֶׁהַנְּכִרִי מַחֲזִיק טוֹבָה לִזְדָּה שְׁנֵתָן לוֹ, וְנִמְצָא שֶׁהַנּוֹתָן נִהְנֶה בִּכְךָ.
הַבְּרִיָּא מְמַשִּׁכָּה בְּסִיפּוֹר הַמַּעֲשֶׂה: בִּין שְׁהִנָּע רַבִּין גְּמִלְיָא
לְבֹיב, כָּאֵם אִסֹּר אַחֵר לְפָנָיו לִישָׁאֵל עַל נָדָר, כְּלוֹמֵר בִּיקֶשׁ שִׁתִּיר לוֹ
רַבִּין גְּמִלְיָא נִדָּר שְׁנִדָּר. אָמַר רַבִּין גְּמִלְיָא לְאָדָם זֶה שְׁהִלֵךְ עִמּוֹ,
כְּלוֹמֵר לְרַבִּי אִילְעָאִי, כָּלֹם וְהָאֵם שְׁתִּינוּ מִקּוֹדֵם לִכֵּן רַבִּיעִית יִין
הָאִיטְלָקִי. אָמַר לוֹ רַבִּי אִילְעָאִי, הֵן – אִכָּן שְׁתִּינוּ. אָמַר רַבִּין גְּמִלְיָא,
אֵם כֵּן, אִינִי יִכּוֹל לְהוֹדֵק לוֹ עַתָּה לְהִתֵּר נִדָּר, שְׁשִׁיתִית הִיָּן
טוֹרְדָתָא אֶת הַדַּעְתָּ, וְאִין לְהִתֵּר אוֹ נִדָּרִים, וְעַל כֵּן יִמְצִיל אַחֲרָיו עַד
שְׁיִפְנִי יִינְיָנוּ. וְיִמְצִיל אַחֲרָיו אוֹתוֹ אִדָּם דֶּרֶךְ שֶׁל שְׁלִשָּׁה מִלִּין, עַד
שְׁהִנָּע רַבִּין גְּמִלְיָא לְכּוֹסְמָא וְלִמְעֵלוֹת שֶׁל הַר צוֹר. בִּין שְׁהִנָּע
רַבִּין גְּמִלְיָא לְכּוֹסְמָא צִדּוֹר, וְיִדָּר בְּרַבִּין גְּמִלְיָא מִן הַחֲמוֹר, וְנִתְעַפָּה
בְּבִדּוֹ, וְיִשָּׁב, וְיִתְהִיר לוֹ נָדָר.
אוֹמֶרֶת הַבְּרִיָּא: וְהִרְבָּה דְּבָרִים לְמַדְנָה כְּאוֹתָהּ שְׁעָה. א. מִמָּה
שֶׁשָּׁאֵל רַבִּין גְּמִלְיָא אֶת רַבִּי אִילְעָאִי אִם שְׁתֵּה רַבִּיעִית יִין
הָאִיטְלָקִי, לְמַדְנָה שְׁרִבִּיעִית יִין הָאִיטְלָקִי מְשַׁכְּרָה, וְעַל כֵּן בִּירָר רַבִּין
גְּמִלְיָא אִם שְׁתֵּהָ וְנִשְׁתַּכְּרָה. ב. וּמִמָּה שֶׁלְּאַחַר שְׁנוּדַע לְרַבִּין
גְּמִלְיָא שְׁתֵּהָ רַבִּיעִית יִין הָאִיטְלָקִי וְנִשְׁתַּכְּרָה, מִיָּאֵן לְהִתֵּר אֶת
נִדָּרוֹ שֶׁל אוֹתוֹ אִדָּם, לְמַדְנָה שְׁשִׁיבּוֹר אֶל יוֹדָה, שְׁכֵן גַּם הִתֵּרֵת נִדָּרִים
הוֹרָאָה הִיא. ג. וּמִמָּה שֶׁאִמְרָא רַבִּין גְּמִלְיָא לְשׁוֹאֵל שִׁילֵךְ אַחֲרָיו
עַד שִׁיפּוֹג יִינָם, לְמַדְנָה שְׁדֶרֶךְ מְפִיגָה אֶת הָיִן. ד. וּמִמָּה שֶׁשְׁכַּשְׁבָא רַבִּין
גְּמִלְיָא לְהִתֵּר אֶת הַנִּדָּר, יִרַד מִהַחֲמוֹר וְיִשָּׁב, לְמַדְנָה שְׁאֵין מְפִיגִין
וְמוֹתִירִים נָדָרִים, לֹא כְּשֶׁהַחֲמוֹר רַבּוֹ, וְלֹא כְּשֶׁהוּא מְהֵלֶךְ, וְלֹא
כְּשֶׁהוּא עוֹמֵד, אֲלֵא כְּשֶׁהוּא יוֹשֵׁב.
הַבְּרִיָּא דְּלֵעִיל הוֹבָאָה בְּכִידִי לְדוֹן מִמָּנָה בְּדִבְרֵי רַבִּי בֶר אֲבָא
דְּלֵעִיל, שְׁדֶרֶךְ מִל מְפִיגָה אֶת הָיִן. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: קִתְּנִי מִיָּתָה –
מִכָּל מְקוֹם שְׁנִינוּ בְּבִרְיָא שֶׁרַק דֶּרֶךְ שֶׁל שְׁלִשָּׁה מִלִּין מְפִיגָה אֶת
הָיִן, וְהִיָּה זֶה שְׁלֹא בְּדִבְרֵי רַבִּי בֶר אֲבָא שֶׁאִמְרָא שִׁדִּי לִכֵּךְ בְּדֶרֶךְ מִל.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: שְׁאֵין וְשׁוֹנָה יִין הָאִיטְלָקִי מִשְׁאֵר יִינוֹת, דְּמִשְׁכְּרָה
מְפִי – שְׁהוּא מְשַׁכְּרָה יוֹתֵר מִשְׁאֵר יִינוֹת, וְעַל כֵּן אִינוֹ פֶּג כִּי אִם בְּדֶרֶךְ
שֶׁל שְׁלוֹשָׁה מִלִּים.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִם יִין הָאִיטְלָקִי מְשַׁכְּרָה יוֹתֵר מִשְׁאֵר יִינוֹת, אִם כֵּן
הִיָּה הַשְׁוֵתָה רַבִּיעִית מִמֶּנּוּ כְּשִׁתֵּה יוֹתֵר מְרִבִּיעִית שֶׁל שְׁאֵר יִינוֹת,
וְאִם כֵּן הִיאָךְ פֶּג יִינוֹ שֶׁל רַבִּין גְּמִלְיָא אַחֲרֵי הַלִּיכָה שֶׁל שְׁלוֹשָׁה
מִלִּים, וְהָאֵם וְהָלֹא אִמְרָא רַבִּין נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בֶּר אֲבָהוּ, לֹא שָׁנוּ
שְׁדֶרֶךְ וְשִׁנְיָה מְפִיגִים אֶת הָיִן, אֲלֵא כְּשִׁשְׁתָּה רַבִּיעִית יִין בְּלִבָּה, אֲבָל
אִם שְׁתָּה יוֹתֵר מְרִבִּיעִית יִין, כָּל שֶׁכֵּן שְׁדֶרֶךְ שְׁוֹדְרָתוֹ וְשִׁנְיָה מְשַׁכְּרָתוֹ,
כְּלוֹמֵר לֹא רַק שְׁאֵין הַדֶּרֶךְ וְהַשִּׁנְיָה מְפִיגִין אֶת הַשְׁכֵּרוֹת שֶׁל
הַשִּׁיבּוֹר, אֲלֵא אִף טוֹרִדִּים וּמְשַׁכְּרִים אוֹתוֹ יוֹתֵר. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא:
רַבּוֹב שְׁאֵין וְשׁוֹנָה מִשְׁאֵר מְהֵלֶךְ, שְׁכִיּוֹן שְׁאִינוֹ טוֹרַח בְּהַלִּיכָה, אִין
הַדֶּרֶךְ טוֹרְדָתוֹ, אֲלֵא הִיא מְפִיגָה אֶת הָיִן.
אוֹמֶרֶת הַגְּמָרָא: הַשְׁתָּא דְּאִתִּיתָ לְהָכִי – עַתָּה שְׁבֹאֵת לּוֹמֵר סִבְרָא זֶה,
שְׁרִכּוֹב שׁוֹנָה מִשְׁאֵר מְהֵלֶךְ, לְרַבִּי בֶר אֲבָא נִמִּי לֹא קָשִׁיָּא – גַּם עַלִּי
אִין לְהַקְשׁוֹת, כִּיצַד אִמְרָא שְׁדֶרֶךְ מִל מְפִיגָה אֶת הָיִן וְהָלֹא רַבִּין
גְּמִלְיָא הִצְרִיךְ לְהַפְּתָה יִין דֶּרֶךְ שֶׁל שְׁלוֹשָׁה מִלִּים, לְפִי שִׁישׁ לְתֹרֵץ
שְׁרִכּוֹב שְׁאֵין, שְׁכִיּוֹן שְׁאֵין לוֹ טוֹרַח בְּהַלִּיכָה כְּשֹׁאֵר מְהֵלֶךְ, עַל כֵּן
אִין הַדֶּרֶךְ מְפִיגָה אֶת יִינוֹ עַד שִׁילֵךְ שְׁלוֹשָׁה מִלִּים, וְאִין צוֹרֵךְ
לְתִירּוֹץ שֶׁאִמְרָנוּ מִתְחִילָה שְׁדוּקָא בֵּין הָאִיטְלָקִי אִמְרָא כֵּן רַבִּין
גְּמִלְיָא.
הַגְּמָרָא דְּנָה בְּדִבְרֵי הַבְּרִיָּא אוֹדוֹת הִתֵּרֵת נִדָּרִים בְּרִכִּיבָה
וּבִישִׁיבָה. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִינִי – הָאֵם כֵּךְ הוּא שְׁאֵין מְפִיגִים נִדָּרִים
אֲלֵא בִישִׁיבָה וְלֹא בְּהַלִּיכָה, בְּרִכִּיבָה אוֹ בְּעִמְדִידָה, וְהָאֵם וְהָלֹא
אִמְרָא רַבִּין נַחֲמָן שְׁמִפְרִין נָדָרִים בֵּין כְּשֶׁהַחֲמוֹר מְהֵלֶךְ, בֵּין כְּשֶׁהוּא
עוֹמֵד, בֵּין כְּשֶׁהוּא רַבּוֹב. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: תִּנָּא הִיא – דִּין זֶה תְּחִילָה
בְּמַחֲלוֹקֵת תְּנֵאִים בְּמִסְכַּת נִדָּרִים, דְּאִיבָא לְמָאֵן דְּאָמַר וְיִשְׁ הַסּוֹבֵר,
וְהוּא רַבִּין גְּמִלְיָא, שְׁוֹתְחִין בְּתִרְסָה, כְּלוֹמֵר שְׁצִרִךְ הַחֲכֵם לְמַצּוֹא
לְנִדָּר פִּתְחָא, וְהִינּוּ סִבְרָא וְטַעַם שִׁיחִידָה לְנוֹדָר בָּהֶם פִּתְחוֹן פֶּה לּוֹמֵר
שְׁלֹא נִדָּר לְדַעַת כֵּן וְאִילוּ הִיָּה יוֹדַע שְׁכֵן הוּא לֹא הִיָּה נוֹדָר, וְעַל
יִד כֵּךְ נַעֲקֵר הַנִּדָּר מֵאִלּוּ. וְכֵן סוֹבֵר רַבִּין גְּמִלְיָא. וְכִיּוֹן שֶׁהִיָּה צִרִיךְ
לְמַצּוֹא פִּתְחָא לְנוֹדָר, עַל כֵּן יִרַד מִהַחֲמוֹר וְיִשָּׁב, בְּכִידִי לַעֲסוֹק בִּכְךָ

קטנה, ונמצא, שכאשר היו יוצאים בני חמתן מעירם לילך לגדר
היה כלה תחומם באמצע העיר, ובאופן כזה נתבאר בדברי הגמרא
לעיל (ס) שאין העיר כולה נידונית להם כארבע אמות, ואינם
רשאים להמשיך ולילך עוד, אך בני גדר כשהיו יוצאים מעירם
לילך לחמתן היה תחומם כלה בסוף העיר, ובאופן כזה נתבאר שם
שכל העיר נידונית להם כארבע אמות, ולפיכך רשאים היו
להמשיך ולילך עוד חוץ לעיר חמתן, עד להשלמת תחום אלפיים
אמה שלהם (צירור ג 18). נמצא לפירוש זה, שלא אסר רבי על דיירי
גדר לילך לגדר, אלא כוונת הדברים כך היא, שהתיר רבי לבני
חמתן לילך בכל העיר חמתן כאילו היא ארבע אמות, ואין מנכים
להם את רוחבה מתחום אלפיים אמה שלהם, אך לא התיר לבני
חמתן לילך בכל העיר גדר כארבע אמות, אלא עד מקום שכלה
תחומם בלבד.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד יש לשנות את מחלוקת
רב ספרא ורב דימי: **רב פהנא מתיני קבי** – שונה היה את מחלוקתם
של רב ספרא ורב דימי בביאור דברי רבי באופן כזה, כמו שנתבאר
עתה בגמרא, שרב ספרא העמיד בעיר העשויה כקשת ואילו רב
דימי העמיד בעיר גדולה וקטנה, אבל **רב פהנא מתיני קבי** – שונה
היה את מחלוקתם באופן כזה, נחלקו **רב ספרא ורב דימי** ב**ר חנינא**
מדוע התיר רבי לבני גדר לירד לחמתן ואסר על בני חמתן לעלות
לגדר. **רב אמר** – אחד מאמוראים אלו מבאר שחמתן עיר העשויה
בקשת הווא, וחד אמר – ואחד מן האמוראים מבאר, שאנשי עיר
קטנה ואנשי עיר גדולה הווא. כלומר, לדברי רב טביומי לא נתפרש
מה היא דעת רב ספרא ומה היא דעת רב דימי, אלא רק יודעים
אנו שאחד מהם אמר כך והשני כך, ואילו לדברי רב כהנא נתבאר
במפורש מה אמר כל אחד מהם.

משנה

משנה זו עוסקת בדיון עיר גדולה ועיר קטנה הסמוכות זו לזו: **אנשי**
עיר גדולה רשאים להיות מהלכין את כל עיר קטנה הסמוכה להם,
וכן אנשי עיר קטנה רשאים להיות מהלכין את כל עיר גדולה. ביצר,
מי שהיה דר בעיר גדולה ונתן את עירובו בעיר קטנה הסמוכה
לעירו, או מי שהיה דר בעיר קטנה ונתן את עירובו בעיר גדולה,
הרי זה מהלך את בולח – את כל העיר שנתן בה את עירובו כאילו
היא ארבע אמות, וחוץ לה מונה עוד אלפים אמה לכל רוח
לתחומה. זו היא דעת חכמים.
רבי עקיבא אומר, אין לו רשות לילך אלא ממקום עירובו אלפים
אמה לכל רוח. כלומר, אין העיר שהניח בה את עירובו נידונית לו
כארבע אמות, אלא אף היא עולה למנין אלפיים אמה של תחומה.
אמר להם רבי עקיבא לחכמים, אי אתם מודים לי באדם הנותן
את עירובו במקרה, שאין לו רשות לילך אלא ממקום עירובו
אלפים אמה לכל רוח ותו לא, ואין מעררה נידונית לו כארבע
אמות, ואם כן אף בנותן עירובו בעיר הדיון, כן, שאין היא נידונית
לו כארבע אמות, אלא מהלך אלפיים אמה ממקום עירובו
בלבד.
אמרו לו חכמים, אכן מודים אנו לך בנותן עירובו במערה שאין
היא נידונית לו כארבע אמות, אך אימתי מודים אנו בזה, בזמן שאין
בה דיוורין – שאין דרים אנשים במערה זו, אכל אם נתן עירובו
במערה שיש בה דיוורין הרי זה מהלך את בולח כארבע אמות,
והוציא לה אלפים אמה לכל רוח. ולפיכך אף בנותן עירובו בעיר
סוברים אנו כן, שאם נתן עירובו בעיר שדרים בה אנשים נידונית
היא לו כארבע אמות, ומודד חוצה לה אלפיים אמה לכל רוח.
נמצא לדברי חכמים, קל תופך של מערה מעל נפה. כלומר, דינו
של הנותן עירובו בתוך מערה שדרים בה אנשים קל מדינו של
הנותן עירובו על גבה מבחוץ. שאם נתן עירובו בתוכה נידונית
היא לו כארבע אמות, מאחר ויש בה דיוורים, ומודד אלפיים אמה
מסוף המערה, אבל אם נתן עירובו על גבה מבחוץ אינה נידונית
לו כארבע אמות, מאחר ואין דרים אנשים על גבה, ואינו מודד
אלפיים אמה אלא ממקום עירובו בלבד.

לכל אחד מפתח ביתו, ועל כן אינם רשאים לילך בכל העיר גדר,
אלא כל אחד מהם מהלך עד שכלים אלפיים אמה שמודד מביתו.
נמצא, שיש להוכיח ממה שהתיר רבי לבני גדר לירד לחמתן ולא
התיר לבני חמתן לעלות לגדר, שער העומדת על שפת הנחל
צריכה מוציאה בין העיר לנחל, כדי שתהיה ישיבתה בטוחה, ועל
ידי כן יוכלו למנות לה אלפיים אמה מחומתה.

הגמרא דוחה את הראיה שהביא רב יוסף מדברי רבי: **בי אהא**
ו-כאשר באו רב דימי מארץ ישראל לבלב, אמר, אין דינו של רבי
לגבי הערים גדר וחמתן עוסק בהלכות תחומין כלל, אלא מפורטי
מטברני להו – מכים וחובטים היו בני גדר לבני חמתן, כאשר היו
אלו מגיעים לעירם, ולפיכך הוצרך רבי לתקן שלא יעלו בני חמתן
לבני גדר, אלא רק בני גדר יירדו לחמתן, ונמצא, שאי אפשר
להביא כלל ראיה מדברי רבי לדיון עיר היושבת על שפת הנחל.
שואלת הגמרא: ופאי – מה היא כוונת דברי הגמרא 'התיר רבי',
הרי לפי דברי רב דימי אין כאן פסק הלכה אלא תקנה בלבד.

משיבה הגמרא: הכוונה בזה שהתקין רבי תקנה זו.
שבה הגמרא ושואלת: ופאי שפא שפא – ומדוע נשתנה יום השבת,
שלא אסר רבי על בני חמתן לעלות לעיר גדר אלא ביום השבת,
הרי אף בימות החול יש לחוש שמא יכו בני גדר לבני חמתן.
משיבה הגמרא: משום דשכיחא פה – ביום השבת מצויה השכירות,
ובשעת שכירותם היו בני גדר מכים את בני חמתן, ולפיכך הוצרך
רבי לתקן שלא יעלו אליהם ביום השבת, אבל בימות החול אין
לחוש לכך.

שבה הגמרא ושואלת: מה הועיל רבי בתקנתו שלא יעלו בני חמתן
לגדר, הרי מאחר והתיר לבני גדר לירד לחמתן יש מקום לחוש
דבי אולי לתקם נמי מטברני להו – שכאשר יבואו בני גדר לעיר
חמתן גם כן יכו את יושביה.

משיבה הגמרא: בלפא בלא מתיא שפ שפין לא נפח – כלב שאינו
עומד בעירו, אפילו במשך שבע שנים אינו נובח. משל הוא,
והכוונה בזה שמאחר ובני גדר היורדים לבני חמתן אינם נמצאים
בעירם אין הם מכים את בני חמתן, לפי שאינם מרגישים בטוחים
שלא במקומם.

שבה הגמרא ושואלת: מאחר שאין בני גדר בטוחים בעיר חמתן,
אם כן השתא נמי מטברני בני חמתן לבני גדר – עתה יש מקום
לחשוש שבני חמתן יכו את בני גדר היורדים אליהם, לפי שהם
עומדים בעירם ובטוחים בה, ומדוע התיר רבי לבני גדר לירד
לחמתן.

משיבה הגמרא: פולי האי לא פייפי להו – עד כדי כך אין בני גדר
כפופים לבני חמתן, שאף על פי שאינם עומדים בעירם ואינם
מעזים להכות את בני חמתן מכל מקום אינם נכנעים להם, ולפיכך
אין בני חמתן מכים את בני גדר.

הגמרא מביאה ביאורים נוספים באיזה אופן נאמר דינו של רבי
לגבי הערים גדר וחמתן: רב ספרא אמר, העיר חמתן עיר העשויה
בקשת הווא ו-היתה, כלומר, רב ספרא סובר שלא היתה זו תקנה
של עשיית שלום בין הערים, אלא פסק דין בהלכות תחומין, ומכל
מקום אין להביא משם ראיה לענין עיר העומדת על שפת הנחל,
לפי שאין טעם להתיר והאיסור תלוי בעשיית דקה, אלא שהעיר
חמתן היתה עשויה כקשת, ובין שני ראשיה יותר מארבעת אלפים
אמה, ובאופן כזה נתבאר בדברי הגמרא לעיל (נה) שאין מודדים
ליושביה את תחומם מן היתר ו-חוט הקשת, אלא כל אחד מודד
מפתח ביתו. ומאחר והקשת היתה מרוחקת מן העיר גדר, נמצא
שלא היו רשאים בני העיר חמתן לילך אלא עד תחילת העיר גדר,
ששם כלו אלפיים אמה שלהם, אבל העיר גדר מרובעת היתה,
ומונים לה אלפיים אמה מחומתה, ומאחר וכל העיר חמתן
מובלעת היתה בתוך אלפיים אמה שמחומת העיר גדר רשאים היו
בני גדר לילך בכל חמתן וצירור 18.

רב דימי בר חנינא אמר, אנשי עיר גדולה ואנשי עיר קטנה הווא.
כלומר, טעם הדבר שהתיר רבי לבני גדר לירד לחמתן ואסר על
בני חמתן לעלות לגדר, לפי שגדר היתה עיר גדולה וחמתן עיר

ש"ר שלא יערבו עם השאר, או שמאחר ועיר זו קטנה היא ביותר
אין צריך להניח לה ש"ר, וניתן לערב את כולה כאחת.
מביאה הגמרא מחלוקת אמוראים בדין זה: נחלקו בזה רב הונא
ורב יהודה, חד אמר – אחד מהם סובר שעיר אחרת כעין
חדשה פנימי ש"ר – צריך לש"ר חלק מדייריה שלא יערבו
עם השאר, וחד אמר – ואחד מאמוראים אלו סובר דלא פנימי
ש"ר – שאין צריך לש"ר ממנה כלל, מאחר והיא קטנה
ביותר.

שנינו במשנה: רבי שמעון אומר שלש חצירות וכו' של שני בתים.
הגמרא מביאה מחלוקת כיצד יש לפסוק להלכה: אמר רב חמא בר
גוריא אמר רב, הלכה כרבי שמעון, שיש לש"ר שלש חצירות
שבכל אחת מהן יש שני בתים. רבי יצחק אומר, אפילו אם מש"ר
בית אחד ויחציר אחת די בכך.
סברה הגמרא שכוונתו לומר שדי לש"ר בית אחד, ובנוסף לכך
חצר אחת שאין בה בית דירה. ועל כך מקשה הגמרא: חצר אחת
פלגא דעתה – וכי עולה על דעתך לומר שמועיל לש"ר חצר שאין
בה בית, הלא אינה ראויה לדירה כלל.

ומזמנת קושיא זו מפרשת הגמרא את דברי רבי יצחק באופן אחר:
אלא איתא – אמור כך, אפילו אם מש"ר בית אחד העומד בקצה
אחת די בכך.

הגמרא מבררת מניין למד רבי יצחק את דינו: אמר ליה אביי לרב
יוסף, הו – דין זה דרבי יצחק, שדי לש"ר בית אחד העומד בחצר
אחת. נקרא או סקרא – האם קיבל כן מרביתו, או שאמר זאת
מסברת עצמו.

אמר ליה רב יוסף לאביי, מאי נפקא לן מינה – מה חילוק יוצא לנו
לדינא מספק זה, הרי ממילא פוסקים אנו להלכה כדברי רבי
שמעון, שצריך לש"ר שלש חצירות שיש בכל אחת מהן שני
בתים.

אמר ליה אביי לרב יוסף, נקרא נמור ומוקרא תהא – וכי חפץ אתה
שאלמד גמרא הן אמת והן שיבוש כאילו זה זמר וש"ר. כלומר,
יש לי להבין מניין למד רבי יצחק את דינו, אף על פי שאין הלכה
כמותו.

משנה

משנה זו שבה לעסוק בדיני תחומין, ומפרשת דינים שונים באדם
שאמר לבנו להניח עליו עירובי תחומין: מי שהיה עומד בערב שבת
בין השמשות בשדה בצד מוקד העיר, ואמר לבנו מבעוד יום ערב
לי – הנח עלי עירובי תחומין בצד מערב העיר, או שהיה עומד
במערב ואמר לבנו מבעוד יום ערב לי במוקד, אם יש הימנו – ממנו
ולביתו מרחק של אלפים אמה, וממנו לעירובו יותר מכאן – יותר
מאלפיים אמה, שהניח בנו את העירוב מצד ביתו והלאה וצ"ר
ו 8, הרי זה מותר לתחום ביתו ואסור לתחום עירובו. כלומר, מאחר
ועירובו רחוק יותר מאלפיים אמה מן המקום שהוא עומד בו בין
השמשות אין הוא חל כלל, לפי שאינו יכול להגיע אליו בשבת,
ומכיון שהוא עומד בתוך תחום ביתו הוא קונה שבתה בביתו
כאילו לא הניח עירוב תחומין כלל.

ואם יש ממנו ולעירובו אלפים אמה ואילו ממנו ולביתו יותר מכאן
– יותר מאלפיים אמה, הרי זה אסור לתחום ביתו ומותר לתחום
עירובו, שמאחר ועירובו אינו רחוק מן המקום שהוא עומד בו יותר
מאלפיים אמה חל העירוב, ונמצא שקבע שבתה במקום עירובו,
יש לו משם אלפיים אמה לכל רוח.

הנזות את עירובו בעיבורה של עיר – באחד מן הבתים העומדים
בתוך שבעים אמה ושני שליש לעיר, לא עשה ולא כלום, שהרי אף
בלא העירוב יש לו רשות לילך בכל העיר ועיבורה, ומשם ואילך
אלפיים אמה לכל רוח. אבל אם נתנו לעירוב חצי לתחום, אפילו
אמה אחת בלבד,

לעירובי בתי הדין לא מצו מערב – ואף על פי שאילו רצו דיירי
השכונות לערב זה עם זה לא היו יכולים לעשות זאת, שכן הגומות
מפסיקות ביניהם, מכל מקום שימשה כל שכונה כש"ר לחברתה.
ויש להוכיח מכאן, שניתן להניח חלק מן העיר בתורת ש"ר
לעירוב העיר אף באופן שהדיירים באותו ש"ר אינם רשאים
לערב עם העיר כולה, ולפיכך סבר אביי שרשאי הוא לעשות כן
אף בעיר קקוניא, להניח בתורת ש"ר את הבתים הפתוחים לנהר,
אף שאינם רשאים לערב עם בני העיר.

הדר אמר – חזר אביי ואמר לעצמו, לא דמי – אין לדמות את דין
העיר קקוניא לדין העיר מחוזה. הנהם – שם, בעיר מחוזה, אי פני
לעירובי דרך גנות – אילו היו רוצים בני העיר יכולים היו לערב זה
עם זה, משום שגנות הבתים היו מחוברים זה לזה מעל הגומות
וצ"ר ה 8, ולפיכך רשאי היה רבה בר אבא לסמוך על בתי
השכונה האחת בתורת ש"ר לשכונה השניה, ונהני – אך אלו
הבתים העומדים על שפת הנהר בעיר קקוניא, לא מערב – אינם
רשאים לערב כלל עם שאר בני העיר, מאחר שאין שום דבר
המחבר ביניהם, וממילא אי אפשר להניחם בתורת ש"ר לעיר,
הולכה נעקין פניו – ולפיכך יש לעשות חלונות לבתים אלו לצד
העיר, ועל ידי כך יהיו רשאים לערב עם בני העיר, וממילא יהיה
ניתן להניחם בתורת ש"ר לעיר.

הדר אמר – חזר אביי ואמר לעצמו, פניו נמי לא פני – אין צריך
לעשות חלונות בבתים אלו, ויהא פני תיבא – שהרי מעשה היה
בבית התבן, דהיה ליה – שהיה לו למר בר פופידתא – שם אדם מן
העיר פופידתא, ושהיה ש"ר לפופידתא – והניחו בתורת ש"ר
לעירוב העיר פופידתא, ואף על פי שאי אפשר לערב בית תבן
יחד עם שאר בתי העיר, שהרי אינו צריך כלל לעירוב. ומוכח מכך,
שניתן להניח חלק מן העיר בתורת ש"ר לעיר אף אם אינו רשאי
לערב עמה, ועל כן ניתן להניח בתים אלו הפתוחים לנהר בתורת
ש"ר לעירוב העיר קקוניא, ואין צריך לפתוח בהם חלונות לצד
העיר.

אמר אביי, הנינו דאמר לי מר – זו היתה כוונת רב יוסף שאמר לי
הו דלא מצונוח עלה בבי מדרשא – ראה שלא יצעקו על כך בבית
המדרש, שהרי אם הייתי מצריכם לפתוח חלונות לצד העיר היו
סותרים בחינם את כתליהם.

שנינו במשנה: ושל רבים ונעשית של יחיד אין מערבין את כולה
אלא אם כן עשה חוצה לה וישורן קציר חדשה.

הגמרא מביאה ברייתא מבארת את ענין עיר 'חדשה': תניא
בברייתא, אמר רבי יהודה, עיר אחת היתה בארץ יהודה, וחדשה
שמה, והיו בה בעיר זו חמשים דיורים, אנשים ונשים ונח, ובה היו
משערים חמשים את הש"ר הנצרך לעיר כדי שלא לערב את כולה
כאחת, והיא עצמה היתה ש"ר לעיר גדולה הסמוכה לה.

הגמרא מביאה ספק בדין עיר 'חדשה': איבעיא להו – נסתפקו בני
הישיבה, הדרשה' מהו – העיר 'חדשה' עצמה מה דינה, האם ניתן
לערב את כולה בלא ש"ר, או שצריך להניח בה ש"ר.

מקשה הגמרא: מה מקום יש לספק זה, הרי העיר 'חדשה'
היתה סמוכה לעיר אחרת גדולה הימנה, והיא היתה ש"ר
לעיר הגדולה, וממילא יש לומר דבי היכי דאיהי הווא ש"ר
לגדולה גדולה נמי הווא ש"ר לקטנה – שכשם שהיא היתה
ש"ר לעיר הגדולה, כך העיר הגדולה היא ש"ר לעיר
חדשה הקטנה, ומדוע שיהא צריך לש"ר עוד מן העיר
חדשה עצמה.

מתרצת הגמרא: אכן לגבי העיר 'חדשה' עצמה פשוט הדבר שאין
צריך ש"ר, אלא ספיקם של בני הישיבה היה לגבי עיר אחרת
שהיא בעין חדשה – כמו העיר 'חדשה', לענין כך שמספר דיוריה
הוא חמשים בלבד, אך אין עיר אחרת הסמוכה לה שתוכל להיות
ש"ר עבורה, מהו, האם צריך להניח מקצת מתושבי העיר בתורת

לפי שזקוף הוא יותר מדי, וקשה הדבר להבליעו, ולפיכך הקילו בו
 חכמים שדי לאמוד את רוחבו בלא מדידה כלל.
 הגמרא מביאה מימרא של שמואל בענין דין קידור בגיא: **אמר**
רב יהודה אמר שמואל, לא שנו חכמים שמקדרין בגיא שאי
 אפשר להבליעו, **אלא** באופן שאין חוט המשקולת יורד בגגו,
 כלומר, ששיפוע הגיא אינו זקוף כל כך, ונח להלך בו, וכאשר
 משלשלים חוט משקולת הבנאים – חוט שבסופו משקולת של
 עופרת, שהבנאים משתמשים בו למדידת כותל אם ישר הוא
 משפת הגיא לתחתיתו, אין הוא יורד 'כנגדו', דהיינו, אינו יורד
 בקו ישר, לפי ששיפוע הגיא מרחיק את המשקולת לצדדים [ציור]
 ז.

היתה מידת החבל אילו היה מעמיד מוטות משני צידי הכותל,
 וממשיך במדידתו.
 הגמרא מקשה על הדין המתבאר בברייתא שדי לשער את מידת
 הכותל בלא מדידה: **והא אפן תנן** – והרי שנינו במשנתנו, שאם
 הגיע לגדר או להר מבליעו וחוזר למידתו, דהיינו, שהוא צריך
 לטרוח ולהבליעו בחבל, ואף כאן היה מן הדין להטריחו לעשות
 כן, ומדוע הקילו בזה שדי באומד בלבד.
 מתרצת הגמרא: **התם** – שם במשנתנו לגבי הר או גדר, **ניחא**
תשמישתא – נוח קצת להשתמש בהם, כלומר, שהשיפוע שלהם
 אינו זקוף יותר מדי, ונקל הדבר לעלות על גבם ולהבליעם,
 ולפיכך לא הקילו חכמים לאומדם בלא מדידה, **הכא** – כאן
 בברייתא לגבי כותל, **לא ניחא תשמישתא** – אין נוח להשתמש בו,

רבי יוסי אומר שהירא ורך הלבב הוא **אלמנה לבנה גדול** – כהן
 גדול שנשא אלמנה, או גרושה וחלוצה לבנה הרויט או ממונת
 ונתינה לישראל או בת ישראל לממזר ולנתין שנשאה בעבירה,
 הרי הוא הירא ורך הלבב, שמפחד שיענש על עבירה זו.
 ממשיכה המשנה לתאר את מהלך המלחמה, **"והיה ככלות**
השומרים לדבר אל העם ופקדו שרי צבאות – גיבורים
 הממונים לכך **בראש העם**", ובעקבותיו של עם – וכן מעמידים
 מאחורי העם. ומבארת המשנה, **מעמידין זקופין** – גיבורים,
 לפניהם, שאם יפול אחד מהלוחמים יקפוהו, **ואחרים**
מאחוריהם, וכשילין – ויציגם של כרול בדיחה, וכל המבקש
 לחזור ולברוח מהמלחמה, הרישות בידו של הזקוף לקפח את
 שוקיו – לקטוע רגליו,

לעבוד עליו היוצא בשנה ראשונה בשני לאוין.
 משנה. **ויקפו השומרים** על דברי הכהן **לדבר אל העם** מי
 האיש הירא ורך הלבב וכו'. ומבארת המשנה, ממה ירא אותו
 איש, **רבי עקיבא אומר**, הירא ורך הלבב הוא **כמשמעו**,
שאינו יכול מרוב פחדו לעמוד עם הלוחמים **בקשרי המלחמה**,
 כשמתחברים בצפיפות שלא יפרידום האויבים, **ולראות חרב**
שלופה.
רבי יוסי הגלילי אומר, **הירא ורך הלבב** אינו מפחד המלחמה,
 אלא זהו המתירא מן העבירות שבידו שמה יענש עליהם
 במלחמה. ולפיכך תלתה לו התורה את כל אלו בנה בית ונטע
 כרם ונשא אשה שיתחזר בגללו, אף שאינם הסיבה לחזרה, וזה
 מפני שרצתה התורה שלא יתבייש בעת חזרתו.

ששופטיה – שצריך לכך דיינים מסנהדרין גדולה היושבת
 בירושלים בלשכת הגזית.
 שואלת הגמרא, **ורבי יהודה**, הרי ודאי מ'זקני זקני' צריך
 ללמוד מזה למעט זקני השוק, ואם כן מנין ילמד למיוחדין
 שבזקני, משיבה הגמרא, רבי יהודה מיוחדין שבזקני, **גמר**
 בגזרה שזה **זקני' זקני' זקני'** האמור בסמיכה על פר
 העלם דבר של צבור, מה **זקני'** האמור לתלן בפר העלם דבר,
 הם מיוחדין שבעדה, כפי שנאמר **זקני העדה**, **אף כאן** במדידת
 עגלה ערופה צריך שיהיו מיוחדין שבעדה שהם מסנהדרין
 גדולה, ומשופטיה' למד שצריך עוד שנים. מקשה הגמרא, **אי**
גמר רבי יהודה גזרה שזה מפר העלם דבר, **לגמרה לבולה**
מילתא מהתם – נלמד בגזרה שווה זו את כל דין הדיינים, וגם
 שצריך חמישה, ואם כך, **זקני' זקני' זקני'** שכתבה תורה בעגלה
 ערופה **למה לי** לכתבם כלל.
 חוזרת בה הגמרא, **אלא** לעולם לא נאמרה גזרה שזה של **זקני'**
 זקני', ולדברי הכל יש צורך בשתי דרשות, ללמדנו שצריך שיהיו
 מסנהדרין, ושצריך שיהיו מסנהדרין גדולה, וטעמו של רבי
 יהודה שמרבה עוד שני דיינים אינו משופטיה' כפי שסברנו,
 שהרי הוא נצרך לסנהדרין גדולה, אלא **זקני' זקני' זקני'** באה
 למנינא להביא עוד שנים, **ורבי שמעון** שאינו מרבה עוד דיינים,
 הוא כי

יהודה. **רבי שמעון אומר** **זקני' זקני' זקני'** הרי הם שנים, ואין בית דין
 שקול, מוסיפין עליהן עוד אחד, הרי כאן שלשה.
 שואלת הגמרא, **ורבי שמעון נמי** מדוע אינו דורש כרבי יהודה
הא כתיב גם **ושופטיה'**, משיבה הגמרא, **הוא** ושופטיה' לא
 נכתב לצורך מנין הדיינים, אלא **מיפעי** ליה ללמוד ממנו
 למיוחדין ששופטיה' – שאותם זקנים האמורים יהיו מבית דין
 הגדול שבלשכת הגזית.
 שואלת הגמרא, **ורבי יהודה** שדורש מ'שופטיה' להצריך עוד
 שני דיינים, מנין ילמד שצריכים הדיינים להיות מבית הגדול,
 משיבה הגמרא, **מ'זקני' זקני' זקני'** – ממה שהיתה יכולה
 התורה לכתוב **זקני'**, וכתבה **זקני'**, הרי כ"ף זו מיותרת לדרוש
 ממנה למיוחדין שבזקני.
 אומרת הגמרא, **ורבי שמעון** שדרש דין מיוחדין מ'שופטיה',
 ולא מן הכ"ף של **זקני'**, ולכן אינו דורש מ'שופטיה' להצריך
 עוד שני דיינים, סבר שמן הכ"ף של **זקני'** לבדה עדיין אין
 ללמוד דין מיוחדין, כי **אי כתב רחמנא זקני'** ללא הכ"ף, הנה
אמינא שלמדידת העיר כשרים **אפילו זקני'** השוק שאינם
 סנהדרין, **כתב רחמנא זקני'** עם כ"ף ללמדנו שצריך שיהיו מן
 הסנהדרין, **ואי כתב רחמנא זקני'** ולא היה נכתב גם
 'ושופטיה', הנה **אמינא** שלמדידת העיר כשרים **אפילו סנהדרין**
קמנא שיש בכל עיר ועיר, **כתב רחמנא גם זקני' זקני' זקני'** למיוחדין

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **א.** נִכְרִי^א שֶׁהִדְלִיק אֶת הַנֵּר^ב בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל^ג אִסּוּר לְכָל אָדָם לְהִשְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרֵי בִשְׁבַת אֲפִלּוּ לְמִי שֶׁלֹּא
- 2 הוֹדִלֵק בְּשִׁבְלֵי שֶׁחֲמִירֵי בֹהַ חֲכָמִים הוּאִיל וְנַעֲשִׂית מְלָאכָה גְמוּרָה שֶׁל תּוֹרָה בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל בִּשְׁבַת^ד
- 3 וְכֵן אִם הִבְעִיר מְדוּרַת עֲצִים בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל אִסּוּר לְכָל אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל לְהִתְחַמֵּם בְּגִנְגָדָה בִּשְׁבַת וְאֲפִלּוּ אִם
- 4 הַנִּכְרִי נִתְפָּוִין לְטוֹבָת עֲצָמוֹ בְּגוֹן שֶׁשִּׁכְרוּ הַיִּשְׂרָאֵלִי וְקִצְץ' לֹא שָׂכַר כֶּךָ וְכֶךָ בְּעַד כָּל יוֹם וְיוֹם שֶׁהִדְלִיק לֹא נִרְוֶה
- 5 וְיִבְעִיר לֹא מְדוּרָה^ה אוֹ שֶׁקִּצְץ' לֹא בְּעַד כָּל הַדִּלְקָה וְהַדִּלְקָה וְהַבְעָרָה וְהַבְעָרָה^ו וְלֹא צִוְּהוּ לְהִדְלִיק וְלִהְבֵּעִיר
- 6 בִּשְׁבַת^ז אֲלֵא הוּא עוֹשֶׂה מַעֲצָמוֹ בְּדִי לְהַרְבּוֹת בְּשִׁכְרוֹ אִף עַל פִּי כֵן אִסּוּר לְהַנּוּת מִמְּלָאכָתוֹ בִּשְׁבַת שֶׁהוּאִיל

הלכתא רבתא

- א** נכרי - והוא הדין חרש שוטה וקטן שעשו מלאכה
בשבת בשביל ישראל.
ב שהדליק את הנר - בזמנו איסור ההנאה הוא נכרי
שהדליק אור החשמל, או הבעיר תנור הפועל בכח אש
- או חשמל.
ג בשביל ישראל - אפילו אינו אומר כן, אלא מעשיו
מוכיחים שלצורך ישראל עושה¹.

ציונים והוספות

- (1) סימן שכה ס"ט: אע"פ שאינו מכירו אם אומר בפירוש שלצורך ישראל הוא עושה או אפילו אינו אומר כן אם מעשיו מוכיחים שלצורך ישראל הוא עושה כגון שהדליק נר בבית שהישראל בו והלך לו הנכרי ולא נהנה ממנו כלום אסור להשתמש לאורו.
 - (2) עד"ז להלן סימן שכה ס"ט: אם ליקט או צד או אפה ובישל או שעשה אחת משאר מלאכות בשביל ישראל או בשביל ישראל ונכרים צריך להמתין לערב בכדי שיעשו גזרה שמא יאמר לנכרי לעשות בשבת כדי שיהא מוכן לו במוצאי שבת מיד ואפילו אחרים שלא נעשית המלאכה בשבילים צריכים להמתין כן שכל שנעשית מלאכת איסור של תורה בשביל ישראל החמירו חכמים שלא לחלק בין מי שנעשה בשבילו לאחרים אבל אם נעשה איסור של דברי סופרים בשביל ישראל מותר לאחרים מיד.
 - ושם בסעיף ט"ז (לענין נכרי שמילא מים מרה"י לרה"ר בשבת): אם מילא לצורך בהמת ישראל אסור אפילו לאחרים להשתמש במים אלו אפילו תשמיש אחר כגון רחיצה והדחת כלים שכל שנעשה באיסור של תורה ע"י נכרי לצורך ישראל לא חלקו חכמים בין מי שנעשה בשבילו לאחרים אבל אם מילא מבור העומד בכרמלית או שהביא מים לרשות הרבים מן הנהר שהוא כרמלית מותר לאחר שלא הובא בשבילו שאיסור הכרמלית אינו אלא מדברי סופרים.
 - ובסימן תקטו ס"א (בהג"ה): ואע"פ שבסי' שכה ביארנו דעיקר הטעם בכל מקום שהצריכו להמתין בכדי שיעשו הוא משום גזירה שמא יאמר לנכרי לעשות כמ"ש לפי סברא האחרונה, וא"כ היה ראוי שלא לאסור אלא על מי שהמלאכה נעשית בשבילו כמ"ש למעלה, מכל מקום לא רצו חכמים לחלק בגזרתם ואסרו על הכל אף על מי שלא
- נעשית בשבילו עד לאחר בכדי שיעשו, לפי שראו חכמים להחמיר הרבה בדבר שנעשה בו מלאכה גמורה ע"י נכרי. (3) בסימן רמג קו"א ס"ק א נתבאר שדינו כקבלן ואפילו אם אינו משלם לו בעד כל הבערה אלא בעד כל יום, רק שקיבל עליו כל מלאכות הצריכות, אינו דומה לשכיר יום שלא קיבל עליו לגמור המלאכה אלא לעמול כל היום בלבד, אבל זה שקיבל לגמור המלאכות הרי זה נקרא קבלן, ואף שמשלם לו בעד כל יום לא נפיק מתורת קבלן בהכי (קו"א רמג, א ד"ה ולפי').
- אמנם במהדו"ב (ד"ה ושאיני שכיר יום) חזר בו מביאור זה, וביאר שאם כל יום מתחשב לבדו נקרא שכיר יום, דכיון שכל יום מתחשב לבדו הרי הנכרי שכירו של ישראל בשבת ונעשה כשלוחו ממש.
- (4) אין לאסור מצד שליחות, כיון שאף שיש לישראל ריוח ממלאכה זו גופה שבלי שבת צריך הוא לנר, ונראה שמדליק בשביל ישראל, מכל מקום לנכרי יש גם כן ריוח ידוע, שאם לא ידליק בליל זה - לא ישלם לו בעד ליל זה, והילכך עביד אדעתא דנפשיה. ואין לאסור מלאכת הנכרי, אלא ההנאה ממנה בשבת - גזירה שמא יאמר לו לעשותה בשבת (ע"פ סימן רמד קו"א ס"ק א ד"ה ועוד יש לומר והוא).
- (5) שכשאומו לו לעשות בשבת אסור אף בקבלנות, כדלעיל סימן רמז ס"א (לענין הולכת אגרת בשבת, ובכ"מ): ובלבד שלא יאמר לו שילך גם בשבת שאמירה לנכרי שבות אף שאומר לו קודם השבת וכן לא יאמר לו ראה שתהא שם באחד בשבת או בשני וכיוצא בזה אם ידוע לו שאי אפשר לו להיות אז שם אם לא שילך גם בשבת שהרי זה כאומר לו לך בשבת.

1 וְגוֹף הַיִּשְׂרָאֵל יֵהָא נִהְנֶה בְּשֶׁבֶת מְגוּף הַמְּלָאכָה הָרִי עֶקֶר הַמְּלָאכָה נַעֲשִׂית בְּשֶׁבֶת בְּשִׁבְלִי [ד' 131] שְׁהָרִי הַנִּכְרִי

הלכתא רבתא

או הכנסת כרטיס מגנטי וכד', אסור לישראל לעבור בפתח זה - אלא אם כן הוא בלילה ובמקום שאין עוברים ושבים שיפתחו הדלת לצרכם.⁹ ולכן אין להתארח במלון בו נפתחות הדלתות באופן זה כי אם כשאין מלון זמין אחר ולצורך מצוה, או במקום הפסד, או צורך גדול, שיכול לסכם עם נכרי העובד במלון שיפתח לו הדלת כל פעם שנכנס¹⁰, ומוטב שיכין בחדרו כיבוד ויאמר לנכרי שברצונו לכבדו בדבר הנמצא בחדרו, בלא שהנכרי יבין שכוונתו להכנס עמו לחדר.¹¹

ו] בשבת בשבילו - נכרי שעצר את רכבו, או שוטר תנועה שעצר תנועת הרכבים על מנת שישראל יוכל לחצות הכביש - מותר לחצות הכביש.¹²

ד] בשבת בשבילו - מלאכה שגוף הישראל נהנה ממנה - אם יעשנה ביום אחר לא יהיה בה שום תועלת (כגון שידליק הנר, או יביא לו דבר מחוץ לתחום למחרת) - שכל ענינה שגופו ייחנה ממנה בשבת, ולא עושה הנכרי בשבת - אלא כדי שייחנה הישראל בשבת.⁶ משא"כ בהנאת נכסיו בלבד (כגון נכרי שהכין מנעלים לישראל) שלא איכפת לישראל אם יעשה המנעלים ביום אחר (שנכסיו יתרבו בכל אופן), ולמהר להשלים את מלאכתו עשה בשבת.⁷

ה] בשבת בשבילו - מפתח שהובא באיסור מרה"ר לרה"י ופתחו בו את הבית - מותר להכנס לבית.⁸ ואם נפתחה הדלת באיסור כגון נכרי שפתח דלת חשמלית על מנת שיוכל ישראל להכנס, על ידי כפתור

צינונים והוספות

בתוכה (סימן שז ס"ז) משום ששם אין כוונתו שיקרא הישראל האגרת - כי אם להשלים שליחותו, ודומה לנכרי הבונה מעצמו (משל עצמו) תנור בבית ישראל וצריך להסיקו כדי לחזק התנור שמותר לישראל ליהנות מחום התנור (ואפילו לרמז לו 'איני יכול להתחמם מתנור זה עד שיוסק פעם אחת'), או לנכרי שכיבה דליקה (סימן שלד סכ"ו) שמותר לישראל לישב בשבת בביתו שניצול מהדליקה, שלא הייתה כוונת הנכרי כלל שיהנה הישראל כ"אם להציל ממונו.

11) שבאופן זה הנכרי פותח הדלת לצרכו בלבד. היות שאין ישראל זקוק למעשי הנכרי, שהיה יכול לעבור הכביש גם באופן אחר, ודומה לנכרי ששבר דלת (שאניה נעולה) במקום לפותחה בהיתר, או שפתח דלת על ידי חשמל במקום שאפשר לפותחה באופן ידני - והישראל נהנה בעל כרחו.

12) וכן נכרי שהדליק הנר ומצא דרכו חפץ שאבד בחשיכה, מותר להשתמש בו, כיון שעל אף הקושי שבדבר, ניתן למצוא החפץ גם ללא האור, ולכאורה יש להתיר גם בנכרי שפתח דלת חשמלית באופן שנשארת פתוחה לגמרי (לצורך ישראל), שאם במשך הזמן עברו שם נכרים שהיו פותחים הדלת לצרכם (לו היתה נעולה) - מותר לישראל לעבור שהרי נהנה בעל כרחו מפתחת הנכרי.

13) עד"ז לעיל סימן רנב ס"י: ואפילו אם מבעיר מעצים שלו ומדליק מנר שלו שאין צריך למחות בידו מכל מקום אסור לו ליהנות בשבת מהנר והמדורה שהבעיר בשבילו לפי שאם ייחנה גופו ממנה בשבת נמצא שעיקר המלאכה נעשית בשבילו בשבת שאף שהנכרי מתכוין לטובת עצמו מכל מקום עיקר עשיית מלאכתו היא שיהנה גוף הישראל ממנה בשבת שאם לא הנתא גוף הישראל ממנה בשבת לא היה עושה אותה כלל בשבת וכיון שעיקר עשיית המלאכה היא בשבילו יש לגזור גזרה שמה יאמר לו לעשות לו בשבת אם יהיה מותר לו ליהנות ממנה כשנעשית בשבילו.

6) ואף שודאי הוא שהנכרי עשה על דעת עצמו ובשביל עצמו (להשלים קבלנותו), מכל מקום חוששים שמה יאמר לנכרי לעשות בשבילו (שו"ת צמח-צדק חאו"ח סי' כט ס"ג).

7) ואם חפץ הישראל ליהנות מהמנעלים בשבת דוקא (לאחר שכבר מוכנות) - התירו בשעת הצורך כיון שלא היה כוונת הנכרי שיהנה מהם בשבת דוקא (סימן רנב ס"א). ואם הישראל מקפיד שיכין הנעלים בשבת דוקא - אסור משום שליחות (כדלעיל סימן רמג).

וכן אם הנכרי מכין המנעלים על מנת שיהנה מהם ישראל בשבת זו, כגון שהבחין שאין לישראל 'קטל' ביום-הכפורים, ומיהר לתפור לו - וודאי שהוא בשביל ישראל לצורך יום הכפורים ואין לישראל ליהנות ממנו ביום זה.

8) שהרי ישראל יכול לטלטל המפתח על ידי קשירתו בחגורתו כנהוג היום, ולא אסור ע"י נכרי בשבת אלא דברים שאין שום היתר לישראל לעשות בעצמו, ואין להתיר זאת לעמי הארץ (להלן ס"ט).

9) שאם ייאלץ להתעכב זמן מאוד ממושך בחוץ יש להתיר פתיחת הדלת שהיא מדרבנן לצורך גדול שיוכל להכנס ולא לעמוד ברחוב, ויש בזה גם משום מצות עונג שבת.

10) מעבר בפתח שנפתח ע"י נכרי באיסור דינו כהנאת הגוף (ע"פ סימן תקיח סכ"א), וכיון שהוא איסור מדרבנן בלבד (פתיחת הדלת) - מותר במקום מצוה או הפסד גדול (כגון שכבר לקח חדר במלון כזה, וצריך להוסיף הרבה על מנת לשנות מלון, אבל אין ליקח לכתחילה במקום זה משום שהוא יותר זול), אלא שיקפיד לא לצאת מחדרו אלא לצורך מצוה (כגון להתפלל במנין אבל לא כדי לטייל) או הפסד גדול, ואם כשמכניס הכרטיס נדלק האור - שאז הוא חשש איסור דאורייתא, צריך להקפיד שלא יהיה בדעת הנכרי כלל להדליק האור כי אם לפתוח הדלת בלבד (שאז הוא פס"ר המותר באמירה לנכרי).

ואין לדמות לנכרי שפתח אגרת בהיתר שמותר לקרוא

1 אינו נהנה מגוף המלאכה אלא משכרה" והוא מתפנין בעשיית גוף המלאכה בשבת בשביל שיהנה הישראל
2 ממנה בשבת נמצא שעשיית מלאכת השבת היא בשבילו בשיהנה ממנה בשבת ויש לגזר גזרה שמו יאמר
3 לו לעשותה בשבת בשביל הנאתו אם יהיה מתר לו להנות ממנה בשעקר עשייתה בשביל הנאתו¹¹:

חלק ב סימן רעו דיני נר שהדליק הנכרי בשבת סעיף א

הלכתא רבתא

ז] אלא משכרה - נכרי שכיבה האור בבית של יהודי
בטעות, ללא שביקשו ממנו לעשות כן, וחזר והדליק
מיד - מותר ליהנות ממנו¹⁴.

ציונים והוספות

במוצאי יו"ט מיד מן המלאכה שנעשית בשבילו ביו"ט
שמו יאמר להנכרי שיביא לו ביו"ט כדי למהר אכילתו
בליל מוצאי יו"ט שאיסור אמירה לנכרי הוא קל בעיני
הבריות לפיכך הצריכוהו להמתין בכדי שיעשו דאז כיון
שלא יריוח כלום במה שהביא ביו"ט לא יעשה איסור בחנם.
16 ועד"ז בסימן רמג ס"ב: והפליגו חכמים באיסור זה
וגזרו בו גזרות כגון אם עשה הנכרי מעצמו בשביל ישראל
אסרו ליהנות בשבת ממלאכתו ולמוצאי שבת עד בכדי
שיעשה משום גזרה שמו יאמר לו לעשות בשבת.

14 שכיון שבדעת הנכרי לתקן את אשר עוות - מבלי
שיאמרו לו. אם כן נהנה הנכרי מגוף המלאכה, ולא רק
משכרה (ע"פ ביה"ל ד"ה לצורכו).
וע"פ המבואר בסימן תקטו ס"א בהג"ה שעיקר איסור הנאה
הוא מחמת שמו יאמר לו וכו', יש להתיר גם בישראל
שכיבה והדליק האור בטעות, אלא שאסור לגעור בו (בנכרי
וכ"ש בישראל) ולומר מדוע כיבית וכו', שיתכן שנחשב
כאמירה לנכרי בדרך ציווי האסורה בשבת.
15 סימן תקטו ס"א: ויש אומרים שמה שהצריכו חכמים
להמתין בכדי שיעשו . . שחששו חכמים אם נתיר לו ליהנות

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **יא** מכבש והוא כלי שכובשין בו הבגדים אחר הכביסה
2 והן שתי לוחות זה על זה והבגדים ביניהם ועמודים
3 מנוקבים קבועים בארבע זוויות של לוח התחתון וכנגדם יש
4 נקבים בלוח העליון בארבע זוויותיו ותוחבין העמודים בנקבי
5 העליון ומורידין העליון למטה על הבגדים לכבשן ואח"כ
6 תוחבין יתדות בנקבי העמודים שלא יעלה העליון למעלה
7 מותר להתיר מכבש זה בשבת דהיינו ליטול היתדות
8 מהעמודים ולפותחו ליטול ממנו הבגדים לצורך שבת.
- 9 במה דברים אמורים במכבש של בעלי בתים אבל מכבש
10 של כובסים אסור להתירו מפני שהוא תחוב בחזקה והתרתו
11 דומה לסתירה ואפילו אם היה מותר כבר מערב שבת אסור
12 לשמוט ממנו בגדיו ללבשם בשבת גזירה שמו יבא להתירו
13 בשבת:
- 14 **יב** חלוק לאחר כביסה הוא מתקשה ומשפשפים אותו
15 בידים לרככו ואף הליבון שלו מצהיל יותר על ידי
16 שפשוף זה אע"פ מותר לשפשפו בשבת ואינו נראה כמלבן
17 לפי שהדבר ידוע שכונתו בשביל לרככו ולא בשביל
18 להצהיל הליבון שאין אדם מקפיד כל כך על ליבונו וציהולו
19 של חלוק שהוא בגד תחתון אבל הסודר שהוא בגד עליון
20 ואדם מקפיד יותר על ליבונו וציהולו אסור לשפשפו בידים
21 מפני שנראה כמתכוין להצהיל הליבון והרי זה דומה
22 למלבן.
- 23 ויש אומרים שלא התירו אף בחלוק אלא כשהוא של צמר
24 או של משי אבל של פשתן וכן כל שאר כלי פשתן אסור
25 לשפשפם אפילו מעט בידים כדי לרככם מפני שריכוכם זהו
- ליבונם ונכון לחוש לדבריהם כיון שהוא דבר שאין בו צורך
כל כך ומנהג העולם להקל לשפשפם בידים לרככם (אלא
שנוהרין לרכך בכלי המיוחד לכך):
- יג** אסור לעשות קמטים בענק שבצואר שקורין (קאלנער)
בעצם המיוחדים לכך וכן הקמטים שעושות הנשים
בבתי זרועותיהם אסורות לעשות בשבת ויו"ט ואפילו בחולו
של מועד כמו שיתבאר בסי' תקי"ט ותקמ"א:
- יד** טיט שעל רגלו או על מנעלו מקנחו בכותל אבל לא
בקרע גזירה שמו ישוה גומות שבקרע ככוונה לפי
שדרך אדם לחזר אחר מקום גומא לקנח בו רגליו שהטיט
מתקנה שם היטב ומתוך שהוא עסוק לקנח יש לחוש שמו
ישכח שהוא שבת ויכוין להשוות הגומות בקינחו ויש
מתירין אף בקרע שאין חוששין שישוה גומות במתכוין
ואם הושוו הגומות מאליהן ע"י קינחו אין בכך כלום שדבר
שאינו מתכוין מותר ויש אוסרין אף בכותל של חומה מפני
שנראה כמוסיף על הבנין.
- ולענין הלכה בדברי סופרים הלך אחר המיקל ומותר לקנח
מן הדין בין בקרע בין בכותל של חומה אלא שלכתחלה
טוב לקנח בקורה או בכותל של עץ שהוא מותר לדברי הכל
וכן בחתיכת חרס המותרת בטלטול ע"ד שיתבאר בסי' ש"ח
ואם אין לפניו אחד מכל אלו יותר טוב לקנח בכותל אפילו
של חומה מלקנח בקרע מפני שרבו המתירין על האוסרין
לקנח בכותל של חומה:
- טו** הממחק את העור דהיינו שמגרר את הצמר או השער
מעל העור עד שיחליק פני העור חייב והוא מאבות

13 כמלבן ויכול ג"כ לגרד הטיט בצפורן או בסכין אפילו
14 בחודו שאין לחוש בבגד לממחק.

15 במה דברים אמורים בטיט לח אבל בטיט יבש יש אומרים
16 שאפילו לשפשפו מבפנים אסור ואין צריך לומר לגרדו מפני
17 שטיט היבש מתפרר לפירורים דקים על ידי שפשוף או
18 גרידה והרי זה כעין תולדת הטוחן שמחלק גוף אחד לגופים
19 דקים הרבה ואסור מדברי סופרים אבל מן התורה אין איסור
20 כיון שאינו צריך לגוף דבר המתפרר ונטחן ואף להאומרים
21 שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה מכל מקום כיון
22 שאינו צריך לגוף דבר המתפרר אין פירור זה תולדת הטוחן
23 שאין דרך לטחון אלא כשצריך לגוף דבר הנטחן:

חלק ב סימן ש"ב דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת טעמים יא"ז

1 מלאכות שכן היו עושין במשכן בעורות תחשים ואילים
2 מאדמים.

3 לפיכך אין מגרדין סנדל או מנעל בין חדש בין ישן אפילו
4 בגב הסכין ואין צריך לומר בחודו או בצפורן מפני שקולף
5 את העור מעט והרי זה ממחק:

6 טז לפיכך הנוהגים לקנח מנעליהם בברזל הקבוע לפני
7 פתח בית הכנסת לא יפה הם עושים שהרי הוא חד
8 כמו גב הסכין ולכן צריך לעשותו עב ורחב בראשו:

9 יז טיט שעל גבי בגדו לא ישפשפו מבחוץ (דהיינו במקום
10 הטיט) מפני שנראה כמלבן אלא ישפשפו מבפנים כיצד
11 לוקח הבגד מבפנים (דהיינו בצד הב' כנגד הטיט) ומשפשפו
12 שאז אין הדבר ניכר כל כך שמעביר את הטיט שיהא נראה

לקוטי תורה

27 הקבלה נק' "המשכת מיין דכורין (מים זכריים)".
28 (ב) "איש מזריע תחילה" - שהתעוררות האהבה
29 בלב האדם מתחלת מן האיש זה הקב"ה, שהוא
30 יתברך ממשיך התעוררות בלב האדם בחדס חנם
31 מלמעלה, ונקראת בחינה זו "אתערותא דלעילא
32 הנמשך לעורר אתערותא דלתתא".

33 והבדל זה בין שני אופנים אלה, מהיכן
34 מתחילה ההתעוררות, מהאיש (הקב"ה) או האשה
35 (בני ישראל), גורם לשינוי בטיב ואיכות ה"הולדה"
36 - היינו האהבה לה' הנולדת בלב האדם - אם היא
37 בבחינת "זכר" או בבחינת "נקבה".

38 [והולך ומבאר גדר האהבה לה' הנקראת בחינת
39 "זכר", הנולדת בלב האדם כאשר "אשה מזרעת
40 תחילה", היינו כשהתעוררות להתקרב אל ה'
41 מתחלת מיגיעת האדם בכח עצמו:]

42 דהיינו שמולדת בחינת אהבה בנשמות ישראל
43 שמבחינת דבר [זכר], דהיינו בחינת אהבה רבה,
44 שהיא בחינת מי לי בשמים ועמך לא חפצתי,
45 פירוש, אפילו מה שעמך בקרוב לך.

46 בחינת "זכר" באהבת ה' היא אהבה גדולה
47 ועצומה לה', "בחינת אהבה רבה", כדאיאת בזהר
48 שיש שתי מדרגות (כלליות) באהבת ה', "אהבה
49 רבה" ו"אהבה זוטא".

ד"ה שורש אשיש פרק ראשון

1 והנה כמו שבאיש ואשה על דרך משל, אשה
2 מזרעת תחלה יולדת זכר, כך הנה בכנסת ישראל
3 עם הקב"ה, כשהאשה היא כנסת ישראל מזרעת
4 תחלה, היינו בחינת אתערותא דלתתא מלמטה
5 למעלה, בחינת ואל אישך [זה הקב"ה] תשוקתך,
6 שהוא ענין הנקרא בלשון הקבלה בשם "העלאת
7 מיין נוקבין", ואח"כ נמשך אתערותא דלעילא
8 והמשכת "מיין דכורין", אזי יולדת זכר.

9 כשם שעל ידי יחוד איש ואשה נוצר ולד
10 בהאשה, כך על ידי "יחוד" והתקרבות הקב"ה
11 לכנסת ישראל (כשהקב"ה מאיר את נפש האדם
12 באור אלקי) "נולדת" ע"ז התעוררות אהבה בלב
13 האדם אל הקב"ה.

14 וכשם שאמרו רז"ל לענין ולד גשמי, שהחילוק
15 אם הולד זכר או נקבה תלוי אם "איש מזריע
16 תחילה" או "אשה מזרעת תחילה" - כך הוא
17 בנמשל, דב"יחוד" והתקרבות בין הקב"ה וכנסת
18 ישראל יש שני אופנים:

19 (א) כאשר "אשה מזרעת תחילה", פירוש, שבני
20 ישראל מתעוררים תחילה בנפשם ביגיעת עצמם,
21 והיא הנקראת בזהר "אתערותא דלתתא"
22 (התעוררות מלמטה) [ובספרי הקבלה נק' "העלאת
23 מיין נוקבין (מים נקביים)"] - ועל ידי זה, כמים
24 הפנים לפנים ומדה כנגד מדה, הקב"ה "זורע" אור
25 אלקי עליון ביותר בלב האדם, הנק' בזהר
26 "אתערותא דלעילא" (התעוררות מלמעלה) [ובספרי

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

צריכי' לשמוע הרצון תחלה שידעו לאיזה דבר מבטלים
רצונם א"כ ה"ז בחי' הביטול העצמי שלמעלה מן הרצון
המורכב בטעם כו' וזהו מפני שבטל לבעל הרצון שממנו
מקור כל רצון ולא אל הרצון הבא בגלוי בלבד וזהו
נעשה ואח"כ נשמע בביטול השמיעה אל הרצון בלבד
כמו בטל רצונך מפני רצונו דוקא (שזהו רק כל ענין
המצות מצד עצמן שנק' תרי"ג ארחין וז' מצות דרבנן
שהן תר"ך עמודי אור בחי' הכתר בכלל אבל קיום
המצות בביטול הרצון שבלא טעם כנ"ל ה"ז מגיע
למעלה בבחי' כתר שבכתר שנקרא עטרה ע"ג הראש
כנ"ל שזהו ענין נח"ר לפני עצמותו ממש שא' ונעשה
רצונו בכלל כו' והיינו אשר נתן כתר מל' בראשו בחי'
כתר דמל' דא"ס כנ"ל באריכות וע"כ מזה שאמרו נעשה
היה הכנה גדולה להיות בחי' גלוי אור העצמות שנקרא
סדכ"ס כנ"ל למטה בכנ"י מאחר שעשו לו עטרה בבחי'
ומדרגה זו עצמה במ"ת וזהו את אשר החלו לעשות
למעלה במ"ת בעטרי' שעטרה כו' בימי מרדכי היה בחי'
גמר הקבלה דאור גדול זה עצמו למטה בכנ"י וד"ל:

שער הפורים

1 (טו) וזהו וקבל היהודים את אשר החלו לעשות
2 ואמרז"ל את אשר החלו בזמן מ"ת ועכשיו
3 בימי מרדכי ואסתר היה גמר הקבלה כנ"ל דהנה כדי
4 שיומשך בכנ"י בחי' אור גדול כזה ששרשו בבחי'
5 עצמות המאור שאין לו ביטול כלל כנ"ל בענין מגלת
6 אסתר וענין ההלכות שהן בחי' מרדכי מרי דכיא כו' הנה
7 לזה הוצרך להיות הכנה בתחלה והוא בשעה שאמרו
8 ישראל בזמן מ"ת נעשה ונשמע כו' והיינו את אשר החלו
9 לעשות זה האור הגדול בזמן מ"ת ע"כ עכשיו בימי
10 מרדכי ואסתר היה גמר הקבלה להיות בחי' גלוי אור זה
11 בא בכנ"י למטה גם שהיה מוסתר מאד בדרך הטבע
12 כמ"ש למעלה והענין הוא כמבואר למעלה באריכות
13 דבשעה שישראל אמרו נעשה ונשמע מזה נעשה בחי'
14 העטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו כו' ודוקא במה
15 שהקדימו נעשה לנשמע כו' כי ענין נעשה הוא בחי'
16 ביטול רצון לבעל הרצון דוקא כנ"ל שהרי אמרו נעשה
17 מה שיגזור רצונו טרם ששמעו הרצון מהו ה"ז הביטול
18 למעלה מן הטעם לגמרי כי אם היה מורכב בטעם היה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

17 הנה דימו חז"ל התפשטות חיות אלקות תוך כל
18 העולמות כדמיון התפשטות חיות הנפש תוך הגוף,
19 שאנו רואים שגם שחיות הנפש מתפשט בכל הגוף
20 ברמ"ח איברים להחיותם ולקיימם כו' מ"מ אין השפעת
21 חיות הנפש בהם בגילוי והשגה ממש שגם שהנפש
22 מלוכשת בכל האברים ביד וברגל וכדומה אעפ"כ אין
23 בהם השגה וגילוי ממש רק שמחי' אותם בלבד,
24 משא"כ השראת הנפש במוח ששם הוא בגילוי והשגת
25 שכל ממש, אשר ע"כ נקראת הנפש נפש השכלית נפש
26 המשכלת נפש המדברת, כי החילוק שבין המדבר
27 לשאר בע"ח שלא נמצא בהם כח הדיבור רק באדם
28 שיש לו נפש השכלית כי בצלם אלקים עשה את האדם
29 מחמת שבמוח שורה הנפש בגילוי והשגה ממש,
30 משא"כ בשאר כל האיברים שרק פועלת בהם פעולת
31 כאו"א ביד לעשות וברגל להלך אבל לא גילוי השגה
32 כדוגמת השראתה במוח ששם גילוי השגת שכל ממש.

הבאים ישרש יעקב

בס"ד, יום ש"ק פ' שמות תור"ח לפ"ק

1 **הבאים** ישרש יעקב יציץ ופרח ישראל, כתיב קדש
2 ישראל לה' ראשית תבואתה, הנה תבואתה
3 קאי על המצות שנקראים בשם תבואה כמ"ש ואספת
4 דגנך וארז"ל זה מקרא כי דגן תירש ויצהר זהו מקרא
5 משנה תלמוד, וע"ז א' קדש ישראל כו' ראשית
6 תבואתה שנש"י הם ראשית במדריגה מתבואתה הם
7 המצות. וכמו שידוע ממאמרי רז"ל שממעשה המצות
8 בעוה"ז מזה נעשה לבושים לנשמות לג"ע. מכוונת
9 המצות נעשה לבושי' לגעה"ע, וממעשה המצות עצמן
10 נעשה לבושים בגעה"ת. ופעם מצינו שהמצות נקראים
11 בשם פירות וכמאמרז"ל שלא הניחוהו לעשות פירות
12 מאי פירות אילימא כו' אלא מאי פירי מצוה, ולהבין
13 כ"ז ילה"ק מאמר רז"ל נתאוה הקב"ה להיות לו דירה
14 בתחתונים, וצ"ל הלא את השמים ואת הארץ אני מלא
15 ומהו ענין דירה בתחתונים דוקא, אך הנה ארז"ל מה
16 הנשמה ממלא את הגוף כך הקב"ה ממלא את העולם,

33

34

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

במשנה (בירושלמי שלפנינו הגי' חמשה עשר, אמנם
בקה"ע גורס חמשה, ופי' שלמד מל' וחמושי' לשון
חמשה, וביפ"מ כ' בפי' שהגירסא היא חמשה, ושהכי
איתא במכילתא).
ולהבין זה בעבודת ה' הנה כת' רוממות אל בגרונם
וחרב פיפיות בידם, ודרשו רז"ל כל הקורא
ק"ש על מטתו כאילו אווז חרב של שתי פיות, וי"ל
למה צריך חרב של שתי פיות דוקא. הענין הוא דהנה
איתא* בזהר ששם הוי' נק' חרב, רישא דחרבא הוא
יו"ד של שם הוי', גופא דחרבא הוא וי"ו של שם הוי',
ה"א ה"א הן תרי פיות דילי', נרתקא דחרבא הוא שם
אד', וי"ל למה נק' שם הוי' חרב כו'.

לא יצא האיש לא בסייף

בס"ד. (ש"פ בשלח, ל"ב).

לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא
באלה ולא ברומח כו' ר' אליעזר אומר תכשיטין
הן לו, וחכמים אומרים אינן אלא כו' שנא' וכתתו כו'
ובגמ' דס"ג ע"א מאי באלה קולפא פי' שבט שמכין
בו וראשו עב, וא"כ הוא ג"כ כלי זיין, וכן פי' רש"י
בברכות דנ"ח ע"א ייבוי לי' קולפא, מקל לרדות,
משא"כ תריס הוא מגן לחסות מפני החיצים ושאר
דברים, ומ"מ הוא ג"כ כלי זיין רק שהוא להגן כו'.
ולהבין שורש מחלוקתן. הנה ביצ"מ כת' וחמושי'
עלו בני ישראל מארץ מצרים ופי' בירושלמי
פ"ו דשבת על משנה הנ"ל שהיו מזוייני' בחמשה מיני
זיין ובקה"ע שם שהם חמשה מיני זיין הנ"ל המנויים

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

בדרוש דג' מיני אדם¹²), והיינו שהאור הוא על ידי שחור
והאיר כו' - כלומר מזה גופא שהאור חוזר אחר הצמצום
והאיר שוב, מוכח, שמטרת הצמצום היא לא בשביל
האור, שהוא הרי חוזר אחר כך, אלא בשביל התהוות
הכלים כנוצר לעיל, אבל למרות שהאור חוזר ומאיר,
הנה מכל מקום הצמצום עצמו הוא בבחינת התעלמות
ממש כו'.

אלא שלפני שהרבי נ"ע מרחיב ומבאר ענין זה (בפרק
הבא), דן כאן במאמר המוסגר, מהו אופן האצלת הקו,
על פי השיטה השניה - שהיא שיטת הרמ"ק בפרדס¹¹
- דאור הקו שרשו מהאין סוף ממש (והספירות הגנוזות
הן שרשי הכלים):
(ולעיל פרק ח' נתבאר דברך כלל עיקר ענין הצמצום
הוא בשביל הכלים לא בשביל האור (ועיין מה שכתוב

11. ראה מה שהתבאר לעיל פרק ט"ו.

12. אור התורה במדבר כרך ג', עמ' תתקט, וזה לשונו שם:
ורביאור הענין יובן ע"פ המבואר במ"א בפי' ענין אור"כ, כי הנה האורות
דע"ס נק' בלי מ"ה כלומר בלי מהות שאין שייך לומר על האור שהוא חסד
או גבורה או חכמה כי האור מעין המאור שהוא פשוט בתכלית הפשיטות
ומדומם ונעלה מגדר בבחי' אלו, וע"כ אינו מוגבל להקראות בשם מציאות
ומהות פרטי ומוגבל כמו מהות חכמה וע"כ נק' בלי מ"ה, ומה שנק' הע"ס
בשם חכמה ובינה ורצון, זהו בבחי' הכלים דע"ס שהכלי היא בבחי' חכ', ועמ"ל
עשר ולא תשע עשר ולא י"א שנאצלו רק עשרה כלים חו"ב חו"ג כו',
ובאמת שיש להבין מהיכן ימצא בבחי' התהוות יו"ד כלים אלו מא"ס ב"ה
הפשוט בתכלית הפשיטות ולא מכל אינון מדות איהו כלל וגם מה שנאצלו
רק עשר ולא אחד עשר והרי יכול להאציל הרבה ספי' שירי' למעלה מבבחי'
רצון וחכ' כיון שנוצמותו לאו מכל אינון מדות איהו כלל ואעפ"כ האציל
וברא ע"ס שהם עשר כחות פרטי' כמ"כ ה' יכול להאציל ספי' ממהות ובחי'
עליונות יותר ממהות החכמה כו' והתירוצו הוא דודאי ה' יכול ויכול ע"ל

אלא שבחר באצילות ע"ס דוקא כדי שאז יהיו העולמות כאשר הם עתה
כמ"ש במ"א. אך עכ"פ כדי שיהי' התהוות ע"ס הנ"ל הוצרך להיות הצמצום
ומקו"פ הנ"ל דאם ה' א"א"ס ממלא כל מקום החלל כמו שר' קודם
הצמצום באמת לא ה' נמצא כלל ענין הספי' שהרי אא"ס לאו מכל אינון
מדות איהו כלל, אך ע"י בבחי' ההסתלקות וההתכללות של אור זה האין
סוף שנכלל ותסתלק במאור הוא מהו"ע ית', דדיינו שנכלל להיות בבחי'
ההעלם ולא בבחי' אור וגילוי ולכן נק' מקו"פ ר"ל שאין בו גילוי אור כלל
(כמבואר במ"א ענין צמצום זה לקרב אל השכל במשלים ואיך באמת את
השמים ואת הארץ אני מלא כי הצמצום אינו הסתלקות רק בבחי' העלם,
ואכמ"ל), רק רשימו נשאר בגילוי אזי הוא שיוכל להיות מרשימו זאת
מציאות ע"ס היינו שרש עשר כלים דאצ"י כמו הרצון והחז"ב כו' שהם
מהות ומציאות רצון וחכמה כו' ולא פשוט כמו האור, והקו הנמשך אחר
הצמצום הוא מקור לכל האורות הנמשכי' ומתלבשי' בכלים הנ"ל, וגם
אורות מקיפי' נמשכי' מהקו.

חוזר ומאיר, הרי זה כבר לאחר שנתגלה הרשימו, ואז
הקו כביכול נתקל בהתנגדות של כח הגבול, הרשימו,
והוא עובר דרכו, וכמו המשכת השערות מהמוח דרך
הפסק הגולגולת בו, - שבנמשל השערות זה אור הקו,
והפסק הגולגולת הוא כח הגבול שהתגלה על ידי
הצמצום, מכל מקום גם אחרי שבוקע את הצמצום, אין
הוא מנותק ממקורו, שהרי הוא נוגע ודבוק באור אין
סוף והוא מעין המאור בו. לפי שלגבי האור האין סוף
גם דביקות כזו דרכיקות השערות על דרך משל שעברו
דרך הפסק הגולגולת, ובנמשל את הצמצום מספיק
להיות האור מעין המאור מפני שהוא בבחינת אין סוף
בעצם בו,
וכמו שכתוב במקום אחר שמאור אין סוף גם הארה
הבאה בדרך דילוג - הנה כיון שזה הארה של 'אין סוף'
הרי גם חלק קטן מאין סוף הוא בבחינת אין סוף, ולכן
היא למעלה באין ערוך מהמשכת של האור המוגבל
דסדר השתלשלות שהיא המשכה שיורדת ונמשכת
בסדר והדרגה - דרגה אחר דרגה בקירוב.

שבת פרשת שלח תער"ב

וזהו על פי השיטה של הרמ"ק דהמשכת הקו הוא מאור
האין סוף ממש, - כלומר מהספירות אין קץ, ולא
מהספירות הגנוזות, שהם לשיטתו שרשי הכלים בלבד,
על כן צריך לומר דהצמצום לגבי הקו הוא גם כן
בבחינת סילוק והתעלמות לגמרי בו, שהרי מדובר על
מעבר גדול מאוד בין אור אין סוף ממש ולבין אור
מוגבל (ולא כשיטת ה"עץ חיים" ששרש הקו הוא
בספירות הגנוזות), רק שהמשכת הקו בפועל לאחר
הצמצום הוא על ידי שהאור חוזר והאיר בו,
אלא שעל שיטתו יש להקשות לכאורה: אם אור הקו
המדוד והמוגבל נמשך מאור אין סוף ממש, הרי
הצמצום היה צריך להיות מוחלט לגמרי, וממילא הקו
הוא ב"אין ערוך", ואם כן למה הקו הוא מהות של
"אור" - הרי הוא באין ערוך לגמרי ובבחינת ניתוק, וכל
עניין האור הוא הרגשה ודביקות במקורו?
על זה מבאר הרבי נ"ע: ולפי ששרש המשכתו של הקו
הוא מהאור הבלי גבול שחוזר והאיר, הנה הגם דאופן
המשכתו הוא בדרך דילוג הצמצום - שהרי כאשר האור

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים ה'תש"ט

לעיל דנשמע היא עבודה חלושה, והעקר היא בחינת
נעשה שהוא בחינת קבלת על מצוות, והנרצח יותר
ועקר המכון הוא בחינת הקדמת נעשה לנשמע, שהוא
בחינת קבלת על מלכות שמים בכלל על כל מה שייגזר,
ואינו בחינת קבלת על מלכות שמים שבדרך פרט,
דבדגמא כזו הוא בג' מדות שבתורמי תרומה, דהגם
שנותן אחד מששים הוי עין רעה, מכל מקום הרי יצא
חובת ומצות תרומה, והמבקר יותר הוא אחד מחמשים
דהוי עין בינונית, שבעבודה הוי גם כן עבודת הבינונים
שהיא העבודה דתפלה, למסר נפשו ב"אחד" כבטול
דקריאת שמע ביחודא עלאה ויחודא תתאה¹² כפסוק
ראשון ושני דקריאת שמע כנ"ל. והגם שהיא עבודה
נכונה, מכל מקום עדין נקראת עבודה בינונית¹⁴, אף
הנרצח יותר ומה שהוא עקר המכון הוא אחד מארבעים
שהוא ענין תרומה תורה מ', לפי שזה עקר עבודת
הצדיקים שבעבודתם היא בתורה, מה שתורתם אומנותם

ד) אף באמת פרש בזהר¹³ עוד פרוש, שהתורמה היא
בחינת ומדרגת התורה, וזהו תרומה - תורה
מ', והינו מה שהתורה נתנה למ' יום, וכמו שכתוב
(שמות לד, כח) 'ויהי שם עם ה'נ' ארבעים יום' וגו'
(וכן פרש בבעל הטורים במקומו), וזהו שמתחיל
המשניות במ"ם ומסיום במ"ם, שהתחלה היא
"מאימתי קורין" והסיום "לא מצא הקדוש ברוך הוא
כלי מתחזק ברכה לישאל אלא השלום כמו שכתוב
(תהלים כט, יא) ה'נ' עז לעמו יתן ה'נ' יברך את עמו
בשלום", וזהו תרומה - תורה מ'. ואם כן לפי זה יוכן
שב' פרושים שבתרומה הם תורה ותפלה, דפרוש הא'
שפזר דקאי על קריאת שמע היא העבודה דתפלה,
שהרי הקריאת שמע היא מעקרי התפלה, והפרוש הב'
היא העבודה דתורה, שעל זה אמר תרומה תורה מ'.
והנה באמת יש לומר דב' מדרגות שבתרומה הן בדגמת
ענין נעשה ונשמע והקדמת נעשה לנשמע, דנתבאר

יז (תורת שלום - ספר השיחות עמוד 129) ואילך בענין ג'
העבודות דמוחא ליבא וכבדא [=מוח לב וכבד].

13) זוהר חלק ג קעט, א. תיקונים תיקון יז.
14) להעיר ממה שנתבאר בשיחת שמחת תורה תרס"ט אות

המדרגה היותר מבחנת, כמצלת הקדמת נעשה לנשמע, 11
 דהגם דעבודות דנעשה ונשמע הן גם כן עבודות 12
 נכונות, אך המעלה יותר מכל היא הקדמת נעשה 13
 לנשמע, ובדגמא כזאת הוא בתרומה, דהגם שהעבודה 14
 דקריאת שמע שהיא תרי ממאה היא גם כן עבודה תמה 15
 וכרה, אך המבחר יותר היא העבודה דתרומה תורה מ', 16
 שהיא עבודה נרצית יותר. 17
 קצור. יביא עוד פרוש, דתרומה הינו תורה מ'. ויפרש 18
 ג' מדות בתורמים: נשמע, נעשה – קריאת 19
 שמע, הקדמת נעשה לנשמע – תורה. 20

ליל ראשון דחג השבועות, תש"ט

והוא מקום ומקור חיותם, וכמאמר רבי עקיבא¹⁵ "ומה 1
 במקום חיותנו כך" כו', שנמשלו לדגי הים שאינם 2
 יכולים לפרש מן המים אפילו לרגע, דדגים שבים 3
 כשפורשים מן הים מיד מתים, בדגמא כזאת הם 4
 הצדיקים שתורתם היא חיותם ממשי, דזהו שהתורה 5
 נקראת לחם, וכמו לחם הגשמי אשר לבב אנוש יסעד, 6
 בדגמא כזו הרי התורה היא מזון המוחיה, אמנם אצלנו 7
 הרי התורה היא לחם אל הנשמה, מה שאין כן 8
 בצדיקים הגדולים הרי התורה ועבודת ה' היא חיותם 9
 ממשי, ולזאת גדלה מעלת מדרגה זו ביותר והיא 10

(15) ברכות סא, ב.

לקוטי דיבורים

במסרם את ילדיהם לחינוכם של המנהלים 13
 האפיקורסים והאנטי דתיים, המנהלים את תלמודי 14
 התורה הטריפים על ידי מורים ומורות אתאיסטיים, 15
 העוקרים כל העקבות של אמונה בה', בתורה 16
 ובמצוות, מה הפלא, איפוא, שהילדים היהודים 17
 נישאים לגויים ועוברים לדת אחרת! 18
 לאסוננו הגדול, קריאתו הכואבת של הנביא 19
 "עבדים משלו בנו"¹⁸ ואין מידם מציל, היא נכונה 20
 כיום כפי שהיתה נכונה בזמן החורבן; צריכים רק 21
 לחטוף מבט על פעלם של ה"המנים" האפיקורסיים 22
 שלנו במדינה זו, בהריסת היהדות, ואיזו מהפיכה הם 23
 הכניסו במוחות היהודיים נגד הקב"ה ותורתו 24
 ומצוותיו הקדושות. 25

ד' אדר ב', ה'תש"ג

מי הוא הנושא את האשמה לחורבן הרוחני של 1
 הרחוב היהודי והבית היהודי? 2
 האשמה לחורבן הרוחני היהודי נושאים הרבנים 3
 המתולעים, המנהלים האפיקורסים של תלמודי 4
 התורה הטריפים על המורים והמורות האנטי דתיים, 5
 ועל כולם העתונות היהודית המסויימת ונושאי דברה 6
 הטועים והמטעים. 7
 הרבנים המתולעים שהפכו בית האלקים ובית 8
 הכנסת לבית ועד של אולמות וריקודים ובריות 9
 שחיה, את בית הכנסת הפכו לקירקס עם שחקן 10
 המפריח הלצות ומחלל ומקרר עניני התורה והמצוות, 11
 כך שהאבות והאמהות נעשים זרים לתורה וליהדות, 12
 אינם מתעניינים בחינוך ילדיהם, וכאן באה מגיפת 13
 השמד האמיתית של ילדיהם.

(18) איכה ה, ח.

יומן כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

הראשון שהתחיל לספר הי' החסיד הר"ח הענדילי וכה סיפר⁶: בשנה הראשונה שהייתי 2
 בלויבאוויטש⁷ – בשנת תר"ד – חל ל"ג בעומר ביום השלישי בשבוע. סדר חגיגת ל"ג בעומר 3
 הי' כנהוג מימי קדם לצאת חוץ לעיר, פעם אל הככר שלפני חצר האנאראווע ופעם לשדה 4
 המישור שבכפר אחרעמאווץ. 5

(ה) ראה "התמים" ח"א ע' ע"ט. ס' השיחות קץ היש"ת ע' 24 – שיחת יב תמוז תשי"ז ע' 12 [ספר השיחות תשי"ז ע' 137]. ועוד.

(6) בכל הבא לקמן – ראה גם ספר השיחות תש"א ע' 57 ואילך. 6
 (7) באגרות קודש ח"ג ע' תה – שבא ללויבאוויטש ה' אלול 7

1 בחצר האַנאָראָווע דר אז המוכסן החסיד ר' שלמה בר' שמשון שהי' ממקושריו של כ"ק
2 אדמו"ר האמצעי זצ"ל, ובכפר אַחרעמאָוואָ דר המוכסן החסיד ר' יוסף מיכאל בר' פייווש משה,
3 איש בא בשנים ועודנו ממקושריו של רבינו הזקן.

4 את מקום החגיגה היו מגבילים כשבוע – שבועים מקודם, וע"פ רוב היו מטילים גורל בין
5 שני החסידים המוחזקים הנ"ל.

6 הזוכה בעריכת החגיגה הי' מזמין את החסידים היושבים ואת האורחים הבאים, שיבאו אליו
7 עוד ערב ל"ג בעומר, ואחר תפלת מנחה גדולה ביום ל"ב בעומר הי' עורך סעודה גדולה בדגים
8 ובשר שנמשכה עד תפלת ערבית, בשעת הסעודה היו חוזרים מאמר דא"ח, מספרים ספורי
9 חסידים, מנגנים ורוקדים, וע"פ רוב הי' נעורים כל הלילה ומתפללים בהשכמה תפלה בצבור
10 במתינות וגם באריכות, ובשעה האחת עשרה היתה מוכנה סעודת חלב עם משקה יי"ש לרוב,
11 ומשעה השלישית בערך היו מחכים לביאתו של כ"ק אדמו"ר.

12 בשנה ההיא – שנת תר"ד – עלה הגורל לזכותו של החסיד ר' יוסף מיכאל.

אגרות קודש

ראוי הי' הדבר להשתדל בדבר השגת משרה נכונה בא' 5
העסקים הגדולים, והשיי"ת יזמין לו פרנסה טובה בריוח, 6
ועדי אז לא להניח מה שישנו. 7

והי' ברכה ושלו' כאו"נ והדו"ש בן מו"ר 8
יי"ש 9

ב"ה ג' ז' מר"ח תרפ"ב, ר"ד
בנציון אלטעווסקי

שלו' וברכה! 1
מכתבי כבו' קבלתי, ובקשתו ע"ד קריאת הפי"נ בהיכל 2
קדש, מלאתי, ושומע תפלה יקבל תפלתו ויהי' השי"ת 3
בעזרו להצליחו בכל עניינו בגו"ר. 4

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

המשך ביאור למס' עירובין ליום חמישי עמ' א

7 ולהכניס מן הבתים לחצר ומן החצר לבתים, מפני שהיא כחצרו
8 של ישראל, והמוציא או מכניס מבתי הנכרים לחצר, הרי מוציא
9 או מכניס מרשות שהיא מיוחדת לאחד לרשות שהיא מיוחדת
10 לאחר, דגרי רבי מאיר. רבי אליעזר בן יעקב אומר, לעולם הנכרי
11 אינו אוסר, עד שיהיו דרים בחצר שני ישראלים הדרים בשני בתים,
12 שהם אוסרים זה על זה.

1 לבהמות כל זכות בחצר, ואין החצר נחשבת כאילו יש בה כמה
2 רשויות וייאסר להוציא ולהכניס מהבתים לחצר ומהחצר לבתים,
3 אף חצר שדרים בה כמה נכרים אינה נחשבת כאילו יש בה כמה
4 רשויות, ומותר להכניס ולהוציא מן חצר לבתים ומן בתים לחצר.
5 ואם יש שם – אם דר שם, באחד מהבתים הפתוחים לאותה חצר,
6 ישראל אחי, אוסר אותו ישראל על ישראלים אחרים להוציא

פרק ו משנה ג

הלומד מחברו פרק אחד, או הלכה אחת, או פסוק אחד, או דבור אחד, או אפילו אות אחת, צריך לנהוג בו כבוד

נקודות משיחות קודש

להיות כנודן¹⁰, ופי' דכשאדם לומר מרב הגון התורה היא פרה ורבה אצלו כנודע¹¹ וכשלומד מרשע¹² אזי אינו פרה ורבה אלא נשאר כפשוטו כמו שלמד ממנו. ולזה אמר מה דוד שלמד מאחיתופל שני דברים בלבד דהי' רשע¹³ ולא הי' פרה ורבה רק נשאר שני דברים בלבד כמו שלמד ממנו ואפילו הכי קראו רבי, הלומד מחבירו דהיינו שניהם צדיקים דאז התורה פרה ורבה על אחת כמה וכמה שצריך לנהוג בו כבוד.

ויש לדקדק בזה: מאחר שה"שני דברים" שלמד דוד מאחיתופל היו דברי תורה, ועד שדוד עשה מעשה על סמך זה¹⁴, איך הוא בכחו של אחיתופל לשנותם ולהורידם ממדריגתם, שיהיו בבחינת "בלבד"?

והביאור בזה:

רז"ל אמרו¹⁵ "שלשה שותפין הן באדם, הקב"ה, אביו ואמו", ז.א. שהולדה כפשוטה באה מכחו של הקב"ה. ובלשון החסידות: כח ההולדה הוא בבחינת אין סוף (כי "מאיש אחד יוכל להיות כמה דורות"), ומשום זה עיקר ההולדה הוא בכח האין סוף דוקא¹⁶, "ולכן יש כמה בני אדם שאינם מולידים גם שכת המוליד ישנו בשלימות, וזהו רק מפני שאינו מאיר שם האור האלקי כו"¹⁷. וכשם שהוא בהולדה גשמית, כן הוא ב"הולדה" בתורה: הולדה זו אפשרית רק על ידי זה שהאדם "משתף" את הקב"ה בלימודו, היינו שלומד ביראת שמים. ובדרגה נעלית יותר: על ידי זה שממשיך נותן התורה יתברך (שהוא אין סוף) בלימודו, וכמבואר בחסידות¹⁸ בפירוש המאמר¹⁹ "דוד הי' מחבר תורה שלמעלה עם הקב"ה, שהכוונה בזה הוא שהי' ממשיך השראת אור אין סוף בחכמה. ומעין עבודה זו שייך בכל אחד ואחד, על ידי העבודה ד"ברכו בתורה תחלה"²⁰. ומאחר שלימודו של אחיתופל לא הי' באופן כזה, נשאר לימודו באופן של "בלבד".

אבל עדיין יש להבין: מסופר בגמרא²¹ ש"בשעה שזכה דוד שיתין קפא תהומא ובעא למשטפא עלמא, אמר דוד מי איכא דידע אי שרי למכתב שם אחספא ונשד' בתהומא ומנח' כו' נשא אחיתופל קל וחומר בעצמו כו' אמר לי' שרי, כתב שם אחספא ושד' לתהומא ונחית תהומא". הרי שעל ידי ה"שני דברים" (שאחד מהם הוא קל וחומר הנ"ל²²) ניצל כל העולם כולו, ואיך אפשר לומר שהם "שני דברים בלבד" (היינו שלא יצאו מהם שום תוצאה ותולדה כו')?

והביאור בזה: ה"שני דברים" היו בבחינת "בלבד" רק מצד אחיתופל, אבל אחר כך פעל דוד על ידי עבודתו שהם נעשו שלול, ופעולת ההצלה מתייחסת איפוא לידו, ולא לאחיתופל²³.

השאלות במשנתנו: א. מה מחדש התנא בזה, והרי מעצמו מובן שמאחר שלמד ממנו ענין בתורה חייב בכבודו. ויתרה מזו: גם אם לא למד ממנו מאומה חייב לכבודו, כפי ששינונו לעיל¹ "יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך". ב. התנא מדייק "הלומד מחבירו" (ולא "הלומד מן האדם")² ללמדך שאפילו חבירו (השוה אליו) צריך לנהוג בו כבוד, וכל שכן במי שגדול ממנו³. וקשה: למה לא נקט "הלומד מחלמידו"⁴ (וכפי ששינונו לעיל⁵ "יהי כבוד תלמידך חביב עליך כשלך"), שהוא רבואת יתירה. ג. הדיוק "צריך לנהוג בו כבוד" (ולא "צריך לכבדו" וכיו"ב). ד. לכאורה הוה לי' להתנא לקצר בלשונו ולומר: "הלומד מחבירו אפילו אות אחת צריך לנהוג בו כבוד".

והביאור:

התנא מחדש ש"צריך לנהוג בו כבוד" – בהנהגה תמידית⁶, היינו שגם בשעה שחברו מתנהג לכאורה שלא כדבעי חייב לדנו לכת זכות ולכבדו. וזהו יותר מ"יהי כבוד חברך חביב עליך כשלך", כי בשעה שהאדם מתנהג שלא כדבעי הנהגה בנפשו פנימה הוא נזכר בעיניו (אף שבגלוי הרי על כל פשעים תכסה אהבתו את עצמו): ואילו בנוגע לחבירו – כשלמד ממנו אפילו אות אחת – "צריך לנהוג בו כבוד" בתמידות.

ולכן מדייק "הלומד מחבירו" ולא "הלומד מתלמידו", כי מאחר שהתלמיד צריך לישב לפני רבו באימה ויראה⁷, הרי לא יתכן לומר שעל הרב לנהוג כבוד בתלמידו (גם כשמתנהג שלא כדבעי), ותובעים ממנו רק שיהי' כבוד התלמיד "חביב עליך כשלך".

והתנא מאריך בלשונו ומפרט "פרק אחד או הלכה אחת וכו'", כי חמשה ענינים אלו רומזים על חמשה סוגים בלומדי תורה. פרק אחד: הוא לומד ומבין את הענין בכללותו, אך אין בכחו להבין גם פרטי הדברים. הלכה אחת: הוא נכנס אמנם לפרטי הדברים, והוא לומד את ה"פרק" כפי שהוא מחולק כבר להלכות פרטיות, אבל "לוקח" כל ענין באופן של הלכה פסוקה, ואינו מגיע לכלל הבנת פרטי הענין על בוריו. פסוק אחד: הוא לומד בפרטיות יותר (בתורה שבכתב). דבור אחד: הוא מפרט את הענין עוד יותר (בכל פסוק ישנם כמה דבורים). אות אחת: היינו הדרגה הנעלית יותר בלימוד והבנת התורה – ביכולתו ללמוד אות אחת ולמצוא בה תילי תילים של הלכות.

והתנא מלמדנו, שאין הברל אם "חבירו" לומד באופן של "פרק אחד" או באופן של "אות אחת" – הוא חייב לנהוג בו כבוד⁸. ידוע פירוש הבעל שם טוב בזה, וז"ל⁹: "וקשה מאי קאמר שני דברים בלבד, עוד קשה הוה לי' למימר דיו לבא מן הדין

רוין דחכמתא עילאה". 12. להעיר מיומא עב, ב: "זכה נעשית לו סם חיים כו". מו"ק יז, א: "אם דומה הרב למלאך ה' צבאות כו". 13. ראה סנהדרין קנ, ב. 14. ראה לקמן בפנים. 15. קידושין ל, סע"ב. 16. לקו"ת שה"ש מ, א. 17. ד"ה שמוח תשמח תרנ"ז ע' 7. 18. לקו"ת שלח מז, רע"ג. 19. ספר מעיין החכמה. ספר הבהיר. 20. נדרים פא, א. לקו"ת ראה כט, א. וראה בי"ח או"ח סמ"ז ד"ה ומ"ש דאמר. 21. סוכה נג, סע"א ואילך. 22. מחז"ו. 23. משיחת מוצש"ק פ' במדבר תשל"ט – על פי רשימת השומעים בלבד.

1. פ"ב מ"י. 2. ע"ד "הלומד מכל אדם" (לעיל רפ"ד). 3. מד"ש. 4. כמארו"ל (תענית ז, א) "ומתלמידו יותר מכולם". 5. פ"ד מ"ב. 6. ראה מד"ש: "שינהוג הכבוד הזה בהנהגה ובתמידות". 7. כמארו"ל (שבת ל, ב) "כל ת"ח שיושב לפני רב ואין שפתותיו נוטפות מר כו". 8. משיחת ש"פ במדבר תשל"ג – על פי רשימת השומעים בלבד. 9. כש"ט סכ"ב. 10. פסחים יח, ב. 11. ראה חגיגה ג, ב: "מה נטיעה זו פרה ורבה אף דברי תורה פריין ורביין". וראה זח"ג עט, ב: "לית לך מלה באורייתא או אות זעירא באורייתא כו' דלא כו' תליין מיני תליין

שני - ויהיו בני־ראובן בכר ישראל תולדתם
למשפחתם לבית אבתם במספר שמות
לגלגלתם כל־זכר מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: כ פקדיהם למטה ראובן ששה
וארבעים אלף וחמש מאות: פ לבני שמעון
תולדתם למשפחתם לבית אבתם פקדיו
במספר שמות לגלגלתם כל־זכר מִבֶּן עשרים
שנה ומעלה כל יצא צבא: כ פקדיהם למטה
שמעון תשעה וחמשים אלף ושלש מאות: פ
לבני גד תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל
יצא צבא: כ פקדיהם למטה גד חמשה
וארבעים אלף ושש מאות וחמשים: פ לבני
יהודה תולדתם למשפחתם לבית אבתם
במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל יצא
צבא: כ פקדיהם למטה יהודה ארבעה ושבעים
אלף ושש מאות: פ לבני יששכר תולדתם
למשפחתם לבית אבתם במספר שמות מִבֶּן
עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא: כ פקדיהם
למטה יששכר ארבעה וחמשים אלף וארבע
מאות: פ לבני זבולן תולדתם למשפחתם
לבית אבתם במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה
ומעלה כל יצא צבא: כ פקדיהם למטה זבולן
שבעה וחמשים אלף וארבע מאות: פ לבני
יוסף לבני אפרים תולדתם למשפחתם לבית
אבתם במספר שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה
כל יצא צבא: כ פקדיהם למטה אפרים
ארבעים אלף וחמש מאות: פ לבני מנשה
תולדתם למשפחתם לבית אבתם במספר
שמות מִבֶּן עשרים שנה ומעלה כל יצא צבא:

א וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה בְּמִדְבַּר סִינַי
בָּאֵהָל מוֹעֵד בְּאַחֲד לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי בִּשְׁנָה
הַשְּׁנִית לְצֵאתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵאמֹר: ב שְׂאוּ
אֶת־רֹאשׁ כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לְמִשְׁפַּחְתָּם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת כָּל־זָכָר
לְגִלְגָּלְתָּם: ג מִכֵּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה
כָּל־יָצֵא צֶבֶא בְּיִשְׂרָאֵל תִּפְקְדוּ אֹתָם
לְצִבְאָתָם אֹתָהּ וְאֶהְרֹן: ד וְאַתֶּכֶם יְהוֹי אִישׁ
אִישׁ לַמַּטֵּה אִישׁ רֹאשׁ לְבֵית־אֲבֹתָיו הוּא:
(לוי) ה וְאַלֶּה שְׁמוֹת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יַעֲמִדוּ
אִתְּכֶם לְרֹאשׁוֹן אֱלִיעֶזֶר בֶּן־שְׂדִיאוֹר: ו לְשֹׁמְעוֹן
שְׁלֹמִיָּאל בֶּן־צֹרוּרִישְׁדִי: ז לַיהוֹדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־
עֲמִינָדָב: ח לְיִשָּׁשְׁכָר נַתָּנָאל בֶּן־צֹעֶר: ט לְזִבּוּלֹן
אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶץ: י לְבִנְיָמִן יוֹסֵף לְאַפְרַיִם אֱלִישַׁמֶּעַ
בֶּן־עֲמִיהוּד לְמְנַשֶּׁה גְּמַלְיָאל בֶּן־פִּדְהַצּוֹר:
יא לְבִנְיָמִן אֲבִידֹן בֶּן־גִּדְעֹנִי: יב לְדָן אַחִיעֶזֶר בֶּן־
עֲמִישַׁדִּי: יג לְאַשֶּׁר פִּגְעִיָּאל בֶּן־עֲכָרֹן: יד לְלֵוֹי
אֱלִיסָפָה בֶּן־דְּעוּאֵל: טו לְנִפְתָּלִי אַחִירֵעַ בֶּן־עֵינָן:
טז אֶלֶה כְּתִיב קְרִיאֵי קְרִי קְרִיאֵי הָעֵדָה נְשִׂאֵי מַטּוֹת
אֲבוֹתָם רֹאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל הֵם: (ישראל) יז וַיִּקַּח
מֹשֶׁה וְאֶהְרֹן אֶת הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר נִקְּבוּ
בְּשֵׁמוֹת: יח וְאֵת כָּל־הָעֵדָה הִקְהִילוּ בְּאַחֲד
לַחֹדֶשׁ הַשְּׁנִי וַיִּתְּלֻדּוּ עַל־מִשְׁפַּחְתָּם לְבֵית
אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמוֹת מִכֵּן עֲשִׂים שָׁנָה וּמַעֲלָה
לְגִלְגָּלְתָּם: יט כָּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה
וַיִּפְקְדֵם בְּמִדְבַּר סִינַי: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 221)

כָּל יֵצֵא עָבָא בְּיִשְׂרָאֵל (א, ג)

כְּתַב הָאוֹר הַחַיִּים (פסוק כ): "לֹא הָיָה אֶחָד מִכָּל הַבָּאִים לְכַלֵּל הַמִּסְפָּר שֶׁלֹּא הָיָה רְאוּי לְצֵאת בַּצֵּבָא, אֲלָא בְּלֵן גְּבוּרֵי כַח . . וְזֶה גַם שְׂאֵינֻ בְּעֻפּוֹם". כְּשִׁיְהוּדֵי דְבוּק בְּאֶדְוֵן הַנִּפְלְאוֹת יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי קִיּוֹם תּוֹרָתוֹ, הוּא מִתְעַלֶּה מֵעַל לַחֲקֵי הַטִּבְעִי; וּמִכִּיּוֹן שְׁעֵם יִשְׂרָאֵל עֲמַד עֲדִין תַּחַת הַרְשֵׁם שֶׁל

יִשְׂרָאֵל וְשָׁמְרוּ הַלְוִיִּם אֶת־מִשְׁמֶרֶת מִשְׁכַּן
הָעֵדוּת: ^ה וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה בֶּן עֲשׂוֹ: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 111)

פקדיהם למטה ראובן ששה וארבעים אלף וחמש מאות
(א, כא)

יש להעיר, שבכל שבט ישנו מספר המתחלק לחמשים.
ולכאורה אין זו תופעה שכיחה כלל, וצריך עיון בטעם
הדבר. ואי משום 'שרי חמשים' - הרי יש גם 'שרי עשרות'
'ו'שרי מאות'. ולהעיר מ'חמשים איש רצים לפניו' (ש"ב טו,
א), המורה על חשיבותה של קבוצה זו.

שלישי **ב** וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: ^א אִישׁ עַל־דִּגְלוֹ בָּאתָ לְבֵית אֲבֹתָם
יַחְנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִגֵּד סָבִיב לְאַהֲל־מוֹעֵד יַחְנוּ:
וְהַחֲנִיב קִדְמָה מִזְרָחָה דִּגְל מַחֲנֶה יְהוּדָה
לְצַבָּאתָם וְנִשְׂאִי לְבְנֵי יְהוּדָה נַחֲשׁוֹן בֶּן־עֲמִינָדָב:
^ב וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדֵיהֶם אַרְבָּעָה וּשְׁבַעִים אֶלֶף וְשֵׁשׁ
מֵאוֹת: ^ג וְהַחֲנִיב עָלָיו מִפֶּה יִשְׁשָׁכָר וְנִשְׂאִי לְבְנֵי
יִשְׁשָׁכָר נַתָּנָאֵל בֶּן־צֹעֶר: ^ד וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדֵי
אַרְבָּעָה וּחֲמִשִּׁים אֶלֶף וַאֲרָבַע מֵאוֹת: ^ה וַיֵּצְאוּ
זְבוּלֹן וְנִשְׂאִי לְבְנֵי זְבוּלֹן אֱלִיאָב בֶּן־חֶלֶן: ^ו וַיֵּצְאוּ
וּפְקֻדֵי שִׁבְעָה וּחֲמִשִּׁים אֶלֶף וַאֲרָבַע מֵאוֹת:
^ז כָּל־הַפְּקָדִים לְמַחֲנֶה יְהוּדָה מֵאָת אֶלֶף וּשְׁמֹנִים
אֶלֶף וּשְׁשֹׁת־אַלְפִים וַאֲרָבַע־מֵאוֹת לְצַבָּאתָם
רֹאשֹׁנָה יַעֲקֹב: ^ח דִּגְל מַחֲנֶה רְאוּבֵן תִּימָנָה
לְצַבָּאתָם וְנִשְׂאִי לְבְנֵי רְאוּבֵן אֱלִיצֹר בֶּן־
שִׁדָּיאוֹר: ^ט וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדֵי שִׁשָּׁה וַאֲרָבַעִים אֶלֶף
וּחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^י וְהַחֲנִיב עָלָיו מִפֶּה שִׁמְעוֹן
וְנִשְׂאִי לְבְנֵי שִׁמְעוֹן שְׁלֵמִיאל בֶּן־צֹרִישָׁדִי:
^{יא} וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדֵיהֶם תְּשַׁעָה וּחֲמִשִּׁים אֶלֶף וּשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת: ^{יב} וּמִפֶּה גָד וְנִשְׂאִי לְבְנֵי גָד אֶלְכָּסָר
בֶּן־רְעוּאֵל: ^{יג} וַיֵּצְאוּ וּפְקֻדֵיהֶם חֲמִשָּׁה וַאֲרָבַעִים
אֶלֶף וְשֵׁשׁ מֵאוֹת וּחֲמִשִּׁים: ^{יד} כָּל־הַפְּקָדִים
לְמַחֲנֶה רְאוּבֵן מֵאָת אֶלֶף וְאַחַד וּחֲמִשִּׁים אֶלֶף

לפקדיהם למטה מנשה שנים ושלשים אלף
ומאתים: ^{טו} לְבְנֵי בְנִימִן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחָתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעֲלָה כֹל יֵצֵא צָבָא: ^{טז} פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה בְנִימִן
חֲמִשָּׁה וּשְׁלֹשִׁים אֶלֶף וַאֲרָבַע מֵאוֹת: ^{טז} לְבְנֵי
דָּן תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר
שְׁמֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כֹל יֵצֵא צָבָא:
^{טז} פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה דָּן שְׁנַיִם וּשְׁשִׁים אֶלֶף וּשְׁבַע
מֵאוֹת: ^{טז} לְבְנֵי אֲשֶׁר תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחָתָם
לְבֵית אֲבֹתָם בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה
וּמַעֲלָה כֹל יֵצֵא צָבָא: ^{מא} פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה אֲשֶׁר
אֶחָד וַאֲרָבַעִים אֶלֶף וּחֲמִשׁ מֵאוֹת: ^פ לְבְנֵי
נַפְתָּלִי תּוֹלְדָתָם לְמִשְׁפַּחָתָם לְבֵית אֲבֹתָם
בְּמִסְפַּר שְׁמֹת מִבֶּן עֲשָׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה כֹל יֵצֵא
צָבָא: ^{מב} פְּקֻדֵיהֶם לְמִטָּה נַפְתָּלִי שְׁלֹשָׁה וּחֲמִשִּׁים
אֶלֶף וַאֲרָבַע מֵאוֹת: ^{מד} אֵלֶּה הַפְּקָדִים אֲשֶׁר
פָּקַד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וְנִשְׂאִי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עָשָׂר
אִישׁ אִישׁ־אַחַד לְבֵית־אֲבֹתָיו הָיוּ: ^{מה} וַיְהִיו כָּל־
פְּקוּדֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לְבֵית אֲבֹתָם מִבֶּן עֲשָׂרִים
שָׁנָה וּמַעֲלָה כָּל־יֵצֵא צָבָא בְּיִשְׂרָאֵל: ^{מו} וַיְהִיו
כָּל־הַפְּקָדִים שְׁשֹׁת־מֵאוֹת אֶלֶף וּשְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים
וּחֲמִשׁ מֵאוֹת וּחֲמִשִּׁים: ^{מז} וְהַלְוִיִּם לְמִטָּה אֲבֹתָם
לֹא הִתְּפַקְדוּ בְּתוֹכָם: ^{מח} וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־
מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^{מט} אַךְ אֶת־מִטָּה לֹוי לֹא תִּפְקֹד
וְאֶת־רֹאשֵׁם לֹא תִּשָּׂא בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:
וְאַתָּה תִּפְקֹד אֶת־הַלְוִיִּם עַל־מִשְׁכַּן הָעֵדוּת וְעַל
כָּל־כְּלָיוֹ וְעַל כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ הַמָּה יִשְׂאוּ אֶת־
הַמִּשְׁכָּן וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְהֵם יִשְׁרְתֻהוּ וְסָבִיב
לְמִשְׁכָּן יַחְנוּ: ^{נא} וּבְנִסְעַת הַמִּשְׁכָּן יוֹרִידוּ אֹתוֹ
הַלְוִיִּם וּבַחֲנֹת הַמִּשְׁכָּן יָקִימוּ אֹתוֹ הַלְוִיִּם וְהַזֶּר
הַקָּרֵב יוֹמֵת: ^{נב} וַיַּחְנוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אִישׁ עַל־מַחֲנֵהוּ
וְאִישׁ עַל־דִּגְלוֹ לְצַבָּאתָם: ^{נג} וְהַלְוִיִּם יַחְנוּ סָבִיב
לְמִשְׁכָּן הָעֵדוּת וְלֹא־יִהְיֶה קֶצֶף עַל־עֵדֻת בְּנֵי

גם בימות החל. לומר לך: הקרבה המיוחדת הקנימת בין יהודי לבין הקב"ה (בין 'מחנה ישראל' לבין 'משכן') ביום השבת צריכה להמשך גם בימות החל; קדשת השבת צריכה להשפיע על העובדין דחל, של ימות השבוע.

רביעי ג. ואלה תולדות אהרן ומשה ביום דבר יהוה את משה בהר סיני: ואלה שמות בני-אהרן הכהן. נדב ואביהוא אלעזר ואיתמר: אלה שמות בני אהרן הכהנים המשחים אשר-מלא ידם לכהן: וימת נדב ואביהוא לפני יהוה בהקרבם אש זרה לפני יהוה במדבר סיני ובנים לא-היו להם ויכהן אלעזר ואיתמר על-פני אהרן אביהם: פ וידבר יהוה אל-משה לאמר: והקרב את-מטה לוי והעמדת אתו לפני אהרן הכהן ושרתו אתו: ושמרו את-משמרתו ואת-משמרת כל-העדה לפני אהל מועד לעבד את-עבדת המשכן: ה ושמרו את-כל-כלי אהל מועד ואת-משמרת בני ישראל לעבד את-עבדת המשכן: ונתתה את-הלויים לאהרן ולבניו נתונם נתונם חמה לו מאת בני ישראל: ואת-אהרן ואת-בניו תפקד ושמרו את-כהנתם והור הקרב יומת: פ וידבר יהוה אל-משה לאמר: וואני הנה לקחתי את-הלויים מתוך בני ישראל תחת כל-בכור פטר רחם מבני ישראל והיו לי הלויים: כ פי לי כל-בכור ביום הפתי כל-בכור בארץ מצרים הקדשתי לי כל-בכור בישראל מאדם עד-בהמה לי יהיו אני יהוה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 29)

ואלה תולדות אהרן ומשה (ג, א)

שקל המלמד את בן חברו תורה. . באלו ילדו (רש"י)

אמרו ר"ל "היו לו בנים בגלותו, יהיו לו בנים בזקנותו"

. . היו לו תלמידים בגלותו, יהיו לו תלמידים בזקנותו."

והנה, שדין 'הולדה' רוחנית קדין הולדה גשמית, ומי שעסק בהשפעה על הוילת חוב להמשיך בכך גם בהגיעו לעת זקנה

וארבע-מאות וחמשים לצבאתם ושנים יסעו: ס ונסע אהל-מועד מחנה הלויים בתוך המחנה כאשר יחנו בן יסעו איש על-ידו לדגליהם: ס ה דגל מחנה אפרים לצבאתם ימה ונשיא לבני אפרים אלישמע בן-עמיהוד: י וצבאו ופקדיהם ארבעים אלה וחמש מאות: כ ועליו מטה מנשה ונשיא לבני מנשה גמליאל בן-פדהצור: כ וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלה ומאתים: כ ומטה בנימין ונשיא לבני בנימין אבירן בן-גדעני: כ וצבאו ופקדיהם חמשה ושלשים אלה וארבע מאות: כ כל-הפקדים למחנה אפרים מאת אלה ושמנת-אלפים ומאה לצבאתם ושלשים יסעו: ס ה דגל מחנה דן צפנה לצבאתם ונשיא לבני דן אחיעזר בן-עמישדי: כ וצבאו ופקדיהם שנים ושלשים אלה ושבע מאות: כ והחנים עליו מטה אשר ונשיא לבני אשר פנעאל בן-עכרן: כ וצבאו ופקדיהם אחד וארבעים אלה וחמש מאות: כ ומטה נפתלי ונשיא לבני נפתלי אחירע בן-עינן: כ וצבאו ופקדיהם שלשה וחמשים אלה וארבע מאות: כ כל-הפקדים למחנה דן מאת אלה ושבעה וחמשים אלה ושש מאות לאחרנה יסעו לדגליהם: פ אלה פקודי בני-ישראל לבית אבתם כל-פקודי המחנה לצבאתם שש-מאות אלה ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים: כ והלויים לא התפקדו בתוך בני ישראל כאשר צוה יהוה את-משה: כ ויעשו בני ישראל ככל אשר-צוה יהוה את-משה בן-חנו לדגליהם וכן נסעו איש למשפחתו על-בית אבתיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 8)

מנגד סביב לאהל מועד יחנו (ב, ב)

המרחק בין מחנה ישראל למשכן היה מיל, אלפים אמה,

כדי שיוכלו לבא בשבת (רש"י), ומשעם זה היה מרחק מיל

- עליו ללמד תורה עם תלמידים, לקרב עוד יהודי ועוד יהודי לתורה.

חמישי י' וידבר יהוה אל-משה במדבר סיני לאמר: ^{טו}פקד את-בני לוי לבית אבתם למשפחתם כל-זכר מבן-חדש ומעלה תפקדם: ^{טז}ויפקד אתם משה על-פי יהוה כאשר צוה: ^{יז}ויהיו-אלה בני-לוי בשמותם גרשון וקהת ומררי: ^{יח}ואלה שמות בני-גרשון למשפחתם לבני ושמעי: ^{יט}ובני קהת למשפחתם עמרם ויצהר חברון ועזיאל: ^כובני מררי למשפחתם מחלי ומושי אלה הם משפחת הלוי לבית אבתם: ^{כא}לגרשון משפחת הלכני ומשפחת השמעי אלה הם משפחת הגרשני: ^{כב}פקדיהם במספר כל-זכר מבן-חדש ומעלה פקדיהם שבעת אלפים וחמש מאות: ^{כג}משפחת הגרשני אחרי המשפן יחנו ימה: ^{כד}ונשיא בית-אב לגרשני אליסף בן-לאל: ^{כה}ומשמרת בני-גרשון באהל מועד המשפן והאהל מכסוהו ומסך פתח אהל מועד: ^{כו}וקלעי החצר ואת-מסך פתח החצר אשר על-המשפן ועל-המזבח סביב ואת מיתריו לכל עבדתו: ^{כז}ם ולקחת משפחת העמרמי ומשפחת היצהרי ומשפחת החברני ומשפחת העזיאלי אלה הם משפחת הקהתי: ^{כח}במספר כל-זכר מבן-חדש ומעלה שמנת אלפים ושש מאות שמרי משמרת הקדש: ^{כט}משפחת בני-קהת יחנו על ירך המשפן תימנה: ^לונשיא בית-אב למשפחת הקהתי אליצפן בן-עזיאל: ^{לא}ומשמרתם הארן והשלחן והמזנה והמזבח וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבדתו: ^{לב}ונשיא נשיאי הלוי אלעזר בן-אהרן הפקח פקדת שמרי משמרת הקדש: ^{לד}למררי משפחת המחלי ומשפחת המושי אלה הם

משפחת מררי: ^הופקדיהם במספר כל-זכר מבן-חדש ומעלה ששת אלפים ומאתים: ^וונשיא בית-אב למשפחת מררי צוריאל בן-אביחיל על ירך המשפן יחנו צפנה: ^זופקדת משמרת בני מררי קרשי המשפן ובריהיו ועמריו ואדניו וכל-כליו וכל עבדתו: ^חועמריו החצר סביב ואדניהם ויתדתם ומיתריהם: ^טוהחנים לפני המשפן קדמה לפני אהל-מועד | מזרחה משה | ואהרן ובניו שמרים משמרת המקדש למשמרת בני ישראל והזר הקרב יומת: ^{יא}כל-פקודי הלויים אשר פקד משה ואהרן על-פי יהוה למשפחתם כל-זכר מבן-חדש ומעלה שנים ועשרים אלה: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 15)

מבן חדש ומעלה (ג, טו)

והיא השלימה את המנזן (רש"י)

מבאר בהסידות שספירות המלכות משלימה את כל הספירות בכך שהיא ממשיכה את אורם גם בעולמות בי"ע; אבל אין זה מכהה (שקרי היא מתלבשת בהם ו'אין חבשו מתיר עצמו'), אלא מכה אור הספירות שמאיר בה. ואף כאן:

יפקד נולדה עם הפניסה למצרים, אף ימי עבודה היו לפני פניסה ¹¹.

ששי ^מויאמר יהוה אל-משה פקוד כל-בכר זכר לבני ישראל מבן-חדש ומעלה ושא את מספר שמתם: ^{מא}ולקחת את-הלויים לי אני יהוה תחת כל-בכר בבני ישראל ואת בהמת הלויים תחת כל-בכור בבהמת בני ישראל: ^{מב}ויפקד משה כאשר צוה יהוה אתו את-כל-בכור בבני ישראל: ^{מג}ויהי כל-בכור זכר במספר שמת מבן-חדש ומעלה לפקדיהם שנים ועשרים אלה שלשה ושבעים ומאתים: ^{מד}וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^{מה}קח את-הלויים תחת כל-בכור בבני ישראל ואת-בהמת הלויים תחת

אֶת־בְּדִיּוֹ: ^ט וְלָקַחוּ | בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֶף אֶת־מִנְהַת
הַמָּאוֹר וְאֶת־נִרְתִּיהַ וְאֶת־מִלְקָחֶיהָ וְאֶת־
מִחְתֵּיתֶיהָ וְאֶת־כָּל־כְּלֵי שְׁמֶנָה אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־לָהּ
בָּהֶם: וְנָתַנּוּ אֹתָהּ וְאֶת־כָּל־כְּלֵיהָ אֶל־מִכְסָּה
עוֹר תַּחֲשׁ וְנָתַנּוּ עַל־הַמּוֹט: ^י וְעַל | מִזְבֵּחַ
הַזֹּהֵב וּפִרְשׁוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֶף אֹתוֹ בְּמִכְסָּה
עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ אֶת־בְּדִיּוֹ: ^י וְלָקַחוּ אֶת־כָּל־
כְּלֵי הַשָּׂרֵת אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ־בָּם בַּקֹּדֶשׁ וְנָתַנּוּ
אֶל־בְּגָד תְּכֵלֶת וְכֹסֶף אוֹתָם בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ
וְנָתַנּוּ עַל־הַמּוֹט: ^י וְדִשְׁנוּ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וּפִרְשׁוּ
עָלָיו בְּגָד אֲרָגָמָן: ^י וְנָתַנּוּ עָלָיו אֶת־כָּל־כְּלָיו
אֲשֶׁר יִשְׁרְתוּ עָלָיו בָּהֶם אֶת־הַמִּחְתָּת אֶת־
הַמְּזֻלָּגָת וְאֶת־הַיָּעִים וְאֶת־הַמְּזוֹרָקָת כָּל כְּלֵי
הַמִּזְבֵּחַ וּפִרְשׁוּ עָלָיו כֹּסֶף עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ
בְּדִיּוֹ: ^י וְכִלָּה אֶהְרֹן וּבָנָיו לְכַפֹּת אֶת־הַקֹּדֶשׁ
וְאֶת־כָּל־כְּלֵי הַקֹּדֶשׁ בְּנִסְעַת הַמַּחֲנֶה וְאֶחָד־יָבִין
יָבֹאוּ בְּנִי־קֹהֵל לִשְׂאֵת וְלֹא־יִגְעוּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ
וּמָתוּ אֵלֶּה מִשָּׂא בְּנֵי־קֹהֵל בְּאַהֵל מוֹעֵד:
^י וּפְקִדָּת אֲלַעְזָר | בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן שֹׁמֵן הַמָּאוֹר
וּקְמַרַת הַסַּפִּים וּמִנְחַת הַתָּמִיד וְשֹׁמֵן הַמִּשְׁחָה
פְּקִדָּת כָּל־הַמִּשְׁפָּן וְכָל־אֲשֶׁר־בּוֹ בַּקֹּדֶשׁ
וּבְכָל־יּוֹם: ^י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: ^י אֶל־תִּכְבְּרִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת
הַקֹּהֲלִי מִתּוֹךְ הַלְוִיִּם: ^י וְזֹאת | עֲשׂוּ לָהֶם וְחִי
וְלֹא יָמָתוּ בְּגִשְׁתָּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים אֶהְרֹן
וּבָנָיו יָבֹאוּ וְשָׂמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ
וְאֶל־מִשְׁאֹ: ^י וְלֹא־יָבֹאוּ לִרְאוֹת כִּבְלַע אֶת־
הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ: **פפ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (דקוטי שיחות יח עמ' 24)

נָשָׂא אֶת רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֵל (ד, י)

שְׂלֹשָׁה מַגִּינִים הֵם בַּפָּרָשָׁתָנוּ, כַּנֶּגֶד "סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים",
"מִמְלַכַת כְּהָנִים" וְ"גוֹי קְדוֹשׁ". מִגִּין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שִׁבְשֵׁא אֶת
חֲשִׁיבוֹתָם הַמִּיחָדָת לַגִּי אֲמוֹת הָעוֹלָם, כִּי דָבָר שֶׁמִּגִּין לֹא
בְּטֵל - כַּנֶּגֶד "סִגְלָה מִכָּל הָעַמִּים". מִגִּין בְּנֵי לֵוִי, שֶׁנִּמְנוּ בַּפָּרָשָׁה

בְּהִמָּתָם וְהִיוּ־לִי הַלְוִיִּם אֲנִי יְהוָה: ^י וְאֵת פְּדִיּוֹ
הַשְּׁלֹשָׁה וְהַשְּׁבַעִים וְהַמָּאוֹתִים הָעֶדְפִים עַל־
הַלְוִיִּם מִבְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ^י וְלָקַחְתָּ חֲמִשָּׁת
חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים לְגִלְגָּלָת בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ תִּקַּח
עֲשָׂרִים גֵּרָה הַשְּׁקָל: ^י וְנָתַתָּה הַכֹּסֶף לְאַהֲרֹן
וּלְבָנָיו פְּדִיּוֹי הָעֶדְפִים בָּהֶם: ^י וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת
כֹּסֶף הַפְּדִיּוֹם מֵאֵת הָעֶדְפִים עַל פְּדִיּוֹי הַלְוִיִּם:
^י מֵאֵת בְּכוֹר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָקַח אֶת־הַכֹּסֶף חֲמִשָּׁה
וְשִׁשִּׁים וְשָׁלֹשׁ מֵאוֹת וְאַלְף בִּשְׁקָל הַקֹּדֶשׁ:
^י וַיִּתֵּן מֹשֶׁה אֶת־כֹּסֶף הַפְּדִיּוֹם לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
עַל־פִּי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: **פ**

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ד' טו' תשמ"ה)

קַח אֶת הַלְוִיִּם תַּחַת כָּל בְּכוֹר בְּבִנֵי יִשְׂרָאֵל (ג, מה)

עֲבֹדַת הַשָּׂרֵת לַה' נוצרה מלכתחלה לבכורים, והלויים
נכנסו תחתיהם; הָרִי שִׁיכּוּלָה לְהִיּוֹת עֲבֹדָה זוּ גַם אֶצֶל מִי
שֶׁלֹא נוצר לַה' מלכתחלה. לְלַמֶּדֶד: גַּם מִי שֶׁשִּׁיף בְּטַעַמוֹ
לְעֲבֹדַת שִׁבְט וְכוּלֹן, הַתַּעֲסָקוֹת בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם, יְכוּל לְהִגִּיעַ
לְעֲבֹדַת שִׁבְט לֵוִי, שָׂרֵת לַה'. וּבִלְשׁוֹן הַרְמָבָם: "וְלֹא שִׁבְט
לֵוִי בְּלִבְדּוֹ, אֶלָּא כָּל אִישׁ . . אֲשֶׁר נָדְבָה רִחוּ . . נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ
קֹדָשִׁים".

שְׁבִיעִי ד' א וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן
לֵאמֹר: ^א נָשָׂא אֶת־רֹאשׁ בְּנֵי קֹהֵל מִתּוֹךְ בְּנֵי לֵוִי
לְמִשְׁפַּחַתָּם לְבֵית אֲבֹתָם: ^א מִכָּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה
וּמַעֲלָה וְעַד בֶּן־חֲמִשִּׁים שָׁנָה כָּל־בָּא לְצִבָּא
לְעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּאַהֵל מוֹעֵד: ^א וְזֹאת עֲבַדְתָּ
בְּנֵי־קֹהֵל בְּאַהֵל מוֹעֵד קֹדֶשׁ הַקֹּדָשִׁים: ^א וְכֹא
אַהֲרֹן וּבָנָיו בְּנִסְעַת הַמַּחֲנֶה וְהוֹדְדוּ אֶת פְּרֻכַת
הַמִּסְדָּה וְכִסּוּ־בָהּ אֶת אֶרֶץ הָעֵדֻת: ^א וְנָתַנּוּ עָלָיו
כֹּסֶף עוֹר תַּחֲשׁ וּפִרְשׁוּ בְּגָד־כָּלִיל תְּכֵלֶת
מִלְמַעְלָה וְשָׂמוּ בְּדִיּוֹ: ^א וְעַל | שְׁלַחַן הַפָּנִים
יִפְרְשׁוּ בְּגָד תְּכֵלֶת וְנָתַנּוּ עָלָיו אֶת־הַקַּעֲרֹת
וְאֶת־הַכַּפֹּת וְאֶת־הַמִּנְקִיט וְאֶת קִשּׁוֹת הַנִּסְדָּה
וְלָחֶם הַתָּמִיד עָלָיו יִהְיֶה: ^א וּפִרְשׁוּ עֲלֵיהֶם בְּגָד
תּוֹלַעַת שָׁנִי וְכֹסֶף אֹתוֹ בְּמִכְסָּה עוֹר תַּחֲשׁ וְשָׂמוּ

תִּשְׁבַּחְתָּא וְנִחַמְתָּא, דְּאִמְרִין בְּעִלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אָמֵן

מִפְטִיר י' וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר:
י' אֲלִיתְכִּרְיִיתוּ אֶת־שִׁבְט מִשְׁפַּחַת הַקֹּהֲנִי מִתּוֹד
הָלוֹיִם: י' וְזֹאת | עֲשׂוּ לָהֶם וְחַיּוּ וְלֹא יָמָתוּ
בְּגִשְׁתֶּם אֶת־קֹדֶשׁ הַקֹּדְשִׁים אֲהֲרֹן וּבְנָיו יָבֹאוּ
וְשָׁמוּ אוֹתָם אִישׁ אִישׁ עַל־עֲבֹדָתוֹ וְאֶל־מִשְׁאֹ:
כ' וְלֹא־יָבֹאוּ לְרֹאשׁוֹת כְּבָלֶעַ אֶת־הַקֹּדֶשׁ וּמָתוּ:

פפפ

קנ"ט פסוקים, חלקה"ו סימן.

עֲצָמָם לְהַיּוֹתָם בְּגֶדֶר מִיָּחָד שֶׁל שׁוֹמְרֵי מִשְׁמֶרֶת הַקֹּדֶשׁ - כְּנָגֵד
"מִמְלֶכֶת כְּהֲנָיִם" (שְׂרִים). מִנֵּינ בְּנֵי קֹהֵת, בָּהֶם נֶאֱמַר "קֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים" - כְּנָגֵד "גֹּי קְדוֹשׁ".

חצי קריש

יְתַגַּדֵּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אָמֵן בְּעִלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרַעֲוִיתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פְּרוּקָנָהּ וְיִקְרַב
מִשִּׁיחָהּ. אָמֵן בְּחִיכּוֹן וּבְיוֹמִיכּוֹן וּבְחַיּוּ דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעִנְיָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אָמֵן יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
לְעָלַם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ: יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלַם
וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יִתְבָּרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשֵּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמֹה דְקֹדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אָמֵן לְעָלַם מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֲיָחִיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּהּ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכִּיָּה דְרִכִּי־נַעֲם, וְכִלְנִיתִיבְתִּיָּה שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בִּימִינָהּ,
בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וַיְגַדֵּל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֶמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל
עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(א) אשר לא ימר, שלא יוכלו לחיות נקמדים. במקום אשר יאמר להם, במקום אשר היה נאמר עליהם. לא עמי אתם, לפי מעשיהם הרעים היה נאמר להם. בני אל חי, שהביכם לו בבנים, יותר מעם. (ב) ראש אחד, מלך המשיח. ועלו מן הארץ, ועלו מארץ גלותם. כי גדול יום יורעאל, כי יום גדול ונקבד יהיה יום קבוץ ישראל אשר הפיצם הקב"ה כפזר זרעים על פני השדה. (ג) אמרו לאחיכם עמי, אתם בני יהודה ובנימין, אמרו לאחיכם בני עשרת השבטים, שהם עמי במוכם, אף על פי שהלכו בגלות לפניכם, וישבו לקיום התורה. ולאחותיכם רחמה, ולנשים שבשערת השבטים, אמרו להן שרחם ה' עליהן. (ד) ריבו באמכם ריבו, כאן שב הנביא לדברי התוכחה שאמר בתחלה, ואמר אל הצדיקים שבדור, עשו מריבה עם כללות הצבור, שנקראת "אם" לבניה שהם הפרטים שבצבור. כי היא לא אשתו, כי סרחה מעלי. ואנכי לא אישה, ואני עלי להזמין לה צדיקה. ותסר וגוניה מפניה, שלא תצבע עוד את פניה לחנות אחריה. כלומר, שלא יעשו עוד מעשים רעים. ונאפופיה מבין שדיה, ולא תשים בין שדיה מיני בשמים להלחיב הנואפים. כלומר, שישירו מיני עבודות וזות מבין הערים. (ה) פן אפשימנה ערמה, פן אפשימנה מתבשיתה. כלומר, אסלק שכניתי מהם. כיום הולדתה, כיום שמצאתה במצרים. כלומר, כפי שהיו קדם שקבלו את התורה. במדבר, הפקר לכל, כמו המדבר. ושתה בארץ ציה, אשים אותה בארץ שוממה. (ו) ואת בניה, הם הפרטים של הצבור. כי בני וגוים המה, שהם ממשיכים למעוה דורכי אבותיהם. (ז) כי ונתה אפם, כללות האמה סרחה מעלי. הכישה, עשתה מעשי בשה. הורתם, מי שהרתה אותם. אחרי מאהבי, אחרי האמות שהיו לישראל ברית עמם. ושקוני, הינו ושאר משקים. (ח) שך, סוגר בגדר. כמו "הסר משיפתו" (ישעיה ה). בפסירים, בקוצים. כמו "פירים סבכים" (נחום א). (ט) אל אישי הראשון, אל בעלי הראשון. כלומר, להקב"ה. (י) עשו לעל, והם עשו מהפכה והזקב קשומים לעבודה זרה שנקראה "בעל". (יא) ולקחתני דגני בעתו, בעת גמר הבשול של הדגן, אקח אותו מהם על ידי ברד וארבה וכדומה לזה. והצלתי וגו', ואסיר את הצמר והפשתים שנתתי לה לכסות את ערותה. כי ימותו צאן ולא יהיה צמר והפשתים ילקו בשדה. והשפתי, ואכסל. (יד) והשפתי, אעשה שממה. אתנה, מלשון "אתנו", וענינו מתנה בתנאי. ושמתים ליער, אעשה את הפרדים מקום הפקר בער. ואכלתם תית השדה, כלומר,

הפטרה לפרשת במדבר לקריאה בציבור ולשמו"ת הושע

פרק ב

ב א והיה מספר בני ישראל כחול הזים אשר לא ימר ולא יספר והיה במקום אשר יאמר להם לא עמי אתם יאמר להם בני אל חי: ב ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו ושמו להם ראש אחד ועלו מן הארץ כי גדול יום יורעאל: ג אמרו לאחיכם עמי ולאחותיכם רחמה: ד ריבו באמכם ריבו פיהא לא אשתי ואנכי לא אישה ותסר וגוניה מפניה ונאפופיה מבין שדיה: ה פן אפשימנה ערמה והצגתייה כיום הולדה ושמתיה כמדבר ושתה בארץ ציה ותחמתייה בצמא: ו ואת בניה לא ארחם פיה בני וגוים המה: ז פן ונתה אפם הובישה הורתם כי אמרה אלכה אחרי מאהבי נתני לחמי ומימי צמרי ופשתי שמני ושקוני: ח לכן הנני שדך את דרךך בפסירים וגדרתי את גדרה ונתיבותיה לא תמצא: ט ורדפה את מאהביה ולא תשיג אתם ובקשתם ולא תמצא ואמרה אלכה ואשובה אל אישי הראשון כי טוב לי אז מעתה: י והיא לא ידעה כי אנכי נתתי לה הדגן והתירוש והיצהר וכסף הרביתי לה וזהב עשו לבעל: יא לכן אשוב ולקחתי דגני בעתו ותירושי במועדו והצלתי צמרי ופשתי לכסות את ערותה: יב ועתה אגלה את נבלתי לעיני מאהביה ואיש לא יצילנה מידי: יג והשפתי כל משושה חגה חדשה ושבתה וכל מועדה: יד והשפתי גפנה ותאנתה אשר אמרה אתנה

שממה. אתנה, מלשון "אתנו", וענינו מתנה בתנאי. ושמתים ליער, אעשה את הפרדים מקום הפקר בער. ואכלתם תית השדה, כלומר,

האויב יקח הכל. מו) אשר תקטיר להם, אשר תמיד היתה מקטירה להם. ותעד נזמה וחליתיה, קשמה עצמה בערי של גום ותקשטי מרגליות. מו) אנכי מפתיה, כלומר, אתן בלבה לשוב בתשובה בעודה בגלות. ודברתי על לבה, אנתם אותה מצער הגלות שסבלה. יז) ונתתי לה את ברמיה משם, כלומר, בעודה במדבר ובגלות אתן לה פרנסים ומנהיגים. ואת עמק עבד לפתח תקנה, ואת עמק הגלות שהם עבדים שם, אתן לפתח תקנה, שמתוך אותן צרות תתן לב לשוב אלי. וענתה שמה, ושם תרים קול שיר. בימי נעוריה, כמו בימי הגם שנעשה לישראל בימי סיכרא, שנאמר שם "ותשר דבורה" (שופטים ה.א). וכן שירת דוד "ודבר דוד לה" את דברי השירה הזאת (שמואל ב. כ.א). וכיום עלותה מארץ מצרים, ששרו "אז ישיר משה ובני ישראל" (שמות טו.א). יח) תקראי אישי, תעבדוני מאהבה. "אישי", לשון אישות וחבת נעורים. בעלי, לשון אדנות ומורא. יט) ולא יזכרו עוד בשםם, שאפלו אמות העולם לא יזכרו עוד שמות עבודה זרה. כ) עם חית השדה, שלא יזיקו. ועם עוף השמים, כמו ארבה וזולתו, שלא יאכלו פרותיהם ותבואתם. ורמש האדמה, כמו נחשים ועקרבים. ומלחמה, ושאר כלי מלחמה. אשבור, אבטל. כא) וארשתיד לי וגו', שלש פעמים הופיר "וארשתיד לי", כנגד שלש גליות שגלו ישראל, גלות מצרים, גלות בבל, והגלות הזאת שאנחנו בה. וכל זמן שאתם מן הגלות הנה הקב"ה פאלו מארש אותם. הארושים הראשונים כשהוציאם ממצרים, לא היו לעולם, שהרי גלו, לפיכך

אמר כנגדו "וארשתיד לי לעולם". והארושים השניים כשהוציאם מבבל לא היו בצדק ובמשפט, שהרי כתוב שהיו בהם מחללי שבתות וגו' ונאשמו נשים ונכריות והיו בוכשים אחיהם לעבדים, לפיכך אמר כנגדו "וארשתיד לי בצדק ובמשפט וברחמים", שהרי ושיבו בתשובה, כמו שכתוב "ושבת עד ה' אלהיך" (דברים ה.ל). (עפ"י רד"ק. כב) וארשתיד לי באמונה, בשכר האמונה, שהאמת בגולה להבטחות שלי על ידי נביאי. וידעת את ה', שמשגי השנה גדולה לדעת את ה'.

המה לי אשר נתנוללי מאהבי ושמתים לייער ואכלתם חית השדה: מו ופקדתי עליה אתימי הבעלים אשר תקטיר להם ותעד נזמה וחליתיה ותלך אחרי מאהביה ואתי שכחה נאם יהוה: מו לכן הנה אנכי מפתיה והלכתיה המדבר ודברתי על-לבה: יז ונתתי לה את-ברמיה משם ואת-עמק עבד לפתח תקנה וענתה שמה בימי נעוריה וכיום עלותה מארץ-מצרים: יח והיה ביום-ההוא נאם יהוה תקראי אישי ולא-תקראי לי עוד בעלי: יט והסרתי את-שמות הבעלים מפיה ולא-יזכרו עוד בשםם: כ וברתי להם ברית ביום ההוא עם-חית השדה ועם-עוף השמים ורמש האדמה וקשת וחרב ומלחמה אשבור מן-הארץ והשכבתיים לבטח: כא וארשתיד לי לעולם וארשתיד לי בצדק ובמשפט ובחסד וברחמים: כב וארשתיד לי באמונה וידעת את-יהוה:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכְבֶּה נֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וּלְמִנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֻרָתָהּ. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרֵךְ שְׁמֲךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

המשך ביאור למס' עירובין ליום ששי עמ' א

רבו של דוד, היה קיים, ועל כן לא הורה דוד הלכה בחייו, ופאן –
בפסוק 'בשרתי' צדק בקהל רב, מדובר בזמן שאין עירא היאירי
קיים, שאז הורה הלכה.
אגב האמור מביאה הגמרא דברים נוספים מעניינו של עירא
היאירי: אמר רבי אבא בר זבדא, כל הנותן מתנותיו ומתנות הכהונה
שיש אצלו לכהן אחד, ואינו מחלקן בין מספר כהנים, מביא רעב
לעולם, שנאמר (שמואל ב' כו) 'עירא היאירי הנה כהן לדוד, ויש
לשאלו ובי' לדוד' לבדו הוא הנה (והיה) כהן, אבל לכולי עולם
(לשאר אנשים) לא היה כהן, היתכן דבר זה, אלא כוונת הפסוק
שהיה דוד משגשג לו, לעירא היאירי, את כל מתנותיו, וכתוב בתריה
– ונאמר בפסוק שלאחריו (שם כא א) 'ויהי רעב בימי דוד', ונסמכו
הפסוקים זה לזה ללמדנו שמפני שנתן לו את כל מתנותיו על כן
בא רעב לעולם.
הגמרא שבה לעסוק בתלמיד המורה הלכה בפני רבו: רבי אליעזר
אומר, תלמיד המורה הלכה בפני רבו מורידן אותו מנדולתו,
שנאמר (במדבר לא כא) 'ויאמר אליעזר הכהן אל אנשי הצבא וגו'
הבאים למלחמה זאת חקת התורה אשר צוה ה' את משה, ונאמר
בהמשך שלידם את הלכות גיעול כלים, ואף על גב שחלק כבוד
למשה, דאמר להו – שאמר להם לאנשי הצבא, לאחי אבא (ו-משה)
צוה ה' הלכות אלו ואותי לא צוה, אפילו הכי אינש – בכל זאת
נענש, דכתוב – שנאמר אודות יהושע (במדבר כו כא) 'ולפני אליעזר
הכהן יעמד וישאל לו במשפט האורים לפני ה', הרי שהיה יהושע
עתידי להצטרך לאלעזר בדבר הלכה לשואלו באורים ותומים,
ולא אשבחן דאיצטרך ליה – ולא מצאנו בכתובים שהוצרך לו
יהושע לאלעזר בכך, ואין זאת אלא מפני שכיון שהורה הלכות
בחי משה, על כן הורידהו מגדולתו זו שפסקו לו שיהיה יהושע
צריך לו.
דברים נוספים בענין זה: אמר רבי לוי, כל דמותיב מלך קמיה רביה
– כל המשיב דברים (מורה הלכה) בפני רבו, אויל לשאול – מת מן
העולם בלא ולי, שנאמר (במדבר יא כח) כאשר אמרו למשה כי אלדד
ומידד מתנבאים במחנה, וינען יהושע בן נון משרת משה מכתיריו
ויאמר אדוני משה בלאם, והיינו שאמר שראויים הם שיכלאו, והרי
זו כהוראת הלכה,

מתרצת הגמרא: הוראתו של אותו תלמיד, בפניו של רבי אליעזר
הנה (והיה) כן, ועל כן נתייב מיתה על הוראתו. ומה שאמר רבי
יוחנן שהיה רחוק שלוש פרסאות, היינו שמקומו היה רחוק
ממקומו של רבי אליעזר בשיעור זה, אך את הוראתו הורה בפני
רבי אליעזר ממש.
מקשה הגמרא: והא (והלא) 'והיה רחוק ממנו שלש פרסאות'
קאמר (אמר) רבי יוחנן על אותו תלמיד, ואם לא בא לומר
אלא היכן היה מקומו, לשם מה הוצרך לספר זאת. מתרצת
הגמרא: ולישעמיה – ולשיטתך, המקשן, שבא רבי יוחנן ללמד
בדבריו שנתחייב מיתה אף שהורה שלא בפני רבו, עדיין קשה,
שמו ושם אביו שהזכיר רבי יוחנן, למה הזכיר, ומה בא ללמדנו
בכך. אלא על כרחך תאמר שמה שהזכיר כל זאת, שמו ושם
אביו וכן את מרחק מקומו ממקומו של רבי אליעזר, לא בא
ללמד איזו הלכה אלא שלא תאמר משל היה ולא היה המעשה
במציאות.
הגמרא מביאה מאמרים שונים אודות חומר דינו של תלמיד
המורה הלכה בפני רבו: אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל
המורה הלכה בפני רבו, ראוי להבישו נחש, שנאמר (איוב לב ו) 'וינען
אלהוא בן פרקאל הכהן ויאמר צעיר אני לימים וגו' ואתם ישישים
על בן וחתלי ואירא מחות דעי אתכם, וכתוב (דברים לב כד) 'עם חמת
וחלי עפר', ויש ללמוד ממה שנקט לשון וחילה כאשר הוא ירא
לחות דעה לפני גדולים ממנו, שרמז בדבריו שאילו היה עושה כן
היו באים עליו אותם וזחלים, הם הנחשים.
ועירי אמר בשם רבי הנינא, המורה הלכה בפני רבו נקרא חוטא,
שנאמר (תהלים קט יא) 'כלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך',
והיינו שצפן דוד המלך בליבו את דברי התורה שלא להורות בהם
בפני הרב בכדי שלא יחטא בכך, הרי שאילו היה מורה היה נקרא
חוטא.
רב הוננא רמי – הקשה סתירה בפסוקים כתוב (שם) 'כלבי צפנתי
אמרתך', שלא לימד דוד דברי תורה רבים, וכתוב (מ י) 'בשרתי
צדק בקהל רב, וצדק' הם דברי תורה, ואמר שלידם בקהל רב,
הרי שהפסוקים סותרים זה את זה. מתרצת הגמרא: לא קשאי, כאן
– בפסוק 'כלבי צפנתי אמרתך' מדובר בזמן שיעירא היאירי, שהיה

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:44	5:49	8:37	8:39	9:09	9:11	10:20	10:18	19:26	19:30	19:51	19:56	19:09	20:06
חיפה (ק)	5:40	5:46	8:34	8:37	9:06	9:09	10:18	10:16	19:28	19:33	19:54	19:59	19:02	20:09
ירושלים (ק)	5:40	5:45	8:35	8:37	9:06	9:08	10:18	10:16	19:27	19:31	19:52	19:57	18:51	20:06
תל אביב (ק)	5:44	5:49	8:36	8:39	9:09	9:11	10:20	10:18	19:27	19:31	19:52	19:57	19:10	20:09
אוסטריה, וינה (ק)	5:16	5:25	8:30	8:35	9:06	9:06	10:21	10:18	20:18	20:26	20:51	21:01	20:07	21:18
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:06	7:01	9:07	9:05	9:37	9:39	10:30	10:32	17:32	17:26	17:59	17:53	17:09	18:04
אוקראינה, אודסה (ק)	5:26	5:34	8:40	8:35	9:12	9:08	10:26	10:23	20:14	20:22	20:46	20:55	20:03	20:59
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:52	5:01	8:05	8:09	8:41	8:37	9:56	9:53	19:51	19:59	20:24	20:33	19:40	20:37
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:02	5:11	8:15	8:20	8:52	8:47	10:07	10:04	20:03	20:11	20:36	20:46	19:52	20:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:22	5:32	8:42	8:37	9:15	9:10	10:31	10:27	20:33	20:42	21:08	21:18	20:23	21:22
אוקראינה, קייב (ק)	5:13	5:22	8:30	8:35	9:07	9:02	10:23	10:19	20:28	20:37	21:03	21:13	20:17	21:17
איטליה, מילאנו (ק)	5:54	6:02	9:07	9:03	9:39	9:35	10:53	10:50	20:38	20:46	21:10	21:18	20:26	21:34
אקוודור, קיטו (ח)	5:59	6:00	8:33	8:33	9:03	9:03	10:06	10:05	18:22	18:21	18:43	18:43	18:03	18:47
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:35	7:30	9:35	9:38	10:08	10:10	11:02	11:03	18:09	18:04	18:35	18:30	17:47	18:41
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:36	8:30	10:33	10:36	11:04	11:07	11:56	11:58	18:52	18:46	19:20	19:14	18:29	19:18
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:54	6:00	8:57	8:54	9:30	9:26	10:41	10:39	20:06	20:12	20:34	20:41	19:53	20:45
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:39	5:46	8:45	8:42	9:17	9:14	10:29	10:27	20:00	20:06	20:29	20:36	19:47	20:49
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	5:40	5:46	8:46	8:42	9:18	9:14	10:29	10:27	20:00	20:06	20:28	20:35	19:47	20:49
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:11	6:18	9:16	9:20	9:52	9:48	11:04	11:02	20:40	20:47	21:10	21:17	20:28	21:31
ארה"ב, היוסטון (ק)	6:28	6:32	9:21	9:19	9:53	9:51	11:02	11:00	20:04	20:08	20:29	20:33	19:49	20:44
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:50	5:55	8:49	8:46	9:21	9:18	10:30	10:28	19:44	19:49	20:10	20:15	19:30	20:26
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:35	6:38	9:23	9:21	9:56	9:54	11:03	11:02	19:57	20:00	20:21	20:24	19:41	20:35
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:35	5:42	8:40	8:37	9:13	9:09	10:25	10:22	19:56	20:02	20:25	20:31	19:43	20:47
ארה"ב, שיקאגו (ק)	5:29	5:36	8:39	8:35	9:10	9:06	10:22	10:20	19:59	20:05	20:28	20:35	19:46	20:48
בוליביה, לה-פס (ח)	6:38	6:36	9:02	9:02	9:31	9:31	10:30	10:30	18:22	18:20	18:45	18:42	18:02	18:46
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:55	6:05	9:18	9:13	9:50	9:45	11:07	11:03	21:14	21:23	21:49	22:00	21:03	22:22
בלגיה, בריסל (ק)	5:55	6:05	9:19	9:14	9:51	9:45	11:07	11:03	21:14	21:23	21:49	22:00	21:04	22:20
ברזיל, ס. פאולו (ח)	6:27	6:24	8:41	8:40	9:11	9:13	10:09	10:09	17:42	17:39	18:05	18:02	17:21	18:09
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ח)	6:12	6:09	8:27	8:26	8:57	8:58	9:55	9:55	17:29	17:26	17:53	17:50	17:09	17:56
בריטניה, לונדון (ק)	5:10	5:20	8:30	8:35	9:07	9:02	10:24	10:20	20:34	20:44	21:11	21:22	20:25	21:42
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:11	5:22	8:40	8:35	9:12	9:06	10:30	10:26	20:50	21:00	21:28	21:40	20:41	22:04
גרמניה, ברלין (ק)	5:13	5:24	8:40	8:34	9:12	9:06	10:29	10:25	20:43	20:53	21:20	21:32	20:34	21:36
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:40	5:50	9:03	8:58	9:34	9:29	10:50	10:47	20:55	21:04	21:30	21:40	20:45	21:44
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:30	6:27	8:43	8:45	9:13	9:15	10:10	10:11	17:42	17:38	18:06	18:02	17:21	18:06
הודו, בומביי (ח)	6:04	6:07	8:46	8:45	9:19	9:17	10:24	10:23	19:04	19:06	19:27	19:30	18:48	19:34
הודו, פונה (ח)	5:59	6:01	8:42	8:41	9:14	9:13	10:20	10:19	19:01	19:03	19:24	19:26	18:45	19:30
הונגריה, בודפשט (ק)	5:09	5:17	8:20	8:25	8:57	8:53	10:12	10:08	20:04	20:12	20:37	20:46	19:53	20:50
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:48	5:54	8:53	8:50	9:26	9:22	10:38	10:35	20:08	20:14	20:37	20:43	19:55	20:47
יוון, אתונה (ק)	6:15	6:21	9:17	9:14	9:50	9:46	11:00	10:58	20:22	20:28	20:50	20:56	20:09	21:00
מולדובה, קישיינב (ק)	5:32	5:41	8:47	8:42	9:19	9:15	10:33	10:30	20:23	20:31	20:55	21:04	20:11	21:08

קצט

לוח זמנים לשבוע פרשת במדבר בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ק)	6:58	6:55	9:44	9:42	10:14	10:12	11:20	11:19	20:09	20:11	20:32	20:34	19:53	20:38
ניו-זילנד, קרייטצ'רץ' (ח)	7:23	7:30	9:20	9:23	9:53	9:56	10:44	10:46	17:28	17:21	17:57	17:50	17:03	17:54
נפאל, קטמנדו (ח)	5:15	5:11	8:05	8:03	8:36	8:34	9:44	9:42	18:46	18:50	19:10	19:14	18:31	19:18
סינגפור, סינגפור (ח)	6:54	6:53	9:23	9:23	9:56	9:55	10:57	10:57	19:09	19:09	19:30	19:30	18:51	19:34
פולין, ורשא (ק)	4:53	4:43	8:10	8:04	8:41	8:36	9:58	9:55	20:13	20:23	20:50	21:01	20:03	21:05
פורו, לימה (ח)	6:14	6:15	8:34	8:35	9:07	9:08	10:06	10:07	17:56	17:54	18:18	18:16	17:36	18:20
צרפת, ליאון (ק)	6:18	6:10	9:24	9:20	9:56	9:52	11:10	11:07	20:57	21:05	21:29	21:37	20:45	21:53
צרפת, פריז (ק)	6:19	6:10	9:30	9:25	10:02	9:57	11:17	11:14	21:16	21:24	21:50	21:59	21:05	22:17
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:37	5:36	8:13	8:12	8:43	8:42	9:46	9:46	18:09	18:10	18:31	18:31	17:51	18:35
קנדה, טורונטו (ק)	6:00	5:52	9:04	9:00	9:35	9:31	10:48	10:46	20:29	20:36	20:59	21:07	20:17	21:21
קנדה, מונטריאול (ק)	5:32	5:24	8:38	8:34	9:10	9:06	10:24	10:21	20:10	20:17	20:41	20:49	19:58	21:06
קפריסין, לרנקה (ק)	5:50	5:44	8:41	8:38	9:14	9:11	10:23	10:21	19:35	19:40	20:01	20:06	19:21	20:10
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	6:04	5:52	9:25	9:19	9:57	9:51	11:15	11:11	21:42	21:53	22:22	22:35	21:34	22:39
רוסיה, מוסקבה (ח)	5:32	5:19	8:57	8:50	9:27	9:21	10:47	10:43	21:21	21:33	22:03	22:17	21:13	22:42
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	5:56	5:48	9:03	8:58	9:35	9:31	10:49	10:46	20:40	20:48	21:13	21:21	20:29	21:25
שווייץ, ציריך (ק)	5:58	5:49	9:07	9:03	9:38	9:34	10:53	10:50	20:48	20:56	21:21	21:29	20:37	21:45
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:52	5:50	8:29	8:28	9:01	9:00	10:06	10:05	18:37	18:39	18:59	19:01	18:20	19:05

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

יש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל יְשִׁבַת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מפף כל-אויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבניב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840
Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar

idut.TV

המחיר הנמוך ביותר לשלוח

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00372
05/05/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב